

ספר שמות

EXODUS

Formatting by Nathan Kasimer

With the Targum, 1917 JPS Translation, and Rashi

©Nathan Kasimer, 2021 (5782). This text may be re-used under the terms of the Creative Commons Sharealike 2.0 license (CC-BY-SA), the terms of which are available here: <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.0/>. This book includes the following texts:

- Miqra According to the Masora
 - License: CC-BY-SA
 - Source: https://he.wikisource.org/wiki/מקרא_על_פי_מסורה
- Targum Onkelos, vocalized according to the Yemenite Taj
 - License: CC-BY-SA
 - Source: https://he.wikisource.org/wiki/תרגום_אונקלוס
- Rashi Chumash, Metsudah Publications, 2009
 - License: CC-BY

All these texts were retrieved from Sefaria. It was typeset and formatted using L^AT_EX, using the Shlomo font by Shlomo Orbach from <https://sites.google.com/site/orlaeinayim/download> and the EB Garamond font by Georg Duffner from <http://www.georgduffner.at/ebgaramond/index.html>. Both of these were used under the terms of the SIL Open Font License.

תוכן העניינים

iv	Introduction
v	Usage Guide
1	פרשת שמות
20	פרשת וארא
39	פרשת בא
57	פרשת בשלח
78	פרשת יתרו
92	פרשת משפטים
113	פרשת תרומה
130	פרשת תצוה
147	פרשת כי תשא
171	פרשת ויקהל
186	פרשת פקודי
198	פרשת ויקרא למנחה בשבת פקודי
198	פרשת ויקרא
200	שירת הים ועשרת הדברות
200	שירת הים
201	עשרת הדברות בטעם עליון

202	הפטרות
202	הפטרות שמות
204	הפטרות וארא
206	הפטרות בא
208	הפטרות בשלח
213	הפטרות יתרו
215	הפטרות משפטים
217	הפטרות תרומה
219	הפטרות תצוה
221	הפטרות כי תשא
225	הפטרות ויקהל
226	הפטרות פקודי
229	מפטיר לשבת ראש חודש
229	הפטרות שבת ראש חודש
232	הפטרות שבת מחר חודש
234	הפטרות פרשת שקלים
236	פרשת זכור
236	הפטרות פרשת זכור
240	פרשת פרה
242	הפטרות פרשת פרה
244	הפטרות פרשת החודש

Introduction

This ḥumash is intended primarily for learning *Shnayim Mikra veEchad Targum*, but to be versatile enough to be usable in a synagogue. To that end, it includes multiple texts used as the “Targum”—Targum Onkelos itself, the commentary of Rashi, and a translation into English. For Haftarot, special Maftir portions, and Shabbat Minḥa readings, only Hebrew and English are printed, since these sections are included for ease of use in synagogues rather than for study use.

The text of the Torah itself is from the *Mikra al pi Masorah* project. The text was selected for its open licensing, extensive source documentation, and accuracy in presenting the masoretic text. The text of Targum is the Wikisource Targum, which is based on Yemenite texts (particularly the 1901 edition of the Taj). It was selected for its accurate vocalization. The English translation is the 1917 JPS translation, and text of Rashi is from the Metsudah edition. All these texts were retrieved from Sefaria. Data for aliya divisions, haftarot, and lengths of parshiyot was pulled from Hebcal. Information on which special *Maftir* and *Haftarot* can occur on which Sabbaths is from the Koren Shabbat Chumash. Sedarim data was pulled from *Mikra al pi Masorah*.

I hope this text will be helpful to those who use it.

Usage Guide

This text has minimal notations about various textual differences in the Masoretic text of the Torah. For information where this text varies from others, see the notes of the *Mikra al pi Masorah* project, or notes in *Minḥat Shai*. The *Mikra al pi Masorah* project also has information in its notes about variations in customs about where to divide aliyot. Only differences that affect the consonantal text as it appears in a Seder Torah are noted. Kamatz Katan is indicated with a special symbol for the text of the Torah, but not in the text of the Targum. *Paseq* is indicated with a vertical bar with a space on both sides, but the line indicating a *munah legarme* has no space between the line and the preceding word.

To reduce confusion, different numbering systems used for running verse references are numbered differently. Roman numerals are used for chapters, Hindu-Arabic numerals for verses, and Hebrew letters for Sedarim. In verse references in notes, however, chapters are listed in Hindu-Arabic numerals. Where there are attested seder divisions that are not included in the traditional 154-seder count, the number is printed with an asterisk, indicating that it is a seder break but the seder number has not increased. Instances where there are variations in tradition for the start of a seder are in brackets or parentheses.

Names of parshiyot, aliyot, and the number of verses in each parsha are noted in Rashi script. The weekday aliyot can be assumed to end where the second aliya begins. The ending is noted if that is not the case. לוי and ישראל indicate the weekday aliyot. Aliyot for doubled parshiyot are in parentheses.

Parsha breaks are indicated with a פ or ט in parentheses. A petuḥa is a paragraph break that ends a line, a setuma is a break where a blank space is left mid-line. Keri ukhetiv instances are noted with brackets and letters indicating which text is the kerī and which is the ketiv.

Large/small letters are printed in the text. Note that in an actual Seder Torah the large/small letters have the top of the letter aligned with the rest of the text. They are printed aligned with the bottom line here due to typesetting considerations. Other special letters are indicated with parenthetical notes.

I	Now these are the names of the sons of Israel, who came into Egypt with Jacob; every man came with his household:	וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִמִּצְרַיִם אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ גָּבֵר וְאִנְשׁ בֵּיתָה עָאִלוּ:	שמות א
2	Reuben, Simeon, Levi, and Judah;	רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן לֵוִי וַיהוּדָה:	2
3	Issachar, Zebulun, and Benjamin;	יִשָּׁשכָר זְבֻלֹן וּבִנְיָמִן:	3
4	Dan and Naphtali, Gad and Asher.	דָּן וְנַפְתָּלִי גָד וְאַשֶּׁר:	4
5	And all the souls that came out of the loins of Jacob were seventy souls; and Joseph was in Egypt already.	וַיְהִי כָל-נֶפֶשׁ יֹצֵאֵי יֶרֶךְ- יַעֲקֹב שִׁבְעִים נֶפֶשׁ וַיֹּסֶף הָיָה בְּמִצְרַיִם:	5
6	And Joseph died, and all his brethren, and all that generation.	וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל-אֶחָיו וְכָל הַדּוֹר הַהוּא:	6
7	And the children of Israel were fruitful, and increased abundantly, and multiplied, and waxed exceeding mighty; and the land was filled with them.	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרּוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצֻמוּ בְּמֵאדָּ מְאֹד וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ אֹתָם: (פ)	7
8	Now there arose a new king over Egypt, who knew not Joseph.	וַיָּקָם מֶלֶךְ-חָדָשׁ עַל-מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא-יָדָע אֶת-יוֹסֵף:	וי 8
9	And he said unto his people: 'Behold, the people of the children of Israel are too many and too mighty for us;	וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ הַזֶּה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעָצוּם מִמֶּנּוּ:	9
10	come, let us deal wisely with them, lest they multiply, and it come to pass, that, when there befalleth us any war, they also join themselves unto our enemies, and fight against us, and get them up out of the land.'	הִבֵּה נִתְחַכְמָה לָּו פֶּן-יִרְבֶּה וְהָיָה כִּי-תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסַף גַּם-הוּא עַל-שְׂנָאֵינוּ וְנִלְחַם-בָּנוּ וְעָלָה מִן-הָאָרֶץ:	10

- (1) ואלה שמות בני ישראל. אע"פ שמנאן בחייהן בשמותם, חזר ומנאן צמיתתן, להודיע חזתן שנמשלו לכוכבים, שמוציאן ומכניסן צמספר וצשמותם, שנאמר המוציא צמספר צבאם לכלם צבאם יקרא (ישעי"מ, כו. שמו"ר א, ג):
- (5) ויוסף היה במצרים. והלא הוא ובניו היו בכלל שצעים, ומה צא ללמדנו, וכי לא היינו יודעים שהוא היה צמזרים, אלא להודיען צדקתו של יוסף, הוא יוסף הרועה את צאן אביו, הוא יוסף שהיה צמזרים ונעשה מלך ועמד בצדקו:
- (7) וישרצו. שהיו יולדות ששה צכרם אחד:
- (8) ויקם מלך חדש. רצו שמואל, חד אמר חדש מממש, וחד אמר שנתחדשו גזירותיו (סוטה יא.). אשר לא ידע. עשה עצמו כאלו לא ידע:
- (10) הבה נתחכמה לו. כל הבה לשון הכנה והזמנה לצדק הוא, כלומר הזמנינו עצמיכם לכך. נתחכמה לו. לעם, נתחכמה מה לעשות לו. ורבותינו דרשו, נתחכם למושיעין של ישראל לדונם צמים, שכבר נשבע שלא יציא מצול לעולם (שמו"ר א, יא.).

11 Therefore they did set over them taskmasters to afflict them with their burdens. And they built for Pharaoh store-cities, Pithom and Raamses.	וַיִּשְׁמְרוּ עָלֵיו שָׂרֵי מִסִּים לַמֶּעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתָם וַיְבִנּוּ עָרֵי מִסְכְּנוֹת לַפַּרְעֹה אֶת־פִּתּוֹם וְאֶת־רַעַמְסֵס: וּמִנִּיאוּ עֲלֵיהֶן שְׁלָטוֹנִין מִבְּאֲשֵׁין בְּדִיל לְעַנּוֹאֵיהֶן בְּפוֹלְחָנָהֶן וּבְנוּ קְרוֹי בֵּית אוֹצָרֵי לַפַּרְעֹה יֵת פִּיתוֹם וְיֵת רַעַמְסֵס:	11 וַיִּשְׁמְרוּ עָלֵיו שָׂרֵי מִסִּים לַמֶּעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתָם וַיְבִנּוּ עָרֵי מִסְכְּנוֹת לַפַּרְעֹה אֶת־פִּתּוֹם וְאֶת־רַעַמְסֵס:
12 But the more they afflicted them, the more they multiplied and the more they spread abroad. And they were adread because of the children of Israel.	וּכְאֲשֶׁר יַעֲנוּ אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ וַיִּקְצוּ מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: וּכְמָא דַּמַּעֲנֵן לָהֶן כֵּן סָגוּ וְכֵן תִּקְפִּין וַעֲשֵׂת לַמִּצְרָאִי מִן קֶדֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	12 וּכְאֲשֶׁר יַעֲנוּ אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ וַיִּקְצוּ מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:
13 And the Egyptians made the children of Israel to serve with rigour.	וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָפָר: וַאֲפֹלְחוּ מִצְרָאִי יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִשְׁיוֹ:	ישראל וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָפָר:
14 And they made their lives bitter with hard service, in mortar and in brick, and in all manner of service in the field; in all their service, wherein they made them serve with rigour.	וַיִּמְרְרוּ אֶת־חַיֵּיהֶם בַּעֲבָדָה קָשָׁה בַחֲמֹר וּבִלְבָנִים וּבְכָל־ עֲבָדָה בַשָּׂדֶה אֶת־כָּל־עֲבָדָתָם אֲשֶׁר־עָבְדוּ בָהֶם בְּכָפָר: וַאֲמָרוּ יֵת חַיֵּיהֶן בְּפוֹלְחָנָא קָשִׁיא בְּטִינָא וּבִלְבְּנֵי וּבְכָל פּוֹלְחָנָא בַּחֲקָלָא יֵת כָּל פּוֹלְחָנָהֶן דַּאֲפֹלְחוּ בָהֶן בְּקִשְׁיוֹ:	14 וַיִּמְרְרוּ אֶת־חַיֵּיהֶם בַּעֲבָדָה קָשָׁה בַחֲמֹר וּבִלְבָנִים וּבְכָל־ עֲבָדָה בַשָּׂדֶה אֶת־כָּל־עֲבָדָתָם אֲשֶׁר־עָבְדוּ בָהֶם בְּכָפָר:
15 And the king of Egypt spoke to the Hebrew midwives, of whom the name of the one was Shiphrah, and the name of the other Puah;	וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לַמִּילֵדֹת הָעִבְרִיָּתַי אֲשֶׁר שֵׁם הָאֶחָת שִׁפְרָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית פּוּעָה: וַאֲמָר מֶלֶךְא דַּמִּצְרַיִם לַחֲיָתָא יְהוּדִיתָא דְשׁוּם חֲדָא שִׁפְרָה וְשׁוּם תַּנְיִיתָא פּוּעָה:	15 וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לַמִּילֵדֹת הָעִבְרִיָּתַי אֲשֶׁר שֵׁם הָאֶחָת שִׁפְרָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית פּוּעָה:
16 and he said: 'When ye do the office of a midwife to the Hebrew women, ye shall look upon the birthstool: if it be a son, then ye shall kill him; but if it be a daughter, then she shall live.'	וַיֹּאמֶר בִּילְדֹכֶן אֶת־הָעִבְרִיָּוֹת וּרְאִיתֶן עַל־הָאֲבָנִים אִם־בֶּן הוּא וְהַמֵּתָן אֹתוֹ וְאִם־בַּת הִוא וְחָיָה: וַאֲמָר כַּד תַּחְוִיין מִילְדֹן יֵת יְהוּדִיתָא וְתַחְוִיין עַל מִתְבָּרָא אִם בֶּרָא הוּא וְתַקְטִילֶן יִתִּיהָ וְאִם בַּרְתָּא הִיא תַקְיִימָנָה:	16 וַיֹּאמֶר בִּילְדֹכֶן אֶת־הָעִבְרִיָּוֹת וּרְאִיתֶן עַל־הָאֲבָנִים אִם־בֶּן הוּא וְהַמֵּתָן אֹתוֹ וְאִם־בַּת הִוא וְחָיָה:

והם לא הבינו שעל כל העולם אינו מציא, אבל הוא מציא על אומה אחת. צרש"י (שן): ועלה מן הארץ. על כרחנו. ורבותינו דרשו, כאדם שמקלל עצמו, וחולה קללתו צאחרים, והרי הוא כאלו כתב וְעָלִינוּ מִן הָאָרֶץ והם יירשוה: (11) עליו. על העם: מסים. לשון מס, שרים שגוזבין מהם המס. ומהו המס, שיצנו ערי מסכנות לפרעה: לַמֶּעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתָם. של מצרים: ערי מסכנות. כתרגומו, וכן לָךְ זֶא אֵל הַסְכָּן הִזָּה (ישעי' כב, טו), גזר הממונה על האוצרות (שמו"ר א, יד): את פתום ואת רעמסס. שלא היו ראויות מתחלה לכך, ועשאו חזקות וצורות לאור: (12) וכאשר יענו אותו. כל מה שהם נותנין לצ לענות, כן לצ הקצב"ה להרבות ולהפריץ. כן ירבה. כן רבה וכן פרץ. ומדרשו, רוח הקודש אומרת כן, אחס אומרים פן ירבה, ואני אומר כן ירבה: ויקצו. קצו בחייהם. (ויש מפרשים המצרים צעיני עצמם וק"ל). ורבותינו דרשו, כקוצים היו צעיניהם: (13) בפרך. צעזודה קשה המפרכת את הגוף ומשצרת: (15) למילדות. הוא לשון מולידות, אלא שיש לשון קל ויש לשון כבד, כמו שוצר ומשצר, דוצר ומדצר, כך מוליד ומילד: שפרה. זו יוכד, על שם שמשפכת את הולד: פועה. זו מרים, על שם שפועה ומדצרת והוגה לולד, כדרך הנשים המפייסות מניוק הזכר (סוטה יא): פועה. לשון זעקה, כמו פִּיזְלָה אֶפְסָה (ישעי' מז, יד): (16) בילדכן. כמו צהלידכן: האבנים. מושג האשה היולדת, וצמקום אחר קוראו משצר, וכמוהו עֲשֵׂה מְלָאכָה עַל הָאֲבָנִים (ירמי' יג, ג), מושג כלי אומנות יוצר כלי חרס: אם בן הוא וגר. לא היה מקפיד אלא על הזכרים, שאמרו לו אֲנִינְגִּינִי שַׁעֲמִיד לְהוֹלִיד בֶּן הַמוֹשִׁיעַ אוֹתָם: וחייה. ומחיה:

17	But the midwives feared God, and did not as the king of Egypt commanded them, but saved the men-children alive.	וַתִּירָאן הַמִּיּוֹלֶדֶת אֶת־הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵן מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַתַּחְיֶינָן אֶת־הַיִּלָּדִים:	17
18	And the king of Egypt called for the midwives, and said unto them: 'Why have ye done this thing, and have saved the men-children alive?'	וַיִּקְרָא מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לַמִּיּוֹלֶדֶת וַיֹּאמֶר לָהֶן מִדּוּעַ עָשִׂיתֶן הַדָּבָר הַזֶּה וַתַּחְיֶינָן אֶת־הַיִּלָּדִים:	שני
19	And the midwives said unto Pharaoh: 'Because the Hebrew women are not as the Egyptian women; for they are lively, and are delivered ere the midwife come unto them.'	וַתֹּאמְרֶנּוּ הַמִּיּוֹלֶדֶת אֶל־פַּרְעֹה כִּי לֹא כַנָּשִׁים הַמִּצְרַיִת הָעִבְרִית כִּי־חַיִּוֹת הֵנָּה בֹטְרִים תָּבוּא אֲלֵהֶן הַמִּיּוֹלֶדֶת וְיִלְדוּ:	19
20	And God dealt well with the midwives; and the people multiplied, and waxed very mighty.	וַיֵּשֶׁב אֱלֹהִים לַמִּיּוֹלֶדֶת וַיַּרְבּ הָעָם וַיַּעֲצֻמוּ מְאֹד:	20
21	And it came to pass, because the midwives feared God, that He made them houses.	וַיְהִי כִּי־יִרְאוּ הַמִּיּוֹלֶדֶת אֶת־הָאֱלֹהִים וַיַּעַשׂ לָהֶם בָּתִּים:	21
22	And Pharaoh charged all his people, saying: 'Every son that is born ye shall cast into the river, and every daughter ye shall save alive.'	וַיִּצַּו פַּרְעֹה לְכָל־עַמּוֹ לֵאמֹר כָּל־בֶּן־הַבֶּן הַיִּלּוּד הַיָּאֲרָה תַשְׁלִיכֻהוּ וְכָל־הַבֵּת תַּחְיֶינָן: (פ)	22

(17) ותחיינן את הילדים. מִסְפָּקוֹת לַהֵם מִיֵּם וּמוֹזֶן. (סוטה יא:): תרגום הראשון וְקִיַּמָּא, והשני וְקִיַּמְתּוּן, לפי שלשון עברית לנצחנות רבות, תיבה זו וכיוצא בה משמשת לשון פעלו ולשון פעלתם, כגון ותאמרן איש מזרי, (שמות ז, יט) לשון עבר כמו ויאמרו לזכרים, וְשָׁדָדְרָנָה צָפִיקָם (ירמ' מד, כה), לשון דברתם כמו ותדברו לזכרים, וכן וְשָׁסְלָלְנָה אֶתִּי אֶל עַמִּי, (יחזקאל יג, יט) לשון עבר חללתם כמו ותחללו לזכרים:

(19) כי חיות הנה. בקיאות כמילדות, תרגום מילדות סִיפָא. ורבותינו דרשו, (סוטה יא: ושמו"ר) הרי הן משולות לחיות השדה שאינן זריכות מילדות, והיכן משולות לחיות, גור אריה, זאב יערף, כבד שורו, אילה שלוה, ומי שלא נכתב בו, הרי הכתוב כללן, ויצרך אותם ועוד כתיב מֶה אֶמַּךְ לְבָיָא (יחזקאל יט, ז):

(20) ויישב. הטיב להם, וזה חלוק בתיבה שיסודה ב' אותיות ונתן לה וי"ו ב' צראה, כשהיא באה לדבר בלשון ויפעל, הוא נקוד היו"ד בצי"ר שהוא קמ"ץ קטן, (או בסגול שהוא פת"ח קטן) כגון וייטב אלהים למילדות, וְנִכְרַז צֵבֶת יְהוּדָה (איכה ז, ה), הרבה תאניה, וכן וַיִּגַּל הָאֱלֹהִית (דברי הימים"ב לו, כ), ובזרואדן הגלה את השאריה, וַיִּקֶּן זָנָב אֶל זָנָב (שופטים טו, ה), הפנה הזנבות זו לזו, כל אלו לשון מפעיל את אחרים, וכשהוא מדבר בלשון ויפעל, הוא נקוד היו"ד בצי"ר"ק, כגון וַיִּשְׁבַּע דָּעִינִי (ויקרא י, כ), לשון הוטב, וכן וירב העם, נתרצה העם, ויגל יהודה, הגלה יהודה, ויפן כה וכה, פנה לכאן ולכאן. ואל תשיבני, וילך, וישב, וירד, וינא, לפי שאינן מגזרתן של אלו, שהרי היו"ד יסוד בהן, ירד, ינא, ישב, ילך, יו"ד אות שלישית זו: ויישב אלהים למילדת. מהו הטובה:

(21) ויעש להם בתים. בתי כהונה ולויה ומלכות שקרייין בתים, ויבן את בית ה' ואת בית המלך, כהונה ולויה מיוכד, ומלכות ממרים, כדאייתא במסכת סוטה (יא:):

II	And there went a man of the house of Levi, and took to wife a daughter of Levi.	וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי וַיִּקַּח אֶת בֶּת-לֵוִי:	*א
2	And the woman conceived, and bore a son; and when she saw him that he was a goodly child, she hid him three months.	וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֶּן וַתֵּרָא אָתּוֹ כִּי-טוֹב הוּא וַתַּצְפְּנֵהוּ שְׁלֹשָׁה יָרְחִים:	2
3	And when she could not longer hide him, she took for him an ark of bulrushes, and daubed it with slime and with pitch; and she put the child therein, and laid it in the flags by the river's brink.	וְלֹא-יָכְלָה עוֹד הַצְפִּינוֹ וַתִּקַּח לוֹ תֵּבַת גָּמָא וַתַּחמְרָה בַּחמֹר וּבִזְפָּת וַתִּשֶׂם בָּהּ אֶת-הַיֶּלֶד וַתִּשֶׂם בְּסוּף עַל-שְׂפַת הַיָּאָר:	3
4	And his sister stood afar off, to know what would be done to him.	וַתִּתְצַב אֶחָתוֹ מֵרָחֵק לִדְעָה מִה-יַעֲשֶׂה לוֹ:	4
5	And the daughter of Pharaoh came down to bathe in the river; and her maidens walked along by the river-side; and she saw the ark among the flags, and sent her handmaid to fetch it.	וַתֵּרֶד בֶּת-פַּרְעֹה לָרְחֹץ עַל-הַיָּאָר וַנַּעֲרֹתֶיהָ הֹלְכֹת עַל-יַד הַיָּאָר וַתֵּרָא אֶת-הַתֵּבָה בְּתוֹךְ הַסּוּף וַתִּשְׁלַח אֶת-אִמָּתָהּ וַתִּקְחָהּ:	5
6	And she opened it, and saw it, even the child; and behold a boy that wept. And she had compassion on him, and said: 'This is one of the Hebrews' children.'	וַתִּפְתַּח וַתֵּרָאֵהוּ אֶת-הַיֶּלֶד וְהִנֵּה-נֹעֵר בֶּכֶה וַתַּחמַּל עָלָיו וַתֹּאמֶר מִי־לֹדֵי הָעִבְרָיִם זֶה:	6

(22) לכל עמו. אף עליהם גזר, יוס שגולד משה אמרו לו אֶלְטָגְגִינִי, היום נולד מושיענו, ואין אנו יודעים אם ממזרים אם משראל, ורואין אנו שסופו ללקות במים, לפיכך גזר אותם היום אף על המזרים, שנאמר כל הבן הילוד, ולא נאמר הילוד לעברים, והם לא היו יודעים שסופו ללקות על מי מריבה:

(1) ויקח את בת לוי. פְּרוֹשׁ היה ממנה מפני גזירת פרעה, (וחזר ולקחה, וזהו וילך, שהלך צעצעת צתו שאמרה לו גזרתך קשה משל פרעה, אם פרעה גזר על הזכרים ואחיה גם כן על הנקבות. צרש"י ישן) והחזירה ועשה זה לקוחין שניים, ואף היא נהפכה להיות נערה. וצת ק"ל שנה היתה, שנולדה צבואה למזרים בין החומות, ומאחיס ועשר נשתהו שם, וכשילאו היה משה בן שמונים שנה, אם כן כשנמצאה ממנו היתה צת מאה ושלשים, וקורא אותה צת לוי:

(2) כי טוב הוא. כשנולד נתמלא הבית פְּלוֹ אורה (סוטה יב.):

(3) ולא יכולה עוד הצפינו. שמונה לה המזריים מיום שהחזירה, והיא ילדתו לששה חדשים ויום א', שהילדת לשבעה יולדת למקוטעין, והם דקו אחריה לסוף ט'. גמא. גמי צלשון משנה וצלע"ז וינ"קו, ודבר כך הוא, ועומד בפני כך ובפני קשה: בחמר ובזפת. זפת מצחן וטיט מצפנים, כדי שלא יריח אותם לדיק ריח רע של זפת: ותשם בסוף. הוא לשון אגס רוש"ל צלע"ז, ודומה לו קָהָה וסוף קָמְלוֹ (ישעי"ט, ו):

(5) לרחץ על היאור. סרס המקרא ופרשהו, ותרד צת פרעה על היאור לרחוץ בו: על יד היאור. אצל היאור, כמו רָאָה קָלַקְתָּ יוֹאֵב אֶל יָדִי (שמואל-ב יד, ל), והוא לשון יד ממש, שיד האדם סמוכה לו. ורבותינו דרשו (סוטה יב.) הולכות לשון מיטה, כמו הָגָה אֶלְכִי הַלֵּךְ לָמוֹת (צראשית כה, לב), הולכות למוות לפי שמיוחו זה, והכחוש מסייען, כי למה לנו לכחוש ונערוותיה הולכות: את אמתה. את שפחתה. ורבותינו דרשו לשון יד, אצל לפי דקדוק לשון הקודש היה לו להנקד אמתה מ"ס דגושה, והם דרשו את אמתה, את ידה ונשתרצצה אמתה אמות הרצה (סוטה סט.):

(6) ותפתח ותראהו. את מי ראתה, הילד, זהו פשוטו. ומדרשו, שראתה עמו שכינה (סוטה שם שמו"ר א, כח): והנה

7	<p>ותאמר אחתו אל-בת-פרעה האלף וקראתי לך אשה מינקת מן העברית ותינק לך את- הילד:</p>	<p>7</p>
8	<p>ותאמר לה בת-פרעה לבי ותלך העלמה ותקרא את- הילד:</p>	<p>8</p>
9	<p>ותאמר לה בת-פרעה הילכי את-הילד הזה והניקתו לי ואני אתן את-שכרך ותקח האשה הילד ותניקתו:</p>	<p>9</p>
10	<p>ויגדל הילד ותבאנהו לבת- פרעה ויהי-לה לבן ותקרא שמו משה ותאמר כי מן-המים משיקתו:</p>	<p>10</p>
11	<p>ויהיו בימים ההם ויגדל משה ויצא אל-אחיו וירא בסבלתם וירא איש מצרי מכה איש- עברי מאחיו:</p>	<p>שלישי</p>
12	<p>ויפן כה וכה וירא כי אין איש ינד את-המצרי וישמנהו בחול:</p>	<p>12</p>

נער בוכה. קולו כנער:
 (7) מן העבריות. שהזכירות על מצרים הוציא לניקולא ונא, לפי שהיה עתיד לדבר עם השכינה (שמו"ר א, ל. סוטה שם):
 (8) ותלך העלמה. הלכה צוריות ועלמות כעלם:
 (9) הילכי. נחצאה ולא ידעה מה נחצאה, הי שליכי (שמו"ר שם סוטה שם):
 (10) משיקתו. כמרגמו שסלפיה, והוא לשון הוצאה בלשון ארמי, כמסלל צניקתא מלללל, ובלשון עברי משיקתו, לשון הסירותיו, כמו לא ימוש (יהושע א, ח) לא משו, כך חצרו מנחם. ואני אומר שאינו ממחצרת מש, וימוש, אלא מגזרת משה, ולשון הוצאה הוא, וכן ימשי ממיס רצים (שמואל-ב כב, יז), שאלו היה ממחצרת מש, לא יתכן לומר משיקתו אלא רמשיקתו, כאשר יאמר מן קס הקימותי, ומן שז השיבותי, ומן בא הביאותי, או משתיקו, כמו ומש שי את עון קלל (זכריה ג, ט), אבל משיקתו, אינו אלא מגזרת חיצה שפעל שלה מיוסד זה"א בסוף הציבה, כגון משה, בנה, עשה, לזה, פנה, כשיצא לומר זהם פעלתי, חצא היו"ד במקום ה"א, כמו עשיתי, צניתי, פניתי, לויית:
 (11) ויגדל משה. והלא כבר כתב ויגדל הילד, א"ר יהודה בר"א הראשון לקומה והשני לגדולה, שמינהו פרעה על ציתו: וירא בסבלותם. נתן ענינו ולצו להיות מיצר עליהם (שמו"ר א, כז): איש מצרי. נוגש היה, ממונה על שוטרי ישראל, והיה מעמידם מקרות הגבר למלאכתם (שמו"ר א, כח): מכה איש עברי. מלקהו ורודהו. ובעלה של שלומית בת דברי היה, ונתן ענינו זה, ובלילה העמידו והוציאו מציטו, והוא חזר ונכנס לבית וצא על אשתו, כסצורה שהוא בעלה, וחזר האיש לציטו והרגיש בדבר, וכשראה אותו מצרי שהרגיש בדבר, היה מכהו ורודהו כל היום:

<p>13 And he went out the second day, and, behold, two men of the Hebrews were striving together; and he said to him that did the wrong: 'Wherefore smitest thou thy fellow?'</p>	<p>וַיֵּצֵא בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי וַהֲגָה שְׁנֵי אָנָשִׁים עֹבְרִים נֹצִים וַיֹּאמֶר לָרֹשֶׁעַ לָמָּה תִכֶּה רֵעֶךָ:</p> <p>וַיִּפֶּק בַּיּוֹמָא תְנִינָא וְהָא תְרִין גּוֹבְרִין יְהוּדָאִין נֹצִין וַאֲמַר לַחֲבִיבָא לָמָּה אַתָּה מַחִי לַחֲבִירְךָ:</p>	<p>13 וַיֵּצֵא בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי וַהֲגָה שְׁנֵי אָנָשִׁים עֹבְרִים נֹצִים וַיֹּאמֶר לָרֹשֶׁעַ לָמָּה תִכֶּה רֵעֶךָ:</p>
<p>14 And he said: 'Who made thee a ruler and a judge over us? thinkest thou to kill me, as thou didst kill the Egyptian?' And Moses feared, and said: 'Surely the thing is known.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מִי שִׁמְךָ לְאִישׁ שֶׁר וְשִׁפְטָל עָלֵינוּ הֲלֹהֲרֵגֵנִי אַתָּה אֲמַר כְּאִשֶּׁר הֲרַגְתָּ אֶת־הַמִּצְרִי וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אָכֵן נֹדֵעַ הַדָּבָר:</p> <p>וַאֲמַר מִן שׁוּיָךְ לְגִבֹּר רַב וְדִיִּין עָלָנָא הַלְמַקְטִילִי אַתָּה אֲמַר כְּמָא דְקַטְלָתָא יְתָ מִצְרָאָה וְדַחִיל מֹשֶׁה וַאֲמַר בְּקוּשָׁטָא אַתִּידַע פְּתִגְמָא:</p>	<p>14 וַיֹּאמֶר מִי שִׁמְךָ לְאִישׁ שֶׁר וְשִׁפְטָל עָלֵינוּ הֲלֹהֲרֵגֵנִי אַתָּה אֲמַר כְּאִשֶּׁר הֲרַגְתָּ אֶת־הַמִּצְרִי וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אָכֵן נֹדֵעַ הַדָּבָר:</p>
<p>15 Now when Pharaoh heard this thing, he sought to slay Moses. But Moses fled from the face of Pharaoh, and dwelt in the land of Midian; and he sat down by a well.</p>	<p>וַיִּשְׁמַע פַּרְעֹה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וַיִּבְקֹשׁ לַהֲרֹג אֶת־מֹשֶׁה וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פַרְעֹה וַיָּשָׁב בְּאֶרֶץ־מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עַל־הַבְּעָר:</p> <p>וַיִּשְׁמַע פַּרְעֹה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וַיִּבְקֹשׁ לַהֲרֹג אֶת־מֹשֶׁה וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פַרְעֹה וַיָּשָׁב בְּאֶרֶץ־מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עַל־הַבְּעָר:</p>	<p>15 וַיִּשְׁמַע פַּרְעֹה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וַיִּבְקֹשׁ לַהֲרֹג אֶת־מֹשֶׁה וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פַרְעֹה וַיָּשָׁב בְּאֶרֶץ־מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עַל־הַבְּעָר:</p>
<p>16 Now the priest of Midian had seven daughters; and they came and drew water, and filled the troughs to water their father's flock.</p>	<p>וַלְכֹתָן מִדְיָן שִׁבְעַת בָּנוֹת וַתִּבְאֵנָה וַתִּדְלֹקֶה וַתִּמְלֵאנָה אֶת־הַתְּרֵהָטִים לְהַשְׁקוֹת צֹאן אֲבִיהֶן:</p> <p>וַלְכֹתָן מִדְיָן שִׁבְעַת בָּנוֹת וַתִּבְאֵנָה וַתִּדְלֹקֶה וַתִּמְלֵאנָה אֶת־הַתְּרֵהָטִים לְהַשְׁקוֹת צֹאן אֲבִיהֶן:</p>	<p>16 וַלְכֹתָן מִדְיָן שִׁבְעַת בָּנוֹת וַתִּבְאֵנָה וַתִּדְלֹקֶה וַתִּמְלֵאנָה אֶת־הַתְּרֵהָטִים לְהַשְׁקוֹת צֹאן אֲבִיהֶן:</p>
<p>17 And the shepherds came and drove them away; but Moses stood up and helped them, and watered their flock.</p>	<p>וַיָּבֹאוּ הָרֹעִים וַיִּגְרֹשׁוּם וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיִּשְׁעֶן וַיִּשְׁק אֶת־צֹאנָם:</p> <p>וַאֲתֹו רֹעִיָא וַיִּגְרֹדּוּנִין וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיִּפְרֹקֵנִין וַאֲשָׁקִי יְתָ עֲנָהוֹן:</p>	<p>17 וַיָּבֹאוּ הָרֹעִים וַיִּגְרֹשׁוּם וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיִּשְׁעֶן וַיִּשְׁק אֶת־צֹאנָם:</p>
<p>18 And when they came to Reuel their father, he said: 'How is it that ye are come so soon to-day?'</p>	<p>וַתִּבְאֵנָה אֶל־רְעוּאֵל אֲבִיהֶן וַיֹּאמֶר מִדְּוַע מִהֲרַתֶּן בָּא הַיּוֹם:</p> <p>וַאֲתֹאָה לָוֹת רְעוּאֵל אֲבִיהֶן וַאֲמַר מִדְיָן אוֹחִיתִין לְמִיתִי יוֹמָא דִּין:</p>	<p>18 וַתִּבְאֵנָה אֶל־רְעוּאֵל אֲבִיהֶן וַיֹּאמֶר מִדְּוַע מִהֲרַתֶּן בָּא הַיּוֹם:</p>

(12) ויפן כה וכה. ראה מה עשה לו צצית ומה עשה לו צסדה. ולפי פשוטו כמשמעו: וירא כי אין איש. שאין איש עמיד ללכת ממנו שיתגייר:

(13) שני אנשים עברים. דתן ואזכרים הם, שהותירו מן המן: נצים. מריצים: למה תכה. אע"פ שלא הכהו, נקרא רשע צהרמתי: רשע. רשע כמותך:

(14) מי שמך לאיש. והרי עודך נער: הלהרגני אתה אומר. מכאן אנו למדים שהרגו צסם המפורש: וירא משה. כפשוטו. ומדרשו. דאג לו על שראה צישראל רשעים צילטורין, אמר, מעתה שמא אינס ראויין להגאל: אכן נודע הדבר. כמשמעו. ומדרשו, נודע לי הדבר שהייתי חמה עליו, מה חטאו ישראל מכל שצעים אומות להיות נרדים צעצודת פרך, אצל רואה אני שהם ראויים לכך:

(15) וישמע פרעה. הם הלשינו עליו: ויבקש להרוג את משה. מסרו לקוסטינר להרגו ולא שלטה צו החרצ, הוא שאמר משה, ויילני מחרצ פרעה: (וישב בארץ מדין. נמכצ צס, כמו ויש ציעקצ:) וישב על הבאר. למד מיעקצ שזווג לו זוווג על הצאר:

(16) ולכהן מדין. רצ שצקן, ופירש לו מעצודת אלילים ונידוהו מאלנס: את הרהטים. את צריכות מרוצות המים העשויות צארץ:

(17) ויגרשו. מפני הנידוי:

19	And they said: 'An Egyptian delivered us out of the hand of the shepherds, and moreover he drew water for us, and watered the flock.'	וַתֹּאמְרוּ אִישׁ מִצְרַיִם הִצִּילָנוּ מִיַּד הָרֹעִים וְגַם־דָּלָה דָּלָה לָנוּ וַיִּשְׁק אֶת־הַצֹּאן:	וַתֹּאמְרוּ גֹבְרָא מִצְרָאָה שִׁיזְבֵּנָא מִיָּדָא דְרֹעִיָא וְאַף מִדְּלָא דְלָא לָנָא וְאַשְׁקִי יָת עֲנָא:
20	And he said unto his daughters: 'And where is he? Why is it that ye have left the man? call him, that he may eat bread.'	וַיֹּאמֶר אֶל־בָּנָתָיו וְאֵיזוֹ לָמָּה זֶה עֲזַבְתֶּן אֶת־הָאִישׁ קִרְאֵן לוֹ וַיֹּאכֵל לֶחֶם:	וַיֹּאמֶר לְבָנָתֶיהָ וְאַן הוּא לָמָּה זֶה עֲזַבְתִּין יָת גֹּבְרָא קִרְן לֵיה וַיִּיכֹל לֶחֶמָא:
21	And Moses was content to dwell with the man; and he gave Moses Zipporah his daughter.	וַיֵּזְאֵל מֹשֶׁה לְשָׁבֶת אֶת־הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת־צִפּוֹרָה בָּתּוֹ לְמֹשֶׁה:	וַצְבִּי מֹשֶׁה לְמֹתֵב עִם גֹּבְרָא וַיְהִי יָת צִפּוֹרָה בְּרִיתֶיהָ לְמֹשֶׁה:
22	And she bore a son, and he called his name Gershom; for he said: 'I have been a stranger in a strange land.'	וַתֵּלֶד בֶּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גֶּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נֹכְרִיָה: (פ)	וַיֵּלִידֶת בֶּר וַקְרָא יָת שְׁמִיהָ גֶרְשֹׁם אֲרִי אָמַר דִּיִּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נֹכְרָאָה:
23	And it came to pass in the course of those many days that the king of Egypt died; and the children of Israel sighed by reason of the bondage, and they cried, and their cry came up unto God by reason of the bondage.	וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיָּאֲנָחוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִן־הָעֲבָדָה וַיִּזְעְקוּ וַתַּעַל שׁוֹעֲתָם אֶל־הָאֱלֹהִים מִן־הָעֲבָדָה:	וַהֲוָה בְּיוֹמָא סְגִיָאָא הָאֲנָן וּמִית מֶלְכָּא דְּמִצְרַיִם וַאֲתָאֲנָחוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן פּוֹלְחָנָא דְּהָוָה קָשִׁי עֲלֵיהוֹן וַיִּזְעִקוּ וּסְלִיקַת קְבִילַתְהוֹן לְקָדָם יְיָ מִן פּוֹלְחָנָא:
24	And God heard their groaning, and God remembered His covenant with Abraham, with Isaac, and with Jacob.	וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־בְּרִיתוֹ אֶת־אַבְרָהָם אֶת־יִצְחָק וְאֶת־יַעֲקֹב:	וַשְׁמִיעַ קָדָם יְיָ יָת קְבִילַתְהוֹן וַדְּכִיר יְיָ יָת קִימִיָּה דְּעָם אַבְרָהָם דְּעָם יִצְחָק וְדְעָם יַעֲקֹב:
25	And God saw the children of Israel, and God took cognizance of them.	וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּדַע אֱלֹהִים: (ס)	וַגְּלִי קָדָם יְיָ שַׁעֲבֻדָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר בְּמִימְרֶיהָ לְמַפְרָקְהוֹן יְיָ:

- (20) למה זה עזבתן. הכיר צו שהוא מזרעו של יעקב, שהמים עולים לקראתו: ויאכל לחם. שמא ישא אחת מכס, כמה דאם אמר כי אם הלחם אשר הוא אוכל:
- (21) ויורא. כחרגומו, (ס"א כמשמעו) ודומה לו הוֹאֵל נָא וְלֵין (שופטים יט, ו), ולו הוֹאֵלנו, הוֹאֵלתי לדבר. ומדרשו לשון קֹלָה, נשבע לו שלא יזוז ממדין כי אם צרשמו:
- (23) ויהי בימים הרבים ההם. שהיה משה גר צמדין, וימת מלך מצרים והוצרכו ישראל לתשועה, ומשה היה רועה וגו' ובאמת תשועה על ידו, ולכן נסמכו פרשיות הללו. (בר"י): וימת מלך מצרים. נאמר, והיה שומט תינוקות ישראל ורומץ צדמס (שמו"ר א, לד):
- (24) נאקתם. נעקתם, וכן מעיר ממים יִנְאָקוּ (איוב כד, יז): את בריתו את אברהם. עם אברהם:
- (25) וידע אלהים. נתן עליהם לצולא העלים עיניו:

III	<p>Now Moses was keeping the flock of Jethro his father-in-law, the priest of Midian; and he led the flock to the farthest end of the wilderness, and came to the mountain of God, unto Horeb.</p>	<p>וּמֹשֶׁה הָיָה רֹעֵי יֵת עֹנָא דִּיתְרוֹ חֲמוּתֵי רַבָּא דְּמִדְיָן וּדְבַר יֵת עֹנָא לְאַתְר שְׂפֵר רַעִיָא לְמַדְבָּרָא וְאַתָּא לְטוֹרָא דְּאַתְגִּילִי עֲלוּהִי יִקְרָא דִּי לְחוֹרֵב:</p>	<p>וּמֹשֶׁה הָיָה רֹעֵה אֶת־צֹאן יִתְרוֹ חֹתֵנו כְּהֵן מִדְיָן וַיְנַהֲג אֶת־ הַצֹּאן אַחֲרֵי הַמִּדְבָּר וַיָּבֹא אֶל־ הָר הָאֱלֹהִים חֹרֵב:</p>	<p>רביעי ב</p>
2	<p>And the angel of the LORD appeared unto him in a flame of fire out of the midst of a bush; and he looked, and, behold, the bush burned with fire, and the bush was not consumed.</p>	<p>וְאַתְגִּילִי מִלְּאַכָּא דִּי לִיה בְּשִׁלְחוֹבִית אִישְׁתָּא מִגּוֹ אֲסַנָּא וַחֲזָא וְהָא אֲסַנָּא בְּעַר בְּאִישְׁתָּא וְאֲסַנָּא לִיתְוֹהִי מִתְּאַכִּיל:</p>	<p>וַיֵּרָא מִלְּאַךְ יְהוָה אֵלָיו בְּלֶבֶת־ אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסִּנֶּה וַיֵּרָא וְהִנֵּה הַסִּנֶּה בֹעֵר בְּאֵשׁ וְהַסִּנֶּה אֵינֶנּוּ אֲכָל:</p>	<p>2</p>
3	<p>And Moses said: 'I will turn aside now, and see this great sight, why the bush is not burnt.'</p>	<p>וַאֲמַר מֹשֶׁה אֶתְפְּנִי כְּעַן וְאַחֲזִי יֵת חֲזֹנָא רַבָּא דִּדִּין מָא דִּין לָא מִתּוֹקֵד אֲסַנָּא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶסְרֶה־נָּא וְאֶרְאֶה אֶת־הַמִּרְאֶה הַגָּדֹל הַזֶּה מַדּוּעַ לֹא־יִבְעַר הַסִּנֶּה:</p>	<p>3</p>
4	<p>And when the LORD saw that he turned aside to see, God called unto him out of the midst of the bush, and said: 'Moses, Moses.' And he said: 'Here am I.'</p>	<p>וַחֲזָא יְיָ אֲרִי אֶתְפְּנִי לְמַחֲזִי וַיִּקְרָא לִיה יְיָ מִגּוֹ אֲסַנָּא וַאֲמַר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַאֲמַר הָאֲנִי:</p>	<p>וַיֵּרָא יְהוָה כִּי סָר לִרְאוֹת וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסִּנֶּה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הִנְנִי:</p>	<p>4</p>
5	<p>And He said: 'Draw not nigh hither; put off thy shoes from off thy feet, for the place whereon thou standest is holy ground.'</p>	<p>וַאֲמַר לָא תִקְרַב הֵלְכָא שְׂרִי סִינָךְ מֵעַל רִגְלֶךָ אֲרִי אַתְרָא דְּאַתָּ קָאִים עֲלוּהִי אַתְר קֳדִישׁ הוּא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אַל־תִּקְרַב הֵלֶם שָׁל־ נַעֲלֶיךָ מֵעַל רִגְלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עומד עָלָיו אֲדַמַּת־ קֹדֶשׁ הוּא:</p>	<p>5</p>
6	<p>Moreover He said: 'I am the God of thy father, the God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob.' And Moses hid his face; for he was afraid to look upon God.</p>	<p>וַאֲמַר אֲנִי אֱלֹהֵא דְאַבְרָהָם אֱלֹהֵיהּ דְּאַבְרָהָם אֱלֹהֵיהּ דְּיִצְחָק וְאֱלֹהֵיהּ דְּיַעֲקֹב וּבְכַשְׁנוֹן מֹשֶׁה לִּפְנֵיהּ אֲרִי דְּחִיל מִלְּאַסְתְּכָלָא בְּצִית יִקְרָא דִּי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֱלֹהֵי אֲבִיךָ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב וַיִּסְתֵּר מֹשֶׁה פָּנָיו כִּי יָרָא מִהַבֵּיט אֶל־הָאֱלֹהִים:</p>	<p>6</p>

- (1) אחר המדבר. להמרחק מן הגזל, שלא ירעו צדוק אחרים: אל הר האלהים. על שם העמיד:
 (2) בלבית אש. צלהצח אש לצו של אש, כמו לצ השמים. צלצ האלה, (שמואל-צ יח, יד) ואל תחמה על הסי"ו, שיש לנו כיווא
 צו, מה האלה לצסך (יחזקאל טז, ל): מתוך הסנה. ולא חילן אחר, משום עמו אֲנִי צִנְרָה: אכל. נאכל, כמו לא עזד צה,
 אשר לקח משם:
 (3) אסורה נא. אסורה מכאן להמקרב שם:
 (5) של. שְׁלוֹף והוא, כמו וְנָשַׁל הַצִּנּוֹן (דברים יט, ה), כי ישל וימך: אדמת קודש הוא. המקום:

<p>7 And the LORD said: 'I have surely seen the affliction of My people that are in Egypt, and have heard their cry by reason of their taskmasters; for I know their pains;</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ מִגֵּלָא גְלִי קְדָמִי שְׁעָבִיד עַמִּי דְּבַמְצָרִים וַיֵּת קְבִילָתְהוֹן שְׁמִיעַ קְדָמִי מִן קָדָם מִפְּלִחִיהוֹן אֲרִי גְלִי קְדָמִי כִּיבִיהוֹן:</p>	<p>7 וַיֹּאמֶר יְהוָה רָאָה רָאִיתִי אֶת־ עַנְי עַמִּי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם וְאֶת־ צַעֲקָתָם שָׁמַעְתִּי מִפְּנֵי נִגְשָׁיו כִּי־ יָדַעְתִּי אֶת־מַכָּאֲבָיו:</p>
<p>8 and I am come down to deliver them out of the hand of the Egyptians, and to bring them up out of that land unto a good land and a large, unto a land flowing with milk and honey; unto the place of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite.</p>	<p>וְאֶתְגַּלִּיתִי לְשִׁיבֹתָהוֹן מִיָּדָא דְּמִצְרָאִי וּלְאַסְקוּיָתְהוֹן מִן אַרְעָא הַהִיא לְאַרְעַ טָבָא וּפְתִיָא לְאַרְעַ עֲבָדָא חֶלֶב וְדָבֶשׁ לְאַתֵּר כְּנַעֲנָאִי וְחִתָּאִי וְאַמֹּרִיָּאִי וּפְרִזִּיָּאִי וְחִוִּיָּאִי וְיִבּוּסָאִי:</p>	<p>8 וְאֵלֶּכְךָ לְהַצִּילָם מִיַּד מִצְרַיִם וּלְהַעֲלֹתָם מִן־הָאָרֶץ הַהִוא אֶל־ אֶרֶץ טוֹבָה וְרַחֲבָה אֶל־אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וְדָבֶשׁ אֶל־מְקוֹם הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֹמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְּבוּסִי:</p>
<p>9 And now, behold, the cry of the children of Israel is come unto Me; moreover I have seen the oppression wherewith the Egyptians oppress them.</p>	<p>9 וְכַעַן הֵא קְבִילַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַלֹת לְקָדָמִי וְאַף גְלִי קְדָמִי דְּיוֹחָקָא דְּמִצְרָאִי דְּחָקִין לֵהוֹן:</p>	<p>9 וְעַתָּה הִנֵּה צַעֲקַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בָּאָה אֵלַי וְגַם־רָאִיתִי אֶת־ הַלֹּחֶץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לֹחֲצִים אֹתָם:</p>
<p>10 Come now therefore, and I will send thee unto Pharaoh, that thou mayest bring forth My people the children of Israel out of Egypt.'</p>	<p>10 וְכַעַן אֵיתָא וְאַשְׁלַחְנָךְ לְוֹת פַּרְעֹה וְאַפִּיק יֵת עַמִּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:</p>	<p>10 וְעַתָּה לָכֵה וְאַשְׁלַחְךָ אֶל־ פַּרְעֹה וְהוֹצֵא אֶת־עַמִּי בְנֵי־ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:</p>
<p>11 And Moses said unto God: 'Who am I, that I should go unto Pharaoh, and that I should bring forth the children of Israel out of Egypt?'</p>	<p>11 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָאֱלֹהִים מִי אֲנִכִּי כִּי אֵלֶּכְךָ אֶל־פַּרְעֹה וְכִי אוֹצִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:</p>	<p>11 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָאֱלֹהִים מִי אֲנִכִּי כִּי אֵלֶּכְךָ אֶל־פַּרְעֹה וְכִי אוֹצִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:</p>
<p>12 And He said: 'Certainly I will be with thee; and this shall be the token unto thee, that I have sent thee: when thou hast brought forth the people out of Egypt, ye shall serve God upon this mountain.'</p>	<p>12 וַיֹּאמֶר אֲרִי יְהִי מִיָּמְרִי בְּסַעֲדָךְ וְדִין לָךְ אֶתָּא אֲרִי אֲנָא שְׁלַחְתִּיךָ בְּאַפְקוּיָתְךָ יֵת עַמָּא מִמִּצְרַיִם הַפְּלִחוֹן קְדָם יְיָ עַל טוֹרָא הַדִּין:</p>	<p>12 וַיֹּאמֶר כִּי־אֶהְיֶה עִמָּךְ וְזֶה־ לֶכֶת הָאוֹת כִּי אֲנִכִּי שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאָךְ אֶת־הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת־הָאֱלֹהִים עַל הַהָר הַזֶּה:</p>

(7) כי ידעתי את מכאוביו. כמו וידע אלֹהים, כלומר כי שמתי לב להצונן ולדעת את מכאוביו, ולא העלמתי עיני ולא ארטום את אזני מעקתם:

(10) ועתה לכה ואשלחך אל פרעה. ואם תאמר מה תועיל, והוצא את עמי, יועילו דצריך ותוציאם משם:

(11) מי אנכי. מה אני חשוב לדבר עם המלכים: וכי אוציא את בני ישראל. ואף אם חשוב אני, מה זכו ישראל שֶׁטַעַשָׂה להם נס ואוציאם ממצרים:

(12) ויאמר כי אהיה עמך. השיבו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, שאמרתי מי אנכי כי אלך אל פרעה, לא שלך היא, כי אם משלי, כי אהיה עמך, וזה המראה אשר ראית בסנה, לך האות כי אנכי שלחתיך, ותצליח בשליחותי וכדאי אני להציל, כאשר ראית הסנה עושה שליחותי ואיננו חָפֵל, כך תלך בשליחותי ואינך ניווק, ושאלת מה זכות יש לישראל שֶׁיֵּצֵאוּ ממצרים,

<p>13 And Moses said unto God: 'Behold, when I come unto the children of Israel, and shall say unto them: The God of your fathers hath sent me unto you; and they shall say to me: What is His name? what shall I say unto them?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָאֱלֹהִים הֲנִי אֶנְכִּי בֹא אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִמְרָה לָהֶם אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם וְאָמְרוּ־לִי מַה־שְּׁמוֹ מַה אֹמַר אֲלֵהֶם:</p>	<p>13 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָאֱלֹהִים הֲנִי אֶנְכִּי בֹא אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִמְרָה לָהֶם אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם וְאָמְרוּ־לִי מַה־שְּׁמוֹ מַה אֹמַר אֲלֵהֶם:</p>
<p>14 And God said unto Moses: 'I AM THAT I AM'; and He said: 'Thus shalt thou say unto the children of Israel: I AM hath sent me unto you.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה וְאָמַר כֹּדֶן לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל אֶהְיֶה שְׁלַחְנִי לָהֶם:</p>	<p>14 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה וַיֹּאמֶר כֹּה תֹאמַר לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל אֶהְיֶה שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם:</p>
<p>15 And God said moreover unto Moses: 'Thus shalt thou say unto the children of Israel: The LORD, the God of your fathers, the God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob, hath sent me unto you; this is My name for ever, and this is My memorial unto all generations.</p>	<p>וַיֹּאמֶר עוֹד יְיָ לְמֹשֶׁה כֹּדֶן תִּימַר לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב שְׁלַחְנִי לָהֶם וְזֶה שְּׁמִי לְעֹלָם וְזֶה זִכְרִי לְדֹר דֹּר:</p>	<p>15 וַיֹּאמֶר עוֹד אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה כֹּה־תֹאמַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם זֶה שְּׁמִי לְעֹלָם וְזֶה זִכְרִי לְדֹר דֹּר:</p>
<p>16 Go, and gather the elders of Israel together, and say unto them: The LORD, the God of your fathers, the God of Abraham, of Isaac, and of Jacob, hath appeared unto me, saying: I have surely remembered you, and seen that which is done to you in Egypt.</p>	<p>אֵיזֵל וְתִכְנֹשׁ יְתִי שְׂכֵי יִשְׂרָאֵל וְתִימַר לָהֶם יְיָ אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב שְׁלַחְנִי לָהֶם וְזֶה שְּׁמִי לְעֹלָם וְזֶה זִכְרִי לְדֹר דֹּר:</p>	<p>חמישי 16 לֵךְ וְאֶסְפַּתְּ אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם נִרְאָה אֵלַי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב לֵאמֹר פֶּקֶד פְּקֹדֹתַי אֲתָכֶם וְאֶת־הָעֲשׂוֹי לָכֶם בְּמִצְרָיִם:</p>

דבר גדול יש לי על הוצאה זו, שהרי עתידים לקבל התורה על ההר הזה לסוף שלשה חדשים שיצאו מצרים. דבר אחר כי אהיה עמך, וזה שתלביש בשליחותך, לך האות על הצטחה אחרת שאני מצטיחך, שכשתוציאם ממצרים תעזבון אותי על ההר הזה, שתקבלו התורה עליו, והיא הזכות העומדת לישראל. ודוגמת לשון זה מצינו, וזה לך האות הכולל השלש ספית וגו' (ישעי' לו, ז), מפלת סנחריב תהיה לך לאות על הצטחה אחרת, שארככם חריבה מפירות ואני אצרך הספית:

(14) אהיה אשר אהיה. אהיה עמם בצרה זאת, אשר אהיה עמם בשעבוד שאר מלכיות, אמר לפניו רבש"ע מה אני מזכיר להם צרה אחרת, דייס בצרה זו, אמר לו יפה אמרת, כה תאמר וגו'. (ברכות ט: שמו"ר ג, ז) (לא שהשכיל חלילה משה ציחק, אלא שלא הבין דברי השי"ת, כי לא מחשבתו מחשבת השי"ת, שמאז כן היתה דעתו באומרו יתצרך אהיה אשר אהיה, למשה לבדו הגיד, ולא שיגיד לישראל, וזהו יפה אמרת, שגם דעתי מתחלה כך היתה, שלא תגיד לבני ישראל כדברים האלה, אלא כה תאמר לבני ישראל אהיה פעם אחת. וכן משמע במסכת ברכות וד"ק):

(15) זה שמי לעלם. חסר וי"ו לומר, העלימם, שלא יקרא כחצו (שמו"ר ג, ט): וזה זכרי. למדו היאך נקרא, וכן דוד הוא אומר, ה' שמך לעולם ה' זכרך לדור ודור:

(16) את זקני ישראל. מיוחדים לשיבה. ואם תאמר זקנים סתם, היאך אפשר לו לאסוף זקנים של ס' רבוא:

<p>And I have said: I will bring you up out of the affliction of Egypt unto the land of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite, unto a land flowing with milk and honey.</p>	<p>וְאָמַר אֶעֱלֶה אֶתְכֶם מֵעֲבֹד מִצְרַיִם אֶל-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי אֶל-אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ:</p>
<p>And they shall hearken to thy voice. And thou shalt come, thou and the elders of Israel, unto the king of Egypt, and ye shall say unto him: The LORD, the God of the Hebrews, hath met with us. And now let us go, we pray thee, three days' journey into the wilderness, that we may sacrifice to the LORD our God.</p>	<p>וְשָׁמְעוּ לְקוֹלְךָ וּבָאתָ אִתָּהּ וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל-מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְאָמַרְתֶּם אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּים נִקְרָה עָלֵינוּ וְעַתָּה נֵלְכָה-נָּא דֶרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְנִזְבַּחָה לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ:</p>
<p>And I know that the king of Egypt will not give you leave to go, except by a mighty hand.</p>	<p>וְאֲנִי יָדַעְתִּי כִּי לֹא-יִתֵּן אֶתְכֶם מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהֵלֵךְ וְלֹא בְיָד חֲזָקָה:</p>
<p>And I will put forth My hand, and smite Egypt with all My wonders which I will do in the midst thereof. And after that he will let you go.</p>	<p>וְשַׁלַּחְתִּי אֶת-יָדִי וְהִפֵּיתִי אֶת-מִצְרַיִם בְּכָל נִפְלְאוֹתֵי אֲשֶׁר אֲעֲשֶׂה בְּקִרְבּוֹ וְאַחֲרֵי-כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם:</p>
<p>And I will give this people favour in the sight of the Egyptians. And it shall come to pass, that, when ye go, ye shall not go empty;</p>	<p>וְנָתַתִּי אֶת-חַן הָעַם-הַזֶּה בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וְהָיָה כִּי תֵלְכוּן לֹא תֵלְכוּ רִיקִים:</p>
<p>but every woman shall ask of her neighbour, and of her that sojourneth in her house, jewels of silver, and jewels of gold, and raiment; and ye shall put them upon your sons, and upon your daughters; and ye shall spoil the Egyptians.'</p>	<p>וְשָׂאֵלָה אִשָּׁה מִשְׁכֻּנְתָּהּ וּמִגֵּרַת בֵּיתָהּ כָּל-יְכֶסֶף וְכָלִי זָהָב וְשִׁמְלֹת וְשִׁמְתָם עַל-בָּנֶיהֶם וְעַל-בָּנוֹתֵיהֶם וְנִצְלָתָם אֶת-מִצְרַיִם:</p>

(18) ושמעו לקולך. מאלהים, מכיון שחאמר להם לשון זה ישמעו לקולך, שכבר סימן זה מסור בידם מיעקב ומיוסף שזלשון זה הם נגאלים, יעקב אמר להם ואלהים פקד יפקוד אחכם, יוסף אמר להם פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם (בראשית נ, כה): נקרה עלינו. לשון מקרה, וכן וַיִּקֶּר אֱלֹהִים (צמדצר כג, ד), ואנכי אקרה כה, אהא נקרה מאתו הלוס: (אלהי העבריים. יו"ד יחירה, רמז ל"י מכות. דרש"י יסן):

(19) לא יתן אתכם מלך מצרים להלוך. אם אין אני מראה לו ידי החזקה, כלומר כל עוד שאין אני מודיעו ידי החזקה לא יתן אחכם להלוך: לא יתן. לא יצדק, כמו על פן לא נספיק (בראשית כ, ו), לא נתנו אֱלֹהִים לְהָרַע עֲמָדִי (שם לא, ח), וכלן לשון נתינה הם. וי"מ ולא ביד חזקה. ולא בשביל שידו חזקה כי מאז אשלח את ידי והכיתי את מצרים וגו' ומתרגמין אותו וְלֹא מִן תִּקֶּם דְּחִילָה פִּקְיָךְ. משמו של רבי יעקב צרבי מנחם נאמר לי:

IV	And Moses answered and said: 'But, behold, they will not believe me, nor hearken unto my voice; for they will say: The lord hath not appeared unto thee.'	וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהֵן לֹא יֵאֱמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי כִּי יֹאמְרוּ לֹא-נִרְאָה אֵלֶיךָ יְהוָה:	וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהֵן לֹא יֵאֱמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי כִּי יֹאמְרוּ לֹא-נִרְאָה אֵלֶיךָ יְהוָה:	IV
2	And the LORD said unto him: 'What is that in thy hand?' And he said: 'A rod.'	וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה (כִּי מִזֶּה) [ק] מִהֲיָתָן בְּיָדְךָ וַיֹּאמֶר מִטֶּה:	וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה (כִּי מִזֶּה) [ק] מִהֲיָתָן בְּיָדְךָ וַיֹּאמֶר מִטֶּה:	2
3	And He said: 'Cast it on the ground.' And he cast it on the ground, and it became a serpent; and Moses fled from before it.	וַיֹּאמֶר הַשְׁלִיכֵהוּ אֶרֶצָה וַיִּשְׁלַכְהוּ אֶרֶצָה וַיְהִי לְנָחָשׁ וַיִּנָּס מֹשֶׁה מִפָּנָיו:	וַיֹּאמֶר הַשְׁלִיכֵהוּ אֶרֶצָה וַיִּשְׁלַכְהוּ אֶרֶצָה וַיְהִי לְנָחָשׁ וַיִּנָּס מֹשֶׁה מִפָּנָיו:	3
4	And the LORD said unto Moses: 'Put forth thy hand, and take it by the tail—and he put forth his hand, and laid hold of it, and it became a rod in his hand—	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה שְׁלַח יָדְךָ וְאָחֲזוּ בְּזָנְבוֹ וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיַּחֲזֶק בּוֹ וַיְהִי לְמִטָּה בְּכַפּוֹ:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה שְׁלַח יָדְךָ וְאָחֲזוּ בְּזָנְבוֹ וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיַּחֲזֶק בּוֹ וַיְהִי לְמִטָּה בְּכַפּוֹ:	4
5	that they may believe that the LORD, the God of their fathers, the God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob, hath appeared unto thee.'	לְמַעַן יֵאֱמִינוּ כִּי-נִרְאָה אֵלֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֱלֹהֵי אֲבֹרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב:	לְמַעַן יֵאֱמִינוּ כִּי-נִרְאָה אֵלֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֱלֹהֵי אֲבֹרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב:	5
6	And the LORD said furthermore unto him: 'Put now thy hand into thy bosom.' And he put his hand into his bosom; and when he took it out, behold, his hand was leprous, as white as snow.	וַיֹּאמֶר יְהוָה לוֹ עוֹד הִבֵּא-נָא יָדְךָ בְּחִיקְךָ וַיִּבֵּא יָדוֹ בְּחִיקוֹ וַיִּצְאָהּ וַיְהִי יָדוֹ מִצְרַעַת כַּשָּׁלֵג:	וַיֹּאמֶר יְהוָה לוֹ עוֹד הִבֵּא-נָא יָדְךָ בְּחִיקְךָ וַיִּבֵּא יָדוֹ בְּחִיקוֹ וַיִּצְאָהּ וַיְהִי יָדוֹ מִצְרַעַת כַּשָּׁלֵג:	6

(22) ומגרת ביתה. מאותה שהיא גרה חֶסֶד צנית: ונצלתם. כתרומתו ותרומתו, וכן וינצלו את מִקְרִים (שמות יב, לו), וינצלו יִשְׂרָאֵל אֶת עֲדֵים (שם לג, ו), והנו"ן צו יסוד. ומנחם חזרו צמחצרת צד"י, עס וינצלו חֶסֶד מִקְרִים חֶסֶד (בראשית לא, ט), אשר הנציל אלהים מאֲבִינו, ולא יאֲמִנו דבריו, כי אם לא היתה הנו"ן יסוד והיא נקודה בחיר"ק, לא תהא משמשת כלשון ופעלתם, אלא כלשון ופעלתם, כמו ונסקסם מעל הַעֲדָמָה (דברים כח, סג), ונתחם ציד אויב, ונסקסם לִפְנֵי אִיִּבְכֶם (ויקרא כו, יז). ונסקסם צחוק (יחזקאל כב, כא), ואמרתם נלנו, לשון נפעלנו, וכל נו"ן שהיא באה בתיבה לפרקים, ונופלת ממנה, כנו"ן של נו"ף, נושא, נותן, נושך, כשהיא מדצרת לשון ופעלתם, תנקד בשו"א בחטף, כגון ויִשְׁאָלְכֶם אֶת חֶסֶדְכֶם (בראשית מה, יט), ויִשְׁאָלְכֶם אֶת חֶסֶדְכֶם אֶת חֶסֶדְכֶם (במדבר לב, כט), ומנחם את צֶהַר ערלתם. לכן אני אומר, שזאת הנקודה בחיר"ק מן היסוד היא, ויסוד שם דבר נלול, והוא מן הלשונות הכבדים, כמו דבור, קפיר, למוד, כשידבר כלשון ופעלתם ינקד בחיר"ק, כמו ודִּצְרָתְכֶם אֶל הַסֵּלַע (שם כ, ח), ודִּצְרָתְכֶם אֶת הַצִּית (יחזקאל מה, כ), ולמִדְרָשׁ אֶת חֶסֶדְכֶם (דברים יא, יט):

(2) מזה בידך. לכך נכתבתי זה למדור, מזה שצריך אתה חייב ללקות, שחשדת בכשרים. ופשוטו, כאדם שאומר לחזירו, מודה אתה שזו שלפניך אכן היא, אומר לו הן, אמר לו הריני עושה אותה עין:

(3) ויהי לנחש. רמז לו שסיפר לשון הרע על ישראל (באומרו לא יאמינו לי), ותפס אומנתו של נחש:

(4) ויחזק בו. לשון אחיזה הוא, והרבה יש במקרא, ויִשְׁקוּ הַלְלִישִׁים צִדְלוֹ (בראשית יט, טז) ויִשְׁקוּהָ צִמְצִימוֹ (דברים כה, יא), ויִשְׁקוּהָ צִמְצִימוֹ (שמואל א יז, לה), כל לשון חזק הדבוק לצ"ת, לשון אחיזה הוא:

(6) מצורעת בשלג. דרך צרעת להיות לצנה, אם צרעת לצנה היא, אף באות זה רמז לו שלשון הרע סיפר באומרו לא יאמינו לי, לפיכך הלקוה צרעת, כמו שלקחה מרים על לשון הרע:

<p>7 And He said: 'Put thy hand back into thy bosom.—And he put his hand back into his bosom; and when he took it out of his bosom, behold, it was turned again as his other flesh.—</p>	<p>וַיֹּאמֶר הֲשֵׁב יָדְךָ אֶל-חִיקְךָ וַיֵּשֶׁב יָדוֹ אֶל-חִיקוֹ וַיּוֹצֵאֶהָ מִחִיקוֹ וְהִנֵּה-שָׁבָה כְּבָשָׂרוֹ: כְּבָשָׂרָהּ:</p>	<p>7 וַיֹּאמֶר הֲשֵׁב יָדְךָ אֶל-חִיקְךָ וַיֵּשֶׁב יָדוֹ אֶל-חִיקוֹ וַיּוֹצֵאֶהָ מִחִיקוֹ וְהִנֵּה-שָׁבָה כְּבָשָׂרוֹ: כְּבָשָׂרָהּ:</p>
<p>8 And it shall come to pass, if they will not believe thee, neither hearken to the voice of the first sign, that they will believe the voice of the latter sign.</p>	<p>וְהָיָה אִם-לֹא יֵאֱמִינוּ לָךְ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקוֹל הָאֵת הָרִאשׁוֹן וְהֵאֱמִינוּ לְקוֹל הָאֵת הָאַחֲרוֹן:</p>	<p>8 וְהָיָה אִם-לֹא יֵאֱמִינוּ לָךְ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקוֹל הָאֵת הָרִאשׁוֹן וְהֵאֱמִינוּ לְקוֹל הָאֵת הָאַחֲרוֹן:</p>
<p>9 And it shall come to pass, if they will not believe even these two signs, neither hearken unto thy voice, that thou shalt take of the water of the river, and pour it upon the dry land; and the water which thou takest out of the river shall become blood upon the dry land.'</p>	<p>וְהָיָה אִם-לֹא יֵאֱמִינוּ גַם לְשְׁנֵי הָאֵאוֹת הָאֵלֶּה וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקוֹלְךָ וְלִקְוַת מִיַּמִּי הַיָּאֵר וְשִׁפְכָתָהּ בַּיַּבֵּשָׁה וְהָיוּ הַמַּיִם אֲשֶׁר תִּקַּח מִן-הַיָּאֵר וְהָיוּ לְדָם בַּיַּבֵּשָׁת:</p>	<p>9 וְהָיָה אִם-לֹא יֵאֱמִינוּ גַם לְשְׁנֵי הָאֵאוֹת הָאֵלֶּה וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקוֹלְךָ וְלִקְוַת מִיַּמִּי הַיָּאֵר וְשִׁפְכָתָהּ בַּיַּבֵּשָׁה וְהָיוּ הַמַּיִם אֲשֶׁר תִּקַּח מִן-הַיָּאֵר וְהָיוּ לְדָם בַּיַּבֵּשָׁת:</p>
<p>10 And Moses said unto the LORD: 'Oh Lord, I am not a man of words, neither heretofore, nor since Thou hast spoken unto Thy servant; for I am slow of speech, and of a slow tongue.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֶלֶךְ הַיּוֹם יְיָ בְּכֶעָשֶׁה יְיָ לֹא גִבֹּר דְּמַלּוּל אֲנִי אֶף מֵאֲתָמָלִי אֶף מִדְּקִמּוֹתַי אֶף מֵעַדָּן דְּמַלִּילְתָּא עִם עַבְדְּךָ אֲרִי יָקִיר מְמַלֵּל וְעַמִּיק לִישׁוֹן אֲנִי:</p>	<p>10 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה בִּי אֲדֹנָי לֹא אִישׁ דְּבָרִים אֲנִי גַם מִתְּמֹלֶת גַּם מִשְׁלָשִׁים גַּם מֵאֲזַן דְּבָרְךָ אֶל-עַבְדְּךָ כִּי כְבֹּד-פָּנֶיךָ וַיִּכְבֹּד לְשׁוֹן אֲנִי:</p>
<p>11 And the LORD said unto him: 'Who hath made man's mouth? or who maketh a man dumb, or deaf, or seeing, or blind? is it not I the LORD?</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לִיה מִן שְׁוֵי פִּמָּא לְאָדָם אֹ מִי-יִשּׁוּם אֲלֵם אֹ חֲרָשׁ אֹ פְתִיחָא אֹ עֹרְאָה הֲלֹא אֲנִי יְיָ:</p>	<p>11 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו מִי שֵׁם פֶּה לְאָדָם אֹ מִי-יִשּׁוּם אֲלֵם אֹ חֲרָשׁ אֹ פִקֵּחַ אֹ עוֹר הֲלֹא אֲנִי יְהוָה:</p>

(7) ויוציאה מחיקו והנה שבה וגו'. מכאן, שמדה טובה ממחרת לזא ממדת פורעניות, שהרי צראשונה לא נאמר מחיקו (שמו"ר ג, יח):

(8) והאמינו לקול האות האחרון. משתאמר להם שצילכם לקיחי על שספרתי עליכם לשון הרע, יאמינו לך, שכזר למדו כזך שהמזדווגין להרע להם לוקים בנגעים, כגון פרעה ואצמלך צציל שרה:

(9) ולקחת ממימי היאור. רמז להם שצמכה ראשונה נפרע מאלהותם, (פירוש, כשהקצ"ה נפרע מן האומות, נפרע מאלהותם תחלה, שהיו עוזדים לנילוס הממחיה אותם, והפכס לדס. צרש"י יסן): והיו המים וגו'. והיו, והיו, שני פעמים, נראה צעני, אלו נאמר והיו המים אשר תקח מן היאור לדס ציצשת, שומע אני שצידו הם נהפכים לדס, ואז כשירדו לארץ יהיו צהוייתן, אצל עכשיו מלמדנו, שלא יהיו דס עד שיהיו ציצשת:

(10) גם מתמול וגו'. למדנו שכל שצעה ימים היה הקצ"ה מפתה את משה צסנה לילך צשליחותו, מתמול שלשום מאז דצרך הרי שלשה, ושלשה גמין צוויין הס, הרי ששה, והוא היה עומד ציוס הו' כשאמר לו זאת, עוד שלח נא ציד תשלח, עד שחרה צו וקצל עליו. (שמו"ר ג, טז) וכל זה, שלא היה רוצה ליטול גדולה על אהרן אחיו שהיה גדול הימנו, ונציא היה, שנאמר (הלא אהרן אחיך הלוי וגו', ועוד נאמר לעלי הכהן) הַנִּגְלָה נִגְלִיתִי אֵל צִית אֲבִיךָ צְהִיָּתָם צְמִנְרִים (שמואל-א ב, כז), הוא אהרן, וכן וְאִדְעָ לָהֶם צֶאֱרָךְ מִנְרִים וגו' (יחזקאל כ, ה) וְאִמָּר אֲלֵיהֶם אִישׁ שְׁקִינִי עֵינָיו הִשְׁלִיכוּ, ואותה נצואה לאהרן נאמרה: כבד פה. צכצידות אני מדצר, וכלשון לע"ו צלצו

(11) מי שם פה וגו'. מי למדך לְדָצָר כשהיית נדון לפני פרעה על המצרי: או מי ישום אלהם. מי עשה פרעה אלס שלא

12	Now therefore go, and I will be with thy mouth, and teach thee what thou shalt speak.	וְעַתָּה לֵךְ וְאֲנֹכִי אֶהְיֶה עִם־פִּיךָ וְהוֹרִיתִיךָ אֲשֶׁר תִּדְבֹר׃ וְכָעַן אֵיזִיל וּמִימָרִי יְהִי עִם פִּמֶךָ וְאֶלְפֶנֶךָ דְּתַמְלִיל׃	12
13	And he said: 'Oh Lord, send, I pray Thee, by the hand of him whom Thou wilt send.'	וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי שְׁלַח־נָא בֵּיד־תְּשַׁלַּח׃ וַאֲמַר בְּכַעַן יְיָ שְׁלַח כָּעַן בֵּיד מִן דְּכָשֶׁר לְמִשְׁלַח׃	13
14	And the anger of the LORD was kindled against Moses, and He said: 'Is there not Aaron thy brother the Levite? I know that he can speak well. And also, behold, he cometh forth to meet thee; and when he seeth thee, he will be glad in his heart.'	וַיִּחַר־אַף יְהוָה בְּמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֶהְרֹן אֶחֱיָךְ הִלְוִי יָדְעֵתִי כִּי־דָבָר יִדְבֹר הוּא וְגַם הִנֵּה הוּא יֵצֵא לִקְרֹאתְךָ וְרָאֶךָ וְשִׂמַּח בְּלָבוֹ׃ וַתִּקְוֶי רֹגְזָא דִּי בְּמֹשֶׁה וַאֲמַר הֲלֹא אֶהְרֹן אֶחֱיָךְ הִלְוִי יָדְעֵתִי כִּי־דָבָר יִדְבֹר הוּא וְגַם הִנֵּה הוּא יֵצֵא לִקְרֹאתְךָ וְרָאֶךָ וְשִׂמַּח בְּלָבוֹ׃ וְכָדְמִי אֲרִי מְלָלָא יְמַלִּיל הוּא וְאַף הָא הוּא נָפִיק לְקַדְמוּתָךְ וַיַּחְזִינְךָ וַיַּחְדִּי בְּלָבִיָּה׃	14
15	And thou shalt speak unto him, and put the words in his mouth; and I will be with thy mouth, and with his mouth, and will teach you what ye shall do.	וְדִבַּרְתָּ אֵלָיו וְשִׁמַּתָּ אֶת־הַדְּבָרִים בְּפִיו וְאֲנֹכִי אֶהְיֶה עִם־פִּיךָ וְעִם־פִּיהוּ וְהוֹרִיתִי אֶתְכֶם אֶת אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן׃ וְתַמְלִיל עֲמִיה וְתִשְׁנִי יֵת פְּתִגְמָא בְּפִמִּיה וּמִימָרִי יְהִי עִם פִּמֶךָ וְעִם פִּמִּיה וְאֶלֶיךָ יִתְכּוֹן יֵת דְּתַעֲבִדוּן׃	15
16	And he shall be thy spokesman unto the people; and it shall come to pass, that he shall be to thee a mouth, and thou shalt be to him in God's stead.	וְדִבַּר־הוּא לְךָ אֶל־הָעָם וְהָיָה הוּא יְהִי־לְךָ לִפֶּה וְאַתָּה תִּהְיֶה־לּוֹ לֹא־לֵהִים׃ וַיְמַלִּיל הוּא לְךָ עִם עָמָא וַיְהִי הוּא יְהִי לְךָ לְמַתוּרְגְּמָן וְאַתָּה תִּהְיֶה לִיָּה לְרַב׃	16
17	And thou shalt take in thy hand this rod, wherewith thou shalt do the signs.'	וְאַתָּה תִּקַּח הַזֶּה תַּקַּח בְּיָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה־בּוֹ אֶת־הָאֱתֹת׃ וַיֵּת חוּטְרָא הָדִין תִּסֵּב בְּיָדְךָ דְּתַעֲבִיד בֵּית יֵת אֲתִיָּא׃	17
18	And Moses went and returned to Jethro his father-in-law, and said unto him: 'Let me go, I pray thee, and unto my brethren that are in Egypt, and see whether they be yet alive.' And Jethro said to Moses: 'Go in peace.'	וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיֵּשְׁבוּ אֶל־יֵתֵר חֹתְנוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ אֶלְכָּה זֶה וְאַשׁוּבָה אֶל־אֲחֵי אֲשֶׁר־בְּמִצְרַיִם וְאַרְאֶה הַעֲוֹדָם חַיִּים וַיֹּאמֶר יֵתֵרוֹ לְמֹשֶׁה לֵךְ לְשָׁלוֹם׃ וַאֲזַל מֹשֶׁה וְתָב לֹת יֵתֵר חֹתְנוֹ וַיֹּאמֶר לִיָּה אֵיזִיל כָּעַן וְאַתּוֹב לֹת אֲחֵי דְבְּמִצְרַיִם וְאַחְזִי הַעֵד כָּעַן קְיָמִין וַאֲמַר יֵתֵרוֹ לְמֹשֶׁה אֵיזִיל לְשָׁלָם׃	18

נחמאן צמרות הריגתך, ואת משרתי חרשים שלא שמעו צוותו עליך, וְלֹא־סִפְקִלְטוּרִין (שבת קח). ההורגים מי עשאים עוֹרִים, שלא ראו כשצרת מן הצרמה ונמלטת (תנחומא שמות י'): הלא אנכי. שמי ה' עשיתי כל זאת:

(13) ביד תשלח. ציד מי שאתה רגיל לשלוח והוא אהרן. ציד אחר, ציד אחר שתרצה לשלוח, שאין סופי להכניסם לארץ ולהיות גואלים לעתיד, יש לך שלוחים הרבה:

(14) ויחר אף. (זכחים קצ). רבי יהושע בן קרחה אומר, כל חרון אף שצתורה נאמר בו רושם, וזה לא נאמר בו רושם, ולא מצינו שצא עונש על ידי אותו חרון, אמר לו רבי יוסי אף צו נאמר בו רושם, הלא אהרן אחיך הלוי, שהיה עתיד להיות לוי ולא כהן, והכונה הייתי אומר לזאת ממך, מעתה לא יהיה כן, אלא הוא יהיה כהן ואתה הלוי, שנאמר ומִשָּׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים צָנִי וַיִּקְרָאוּ עַל שְׁמֵהוּ הַלְוִי (דברי הימים א כג, יד): הנה הוא יצא לקראתך. כשתלך למצרים: וראך ושמח בלבבו. לא כשאתה סבור שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה, ומשם זכה אהרן לעדי השפן הנחמן על הלז:

(16) ודבר הוא לך. בשלך ידבר אל העם, וזה יוכיח על כל לוי ולוי ולכס ולהם הסמוכים לדבור, שכולם לשון על הס: יהיה לך לפה. למליך, לפי שאתה כדד פה: לאלהים. לרצ ולשר:

19	And the LORD said unto Moses in Midian: 'Go, return into Egypt; for all the men are dead that sought thy life.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בְּמִדְיָן לֵךְ שָׁב מִצְרַיִם כִּי-מָתוּ כָל- הָאֲנָשִׁים הַמִּבְקָשִׁים אֶת-נַפְשְׁךָ:	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה בְּמִדְיָן אֵייל טוֹב לְמִצְרַיִם אֲרִי מִיָּתוּ כָל גּוֹבְרֵי־אֲדָבָעוּ לְמִקְטָלְךָ:
20	And Moses took his wife and his sons, and set them upon an ass, and he returned to the land of Egypt; and Moses took the rod of God in his hand.	וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-אִשְׁתּוֹ וְאֶת- בָּנָיו וַיֵּרֶכְבֻּם עַל-הַחֲמֹר וַיָּשָׁב אֶרֶצָה מִצְרַיִם וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת- מִטֵּה הָאֱלֹהִים בְּיָדוֹ:	וַדְּבַר מֹשֶׁה יָת אֶתְחִיָּה וַיֵּת בְּנוֹהֵי וְאֶדְבִּיבֹנוֹן עַל חֲמֹרָא וְתָב לְאֶרֶצָא דְּמִצְרַיִם וְנָסִיב מֹשֶׁה יָת חֲוִטְרָא דְּאֶתְעִבִּידוּ בִּיה נָסִין מִן קָדָם יְיָ בִּידֵיהִ:
21	And the LORD said unto Moses: 'When thou goest back into Egypt, see that thou do before Pharaoh all the wonders which I have put in thy hand; but I will harden his heart, and he will not let the people go.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בְּלִכְתְּךָ לָשׁוֹב מִצְרַיִם רְאֵה כָל- הַמִּפְתִּים אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בְיָדְךָ וַעֲשִׂיתָם לִפְנֵי פַרְעֹה וְאֲנִי אַחֲזֶק אֶת-לִבּוֹ וְלֹא יִשְׁלַח אֶת-הָעָם:	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה בְּמַחְכֶּךָ לְמַתָּב לְמִצְרַיִם חֲזִי כָל מוֹפְתֵי־אֲדָשׁוּיָתִי בִּידְךָ וְתַעֲבִידֵנוֹן קָדָם פַּרְעֹה וְאֶנָּא אֶתְקִיף יָת לְבִיה וְלֹא יִשְׁלַח יָת עַמָּא:
22	And thou shalt say unto Pharaoh: Thus saith the LORD: Israel is My son, My first-born.	וְאָמַרְתָּ אֶל-פַּרְעֹה כֹּה אָמַר יְהוָה בְּנִי בְכֹרִי יִשְׂרָאֵל:	וְתִימַר לְפַרְעֹה כְּדָנֹן אָמַר יְיָ בְרִי בּוֹכְרִי יִשְׂרָאֵל:
23	And I have said unto thee: Let My son go, that he may serve Me; and thou hast refused to let him go. 'Behold, I will slay thy first-born.'	וְאָמַר אֵלַיךְ שְׁלַח אֶת-בְּנִי וַיַּעֲבֹדֵנִי וְתִמְאַן לְשַׁלְּחוֹ הִנֵּה אֲנִי הֹלֵךְ אֶת-בְּנִיךָ בְּכֹרְךָ:	וְאָמַרְתִּי לְךָ שְׁלַח יָת בְּרִי וַיִּפְלַח קָדָמִי וּמִסְרִיב אַתָּה לְשַׁלְּחוֹתִיהָ הֵא אֶנָּא קָטִיל יָת בְּרִיךָ בּוֹכְרְךָ:
24	And it came to pass on the way at the lodging-place, that the LORD met him, and sought to kill him.	וַיְהִי בַדֶּרֶךְ בְּמַלְּוֹן וַיִּפְגְּשֵׁהוּ יְהוָה וַיִּבְקֹשׁ תְּמִיתוֹ:	וַיְהִי בְּאֹרְחָא בְּבֵית מְבָתָא וַעֲרַע בִּיה מִלֶּאכָא דִּי וַיִּבְעָא לְמִקְטָלִיהָ:

- (18) וישב אל יתר חתנו. ליטול רשות, שהרי נשבע לו (שלא יזוז ממדין כי אם צרשותו). (מכילתא יתרו) ושבעה שמות היו לו, רעואל, יתרו, יתרו, קיני, וכו':
- (19) כי מתו כל האנשים. מי הם, דתן ואזירים, חיים היו, אלא שירדו מנכסיהם, והעני חשוד כמת (נדריס סד):
- (20) על החמור. חמור המיוחד, הוא החמור שחשב אברהם לעקידת יצחק, והוא שעתידי מלך המשיח להגלות עליו, שנאמר עָנִי וְלֹכֵז עַל עַמּוֹר (זכריה ט, ט): וישב ארצה מצרים ויקח משה את מטה. אין מוקדם ומאוחר מדוקדקים במקרא:
- (21) בלכתך לשוב מצרימה וגו'. דע, שעל מנת כן תלך, שמהא גזור בשליחותי לעשות כל מופתי לפני פרעה ולא תירא ממנו: אשר שמתי בידך. לא על שלשה אותות האמורות למעלה, שהרי לא לפני פרעה זיה לעשותם אלא לפני ישראל שיאמינו לו, ולא מזניעו שעשאם לפניו, אלא מופתים שאני עתיד לשום בידך במצרים, כמו פי יִדְבָר לְלֶכֶס פְּרָעָה וגו' (שמות ו, ט), ואל תתמה על אשר תביא אשר שמתי, שכן משמעו, כשתדבר עמו כבר שמתי בידך:
- (22) ואמרת אל פרעה. כשתשמע שלבו חזק וימאן לשלוח, אמור לו כן: בני בכרי. לשון גדולה, כמו אף אָנִי צָכוֹר אֶתְנִיָּהוּ (תהלים פט, כח), וז פשוטו. ומדרשו, כאן חסד הקב"ה על מכירת הצורה שלקח יעקב מעשו:
- (23) ואומר אליך. בשליחותו של מקום: שלח את בני וגו'. הנה אנכי הרג וגו'. היא מכה אחרונה, וזה התרהו תחלה מפני שהיא קשה, וזה הוא שנאמר באיוב ה' אֵל יִשְׂגִּיב צָלָחוּ, לפיכך, מי קמהו מוֹרָה (איוב לו, כב), בשר ודם המבקש להקדם מחזירו, מעלים את דבריו שלא יבקש הנלה, אבל הקב"ה ישיגיב צחכו ואין יכולת להמלט מידו כי אם בשושו אליו, לפיכך הוא מורה ומתרה זו לשון:
- (24) ויהי בדרך במלון. משה: ויבקש המיתו. למשה, לפי שלא מל את אליעזר בנו, ועל שנחשל נענש עונש מיתה.

25	Then Zipporah took a flint, and cut off the foreskin of her son, and cast it at his feet; and she said: 'Surely a bridegroom of blood art thou to me.'	וַתִּקַּח צִפּוֹרָה זָרָה וַתִּכְרֹת אֶת־עֲרֻלַּת בְּנָהּ וַתַּגֵּעַ לְרַגְלָיו וַתֹּאמֶר כִּי חֲתָן־דָּמִים אַתָּה לִּי:	וַנִּסִּיבֶת צִפּוֹרָה טַנָּא וַיַּזְרֹת יָת עֲרֻלַּת בְּרָהּ וַקְרִיבֶת לְקַדְמוֹהִי וַאֲמַרְתָּ בְּדָמָא דְמַהוּלָּתָא הֲדִין אַתְּהִיב חֲתָנָא לָנָא:
26	So He let him alone. Then she said: 'A bridegroom of blood in regard of the circumcision.'	וַיַּרְךָ מִמֶּנּוּ אִזְ אֲמָרָה חֲתָן דָּמִים לְמוּלָתָ: (פ)	וְנַח מִנֶּיהָ בְּכֵן אֲמַרְתָּ אֱלֹוִי דְמָא דְמַהוּלָּתָא הֲדִין אַתְּחִיב חֲתָנָא קַטוּל:
27	And the LORD said to Aaron: 'Go into the wilderness to meet Moses.' And he went, and met him in the mountain of God, and kissed him.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן לֵךְ לִקְרַאת מֹשֶׁה הַמִּדְבָּרָה וַיֵּלֶךְ וַיִּפְגְּשֻׁהוּ בְּהַר הָאֱלֹהִים וַיִּשָּׁק לּוֹ:	וַאֲמַר יְיָ לְאַהֲרֹן אֵיזִיל לְקַדְמוֹת מֹשֶׁה הַמִּדְבָּרָא וַאֲזַל וַעֲרֵעִיה בְּטוֹרָא דְאַתְגְּלִי עֲלוּהִי יִקְרָא דִּי וַנְשִׁיק לִיה:
28	And Moses told Aaron all the words of the LORD wherewith He had sent him, and all the signs wherewith He had charged him.	וַיַּגֵּד מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֵת כָּל־דְּבָרֵי יְהוָה אֲשֶׁר שָׁלְחוֹ וְאֵת כָּל־הָאֱתֹת אֲשֶׁר צִוָּהוּ:	וַחֲוִי מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן יָת כָּל פְּתִגְמֵיָא דִּי דְשְׁלַחִיה וְיָת כָּל אַתְיָא דְפַקְדִּיָּה:
29	And Moses and Aaron went and gathered together all the elders of the children of Israel.	וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֵּאסְפוּ אֶת־כָּל־זִקְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:	וַאֲזַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַכְּנָשׁוּ יָת כָּל סְבִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:
30	And Aaron spoke all the words which the LORD had spoken unto Moses, and did the signs in the sight of the people.	וַיְדַבֵּר אַהֲרֹן אֵת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיַּעַשׂ הָאֱתֹת לְעֵינֵי הָעָם:	וּמְלִיל אַהֲרֹן יָת כָּל פְּתִגְמֵיָא דְמְלִיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וַעֲבַד אַתְיָא לְעֵינֵי עָמָא:
31	And the people believed; and when they heard that the LORD had remembered the children of Israel, and that He had seen their affliction, then they bowed their heads and worshipped.	וַיֵּאֱמֶן הָעָם וַיִּשְׁמְעוּ כִּי־פָקַד יְהוָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה אֶת־עֲנָיָם וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:	וַהֲיָמִין עָמָא וַשְּׁמַעוּ אַרִי דְכִיר יְיָ יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאַרִי גְלִי קְדָמוֹהִי שַׁעֲבֻדְהוֹן וַכְּרַעוּ וַסְגִּידוּ:

חניא אמר רבי יוסי ח"ו לא נתרשל, אלא אמר, אמול ואשא לדרך, סכנה היא לחינוק עד שלשה ימים, אמול ואשה שלשה ימים, הקצ"ה זוני לך שוב מצרים, ומפני מה נענש מיטה, לפי שנחשק בזמן תחלה (במסכת נדרים לא:), והיה המלאך נעשה כמין נחש, וזולעו מראשו ועד ריכיו, וחוזר וזולעו מרגליו ועד ארסו מקום, הצינה לפורה שבשזיל המילה הוא: (25) ותגע לרגליו. השליכו לפני רגליו של משה: ותאמר. על צנה: כי חתן דמים אתה לי. אתה היית גורם להיות החתן שלי נרצח עליך. הורג אישי אתה לי:

(26) וירך. המלאך ממנו. אז, צינה שעל המילה צא להורגו: אמרה חתן דמים למוולת. חתני היה נרצח על דבר המילה. (שינה רש"י בלשוננו, לעיל כחז אתה היית גורם, דקשה לרש"י, מה זה אז אמרה חתן דמים, והלא גם לעיל אמרה חתן דמים, אלא מתחלה סברה דזה וזה גורם, חטא המילה וחטא אחר, אח"כ כשראתה וירך לגמרי, אז הצינה דעל דבר המילה לצד צא, וזוה ממורץ גם כן שינוי לשון בחרגוס אונקלוס בחתן דמים, ודו"ק כנ"ל:) למוולת. על דבר המולות, שם דבר הוא, והלמ"ד משמשת בלשון על, כמו ואמר פקעה לגבי יצראל (שמות יד, ג). ואונקלוס תרגם דמים, על דם המילה:

v	And afterward Moses and Aaron came, and said unto Pharaoh: 'Thus saith the LORD, the God of Israel: Let My people go, that they may hold a feast unto Me in the wilderness.'	וְאַחֲרַיִם מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֶל־פַּרְעֹה כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּחֲגוּ לִי בַמִּדְבָּר:	סביעי
2	And Pharaoh said: 'Who is the LORD, that I should hearken unto His voice to let Israel go? I know not the LORD, and moreover I will not let Israel go.'	וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה מִי יְהוָה אֲשֶׁר אֲשַׁמֶּע בְּקוֹלִי לְשַׁלַּח אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַעְתִּי אֶת־יְהוָה וְגַם אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח:	2
3	And they said: 'The God of the Hebrews hath met with us. Let us go, we pray thee, three days' journey into the wilderness, and sacrifice unto the LORD our God; lest He fall upon us with pestilence, or with the sword.'	וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵי הָעִבְרִים נִקְרָא עָלֵינוּ נִלְכֶּה זֶה דֶּרֶךְ שְׁלִשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְנִזְבַּחַהּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ פֶּן־יִפְגְּעֵנוּ בַּדֶּבֶר אוֹ בַּחֶרֶב:	3
4	And the king of Egypt said unto them: 'Wherefore do ye, Moses and Aaron, cause the people to break loose from their work? get you unto your burdens.'	וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן תִּפְרִיעוּ אֶת־הָעָם מִמַּעֲשֵׂיו לָכוּ לְסִבְלַתְכֶם:	4
5	And Pharaoh said: 'Behold, the people of the land are now many, and will ye make them rest from their burdens?'	וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה הֲנֶרְבִּים עִתָּה עִם הָאָרֶץ וְהַשְׁבַּתֶּם אֹתָם מִסִּבְלָתָם:	5
6	And the same day Pharaoh commanded the taskmasters of the people, and their officers, saying:	וַיֹּצֵא פַרְעֹה בָּיּוֹם הַהוּא אֶת־הַגִּבּוֹשִׁים בָּעָם וְאֶת־שֹׁטְרֵי הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר:	6

- (1) ואחר באו משה ואהרן וגו'. אבל הזקנים נשמטו אחד אחד מאחר משה ואהרן, עד שנשמטו כולם קודם שהגיעו לפלטיין, לפי שיראו ללכת (שמו"ר ה, יד), ובסיני נפרע להם, וגשם משה לדוד והם לא יגשו, החזירים לאחוריהם:
- (2) פן יפגענו. פן יפגעו היו זריכים לומר, אלא שחלקו כבוד למלכות. פגיעה זו, לשון מקרה מות הוא:
- (3) תפריעו את העם ממעשיו. תצילו ותרחיקו אותם ממלאכתם, שומעין לכם וסגורים לנוח מן המלאכה, וכן פירשנו אל פער צו (משלי ד, טו), רחקהו, וכן וספריעו כל ענתי (שם א, כה), פי פירע הוא (שמות לב, כה), נרחק ונתעז: לכו לסבלותיכם. לכו למלאכתכם שיש לכם לעשות צנחכם, אבל מלאכתם שצדוק מצרים לא היתה על שבתו של לוי, ומדע לך, שהרי משה ואהרן יוצאים וצאים שלא צרשות:
- (4) הן רבים עתה עם הארץ. שהעבודה מוטלת עליהם, ואתם משציתים אותם מסבלותם, הפסד גדול הוא זה:
- (5) הנוגשים. מצריים היו, והשוטרים היו ישראלים, הנוגש ממונה על כמה שוטרים, והשוטר ממונה לקדושת צעושי המלאכה:

7	<p>'Ye shall no more give the people straw to make brick, as heretofore. Let them go and gather straw for themselves.</p>	<p>לֹא תִסְפּוּן לְמַתֵּן תִּבְנָא לְעֹמָא לְמִרְמִי לְבָנִין כְּמַתְמְלִי וּמִדְקֻמוּהִי אֲנִין יִיזְלוּ וַיִּגְבּוּן לְהוֹן תִּבְנָא:</p>	<p>לֹא תֹאסְפוֹן לָתֵת תֶּבֶן לָעַם לְלֶבֶן הַלְבָנִים כְּתַמּוֹל שְׁלֹשׁ הֵם יִלְכוּ וְקִשְׁשׁוּ לָהֶם תֶּבֶן:</p>	7
8	<p>And the tale of the bricks, which they did make heretofore, ye shall lay upon them; ye shall not diminish aught thereof; for they are idle; therefore they cry, saying: Let us go and sacrifice to our God.</p>	<p>וַיֵּת סְכוּם לְבִנְיָא דְאֲנִין עֲבָדִין מֵאֲתַמְלִי וּמִדְקֻמוּהִי תִמְנֹן עֲלֵיהֶן לֹא תִמְנְעוּן מִנִּיהָ אֲרִי בְּטַלְנִין אֲנִין עַל כֵּן אֲנִין מִצֹּחִין לְמִימַר נִיזִיל נִדְבַח קֳדָם אֱלֹהֵנָא:</p>	<p>וְאֵת־מִתְכַּנֵּת הַלְבָנִים אֲשֶׁר הֵם עֹשִׂים תַּמּוֹל שְׁלֹשׁ תְּשִׁימוּ עֲלֵיהֶם לֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ כִּי־ נִרְפִּים הֵם עַל־כֵּן הֵם צֹעֲקִים לֵאמֹר נִלְכֶּה נִזְבַּחַה לְאֱלֹהֵינוּ:</p>	8
9	<p>Let heavier work be laid upon the men, that they may labour therein; and let them not regard lying words.'</p>	<p>יִתְקַף הוֹלְחָנָא עַל גּוֹבְרִיא וַיִּתְעַסְקוּן בֵּה וְלֹא יִתְעַסְקוּן בְּפִתְגָמִין בְּטִילִין:</p>	<p>תִּכְבֵּד הָעֲבָדָה עַל־הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲשׂוּ־בֵה וְאֶל־יִשְׁעוּ בְּדִבְרֵי־ שֹׁקֵר:</p>	9
10	<p>And the taskmasters of the people went out, and their officers, and they spoke to the people, saying: 'Thus saith Pharaoh: I will not give you straw.</p>	<p>וַנִּפְקוּ שְׁלֹטֹנֵי עֹמָא וְסִרְכּוּהִי וַאֲמָרוּ לְעֹמָא לְמִימַר כְּדָנָן אָמַר פֶּרְעֹה לֵית אֲנָא יְהִיב לָכֹן תִּבְנָא:</p>	<p>וַיֵּצְאוּ נֹגְשֵׁי הָעָם וְשֹׁטְרֵיו וַיֹּאמְרוּ אֶל־הָעָם לֵאמֹר כֹּה אָמַר פֶּרְעֹה אֵינֶנִּי נֹתֵן לָכֶם תֶּבֶן:</p>	10
11	<p>Go yourselves, get you straw where ye can find it; for nought of your work shall be diminished.'</p>	<p>אֲתוּן אִיזִילוּ סְבוּ לָכֹן תִּבְנָא מֵאֲתַר דִּתְשַׁכְּחוּן אֲרִי לֹא יִתְמַנֵּעַ מִפּוֹלְחָנְכוֹן מִדְּעַם:</p>	<p>אַתֶּם לָכוּ קַחוּ לָכֶם תֶּבֶן מֵאֲשֶׁר תִּמְצְאוּ כִּי אֵין נִגְרַע מֵעֲבֹדְתְכֶם דְּבָר:</p>	11
12	<p>So the people were scattered abroad throughout all the land of Egypt to gather stubble for straw.</p>	<p>וַאֲתַבְדַּר עֹמָא בְּכָל אֶרֶעָא דְּמִצְרַיִם לְגִבְבָּא גִלִּי לְתִבְנָא:</p>	<p>וַיִּפְץ הָעָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם לְקִשֵּׁשׁ קֹשׁ לְתֶבֶן:</p>	12

(7) תבן. אשטור"צלא, היו גוצלין אותם עם הטיט: לבנים. טיוו"לש צלע"ז, שעושים מטיט, ומיבשין אותן צחמה, ויש ששורפין אותן בצנשן: כתמול שלשם. כאשר הייתם עושים עד הנה: וקששו. ולקטו:
(8) ואת מתכנת הלבנים: סכום חשבון הלבנים שהיה כל אחד עושה ליום כשהיה התבן נתן להם, אותו סכום תשימו עליהם גם עתה, למען תכבד העבודה עליהם: כי נרפים. מן העבודה הם, לכך לצם פונה אל הצטלה וזועקים לאמר נלכה וגו': מתכנת. ומכן לצנים, ולו נמכנו עלילות, את הכסף הממוכן, כולן לשון חשבון הם: נרפים. המלאכה רפוייה צידם ועבודה מהם, והם נרפים ממנה רטר"יש צלע"ז
(9) ואל ישעו בדברי שקר. ואל יהגו וידברו תמיד דברי רוח, לאמר נלכה נזחזה, ודומה לו ואשעה בחקך תמיד, למשל ולשנינה מתרגמין וישועין, ויספר ואשקעי, ואי אפשר לומר ואל ישעו לשון וישע ה' אל הצל וגו' ואל קין ואל מנחתו לא שעה, ולפרש אל ישעו אל יפנו, שא"כ היה לו לכתוב ואל ישעו אל דברי שקר, או לדברי שקר, כי כן גזרת כלם, ישעה האדם על עשהו (ישעיה יז, ז), ולא שעו על קדוש ישראל (שם לא, א), ולא ישעה אל המנצחות (שם יז, ח), ולא מנצחתי שמוש של צי"ת סמוכה לאחריהם, אצל אחר לשון דבור כמתעסק לדבר דבר, נופל לשון שמוש צי"ת, כגון הנדבדים דב (יחזקאל לג, ל), ונדבדר מריס ואהבן דמשה (במדבר יב, א), המלאך הדבר צי (זכריה ד, א), לדבר צם (דברים יא, יט), ואדבדרה צעלוסיך (תהלים קיט, מה), אף כאלו אל ישעו דברי שקר, אל יהיו נדברים דברי שוא והבאי:
(11) אתם לכו קחו לכם תבן. ואריכים אחס לילך צזריזות, כי אין נגרע דבר מכל סכום לבנים שהייתם עושים ליום זהיות התבן נפן לכם מזומן מבית המלך:

13	And the taskmasters were urgent, saying: 'Fulfil your work, your daily task, as when there was straw.'	וְהַנְּגִשִּׁים אֲצִים לֵאמֹר כֹּלֹם מַעֲשֵׂיכֶם דְּבַר-יוֹם בְּיוֹמוֹ כַּאֲשֶׁר בְּהֵיֹת הַתֶּבֶן: וְשִׁלְטוֹנָיָא דְּחִקִּין לְמִימַר אֲשִׁלְמוּ עֲבִידְתְּכוֹן פִּתְגָם יוֹם בְּיוֹמִיה כִּמָּא דְּהֵוִיתוֹן עֲבָדִין כִּד מִתְהִיב לְכוֹן תִּבְנָא:	וְהַנְּגִשִּׁים אֲצִים לֵאמֹר כֹּלֹם מַעֲשֵׂיכֶם דְּבַר-יוֹם בְּיוֹמוֹ כַּאֲשֶׁר בְּהֵיֹת הַתֶּבֶן:
14	And the officers of the children of Israel, whom Pharaoh's taskmasters had set over them, were beaten, saying: 'Wherefore have ye not fulfilled your appointed task in making brick both yesterday and today as heretofore?'	וַיִּכּוּ שְׂטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-שָׂמוּ עֲלֵהֶם נְגִשֵׁי פִרְעָה לֵאמֹר מַדּוּעַ לֹא כָלִיתֶם חֻקְכֶם לַלֶּבֶן כַּתְמוֹל שְׁלֹשׁ גַּם-תָּמוֹל גַּם-הַיּוֹם: וּלְקוֹ סָרְכֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל דְּמִנְיָאוּ עֲלֵיהוֹן שִׁלְטוֹנֵי פִרְעָה לְמִימַר מַדּוּעַ לֹא אֲשִׁלְמוּתוֹן גִּזְרֵתְכוֹן לְמַרְמֵי לְבָנִין כִּמָּא תְּמָלִי וּמִדְּקַמּוּהִי אַף תְּמָלִי אַף יוֹמָא דִּין:	וַיִּכּוּ שְׂטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-שָׂמוּ עֲלֵהֶם נְגִשֵׁי פִרְעָה לֵאמֹר מַדּוּעַ לֹא כָלִיתֶם חֻקְכֶם לַלֶּבֶן כַּתְמוֹל שְׁלֹשׁ גַּם-תָּמוֹל גַּם-הַיּוֹם:
15	Then the officers of the children of Israel came and cried unto Pharaoh, saying: 'Wherefore dealest thou thus with thy servants?'	וַיָּבֹאוּ שְׂטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְעֻקוּ אֶל-פִּרְעָה לֵאמֹר לָמָּה תַעֲשֶׂה כֹה לַעֲבָדֶיךָ: וְאֵתוּ סָרְכֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְעֻקוּ קֳדָם פִּרְעָה לְמִימַר לָמָּה מִתְעַבִּיד כְּדִין לַעֲבָדֶיךָ:	וַיָּבֹאוּ שְׂטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְעֻקוּ אֶל-פִּרְעָה לֵאמֹר לָמָּה תַעֲשֶׂה כֹה לַעֲבָדֶיךָ:
16	There is no straw given unto thy servants, and they say to us: Make brick; and, behold, thy servants are beaten, but the fault is in thine own people.'	תִּבְנָא לֹא מִתְהִיב לַעֲבָדֶיךָ וּלְבָנֵי אֲמָרִין לָנָא עֲבִידוּ וְהָא עֲבָדֶיךָ לָקוּ וְחֹטֵן עֲלֵיהוֹן עֲמָד: תִּבְנָא לֹא מִתְהִיב לַעֲבָדֶיךָ וּלְבָנֵי אֲמָרִין לָנָא עֲבִידוּ וְהָא עֲבָדֶיךָ לָקוּ וְחֹטֵן עֲלֵיהוֹן עֲמָד:	תִּבְנָא אֵין נָתַן לַעֲבָדֶיךָ וּלְבָנִים אֲמָרִים לָנוּ עָשׂוּ וְהִנֵּה עֲבָדֶיךָ מָכִים וְחָטְאֵת עֲמָד:
17	But he said: 'Ye are idle, ye are idle; therefore ye say: Let us go and sacrifice to the LORD.'	וַיֹּאמֶר נִרְפִּים אַתֶּם נִרְפִּים עַל-כֵּן אַתֶּם אֹמְרִים נִלְכָּה נִזְבַּחַה לַיהוָה: וַיֹּאמֶר בְּטָלָנִין אַתּוֹן בְּטָלָנִין עַל כֵּן אַתּוֹן אֹמְרִין נִיזִיל נִדְבַח קֳדָם יי:	וַיֹּאמֶר נִרְפִּים אַתֶּם נִרְפִּים עַל-כֵּן אַתֶּם אֹמְרִים נִלְכָּה נִזְבַּחַה לַיהוָה:
18	Go therefore now, and work; for there shall no straw be given you, yet shall ye deliver the tale of bricks.'	וְכַעַן אֵיזִילוּ פִּלְחוּ וְתִבְנָא לֹא יִתְהִיב לְכוֹן וּסְכוּם לְבָנֵי אֲמָרִין: וְעַתָּה לְכוּ עֲבָדוּ וְתִבְנָא לֹא-יִנָּתֵן לָכֶם וְתִכֶּן לְבָנִים תִּתְּנוּ:	וְעַתָּה לְכוּ עֲבָדוּ וְתִבְנָא לֹא-יִנָּתֵן לָכֶם וְתִכֶּן לְבָנִים תִּתְּנוּ:

- (12) לקשש קש לתבן. לאסוף אסיפה, ללקוט לקט לזרוך תבן הטיט: קש. לשון לקוט, על שם שדצר המתפור הוא ונריך לקוששו, קרוי קש כשאר מקומות:
- (13) אצים. דוחקים: דבר יום ביומו. חשבון של כל יום פלו ציומו, כאשר עשיתם צהיות התבן מוכן:
- (14) ויכו שטרי בני ישראל. השוטרים ישראלים היו, וחסים על חזריהם מלדחקם, וכשהיו משלימין הלִצְגִים לנוגשים שהם מזריים, והיה חסר מן הסכום, היו מלקין אותם על שלא דחקו את עושי המלאכה, לפיכך זכו אותם שוטרים להיות סנהדרין, ונאלצו מן הרוח אשר על משה והושם עליהם, שנאמר אספה לי שצעים איש מזקני ישראל, מאותן שידעת הטובה שעשו צמזמים, כי הם זקני העם ושוטריהם: ויכו שטרי בני ישראל. אשר שמו נגשי פרעה אותם לשוטרים עליהם, לאמר מדוע וגו', למה ויכו, שהיו אומרים להם מדוע לא כליתם גם תמול גם היום, חק הקצוב עליכם לזבון כתמול השלישי, שהוא יום שלפני אתמול, והוא היה צהיות התבן נתן להם: ויכו. לשון ויפגעו, הוכו מיד אחרים, הנוגשים הכוס:
- (16) ולבנים אומרים לנו עשו. הנוגשים אומרים לנו עשו לִצְגִים כמנין הראשון: וחטאת עמד. אלו היה נקוד פתח, הייתי אומר שהוא דבוק, ודצר זה חטאת עמד הוא, עכשיו שהוא קמץ, שם דצר הוא, וכך פירושו, ודצר זה מציא חטאת על עמך, כאילו כתוב וחטאת לעמך, כמו קְזַזְקָה צִית לָקֶם (רות א, יט), שהוא כמו לצית לחם, וכן הרצה:
- (18) והתבן לבנים. חשבון הלִצְגִים, וכן את הפסוק המִתְּקֵן (מלכים"ג ז, יב), המנוי, כמו שאמר צענין וַיִּזְכְּרוּ וַיִּמְנוּ אֶת הַפָּסָף (שם יא):

19	And the officers of the children of Israel did see that they were set on mischief, when they said: 'Ye shall not diminish aught from your bricks, your daily task.'	וַיֵּרְאוּ שׁוֹטְרֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וַחֲזוּ סֹכְרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל יְתָהוּן אֹתָם בָּרַע לֵאמֹר לֹא־תִגְרְעוּ מִלְּבִנְיָכֶם דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ:	19
20	And they met Moses and Aaron, who stood in the way, as they came forth from Pharaoh;	וַיִּפְגְּעוּ אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן וְעָרְעוּ יְת מֹשֶׁה וְיְת אַהֲרֹן קִיְמִין לְקִדְמוֹתֵהוּן בְּמִפְקֵהוּן מִלֶּלֶת פְּרַעֲה:	20
21	and they said unto them: 'The LORD look upon you, and judge; because ye have made our savour to be abhorred in the eyes of Pharaoh, and in the eyes of his servants, to put a sword in their hand to slay us.'	וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם יְיָ הִנֵּה עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁפֹּט אֲשֶׁר הִבְאִשְׁתֶּם אֶת־רִיחֵנוּ בְּעֵינֵי פְרַעֲה וּבְעֵינֵי עַבְדָּיו לְתַת־חֶרֶב בְּיָדָם לְהַרְגֵנוּ:	21
22	And Moses returned unto the LORD, and said: 'Lord, wherefore hast Thou dealt ill with this people? why is it that Thou hast sent me?	וַיָּשָׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי לָמָּה הִרְעַתָּה לְעַם הַזֶּה לָמָּה זֶה שְׁלַחְתָּנִי:	מפטיר
23	For since I came to Pharaoh to speak in Thy name, he hath dealt ill with this people; neither hast Thou delivered Thy people at all.'	וּמֵאָז בָּאתִי אֶל־פְּרַעֲה לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ הִרַע לְעַם הַזֶּה וְהִצַּל לֹא־הִצַּלְתָּ אֶת־עַמְּךָ:	23
VI	And the LORD said unto Moses: 'Now shalt thou see what I will do to Pharaoh; for by a strong hand shall he let them go, and by a strong hand shall he drive them out of his land.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲתָה תֵרָאֶה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לְפָרַעֲה כִּי בְיַד חֲזָקָה יִשְׁלַחֵם וּבְיַד חֲזָקָה יִגְרֹשֵׁם מֵאֶרֶצוֹ: (ס)	קכד פסוקים

The Haftarah is Isaiah 27:6 - 28:13 & 29:22 - 29:23 on page 202. Sepharadim read Jeremiah 1:1 - 2:3.

- (19) ויראו שוטרי בני ישראל את חצריהם הנרדפים על ידם: ברע. ראו אותם צרעה וזרה המולאת אותם, צהכזידם העבודה עליהם לאמר לא תגרעו וגו':
- (20) ויפגעו. אנשים מישראל את משה ואת אהרן וגו'. ורבותינו דרשו, כל נאים וננצים דתן ואזירים היו, שנאמר זהם ילאו ננצים:
- (22) למה הרעתה לעם הזה. ואם תאמר מה איכפת לך, קוצל אני על שלחחני (שמו"ר ה, כז):
- (23) הרע. לשון הפעיל הוא, הרצה רעה עליהם, ומרגומו אבאיש:
- (1) עתה תראה וגו'. (סנהדרין קיא.) הרהרת על מדותי, לא כחצריהם שאמרתי לו כי ציחק יקרא לך זרע (בראשית כא, יז), ואחר כך אמרתי לו העלוהו לעולה, ולא הרהר אחרי מדותי, לפיכך עתה תראה, העשוי לפרעה תראה, ולא העשוי למלכי שצעה אומות כשאציאם לארץ: כי ביד חזקה ישלחם. מפני ידי החזקה שחזקו עלי, ישלחם: וביד חזקה יגרשם מארצו. על כרחם של ישראל יגרשם, ולא יספיקו לעשות להם נדח, וכן הוא אומר ותחזק מזרים על העם למהר לשלחם וגו':

2	And God spoke unto Moses, and said unto him: 'I am the LORD;	וַיִּדְבֶּר אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֲנִי יְהוָה:	וְהָרָא ד
3	and I appeared unto Abraham, unto Isaac, and unto Jacob, as God Almighty, but by My name ETERNAL ONE I made Me not known to them.	וְאֵלֹהִים אֲל־אַבְרָהָם אֲל־יִצְחָק וְאֵל־עִשְׂקָב בְּאֵל שְׁדֵי וְשְׁמִי יְהוָה לֹא נִודַעְתִּי לָהֶם:	3
4	And I have also established My covenant with them, to give them the land of Canaan, the land of their sojournings, wherein they sojourned.	וְגַם הִקְמַתִּי אֶת־בְּרִיתִי אִתָּם לָתֵת לָהֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֶת אֶרֶץ מִגְרֵיהֶם אֲשֶׁר־גָּרוּ בָּהּ:	4
5	And moreover I have heard the groaning of the children of Israel, whom the Egyptians keep in bondage; and I have remembered My covenant.	וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת־נַאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרַיִם מַעֲבִדִּים אִתָּם וְאֶזְכֹּר אֶת־בְּרִיתִי:	5
6	Wherefore say unto the children of Israel: I am the LORD, and I will bring you out from under the burdens of the Egyptians, and I will deliver you from their bondage, and I will redeem you with an outstretched arm, and with great judgments;	לָכֵן אָמַר לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סְבִלֹת מִצְרַיִם וְהוֹצֵלְתִּי אֶתְכֶם מֵעֲבָדָתָם וְגֹאֲלְתִּי אֶתְכֶם בְּיָד נְטוּיָה וּבִשְׁפָטִים גְּדֹלִים:	וִי
7	and I will take you to Me for a people, and I will be to you a God; and ye shall know that I am the LORD your God, who brought you out from under the burdens of the Egyptians.	וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהִיִּיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וַיִּדְעֻם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סְבִלֹת מִצְרַיִם:	7

(2) וידבר אלהים אל משה. דָּבָר אִתּוֹ מִשְׁפָּט, על שהקשה לדבר ולומר למה הרעותה לעם הזה: ויאמר אליו אֱלֹהִים. נִאֲמָן לָשֹׁם שָׂכָר טוֹב לַמַּהֲלָכִים לִפְנֵי, ולא לָשֹׁם שַׁלְחִיד כִּי אִם לְקִיִּים דְּבָרֵי שְׂדֵרְתֵּי לִצְבוֹת הָרָאוֹנִים. וּבִלְשׁוֹן זֶה מֵיִנוּ שֶׁהוּא נִדְרָשׁ בְּכַמָּה מִקוֹמוֹת אִנִּי ה' נִאֲמָן לִיפְרַע, כִּשֶׁהוּא אוֹמֵר אֶל עוֹשֶׁה, כְּגוֹן וְחִלַּלְתָּ אֶת שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי ה', וְכִשֶׁהוּא אוֹמֵר אֶל קִיּוֹם מָלוֹת, כְּגוֹן וְשִׁמְרַתָּם מָלוֹתֵי וְעִשִׂיתָ אוֹתָם אֲנִי ה', נִאֲמָן לִיתֵן שָׂכָר:

(3) וארא. אל האבות: באל שדי. הצטחתים הצטחות, וכוונן אמרתי להם אני אל שדי: ושמי ה' לא נודעתי להם. לא הודעתי אין כתיב כאן, אלא לא נודעתי, לא נִפְקְדִי להם במדח אמתית שלי שעליה נקרא שמי ה', נאמן לְאֶמֶת דברי, שהרי הצטחתים ולא קיימת:

(4) וגם הקמתי את בריתי וגו'. וגם כשנראיתי להם צאל שדי, הצבתי והעמדתי צביתי צביתי וצביתיהם: לתת להם את ארץ כנען. לאצרהם צפרשת מילה נאמר, חֲנִי אֶל שְׂדֵי וגו' וְנָסַפְתִּי לָךְ וְלִנְרָעָךְ אֶסְכְּרֶךָ אֶת אֶרֶץ מִגְרֶיךָ (צבראשית יז, אח). ליצחק, פִּי לָךְ וְלִנְרָעָךְ אֶסְתֵּן אֶת כָּל הַדְּרֹת הָאֵל וְהִקְמִיתִי אֶת הַשְּׂבָעָה אֲשֶׁר נָשָׂעִיתִי לְאֶצְרָהֶם (שם כו, ג), וזוהי שבעה שנצבעתי לאצרהם צאל שדי, אמרתי ליעקב חֲנִי אֶל שְׂדֵי פָרָה וְרָצָה וגו' (שם לה, יא), וְאֶת הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נָשָׂר וגו' (שם צג), הרי שנדרתי להם ולא קיימתי: (5) וגם אני. כמו שהצבתי והעמדתי הצביתי יש עלי לקיים, לפיכך שמעתי את נאקת בני ישראל הנואקים: אשר מצרים

מעבידים אתם ואזכור. אותו הזרית, כי צרית צין הצמרים אמרת לו וגם את הגוי אשר יצדו דן אנכי (בראשית טו, יד): (6) לכן. על פי אותה השוועה: אמור לבני ישראל אני ה'. הנאמן בהנחמתי: והוצאתי אתכם. כי כן הצמחתי (שם), ואשרי כן ילאו צרכם גדול: סבלות מצרים. טורח משא מצרים:

8	And I will bring you in unto the land, concerning which I lifted up My hand to give it to Abraham, to Isaac, and to Jacob; and I will give it you for a heritage: I am the LORD.'	וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת־יָדִי לָתֶת אֹתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לְכֶם מוֹרֶשֶׁה אֲנִי יְהוָה:	8
9	And Moses spoke so unto the children of Israel; but they hearkened not unto Moses for impatience of spirit, and for cruel bondage.	וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בֶּן־אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל־מֹשֶׁה מִקָּצֶר רוּחַ וּמִפְּוֹלָחָנָא דִּיהוָה קָשִׁי עֲלֵיהוֹן:	9
10	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:	10
11	'Go in, speak unto Pharaoh king of Egypt, that he let the children of Israel go out of his land.'	בֹּא דַבֵּר אֶל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְיִשְׁלַח אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶצוֹ:	11
12	And Moses spoke before the LORD, saying: 'Behold, the children of Israel have not hearkened unto me; how then shall Pharaoh hear me, who am of uncircumcised lips?'	וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לֵאמֹר הֵן בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא־שָׁמְעוּ אֵלַי וְאֵיךְ יִשְׁמְעֵנִי פַרְעֹה נֹאמְרִי עַרְלֵ שִׁפְתָּיִם: (פ)	12

(8) נשאתי את ידי. הרימותיה לישבע בכסאיו:
(9) ולא שמעו אל משה. לא קבלו תנחומין: מקצר רוח. כל מי שהוא מיצר רוחו וגשימתו קצרה ואינו יכול להאריך
בנשימתו. קרוב לענין זה שמעתי צפרשה זו מרבי צרוך צר' אליעזר, והביא לי ראייה ממקרא זה, בפעם הזאת אודיעם אֶת ידי
וְאֶת גְּבוּרָתִי וְיָדְעוּ כִּי שָׁמִי ה' (ירמ' טו, כא), למדנו כשהקצ"ה מֵאֶמֶן את דבריו אפילו לפורענות, מודיע ששמו ה', וכל שכן
האמנה לטובה. ורבותינו דרשוהו (שמו"ר ו, ד. סנהדרין קיא). לענין של מעלה, שאמר משה לְמַה הִרְעַתָּה (שמות ה, כב),
אמר לו הקצ"ה חבל על דאדדין ולא משתכחין, יש לי להתאונן על מיתת האבות, הרבה פעמים נגליתי עליהם צאל שדי, ולא
אמר לי מה שמך, ואתה אמרת מה שמו מה אומר אליהם: וגם הקימותי וגו'. וכשצקש אברהם לקבור את שרה, לא מצא
קרקע עד שקנה צדמים מרובים, וכן ביצחק ערערו עליו על הבשרות אשר חפר, וכן ציעקצ ויִקֵּן אֶת פְּלֶקֶת הַשָּׂדֶה לנטות אהלו
(בראשית לג, יט), ולא הרהרו אחר מדותי, ואתה אמרת למה הרעומה. ואין המדרש מתישב אחר המקרא מפני כמה דברים,
אחת, שלא נאמר ושמי ה' לא שאלו לי, ואם תאמר לא הודיעם שכן שמו, הרי תחלה כשנגלה לאברהם בין הצתרים נאמר לְמַה
ה' אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּרִכְּשִׁים (שם טו, ז), ועוד, היאך הסמיכה נמשכת בדברים שהוא סומך לכאן וגם אני שמעתי וגו', לכן
אמור לבני ישראל, לכן אני אומר יתישב המקרא על פשוטו דְּבָר דְּבָר על אֶפְסָיו (משלי כה, יא), והדרש דרש, שנאמר בְּלוֹא כֹה
דְּבָרִי פֶּאֶשׁ נָאִם ה' וּכְפִטִישׁ פִּפְצֵץ סָלַע (ירמיה כג, כט), מתחלק לכמה ניגזות:
(12) ערל שפתים. אטום שפתים, וכן כל לשון ערלה אני אומר שהוא אטום. עֲרֵלָה אֶזְנִים (שם ו, י), אטומה משמוע. עֲרֵלִי
לִב (שם ט, כה), אטומים מהבין. שָׁמָּה אִם אָסָה וְהַעֲרֵל (חזקוני ב, יז), והאטום משכרות כוס הקללה (נ"א התרעלה). וְעָרֵל
צֶדֶק (יחזקאל מד, ט) שהגיד אטום ומכוסה צה. וְעָרֵלְסָם עָרֵלְסָם (ויקרא יט, כג), עשו לו אטום וכיסוי, איסור שיצדיל צפני
אכילתו. שֶׁלֶם שְׁנִים יִהְיֶה לְכֶם עֲרֵלִים (שם), אטום ומכוסה ומוזלל מלאכלו: ואיך ישמעני פרעה. זה אחד מעשרה ק"ו
שבתורה (צ"ר לב, ז):

13	And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, and gave them a charge unto the children of Israel, and unto Pharaoh king of Egypt, to bring the children of Israel out of the land of Egypt.	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן וַיִּצְוֵם אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְוֶם אֶת-פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרָיִם לְהוֹצִיא אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: (ס)	13
14	These are the heads of their fathers' houses: the sons of Reuben the first-born of Israel: Hanoch, and Pallu, Hezron, and Carmi. These are the families of Reuben.	אֵלֶּה רָאשֵׁי בֵּית-אֲבֹתָם בְּנֵי רְאוּבֵן בְּכֹר יִשְׂרָאֵל חֲנוּךְ וּפְלֹא חֲצֹרֶן וְכַרְמִי אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת רְאוּבֵן:	שני
15	And the sons of Simeon: Jemuel, and Jamin, and Ohad, and Jachin, and Zohar, and Shaul the son of a Canaanitish woman. These are the families of Simeon.	וּבְנֵי שִׁמְעוֹן יְמוּעַל וַיַּמִּין וְאֹהַד וַיַּכִּין וְזֹהָר וְשָׁאוּל בֶּרֶךְ כְּנַעֲנִיתָא אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת שִׁמְעוֹן:	15
16	And these are the names of the sons of Levi according to their generations: Gershon and Kohath, and Merari. And the years of the life of Levi were a hundred thirty and seven years.	וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי-לֵוִי לְתֹלְדֹתָם גֶּרְשֹׁן וְקָהָת וּמֶרָרִי וּשְׁנֵי חַיִּי לֵוִי שָׁבַע וּשְׁלָשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה:	16
17	The sons of Gershon: Libni and Shimei, according to their families.	בְּנֵי גֶרְשֹׁן לִבְנִי וְשִׁמְעִי לְמִשְׁפַּחָתָם:	17
18	And the sons of Kohath: Amram, and Izhar, and Hebron, and Uzziel. And the years of the life of Kohath were a hundred thirty and three years.	וּבְנֵי קָהָת עֲמָרָם וְיִזְחָר וְחֶבְרֹן וְעֻזִּיאֵל וּשְׁנֵי חַיִּי קָהָת שָׁלֹשׁ וּשְׁלָשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה:	18

(13) וידבר ה' אל משה ואל אהרן. לפי שאמר משה ואני ערל שפתיים, צירף לו הקב"ה את אהרן להיות לו לָקֵה ולמליץ: ויצום אל בני ישראל. לזה עליהם להנהיגם צנחם ולסבול אותם (שמו"ר ז, א): ואל פרעה מלך מצרים. לָקֵם עליו לחלוק לו כבוד דבצריהם, זה מדרשו. ופשוטו, לָקֵם על דבר ישראל ועל שליחותו אל פרעה. ודבר הַלְוִי מהו, מפורש צפרשה שניה לאחר סדר היחס, אלא מתוך שהזכיר משה ואהרן, הפסיק הענין בצלה ראשי בית אבותם, ללמדנו היאך נולדו משה ואהרן, ובמי נתיחסו:

(14) אלה ראשי בית אבותם. מתוך שהזקק ליחס שבטו של לוי עד משה ואהרן בשביל משה ואהרן, התחיל ליחסם דרך תולדותם מראובן. (ובפסיקתא גדולה ראיתי, לפי שֶׁקֶנְטֶרֶם יעקב אבינו לשלשה שבטים הללו בשעת מותו, חזר הכתוב ויחסם כאן לזדס, לומר שהשובים הם):

(16) ושני חיי לוי וגו'. למה נמנו שנותיו של לוי, להודיע כמה ימי השעבוד, שכל זמן שאחד מן השבטים קיים, לא היה שעבוד, שנאמר וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל אֶקְסִיו (שמות א, ו), ואח"כ וַיָּקֶם קֶלֶךְ קֶדֶשׁ, ולוי האריך ימים על כולם:

(18) ושני חיי קהת. ושני חיי עמרם וגו'. מחשבון זה אנו למדים על מושב בני ישראל ארבע מאות שנה שאמר הכתוב, שלא בארץ מצרים לזדה היו, אלא מיום שנולד יחזק, שהרי קהת מיורדי מצרים היה, חשוב כל שנותיו ושנות עמרם ושמונים של משה, לא תמלאם ד' מאות שנה, והרבה שנים נכלעים לזנים בשני האבות:

19	And the sons of Merari: Mahli and Mushi. These are the families of the Levites according to their generations.	ובני מֵרָרִי מַחְלִי וּמוּשִׁי אֵלֶּיךָ מִשְׁפַּחַת הַלְוִי לְתֹלְדֹתָם: וְרָעִיתָ לָוִי לְתוֹלְדֹתָיו:	19
20	And Amram took him Jochebed his father's sister to wife; and she bore him Aaron and Moses. And the years of the life of Amram were a hundred and thirty and seven years.	וַיִּקַּח עִמָּרָם אֶת־יֹכֶבֶד בִּתּוֹ לִזְנוּתָהּ וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־מֹשֶׁה וּשְׁנֵי חַיֵּי עִמָּרָם שִׁבְעַת וּשְׁלָשִׁים וּמֵאָת שָׁנָה:	20
21	And the sons of Izhar: Korah, and Nepheg, and Zichri.	ובני יִזְחָר קֹרַח וְנִפְגַּח וְזִיכְרִי:	21
22	And the sons of Uzziel: Mishael, and Elzaphan, and Sithri.	ובני עִזִּיאֵל מִישָׁאֵל וְאֶלְצָפָן וְסִתְרִי:	22
23	And Aaron took him Elisheba, the daughter of Amminadab, the sister of Nahshon, to wife; and she bore him Nadab and Abihu, Eleazar and Ithamar.	וַיִּקַּח אַהֲרֹן אֶת־אֵלִישֶׁבַע בִּתּוֹ עֲמִינָדָב אֲחוֹת נַחֲשֹׁן לִזְנוּתָהּ וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת־נָדָב וְאֶת־אֲבִיהוּא וְאֶת־אֶלְעָזָר וְאֶת־יִתְחָמָר:	23
24	And the sons of Korah: Assir, and Elkanah, and Abiasaph; these are the families of the Korahites.	ובני קֹרַח אֲסִיר וְאֶלְקָנָה וְאַבִּיאֶסָף אֵלֶּיךָ מִשְׁפַּחַת הַקֹּרַחִי:	24
25	And Eleazar Aaron's son took him one of the daughters of Putiel to wife; and she bore him Phinehas. These are the heads of the fathers' houses of the Levites according to their families.	וְאֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן לָקַח־לוֹ מִבְּנוֹת פּוּטִיאֵל לִזְנוּתָהּ וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת־פִּינְחָס אֶלֶּיךָ רֹאשֵׁי אֲבוֹת הַלְוִיִּם לְמִשְׁפַּחָתָם:	25
26	These are that Aaron and Moses, to whom the LORD said: 'Bring out the children of Israel from the land of Egypt according to their hosts.'	הוּא אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה דִּבְרָם יְהוָה לֵאמֹר הוֹצֵא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־ צְבָאָתָם:	26

(20) יוכבד דדתו. אחת אצוהי, צת לוי אחות קהת:

(23) אחות נחשון. מכאן למדנו, הנושא אשה צריך לצדוק באחיה (צ"צ קי. שמו"ר ז, ד):

(25) מבנות פוטיאל. מוצע יתרו שפסס עגלים לעבודת אלילים, ומזרע יוסף שפטפט ציצרו (צ"צ קט):

(26) הוא אהרן ומשה. אלו שהזכרו למעלה שילדה יוכבד לעמרם. הוא אהרן ומשה אשר אמר ה', יש מקומות שמקדים אהרן למשה ויש מקומות שמקדים משה לאהרן, לומר לך ששקולין כאחד: על צבאותם. בצבאותם, כל צבאם לשבטיהם, יש על, שאינו אלא במקום אות אחת, ועל סרצף סחיה (צבאית כז, מ), כמו צבא. עמקם על סרצף (יחזקאל לג, כו), כמו צבאם:

27	These are they that spoke to Pharaoh king of Egypt, to bring out the children of Israel from Egypt. These are that Moses and Aaron.	הֵם הַמְדַּבְּרִים אֶל־פַּרְעֹה אֲנֹנִי דִמְמַלְלִין עִם פַּרְעֹה מִלֶּךְ־מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הוּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:	27
28	And it came to pass on the day when the LORD spoke unto Moses in the land of Egypt,	וַיְהִי בַיּוֹם דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: (ס)	28
29	that the LORD spoke unto Moses, saying: 'I am the LORD; speak thou unto Pharaoh king of Egypt all that I speak unto thee.'	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר אֲנִי יְהוָה דִּבֶּר אֶל־פַּרְעֹה מִלֶּךְ מִצְרַיִם אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי דֹבֵר אֵלָיו:	שלישי
30	And Moses said before the LORD: 'Behold, I am of uncircumcised lips, and how shall Pharaoh hearken unto me?'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה הֵן אֲנִי עֶרְל שְׁפִתַּיִם וְאֵיךְ יִשְׁמַע אֵלַי פַּרְעֹה: (פ)	30
VII	And the LORD said unto Moses: 'See, I have set thee in God's stead to Pharaoh; and Aaron thy brother shall be thy prophet.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רְאֵה נִתְּתִיךָ אֱלֹהִים לְפַרְעֹה וְאַהֲרֹן אֲחִיךָ יִהְיֶה נְבִיאְךָ:	VII
2	Thou shalt speak all that I command thee; and Aaron thy brother shall speak unto Pharaoh, that he let the children of Israel go out of his land.	אִתָּה תְדַבֵּר אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֶצְוֶךָ וְאַהֲרֹן אֲחִיךָ יְדַבֵּר אֶל־פַּרְעֹה וְשַׁלַּח אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְצוֹ:	2
3	And I will harden Pharaoh's heart, and multiply My signs and My wonders in the land of Egypt.	וְאֲנִי אֶקְשֶׁה אֶת־לֵב פַּרְעֹה וְהִרְבֵּיתִי אֶת־אֹתוֹתַי וְאֶת־מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:	3

(27) הם המדברים וגו'. הם שננטוּוּ הם שקיימו: הוא משה ואהרן. הם בשליחותם וצדקתם מתחלה ועד סוף:
(28) ויהי ביום דבר וגו'. מחוצר למקרא שלאחריו:
(29) וידבר ה'. הוא הדבור עצמו האמור למעלה בא דבר אל פרעה מלך מצרים, אלא מתוך שהפסיק הענין כדי ליחסם, חזר הענין עליו להמחיל צו: אני ה'. כדאי אני לשלחך ולקיים דברי שליחותי:
(30) ויאמר משה לפני ה'. היא האמירה שאמר למעלה הן בני ישראל לא שמעו אלי, וְשָׁנָה הכתוב כאן, כיון שהפסיק הענין, וכך היא הַשְׁיָטָה, כאדם האומר נחזור על הראשונות:
(1) נתתיך אלהים לפרעה. שופט ורודה לרדותו צמכות ויסורין: יהיה גביאך. כתר גומו יהי מתורגמך, וכן כל לשון נבואה, אדם המכריז ומשמיע לעם דברי תוכחות, והוא מגזרת גיב שְׁפָטִים (ישעי' נו, יט). יגזר חֲקָמָה (משלי י, לא), וְכָל מְהַקְצוֹת דְּשִׁמוּאֵל (שמואל-א' ג, יג), ובלע"ז קוראין לו פרידי"גר
(2) אתה תדבר. פעם אחת כל שליחות ושליחות כפי ששמעת מפי, ואהרן אחיך ימליצנו ויטעימנו באזני פרעה:
(3) ואני אקשה. מאחר שהרשיע והתרים כנגדי, וגלוי לפני שאין נחת רוח באומות עובדי אלילים, לתת לז שלם לשון טוב לי שימקשה לזו, למען הרבות צו אותי ותכירו את גבורתי, וכן מדמו של הקדוש ב"ה, מביא פורענות על האומות עובדי אלילים, כדי שישמעו ישראל וייראו, שנאמר הקרתי גוים נשמו פְּתוּסָם וגו' (נפניה ג, ו), קְמַרְתִּי אֶךְ תִּקְרָאִי אוֹתִי תִקְרָאִי מוֹסֵר

4	But Pharaoh will not hearken unto you, and I will lay My hand upon Egypt, and bring forth My hosts, My people the children of Israel, out of the land of Egypt, by great judgments.	וְלֹא־יִשְׁמַע אֲלֵכֶם פֶּרְעָה וְנָתַתִּי אֶת־יָדִי בְּמִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת־צְבָאתִי אֶת־עַמִּי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשִׁפְטִים גְּדֹלִים:	4
5	And the Egyptians shall know that I am the LORD, when I stretch forth My hand upon Egypt, and bring out the children of Israel from among them.'	וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה בְּנִשְׁתַּתִּי אֶת־יָדִי עַל־מִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם:	5
6	And Moses and Aaron did so; as the LORD commanded them, so did they.	וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתָם כֵּן עָשׂוּ:	6
7	And Moses was fourscore years old, and Aaron fourscore and three years old, when they spoke unto Pharaoh.	וּמֹשֶׁה בֶּן־שְׁמֹנִים שָׁנָה וְאַהֲרֹן בֶּן־שְׁלֹשׁ וּשְׁמֹנִים שָׁנָה בְּדַבְרָם אֶל־פֶּרְעָה: (פ)	7
8	And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, saying:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לֵאמֹר:	רביעי ה
9	'When Pharaoh shall speak unto you, saying: Show a wonder for you; then thou shalt say unto Aaron: Take thy rod, and cast it down before Pharaoh, that it become a serpent.'	כִּי יִדְבַר אֲלֵכֶם פֶּרְעָה לֵאמֹר תִּנֵּנוּ לָכֶם מוֹפֵת וְאָמַרְתָּ אֶל־אַהֲרֹן קַח אֶת־מִטְּךָ וְהִשְׁלַךְ לִפְנֵי־פֶרְעָה וְהָיָה לְתַנִּין:	9
10	And Moses and Aaron went in unto Pharaoh, and they did so, as the LORD had commanded; and Aaron cast down his rod before Pharaoh and before his servants, and it became a serpent.	וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פֶּרְעָה וַיַּעַשׂוּ כֵן כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיִּשְׁלַךְ אַהֲרֹן אֶת־מִטְּחוֹ לִפְנֵי פֶרְעָה וּלְפָנֵי עֲבָדָיו וַיְהִי לְתַנִּין:	10
11	Then Pharaoh also called for the wise men and the sorcerers; and they also, the magicians of Egypt, did in like manner with their secret arts.	וַיִּקְרָא גַם־פֶּרְעָה לַחֲכָמִים וּלְמַכְשָׁפִים וַיַּעַשׂוּ גַם־הֵם חֲרָטִמֵי מִצְרַיִם בְּלַחְשֵׁיהֶם כֵּן:	11

(שס ז), ואף על פי כן צחמש מכות הראשונות לא נאמר ויחזק ה' את לב פרעה, אלא ויחזק לב פרעה. (ועיין ברא"ס שגורם כאן דבור המתחיל בלכתך לשונו עד שמחיס צידך, וכדלעיל בפרשת שמות בפסוק בלכתך לשונו ע"ש):
(4) את ידי. יד ממש, להכות זהם:
(9) מופת. אות, להודיע שיש לורך (לרוך) צמי ששולח אחסם:
(10) לתנין. נחש:

12	For they cast down every man his rod, and they became serpents; but Aaron's rod swallowed up their rods.	וַיִּשְׁלִיכוּ אִישׁ מִטֵּהוּ וַיְהִיוּ לְתַנִּינִים וַיִּבְלַע מִטֵּה־אַהֲרֹן אֶת־מִטֵּהָם׃ וַיִּשְׁלִיכוּ אִישׁ מִטֵּהוּ וַיְהִיוּ לְתַנִּינִין וַיִּבְלַע חֹשֶׁת־אֶהֱרֹן יֵת חֹשֶׁת־יהוֹן׃
13	And Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken.	וַיִּחְזַק לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה׃ (ס) וַאֲתַקֵּף לֵבָא דְּפַרְעֵה וְלֹא קַבִּיל מִנְהוֹן כְּמֹא דְּמַלִּיל יי׃
14	And the LORD said unto Moses: 'Pharaoh's heart is stubborn, he refuseth to let the people go.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כְּבֹד לֵב פַּרְעֹה מֵאֵן לְשַׁלַּח הָעָם׃ וַאֲמַר יי׃ לְמֹשֶׁה אֲתִינֶקֶר לֵבָא דְּפַרְעֵה סָרִיב לְשַׁלְחָא עָמָא׃
15	Get thee unto Pharaoh in the morning; lo, he goeth out unto the water; and thou shalt stand by the river's brink to meet him; and the rod which was turned to a serpent shalt thou take in thy hand.	לֵךְ אֶל־פַּרְעֹה בַּבֹּקֶר הֵנָּה יֵצֵא הַמִּינָה וְנִצַּבְתָּ לִקְרָאתוֹ עַל־שֵׁפֶת הַיָּאֵר וְהַמִּטֵּה אֲשֶׁר־נִהְפְּךָ לְנִחָשׁ תִּקַּח בְּיָדְךָ׃ אִיזִיל לְוֹת פַּרְעֵה בַּצְּפָרָא הָא נָפִיק לְמִיָּא וְתַתְּעֵתָד לְסַדְּמוּתִיהָ עַל כִּיף נִהְרָא וְחֹשֶׁת־אֶהֱרֹן דְּאֲתַתְּפִיד לְחֻיָּא תִּסְבּ בְּיָדְךָ׃
16	And thou shalt say unto him: The LORD, the God of the Hebrews, hath sent me unto thee, saying: Let My people go, that they may serve Me in the wilderness; and, behold, hitherto thou hast not hearkened;	וַאֲמַרְתָּ אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ לֵאמֹר שְׁלַח אֶת־עַמִּי וְיַעֲבֹדֵנִי בְּמִדְבָּר וְהִנֵּה לֹא־שָׁמַעְתָּ עַד־כֹּה׃ וְתִימַר לִיהּ יי׃ אֱלֹהֵא דִּיהוּדָאִי שְׁלַחְנִי לְוֹתְךָ לְמִימַר שְׁלַח יֵת עַמִּי וְיַפְלִחוּן קֳדָמִי בְּמִדְבָּרָא וְהָא לֹא קַבִּילְתָּא עַד כַּעַן׃
17	thus saith the LORD: In this thou shalt know that I am the LORD—behold, I will smite with the rod that is in my hand upon the waters which are in the river, and they shall be turned to blood.	כֹּה אָמַר יְהוָה בְּזֹאת תֵּדַע כִּי אֲנִי יְהוָה הֵנָּה אֲנֹכִי מַכֶּהוּ בַּמִּטֵּה אֲשֶׁר־בְּיָדִי עַל־הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר וְנִהְפְּכוּ לְדָם׃ כְּדִנֵּן אָמַר יי׃ בְּדָא תֵּדַע אֲרִי אֲנֹא יי׃ הָא אֲנֹא מַחִי בְּחֹשֶׁת־אֶהֱרֹן דְּבִידִי עַל מִיָּא דְּבִנְהֶרָא וְיִתְהַפְּכוּן לְדָמָא׃
18	And the fish that are in the river shall die, and the river shall become foul; and the Egyptians shall loathe to drink water from the river.'	וְהָדָגָה אֲשֶׁר־בַּיָּאֵר תָּמוּת וּבֹאֵשׁ הַיָּאֵר וְנִלְאוּ מִצְרַיִם לִשְׁתּוֹת מַיִם מִן־הַיָּאֵר׃ (ס) וְנִיגִי דְּבִנְהֶרָא יָמוּתוּן וְיִסְרִי נִהְרָא וְיִלְאוּן מִצְרָאִי לְמִשְׁתֵּי מִיָּא מִן נִהְרָא׃

- (11) בלחשיהם בלחשיהון, ואין לו דמיון במקרא, ויש לדמות לו להט הקרצ המהפכת (בראשית ג, כד), דומה שהיא מהפכת על ידי לחש:
- (12) ויבלע מטה אהרן. מאחר שחזר ונעשה מטה בלע את כלן (שבת נז):
- (14) כבד. תרגומו נקיר, ולא אתיקר, מפני שהוא שם דבר, כמו כי פָּגַד מִמֶּךָ הַדָּבָר (שמות יח, יח):
- (15) הנה יצא המימה. לנקביו, שהיה עושה עצמו אלוה, ואומר שאינו צריך לנקביו, ומשכים ויוצא לנילוס ועושה שם צרכיו (שמו"ר ט, י):
- (16) עד כה. עד הנה. ומדרשו, עד שחשמע ממני מכת כזורות, שאפתח זה צכה פה אֶמַר ה' פְּתַחֵת הַלֵּלָהּ:
- (17) ונהפכו לדם. לפי שאין גשמים יורדים במצרים, ונילוס עולה ומשקה את הארץ, ומצרים עוזדים לנילוס, לפיכך הלקה את יראתם ואחר כך הלקה אותם:
- (18) ונלאו מצרים. לבקש רפואה למי היאור שהיו ראויין לשמות:

<p>And the LORD said unto Moses: 'Say unto Aaron: Take thy rod, and stretch out thy hand over the waters of Egypt, over their rivers, over their streams, and over their pools, and over all their ponds of water, that they may become blood; and there shall be blood throughout all the land of Egypt, both in vessels of wood and in vessels of stone.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אִמְרָה לְאַהֲרֹן סֵב חֹטְרְךָ וְנָאֲרִים יָדְךָ עַל מֵי־אֶרֶץ־מִצְרָיִם עַל־נְהַרְיָהוֹן עַל־אֲרֻתֵיהֶן וְעַל־אֲגֻמֵיהֶן וְעַל כָּל־בֵּית כְּנִישֵׁת מִמֵּי־הַיָּם וְיִהְיוּ דָּמָא וְיִהְיוּ דָּמָא בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם וּבְכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם אֲבָנָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֶל־אַהֲרֹן קַח מִטְּבֶה יָדְךָ עַל־מֵי־מִצְרָיִם עַל־נְהַרְתָּם עַל־אֲרֻתָּם וְעַל־אֲגֻמֵיהֶם וְעַל כָּל־מְקוֹה מִיַּמֵּיהֶם וְיִהְיוּ־דָם וְהָיָה דָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם וּבְעֵצִים וּבְאֲבָנִים:</p>
<p>And Moses and Aaron did so, as the LORD commanded; and he lifted up the rod, and smote the waters that were in the river, in the sight of Pharaoh, and in the sight of his servants; and all the waters that were in the river were turned to blood.</p>	<p>וַעֲבָדוּ בֵּן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כַּמָּא דְּפָקִיד יְיָ וְנָאֲרִים בְּחֹטְרָא וּמָחָא יָת מֵי־אֶרֶץ דְּבִנְהָרָא לְעֵינֵי פִרְעֹה וּלְעֵינֵי עֲבָדָיו וְאַתְּהֻבִּיכוּ כָּל־מֵי־אֶרֶץ דְּבִנְהָרָא לְדָמָא:</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ־בֶן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיִּרְם בַּמִּטְבֶּה וַיִּךְ אֶת־הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר לְעֵינֵי פִרְעֹה וּלְעֵינֵי עֲבָדָיו וַיִּהְיֶה־כֹּחַ כָּל־הַמַּיִם אֲשֶׁר־בַּיָּאֵר לְדָם:</p>
<p>And the fish that were in the river died; and the river became foul, and the Egyptians could not drink water from the river; and the blood was throughout all the land of Egypt.</p>	<p>וַנּוּגֵי דְבִנְהָרָא מוּתוּ וְסָרָא נְהָרָא וְלֹא יָכִילוּ מִצְרָאִי לְמִשְׁתֵּי מֵי־מִן נְהָרָא וַהֲיָה דָּמָא בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם:</p>	<p>וַהֲדָגָה אֲשֶׁר־בַּיָּאֵר מָתָה וַיִּבָּאֵשׁ הַיָּאֵר וְלֹא־יָכִלוּ מִצְרָיִם לְשִׁתּוֹת מַיִם מִן־הַיָּאֵר וַיְהִי הַדָּם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם:</p>
<p>And the magicians of Egypt did in like manner with their secret arts; and Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken.</p>	<p>וַעֲבָדוּ בֵּן חֲרָשֵׁי מִצְרָיִם בְּלַחֲשֵׁיהֶן וְאַתְּקֻף לְבָא דְּפִרְעֹה וְלֹא קִבִּיל מִנְהֶן כַּמָּא דְּמַלִּיל יְיָ:</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ־בֶן חֲרָשֵׁי מִצְרָיִם בְּלַחֲשֵׁיהֶם וַיִּחָק לִב־פִּרְעֹה וְלֹא־שָׁמַע אֶל־הֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:</p>
<p>And Pharaoh turned and went into his house, neither did he lay even this to heart.</p>	<p>וְאַתְּפִנֵי פִרְעֹה וְעָאֵל לְבִיתִיה וְלֹא שׁוּי לְבִיה אֶף לְדָא:</p>	<p>וַיִּפֶן פִּרְעֹה וַיָּבֹא אֶל־בֵּיתוֹ וְלֹא־שָׁת לְבֹ גַם־לְזָאת:</p>
<p>And all the Egyptians digged round about the river for water to drink; for they could not drink of the water of the river.</p>	<p>וַחֲפְרוּ כָּל־מִצְרָאִי סַחְרָנוֹת נְהָרָא מֵי־אֶרֶץ לְמִשְׁתֵּי אֲרִי לֹא יָכִילוּ לְמִשְׁתֵּי מַמְיָא דְּבִנְהָרָא:</p>	<p>וַיִּחְפְּרוּ כָּל־מִצְרָיִם סְבִיבֹת הַיָּאֵר מַיִם לְשִׁתּוֹת כִּי לֹא יָכִלוּ לְשִׁתּוֹת מִמֵּי־הַיָּאֵר:</p>

(19) אמר אל אהרן. לפי שהגין האור על משה כשנשנך לתוכו, לפיכך לא לקה על ידו לא דם ולא צפרדעים, ולקה על ידי אהרן: נהרותם. הם נהרות המושכים כעין נהרות שלנו: יאוריהם. הם צריכות נגרים העשויות בידי אדם משפת הנהר לשדות, ונילוס מימיו מתצרכים ועולה דרך היאורים ומשקה השדות: אגמיהם. קבוצת מים שאינן נוצעין ואין מושכין, אלא עומדין במקום אחד, וקורין לו אשטני"ק: בכל ארץ מצרים. אף צמחצמח וצמחצמח שצמחים: ובעצים ובאבנים. מים שצכלי עץ וצכלי אבן:

(22) בלשיהם. לחם שאומרין אותו צלט וצחשאי. ורבותינו אמרו, צלטיהם מעשה שדים, צלהטיהם מעשה כשפים (סנהדרין סז:): ויחזק לב פרעה. לומר על ידי מכשפות אתם עושים כן, תבן אתם מכניסין לַעֲקָרִיִּים (מנחות פה.). עיר שכולה תבן, אף אתם מציאין מכשפות למצרים שכולה כשפים:

(23) גם לזאת. למופת המטה שנהפך לתנין ולא לזה של דם:

25	And seven days were fulfilled, after that the LORD had smitten the river.	וַיִּמָּלֵא שִׁבְעַת יָמִים אַחֲרַי וּשְׁלִימוֹ שִׁבְעָא יוֹמִין בְּתַר דְּמָחָא יְיָ יְתַּ נְהִירָא:	25	וַיִּמָּלֵא שִׁבְעַת יָמִים אַחֲרַי הַכּוֹת־יְהוָה אֶת־הַיָּאֵר: (פ)
26	And the LORD spoke unto Moses: 'Go in unto Pharaoh, and say unto him: Thus saith the LORD: Let My people go, that they may serve Me.	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹל לְוַת פִּרְעֹה וְתִימַר לִיה כִּדְּנִן אָמַר יְיָ שְׁלַח יְת עַמִּי וַיִּפְּלְחוּן קֳדָמִי:	26	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֵל־פִּרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:
27	And if thou refuse to let them go, behold, I will smite all thy borders with frogs.	וְאִם מְסָרִיב אֶת לְשַׁלְחָא הָא אָנָּכִי מַחִי יְת כָּל תְּחוּמָּךְ בְּעוֹרֵדְעִנְיָא:	27	וְאִם־מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח הִנֵּה אֲנִי־נֹגֵף אֶת־כָּל־גְּבוּלְךָ בַּצְּפֹרֶדִּים:
28	And the river shall swarm with frogs, which shall go up and come into thy house, and into thy bed-chamber, and upon thy bed, and into the house of thy servants, and upon thy people, and into thine ovens, and into thy kneading-troughs.	וַיִּרְבִּי נְהִירָא עוֹרֵדְעִנְיָא וַיִּשְׁקוּן וַיַּעֲלוּן בְּבֵיתְךָ וּבְאֹדְרוֹן בֵּית מִשְׁכַּבְּךָ וְעַל עֶרְסַתְךָ וּבְבֵית עֲבָדֶיךָ וּבְעַמָּךְ וּבְתַנּוּרֶיךָ וּבְמִשְׁאֲרוֹתֶיךָ:	28	וְשָׂרָץ הַיָּאֵר צְפֹרֶדִּים וַעֲלוּ וַבָּאוּ בְּבֵיתְךָ וּבְחֹדֶר מִשְׁכַּבְּךָ וְעַל־מִטְתְּךָ וּבְבֵית עֲבָדֶיךָ וּבְעַמָּךְ וּבְתַנּוּרֶיךָ וּבְמִשְׁאֲרוֹתֶיךָ:
29	And the frogs shall come up both upon thee, and upon thy people, and upon all thy servants.'	וּבָךְ וּבְעַמָּךְ וּבְכָל עֲבָדֶיךָ יִשְׁקוּן עוֹרֵדְעִנְיָא:	29	וּבְכָה וּבְעַמָּךְ וּבְכָל־עֲבָדֶיךָ יַעֲלוּ הַצְּפֹרֶדִּים:
VIII	And the LORD said unto Moses: 'Say unto Aaron: Stretch forth thy hand with thy rod over the rivers, over the canals, and over the pools, and cause frogs to come up upon the land of Egypt.'	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אִמַּר לְאַהֲרֹן אָרִים יְת יָדְךָ בַּחוּטְךָ עַל נְהִירָא עַל אֲרֻתָּא וְעַל אֲגֻמֵּיָא וְאָסִיף יְת עוֹרֵדְעִנְיָא עַל אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם:	VIII	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֵל־אַהֲרֹן נִטֵּה אֶת־יָדְךָ בַּמִּטָּף עַל־הַנְּהָרוֹת עַל־הַיָּאֲרִים וְעַל־הָאֲגֻמִּים וְתַעֲלֶה אֶת־הַצְּפֹרֶדִּים עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:
2	And Aaron stretched out his hand over the waters of Egypt; and the frogs came up, and covered the land of Egypt.	וַיִּט אַהֲרֹן אֶת־יָדוֹ עַל מִימֵי מִצְרַיִם וְתַעֲלֶה הַצְּפֹרֶדֶּה וְתִכַּס אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם:	2	וַיִּט אַהֲרֹן אֶת־יָדוֹ עַל מִימֵי מִצְרַיִם וְתַעֲלֶה הַצְּפֹרֶדֶּה וְתִכַּס אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם:

(25) וימלא שבעת ימים שלא שז היאור לקדמותו, שהיתה המכה משמשת רביע חדש, ושלשה חלקים היה מעיד ומתרה צה (שמו"ר ט, יז):

(27) ואם מאן אתה. ואם סרצן אתה. מאן כמו ממאן, מסרצ, אלא כינה האדם על שם המפעל, כמו שְׁלִי (איוב טו, יז) וְשִׁקְט (ירמיה מח, יא), סר וְשִׁקְט (מלכים"א כ, מג): נגף את כל גבולך. מכה, וכן כל לשון מגפה אינו לשון מיתה אלא לשון מכה, וכן וְנִגְפוּ אֶשֶׁה הָרָה (שמות כא, כב) אינו לשון מיתה, וכן וְצִטְקָם יִתְנַגְּפוּ רַגְלֵיהֶם (ירמ"י יג, טז), שָׁן תִּגָּף בְּאֶזְנוֹ רַגְלָךְ (תהלים נא, יז), וְלֹאֲזָן נִגָּף (ישע"י ח, יד):

(28) ועלו. מן היאור: בביתך. ואחר כך צמתי עצדיך, הוא התחיל צעצה תחלה, ויאמר אל עמו, וממנו התחילה הפורענות (סוטה יא. שמו"ר י, ד):

(29) ובכה ובעמך. צחוק מעיהם ונכנסים ומקרקרין:

(2) ותעל הצפרדע. צפרדע אחת היתה, והיו מפין אותה והיא מתזת נחילים נחילים, זהו מדרשו (שמו"ר י, ה). ופשוטו יש לומר, שרוץ הצפרדעים קורא לשון יחידות, וכן ומהי הכנס, הרחשה גדול"א צלע"ז, ואף ותעל הצפרדע גריןול"א צלע"ז

3	And the magicians did in like manner with their secret arts, and brought up frogs upon the land of Egypt.	וַיַּעֲשׂוּ כֵן הַחֲרָטָמִים בְּלִשְׁתֵּיהֶן וַיַּעֲלוּ אֶת־הַצִּפְרָדַּיִם עַל־אֶרֶץ מִצְרָיִם:	וַיַּעֲשׂוּ כֵן הַחֲרָטָמִים בְּלִשְׁתֵּיהֶם וַיַּעֲלוּ אֶת־הַצִּפְרָדַּיִם עַל־אֶרֶץ מִצְרָיִם:
4	Then Pharaoh called for Moses and Aaron, and said: 'Entreat the LORD, that He take away the frogs from me, and from my people; and I will let the people go, that they may sacrifice unto the LORD.'	וַיִּקְרָא פַרְעֹה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר הִעֲתִירוּ אֶל־יְהוָה וְיֹסֵר הַצִּפְרָדַּיִם מִמֶּנִּי וּמִעַמִּי וְאֶשְׁלַח וְאֶשְׁלַח אֶת־הָעָם וַיִּזְבְּחוּ לַיהוָה:	וַיִּקְרָא פַרְעֹה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר הִעֲתִירוּ אֶל־יְהוָה וְיֹסֵר הַצִּפְרָדַּיִם מִמֶּנִּי וּמִעַמִּי וְאֶשְׁלַח וְאֶשְׁלַח אֶת־הָעָם וַיִּזְבְּחוּ לַיהוָה:
5	And Moses said unto Pharaoh: 'Have thou this glory over me; against what time shall I entreat for thee, and for thy servants, and for thy people, that the frogs be destroyed from thee and thy houses, and remain in the river only?'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפַרְעֹה שְׁאַל עָלַי לְמַתּוֹ אֶעֱתִיר לָךְ וּלְעַבְדֶּיךָ וּלְעַמְּךָ לְהַכְרִית הַצִּפְרָדַּיִם מִמֶּךָ וּמִבְתֵּיךָ רַק בִּיאֵר תִּשְׁאָרָנָה:	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפַרְעֹה הִתְפַּאֵר עָלַי לְמַתּוֹ אֶעֱתִיר לָךְ וּלְעַבְדֶּיךָ וּלְעַמְּךָ לְהַכְרִית הַצִּפְרָדַּיִם מִמֶּךָ וּמִבְתֵּיךָ רַק בִּיאֵר תִּשְׁאָרָנָה:
6	And he said: 'Against to-morrow.' And he said: 'Be it according to thy word; that thou mayest know that there is none like unto the LORD our God.	וַיֹּאמֶר לְמָחָר וַיֹּאמֶר כַּפְתָּנֻמָּךְ בְּדִיל דָּתַדַּע אֲרִי לִית כִּי אֶל־הֵינוּ:	וַיֹּאמֶר לְמָחָר וַיֹּאמֶר כַּדְבָּרְךָ לְמַעַן תֵּדַע כִּי־אֵין כִּי־הוּא אֶל־הֵינוּ:
7	And the frogs shall depart from thee, and from thy houses, and from thy servants, and from thy people; they shall remain in the river only.'	וַיַּעֲדוּן עוֹרֵדֵי־עֲנִיָּא מִן־הַמִּבְתָּיִם וּמִעַבְדֶּיךָ וּמִבְתֵּיךָ לְחֹדֶר יִשְׁתָּאֲרוּן:	וְסָרוּ הַצִּפְרָדַּיִם מִמֶּךָ וּמִבְתֵּיךָ וּמִעַבְדֶּיךָ וּמִעַמְּךָ רַק בִּיאֵר תִּשְׁאָרָנָה:
8	And Moses and Aaron went out from Pharaoh; and Moses cried unto the LORD concerning the frogs, which He had brought upon Pharaoh.	וַיִּפַּק מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִלִּפְנֵי פַרְעֹה וַיִּצְעַק מֹשֶׁה וְצִלִּי מֹשֶׁה קָדָם יְיָ עַל עֵיֶסֶק עוֹרֵדֵי־עֲנִיָּא דְשׁוּי לְפַרְעֹה:	וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִעַם פַּרְעֹה וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה עַל־דְּבַר הַצִּפְרָדַּיִם אֲשֶׁר־שָׁם לְפַרְעֹה:
9	And the LORD did according to the word of Moses; and the frogs died out of the houses, out of the courts, and out of the fields.	וַיַּעַבֵּד יְיָ כַּפְתָּנֻמָּא דְּמֹשֶׁה וּמִיתוּ עוֹרֵדֵי־עֲנִיָּא מִן־בְּתֵיָא מִן־דִּרְתָּא וּמִן־חֻקְלָתָא:	וַיַּעַשׂ יְהוָה כַּדְבָּר מִן־מֹשֶׁה וַיָּמָתוּ הַצִּפְרָדַּיִם מִן־הַבָּתִּים מִן־הַחֲצֵרֹת וּמִן־הַשָּׂדֶה:

(5) התפאר עלי. כמו היִתְפַּאֵר הִגְדִּיל עַל הַחֲזָצָה (יִשְׁעִי י, טו), מִשְׁתַּחֲוֶה לִּפְנֵי אֱלֹהֵי גְדוֹל מִמֶּךָ וְנִטְיָ"ר צִלְע"ז, וְכֵן הִתְפַּאֵר עָלַי, הִשְׁתַּחֲוֶה לְהַתְחַכֵּס וּלְשֹׂאֵל דְּבַר גְּדוֹל וּלְוֹמַר שֶׁלֹּא אוֹכֵל לַעֲשׂוֹתוֹ: לְמַתִּי אֶעֱתִיר לָךְ. אֵת אֲשֶׁר אֶעֱתִיר לָךְ הַיּוֹם עַל הַכְרַחַת הַצִּפְרָדַּיִם, לְמַתִּי תִרְצֶה שִׁכְרָתוֹ, וְתִרְאֶה אֵם אֲשֵׁלִים דְּבָרִי לְמוֹעֵד שֶׁתִּקְבַּע לִי. אֵלּוּ נֹאמַר מַתִּי אֶעֱתִיר, הִיא מִשְׁמַע מַתִּי אֲחַפְּלָל, עַכְשִׁי שֶׁנֹּאמַר לְמַתִּי, מִשְׁמַע אֲנִי הַיּוֹם אֲחַפְּלָל עֲלֶיךָ שִׁכְרָתוֹ הַצִּפְרָדַּיִם לְזֶמֶן שֶׁתִּקְבַּע עָלַי, אֲמַר לְאִיזָה יוֹם תִּרְצֶה שִׁכְרָתוֹ. אֶעֱתִיר הֵעֱתִירוּ וְהֵעֱתַרְתִּי, וְלֹא נֹאמַר אֶעֱתֵר עֲתִירוּ וְעִתַּרְתִּי, מִפְּנֵי שֶׁכָּל לָשׁוֹן עֲתֵר הַרְצוֹת פִּלֵּל הוּא, וְכֹאשֶׁר יֹאמַר הַרְצוֹ אֲרֻבָּה וְהַרְצִיתִי לָשׁוֹן הַפְּעִיל, כֵּן יֹאמַר, אֶעֱתִיר הֵעֱתִירוּ וְהֵעֱתַרְתִּי דְּבָרִים, וְאֵז לְכוּלֵם וְהֵעֱפָרְקָם עָלֵי דְּצִרְיָקָם (יִחוּקָלֵל לֵה, יג), הַרְצִיתָם:

(6) ויאמר למחר. התפלל היום שיכרתו למחר:

(8) ויצא. ויצעק. מיד, שיכרתו למחר:

10	And they gathered them together in heaps; and the land stank.	וַיִּצְבְּרוּ אֹתָם חֲמָרִם חֲמָרִם וַתִּבְאֹשׁ הָאֶרֶץ:	וַיִּצְבְּרוּ אֹתָם חֲמָרִם חֲמָרִם וַתִּבְאֹשׁ הָאֶרֶץ:
11	But when Pharaoh saw that there was respite, he hardened his heart, and hearkened not unto them; as the LORD had spoken.	וַיֵּרָא פַרְעֹה כִּי הִיָּתְחָה הַרְוָחָה וַיִּחְבְּדֵהוּ אֶת־לִבּוֹ וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)	וַיֵּרָא פַרְעֹה כִּי הִיָּתְחָה הַרְוָחָה וַיִּחְבְּדֵהוּ אֶת־לִבּוֹ וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)
12	And the LORD said unto Moses: 'Say unto Aaron: Stretch out thy rod, and smite the dust of the earth, that it may become gnats throughout all the land of Egypt.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֶל־אַהֲרֹן נִטֵּה אֶת־מִטְּךָ וְהִדָּ אֶת־עַפְרַר הָאֶרֶץ וְהָיָה לְכֹנָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֶל־אַהֲרֹן נִטֵּה אֶת־מִטְּךָ וְהִדָּ אֶת־עַפְרַר הָאֶרֶץ וְהָיָה לְכֹנָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:
13	And they did so; and Aaron stretched out his hand with his rod, and smote the dust of the earth, and there were gnats upon man, and upon beast; all the dust of the earth became gnats throughout all the land of Egypt.	וַיַּעֲשׂוּ־כֵן וַיִּטֵּ אַהֲרֹן אֶת־יָדוֹ בְּמִטְּחֹהוּ וַיִּדָּ אֶת־עַפְרַר הָאֶרֶץ וַתְּהִי הַכֹּנָם בְּאָדָם וּבְבִהֵמָה כָּל־עַפְרַר הָאֶרֶץ הָיָה כֹנָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:	וַיַּעֲשׂוּ־כֵן וַיִּטֵּ אַהֲרֹן אֶת־יָדוֹ בְּמִטְּחֹהוּ וַיִּדָּ אֶת־עַפְרַר הָאֶרֶץ וַתְּהִי הַכֹּנָם בְּאָדָם וּבְבִהֵמָה כָּל־עַפְרַר הָאֶרֶץ הָיָה כֹנָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:
14	And the magicians did so with their secret arts to bring forth gnats, but they could not; and there were gnats upon man, and upon beast.	וַיַּעֲשׂוּ־כֵן הַחֲרָטְמִים בְּלִטְיָהֶם לְהוֹצִיא אֶת־הַכֹּנָם וְלֹא יָכְלוּ וַתְּהִי הַכֹּנָם בְּאָדָם וּבְבִהֵמָה:	וַיַּעֲשׂוּ־כֵן הַחֲרָטְמִים בְּלִטְיָהֶם לְהוֹצִיא אֶת־הַכֹּנָם וְלֹא יָכְלוּ וַתְּהִי הַכֹּנָם בְּאָדָם וּבְבִהֵמָה:
15	Then the magicians said unto Pharaoh: 'This is the finger of God'; and Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken.	וַיֹּאמְרוּ הַחֲרָטְמִם אֶל־פַּרְעֹה אֲצַבֵּעַ אֱלֹהִים הוּא וַיִּחְזַק לִבּוֹ פַרְעֹה וְלֹא־שָׁמַע אֱלֹהִים כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)	וַיֹּאמְרוּ הַחֲרָטְמִם אֶל־פַּרְעֹה אֲצַבֵּעַ אֱלֹהִים הוּא וַיִּחְזַק לִבּוֹ פַרְעֹה וְלֹא־שָׁמַע אֱלֹהִים כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)
16	And the LORD said unto Moses: 'Rise up early in the morning, and stand before Pharaoh; lo, he cometh forth to the water; and say unto him: Thus saith the LORD: Let My people go, that they may serve Me.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִשָּׁכֶם בַּבֹּקֶר וְהִתְיַצַּב לִפְנֵי פַרְעֹה הִנֵּה יוֹצֵא הַמַּיִמָּה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִשָּׁכֶם בַּבֹּקֶר וְהִתְיַצַּב לִפְנֵי פַרְעֹה הִנֵּה יוֹצֵא הַמַּיִמָּה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:

- (10) חמרם חמרם. צבירים צבירים, כתרגומו דגורין, גלין:
 (11) והכבד את לבו. לשון פעול הוא, כמו קלון וקסוע (בראשית יב, ט), וכן והפזות קט מואב (מלכים-ב ג, כד), ושאול לו צאלאים (שמואל-א כב, יג), הקה וקצע (מלכים-א כ, לו): כאשר דבר ה'. והיכן דבר, ולא ישמע אליכם פרעה:
 (12) אמר אל אהרן. לא היה העפר כדאי ללקות על ידי משה, לפי שהגין עליו כשהרג את המצרי ויטמנהו בצול, ולקה על ידי אהרן:
 (13) ותחי הכנם. הקשישה, פדוליר"א צלע":
 (14) להוציא את הכנים. לצרואתם (נ"א ולהוציאם) ממקום אחר: ולא יכלו. שאין השד שולט על צריה פחותה מכשורה:
 (15) אצבע אלהים היא. מכה זו אינה על ידי כשפים, מאת המקום היא: כאשר דבר ה'. ולא ישמע אליכם פרעה:

17	Else, if thou wilt not let My people go, behold, I will send swarms of flies upon thee, and upon thy servants, and upon thy people, and into thy houses; and the houses of the Egyptians shall be full of swarms of flies, and also the ground whereon they are.	כִּי אִם־אֵינִי מְשַׁלַּח אֶת־עַמִּי הֲנִי מְשַׁלֵּחַ בָּךְ וּבַעֲבָדֶיךָ וּבַעֲמָלְךָ וּבְכָתְיֶיךָ אֶת־הָעֶרֶב וּמָלְאוּ בְּתֵי מִצְרַיִם אֶת־הָעֶרֶב וְגַם הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־הֵם עָלֶיהָ:	17
18	And I will set apart in that day the land of Goshen, in which My people dwell, that no swarms of flies shall be there; to the end that thou mayest know that I am the LORD in the midst of the earth.	וְהַפְּלִיתִי בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־אֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר עַמִּי עֹמֵד עָלֶיהָ לְבִלְתִּי הָיוֹת־שָׁם עֶרֶב לְמַעַן תֵּדַע כִּי אֲנִי יְהוָה בְּקֶרֶב הָאֶרֶץ:	18
19	And I will put a division between My people and thy people—by to-morrow shall this sign be.'	וְשִׁמַּתִּי פֶדֶת בֵּין עַמִּי וּבֵין עַמָּךְ לְמַחֵר וַיְהִי הָאֵת הַזֶּה:	שס
20	And the LORD did so; and there came grievous swarms of flies into the house of Pharaoh, and into his servants' houses; and in all the land of Egypt the land was ruined by reason of the swarms of flies.	וַיַּעַשׂ יְהוָה כֵּן וַיָּבֹא עֶרֶב כָּבֵד בֵּיתָהּ פֶּרֶעַה וּבֵית עַבְדָּיו וּבְכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם תִּשְׁחַת הָאֶרֶץ מִפְּנֵי הָעֶרֶב:	20
21	And Pharaoh called for Moses and for Aaron, and said: 'Go ye, sacrifice to your God in the land.'	וַיִּקְרָא פֶּרֶעַה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר לָכוּ זִבְחוּ לַאלֹהֵיכֶם בְּאֶרֶץ:	21
22	And Moses said: 'It is not meet so to do; for we shall sacrifice the abomination of the Egyptians to the LORD our God; lo, if we sacrifice the abomination of the Egyptians before their eyes, will they not stone us?	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לֹא נִכּוֹן לַעֲשׂוֹת כֵּן כִּי תוֹעֵבֵת מִצְרַיִם נִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ הֵן נִזְבַּח אֶת־תּוֹעֵבֵת מִצְרַיִם לְעֵינֵיהֶם וְלֹא יִסְקְלֵנוּ: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לֹא תִקֵּן לְמַעֲבָד כֵּן אֲרִי בַעֲיָרָא דְּמִצְרַיִם דְּחִלִין לִיה מְנִיָּה אֲנַחְנָא נִסְבִּין לְדִבְחָא קָדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא הָא נִדְבַח יְיָ בַּעֲיָרָא דְּמִצְרַיִם דְּחִלִין לִיה וְאֲנֹן יְהוֹן חָנוּ הֲלֹא יִמְרוּן לְמַרְגְּמָנָא:	22

(17) משליח בך. מגרה בך, וכן וְשָׁן צְהֵמַת חֲשַׁלַח צָם (דברים לז, כד), לשון שסוי אינטימ"ר צלע"ז: את הערב. כל מיני חיות רעות ונחשים ועקרבים צערצוציא, והיו משחיתים צהם. ויש טעם דצבר צאגדה בכל מכה ומכה למה זו ולמה זו, צטכסיס מלחמות מלכים צא עליהם, כסדר מלכות, כשצרה על עיר, צתחלה מקלקל מעיינותיה, ואחר כך חוקעין עליהם ומריעין צשופרות ליראם ולצהלם, וכן הצפרדעים מקרקרים והומים וכו', כדאי צמדרש רצי תנחומא (צא ד):

(18) והפליתי. והפרשתי, וכן וְהַפְּלִיתִי ה' (שמות ט, ד), וכן לא נפלאה היא ממך (דברים ל, יא), לא מוצדלת ומופרשת היא ממך: למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ. אע"פ ששכינתי צשמים, גזרתי מתקיימת צתחחונים:

(19) ושמת פדות. שיציל צין עמי וצין עמך:

(20) תשחת הארץ. נשחטה הארץ, אספצלת ארץא:

(21) זבחו לאלהיכם בארץ. צמקומכס, ולא חלכו צמדצר:

23	We will go three days' journey into the wilderness, and sacrifice to the LORD our God, as He shall command us.'	מִהַלֵּךְ תֵּלֶכָה יוֹמִין נִיזִיל בְּמִדְבָּרָא וְנִדְבַח קָדָם יי אֱלֹהֵנָא כְּמָא דִּימַר לְנָא:	דִּרְךָ שְׁלֹשֶׁת יָמִים נִלְךְ בְּמִדְבָּר וְזָבַחְנוּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ כַּאֲשֶׁר יֹאמַר אֵלֵינוּ:	23
24	And Pharaoh said: 'I will let you go, that ye may sacrifice to the LORD your God in the wilderness; only ye shall not go very far away; entreat for me.'	וַאֲמַר פַּרְעֹה אֲנִי אֲשַׁלַּח יִתְכוֹן וְתִדְבְּחוּן קָדָם יי אֱלֹהֵכֹן בְּמִדְבָּרָא לְחוּד אַרְחָקָא לֹא תִרְחָקוּן לְמִיזַל צְלוּ עָלַי:	וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֲנִי אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְזָבַחְתֶּם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִדְבָּר רַק הִרְחַק לֹא-תִרְחָקוּן לְלֶכֶת הָעֵתִירוּ בַעֲדַי:	24
25	And Moses said: 'Behold, I go out from thee, and I will entreat the LORD that the swarms of flies may depart from Pharaoh, from his servants, and from his people, tomorrow; only let not Pharaoh deal deceitfully any more in not letting the people go to sacrifice to the LORD.'	וַאֲמַר מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנִי יוֹצֵא מֵעַמְּךָ וְהָעֵתִירְתִּי אֶל-יְהוָה וְסָר הָעֶרֶב מִפְּרֹעָה מֵעַבְדָּיו וּמֵעַמּוֹ מָחָר רַק אֶל-יֹסֵף פְּרֹעָה הִתֵּל לְבַלְתִּי שַׁלַּח אֶת-הָעָם לְזִבְחַ לַיהוָה:	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנִי יוֹצֵא מֵעַמְּךָ וְהָעֵתִירְתִּי אֶל-יְהוָה וְסָר הָעֶרֶב מִפְּרֹעָה מֵעַבְדָּיו וּמֵעַמּוֹ מָחָר רַק אֶל-יֹסֵף פְּרֹעָה הִתֵּל לְבַלְתִּי שַׁלַּח אֶת-הָעָם לְזִבְחַ לַיהוָה:	25
26	And Moses went out from Pharaoh, and entreated the LORD.	וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מִלִּפְנֵי פַרְעֹה וַיִּצְלֵי קָדָם יי:	וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פְּרֹעָה וַיִּעֲתֵר אֶל-יְהוָה:	26
27	And the LORD did according to the word of Moses; and He removed the swarms of flies from Pharaoh, from his servants, and from his people; there remained not one.	וַיַּעַבְדּוּ יי כַּפְתָּגְמָא דְּמֹשֶׁה וַאֲעֵדִי עֶרְוָבָא מִפְּרֹעָה מֵעַבְדֵּיהּ וּמֵעַמִּיהּ לֹא אֲשַׁתָּאר חַד:	וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיֹּסֶר הָעֶרֶב מִפְּרֹעָה מֵעַבְדָּיו וּמֵעַמּוֹ לֹא נִשְׁאָר אֶחָד:	27
28	And Pharaoh hardened his heart this time also, and he did not let the people go.	וַיִּקְרַח פַּרְעֹה יָת לִבִּיהּ אַף בְּזִמְנָא הָדָא וְלֹא שַׁלַּח יָת עַמָּא:	וַיִּכְבֵּד פַּרְעֹה אֶת-לִבּוֹ גַּם בַּפַּעַם הַזֹּאת וְלֹא שַׁלַּח אֶת-הָעָם: (פ)	28
IX	Then the LORD said unto Moses: 'Go in unto Pharaoh, and tell him: Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: Let My people go, that they may serve Me.	וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה עוֹל לִוְיָ פְּרֹעָה וְהַמְלִיל עַמִּיהּ כְּדִנְן אָמַר יי אֱלֹהֵא דִּיהוּדָאֵי שַׁלַּח יָת עַמִּי וַיַּפְלִחוּן קָדָמִי:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֵל-פַּרְעֹה וְדַבַּרְתָּ אֵלָיו כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרָאִים שַׁלַּח אֶת-עַמִּי וַיַּעֲבַדְנִי:	IX

(22) תועבת מצרים. יראת מצרים, כמו ולמלכס תועבת צני עמון (מלכים-ב כג, יג), ואכל ישראל קורא אותם תועבה. ועוד יש לומר צלשון אחר תועבת מצרים, דצר שנאוי הוא למצרים צניהם שאנו וצחיים, שהרי יראתם אנו וצחיים: ולא יסקלנו. צחמיה:

(25) התל. כמו להטל:

(26) ויעתר אל ה'. נחמץ צחפלה, וכן אם צל לומר ויעתיר, היה יכול לומר, ומשמע וירצה צחפלה, עכשיו כשהוא אומר צלשון ויפעל, משמע וירצה להחפלה:

(27) ויסר הערוב. ולא מתו כמו שמתו הצפרדעים, שאם מתו יהיה להם הגאה בעורות:

(28) גם בפעם הזאת. אע"פ שאמר אנכי אשלח אתכם, לא קיים הצחמיו:

2	For if thou refuse to let them go, and wilt hold them still,	כִּי אִם-מֵאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח וְעוֹדֶךָ אֲרִי אִם מִסְרִיב אֶת לְשַׁלַּח מִחֲנִיק בָּם: וְעַד כָּעַן אֶת מַחְקִיף בְּהוֹן:	2
3	behold, the hand of the LORD is upon thy cattle which are in the field, upon the horses, upon the asses, upon the camels, upon the herds, and upon the flocks; there shall be a very grievous murrain.	הִנֵּה יַד-יְהוָה הוֹיָה בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בַּסּוּסִים בַּחֲמֹרִים בַּגְּמָלִים בַּבָּקָר וּבַצֹּאן דָּבָר כֶּבֶד מָאֹד: הָא מִחָא מִן קֶדֶם יי הוּא בְּבַעֲרֶךָ דְּבַחְקֵלָא בְּסוּסוֹתָא בַּחֲמֹרֵי גְמָלִי בַּתוֹרֵי וּבַעֲנָא מוֹתָא סְגִי לְחֻדָּא:	3
4	And the LORD shall make a division between the cattle of Israel and the cattle of Egypt; and there shall nothing die of all that belongeth to the children of Israel.'	וְהִפְלָה יְהוָה בֵּין מִקְנֵה יִשְׂרָאֵל וּבֵין מִקְנֵה מִצְרָיִם וְלֹא יָמוּת מִכָּל-לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דָּבָר: וַיִּפְרִישׁ יי בֵּין בְּעִירָא דִּישְׂרָאֵל וּבֵין בְּעִירָא דְּמִצְרָאִי וְלֹא יָמוּת מִכָּל לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִדַּעַם:	4
5	And the LORD appointed a set time, saying: 'Tomorrow the LORD shall do this thing in the land.'	וַיִּשֶׁם יְהוָה מוֹעֵד לֵאמֹר מָחָר יַעֲשֶׂה יְהוָה הַדָּבָר הַזֶּה בָּאָרֶץ: וְשׁוּי יי זְמַנָּא לְמִימְרָא מָחָר יַעֲבִיד יי פְּתִגְמָא הָדִין בְּאַרְעָא:	5
6	And the LORD did that thing on the morrow, and all the cattle of Egypt died; but of the cattle of the children of Israel died not one.	וַיַּעַשׂ יְהוָה אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה וְעַבַּד יי יְת פְּתִגְמָא הָדִין מִמָּחֳרַת וַיָּמָת כָּל מִקְנֵה מִצְרָיִם וּמִמִּקְנֵה בְנֵי-יִשְׂרָאֵל לֹא-מָת אֶחָד: בְּיוֹמָא דְּבַתְרוּחֵי וּמִית קָל בְּעִירָא דְּמִצְרָאִי וּמִבְּעִירָא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא מִית חַד:	6
7	And Pharaoh sent, and, behold, there was not so much as one of the cattle of the Israelites dead. But the heart of Pharaoh was stubborn, and he did not let the people go.	וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וְהִנֵּה לֹא-מָת מִמִּקְנֵה יִשְׂרָאֵל עַד-אֶחָד וַיִּכְבֵּד לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁלַח אֶת-הָעָם: (פ) וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וְהָא לֹא מִית מִבְּעִירָא דִּישְׂרָאֵל עַד חַד וְאַתְּיָקֵר לְבָא דְּפַרְעֹה וְלֹא שָׁלַח יְת עָמָא:	7
8	And the LORD said unto Moses and unto Aaron: 'Take to you handfuls of soot of the furnace, and let Moses throw it heavenward in the sight of Pharaoh.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן קַחְוּ לָכֶם מִלֵּא חֲפְנֵיכֶם פִּיחַ כִּבְשָׁן וּזְרְקוּ מֹשֶׁה הַשָּׁמַיְמָה לַעֲיִנֵי פַרְעֹה: וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן סְבוּ לָכֶן מְלִי חוֹפְנִיכֹן פִּיחַ דְּאַתְוֹנָא וּזְרַקְנִיה מֹשֶׁה לְצִית שָׁמַיָא לַעֲיִנֵי פַרְעֹה:	8

(2) מחזיק בם. אוחז צם, כמו וְהִקְזִיקָה בְּמִצְרָיִם (דברים כה, יא):

(3) הנה יד ה' הוויה. לשון הוה, כי כן יאמר צלשון נקבה, על שעבר היתה, ועל העמיד תהיה, ועל העומד הווה, כמו עושה, רועה, רועה:

(4) והפלה. והצדיל:

(8) מלא חפניכם. ילויינו"ש צלע"ו פִּיחַ כִּבְשָׁן. דצר הנפח מן הגחלים עוממים הנשרפים בכבשן, וצלע"ו אולב"ש. פִּיחַ לשון הפחה, שהרוח מפיחן ומפריחן: וזרקו משה. וכל דצר הנזרק צמח, אינו נזרק אלא ביד אדם, הרי נסים הרבה, אחד שהחזיק קומצו של משה מלא חפנים שלו ושל אהרן, ואחד שהלך האבק על כל ארץ מצרים:

<p>9 And it shall become small dust over all the land of Egypt, and shall be a boil breaking forth with blains upon man and upon beast, throughout all the land of Egypt.'</p>	<p>וְהָיָה לְאַבֶּקָה עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וְהָיָה עַל־הָאָדָם וְעַל־הַבְּהֵמָה לִשְׁחִין פֶּרַח אֲבַעְבֹּעֶת בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>9 וְהָיָה לְאַבֶּקָה עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וְהָיָה עַל־הָאָדָם וְעַל־הַבְּהֵמָה לִשְׁחִין פֶּרַח אֲבַעְבֹּעֶת בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>10 And they took soot of the furnace, and stood before Pharaoh; and Moses threw it up heavenward; and it became a boil breaking forth with blains upon man and upon beast.</p>	<p>וַיִּקְחוּ אֶת־פִּיחַ הַכִּבְשָׁן וַיַּעֲמֵדוּ לִפְנֵי פַרְעֹה וַיִּזְרֹק מֹשֶׁה הַשִּׁמְיָמָה וַיְהִי שְׁחִין אֲבַעְבֹּעֶת פֶּרַח בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה:</p>	<p>10 וַיִּקְחוּ אֶת־פִּיחַ הַכִּבְשָׁן וַיַּעֲמֵדוּ לִפְנֵי פַרְעֹה וַיִּזְרֹק מֹשֶׁה הַשִּׁמְיָמָה וַיְהִי שְׁחִין אֲבַעְבֹּעֶת פֶּרַח בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה:</p>
<p>11 And the magicians could not stand before Moses because of the boils; for the boils were upon the magicians, and upon all the Egyptians.</p>	<p>וְלֹא יָכְלוּ הַחֹרְטָמִים לַעֲמֹד לִפְנֵי מֹשֶׁה מִפְּנֵי הַשְּׁחִין כִּי־הָיָה הַשְּׁחִין בַּחֹרְטָמִים וּבְכָל־מִצְרַיִם:</p>	<p>11 וְלֹא יָכְלוּ הַחֹרְטָמִים לַעֲמֹד לִפְנֵי מֹשֶׁה מִפְּנֵי הַשְּׁחִין כִּי־הָיָה הַשְּׁחִין בַּחֹרְטָמִים וּבְכָל־מִצְרַיִם:</p>
<p>12 And the LORD hardened the heart of Pharaoh, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken unto Moses.</p>	<p>וַתְּקִיף יְיָ ית לבא דפרעה ולא קביל מנהון כמא דמליל יי עם משה:</p>	<p>12 וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה: (ס)</p>
<p>13 And the LORD said unto Moses: 'Rise up early in the morning, and stand before Pharaoh, and say unto him: Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: Let My people go, that they may serve Me.</p>	<p>וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲקִדִּים בְּצַפְרָא וְאֶתַּעֲתֵד קֳדָם פַּרְעֹה וַתִּימַר לִיה כִּדְּנֹן אָמַר יְיָ אֱלֹהֵא דִּיהוּדָאֵי שְׁלַח ית עמי ויפלוחון קדמי:</p>	<p>13 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִשָּׁבִים בִּבְקָר וְהִתְיַצֵּב לִפְנֵי פַרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרָיִם שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p>
<p>14 For I will this time send all My plagues upon thy person, and upon thy servants, and upon thy people; that thou mayest know that there is none like Me in all the earth.</p>	<p>אֲרִי בּוֹמְנָא הָדָא אָנָּא שְׁלַח ית כל מחתי בלבך ובעבדיך ובעמך בדיל דתדע ארי לית דכותי בכל ארעא:</p>	<p>14 כִּי בַּעֲשֵׂם הַזֹּאת אֲנִי שְׁלַח אֶת־כָּל־מִגַּפְתִּי אֶל־לְבָבְךָ וּבְעַבְדֶּיךָ וּבְעַמְּךָ בַּעֲבוּר תִּדַּע כִּי אֵין כָּמוֹנִי בְּכָל־הָאָרֶץ:</p>
<p>15 Surely now I had put forth My hand, and smitten thee and thy people with pestilence, and thou hadst been cut off from the earth.</p>	<p>אֲרִי כַּעַן קָרִיב קֳדָמִי דְשְׁלַחִית פּוֹן ית מחת גבורתי ומחית יתך וית עמך במוותא ואשתיציתא מן ארעא:</p>	<p>15 כִּי עֲתֵּהָ שְׁלַחֲתִי אֶת־יָדִי וְאַף אוֹתָךְ וְאֶת־עַמְּךָ בַּדֶּבֶר וַתִּכָּחֵד מִן־הָאָרֶץ:</p>

- (9) לשחין פרח אבעבועות. כתרגומו לשחין סגי, חֲצֵצְצוּעִין שַׁעַל יְדוֹ לֹמַחִין צֶהֳן צוּעוֹת: שחין. לשון חמימות, והרצה יש צלשון משנה, שנה שחונה:
- (10) באדם ובבהמה. ואם תאמר מאין היו להם הבהמות, והלא כבר נאמר וַיָּקֶם כָּל מִקְנֵה מִצְרַיִם, אלא לא נגזרה גזרה אלא על אותן שצדקות צלצד, שנאמר צִמְקֶנָּה אֲשֶׁר צִצָּה, והיגרא קַת דְּצַר ה' הִיגִס קַת מִקְנֵהוּ אֵל הַצִּצִּים. וכן שנויה במכילתא אלא וַיִּקַּח שֵׁשׁ מֵאוֹת קָכָּז צָחִיר (שמות יד, 1):
- (14) את כל מגפתי. למדנו מכאן, שמכת צכורות שקולה כנגד כל המכות:

16	But in very deed for this cause have I made thee to stand, to show thee My power, and that My name may be declared throughout all the earth.	וְאֵלֶם בַּעֲבוּר זֹאת הָעֲמֻדָּתִיךָ בַּעֲבוּר הָרָאִתְךָ אֶת-כְּחִי וְלִמְעַן סַפֵּר שְׁמִי בְּכָל-הָאָרֶץ:	וּבָרַם בְּדִיל דָּא קִיַּיְמַתְךָ בְּדִיל לְאַחֲזִיזְיָתְךָ יְת חִילִי וּבְדִיל דִּיהוֹן מְשַׁתְּעֵן גְּבוּרַת שְׁמִי בְּכָל אֶרֶעָא:
17	As yet exaltest thou thyself against My people, that thou wilt not let them go:	עוֹדָךְ מִסְתּוֹלָל בְּעַמִּי לְבַלְתִּי שְׁלָחַם:	עַד כַּעַן כְּבִישַׁת לִיה בְּעַמִּי בְּדִיל דְּלֹא לְשַׁלְּחָוּתָהוֹן:
18	Behold, tomorrow about this time I will cause it to rain a very grievous hail, such as hath not been in Egypt since the day it was founded even until now.	הֲגַנִּי מִמַּטֵּיר כָּעֵת מָחָר בְּרֹד כָּבֵד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא-הָיָה כָמוֹהוּ בַּמִּצְרַיִם לְמִן-הַיּוֹם הַנִּסְדָּה וְעַד-עַתָּה:	הָאֲנָא מַחִית בַּעֲדָנָא הַדִּין מָחָר בְּרֹדָא תִּקְרִיף לְחֹדָא דְּלֹא הָוָה דְּכֻוּתִיָּה בַּמִּצְרַיִם לְמִן יּוֹמָא דְּאִשְׁתַּכְּלַלַת וְעַד כַּעַן:
19	Now therefore send, hasten in thy cattle and all that thou hast in the field; for every man and beast that shall be found in the field, and shall not be brought home, the hail shall come down upon them, and they shall die.	וְעַתָּה שְׁלַח הָעֵז אֶת-מִקְנֶךָ וְאֵת כָּל-אֲשֶׁר לָךְ בַּשָּׂדֶה כָּל- הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה אֲשֶׁר-יִמְצָא בַּשָּׂדֶה וְלֹא יֵאָסֶף הַבֵּיתָה וַיֵּרֶד עֲלֵהֶם הַבְּרָד וּמָתוּ:	וּכַעַן שְׁלַח כְּנוֹשׁ יְת בַּעֲיֶרְךָ וְיְת כָּל דְּלָךְ בַּחֲקֵלָא כָּל אִנְשָׁא וּבַעֲיֶירָא דִּישְׁתַּכַּח בַּחֲקֵלָא וְלֹא יִתְכַנֵּשׁ לְבֵיתָא וַיִּיחֹת עֲלֵיהוֹן בְּרֹדָא וַיָּמוּתוּן:
20	He that feared the word of the LORD among the servants of Pharaoh made his servants and his cattle flee into the houses;	הִירָא אֶת-דְּבַר יְהוָה מִעֲבָדֵי פַּרְעֹה הַנִּיס אֶת-עַבְדָּיו וְאֵת- מִקְנֵהוּ אֶל-הַבָּתִּים:	דְּדַחִיל מִפְתַּגְמָא דִּי מִעֲבָדֵי פַּרְעֹה כְּנֹשׁ יְת עַבְדֵּיהּ וְיְת בַּעֲיֶירָה לְבַתִּיא:
21	and he that regarded not the word of the LORD left his servants and his cattle in the field.	וְאֲשֶׁר לֹא-שָׁם לְבוֹ אֶל-דְּבַר יְהוָה וַיַּעֲזֹב אֶת-עַבְדָּיו וְאֵת- מִקְנֵהוּ בַּשָּׂדֶה: (פ)	וְדִלָּא שׁוּי לְבִיָּה לְפְתַגְמָא דִּי שְׁבַק יְת עַבְדֵּיהּ וְיְת בַּעֲיֶירָה בַּחֲקֵלָא:

(15) כי עתה שלחתי את ידי וגו'. כי אלו רצימי, כשהיתה ידי במקנך שהכיתים בדבר, שלחתי והכיתי אותך ואח עמך
עם הזהמות: ותכחד מן הארץ. אבל בעבור זאת העמדתיך וגו':

(17) עודך מסתולל בעמי. כתרגמו מצרית צרע, והיא מגזרת מסלה דמחרגמינן אורח צדק, ובלע"ז קלקי"ר וכבר
פירשתי בסוף ויהי מקץ, כל חציבה שחלל יסודה סמ"ך והיא צאה לדבר בלשון מתפעל, ונתן התי"ו של שמוש באמצע אותיות
של עיקר, כגון וז, וכגון ויִסְפָּל הַקֶּנֶז (קהלת יב, ה), מגזרת סבל. פי תִּשְׁפָּר עֲלֵינוּ (דניאל ז, ח), מגזרת שר וגיד. וכן מִשְׁפָּל
הו"ת (דניאל ז, ח):

(18) בעת מחר. בעת הזאת למחר, שרט לו שריטה בכותל, למחר כשתגיע חמה לכאן, ירד הצרד: הוסדה. שנתסדה. וכל
חציבה שחלל יסודה יו"ד, כגון יסד, ילד, ידע, יסר, כשהיא מתפעלת, תצא הוי"ו במקום היו"ד, כמו הוסדה, הולדה (הושע
ז, ה), ויָדַע (אסתר ז, כ), ויָלַד לְיוֹסֵף (בראשית מו, כ), צָדָרִים לֹא יִסָּר עָדָה (משלי כט, יט):

(19) שלח העז. כתרגמו שלח כנוש, וכן יִשְׁלַח הַגָּדִים העיזו (ישעיה י, לא), קעיזו צְנִי צְנִיָּן (ירמיה ו, א): ולא יאסף
הבית. לשון הכנסה היא:

(20) הניס. הצריח, לשון וינס:

<p>22 And the LORD said unto Moses: 'Stretch forth thy hand toward heaven, that there may be hail in all the land of Egypt, upon man, and upon beast, and upon every herb of the field, throughout the land of Egypt.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אָרִים יָדְךָ עַל צִיַּת שָׁמַיִם וְיָהִי בָרָדָא בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־הָאָדָם וְעַל־הַבְּהֵמָה וְעַל־כָּל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>22 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נָטֵה אֶת־יָדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם וְיָהִי בָרָד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־הָאָדָם וְעַל־הַבְּהֵמָה וְעַל־כָּל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>23 And Moses stretched forth his rod toward heaven; and the LORD sent thunder and hail, and fire ran down unto the earth; and the LORD caused to hail upon the land of Egypt.</p>	<p>וַאֲרִים מֹשֶׁה יָת חוּטְרִיהָ עַל צִיַּת שָׁמַיִם וַיִּיְהִי קֶלֶן וּבָרָד וּמַחֲלָקָא אִישָׁתָא עַל אֶרֶא וַאֲמַטֵּר יְיָ בָּרָדָא עַל אֶרֶא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>23 וַיִּט מֹשֶׁה אֶת־מִטְּהוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי נָתַן קֶלֶת וּבָרָד וַתַּחֲלֹךְ אֵשׁ אֶרֶצָה וַיִּמָּטֵר יְהוָה בָּרָד עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>24 So there was hail, and fire flashing up amidst the hail, very grievous, such as had not been in all the land of Egypt since it became a nation.</p>	<p>וְהָיָה בָּרָדָא וְאִישָׁתָא מִשְׁתַּלְחָבָא בְּגוֹ בָּרָדָא תַּקִּיף לַחֲדָא דְּלֹא הָיָה דְּכֻתִּיָּה בְּכָל־אֶרֶא דְּמִצְרַיִם מֵעַד דְּהָיָה לְעַם:</p>	<p>24 וְיָהִי בָרָד וְאֵשׁ מִתְּלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבָּרָד כְּבֹד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כִּמְהוֹ בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאִזְּהִיתָהּ לְגוֹי:</p>
<p>25 And the hail smote throughout all the land of Egypt all that was in the field, both man and beast; and the hail smote every herb of the field, and broke every tree of the field.</p>	<p>וַיַּחַא בָּרָדָא בְּכָל־אֶרֶא דְּמִצְרַיִם יָת כָּל דְּבַחֲקִלָא מֵאֲנָשָׁא וְעַד בַּעֲיָרָא וְיָת כָּל עֲסָבָא דְּחִקִּלָא מִחַא בָּרָדָא וְיָת כָּל אֵילָנִי חֲקִלָא תִּפְר:</p>	<p>25 וַיִּד הַבָּרָד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֶת כָּל־אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה וְאֶת כָּל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה חִבָּה הַבָּרָד וְאֶת־כָּל־עֵץ הַשָּׂדֶה שִׁבַּר:</p>
<p>26 Only in the land of Goshen, where the children of Israel were, was there no hail.</p>	<p>לְחֹד בְּאֶרֶא דְּגִשֵׁן דְּתַמֵּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בָּרָדָא:</p>	<p>26 רַק בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר־שָׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בָּרָד:</p>
<p>27 And Pharaoh sent, and called for Moses and Aaron, and said unto them: 'I have sinned this time; the LORD is righteous, and I and my people are wicked.</p>	<p>וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וְלֵאחֲרָיו וַיֹּאמֶר לְהוֹן חַבִּית וּמָנָא הָדָא יְיָ וּפָאָה וְאַנָּא וְעַמִּי חַיִּיבִין:</p>	<p>27 וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וְלֵאחֲרָיו וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם חַטָּאתִי הַפַּעַם יְהוָה הַצַּדִּיק וְאֲנִי וְעַמִּי הָרָשָׁעִים:</p>
<p>28 Entreat the LORD, and let there be enough of these mighty thunderings and hail; and I will let you go, and ye shall stay no longer.'</p>	<p>צִלוּ קָדָם יְיָ וְסִגִּי קְדָמוֹהִי רוּחַ דְּלֹא יְהוֹן עֲלֵנָא קֶלֶן דְּלוֹט כְּאֵלִין מִן קָדָם יְיָ וּבָרָד וְאִשְׁלַח יִתְכוּן וְלֹא תִיסָפוּן לְאִתְעַכְבָּא:</p>	<p>28 הַעֲתִירוּ אֶל־יְהוָה וְרַב מִהֵינָת קֶלֶת אֱלֹהִים וּבָרָד וְאִשְׁלַחָה אֲתָכֶם וְלֹא תִסָּפוּן לַעֲמֹד:</p>

(22) על השמים. לזד השמים. ומדרש אגדה, הגזיהו הקצ"ה למשה למעלה מן השמים:
(24) מתלקחת בתוך הברד. נס צמון נס, האש והצדד מעוררין, והצדד מים הוא, ולעשות רצון קונס עשו שלום ציניהם
(שמו"ר יב, ו):

29 And Moses said unto him: ‘As soon as I am gone out of the city, I will spread forth my hands unto the LORD; the thunders shall cease, neither shall there be any more hail; that thou mayest know that the earth is the LORD’s.

וַאֲמַר לִיה מֹשֶׁה כְּמַפְקִי יֵת
קִרְתָּא אַפְרוּס יֵת יְדֵי בְצִלּוֹ
קָדָם יְיָ קִלְיָא יִתְמַנְעוֹן וּבִרְדָּא
לֹא יְהִי עוֹד בְּדִיל דְּתַדַּע אֲרִי
דִּי אֲרַעָא:

וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֹשֶׁה כְּצִאתִי אֶת־
הָעִיר אֶפְרָשׁ אֶת־כַּפִּי אֶל־
יְהוָה הַקְּלֹות יִחַדְלֹון וְהַבְּרֹד'
לֹא יִהְיֶה־עוֹד לְמַעַן תִּדַּע כִּי
לִיְהוָה הָאָרֶץ:

30 But as for thee and thy servants, I know that ye will not yet fear the LORD God.'—

וְאֵת וְעַבְדְּךָ יִדְעָנָא אֲרִי עַד
כְּעֵן לֹא אֶתְכַנַּעְתּוֹן מִן קָדָם יי
אֱלֹהִים:

וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ יִדְעֵתִי כִּי מֵרָם
תִּירָאוֹן מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהִים:

31 And the flax and the barley were smitten; for the barley was in the ear, and the flax was in bloom.

וּכְתָנָא וּסְעָרִי לְקוֹ אֲרִי סְעָרִיא
אֲבִיב וּכְתָנָא גְּבַעוּלִין:

וְהַפְּשֵׁתָּהּ וְהַשְׁעֵרָה נִפְתָּה פִּי
הַשְׁעֵרָה אָכִיב וְהַפְּשֵׁתָּה גְּבֻעַל׃

32 But the wheat and the spelt were
not smitten; for they ripen late.—

וְחַטִּיָּא וּכְוִנְתִּיא לָא לְקֶאֱת אֲרִי
אֶפְלַתָּא אֲנִין :

וַיַּחַטֵּף וַיִּכְסֶּםֶת לֹא נָכוּ כִּי
אֲפִילָּת הַנֶּהָ:

33 And Moses went out of the city
from Pharaoh, and spread forth his
hands unto the LORD; and the
thunders and hail ceased, and the
rain was not poured upon the earth.

וַיִּפֶּק מֹשֶׁה מִלִּוְת פְּרָעָה יֵת
קֶרְתָּא וּפְרַס יְדוּהִי בְּצִלּוֹ
קָדָם יי וְאֶת־מִנְעוֹ קִלְיָא וּבִרְדָּא
וּמִטְרָא דִּיהוָה נִחִית לָא מִטְּא
אַרְעָא:

וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פְּרָעָה אֶת־
הָעִיר וַיַּפְּרֹשׁ כַּפּוּיֹו אֶל־יְהוָה
וַיַּחֲדְלוּ הַקְּלֹוֹת וַתִּבָּרֵךְ וַיִּמָּטֵר
לֹא־נָתַד אֶרֶצָּהּ׃

34 And when Pharaoh saw that the rain and the hail and the thunders were ceased, he sinned yet more, and hardened his heart, he and his servants.

וַחֲזָא פֿרַעַה אַרִי אֶת־מִנֶּנֶ
מִטָּרָא וּבִרְדָּא וְקִלְיָא וְאוֹסִיף
לְמַחֲטִי וַיִּקְרִיָּה לְלִבִּיהּ הוּא
וְעִבְדוּתִי:

וַיֵּרָא פָּרְעֹה כִּי־חָדַל הַמָּטָר
וַיִּחְבְּדֵהוּ וַהֲקִלֹת וַיִּסַּף לַחֲטָא
וַיִּכְבֵּד לְבֹהוּ וַעֲבָדיו:

35 And the heart of Pharaoh was
hardened, and he did not let the
children of Israel go; as the LORD
had spoken by Moses.

וַאֲתַקַּף לִבָּא דְּפִרְעָה וְלֹא
שִׁלַּח יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמֹא
דְּמַלְלִיל יִי בִידָא דְּמִשְׁחָ:

קנה
פסוקים

וַיִּחְזַק לֵב פֶּרְעֹה וְלֹא שָׁלַח אֶת־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה
בְּיַד־מֹשֶׁה: (פ)

(28) ורב. די לו צמה שהוריד כזר:

(29) כִּצְאֹתִי אֶת הָעִיר. מִן הָעִיר, אֲבָל בְּמִדְּוָר הָעִיר לֹא הִתְפַּלֵּל, לְפִי שֶׁהִיטָה מִלְּאֵה גְלוּלִים (שָׁם יב, ז):

(30) פֶּרֶם תִּירָאוּן. עֵדִיין לֹא תִירָאוּן. וְכֵן כָּל טֶרֶם שֶׁצִּמְקָרָא עֵדִיין לֹא הוּא, וְאִינוּ לִשׁוֹן קוֹדֶם, כְּמוֹ טֶרֶם יִשְׁפְּצוּ (צִרְאִשִּׁית יט,

(ד) עד לא שכיצו. טרם ילמח (שם ב, ה), עד לא למח. אף זה כן הוא, ידעתי כי עדיין אינכם יראים, ומשתהיה הרוחה תעמדו

צקלקולכס:

(31) והפשטה והשעורה נכתה. נשצרה, לשון פרעה נכה, נכאים, וכן לא נכו, ולא יתכן לפרשו לשון הכאה, שאין נו"ן במקום

ה"א לפרש נכתה כמו הוכתה, נכו כמו הכו, אלא הנו"ן שורש צמיחה, והרי הוא מגזרת וּשְׁפּוּ עֲלֵמָתִיו (איוב לג, כא): כי

השערה אביב. כזר זיכרה ועומדת בקשיה, ונשתצרו ונפלו, וכן הפשטה גדלה כזר והוקשה לעמוד בגזעוליה: השעורה

אביב. עמדה באציה, לשון באצי הנמל (שיר השירים ו, יא):

(32) כי אפילת הנזה. מאוחרות, ועדיין היו רכות, ויכולות לעמוד בפני קשה, ואע"פ שנאמר ואת כל עשצ השדה הכה הצרד,

יש לפרש פשוטו של מקרא בעשצים העומדים בקלחם הראויים ללקות בצרד. ומדרש רבי תנחומא (וארא טז) יש מרצותינו

שנחלקו על זאת, ודרשו כי אפילות, פלאי פלאות נעשו להם שלא לקו:

(33) לא נתך. לא הגיע, ואף אומן שהיו באויר לא הגיעו לארץ, ודומה לו וּפְסָדָה עָלֵינוּ הָאֵלֶּה וְהַשְׁבָּעָה (דניאל ט, יא) דעזרא,

ותגיע עלינו. ומנחם בן סרוק חברו בחלק מהפוך פספ (יחזקאל כב, כב), לשון יציקת מתכת, ורואה אני את דבריו כתרגומו

וילצק, ואפיד. לגעת, לאפכא. אף זה לא נתך לארץ, לא הוצק לארץ:

The Haftarah is Ezekiel 28:25 – 29:21 on page 204. On Rosh Hodesh, read the Maftir and Haftara on page 229.

<p>X And the LORD said unto Moses: 'Go in unto Pharaoh; for I have hardened his heart, and the heart of his servants, that I might show these My signs in the midst of them;</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עֹל לִפְנֵי פַרְעֹה אֲרִי אֲנִי יִקְרִית יָת לְבֹו וְאֶת־לֵב עֲבָדָיו לְמַעַן שְׁתִּי אֶתִּי אֱלֹה בְּקִרְבּוֹ: בְּדִיל לְשׁוֹאָה אֶתִּי אֵלֶּיךָ בִּינְיָהוּן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־ פַּרְעֹה כִּי־אֲנִי הַכְּבִדְתִּי אֶת־ לְבֹו וְאֶת־לֵב עֲבָדָיו לְמַעַן שְׁתִּי אֶתִּי אֱלֹה בְּקִרְבּוֹ: בְּדִיל לְשׁוֹאָה אֶתִּי אֵלֶּיךָ בִּינְיָהוּן:</p>
<p>2 and that thou mayest tell in the ears of thy son, and of thy son's son, what I have wrought upon Egypt, and My signs which I have done among them; that ye may know that I am the LORD.'</p>	<p>וּבְדִיל דְּתַשְׁתַּעֲי קֳדָם בְּרַךְ וְכִר בְּרַךְ יָת נִסִּין דְּעִבְדִּית בְּמִצְרַיִם וְיָת אֲתוֹנִי דְּשׁוֹנִי בְּהוֹן וְתִדְעוּן אֲרִי אֲנִי יְיָ:</p>	<p>וּלְמַעַן תְּסַפֵּר בְּאָזְנֵי בְנֶךָ וּבֶן־בְּנֶךָ אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלְלִיתִי בְּמִצְרַיִם וְאֶת־אֲתוֹנִי אֲשֶׁר־ שְׁתִּי בָם וְיִדְעוּם כִּי־אֲנִי יְהוָה:</p>
<p>3 And Moses and Aaron went in unto Pharaoh, and said unto him: 'Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: How long wilt thou refuse to humble thyself before Me? let My people go, that they may serve Me.</p>	<p>וַעֲלֵ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לִפְנֵי פַרְעֹה וַיֹּאמְרוּ לֵיהּ כְּדָנָן אָמַר יְיָ אֱלֹהֵא דִּיהוּדָאִי עַד אֲמַתִּי מִסְרִיב אֶת לְאֻתְּכֶנְעָא מִן קֳדָמִי שְׁלַח עָמִי וַיִּפְלְחוּן קֳדָמִי:</p>	<p>וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פַּרְעֹה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרָאִים עַד־מַתִּי מֵאֲנִתִּי לְעֹנֹת מִפְּנֵי שְׁלַח עָמִי וַיַּעֲבִדֵנִי:</p>
<p>4 Else, if thou refuse to let My people go, behold, to-morrow will I bring locusts into thy border;</p>	<p>אֲרִי אִם מִסְרִיב אֶת לְשַׁלְחָא יָת עָמִי הָאֲנִי מִיתִי מִחֵר גּוֹבָא בְּתַחוּמֶךָ:</p>	<p>כִּי אִם־מֵאֵן אֲתָה לְשַׁלַּח אֶת־ עָמִי הִנְנִי מֵבִיא מִחֵר אֲרֻבָּה בְּגִבְלֶךָ:</p>
<p>5 and they shall cover the face of the earth, that one shall not be able to see the earth; and they shall eat the residue of that which is escaped, which remaineth unto you from the hail, and shall eat every tree which groweth for you out of the field;</p>	<p>וַיִּחַפּוּ יָת עֵין שְׁמַשָּׁא דְּאֶרְעָא וְלֹא יִכּוֹל לְמַחְזִי יָת אֶרְעָא וַיִּיכּוֹל יָת שְׂאֵר שְׂוִיבְתָּא דְּאִשְׁתַּאֲרַת לְכוֹן מִן בְּרָדָא וַיִּיכּוֹל יָת כָּל אֵילָנָא דְּאִצְמַח לְכוֹן מִן חֻקְלָא:</p>	<p>וְכִסָּה אֶת־עֵין הָאָרֶץ וְלֹא יִכּוֹל לְרֹאֹת אֶת־הָאָרֶץ וְאָכְלוּ אֶת־ יֵתֶר הַפְּלִטָּה הַנִּשְׁאָרַת לָכֶם מִן־הַבָּרָד וְאָכְלוּ אֶת־כָּל־הָעֵץ הַצֹּמַח לָכֶם מִן־הַשָּׂדֶה:</p>

- (1) ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה. והמרה זו: שתי. שמי, שאשית אני:
- (2) התעללתי. שחקתי, כמו כי התעללתי צי (צמדבר כב, כט). הלא פאשר התעלל צהם (שמואל-א' ו, י) האמור צמזרים, ואינו לשון פועל ומעללים, שא"כ היה לו לכתוב עוללתי, כמו ועולל למו פאשר עוללם לי (איכה א, כב), פאשר עולל לי (שם יב):
- (3) לענות. כתרגמום לאתפנקעם, והוא מגזרת עני, מאנקס להיות עני ושפל מפני:
- (5) את עין הארץ. את מראה הארץ: ולא יוכל וגר. הרואה, לראות את הארץ, ולשון קצרה דבר:

	and thy houses shall be filled, and the houses of all thy servants, and the houses of all the Egyptians; as neither thy fathers nor thy fathers' fathers have seen, since the day that they were upon the earth unto this day.' And he turned, and went out from Pharaoh.	וּמָלְאוּ בָתֵּיהֶם וּבְתֵי כָל־עַבְדֵּיהֶם וּבְתֵי כָל־מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא־רָאוּ אֲבֹתֵיהֶם וְאֲבוֹת אֲבֹתֵיהֶם מִיּוֹם הָיוּתָם עַל־הָאָדָמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיָּפֶן וַיֵּצֵא מֵעַם פְּרָעֹה:	
6			6
7	And Pharaoh's servants said unto him: 'How long shall this man be a snare unto us? let the men go, that they may serve the LORD their God, knowest thou not yet that Egypt is destroyed?'	וַיֹּאמְרוּ עַבְדֵי פְרָעֹה אֵלָיו עַד־מָתַי יִהְיֶה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שְׁלַח אֶת־הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲבֹדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם הַיּוֹם הַזֶּה כִּי אֲבִידָה מִצְרַיִם:	ישראל
8	And Moses and Aaron were brought again unto Pharaoh; and he said unto them: 'Go, serve the LORD your God; but who are they that shall go?'	וַיּוֹשֶׁב אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן אֶל־פְּרָעֹה וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לָכוּ עַבְדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִי וּמִי הַהֹלְכִים:	8
9	And Moses said: 'We will go with our young and with our old, with our sons and with our daughters, with our flocks and with our herds we will go; for we must hold a feast unto the LORD.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּנֵעָרֵינוּ וּבְזִמְנֵינוּ נֵלֶךְ בְּבָנֵינוּ וּבְבָנוֹתֵנוּ בְּצֹאנֵנוּ וּבְבָקָרֵנוּ נֵלֶךְ כִּי חַג־יְהוָה לָנוּ:	9
10	And he said unto them: 'So be the LORD with you, as I will let you go, and your little ones; see ye that evil is before your face.'	וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם יְהִי כֵן יְהוָה עִמָּכֶם כַּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְאֶת־טַפְכֶם רְאוּ כִּי רָעָה נֹגֵד פְּנֵיכֶם:	10
11	Not so; go now ye that are men, and serve the LORD; for that is what ye desire.' And they were driven out from Pharaoh's presence.	לֹא כֵן לְכוּ־נָא הַגִּבֹּרִים וְעַבְדוּ אֶת־יְהוָה כִּי אַתֶּם אַתֶּם מִבְקָשִׁים וַיַּגִּרְשׁ אֹתָם מֵאֵת פְּנֵי פְרָעֹה: (ס)	11

(7) הטרם תדע. העוד לא ידעת כי אצדה מצרים:

(8) ויושב. הושבו ע"י שליח ששלחו אחריהם, והושיצום אל פרעה:

(10) כאשר אשלח אתכם וגו'. אף כי אשלחם את הנאן ואת הצקר כאשר אמרתם: ראו כי רעה נגד פניכם. כתרוממו. ומדרש אגדה שמעתי, כוכב אחד יש ששמו רעה, אמר להם פרעה, רואה אני צאיטגנינות שלי אותו כוכב עולה לקראתכם במדבר, והוא סימן דם והריגה, וכשחטאו ישראל בעגל וצקס הקצ"ה להרגם, אמר משה בתפלתו, למה יאמרו מצרים לאמר צקעה הוציאתם (שמות לב, יז), זו היא שאמר להם ראו כי רעה נגד פניכם, מיד וינקם ה' על הצקעה, והפך את הדם לדם מילה שמל יהושע אותם, וזהו שנאמר היום גלותי את קרפת מצרים מעליכם (יהושע ה, ט), שהיו אומרים לכם דם אנו רואין עליכם במדבר:

<p>And the LORD said unto Moses: 'Stretch out thy hand over the land of Egypt for the locusts, that they may come up upon the land of Egypt, and eat every herb of the land, even all that the hail hath left.'</p>	<p>שני וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה נִטֵּה יָדְךָ עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאַרְבָּה וַיַּעַל עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּאכַל אֶת- כָּל-עֵשֶׂב הָאֶרֶץ אֲתָּה כָל-אֲשֶׁר הַשָּׂאִיר הַבֶּרֶד:</p>
<p>And Moses stretched forth his rod over the land of Egypt, and the LORD brought an east wind upon the land all that day, and all the night; and when it was morning, the east wind brought the locusts.</p>	<p>13 וַיִּט מֹשֶׁה אֶת-מִטְּחוֹ עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּהְיֶה נֶהָג רוּחַ-קָדִים בְּאֶרֶץ כָּל-הַיּוֹם הַהוּא וְכָל- הַלַּיְלָה הַבֶּקֶר הָיָה וְרוּחַ הַקָּדִים נָשָׂא אֶת-הָאֲרָבָה:</p>
<p>And the locusts went up over all the land of Egypt, and rested in all the borders of Egypt; very grievous were they; before them there were no such locusts as they, neither after them shall be such.</p>	<p>14 וַיַּעַל הָאֲרָבָה עַל כָּל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיָּנַח בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם כִּבְד מָאֹד לִפְנֵי לֹא-הָיָה כֵן אֲרָבָה כְּמֹהוּ וְאַחֲרָיו לֹא יִהְיֶה- כֵן:</p>
<p>For they covered the face of the whole earth, so that the land was darkened; and they did eat every herb of the land, and all the fruit of the trees which the hail had left; and there remained not any green thing, either tree or herb of the field, through all the land of Egypt.</p>	<p>15 וַיִּכֹּס אֶת-עֵין כָּל-הָאֶרֶץ וַתִּחַשֵּׁד הָאֶרֶץ וַיֹּאכַל אֶת-כָּל- עֵשֶׂב הָאֶרֶץ וְאֶת כָּל-פְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר הוּתִיר הַבֶּרֶד וְלֹא-נֹתַר כָּל-יֵרֶק בָּעֵץ וּבְעֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>Then Pharaoh called for Moses and Aaron in haste; and he said: 'I have sinned against the LORD your God, and against you.</p>	<p>16 וַיִּמְתֵּר פֶּרַעַה לִקְרֹא לְמֹשֶׁה וְלֹאֲהֲרֹן וַיֹּאמֶר חַטָּאתִי לַיהוָה אֲלֵהִיכֶם וְלָכֶם:</p>
<p>Now therefore forgive, I pray thee, my sin only this once, and entreat the LORD your God, that He may take away from me this death only.'</p>	<p>17 וַעֲתָה שָׂא נָא חַטָּאתִי אֵךְ הַפֵּעַם וְהַעֲתִירוּ לַיהוָה אֲלֵהִיכֶם וַיִּסַּר מִמֶּלֶי רַק אֶת-הַמָּוֶת תִּנֶּה:</p>

- (11) לא כן. כאשר אמרם להוליך הטף עמכם, אלא לכו הגזרים ועזדו את ה': כי אותה אתם מבקשים. (אזתה עזודה) נקשתם עד הנה, מזחזה לאלהינו, ואין דרך הטף לזכות: ויגרש אותם. הרי זה לשון קצר, ולא פירש מי המגרש:
- (12) בארבה. צשזיל מכת הארבה:
- (13) ורוח הקדים. רוח מזרחית נשא את הארבה, לפי שזא כנגדו, שמזרים צדדומית מערבית היתה, כמו שמפורש במקום אחר:
- (14) ואחריו לא יהיה כן. ואותו שהיה צימי יואל, שנאמר פמהו לא נהיה מן העולם (יואל ב, ז), למדנו שהיה כזד משל משה, (כי של יואל היה) ע"י מינין הרבה, שהיו יחד ארבה, ילק, חסיל, גוס, אצל של משה לא היה אלא של מין אחד, (כ"ג רא"ס יע"ש) וכמהו לא היה ולא יהיה:
- (15) כל ירק. עלה ירוק, וירדור"א צלע"ו:

18	And he went out from Pharaoh, and entreated the LORD.	וַיֵּצֵא מֵעַם פְּרַעֲהַ וַיַּעֲתֶר אֶל־יְהוָה: וַיִּנָּפֶק מִלִּוְת פְּרַעֲהַ וַיְצַלִּי קָדָם יְיָ:	18
19	And the LORD turned an exceeding strong west wind, which took up the locusts, and drove them into the Red Sea; there remained not one locust in all the border of Egypt.	וַיִּהְיֶה רִיחַ רְחוֹק מְאֹד וַיִּשָּׂא אֶת־הָאַרְבֶּה וַיִּתְקַעְהוּ יָמָה סוּף לֹא נִשְׁאַר אַרְבֶּה אֶחָד בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם: וַיִּהְיֶה רִיחַ רְחוֹק מְאֹד וַיִּשָּׂא אֶת־הָאַרְבֶּה וַיִּתְקַעְהוּ יָמָה סוּף לֹא נִשְׁאַר אַרְבֶּה אֶחָד בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם:	19
20	But the LORD hardened Pharaoh's heart, and he did not let the children of Israel go.	וַיַּחֲזֶק יְהוָה אֶת־לֵב פְּרַעֲהַ וְלֹא שָׁלַח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ) וַתִּקְרַח יְיָ יָת לֵב פְּרַעֲהַ וְלֹא שָׁלַח יְיָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	20
21	And the LORD said unto Moses: 'Stretch out thy hand toward heaven, that there may be darkness over the land of Egypt, even darkness which may be felt.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטֵּה יָדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּמָּשׁ חֹשֶׁךְ: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטֵּה יָדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּמָּשׁ חֹשֶׁךְ:	21
22	And Moses stretched forth his hand toward heaven; and there was a thick darkness in all the land of Egypt three days;	וַיִּטֵּ מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ אַפְלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁלֹשֶׁת יָמִים: וַיִּטֵּ מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ אַפְלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁלֹשֶׁת יָמִים:	22
23	they saw not one another, neither rose any from his place for three days; but all the children of Israel had light in their dwellings.	לֹא־רָאוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו וְלֹא־קָמוּ אִישׁ מִמְּקוֹמֵהוּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְלֹכְל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אוֹר בְּמוֹשְׁבֹתָם: לֹא חָזוּ חֵזוּ גִבּוֹר יָת אֶחָדֵהוּ וְלֹא קָמוּ אֶנְשׁ מִמְּקוֹמֵהוּ תִּלְתָּא יוֹמִין וְלֹכְל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה נְהוּרָא בְּמוֹשְׁבֵיהוֹן:	23

(19) רוח ים. רוח מערבי: ימה סוף. אומר אני, שים סוף היה מקצתו צמערב כנגד כל רוח דרומית, וגם צמורח של ארץ ישראל, לפיכך רוח ים תקעו לארצה צימה סוף כנגדו, וכן מצניו לענין תחומין שהוא פונה לצד מזרח, שנאמר מים סוף ועד ים פלשתיים (שמות כג, לא), ממזרח למערב, שים פלשתיים צמערב היה, שנאמר בפלשתיים יסְבִי קָבֵל הָיָם גְּזֵי קֶרְתִּים (נפניה ב, ה): לא נשאר ארבה אחד. אף המלוחים שמלחו מהם (שמו"ר יג, ו):

(21) וימש חשך. ויחשיך עליהם חשך יותר מחשכו של לילה, וחשך של לילה יאמיש ויחשיך עוד: וימש. כמו ויאמש. יש לנו חיצות הרבה חסרות אל"ף, לפי שאין הצרת האלף נכרת כל כך אין הכחז מקפיד על חסרונה, כגון וְלֹא יִהְיֶה עֶרְבִי (ישעי' יג, כ), כמו לא יאהל לא יטה אהליו. וכן וַיִּשְׁתַּחֲוֶיֶהוּ (שמואל-ב כב, מ), כמו וַיִּשְׁתַּחֲוֶיֶהוּ. ואונקלוס תרגם לשון הסרה, כמו לא ימיש עַסְר דְּיַעֲדִי קָבֵל לִילְיָא, כשיגיע סמוך לאור היום. אבל /אין הדבור מיושב על הוי"ו של וימש, לפי שהוא כחז אחר ויהי חשך. ומדרש אגדה פותרו, לשון ממשש בַּהֲרִים (דברים כח, כט), שהיה כפול ומכופל ועב עד שהיה בו ממש:

(22) ויהי חשך אפלה שלשת ימים וגו'. חשך של אופל שלא ראו איש את אחיו ג' ימים, ועוד שלשת ימים אחרים חשך מוכפל על זה, שלא קמו איש מתחתיו, יושב אין יכול לעמוד ועומד אין יכול לישב (שמו"ר יד, ג). ולמה הביא עליהם חשך, שהיו בישראל בואתו הדור רשעים, ולא היו רוצים לנאח, ומתו בשלשת ימי אפלה, כדי שלא יראו מנרים צמפלחם ויאמרו אף הם לוקין כמונו. ועוד, שחפשו ישראל וראו את כליהם, וכשינאו והיו שואלין מהן והיו אומרים אין בידינו כלום, אומר לו, אני ראיתי צדיק וצמקום פלוני הוא (שם): שלשת ימים. שלוש של ימים, טרציי"נא בלע"ז, וכן ז' ימים צכל מקום, שטיי"נא של ימים:

24	And Pharaoh called unto Moses, and said: 'Go ye, serve the LORD; only let your flocks and your herds be stayed; let your little ones also go with you.'	וַיִּקְרָא פַרְעֹה אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לְכוּ עֲבַדוּ אֶת־יְהוָה רְקָ צֹאנְכֶם וּבְקָרְכֶם יֵצֵג גַּם־טַפְּכֶם יִלָּךְ עִמָּכֶם:	שלישי
25	And Moses said: 'Thou must also give into our hand sacrifices and burnt-offerings, that we may sacrifice unto the LORD our God.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה גַם־אַתָּה תִּתֶּן בְּיָדֵנוּ זִבְחִים וְעֹלֹת וְעֲשֵׂנוּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ:	25
26	Our cattle also shall go with us; there shall not a hoof be left behind; for thereof must we take to serve the LORD our God; and we know not with what we must serve the LORD, until we come thither.'	וְגַם־מִקְנֵנוּ יִלָּךְ עִמָּנוּ לֹא תִשָּׂא פִרְסָה בִּי מִמֶּנּוּ נִקַּח לְעֲבַד אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֲנִחְנוּ לֹא־נֵדַע מַה־נַּעֲבֹד אֶת־יְהוָה עַד־בֹּאֵנוּ שָׁמָּה:	26
27	But the LORD hardened Pharaoh's heart, and he would not let them go.	וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה וְלֹא אָבָה לְשַׁלְּחָם:	27
28	And Pharaoh said unto him: 'Get thee from me, take heed to thyself, see my face no more; for in the day thou seest my face thou shalt die.'	וַיֹּאמֶר־לוֹ פַּרְעֹה לֵךְ מֵעָלַי הֲשָׁמַר לְךָ אֶל־תִּסָּף רְאוֹת פָּנַי כִּי בְיוֹם רְאִיתִיךָ פָּנַי תָּמוּת:	28
29	And Moses said: 'Thou hast spoken well; I will see thy face again no more.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בֵּן דְּבָרְתָּ לֹא־אֶסָּף עוֹד רְאוֹת פָּנֶיךָ: (פ)	29
XI	And the LORD said unto Moses: 'Yet one plague more will I bring upon Pharaoh, and upon Egypt; afterwards he will let you go hence; when he shall let you go, he shall surely thrust you out hence altogether.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עוֹד נִגַע אֶחָד אָבִיא עַל־פַּרְעֹה וְעַל־מִצְרַיִם אַחֲרֵי־כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם מִצֵּדָה פְּשִׁלְחוּ כָלָה גֶרֶשׁ יִגְרַשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה:	ח
2	Speak now in the ears of the people, and let them ask every man of his neighbour, and every woman of her neighbour, jewels of silver, and jewels of gold.'	דַּבֵּר־נָא בְּאָזְנֵי הָעָם וְיִשְׁאַלּוּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ וְאִשָּׁה מֵאֵת רֵעוּתָהּ כְּלִי־כֶסֶף וְכְלִי זָהָב:	2

(24) יצג. יהא מואג צמקומו:

(25) גם אתה תתן. לא דיין שמקננו ילך עמנו, אלא גם אתה תתן:

(26) פרסה. פרסת רגל פלנט"א בלע"ז לא נדע מה נעבד. כמה חכמד העבודה, שמא ישאל יותר ממה שיש צידינו:

(29) בן דברת. יפה דברת וצומנו, דברת אמת שלא אוסיף עוד ראות פניך (שמו"ר יד, 7):

(1) בלה. גמירא, כלה כליל, כולס ישלח:

(2) דבר נא. איך נא אלא לשון נקשה, בנקשה ממך הזהירם על כך, שלא יאמר אותו לדיק אצרהם, ועצדום וענו אותם קיים

<p>3 And the LORD gave the people favour in the sight of the Egyptians. Moreover the man Moses was very great in the land of Egypt, in the sight of Pharaoh's servants, and in the sight of the people.</p>	<p>וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת־תֹּחַן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם גַּם הָאִישׁ מֹשֶׁה גָּדוֹל מְאֹד בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּעֵינֵי עֲבָדֵי־פַרְעֹה וּבְעֵינֵי הָעָם: (ס)</p>	<p>3 וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת־תֹּחַן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם גַּם הָאִישׁ מֹשֶׁה גָּדוֹל מְאֹד בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּעֵינֵי עֲבָדֵי־פַרְעֹה וּבְעֵינֵי הָעָם: (ס)</p>
<p>4 And Moses said: "Thus saith the LORD: About midnight will I go out into the midst of Egypt;</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בִּדְנֹן אָמַר יְיָ כַּפְלָגִית לַיְלָא אָנָּה מִתְגַּלִּי בְּגוֹ מִצְרַיִם:</p>	<p>רביעי וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר יְהוָה כַּפְלָגִית הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם:</p>
<p>5 and all the first-born in the land of Egypt shall die, from the first-born of Pharaoh that sitteth upon his throne, even unto the first-born of the maid-servant that is behind the mill; and all the first-born of cattle.</p>	<p>וַיָּמָוֶת כָּל בּוֹכְרָא בְּאֶרֶא דְּמִצְרַיִם מִבּוֹכְרָא דְּפַרְעֹה דְּעֵתִיד לְמִתָּב עַל כּוֹרְסֵי מַלְכוּתִיהָ עַד בּוֹכְרָא דְּאַמְתָּא דְּבִבְתָּר רַחֲיָא וְכָל בּוֹכְרָא דְּבַעֲיָרָא:</p>	<p>5 וַיָּמָוֶת כָּל־בְּכוֹר־בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר פַּרְעֹה הַיֹּשֵׁב עַל־כִּסְאוֹ עַד בְּכוֹר הַשֹּׁפְחָה אֲשֶׁר אַחֲרֵהָרְחִיִּים וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה:</p>
<p>6 And there shall be a great cry throughout all the land of Egypt, such as there hath been none like it, nor shall be like it any more.</p>	<p>וְהָיָה צוֹחָתָא רַבָּתָא בְּכָל אֶרֶא דְּמִצְרַיִם דְּכֹנְתָהּ לָא הָנֹת וְדְכֹנְתָהּ לָא תוֹסִיף:</p>	<p>6 וְהָיְתָה צַעֲקָה גְדֹלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר כָּמֹהוּ לֹא נִהְיְתָה וְכָמֹהוּ לֹא תִסָּף:</p>
<p>7 But against any of the children of Israel shall not a dog whet his tongue, against man or beast; that ye may know how that the LORD doth put a difference between the Egyptians and Israel.</p>	<p>וְלִכְלָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָא יִנְזִיק כְּלָבָא בְּלִישְׁנִיהָ לְמַבַּח לְמַאֲנִשָּׁא וְעַד בַּעֲיָרָא בְּדִיל דְּתַדְעוּן דְּיַפְרִישׁ יְיָ בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>7 וְלִכְלָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחַרֶץ כְּלָב לִשְׁנֹו לְמֵאִישׁ וְעַד־בְּהֵמָה לְמַעַן תֵּדָעוּן אֲשֶׁר יַפְלֶה יְהוָה בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל:</p>

זהם, ואחרי כן יאלו ברכוש גדול לא קיים זהם (זכרות ט):

(4) ויאמר משה כה אמר ה'. צעמדו לפני פרעה נאמרה לו נצואה זו, שהרי משיא מלפניו לא הוסיף ראות פניו: כחצות הלילה. כהחלק הלילה, כחצות כמו פעלות (שופטים יג, כ), צחלות אפס צנו (תהלים קכד, ג), וזה פשוטו לישצו על אופניו, שאין חצות שם דבר של חצי. ורבותינו דרשו, כמו כחצות הלילה, ואמרו שאמר משה כחצות, דמשמע סמוך לו או לפניו או לאחרי, ולא אמר כחצות, שמא יטעו אכטוגניי פרעה ויאמרו, משה צדאי הוא (זכרות ד). אזל הקצ"ה ידע עתיו ורגעיו, אמר כחצות:

(5) עד בכור השבי. מה לקו השבויים, כדי שלא יאמרו יראתם תצעה עלצונם, והציאה פורענות על מזרים: מבכור פרעה עד בכור השפחה. כל הפחמים מבכור פרעה וחשונים מבכור השפחה היו צכלל. ולמה לקו בני השפחות, שאף הם היו משעצדים זהם ושמהים צלרתם: וכל בכור בהמה. לפי שהיו עוזדין לה, וכשהקצ"ה נפרע מן האומה עוזדי כוכבים, נפרע מאלהיה (מכילתא פי"ג):

(7) לא יחרץ כלב לשוננו. אומר אני שהוא לשון שנון, לא ישן. וכן לא חרץ לגני ישראל לאיש את לשונו (יהושע י, כא), לא שנו. אף פקדן (שמואל"ב ה, כד), תשמן. למורג קרוץ (ישע"י מא, טו), שנון. מקשצות קרוץ (משלי כא, ה), אדם חריץ ושנון. ויד קרוץ פשיר (שם י, ד), חריפים, סוחרים שגונים: אשר יפלה. יציל:

<p>8 And all these thy servants shall come down unto me, and bow down unto me, saying: Get thee out, and all the people that follow thee; and after that I will go out.' And he went out from Pharaoh in hot anger.</p>	<p>וַיֵּרְדּוּ כָל-עֲבָדֶיךָ אֵלַי וַיִּשְׁתַּחוּ-לִי לֵאמֹר צֵא אִתָּה וְכָל-הָעָם אֲשֶׁר-בְּרִגְלֶיךָ וְאַחֲרֶיכֶן אֵצֶא וַיֵּצֵא מֵעַם-פָּרֹעַה בְּחֵרֵי-אַף: (ס)</p>	<p>8 וַיֵּרְדּוּ כָל-עֲבָדֶיךָ אֵלַי וַיִּשְׁתַּחוּ-לִי לֵאמֹר צֵא אִתָּה וְכָל-הָעָם אֲשֶׁר-בְּרִגְלֶיךָ וְאַחֲרֶיכֶן אֵצֵא וַיֵּצֵא מֵעַם-פָּרֹעַה בְּחֵרֵי-אַף: (ס)</p>
<p>9 And the LORD said unto Moses: 'Pharaoh will not hearken unto you; that My wonders may be multiplied in the land of Egypt.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֹא-יִשְׁמַע אֲלֵיכֶם פָּרֹעַה לְמַעַן רַבּוֹת מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>9 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֹא-יִשְׁמַע אֲלֵיכֶם פָּרֹעַה לְמַעַן רַבּוֹת מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>10 And Moses and Aaron did all these wonders before Pharaoh; and the LORD hardened Pharaoh's heart, and he did not let the children of Israel go out of his land.</p>	<p>וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עָשׂוּ אֶת-כָּל-הַמּוֹפְתִים הָאֵלֶּה לִפְנֵי פָרֹעַה וַיַּחֲזֶק יְהוָה אֶת-לֵב פָּרֹעַה וְלֹא-שָׁלַח אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶצוֹ: (ס)</p>	<p>10 וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עָשׂוּ אֶת-כָּל-הַמּוֹפְתִים הָאֵלֶּה לִפְנֵי פָרֹעַה וַיַּחֲזֶק יְהוָה אֶת-לֵב פָּרֹעַה וְלֹא-שָׁלַח אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶצוֹ: (ס)</p>
<p>XII And the LORD spoke unto Moses and Aaron in the land of Egypt, saying:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר:</p>	<p>XII וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר:</p>
<p>2 'This month shall be unto you the beginning of months; it shall be the first month of the year to you.</p>	<p>יֶרֶחַ הַדִּין לִכְוֹן יֶרֶשׁ יִרְחֵי קֶדְמָאֵי הוּא לִכְוֹן לִיֶּרֶחִי שְׁתֵּא:</p>	<p>2 הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֵאשׁ חֳדָשִׁים רֵאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֹדֶשִׁי הַשָּׁנָה:</p>
<p>3 Speak ye unto all the congregation of Israel, saying: In the tenth day of this month they shall take to them every man a lamb, according to their fathers' houses, a lamb for a household;</p>	<p>דַּבְּרוּ אֶל-כָּל-עַדַּת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשֹׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֵׁה לְבֵית-אָבִית שֵׁה לְבֵית:</p>	<p>3 דַּבְּרוּ אֶל-כָּל-עַדַּת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשֹׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֵׁה לְבֵית-אָבִית שֵׁה לְבֵית:</p>

(8) וירדו כל עבדיך. חלק כבוד למלכות (זכאים קצ.), שהרי בסוף ירד פרעה בעצמו אליו צלילה ואמר קימו לאו מתוך עמי, ולא אמר לו משה מתחלה וירדת אלי והשתחוית לי: אשר ברגליך. ההולכים אחר ענתך והלוכך: ואחרי כן אצא. עם כל העם מארץ: ויצא מעם פרעה. כשגמר דבריו יצא מלפניו: בחרו אף. על שאמר לו אל חוסף ראות פני: (9) למען רבות מופתי. מופתי שנים, רבות שלשה, מכת זכורות וקריעת ים סוף ולנער את מצרים: (10) ומושה ואהרן עשו וגו'. כבר כתב לנו זאת בכל המופתים, ולא שנאה כאן אלא בשביל לסמכה לפרשה של אחריה: (1) ויאמר ה' אל משה ואל אהרן. בשביל שאהרן עשה וטרח צמופתים כמשה, חלק לו כבוד זה בצמזה ראשונה, שכללו עם משה דבור: בארץ מצרים. חוץ לכרך, או אינו אלא צמוך הכרך, תלמוד לומר כלאמי את העיר וגו', ומה תפלה קלה לא התפלל צמוך הכרך, לפי שהיתה מלאה גילולים, דבר חמור כזה לא כל שכן (מכילתא פסחא פ"א): (2) החדש הזה. הראהו לצנה צמדושה (שמו"ר טו, כח), ואמר לו, כשהירח מתחדש יהיה לך ר"ח. ואין מקרא יוצא מידי פשוטו, על חדש ניסן אמר לו, זה יהיה ראש לסדר מנין החדשים, שיהא אייר קרוי שני, סיון שלישי (מכילתא שם): הוזה. נתקפה משה על מולד הלצנה, צמיו שער תראה ותהיה ראויה לקדש, והראה לו צמזע את הלצנה צמקיע, ואמר לו כזה ראה וקדש. וכיצד הראהו, והלא לא היה מדבר עמו אלא ציוס, שנאמר וַיֵּהָ צִיּוֹס דָּצָר ה' (לעיל ז, כח). ציוס צמיו (ויקרא ז, לח), מן היום אשר צמיה ה' וְהָלָאָה (צמדצר טו, כג), אלא סמוך לשקיעת החמה נאמרה לו פרשה זו, והראהו עם חשכה: (3) דברו אל כל עדת. וכי אהרן מדבר, והלא כבר נאמר אמה דצבר, אלא חולקין כבוד זה לזה, ואומרים זה לזה למדני,

4	and if the household be too little for a lamb, then shall he and his neighbour next unto his house take one according to the number of the souls; according to every man's eating ye shall make your count for the lamb.	וְאִם-יִמְעַט הַבֵּית מִהֵיכָל מִשֶּׁה וְלֶקַח הוּא וְשִׁכְנוֹ הַקָּרֵב אֵל-בֵּיתוֹ בַּמִּכְסֶּת נִפְשֹׁת אִישׁ לְפִי אָכְלוּ תִכְסּוּ עַל-הַשֶּׁה:	4
5	Your lamb shall be without blemish, a male of the first year; ye shall take it from the sheep, or from the goats;	שֶׁה תָּמִים זָכָר בֶּן-שָׁנָה יִהְיֶה לָכֶם מִן-הַכֹּבָשִׁים וּמִן-הָעִזִּים תִּקְחוּ:	5
6	and ye shall keep it unto the fourteenth day of the same month; and the whole assembly of the congregation of Israel shall kill it at dusk.	וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְשַׁחֲטוּ אוֹתוֹ כָּל קָהָל עַד־תֵּי שְׁרָאֵל בֵּין הָעֶרְבִים:	6
7	And they shall take of the blood, and put it on the two side-posts and on the lintel, upon the houses wherein they shall eat it.	וְלָקַחוּ מִן-הַדָּם וַיַּתְנוּ עַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וְעַל-הַמִּשְׁקוּף עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר-יֹאכְלוּ אוֹתוֹ בָּהֶם:	7

והדבור יולא מצין שניהם כאלו שניהם מדברים (מכילתא פסחא פ"ג): אל כל עדת ישראל וגו' בעשור לחדש. דצרו היום זראש חודש, שיקחוהו בעשור לחודש (שס): הזה. פסח מזרים מקחו מצעשור, ולא פסח דורות (פסחים 15): שה לבית אבות. למשפחה אחת, הרי שהיו מרובין יכול שה אחד לכולן, תלמוד לומר שה לבית (מכילתא פ"ג): (4) ואם ימעט הבית מהיות משה. ואם יהיו מועטין מהיות משה אחד, שאין יכולין לאכלו ויצא לידי נותר, ולקח הוא ושכנו וגו', זה משמעו לפי פשוטו. ועוד יש צו מדרש, ללמד שאחר שנמנו עליו יכולין להתמעט ולמשוך ידיהם הימנו, ולהמנות על שה אחר, אך אם צאו למשוך ידיהם ולהתמעט מהיות משה, יתמעטו בעוד השעה קיים, כהיותו בחיים ולא משנשחט (פסחים פט): במכסת. חשבון, וכן מקסת הערך (ויקרא כז, כג): לפי אכלו. הראוי לאכילה, פרט לחולה וזקן שאינו יכול לאכול כזית (מכילתא פ"ג): תכסו. תתמנון:

(5) תמים. צלל מוס: בן שנה. כל שנמנו קרוי בן שנה, כלומר שנולד בשנה זו: מן הכבשים ומן העזים. או מזה או מזה, שאף עז קרויה שה, שנאמר וְשֶׁה עִזִּים (דברים יד, ד): (6) והיה לכם למשמרת. זה לשון צקור, שטעון צקור ממוס ארבעה ימים קודם שחיטה. ומפני מה הקדים לקיחתו לשחיטתו ארבעה ימים מה שלא צוה כן בפסח דורות, היה ר' מתיא בן חרש אומר, הרי הוא אומר וְאָעֲבֹד עֲלֶיךָ וְאָרְאָךָ וְהָיָה עִתְּךָ עִת דָּדִים (יחזקאל טז, ח), הגיעה שבועה שנשבעתי לאברהם שאגאל את בניו, ולא היו בידם מזות להתעסק בהם כדי שיגאלו, שנאמר וְאָרְאָךָ עִתְּךָ וְעִתְּךָ (שס ז), ונתן להם שתי מזות, דם פסח ודם מילה שמלו באותו הלילה, שנאמר מִתְּצִוְסָתָךְ דָּדֶיךָ (שס ו), בשני דמים, ואומר גַּם הָיָה דָּם צְרִיךְ לְחִטִּי אֲסִירֶיךָ מִצֹּר אֵין מֵיִם צו (זכריה ט, יא), ושהיו שטופים צאלילים, אמר להם מִשְׁכּוֹ וְקָחוּ לָכֶם, משכו ידיכם מצאלילים וקחו לכם צאל של מזה: ושחטו אותו וגו'. וכי כולן שוחטין, אלא מכאן ששלוה של אדם כמותו (מכילתא פ"ה קידושין מא): קהל עדת ישראל. קהל ועדה וישראל, מכאן אמרו פסח צבור נשחטין בשלשה כמות זו אחר זו, נכנסת כח ראשונה ננעלו דלתות העזרה וכו', כדאיתא בפסחים (סד, ד): בין הערבים. משש שעות ולמעלה קרוי צין הערבים, שהמשש נוטה לבית מצואו לערוב, ולשון צין הערבים נראה בעיני, אותן שעות שצין עריבת היום לעריבת הלילה, עריבת היום בתחלת שבע שעות מכי ינטו צללי ערב, ועריבת הלילה בתחלת הלילה. ערב לשון נשף וחשך, כמו עֲרָבָה קָל שְׁמָרָה (ישעיה כד, יא):

(7) ולקחו מן הדם. זו קבלת הדם, יכול ציד, תלמוד לומר אשר צסף: המזוזות. הם הזקופות, אחת מכאן לפתח ואחת מכאן: המשקוף. הוא העליון, שהדלת שוקף עליו כשסוגרין אותו, לינט"ל צלע"ז ולשון שקיפה, חבטה, כמו קול עֲלֶה נִדְף (ויקרא כו, לו), טַרְפָּא דְשָׁקִיף. חבטה, מְשָׁקִיף: על הבתים אשר יאכלו אותו בהם. ולא על משקוף ומזוזות שצבית התנן וצבית הבקר, שאין דרין בחוכו:

8	<p>And they shall eat the flesh in that night, roast with fire, and unleavened bread; with bitter herbs they shall eat it.</p>	<p>8 וְאָכְלוּ אֶת־הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה צִלִּי־אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל־מֵרְרִים יֹאכְלֻהוּ:</p> <p>וַיִּכְלֹן יֵת בֶּסֶרָא בְּלִילְיָא הָדִין טְוִי נֹר וּפְטִיר עַל מֵרְרִין וַיִּכְלוּנֵיהּ:</p>
9	<p>Eat not of it raw, nor sodden at all with water, but roast with fire; its head with its legs and with the inwards thereof.</p>	<p>9 אֲלֹא־תֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבִשַׁל מִבְשָׁל בְּמַיִם כִּי אִם־צִלִּי־אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל־כַּרְעָיו וְעַל־קֶרְבּוֹ:</p> <p>לֹא תִכְלֹן מִנֶּיהָ כֹּד חַי וְאֶף לֹא כֹד בִּשְׁלָא מִבוּשָׁל בְּמַיָּא אֱלֵהִין טְוִי נֹר רִישִׁיהָ עַל כַּרְעֵיהָ וְעַל גִּוְיָהּ:</p>
10	<p>And ye shall let nothing of it remain until the morning; but that which remaineth of it until the morning ye shall burn with fire.</p>	<p>10 וְלֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְהַנֹּתֵר מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ:</p> <p>וְלֹא תִשְׂאֲרוּן מִנֶּיהָ עַד צִפְרָא וְדִישְׁתֹּאֵר מִנֶּיהָ עַד צִפְרָא בְּנוֹרָא תִּקְדֹּן:</p>
11	<p>And thus shall ye eat it: with your loins girded, your shoes on your feet, and your staff in your hand; and ye shall eat it in haste—it is the LORD's passover.</p>	<p>11 וְכִכֹּה־ תֹאכְלוּ אֹתוֹ מִתְּנִיכֵם חֲגָרִים נָעֲלִיכֶם בְּרִגְלֵיכֶם וּמַקְלֵכֶם בְּיָדְכֶם וְאָכַלְתֶּם אֹתוֹ בַּחֲפָזֹן פֶּסַח הוּא לַיהוָה:</p> <p>וּכְדִין תִּכְלֹן יִתִּיה חֲרָצִיכֹן יְהוֹן אֲסִירִין מְסִנִּיכֹן בְּרִגְלִיכֹן וְחוּטְרִיכֹן בְּיָדְכֹן וְתִכְלֹן יִתִּיה בְּבִהְיוֹלוֹ פֶּסַח הוּא קֶדֶם יי:</p>
12	<p>For I will go through the land of Egypt in that night, and will smite all the first-born in the land of Egypt, both man and beast; and against all the gods of Egypt I will execute judgments: I am the LORD.</p>	<p>12 וְעִבְרָתִי בְּאַרְץ־מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְהִכִּיתִי כָל־בְּכוֹר בְּאַרְץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה וּבְכָל־אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה:</p> <p>וְאֶתְגַּלִּי בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם בְּלִילְיָא הָדִין וְאֶקְטֹל כָּל בּוֹכְרָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם מֵאִנְשָׁא וְעַד בְּעִירָא וּבְכָל טַעֲוַת מִצְרָאִי אֶעֱבִיד דִּינִין אֲנָא יי:</p>

(8) את הבשר. ולא גידים ועצמות (מכילתא פ"ו): על מדרים. כל עשצמר נקרא מרור, ואיום לאכול מרור וזכר לוימרור את חייהם:

(9) אל תאכלו ממנו נא. שאינו כלוי כל זכרו קוראו נא כלשון ערבי: ובשל מבושל. כל זה באזהרת לא תאכלו (פסחים מא:): במים. מניין לשאר משקין, תלמוד לומר ובשל מבושל מכל מקום (פסחים מא:): כי אם צלי אש. למעלה גזר עליו צמנות עשה, וכאן הוסיף עליו לא תעשה, אל תאכלו ממנו כי אם צלי אש: ראשו על ברעיו. וזהו כולו כאחד עס ראשו ועס כרעיו ועס קרבו, וזני מעיו נותן לתוכו אחר הדחתו (שם עד). ולשון על כרעיו ועל קרבו, כלשון על צִפְרָתָם (שמות ו, כו), כמו צִפְרָתָם כמות שהן, אף זה כמות שהוא, כל צשרו משלם:

(10) והנותר ממנו עד בקר. מה תלמוד לומר עד בקר פעם שניה, ליתן צקר על צקר, שהצקר משמעו משעת הנץ החמה, וזה הכחצו להקדים שאסור באכילה מעלות השחר, וזה לפי משמעו. ועוד מדרש אחר, למד שאינו נשרף צי"ט אלא ממחרת, וכך מדרשנו, והנותר ממנו בצקר ראשון, עד צקר שני תעמוד ותשרפנו:

(11) מתניכם חגורים. מוזמנים לדרך: בחפזון. לשון צהלה ומהירות, כמו וְהִי 17 נִחֵץ לְלֶכֶת (שמואל"א כג, כו), אֲשֶׁר הִשְׁלִיכוּ חֶרֶס צִפְפָּן (מלכים"ב ז, טו): פסח הוא לך. הקרבן הוא קרוי פסח, על שם הדלוג והפסיחה שהקצ"ה מדלג בתי ישראל מצין בתי מצרים, וקופץ ממצרי למצרי וישראל אמצעי נמלט, ואתם עשו כל עצודותיו לשם שמים (דבר אחר) דרך דילוג וקפיצה, זכר לשמו שקרוי פסח, וגם פסק"א לשון פסיעה:

(12) ועברתי. כמלך העובר ממקום למקום (מכילתא פ"ו), וזהו צורה אחת וצרגע אחד כולן לוקין: כל בכור בארץ מצרים. אף בכורות אחרים והם צמרים, ומניין אף בכורי מצרים צמקומות אחרים, תלמוד לומר לְמַעַן מִצְרַיִם צִבְּוֹרֵיהֶם (תהלים קלו, י): מאדם ועד בהמה. מי שהתחיל בעצירה תחלה ממנו מתחלת הפורענות: ובכל אלהי מצרים. של עץ נרקבת, ושל מתכת נמסת ונתכת לארץ: אעשה שפטים אני ד'. אני בעל ידי שליח:

- 13 And the blood shall be to you for a token upon the houses where ye are; and when I see the blood, I will pass over you, and there shall no plague be upon you to destroy you, when I smite the land of Egypt. וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֵת עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר אַתֶּם שָׁם וְרָאִיתִי אֶת-הַדָּם וּפָסַחְתִּי עֲלֵיכֶם וְלֹא-יְהִיֶּה לָכֶם לְמִשְׁחִית בְּהַכְּתִי בָאָרֶץ מִצְרָיִם:
- 14 And this day shall be unto you for a memorial, and ye shall keep it a feast to the LORD; throughout your generations ye shall keep it a feast by an ordinance for ever. וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזִכְרוֹן וְחַגְגְתֶּם אֹתוֹ חֵג לַיהוָה לְדִרְתֵּיכֶם חֻקַּת עוֹלָם תַּחֲגֹהוּ: וְהָיָה יוֹמָא הַדִּין לְכוֹן לְדוֹכְרָנָא וְתִיַּחְגֹּנָא יְתִיה חֲגָא קֳדָם יי לְדִרְכוֹן קָיָם עָלָם תִּיַּחְגֻּנִיָּה:
- 15 Seven days shall ye eat unleavened bread; howbeit the first day ye shall put away leaven out of your houses; for whosoever eateth leavened bread from the first day until the seventh day, that soul shall be cut off from Israel. שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ אֶךְ בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שֹׂאֵר מִבְּתִיכֶם כִּי כָל-אֹכֵל חֶמֶץ וְנִכְרְתָה נַפְשׁוֹ הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרֵאשׁוֹן עַד-יוֹם הַשְּׁבִיעִי: שִׁבְעָא יוֹמִין פְּטִירָא תִּכְלוּן בְּרִם בְּיוֹמָא קֳדָמָא תִּבְטְלוּן חֲמִירָא מִבְּתִיכוֹן אֲדִי כָל דְּיִיכּוֹל חֲמִיעַ וְיִשְׁתִּיבִי אֲנִשָּׁא הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹמָא קֳדָמָא עַד יוֹמָא שְׁבִיעָאָה:
- 16 And in the first day there shall be to you a holy convocation, and in the seventh day a holy convocation; no manner of work shall be done in them, save that which every man must eat, that only may be done by you. וּבְיוֹם הָרֵאשׁוֹן מִקְרָא-קֹדֶשׁ וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא-קֹדֶשׁ יְהִי לָכֶם כָּל-מְלָאכָה לֹא-יַעֲשֶׂה בָהֶם אֶךְ אֲשֶׁר יֹאכַל לְכָל-נֶפֶשׁ הוּא לִבְדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם: וּבְיוֹמָא קֳדָמָא מְעַרַע קֳדִישׁ וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה מְעַרַע קֳדִישׁ יְהִי לְכוֹן כָּל עֲבִידָא לֹא יַעֲבִיד בְּהוֹן בְּרִם מָא דְּמַתְּאֵכִיל לְכָל נֶפֶשׁ הוּא בְּלַחֲדוּהִי יַעֲבִיד לְכוֹן:

(13) והיה הדם לכם לאות. לכם לאות ולא לאחרים לאות, מכאן שלא נמנו הדם אלא מצפנים: וראיתי את הדם. הכל גלוי לפניו, אלא אמר הקב"ה נתן אני את עיני לראות שאתם עסוקים במצותי, ופוסק אני עליכם: ופסחת. וחמלתי, ודומה לו פסוק והקלתי (ישעיה לא, ה). ואני אומר, כל פסחה לשון דלוג וקפיצה, ופסחתי, מדלג היה מצתי ישראל לבתי מצרים, שהיו שרוים זה בתוך זה, וכן פסחים על שתי הסעפים (מלכים-א יח, כא), וכן כל הפסחים הולכים כקופצים, וכן פסוק והמליט, מדלגו וממלטו מבין המומתים: ולא יהיה בכם נגף. אבל הווה הוא במצרים. הרי שהיה מצתי של ישראל יכול ימלט, תלמוד לומר ולא יהיה בכם נגף, אבל הווה במצרי שבצבתיכם. הרי שהיה ישראל צביתו של מצרי שומע אני ילקה כמותו, תלמוד לומר ולא יהיה בכם נגף (מכילתא פ"ז):

(14) לזכרון. לדורות: והגתם אותו. יום שהוא לך לזכרון אתה חוגגו (שס), ועדיין לא שמענו אי זה יום הזכרון, תלמוד לומר זכור את היום הזה אשר יצאתם מארץ מצרים, למדנו שיום היציאה הוא יום של זכרון, ואיזה יום יצאו, תלמוד לומר ממקרת הפסח יצאו (במדבר לג, ג), הוי אומר יום ט"ו בניסן הוא של יו"ט, שהרי ליל ט"ו אכלו את הפסח ולצקר יצאו (מכילתא שס): לדרתיכם וגו'. שומע אני מעוט דורות שנים, תלמוד לומר חקת עולם תחגוהו (מכילתא פ"ז):

(15) שבעת ימים. שטי"נא של ימים: שבעת ימים מצות תאכלו. ובמקום אחר הוא אומר ששתי ימים תאכל מצות (דברים טז, ח), למד על שבעי של פסח שאינו חובה לאכול מצה, ובלבד שלא יאכל חמץ, מגין אף ששה רשות, תלמוד לומר ששת ימים. זו מדה בתורה, דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו בלבד יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא, מה שציעי רשות אף ששה רשות, יכול אף לילה הראשון רשות, תלמוד לומר בערב תאכלו מצות, הכתוב קבעו חובה (פסחים קכ. ב): אך ביום הראשון תשביתו שאור. מערב יום ט"ז, וקריו ראשון לפי שהוא לפני השבעה, ומנינו מוקדם קרוי ראשון, כמו בראשון קדם פולד (איוז טו, ז), הלפני אדם נולדת, או אינו אלא ראשון של שבעה, תלמוד לומר לא תשפט על קמץ, לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים: הנפש ההוא. כשהיא נפשה וצדעה, פרט לאנוס (מכילתא פ"ח): מישראל. שומע אני תכרת מישראל ותלך לה לעם אחר, תלמוד לומר במקום אחר, מלפני, בכל מקום שהוא רשותי:

17	And ye shall observe the feast of unleavened bread; for in this selfsame day have I brought your hosts out of the land of Egypt; therefore shall ye observe this day throughout your generations by an ordinance for ever.	וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַמִּצְוֹת כִּי בְעָצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת־צְבָאוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם:	וְתָטְרוּן יֵת פְּטִירָא אָרִי בְכָרֵן יוֹמָא הָדִין אִפִּיקִית יֵת חִילִּיכֹן מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם וְתָטְרוּן יֵת יוֹמָא הָדִין לְדָרִיכֹן קָם עֹלָם:
18	In the first month, on the fourteenth day of the month at even, ye shall eat unleavened bread, until the one and twentieth day of the month at even.	בְּרֵאשִׁון בְּאַרְבַּעָה עֶשֶׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בַּעֲרֵב תֹאכְלוּ מִצֹּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בַּעֲרֵב:	בְּנִיסָן בְּאַרְבַּעַת עֶסְרָא יוֹמָא לִירְחָא בְּרַמְשָׁא תִּיכְלוּן פְּטִירָא עַד יוֹמָא חַד וְעֶסְרִין לִירְחָא בְּרַמְשָׁא:
19	Seven days shall there be no leaven found in your houses; for whosoever eateth that which is leavened, that soul shall be cut off from the congregation of Israel, whether he be a sojourner, or one that is born in the land.	שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבֵיתֵיכֶם כִּי כָל־אֹכֵל מִחֻמֶּצֶת וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעֵדֶת יִשְׂרָאֵל בְּגֵר וּבְאֻזְרַח הָאֶרֶץ:	שִׁבְעָא יוֹמִין חֲמִירָא לֹא יִשְׁתַּכַּח בְּבֵיתִיכֹן אָרִי כָל דְּיִיכֹל מִחֻמְעָא וְיִשְׁתִּיבִי אֲנָשָׁא הַהוּא מִכְּנֻשְׁתָּא דִּישְׂרָאֵל בְּגִירָא וּבְנִצְיָבִיא דְּאֶרְעָא:
20	Ye shall eat nothing leavened; in all your habitations shall ye eat unleavened bread.	כָּל־מִחֻמֶּצֶת לֹא תֹאכְלוּ בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם תֹאכְלוּ מִצֹּת: (פ)	כָּל מִחֻמְעָא לֹא תִיכְלוּן בְּכָל מוֹתְבִיכֹן תִּיכְלוּן פְּטִירָא:
21	Then Moses called for all the elders of Israel, and said unto them: 'Draw out, and take you lambs according to your families, and kill the passover lamb.	וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִשְׁכוּ וּקְחוּ לָכֶם צֹאן לְמִשְׁפַּחְתֵּיכֶם וּשְׁחֲטוּ הַפֶּסַח:	וּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל סְבִי יִשְׂרָאֵל וַאֲמַר לְהוֹן אֲתַנְגִּידוּ וְסִבּוּ לְכוּן מִן בְּנֵי עֲנָא לְזַרְעֵיתִיכֹן וְכוּסוּ פֶסַחָא:

חמישי

(16) מקרא קדש. מקרא שם דצר, קרא אותו קדש, לאכילה, ושתייה, וכסות (מכילתא פ"ט): לא יעשה בהם. אפי' על ידי אחרים: הוא לבדו. (יכול אף לעוצד גלולים, תלמוד לומר הוא לצדו יעשה לכם, לכם ולא לעוצד גלולים) הוא ולא מכשיריו שאפשר לעשותן מערב יום טוב: לכל נפש. אפילו לזהמה, יכול אף לנכרים, תלמוד לומר לכם (נ"א אך) (בינה כח):

(17) ושמרתם את המצות. שלא יבאו לידי חמוץ, מכאן אמרו, קפח, פלגוש צנון. רבי יאשיה אומר, אל תהי קורא את הפצות, אלא את הפצות, כדרך שאין מחמיצין את המצות כך אין מחמיצין את המצות, אלא אם צאה לידך עשה אותה מיד: ושמרתם את היום הזה. ממלאכה: לדירתכם חקת עולם. לפי שלא נאמר דורות וחקת עולם על המלאכה אלא על החגיגה, לכך חזר ושנאו כאן, שלא תאמר, אזרת כל מלאכה לא יעשה, לא לדורות נאמרה אלא לאותו הדור:

(18) עד יום האחד ועשרים. למה נאמר, והלא כבר נאמר שבעת ימים, לפי שנאמר ימים, לילות מנין, תלמוד לומר עד יום האחד וגו':

(19) לא ימצא בבתיכם. מנין לגבולין, תלמוד לומר בכל גבולך. מה תלמוד לומר בבתיכם, מה ביתך צרשותך אף גבולך צרשותך, יא חמנו של נכרי שהוא אצל ישראל ולא קבל עליו אחריות: כי כל אוכל מחמצת. לענוש כרת על השאור, והלא כבר ענוש על החמץ, אלא שלא תאמר, חמץ שראוי לאכילה ענוש עליו, שאור שאינו ראוי לאכילה לא יענוש עליו, ואם ענוש על השאור ולא ענוש על החמץ, הייתי אומר, שאור שהוא מחמץ אחרים ענוש עליו, חמץ שאינו מחמץ אחרים לא יענוש עליו, לכך נאמרו שניהם (מכילתא פ"י): בגר ובאזרח הארץ. לפי שהנס נעשה לישראל, הוצרך לרבות את הגרים:

(20) מחמצת לא תאכלו. אזרתה על אכילת שאור: כל מחמצת. להציא את תערובתו: בכל מושבתיכם תאכלו מצות. זה צא למד שהא ראויה ליאכל בכל מושבתיכם, פרט למעשר שני וחלות תודה (מכילתא פ"י ע"ש) (שאינה ראויה להאכל בכל מושבות אלא בירושלים):

22	And ye shall take a bunch of hyssop, and dip it in the blood that is in the basin, and strike the lintel and the two side-posts with the blood that is in the basin; and none of you shall go out of the door of his house until the morning.	וּלְקַחְתֶּם אֶגְדַּת אֶזֶב וּטְבַלְתֶּם בָּדָם אֲשֶׁר-בַּסֶּף וְהַגְעַתֶּם אֶל-הַמַּשְׁקֹף וְאֶל-שְׁתֵּי הַמְּזוּזֹת מִן-הַדָּם אֲשֶׁר בַּסֶּף וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח-בֵּיתוֹ עַד-בֹּקֶר:	22
23	For the LORD will pass through to smite the Egyptians; and when He seeth the blood upon the lintel, and on the two side-posts, the LORD will pass over the door, and will not suffer the destroyer to come in unto your houses to smite you.	וְעָבַר יְהוָה לַלַּיְלָה אֶת-מִצְרַיִם וְרָאָה אֶת-הַדָּם עַל-הַמַּשְׁקֹף וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזֹת וַפָּסַח יְהוָה עַל-הַפֶּתַח וְלֹא יִתֵּן הַמַּשְׁחִית לָבֹא אֶל-בְּתִיכֶם לַלַּיְלָה:	23
24	And ye shall observe this thing for an ordinance to thee and to thy sons for ever.	וְשָׁמַרְתֶּם אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה לְחֻק־לָזָךְ וּלְבְנֵיךָ עַד-עוֹלָם:	24
25	And it shall come to pass, when ye be come to the land which the LORD will give you, according as He hath promised, that ye shall keep this service.	וְהָיָה כִּי-תָבֹאוּ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִתֵּן יְהוָה לָכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר וְשָׁמַרְתֶּם אֶת-הָעֲבֹדָה הַזֹּאת:	25
26	And it shall come to pass, when your children shall say unto you: What mean ye by this service?	וְהָיָה כִּי-יֹאמְרוּ אֲלֵיכֶם בְּנֵיכֶם מָה הָעֲבֹדָה הַזֹּאת לָכֶם:	26
27	that ye shall say: It is the sacrifice of the LORD's passover, for that He passed over the houses of the children of Israel in Egypt, when He smote the Egyptians, and delivered our houses.' And the people bowed the head and worshipped.	וְאָמַרְתֶּם זִבְח־פֶּסַח הוּא לַיהוָה אֲשֶׁר פָּסַח עַל-בְּתֵי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנֹגְפוֹ אֶת-מִצְרַיִם וְאֶת-בְּתֵינוּ הִצִּיל וַיִּקַּד הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ:	27
28	And the children of Israel went and did so; as the LORD had commanded Moses and Aaron, so did they.	וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כֵּן עָשׂוּ: (ס)	28

- (21) משכו. מי שיש לו זאן ימשוך משלו: וקחו. מי שאין לו יקח מן השוק: למשפחותיכם. שה לצית אבות:
- (22) אֶזֶב. מין ירק שיש לו גזעולין: אגדת אֶזֶב. ג' קלחין קרויין אגודה: אשר בסף. ככלי, כמו ספות כסף: מן הדם אשר בסף. למה חזר ושנאו, שלא תאמר טבילה אחת לשלש המתנות, לכך נאמר עוד אשר בסף, שמהא כל נמינה ונמינה מן הדם אשר בסף, על כל הגעה טבילה: ואחם לא תצאו וגו'. מגיד, שמאחר שנתנה רשות למשחית לחבל, אינו מבחין בין זדיק לרשע, ולילה רשות למחבלים היא, שנאמר זו תקמם קל פיתו יער (תהלים קד, כ):
- (23) ופסח. וממל וי"ל ודלג: ולא יתן המשחית. ולא יתן לו יכולת לצא, כמו ולא נקטו חללים להרע עמדי (צראשית לא, ז):
- (24) והיה כי תבאו. תלה הכתוב מזה וז צביאתם לארץ, ולא נתחייבו צמדצר אלא פסח אחד שעשו בשנה השנית על פי הדבור: כאשר דבר. והיכן דבר, והצאתי אתכם אל הארץ וגו' (שמות ו, ח):
- (27) ויקד העם. על צורת הגאולה, וציאת הארץ, וצורת הצנים שהיו להם:

<p>29 And it came to pass at midnight, that the LORD smote all the firstborn in the land of Egypt, from the first-born of Pharaoh that sat on his throne unto the first-born of the captive that was in the dungeon; and all the first-born of cattle.</p>	<p>וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה וַיַּהֲרֹג ה' כָּל־בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם מִבְּכֹרֵי פַרְעֹה הַיֹּשֵׁב עַל־כִּסֵּאוֹ עַד בְּכוֹר הַשְּׂכִי אֲשֶׁר בַּבַּיִת הַבּוֹר וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה:</p>	<p>ששי ט</p>
<p>30 And Pharaoh rose up in the night, he, and all his servants, and all the Egyptians; and there was a great cry in Egypt; for there was not a house where there was not one dead.</p>	<p>וַיָּקָם פַּרְעֹה לַיְלָה הוּא וְכָל־עַבְדָּיו וְכָל־מִצְרַיִם וַתְּהִי צַעֲקָה גְדֹלָה בְּמִצְרַיִם כִּי־אֵין בֵּית אִשָּׁר אֵין־שָׁם מָת:</p>	<p>ששי ט</p>
<p>31 And he called for Moses and Aaron by night and said: 'Rise up, get you forth from among my people, both ye and the children of Israel; and go, serve the LORD, as ye have said.</p>	<p>וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן בַּלַּיְלָה וַיֹּאמֶר קוּמוּ פָּרוּ מִבֵּין עַמִּי אֲפֹתֶיךָ וְהַיְלָדִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלָכוּ עַבְדוּ אֶת־יְהוָה כַּדְּבַרְכֶּם:</p>	<p>ששי ט</p>
<p>32 Take both your flocks and your herds, as ye have said, and be gone; and bless me also.'</p>	<p>אֲפֹתֶיךָ וְהַיְלָדִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלָכוּ עַבְדוּ אֶת־יְהוָה כַּדְּבַרְכֶּם קָחוּ כָּאֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם וּלְכוּ וּבִרְכַתֶּם גַּם־אֹתִי:</p>	<p>ששי ט</p>
<p>33 And the Egyptians were urgent upon the people, to send them out of the land in haste; for they said: 'We are all dead men.'</p>	<p>וַתַּחֲזֹק מִצְרַיִם עַל־הָעָם לְמַהֵר לְשַׁלְּחָם מִן־הָאָרֶץ כִּי אָמְרוּ כָּלֵנוּ מֵתִים:</p>	<p>ששי ט</p>

(28) וילכו ויעשו בני ישראל. והלא מראש חודש נאמר להם, אלא מכיון שקבלו עליהם, מעלה עליהם הכתוב כאלו עשו (מכילתא פי"ג): וילכו ויעשו. אף ההליכה מנה הכתוב, ליתן שכר להליכה ושכר לעשייה: כאשר צוה ה' את משה ואהרן. להגיד שזבח של ישראל שלא הפילו דבר מכל מצוות משה ואהרן, ומהו כן עשו, אף משה ואהרן כן עשו: (29) וד'. כל מקום שנאמר וד', הוא וצית דינו, שהיו"ו לשון תוספת הוא, כמו פלוני ופלוני: הכה כל בכור. אף של אומה אחרת והוא במצרים: מבכור פרעה. אף פרעה בכור היה וגשתייר מן הבכורים, ועליו הוא אומר צַעֲבוֹר זֹאת הָעֶמְקִיתִּיךָ (שמות ט, טז): עד בכור השבי. שהיו שמחין לאידם של ישראל, ועוד שלא יאמרו יראתנו הציאה הפורענות זו. ובכור השפחה בכלל היה, שהרי מנה מן החסוד שזכנן עד הפחות, ובכור השפחה חסוד מצבור השבי: (30) ויקם פרעה. ממטחו: לילה. ולא כדרך המלכים שזלש שעות ציוס: הוא. תחלה, ואחר כך עצדיו, מלמד שהיה הוא מחזר על צדי עצדיו ומעמידן: כי אין בית אשר אין שם מת. יש שם בכור, מת, אין שם בכור, גדול שצבית קרוי בכור, שנאמר אף אני צבור אֶתְּנָהוּ (תהלים פט, כח). דבר אחר, מצריות מזנות תחת בעליהן ויולדות מרוקים פנויים, והיו להם בכורות הרצה, פעמים הם חמשה לאשה אחת, כל אחד בכור לאציו: (31) ויקרא למשה ולאהרן לילה. מגיד שהיה מחזר על פתחי העיר וצועק, היכן משה שרוי, היכן אהרן שרוי: גם אתם. הגזרים: גם בני ישראל. הטף: ולכו עבדו וגו' כדברכם. הכל כמו שאמרתם, ולא כמו שאמרתני אני, בטל לא אשלח, בטל מי ומי ההולכים, בטל רק נאכנס וצקרכם יג: (32) גם צאנכם גם בקרכם קחו. מהו כאשר דצרתם, גם אֶתְּנָהוּ צַעֲבוֹר זֹאת הָעֶמְקִיתִּיךָ (שמות י, כה): וברכתם גם אותי. התפללו עלי שלא אמות, שאני בכור (מכילתא פי"ג): (33) כלנו מתים. אמרו, לא כגזרת משה הוא, שהרי אמר ומת כל בכור, וכאן אף הפשוטים מתים, ה' או"י צבית אחד (שם):

34	And the people took their dough before it was leavened, their kneading-troughs being bound up in their clothes upon their shoulders.	וַיִּשָּׂא הָעָם אֶת־בִּצָּקוֹ טָרֵם יַחְמֹץ מִשְׁאֲרֵתָם צָרֶרֶת בְּשִׁמְלָתָם עַל־שִׁכְמָם:	וַיִּטֹּל עָמָא יֵת לִישְׁהוֹן עַד לֹא חֲמַע מִזֹּתֶר אֲצֻתָּהוֹן צָרִיר בְּלִבְשִׁיהוֹן עַל כְּתָפֵיהוֹן:
35	And the children of Israel did according to the word of Moses; and they asked of the Egyptians jewels of silver, and jewels of gold, and raiment.	וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיִּשְׁאַלּוּ מִמִּצְרַיִם כֶּלִי־כֶסֶף וְכֶלִי זָהָב וְשִׁמְלֹת:	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָבְדוּ כְּפִתְגָמָא דְּמֹשֶׁה וַיִּשְׁאַלּוּ מִמִּצְרַיִם מִנִּין דְּכֶסֶף וּמִנִּין דְּזָהָב וּלְבֻשִׁין:
36	And the LORD gave the people favour in the sight of the Egyptians, so that they let them have what they asked. And they despoiled the Egyptians.	וַיְהִי־נָתַן אֶת־חַן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וַיִּשְׁאַלּוּם וַיִּנְצְלוּ אֶת־מִצְרַיִם: (פ)	וַיְיָ יְהִיב יֵת עָמָא לְרַחֲמִין בְּעֵינֵי מִצְרַאִי וַאֲשִׁאִילוּנֹן וְרוֹקִינוּ יֵת מִצְרַיִם:
37	And the children of Israel journeyed from Rameses to Succoth, about six hundred thousand men on foot, beside children.	וַיִּסְעוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִרַעַמְסֶס סִכְתָּה כֶּשֶׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף רִגְלֵי הַגְּבֵרִים לְבַד מִטָּף:	וַיִּטְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִרַעַמְסֶס לְסִכְתָּה כְּשִׁית מֵאָה אֶלְפִין גּוֹבְרָא רִגְלָאָה בְּרִ מִטְפָּלָא:
38	And a mixed multitude went up also with them; and flocks, and herds, even very much cattle.	וְגַם־עָרַב רַב עָלָה אִתָּם וְצֹאן וּבָקָר מְקֻנָּה כְּבֹד מְאֹד:	וְאַף נֹכְרָאִין סְגִיאִין סְלִיקוּ עִמָּהוֹן וְעֵנָא וְתוֹרֵי בְּעִירָא סְגִי לְחֻדָּא:
39	And they baked unleavened cakes of the dough which they brought forth out of Egypt, for it was not leavened; because they were thrust out of Egypt, and could not tarry, neither had they prepared for themselves any victual.	וַיֹּאפּוּ אֶת־הַבִּצָּק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עֹגֶת מִצּוֹת כִּי לֹא חָמָץ כִּי־גֵרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכֻלוּ לְהִתְמַהֲמֶה וְגַם־צָדָה לֹא־עָשׂוּ לָהֶם:	וַאֲפֹ יֵת לִישָׂא דְּאַפִּיקוּ מִמִּצְרַיִם גְּרִיצֹן פִּטִּירֵן אֲרִי לֹא חֲמַע אֲרִי אֶתְרַכּוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכֻלוּ לְאַתְעַכְבָּא וְאַף וְנָדִין לֹא עָבְדוּ לָהוֹן:
40	Now the time that the children of Israel dwelt in Egypt was four hundred and thirty years.	וּמוֹשֵׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה:	וּמוֹתֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּיתִיבּוּ בְּמִצְרַיִם אַרְבַּע מֵאָה וְתִלְתִּין שָׁנִין:

- (34) טרם יחמץ. המצריים לא הניחוס לשהות כדי חימוץ: משארתם. שירי מנה ומרור (סס): על שכמם. אע"פ שזהמנות הרצה הוליכו עמהם, מחצצים היו את המנות (סס):
- (35) כדבר משה. שאמר להם צמרים, וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ מֵאֵת רַעְהוּ (שמות יא, ז): ושמלת. אף הן היו חשונות להם מן הכסף ומן הזהב, והמאחר בפסוק חשון (מכילתא סס):
- (36) וישאלום. אף מה שלא היו שואלים מהם היו נותנים להם, אתה אומר אחד טול שנים ולך: וינצלו. ורוקינו:
- (37) מרעמסס סכתה. ק"ן מיל היו, וצאו שם לפי שעה, שנאמר וַאֲשָׂא אֶתְכֶם עַל פְּנֵי נֶשְׁרִים (שמות יט, ד): הגברים: מנן עשרים שנה ומעלה:
- (38) ערב רב. תערובות אומות של גרים:
- (39) עוגות מצות. חררה של מנה. צנץ שלא החמיץ קרוי מנה: וגם צדה לא עשו להם. לדרך. מגיד שצנץ של ישראל, שלא אמרו האין נאל למדצר בלא צדה, אלא האמינו והלכו (מכילתא פי"ד), הוא שמפורש בצבלה וְכִקְפִי לָךְ קָסֵד נְעוּרֶיךָ לְהַצֵּחַ פְּלוּסִיךָ לְקַטֵּף אֶתְרֵי צִמְדָּךְ בְּאֶרֶץ לֹא וְרֹעֶה (ירמיה ז, ז), ומה שזכר מפורש אחריו קדש יִשְׁרָאֵל לְה' וגו':
- (40) אשר ישבו במצרים. אחר שאר היציבות שישנו גרים בארץ לא להם: שלשים שנה וארבע מאות שנה. צין הכל,

41	And it came to pass at the end of four hundred and thirty years, even the selfsame day it came to pass, that all the host of the LORD went out from the land of Egypt.	וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיְהִי בַעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה יֵצְאוּ כָּל-צְבָאוֹת יְהוָה מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:
42	It was a night of watching unto the LORD for bringing them out from the land of Egypt; this same night is a night of watching unto the LORD for all the children of Israel throughout their generations.	לֵיל שְׁמֵרִים הוּא לַיהוָה לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם הוּא לֵילָא הַדִּין קֶדֶם יְיָ נָטִיר שְׁמֵרִים לְכָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדֹרֹתָם: (פ)
43	And the LORD said unto Moses and Aaron: 'This is the ordinance of the passover: there shall no alien eat thereof;	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח כָּל-בֶּן-נֶכֶר לֹא-יֹאכַל בּוֹ:
44	but every man's servant that is bought for money, when thou hast circumcised him, then shall he eat thereof.	וְכָל-עֶבֶד אִישׁ מִקְנַת-כֶּסֶף וּמִלְתָּה אֹתוֹ אִזּוֹ יֹאכַל בּוֹ:
45	A sojourner and a hired servant shall not eat thereof.	תּוֹשֵׁב וְשָׂכִיר לֹא-יֹאכַל בּוֹ:
46	In one house shall it be eaten; thou shalt not carry forth aught of the flesh abroad out of the house; neither shall ye break a bone thereof.	בְּבֵית אֶחָד יֹאכַל לֹא-תוֹצִיא מִן-הַבֵּית מִן-הַבָּשָׂר חִיצָה וְעַצֹּם לֹא תִשְׁבְּרוּ בּוֹ:

משנולד יצחק עד עכשיו היו ארבע מאות שנה, משהיה לו זרע לאברהם נתקיים כי גר יהיה זרעך, ושלשים שנה היו משנולדה גזירת בין הצמרים עד שנולד יצחק. ואי אפשר לומר צאריך מצרים לצדה, שהרי קהת מן הצמרים עם יעקב היה, לא וחשוב כל שנותיו וכל שנות עמרם בנו ושמונים של משה, לא תמצאם כל כך, ועל כרחך הרבה שנים היו לקהת עד שלא ירד למצרים, והרבה משנות עמרם נבלעים בשנות קהת, והרבה משמונים של משה נבלעים בשנות עמרם, הרי שלא תמצא ארבע מאות ליציאת מצרים, והזקקת לומר על כרחך שאף שאר הישיבות נקראו גרות, אפילו בחצרון, כענין שנאמר אֲשֶׁר גָּר עָם אֲבִירָהָם וַיִּזְכֶּק (בראשית לה, כז), ואומר אֵת אֲרָץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר גָּרוּ בָּהּ (שמות ו, ד), לפיכך אתה צריך לומר כי גר יהיה זרעך, משהיה לו זרע, וכשתמנה ארבע מאות שנה משנולד יצחק, תמצא מציאתו למצרים עד יציאתו ר"י שנה, וזה אחד מן הדברים ששינו לתלמי המלך:

(41) ויהי מקץ שלשים שנה וגר יהי בעצם היום הזה. מגיד, שכיון שהגיע הקץ, לא עכצן המקום כהרף עין, בט"ו צניסן באו מלאכי השרת אלל אברהם לבשרו, בט"ו צניסן נולד יצחק, ובט"ו צניסן נגזרה גזירת בין הצמרים (מכילתא פ"ד: 7): (42) ליל שמרים. שהיה הקצ"ה שומר ומצפה לו לקיים הצטמתו להוציאם מארץ מצרים: הוא הלילה הזה. הוא הלילה שאמר לאברהם כלילה הזה אני גואל את בניך: שמרים לכל בני ישראל לדרתם. מִשְׁמֵר וְצֹא מִן הַמִּזְקִין, כענין שנאמר וְלֹא יִשָּׁן הַמִּשְׁחִית וְגו':

(43) זאת חקת הפסח. צ"ד צניסן נאמרה להם פרשה זו: כל בן נכר. שנתנכרו מעשיו לאציו שצמרים (פסחים לו:), ואחד נכרי ואחד ישראל מומר במשמע (מכילתא פט"ו):

(44) ומלתה אותו אז יאכל בו. רבו, מגיד שמילת עבדיו מעכצתו מלאכול בפסח (יבמות ע:), דברי רבי יהושע. רבי אליעזר אומר, אין מילת עבדיו מעכצתו מלאכול בפסח, א"כ מה תלמוד לומר אז יאכל בו, העבד:

(45) תושב. זה גר תושב: ושכיר. זה הנכרי, ומה תלמוד לומר, והלא ערלים הם ונאמר וְכָל עֶרְלָא לֹא יֹאכַל בּוֹ, אלא כגון ערבי מהול וגזעוני מהול והוא תושב או שכיר:

47	All the congregation of Israel shall keep it.	כָּל־עֵדַת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אֹתוֹ: כָּל־כְּנִשְׁתָּא דְיִשְׂרָאֵל יַעֲבֹדוּן יְיָ:	47
48	And when a stranger shall sojourn with thee, and will keep the passover to the LORD, let all his males be circumcised, and then let him come near and keep it; and he shall be as one that is born in the land; but no uncircumcised person shall eat thereof.	וְכִי־יִגְוֹר אִתְּךָ גֵר וְעָשָׂה פֶסַח לִיהְיֹה הַמָּוֶל לְךָ כָּל־זָכָר וְאִי יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ וְהָיָה כְּאֶזְרָח הָאָרֶץ וְכָל־עֶרְלָל לֹא־יֹאכַל בּוֹ: וְאִי יִגְוֹר אִתְּךָ גֵר וְעָשָׂה פֶסַח לִיהְיֹה הַמָּוֶל לְךָ כָּל־זָכָר וְאִי יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ וְהָיָה כְּאֶזְרָח הָאָרֶץ וְכָל־עֶרְלָל לֹא־יֹאכַל בּוֹ: וְאִי יִגְוֹר אִתְּךָ גֵר וְעָשָׂה פֶסַח לִיהְיֹה הַמָּוֶל לְךָ כָּל־זָכָר וְאִי יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ וְהָיָה כְּאֶזְרָח הָאָרֶץ וְכָל־עֶרְלָל לֹא־יֹאכַל בּוֹ:	48
49	One law shall be to him that is homeborn, and unto the stranger that sojourneth among you.	תּוֹרָה אַחַת יְהִיָּה לְאֶזְרָח וְלִגֵּר הֶגֶר בְּתוֹכְכֶם: אוֹרִיתָא חֲדָא תְּהִי לְיִצְיָבִיא וְלִגְיורִיא דִּיתְגִּיירוּן בִּינִיכּוֹן:	49
50	Thus did all the children of Israel; as the LORD commanded Moses and Aaron, so did they.	וַיַּעֲשׂוּ כָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן כֵּן עָשׂוּ: (ס)	50
51	And it came to pass the selfsame day that the LORD did bring the children of Israel out of the land of Egypt by their hosts.	וַיְהִי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא יְהוָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צְבָאָתָם: (פ)	51
XIII	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימֹר:	סביעי
2	‘Sanctify unto Me all the first-born, whatsoever opens the womb among the children of Israel, both of man and of beast, it is Mine.’	קֹדֶשׁ־לִי כָל־בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל־רֶחֶם בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאָדָם וּבְבִהֵמָה לִי הוּא: אֲקֹדִישׁ קֹדְמִי כָל בּוֹכְרָא פֶתַח כָּל וּלְדָא בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאִנְשָׁא וּבְבִהֵמָה לִי הוּא:	2

(46) בבית אחד יאכל. בחצורה אחת, שלא יעשו הנמנין עליו שתי חצורות ויחלקוהו, אחת אומר בחצורה אחת או אינו אלא צבית אחד כמשמעו, וללמד שאם התחילו והיו אוכלים בחצר וירדו גשמים שלא יכנסו לצבית, תלמוד לומר על הצבית אשר יאכלו אותו צבס, מכאן שהאוכל, אוכל בשני מקומות (מכילתא פט"ו): לא תוציא מן הבית. מן החצורה: ועצם לא תשברו בו. הראוי לאכילה, כגון שיש עליו כזית נשר יש צו משום שצירת עזס, אין עליו כזית נשר או מות, אין צו משום שצירת עזס:

(47) כל עדת ישראל יעשו אותו. למה נאמר, לפי שהוא אומר בפסח מזרים שה לצבית אצות, שנמנו עליו למשפחות, יכול אף פסח דורות כן, תלמוד לומר כל עדת ישראל יעשו אותו:

(48) ועשה פסח. יכול כל המתגייר יעשה פסח מיד, תלמוד לומר והיה כאזרח הארץ, מה אזרח בארבעה עשר אף גר בארבעה עשר: וכל ערל לא יאכל בו. להציא את שמתו אחיו מחמת מילה, שאינו מומר לערלות ואינו נלמד מן נכר לא יאכל בו:

(49) תורה אחת וגו'. להשוות גר לאזרח אף לשאר מצות שבתורה (מכילתא שם):

(2) פטר כל רחם. שפתח את הרחם תחלה, כמו פוטר מים ראשית מלון (משלי יז, יד). וכן יקטירו צִשְׁפָּה (תהלים כז, ח), יפתחו שפתים: לי הוא. לעזמי קנייתים, ע"י שהכיתי צבורי מזרים:

<p>And Moses said unto the people: 'Remember this day, in which ye came out from Egypt, out of the house of bondage; for by strength of hand the LORD brought you out from this place; there shall no leavened bread be eaten.</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם זְכוֹר אֶת-הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יֵצְאוּתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים כִּי בְחֹזֶק יָד הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֵאָכֵל חֻמֶּץ:</p>	<p>3</p>
<p>This day ye go forth in the month Abib.</p>	<p>וְיוֹמָא דִּין אַתּוּן נִפְקִין בִּירְחָא דְּאַבִּיבָא:</p>	<p>4</p>
<p>And it shall be when the LORD shall bring thee into the land of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Hivite, and the Jebusite, which He swore unto thy fathers to give thee, a land flowing with milk and honey, that thou shalt keep this service in this month.</p>	<p>וְהָיָה כִּי-יְבִיאֲךָ יְהוָה אֶל-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַחִיטִּי וְהַיְבוּסִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְךָ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבַשׁ וְעָבַדְתָּ אֶת-יְהוָה בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה:</p>	<p>5</p>
<p>Seven days thou shalt eat unleavened bread, and in the seventh day shall be a feast to the LORD.</p>	<p>שִׁבְעָא יוֹמִין תִּיכּוֹל פְּטִירָא וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה חֲגָא קֳדָם יי:</p>	<p>6</p>
<p>Unleavened bread shall be eaten throughout the seven days; and there shall no leavened bread be seen with thee, neither shall there be leaven seen with thee, in all thy borders.</p>	<p>מִצּוֹת יֵאָכֵל אֶת שִׁבְעַת הַיָּמִים וְלֹא-יֵרָאָה לְךָ חֻמֶּץ וְלֹא-יֵרָאָה לְךָ שָׂאֵר בְּכָל-גְּבֻלָּךְ:</p>	<p>7</p>
<p>And thou shalt tell thy son in that day, saying: It is because of that which the LORD did for me when I came forth out of Egypt.</p>	<p>וְהַגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם:</p>	<p>8</p>

- (3) זכור את היום הזה. למד, שמוזכרין יציאת מצרים בכל יום:
(4) בחדש האביב. וכי לא היינו יודעין צאיזה חדש יצאו, אלא כך אמר להם, ראו חסד שגמלכם, שהוציא אתכם צדק שהוא
פָּשַׁר לְנֶאֱמָר, לא חמה, ולא זנה, ולא גשמים, וכן הוא אומר מוציא לְסִירִים צְפוּשׁוֹת (תהלים סח, ז), חֶדֶשׁ שֶׁהוּא כֶּשֶׁר לְנֶאֱמָר:
(5) אל ארץ הכנעני וגו'. אע"פ שלא מנה אלא חמשה עממין, כל שצעה גוים צמשמע (תנחומא בא יב), שכולן בכלל כנעני
הם, ואחת ממשפחת כנעני היתה שלא נקרא לה שם, אלא כנעני: נשבע לאבתיך וגו'. באצרהם הוא אומר, צוים שהוא קרם
ה' אֶת אֲדָמָה וגו' (בראשית טו, יח), וביחוק הוא אומר גור צֶאֱרָךְ הָאֵת וגו' (שם כו, ג), וביעקב הוא אומר הֶאֱרָץ אֲשֶׁר אָסֶה לְעַבְדִּי
עֲלֶיךָ וגו' (שם כח, יג): זבת חלב ודבש. חלב צמ מן העצים, והדבש צמ מן התמרים ומן התאנים (רש"י מגילה ו.ו): את
העבודה הזאת. של פסח (פסחים יו.ו), והלא כבר נאמר למעלה והיה כי תצאו אל הארץ וגו', ולמה חזר ושנאה, בשביל דבר
שנאחדש זה, צפרשה ראשונה נאמר וְהָיָה כִּי יֹאמְרוּ לְעַמְּךָ מָה הַעֲצָדָה הַזֹּאת לָכֵס (שמות יב, כו), צֶבֶן רָשָׁע הַכַּחוּז מִדְּבַר
שהוציא את עמנו מן הכלל, וכאן והגדת לצנך צֶבֶן שאינו יודע לשאול, והכחוז מלמדך שחפחת לו אתה צדברי אגדה המושכין
את הלב:
(8) בעבור זה. צעצור שאקיים מצותיו, כגון פסח מצה ומרור הללו: עשה ה' לי. רמז תשובה לצנך רשע לומר, עשה ה' לי
ולא לך, שאלו היית שם לא היית כדאי ליגאל (מכילתא פ"ו):

9	And it shall be for a sign unto thee upon thy hand, and for a memorial between thine eyes, that the law of the LORD may be in thy mouth; for with a strong hand hath the LORD brought thee out of Egypt.	וְהָיָה לָךְ לְאוֹת עַל־יָדְךָ וְלִזְכָּרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת יְהוָה בְּפִיךָ כִּי בְיָד אֶפְקָד יְיָ מִמִּצְרַיִם: וְיָהִי לָךְ לְאוֹת עַל יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת יְהוָה בְּפִיךָ כִּי בְיָד אֶפְקָד יְיָ מִמִּצְרַיִם:	9
10	Thou shalt therefore keep this ordinance in its season from year to year.	וְשָׁמַרְתָּ אֶת־הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָהּ מִיָּמִים יָמִימָה: (פ) וְתָטַר יָת קִימָא הָדִין בְּזִמְנִיה מִזְמָן לְזְמָן:	10
11	And it shall be when the LORD shall bring thee into the land of the Canaanite, as He swore unto thee and to thy fathers, and shall give it thee,	וְהָיָה כִּי־יָבֹאֲךָ יְהוָה אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָךְ וּלְאֲבֹתֶיךָ וְנָתַנָּה לָךְ: וְיָהִי אֲרִי יִשְׁלַחֲךָ יְיָ לְאֶרֶץ כְּנַעַנָאִי כְּמָא דְקִיָּיִם לָךְ וּלְאֲבֹתֶיךָ וְנָתַנָּה לָךְ:	11
12	that thou shalt set apart unto the LORD all that openeth the womb; every firstling that is a male, which thou hast coming of a beast, shall be the LORD's.	וְהַעֲבַרְתָּ כָל־פֶּטֶר־רֶחֶם לַיהוָה וְכָל־פֶּטֶר שֹׁגֵר בַּהֲמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לָךְ הַזֹּכָרִים לַיהוָה: וְתַעֲבֹר כָּל פֶּתַח וּלְדָא קָדָם יְיָ וְכָל פֶּתַח וּלְדָא בְּעִירָא דִּיהוֹן לָךְ דְּכָרִין תַּקְדִּישׁ קָדָם יְיָ:	12
13	And every firstling of an ass thou shalt redeem with a lamb; and if thou wilt not redeem it, then thou shalt break its neck; and all the first-born of man among thy sons shalt thou redeem.	וְכָל־פֶּטֶר חֲמֹר תַּפְדֶּה בִּשְׂה וְאִם־לֹא תַפְדֶּה וַעֲרַפְתּוּ וְכָל בְּכוֹר אָדָם בְּבִנְיָד תַּפְדֶּה: וְכָל בּוֹכְרָא דְחֲמֹרָא תַפְרוּק בְּאֲמָרָא וְאִם לֹא תַפְרוּק וְתַקְפִּיה וְכָל בּוֹכְרָא דְאִנְשָׁא בְּבִנְדָא תַפְרוּק:	13
14	And it shall be when thy son asketh thee in time to come, saying: What is this? that thou shalt say unto him: By strength of hand the LORD brought us out from Egypt, from the house of bondage;	וְהָיָה כִּי־יִשְׁאֲלֶךָ בְּנֶךָ מָחָר לֵאמֹר מַה־זֹּאת וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּתִזְק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים: וְיָהִי אֲרִי יִשְׁאֲלֶךָ בְּנֶךָ מָחָר לֵאמֹר מַה־זֹּאת וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּתִזְק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:	מפטייר

(9) והיה לך לאות. יציאת מצרים תהיה לך לאות: על ידך ולזכרון בין עיניך. רוצה לומר, שתכתוב פרשיות הללו ותקשרם בראש וצדוע: על ידך. יד שמאל, לפיכך ידכה מלא בצפרשה שנייה (פסוק טז), לדרוש זה יד שהיא כהה (מכילתא שם מנחות לו):

(10) מימים ימימה. משנה לשנה (שם לו):

(11) והיה כי יבאך. יש מצבותינו שלמדו מכאן, שלא קדשו בזכות הגולדים במדבר, והאומר קדשו מפרש ביאה זו, אם תקיימוהו במדבר, תזכו ליכנס לארץ ותקיימוהו שם (מכילתא שם) נשבע לך. והיכן נשבע לך, והצאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי וגו' (שמות ו, ח). ונתנה לך. תהא בעיניך כאילו נתנה לך בזיוס, ואל תהי בעיניך כירושא אבות (מכילתא פי"ח):

(12) והעברת. אין והעברת אלא לשון הפרשה, וכן הוא אומר והעצרתם את נחלתו לזבול (במדבר כז, ח): שגר בהמה. גפיל, ששגרתו אמו ושלחתו בלא עמו, ולמדך הכתוב שהוא קדוש בזכותה לפטור את הבא אחריו, ואף שאינו נפל קרוי שגר, כמו שגר חלפיק, אבל זה לא בא אלא ללמד על הנפל, שהרי כבר כתב כל פטר רחם, ואם תאמר אף בכור בהמה טמאה במשמע, בא ופירש במקום אחר בצקקך וצלאקך. לשון אחר יש לפרש והעברת כל פטר רחם, בכור אדם הכתוב מדבר:

(13) פטר חמור. ולא פטר שאר בהמה טמאה, גזרת הכתוב היא, לפי שנמשלו בכורי מצרים לחמורים, ועוד שסייעו את ישראל ביציאתן ממצרים, (שארין לך אחד מישראל שלא נטל הרבה חמורים) טעונים מכספם ומוהצם של מצרים: תפדה בשב. נותן שה לכהן, ופטר חמור מותר בהנאה והשה חולין ביד כהן: וערפתו. עורפו בקופיץ מאחוריו והורגו, הוא הפסיד ממונו של כהן לפיכך יפסיד ממונו (מכילתא פי"ח): וכל בכור אדם בבניך תפדה. חמש סלעים פדיונו, קלוב במקום אחר:

and it came to pass, when Pharaoh would hardly let us go that the LORD slew all the firstborn in the land of Egypt, both the first-born of man, and the first-born of beast; therefore I sacrifice to the LORD all that openeth the womb, being males; but all the first-born of my sons I redeem.

And it shall be for a sign upon thy hand, and for frontlets between your eyes; for by strength of hand the LORD brought us forth out of Egypt.'

וַיְהִי כִּי-הִקְשָׁה פַרְעֹה לְשַׁלְּחֵנוּ וַיַּהַרְגֵם יְהוָה כָּל-בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹר אָדָם וְעַד-בְּכוֹר בְּהֵמָה עַל-כֵּן אֲנִי זֹכֵר לַיהוָה כָּל-פֶּטֶר רֶחֶם הַזָּכָרִים וְכָל-בְּכוֹר בְּנֵי אִפְדָּה:

וְהָיָה לְאוֹת עַל-יָדְכֶם וּלְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם כִּי בְחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם: (ס)

וַיְהִי לָאֵת עַל יָדְךָ וּלְחַפְלִין בֵּין עֵינֶיךָ אֲרִי בְתַקּוּף יָד אִפְדָּנָא יְיָ מִמִּצְרַיִם:

The Haftarah is Jeremiah 46:13 - 46:28 on page 206.

And it came to pass, when Pharaoh had let the people go, that God led them not by the way of the land of the Philistines, although that was near; for God said: 'Lest the people regret when they see war, and they return to Egypt.'

But God led the people about, by the way of the wilderness by the Red Sea; and the children of Israel went up armed out of the land of Egypt.

וַיְהִי בְשַׁלַּח פַּרְעֹה אֶת-הָעָם וְלֹא-נָתַם אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּי אָמַר אֱלֹהִים פֶּן-יִנָּחֵם הָעָם בְּרֹאֲתָם מַלְחָמָה וְשָׁבוּ מִצְרַיִמָּה:

וַיֹּסֶב אֱלֹהִים אֶת-הָעָם דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר יַם-סוּף וַחֲמֹשִׁים עָלוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

וַאֲסַחֵר יְיָ יֵת עֲמָא אוֹרַח מִדְּבָרָא לֵימָא דְסוּף וּמִזְרִין סְלִיקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶא דְמִצְרַיִם:

(14) כי ישאלך בנך מחר. יש מחר שהיא עכשיו ויש מחר שהוא לאחר זמן, כגון זה, וכגון מקור יאמרו צניקם לַגְּנִינוּ (יהושע כב, כז), דבני גד ובני ראובן: מזה זאת. זה תינוק טפס שאינו יודע להעמיק שאלתו, וסוחס ושאל מה זאת, ובמקום אחר הוא אומר מה העלם והמקשים והמשפטים וגו' (דברים ו, כ), הרי זאת שאלת בן חכם. דברה תורה כנגד ארבעה דברים, חס, רשע, ושאינו יודע לשאול, והשואל דרך חכמה:

(16) ולטוטפות בין עיניך. תפילין, ועל שם שהם ארבעה צתים קרוין טטפת, טט צכספי שחיס, פת צאפריקי שחיס (סנהדרין ד:). ומנחם חצרו עס והטף אל דרום (יחזקאל כא, ז), אל פטיפו (מיכה ז, ו), לשון דבור, כמו ולזכרון בין עיניך האמורה צפרשה ראשונה, שהרואה אותם קשורים בין העינים, יזכור הנס וידבר זו:

(17) ויהי בשלח פרעה וגו' ולא נחם. ולא נהגס, כמו לך נסה את העם (שמות לב, לד), צההלקך פנסה חקך (משלי ו, כז): כי קרוב הוא. ונוח לשוץ צאותו הדך למצרים. ומדרש אגדה יש הרצה: בראותם מלחמה. כגון מלחמת וַיִּרְדּוּ הַעֲמֻלִּי וְהַקְנַעֲנִי וגו' (צמדצר יד, מז), אם הלכו דרך ישר היו חוזרים, ומה אם כשהקיפס דרך מעוקס אמרו נקנה לאש ונשנה מן ימיה, אם הולכים צפשוטה על אחת כמה וכמה (מכילתא פסחא פ"ח). (לפי סדר הכתוב נראה הרשימות מהופכים, ועיין צרא"ס וצג"א וצמ"י שוב נכון ע"ז): פן ינחם. יחשצו מחשצה על שילאו, ויתנו לב לשוץ:

(18) ויסב. הסיצם מן הדך הפשוטה לדך העקומה: ים סוף. כמו לים סוף. וסוף הוא לשון אגס שגדלים צו קנים, כמו ופֶּשֶׁם צָסוּף (שמות ז, ג), קנה וסוף קמלו (ישעיה יט, ו): וחמשים. אין חמושים אלא מזויינים, (לפי שהסיצתן צמדצר גרס להם שעלו חמושים, שאלו היה דך ישוב לא היו מחמושים להם כל מה שצריכין, אלא כאדם שעוצר ממקום למקום וצדעמו

19	And Moses took the bones of Joseph with him; for he had surely sworn the children of Israel, saying: 'God will surely remember you; and ye shall carry up my bones away hence with you.'	וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁבַּע הַשְּׂבִיעַ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד וּפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהֵעֲלִיתֶם אֶת־עַצְמוֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם:	וַאֲסִיק מֹשֶׁה יָת גִּרְמֵי יוֹסֵף עִמּוּהָ אֲרִי אֹמְמָה אוֹמֵי יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימֵר מִדְּכָר דְּכִיר יִתְכּוֹן וְתִסְקוֹן יָת גִּרְמֵי מִכָּא עִמְכּוֹן:
20	And they took their journey from Succoth, and encamped in Etham, in the edge of the wilderness.	וַיִּסְעוּ מִסֻּכֹּת וַיַּחֲנוּ בְּאֶתְם בְּקֶצֶה הַמִּדְבָּר:	וַנְטִלוּ מִסּוּכּוֹת וּשְׂרוּ בְּאִיתָם בְּסִטֵּר מִדְּבָרָא:
21	And the LORD went before them by day in a pillar of cloud, to lead them the way; and by night in a pillar of fire, to give them light; that they might go by day and by night:	וַיְהִי הָהָא הַלֵּל לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ וּלְלַיְלָה בְּעַמּוּד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם לְלַכֵּת יוֹמָם וּלְלַיְלָה:	וַיִּמְדִּבֵּר קִדְמֵיהוֹן בִּימָמָא בְּעַמּוּדָא דְעָנָנָא לְדִבְרוֹתְהוֹן בְּאוֹרְחָא וּבְלִילִיָּא בְּעַמּוּדָא דְאִישְׁתָּא לְאַנְהָרָא לְהוֹן לְמִיזֵל בִּימָמָא וּבְלִילִיָּא:
22	the pillar of cloud by day, and the pillar of fire by night, departed not from before the people.	לֹא־יָמִישׁ עַמּוּד הָעָנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לַיְלָה לִפְנֵי הָעָם: (פ)	לֹא עָדִי עַמּוּדָא דְעָנָנָא בִּימָמָא וְאַף לֹא עַמּוּדָא דְאִישְׁתָּא בְּלִילִיָּא מִן קֳדָם עָמָא:
XIV	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:	וּמְלִיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימֵר:
2	'Speak unto the children of Israel, that they turn back and encamp before Pi-hahiroth, between Migdol and the sea, before Baal-zephon, over against it shall ye encamp by the sea.'	דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּשֻׁבוּ וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי פִי הַחִירֹת בֵּין מִגְדֹּל וּבֵין הַיָּם לִפְנֵי בַעַל צַפּוֹן נִכְחוּ תַחְנוּ עַל־הַיָּם:	מְלִיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ וַיָּשֻׁרוּן קֳדָם הַיָּם חִירְתָּא בֵּין מִגְדֹּל וּבֵין יָמָא קֳדָם בַּעִיל צַפּוֹן לְקַבְלִיָּה תַשְׁרוֹן עַל יָמָא:

לקנות שם מה שיטטרך, אבל כשהוא פורש למדבר צריך לזמן כל הצורך. וכתוב זה לא נכתב כי אם לשבז את האזון, שלא תאמר, צמלחמת עמלק וצמלחמת סיחון ועוג ומדין מהיכן היו להם כלי זין שהכו ישראל בחרב. צרש"י ישן) וכן הוא אומר, וְאֶפְסָס פַּעֲזֵרוֹ מִמָּשִׁים (יהושע א, יד), וכן חרגס אונקלוס מְזַרְזִין, כמו וְיָרַק אֶת פְּנִיקִיו (בראשית יד, יד) וזריו. דבר אחר חמושים מחומשים, אחד מחמשה ילאו, וארבעה חלקים מתו בשלשת ימי אפילה:

(19) השבע השביעי. השביעס שיציעו לצניהס, למה לא השביע צניו שיסאווה לארץ כנען מיד, כמו שהשביע יעקב, אמר יוסף, אני שליט הייתי מצרים והיה ספוק בידי לעשות, אבל צני לא יניחוס מצרים לעשות, לכך השביעס לכשיגאלו ויאלו משס, שיסאווה (מכילתא פי"ח): והעליתם את עצמותי מזה אתכם. לאחיו השביע כן, למדנו שאף עצמות כל השבטים העלו עמהס, שנאמר אתכם:

(20) ויסעו מסכות. ציוס השני, שהרי צראשון צאו מרעמסס לסכות:

(21) לנחתם הדרך. נקוד פחה, שהוא כמו להנחותס, כמו לְאֶתְכֶם צִדְקָךְ מִשָּׁר פִּלְכוּ צָה (דברים א, לג), שהוא כמו להראותכם, אף כן להנחותס ע"י שליח, ומי הוא השליח, עמוד הענן, והקצ"ה צכצודו מוליכו לפניס, ומכל מקום את עמוד הענן הכין להנחותס על ידו, שהרי על ידי עמוד הענן הס הולכים. עמוד הענן אינו לאורה אלא להורות הדרך:

(22) לא ימיש. הקצ"ה את עמוד הענן יומס ועמוד האש לילה, מגיד שעמוד הענן משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן, שעד שלא יסקע זה עולה זה (שבת כג:):

(2) וישבו. לאחריס, לזד מצרים היו מקרצין כל יוס השלישי, כדי להטעות את פרעה, שיאמר תועיס הס צורך, כמו שנאמר ואמר פרעה לצני ישראל וגו': ויחנו לפני פי החירות. הוא פיתוס, ועכשו נקרא פי החירות, על שס שנעשו שס צני חורין (מכילתא בשלח פ"א), והס שני סלעיס גצוהיס וקופיס, והגיף שציניהס קרוי פי הסלעיס: לפני בעל צפון. הוא

<p>3 And Pharaoh will say of the children of Israel: They are entangled in the land, the wilderness hath shut them in.</p>	<p>וַיֹּמַר פַּרְעֹה עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְעֻרְבָּלִין אֲנִי בְּאֶרֶץ אַחַד עֲלִיהֹן מִדְּבָרָא:</p>	<p>וַאֲמַר פַּרְעֹה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִבְכִּים הֵם בְּאֶרֶץ סָגֹר עֲלֵיהֶם הַמִּדְבָּר:</p>	<p>3</p>
<p>4 And I will harden Pharaoh's heart, and he shall follow after them; and I will get Me honour upon Pharaoh, and upon all his host; and the Egyptians shall know that I am the LORD.' And they did so.</p>	<p>וְאֶתְקִיף יָת לִבָּא דְּפַרְעֹה וְיִרְדּוּף בְּתַרְהֹון וְאֶתְנִיִּקֵּר בְּפַרְעֹה וּבְכָל מִשְׁרִיתָיָהּ וְיִדְעוּן מִצְרָאִי אֲרִי אֲנִי יי וְעִבְדוּ כֵן:</p>	<p>וְחִזְקִיתִי אֶת־לִב־פַּרְעֹה וְרִבְרָף אֲחֵרֵיהֶם וְאֶכְבְּדָה בְּפַרְעֹה וּבְכָל־חֵילוֹ וְיִדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ־כֵן:</p>	<p>4</p>
<p>5 And it was told the king of Egypt that the people were fled; and the heart of Pharaoh and of his servants was turned towards the people, and they said: 'What is this we have done, that we have let Israel go from serving us?</p>	<p>וַאֲתַחֲנוּא לְמַלְכָּא דְּמִצְרַיִם אֲרִי אֲזַל עִמָּא וְאֶתְהַפִּיד לִבָּא דְּפַרְעֹה וְעִבְדוּהִי בְּעִמָּא וַאֲמָרוּ מָא דָּא עִבְדְּנָא אֲרִי שְׁלַחְנָא יָת יִשְׂרָאֵל מִפּוֹלְחָנְנָא:</p>	<p>וַיִּגְדַּל לְמַלְכֵּי מִצְרַיִם כִּי בָרַח הָעָם וַיִּהְיֶה לִּבָּב פַּרְעֹה וְעִבְדֵּיו אֶל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ מַה־זֹּאת עָשִׂינוּ כִּי־שְׁלַחְנוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל מִעִבְדָּנוּ:</p>	<p>5 ישראל</p>
<p>6 And he made ready his chariots, and took his people with him.</p>	<p>וַשְׂקִים יָת רַתְּבִיָּה וַיֵּת עִמָּיָה דְּבַר עִמָּיָה:</p>	<p>וַיַּאסֶּר אֶת־רֶכְבּוֹ וְאֶת־עַמּוֹ לָקַח עִמּוֹ:</p>	<p>6</p>
<p>7 And he took six hundred chosen chariots, and all the chariots of Egypt, and captains over all of them.</p>	<p>וַדְּבַר שֵׁית מֵאָה רַתְּבִין בְּחִירִין וְכָל רַתְּבֵי מִצְרָאִי וּגְבָרִין מִמֶּנּוּ עַל כֻּלְהֹון:</p>	<p>וַיִּקַּח שֵׁש־מֵאוֹת רֶכֶב בָּחוּר וְכָל רֶכֶב מִצְרַיִם וְשָׁלָשָׁם עַל־ כָּל־:</p>	<p>7</p>

נשאר מכל אלהי מצרים, כדי להטעותן, שיאמרו קשה יראתן (שס), ועליו פירש איז מִשְׁגִּיא לְגוֹיִם וַיִּאֲדָם (איז יצ, כג):
(3) ואמר פרעה. כשישמע שהם עָצִים לאחוריהם: לבני ישראל. על בני ישראל. וכן ה' יִלְחָם לָכֶם, עליכם. אֲמַרְי לִי אֲחִי
הוא (בראשית כ, יג), אמרי עלי: נבכים הם. כלואים ומשוקעים, וזלע"ז שיר"ר כמו צַעֲמָק הַצָּקָא (תהלים פד, ז), מִבְּדִי
נְהָלוֹת (איז כח, יא), נְבִדִי יֵם (שם לח, טו). נבכים הם, כלואים הם במדבר, שאינן יודעין ללכת ממנו ולהיכן ילכו:
(4) ואכבדה בפרעה. כשהקצ"ה מתנקס צרעיים שמו מתגדל ומתכבד, וכן הוא אומר וְנִשְׁפָּטְתִּי אֹתוֹ וגו', ואחר כך
וְהַתְּגַדְּלִיתִי וְהַתְּקַדְּשִׁיתִי וְהוֹדַעְתִּי וגו' (יחזקאל לח, ככג), ואומר שְׁמָה שָׂרָה רַשָּׁפִי קָשָׁת, ואחר כך נודע צִיְהִידָה לְהִים (תהלים
עו, ד), ואומר נודע ה' מִשְׁפָּט עָשָׂה (שם ט, יז): בפרעה ובכל חילו. הוא התחיל צעזערה וממנו התחילה הפורענות
(מכילתא פ"א): ויעשו כן. להגיד שצחן ששמעו לקול משה, ולא אמרו היאך נתקרב אל רודפינו, אנו צריכים לצרות, אלא
אמרו אין לנו אלא דברי בן עמרם (שס):
(5) ויוגד למלך מצרים. אִיקְטוּרִין שְׁלַח עִמָּהֶם (מכילתא פ"א), וכיון שהגיעו ימים שקצו לילך ולשוב, וראו
שאינן חוזרין למצרים, באו והגידו לפרעה ביום הרביעי, וצחמישי וצששי רדפו אחריהם, וליל שזיעי ירדו לים, בצחרית אמרו
שירה, והוא יום שזיעי של פסח, לכך אנו קורין השירה ביום השזיעי: ויהפך. נהפך ממה שהיה, שהרי אמר להם קומו וְאָזוּ
מִפּוֹף עַמִּי (שמות יב, לא), ונהפך לצב עזדיו, שהרי לשעבר היו אומרים לו עד מתי יִהְיֶה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ, ועכשיו נהפכו לרדוף
אחריהם שצביל ממונם שהשילום: מעבדנו. מעבוד אותנו:
(6) ויאסר את רכבו. הוא בעצמו (מכילתא פ"א): ואת עמו לקח עמו. מִשְׁכָּס דְּצַדִּיקִים, לקינו ונטלו ממוננו ושלחנום,
בואו עמי, ואני לא אחנהג עמכם כשאר מלכים, דרך שאר מלכים עזדיו קודמין לו צמלחמה, ואני אקדים לפניכם, שנאמר
וּפַרְעֹה הִקְרִיב, הקריב עצמו מיהר לפני חיילותיו, דרך שאר מלכים ליטול ביזה בראש כמו שיצחר, אני אשוי עמכם בחלק,
שנאמר וְשָׁלַק שְׁלָלִי:
(7) בחור. נצחרים, בחור לשון יחיד, כל רכב ורכב שצמנין זה היה בחור: וכל רכב מצרים. ועמהם כל שאר הרכב,
ומהיכן היו הצהמות הללו, אם תאמר מִשָּׁל מִצְרַיִם, הרי נאמר וַיָּמָת כָּל מִקְנֵה מִצְרַיִם (שמות ט, י), ואם תאמר מִשָּׁל יִשְׂרָאֵל,
והלא נאמר וְגַם מִקְנֵהוּ יִלְךְ עִמָּו (שם י, כו), מִשָּׁל מִי הִיוּ, מהירא את דבר ה', מכאן היה רבי שמעון אומר, כשר שצמנרים

8	<p>And the LORD hardened the heart of Pharaoh king of Egypt, and he pursued after the children of Israel; for the children of Israel went out with a high hand.</p>	<p>וַיַּחֲזֶק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה וַיִּרְדֹּף אַחֲרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יֵצְאוּ בְיָד רַמָּה:</p>	8
9	<p>And the Egyptians pursued after them, all the horses and chariots of Pharaoh, and his horsemen, and his army, and overtook them encamping by the sea, beside Pi-hahiroth, in front of Baal-zephon.</p>	<p>וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם אַחֲרֵיהֶם וַיִּשְׁגּוּ אוֹתָם חֲנִים עַל־הַיָּם כָּל־סוֹס וְרֶכֶב פָּרְעֹה וּפָרָשָׁיו וַחֲיָלָו עַל־פִּי הַחֵירוֹת לִפְנֵי בַּעַל צִפּוֹן:</p>	9
10	<p>And when Pharaoh drew nigh, the children of Israel lifted up their eyes, and, behold, the Egyptians were marching after them; and they were sore afraid; and the children of Israel cried out unto the LORD.</p>	<p>וּפַרְעֹה הִקְרִיב וַיִּשְׁאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־עֵינֵיהֶם וַהֲגִה מִצְרַיִם נֹסַע אַחֲרֵיהֶם וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוָה:</p>	10
11	<p>And they said unto Moses: 'Because there were no graves in Egypt, hast thou taken us away to die in the wilderness? wherefore hast thou dealt thus with us, to bring us forth out of Egypt?</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה הַמִּבְלִי אֵין־קְבָרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ לָמוֹת בַּמִּדְבָּר מִה־זֹּאת עָשִׂיתָ לָנוּ לְהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם:</p>	11
12	<p>Is not this the word that we spoke unto thee in Egypt, saying: Let us alone, that we may serve the Egyptians? For it were better for us to serve the Egyptians, than that we should die in the wilderness.'</p>	<p>הֲלֹא־זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם לֵאמֹר חַדְלֵנוּ מִשִּׁמֹּעַ וְנַעֲבֹדָה אֶת־מִצְרַיִם כִּי טוֹב לָנוּ עֲבֹד אֶת־מִצְרַיִם מִמָּוְתוֹנוּ בַּמִּדְבָּר:</p>	12

הרע, טוב שנחשים רלוץ את מוחו (מכילתא פ"א): ושלשים על כלו. שרי צבאות כתר גומו: (8) ויחזק ה' את לב פרעה. שהיה מולה אס לרדוף אס לאו, וחזק את לבו לרדוף: ביד רמה. צגורה גצוה והמפורסמת (מכילתא פ"א):

(10) ופרעה הקריב. היה לו לכתוב ופרעה קרב, מהו הקריב, הקריב עצמו ונתאמן לקדם לפניו, כמו שהתנה עמהם: נסע אחריהם. כל אחד כאיש אחד. דבר אחר והנה מצרים נוסע אחריהם, ראו שר של מצרים נוסע מן השמים לעזור למצרים (תנחומא בשלח יג): ויצעקו. תפשו אומנות אבותם (מכילתא פ"א). צאצרה הוא אומר, קל המקום לשער עמד שם (צראשית יט, כז). ציחק, לשון צחקה (שם כד, סג). ציעקו, ויפגעו במקום (שם כה, יא):

(11) המבלי אין קברים. וכי מחמת חסרון קברים, שאין קברים במצרים ליקבר שם, לקחתנו משם. שיפור פלינאס"א דינון פוש"ש:

(12) אשר דברנו אליך במצרים. והיכן דברו, נראה ה' עליכם ויפוטו (שמות ה, כא מכילתא פ"א): ממותנו. מאשר נמות, ואם היה נקוד מלאפ"ס, (ר"ל חול"ס, כנודע לצעלי דקדוק שקראו חול"ס מלאפ"ס, ועיין לקמן פרשת יתרו צר"י פסוק פן יפרוץ) היה נבאר ממותנו, עכשיו שנקוד בשורק, נבאר מאשר נמות. וכן מי יפן מותנו, שנמות. וכן מי יפן מותי (שמואל"ב יט, יט) דאצלוס, שמות. כמו ליוס קומי לעד (נפניה ג, ח), עד שיצי צלוס (דברי הימים"ב יח, כו) שאקום ששאו:

<p>13 And Moses said unto the people: 'Fear ye not, stand still, and see the salvation of the LORD, which He will work for you to-day; for whereas ye have seen the Egyptians to-day, ye shall see them again no more for ever.</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לָעָם לֹא תִדְחֻלוּן אֶת־עַתִּדּוֹ וְחִזּוּ יְת פִּוְרָקָנָא דִּי דִינְעִבִיד לְכוּן יוֹמָא דִּין אֲרִי דִּחֻזִּיתוּן יְת מִצְרָאִי יוֹמָא דִּין לֹא תִסְפוּן לְמַחֲזִיחוּן עוֹד עַד עַלְמָא:</p>	<p>13 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אֲלֵי תִירָאוּ הַתִּיַצְבוּ וּרְאוּ אֶת־יְשׁוּעַת יְהוָה אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רָאִיתֶם אֶת־מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ לִרְאֹתָם עוֹד עַד־עוֹלָם:</p>
<p>14 The LORD will fight for you, and ye shall hold your peace.'</p>	<p>14 יְיָ יִגִּיד לְכוּן קָרֵב וְאַתּוֹן תִּשְׁתַּקֹּון:</p>	<p>14 יְהוָה יִלָּחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תִּחְרְשׁוּן: (פ)</p>
<p>15 And the LORD said unto Moses: 'Wherefore criest thou unto Me? speak unto the children of Israel, that they go forward.</p>	<p>15 וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה קְבִילִית צְלוֹתְךָ מִלִּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלֹן:</p>	<p>15 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מַה־תִּצַּעַק אֵלַי דְּבַר אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ:</p>
<p>16 And lift thou up thy rod, and stretch out thy hand over the sea, and divide it; and the children of Israel shall go into the midst of the sea on dry ground.</p>	<p>16 וְאַתָּה טוֹל יְת חוֹטְרְךָ וְאַרְיִם יְת יָדְךָ עַל יָמָא וּבִזְעָהִי וַיִּיעֲלוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוֹ יָמָא בִּיבְשָׁתָא:</p>	<p>16 וְאַתָּה הֲרִם אֶת־מִטְּרְךָ וּנְטָה אֶת־יָדְךָ עַל־הַיָּם וּבִקְעָהוּ וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בִּיבֻשָּׁה:</p>
<p>17 And I, behold, I will harden the hearts of the Egyptians, and they shall go in after them; and I will get Me honour upon Pharaoh, and upon all his host, upon his chariots, and upon his horsemen.</p>	<p>17 וְאַנָּה הָאֲנֵא מִתְקִיף יְת לָבָא דִּמִּצְרָאִי וַיִּיעֲלוּן בְּתַרְיָהוֹן וְאַתִּישֶׁר בְּפַרְעָה וּבְכָל מִשְׁרִיתֶיהָ בְּרַתְכוּהִי וּבְפָרְשׁוּהִי:</p>	<p>17 וְאַנִּי הִנְנִי מַחֲזִק אֶת־לֵב מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם וְאַכְבַּדְהָ בְּפַרְעָה וּבְכָל־חֵילוֹ בָּרֻכְבוֹ וּבְפָרְשָׁיו:</p>
<p>18 And the Egyptians shall know that I am the LORD, when I have gotten Me honour upon Pharaoh, upon his chariots, and upon his horsemen.'</p>	<p>18 וַיֵּדְעוּן מִצְרַאִי אֲנֵא וַיֵּדְעוּן בְּאַתִּישֶׁרֹותִי בְּפַרְעָה בְּרַתְכוּהִי וּבְפָרְשׁוּהִי:</p>	<p>18 וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה בְּהַכְבִּדִי בְּפַרְעָה בָּרֻכְבוֹ וּבְפָרְשָׁיו:</p>
<p>19 And the angel of God, who went before the camp of Israel, removed and went behind them; and the pillar of cloud removed from before them, and stood behind them;</p>	<p>19 וְנָטַל מִלְּאַכָּא דִּי דִּמְדַּבֵּר קֳדָם מִשְׁרִיתָא דִּי־יִשְׂרָאֵל וְאַתָּא מִבְּתַרְיָהוֹן וְנָטַל עֲמוּדָא דִּעֲנָנָא מִן קֳדָמִיהוֹן וּשְׁרָא מִבְּתַרְיָהוֹן:</p>	<p>19 וַיִּסַּע מִלְּאַךְ הָאֱלֹהִים הַחֹלֶף לִפְנֵי מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיֵּלֶךְ מֵאַחֲרֵיהֶם וַיִּסַּע עֲמוּד הָעָנָן מִפְּנֵיהֶם וַיַּעֲמֵד מֵאַחֲרֵיהֶם:</p>

(13) כי אשר ראייתם את מצרים וגו'. מה שראיתם אותם אינו אלא היום, היום הוא שראיתם אותם ולא תוסיפו עוד:
(14) ה' ילחם לכם. בשצילכם, וכן פי' ה' נלחם להם, וכן אס' לאל תריצון (איוב יג, ח), וכן וְאַשֶׁר דָּבָר לִי (בראשית כד, ז), וכן הַאֲסֵס תְּרִיצוֹן לַעֲשֹׂל (שופטים ו, לא):
(15) מִה תִּצַּעַק אֵלַי. למדנו, שהיה משה עומד ומתפלל, אמר לו הקב"ה, לא עת עתה להאריך בתפלה, שישראל נחונין צָרָה. דבר אחר מה תצַעַק אֵלַי, עלי הדבר חלוי ולא עליך, כמ"ש להלן, על צָנִי וְעַל פֶּעַל יָדִי תִּצַּעַק (ישעיה מה, יא): דבר אל בני ישראל ויסעו. אין להם אלא ליסע, שאין הם עומד בפניהם, כדאי זכות אבותיהם, והם, והאמונה שהאמינו צי ויאלו, לקרוע להם הים (מכילתא פ"ג):
(19) וילך מאחריהם. להצדיל בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל, ולקבל חסים וּבְלִיַּסְתָּא רְאוּת של מצרים. בכל מקום הוא

20 and it came between the camp of Egypt and the camp of Israel; and there was the cloud and the darkness here, yet gave it light by night there; and the one came not near the other all the night.

20 וַיָּבֹא בֵּין מַחֲנֵה מִצְרַיִם וּבֵין מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הָעֲנָן וְהַחֹשֶׁךְ וַיָּאָר אֶת-הַלַּיְלָה וְלֹא קָרַב זֶה אֶל-זֶה כָּל-הַלַּיְלָה:

וַעֲלָל בֵּין מִשְׁרֵיתָא דְּמִצְרָאִי וּבֵין מִשְׁרֵיתָא דְּיִשְׂרָאֵל וְהָיָה עָנָן וְקִבְלָא לְמִצְרָאִי וּלְיִשְׂרָאֵל נְהָר כָּל לַיְלָא וְלֹא אֲתַקְרְבוּ דִּין לְוֹת דִּין כָּל לַיְלָא:

21 And Moses stretched out his hand over the sea; and the LORD caused the sea to go back by a strong east wind all the night, and made the sea dry land, and the waters were divided.

21 וַיִּט מֹשֶׁה אֶת-יָדוֹ עַל-הַיָּם וַיִּנְלֹךְ יְהֹנָה ׀ אֶת-הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עֲזָה כָּל-הַלַּיְלָה וַיִּשָּׁם אֶת-הַיָּם לַחֲרֵבָה וַיִּבָּקְעוּ הַמַּיִם:

וַאֲרִים מֹשֶׁה יָת יְדֵיהּ עַל יָמָא וַדְּבַר יְיָ יָת יָמָא בְּרוּחַ קְדוּמָא תַּקִּיף כָּל לַיְלָא וּשְׁוֵי יָת יָמָא לִבְשִׁתָּא וְאֲתַבְּעוּ מַיָּא:

22 And the children of Israel went into the midst of the sea upon the dry ground; and the waters were a wall unto them on their right hand, and on their left.

22 וַיָּבֹאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בִּיבָשָׁה וְהַמַּיִם לְהֵם חוֹמָה מִיְמִינֵם וּמִשְׁמָאלָם:

וַעֲלָלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוּ יָמָא בִּיבָשִׁתָּא וּמַיָּא לְהוֹן שְׁוִרִין מִיְמִינְהוֹן וּמִשְׁמָאלְהוֹן:

23 And the Egyptians pursued, and went in after them into the midst of the sea, all Pharaoh's horses, his chariots, and his horsemen.

23 וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל סוּס פָּרְעֹה רַכְבּוֹ וּפָרָשָׁיו אֶל-תּוֹךְ הַיָּם:

וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם וַיִּרְדְּפוּ כָּל סוּסוֹת פָּרְעֹה בְּתַרְיָהוֹן כָּל סוּסוֹת פָּרְעֹה רַתְכוּהִי וּפָרָשׁוֹהִי לָגוּ יָמָא:

24 And it came to pass in the morning watch, that the LORD looked forth upon the host of the Egyptians through the pillar of fire and of cloud, and discomfited the host of the Egyptians.

24 וַיְהִי בְּאַשְׁמֹרֶת הַבֹּקֶר וַיִּשְׁקֹף יְהוָה אֶל-מַחֲנֵה מִצְרַיִם בַּעֲמֹד אֵשׁ וָעָנָן וַיִּהְיֶה אֵת מַחֲנֵה מִצְרַיִם:

וְהָיָה בַּמַּטְרַת צַפְרָא וְאַסְתַּכִּי לְמִשְׁרֵיתָא דְּמִצְרָאִי בַּעֲמֹדָא דְּאִשְׁתָּא וָעָנָן וַשִּׁגִּישׁ יָת מִשְׁרֵיתָא דְּמִצְרָאִי:

אומר מלאך ה', וכאן מלאך האלהים, אין אלהים בכל מקום אלא דין, מלמד שהיו ישראל נתונים דין בצוהמה שעה, אם להנצל אם להאבד עם מצרים: ויסע עמוד הענן. כשחשיכה, והשלים עמוד הענן את המחנה לעמוד האש, לא נסתלק הענן כמו שהיה רגיל להסתלק ערבית לגמרי, אלא נסע והלך לו מאחריהם, להחשיך למצרים:

(20) ויבא בין מחנה מצרים. משל למהלך צדק וצנו מהלך לפניו, באו לסטים לשצותו, נטלו מלפניו ונתנו לאחריו, בא זאב מאחרי, נתנו לפניו, באו לסטים לפניו וזאבים מאחרי, נתנו על זרועו ונלחם בהם. כך ואנכי תַּרְגְּמִי לְאִפְרִים קָסָם עַל יְרוּעָיו (הושע יא, ג): ויהי הענן והחשך. למצרים: ויאר. עמוד האש את הלילה לישראל, והלך לפניו כדרכו ללכת כל הלילה, והחשך של ערפל ללד מצרים: ולא קרב זה אל זה. מחנה אל מחנה (מכילתא פ"ד):

(21) ברוח קדים עזה. ברוח קדים שהיא עזה שצרותו, הוא הרוח שהקצ"ה נפרע זה מן הרשעים, שנאמר קרוח קדים אִפְרִים (ירמיה יז, יז), יצא קדים רוח ה' (הושע יג, טו), רוח הקדים צָלַצַּץ יָמִים (יחזקאל כז, כו), הָגָה צְרוּחוֹ הַקָּסָה צִיּוֹם קָדִים (ישעיה כז, ח): ויבקעו המים. כל מים שצבועים (מכילתא פ"ד):

(23) כל סוס פרעה. וכי סוס אחד היה, אלא מגיד שאין כולם חשופין לפני המקום אלא כסוס אחד:

(24) באשמורת הבוקר. שלשת חלקי הלילה קרוין אשמורת, ואותה שלפני הצוקר קורא אשמורת הצוקר (צרכות ג.). ואומר אני, לפי שהלילה חלוק למשמרות שיר של מלאכי השרת, כת אחר כת לשלשה חלקים, לכך קרוי אשמורת, וזהו שתרסם אונקלוס מִטְרַת: וישקף. ויצט, כלומר פנה אליהם להשחיתם. ותרגומו וְאִסְתַּכִּי, אף הוא לשון הצטה, כמו קָדָה צִפִּים (צמדבר כג, יד), לַקָּל סְכוּפָה: בעמוד אש וענן. עמוד ענן יורד ועושה אותו כטיט, ועמוד אש מרתיעו, וטלפי סוסיהם משתמטות (מכילתא פ"ה): ויהם. לשון מהומה, אשטורד"טון צלע"זערצבס, נטל סגניות שלהם. ושנינו צפרקי ר' אליעזר בנו של

<p>25 And He took off their chariot wheels, and made them to drive heavily; so that the Egyptians said: 'Let us flee from the face of Israel; for the LORD fighteth for them against the Egyptians.'</p>	<p>וַיִּסַּר אֶת אַפְּן מִרְכָּבֹתָיו וַיַּנְהִיגֵהוּ בְּכַבְדָּת וַיֹּאמֶר מִצְרַיִם אֲנֹסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי יִהְיֶה נִלְחָם לָהֶם בַּמִּצְרַיִם: (פ)</p>	<p>25 וַיִּסַּר אֶת אַפְּן מִרְכָּבֹתָיו וַיַּנְהִיגֵהוּ בְּכַבְדָּת וַיֹּאמֶר מִצְרַיִם אֲנֹסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי יִהְיֶה נִלְחָם לָהֶם בַּמִּצְרַיִם: (פ)</p>
<p>26 And the LORD said unto Moses: 'Stretch out thy hand over the sea, that the waters may come back upon the Egyptians, upon their chariots, and upon their horsemen.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲרִים יָדְךָ עַל יָמָא וַיָּתוּבוּן מֵיָא עַל מִצְרָאִי עַל רֶתְכִיחוֹן וְעַל פָּרְשֵׁיהוֹן:</p>	<p>רביעי וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה נִטָּה אֶת-יָדְךָ עַל-הַיָּם וַיָּשָׁבוּ הַמַּיִם עַל-מִצְרַיִם עַל-רֶכְבָּו וְעַל-פָּרְשָׁיו:</p>
<p>27 And Moses stretched forth his hand over the sea, and the sea returned to its strength when the morning appeared; and the Egyptians fled against it; and the LORD overthrew the Egyptians in the midst of the sea.</p>	<p>וַאֲרִים מֹשֶׁה יָד יָדִיהָ עַל יָמָא וְתָב יָמָא לַעֲדָן צַפְרָא לַתּוֹקֶפִיָּה וּמִצְרָאִי עָרְקִין לְסִדְמוֹתֶיהָ וּשְׁנִיק יְיָ יָת מִצְרָאִי בְּגוֹ יָמָא:</p>	<p>27 וַיִּטֵּל מֹשֶׁה אֶת-יָדוֹ עַל-הַיָּם וַיָּשָׁב הַיָּם לִפְנוֹת בֹּקֶר לְאִיתָנוֹ וּמִצְרַיִם נָסִים לְקִרְאָתוֹ וַיַּנְהֵר יְיָ אֶת-מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם:</p>
<p>28 And the waters returned, and covered the chariots, and the horsemen, even all the host of Pharaoh that went in after them into the sea; there remained not so much as one of them.</p>	<p>וְתָבוּ מֵיָא וַחֲפּוֹ יָת רֶתְכִיָּא וַיִּת פָּרְשָׂא לְכָל מִשְׁרֵית פְּרַעָה דְּאַלַּע בְּתִרְיָהוֹן בִּימָא לָא אֲשָׁתָאֵר בָּהוֹן עַד חַד:</p>	<p>28 וַיָּשָׁבוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ אֶת-הָרֶכֶב וְאֶת-הַפָּרָשִׁים לְכָל חֵיל פְּרַעָה הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בָּיָם לֹא-נִשְׁאַר בָּהֶם עַד-אַחֵר:</p>
<p>29 But the children of Israel walked upon dry land in the midst of the sea; and the waters were a wall unto them on their right hand, and on their left.</p>	<p>וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָלְכוּ בִּיבֶשֶׁתָא בְּתוֹךְ הַיָּם וְהַמַּיִם לָהֶם חֹמָה מִיְמִינֵם וּמִשְׁמָאלָם:</p>	<p>29 וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָלְכוּ בִּיבֶשֶׁתָא בְּתוֹךְ הַיָּם וְהַמַּיִם לָהֶם חֹמָה מִיְמִינֵם וּמִשְׁמָאלָם:</p>
<p>30 Thus the LORD saved Israel that day out of the hand of the Egyptians; and Israel saw the Egyptians dead upon the sea-shore.</p>	<p>וַיִּשְׁעַ יְיָ הַיּוֹם בְּיַם הַיָּם אֶת-יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת-מִצְרַיִם מֵת עַל-שַׁפַּת הַיָּם:</p>	<p>30 וַיִּשְׁעַ יְיָ הַיּוֹם בְּיַם הַיָּם אֶת-יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת-מִצְרַיִם מֵת עַל-שַׁפַּת הַיָּם:</p>

ר' יוסי הגלילי, כל מקום שנאמר צו מהומה, הרעשת קול הוא, וזה אצ לכלן, ויִרְעַם ה' צָקוֹל גָּדוֹל וגו' על פִּלְשֶׁתִּים וַיִּרְעַם (שמואל א' ז, י):

(25) ויסר את אופן מרכבותיו. מנח האש נשרפו הגלגלים, והמרכבות נגררות, והיושבים בהם נעים ואצריהן מתפרקין: וינהיגהו בכבדות. כנהיגהו שהיא כצדה וקשה להם, צמדה שמדדו ויִקְבַּד לָצוּ הוא וַעֲבָדָיו (שמות ט, לד), אף כאן וינהיגהו בצבדות: נלחם להם במצרים. צמריים. דצר אחר צמריים, צאֵרֶךְ מַצְרַיִם, שכשם שאלו לוקים על הים, כך לוקים אותם שנשארו צמריים:

(26) וישבו המים. שזקופים ועומדים כחומה, ישו צו למקומם ויכסו על מצרים:

(27) לפנות בקר. לעת שהצוקר פונה לצד: לאיתנו. לחקפו הראשון: נסים לקראתו. שהיו מהוממים ומטורפים ורצין לקראת המים: וינער ה'. כאדם שמנער את הקדירה והופך העליון למטה והסתחון למעלה, כך היו עולין ויורדין ומשתרדין ציס, ונתן הקצ"ה בהם חיות לקבל היסורין: וינער. וְשִׁנִּיק, והוא לשון טרוף צלשון ארמי. והרצה יש צמדרש אגדה:

(28) ויכסו את הרכב וגו' לכל חיל פרעה. כך דרך המקראות לכתוב למ"ד יתירה, כמו לְכָל פְּלִיז פִּעֶשֶׁה נְחָשֶׁת (שמות כו, ג), וכן לְכָל פְּלִיז הַמִּשְׁקָן, צָלַל עֲצָדָתוֹ (שם יט), וַיִּתְּלָם וַיִּמְתְּרָם לְכָל פְּלִיזָה, ואינה אלא תקון לשון:

And Israel saw the great work
which the LORD did upon the
Egyptians, and the people feared
the LORD; and they believed in the
LORD, and in His servant Moses.

וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־הַגָּדֹלָה
אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בַּמִּצְרַיִם
וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת־יְהוָה וַיֵּאֱמִינוּ
בַּיהוָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ: (פ)

For brevity, all notes of breaks in the Song of the Sea are omitted. For the proper formatting for this passage, see page 200.

Then sang Moses and the children
of Israel this song unto the LORD,
and spoke, saying: I will sing unto
the LORD, for He is highly exalted;
The horse and his rider hath He
thrown into the sea.

אֲזַיִר־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־
הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ
לֵאמֹר אֲשִׁירָה לַיהוָה כִּי־גָאָה
גָּאָה סוֹס וְרוֹכְבוֹ רָמָה בַּיָּם:

The LORD is my strength and song,
And He is become my salvation;
This is my God, and I will glorify
Him; My father's God, and I will
exalt Him.

עֲזִי וְזִמְרָתִי יְהוָה וַיְהִי־לִי לִישׁוּעָה
זֶה אֱלֹהִי וְאֶנְהוּ אֱלֹהֵי אָבִי
וְאֶרְמְמֶנּוּ:

(30) וירא ישראל את מצרים מות. שפלטן הים על שפתו, כדי שלא יאמרו ישראל, כשם שאנו עולים מנזר זה, כך הם עולים מנזר אחר רחוק ממנו, וירדפו אחרינו:

(31) את הים הגדולה. את הגבורה הגדולה שעשתה ידו של הקב"ה. והרצה לשונות נופלין על לשון יד, וכולן לשון יד ממש הן, והמפרשו יתקן הלשון אחר ענין הדבור:

(1) אז ישיר משה. אז כשראה הנס, עלה בלבו שישיר שירה. וכן אף ידבר יהושע (יהושע י, יז). וכן ויציג יעשה לזכר פקעה (מלכים א, ז, ח), חשך בלבו שיעשה לה. אף כאן ישיר, אמר לו לבו שישיר, וכן עשה, ויאמרו לאמר אשירה לה'. וכן ביהושע כשראה הנס, אמר לו לבו שידבר, וכן עשה, ויאמר לעיני ישראֵל. וכן שירת הבאר, שפתח בה אף ישראֵל (במדבר כא, יז), פירש אחריו עלי באר ענו לה. אף יצנה שלמה בָּמָה (מלכים א יא, ז), פירשו בו חכמי ישראל שבקש לבנות ולא בנה, למדנו שהיו"ד על שם המחשבה נאמרה, זה ליישב פשוטו. אבל מדרשו אמרו רז"ל, מכאן רמז לתחיית המתים מן התורה, וכן בכלל, חוץ משל שלמה שפירשוהו בקש לבנות ולא בנה. ואין לומר וליישב לשון הזה כשאר דברים הנכתבים בלשון עתיד והן מיד, כגון פָּקַד יַעֲשֶׂה אֱלֹהִים (איוב א, ה), על פי ה' יִצְנוּ (במדבר ט, כג), וְיִשָּׁר אֶשֶׁר יִהְיֶה הָעָקֵן, לפי שהן דבר ההווה תמיד, ונופל בו צין לשון עתיד וצין לשון עבר, אבל זה שלא היה אלא לשעה, אינו יכול לישבו בלשון הזה: כי גאה גאה. כתרמומו. (דבר אחר, צא הכפל לומר שעשה דבר שאי אפשר לבשר ודם לעשות, כשהוא נלחם בחזירו ומתגבר עליו, מפילו מן הסוס, וכאן סוס ורוכבו רמה צים, וכל שאי אפשר לעשות על ידי זולתו נופל בו לשון גאות, כמו כי גאות עָשָׂה (ישעיה יב, ה), וכן כל השירה תמלא כפולה, עזי וזמרת יי ויהי לי ישועה, ה' איש מלחמה ה' שמו, וכן כולם. ברש"י ישן. דבר אחר כי גאה גאה, על כל השירות וכל מה שאקלס בו, עוד יש בו תוספת, ולא כמדת צער ודם, שמקלסין אותו ואין צו: סוס ורכבו. שניהם קשורים זה בזה, והמים מעלין אותם לרום ומורידין אותם לעומק ואין נפרדין: רמה. השליך, וכן וקמיו לגוא אֶתְּוֹן נִקְרָא (דניאל ג, כא). ומדרש אגדה, כתוב אחד אומר רמה, וכתוב אחד אומר ירה, מלמד שהיו עולין לרום ויורדין לתהום, כמו מי ירה אֶבֶן פְּקָסָה (איוב לח, ו), מלמעלה למטה:

(2) עזי וזמרת יי. אונקלוס תרגם תוקפי וְתַשְׁבְּחָתִי, עזי כמו עזי צשור"ק, וזמרת כמו וזמרת, ואני תמה על לשון המקרא, שאין לך כמוהו בנקודתו במקרא, אלא בשלשה מקומות שהוא סמוך אלל וזמרת, וכל שאר מקומות נקוד שור"ק, ה' עזי וקמיו (ירמיה טז, יט), עזי אֶלֶיךָ אֶשְׁמְרָה (תהלים נט, י), וכן כל תיבה בת שתי אותיות הנקודה מלאפוס, כשהיא מארכת בצוות

3	The LORD is a man of war, The LORD is His name.	יְהוָה אִישׁ מִלְחָמָה יְהוָה שְׁמוֹ: יי מארי נצחן קרביא שמייה:	3
4	Pharaoh's chariots and his host hath He cast into the sea, And his chosen captains are sunk in the Red Sea.	מִרְכָּבֹת פָּרְעֹה וַחֲיָלוֹ יָרָה בָיָם וּמִבְּחָר שְׁלִישֵׁי טָבָעוּ בִּימָא דְסוּף: רתפי פרעה ומשריתיה שדי בימא ומבחר גברוהי אטבעו בימא דסוף:	4
5	The deeps cover them— They went down into the depths like a stone.	תְּהֻמַּת יַבְסִימוֹ יִרְדּוּ בַּמַּצּוֹלֹת כְּמוֹ-אֶבֶן: תהומיא חפו עליהון נחתו לעומקיא פאבנא:	5
6	Thy right hand, O LORD, glorious in power, Thy right hand, O LORD, dasheth in pieces the enemy.	יְמִינְךָ יְהוָה נֹאדָרִי בִּפְתָּח יְמִינְךָ יי מינך יי אדירא בחילא ימינך יי תברת סנאה: יי תברת סנאה:	6

שלישית ואין השניה (בשור"א) בחטף, הראשונה נקודה בשור"ק, כגון עז עזי, רוק רוקי, חק חקי, על עולו, יסור עולו, כל כלו, ושלשים על כלו. ואלו שלשה עזי וזמרת, של כאן ושל ישעיה ושלמה לים, נקודה בחטף קמ"ץ, ועוד אין באחד מהם כחוז וזמרת, אלא וזמרת, וכלם סמוך להם ויהי לי לישועה. לכן אני אומר לייסב לשון המקרא, שאין עזי כמו עזי, ולא וזמרת כמו וזמרת, אלא עזי שם דבר הוא, כמו הישעיה ששמים (שם קבג, א), שגני שגני סלע (עזדיה א, ג), שגני סנה (דברים לג, טז). וזהו השבח, עזי וזמרת יה, הוא היה לי לישועה, וזמרת דבוק הוא לחיבת ה', כמו לעזרת ה' (שופטים ה, כג), שגנרת ה' (ישעיה ט, יח), על דגרת גני האדם (קהלת ג, יח). ולשון וזמרת, לשון לא תזמור (ויקרא כה, ד), ומיר עריצים (ישעיה כה, ה), לשון כסוח וכריתה, עוזו ונקמתו של אלהינו היה לנו לישועה. ואל תחמה על לשון ויהי, שלא נאמר היה, שיש לנו מקראות מדברים בלשון זה, וזה דוגמתו, את קירות הבית קציב להיכל ולדציר ויעל עלות קציב (מלכים א' ו, ה), היה לו לומר עשה עלות קציב. וכן ודגני ישראל הישעים שגני יהודה וימלך עליהם רחבעם (דברי הימים ב' י, יז), היה לו לומר מלך עליהם רחבעם. מלכתי יכלת ה' וגו' וישפטם (במדבר יד, טז), היה לו לומר שחטם. והאנשים אשר שלח משה וגו' וימחו (שם לוט), מוחו היה לו לומר. ואשר לא שם לבו אל דבר ה' ויעזב (שמות ט, כא), היה לו לומר עזב: זה אל. ככבודו נגלה עליהם והיו מראין אותו באצבע, ראה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים: ואנודו. אונקלוס תרגם לשון ניה, ניה שגנן (ישעיה לג, כ), לניה לאן (שם סה, י). דבר אחר ואנוהו, לשון נוי, אספר נוי ושבחנו לבאי עולם, כגון מה דודך מדוד, דודי נח ואלדוס (שיר השירים ה, טי), וכל הענין: אלהי אבי. הוא זה, וארוממנהו. אלהי אבי, לא אני תחלת הקדושה, אלא מוחזקת ועומדת לי הקדושה, ואלהותו עלי מימי אבותי:

(3) ה' איש מלחמה. בעל מלחמה, כמו איש נעמי (רות א, ג), וכל איש ואיש מתורגמין בעל, וכן וחקק וחיית לאיש (מלכים א' ז, ז), לגבור: ה' שמו. מלחמותיו לא בכלי זין, אלא בשמו הוא נלחם, כמו שאמר דוד ואלכי בא אליך בשם ה' נקמות (שמואל א' יז, מה). דבר אחר ה' שמו, אף בשעה שהוא נלחם ונוקם מאויביו, אותו הוא במדתו לרחם על בראיו ולזון את כל באי עולם, ולא כמדת מלכי אדמה, כשהוא עוסק במלחמה פונה עצמו מכל עסקים, ואין בו כח לעשות וזו:

(4) ירה בים. שדי גנמא, שדי לשון ירייה. וכן הוא אומר או ירה ירה (שמות יט, יג), או אשקדקה אישקדי, והתיי"ו משחמש באלו במקום התפעל: ומבחר. שם דבר, כמו מרכב, משכב, מקרא קדש: טבעו. אין טביעה אלא במקום טיט, כמו טבעתי ציון מזולה (תהלים סט, ג), ויטבע יקמיהו צטיט (ירמיה לח, ו. מכילתא פ"ד). מלמד שנעשה הים טיט, לגמול להם כמדתם שעבדו את ישראל בחומר ובלבנים:

(5) יבסימו. כמו יכסום, והיו"ד האמצעית יחירה זו, ודרך מקראות בך, כמו ודקדק ואלקך ידקדק (דברים ח, יד), ירין מדקדק ביתך (תהלים לו, ט), והיו"ד ראשונה שמשמעה לשון עתיד, כך פרשוהו, טבעו צים סוף כדי שיחזרו המים ויכסו אותן. יכסימו, אין דומה לו במקרא בנקודתו, ודרכו להיות בנקודתו יכסימו במלא"פוס (גס כאן מוכח להיות חולס כמ"ש): כמו אבן. ובמקום אחר ללנו כעופרת, ובמקום אחר יאכלמו כקש, הרשעים כקש, הולכים ומטורפין עולין ויורדין. דינונים כאבן, והכשרים כעופרת, שנחמ מיד:

(6) ימינך. ימינך. שני פעמים, כשישראל עושין רצונו של מקום השמאל נעשית ימין: ימינך ה' נאדרי בבח. להניל את ישראל, וימינך השנית תרעץ אויב. ולי נראה, אותה ימין עצמה תרעץ אויב, מה שאי אפשר לאדם לעשות שתי מלאכות ביד אחת. ופשוטו של מקרא, ימינך הנאדרת בכח מה מלאכתה, ימינך, היא תרעץ אויב, וכמה מקראות דוגמתו, פי הגה איצין ה' פי הגה איצין יאצדו (תהלים נב, י), עד מתי רשעים יעלזו (שם נד, ג), נשא נהרות ה' נשא נהרות קולס

7	And in the greatness of Thine excellency Thou overthrowest them that rise up against Thee; Thou sendest forth Thy wrath, it consumeth them as stubble.	ובסגִי תִקַּף תִּבְרַתָּנוּ לְדַקְמוֹ עַל עַמְּךָ שֶׁלַחַת רוּחְךָ שִׁיִּצִינוּ כְּנוֹרָא לְקֶשֶׁא:	וּבְרָב גְּאוּנְךָ תִּהְרַס קִמְיֶךָ תִּשְׁלַח חֲרֹנְךָ יֹאכְלֵמוּ כֶקֶשׁ: וּבְרוּחַ אֲפִיךָ נִעְרְמוּ מַיִם נִצְבוּ כְּמוֹ-נֵד נְזִלִים קָפְאוּ תְהוֹמֹת בְּלִבָּיִם:
8	And with the blast of Thy nostrils the waters were piled up— The floods stood upright as a heap; The deeps were congealed in the heart of the sea.	וּבְמִימְר פּוּמְךָ חִכְמוֹ מֵיָא קָמוּ כְשׁוֹר אֲזִלְיָא קְפוּ תְהוֹמֵי בְּלִבָּא דִּימָא:	
9	The enemy said: 'I will pursue, I will overtake, I will divide the spoil; My lust shall be satisfied upon them; I will draw my sword, my hand shall destroy them.'	דִּתְהוּ אָמַר סְנָאָה אֲרִדּוּף אֲרִבִּיק אֲפִלִּיג בִּזְתָא תִסְבֵּעַ מִנְהוֹן נַפְשִׁי אֲשַׁלּוּף חֲרָבִי תִשְׁיִצִינוּ יְדֵי:	אָמַר אוֹיֵב אֲרִדּוּף אֲחַלֵּק שָׁלָל תִּמְלָאֲמוּ נַפְשִׁי אֲרִיב חֲרָבִי תוֹרִישְׁמוּ יְדֵי:

(שם זג, ג), לֹא לָנוּ ה' לֹא לָנוּ (שם קטו, א), אֲנִינָה נָאֵם ה' אֲנִינָה אֶת הַשָּׂמַיִם (הושע ז, כג), אֲנִכִּי לֹא אֲנִכִּי אֲשִׁירָה (שופטים ה, ג), לֹאִי ה' וְגו' לֹאִי ה' אֲשִׁירָה לָנוּ צָקוּס עָלֵינוּ אֲדָם (תהלים קכד, אב), עוֹרֵי עוֹרֵי דְצוֹרָה עוֹרֵי דְצָרִי שִׁיר (שופטים ה, יב), סְרַמְסָנָה קָנַל רָגְלִי עָנִי (ישעיה כו, ו), וְנָתַן אֶרֶץ לְנַפְלָה לְנַפְלָה לְיִשְׂרָאֵל עֲבָדוּ (תהלים קלו, כאכז): נִאֲדָרִי הִיוֹ"ד יִתִּירָה, כְּמוֹ רָצָחִי עָם, שָׁרָתִי צְמִידִינֹת (איכה א, א), גִּגְצָתִי יוֹם (צראשית לא, לט): תִּרְעֵץ אוֹיֵב. תְּמִיד הִיא רוּעַנָת וּמַשְׁבַּרַת הָאוֹיֵב, וְדוּמָה לֹא וְיִקְרָעֲנוּ וְיִרְצְנוּ אֶת צָנִי יִשְׂרָאֵל, בַּשּׁוֹפְטִים (י, ח). (דבר אחר, ימִינְךָ הַנֶּאֱדָרַת בָּחַ הִיא מַשְׁבַּרַת וּמִלְקָה אוֹיֵב): (7) וּבִרְבַּב גְּאוּנְךָ. אֵם הִיד בַּלְבָּד רוּעַנָת הָאוֹיֵב, כִּשְׁהוּא מַרְימָה בַּרְבָּא גְּאוּנֹא אִזְ יִהְרֹס קִמְיֶי, וְאֵם בַּרְבָּא גְּאוּנֹא לְבַד אוֹיֵבִי נִהְרָסִים, ק"ו כִּשְׁשֵׁלַח בַּס חֲרוֹן אֵף יִכְלָמוּ: תִּהְרָס. תְּמִיד אֶתְהַרֵם קִמְיֶיךָ הַקָּמִים נִגְדֵךְ, וּמִי הֵם הַקָּמִים כְּנִגְדֹךְ, אֲלוּ הַקָּמִים עַל יִשְׂרָאֵל, וְכֵן הוּא אוֹמֵר, כִּי הֵנָּה אוֹיֵבֶיךָ יִהְיֶינָה (תהלים פג, ג), וּמָה הִיא הַהִמָּה, עַל עַמְּךָ יַעֲרִימוּ סוֹד (שם שם, ד), וְעַל זֶה קוֹרָא אוֹתָם אוֹיֵבִי שֶׁל מָקוֹם:

(8) וּבִרְחוּ אֲפִיךָ. הַיּוֹאֵל מַשְׁנֵי נִחִירִים שֶׁל אֵף, דְּצָר הַכְּחוּצ בְּכִיכִינָה דּוּגַמַת מִלֵּךְ בַּשָּׂר וְדָם, כְּדִי לְהַשְׁמִיעַ אוֹזֶן הַבְּרִיּוֹת כְּפִי הַהוּא, שִׁיכּוֹלוּ לְהַבִּין דְּבַר. כִּשְׁאֲדָם כּוּעַס יוֹאֵל רוּחַ מִנְחִירֵי, וְכֵן עָלָה עֲשׂוֹן צָאֲפוֹ (תהלים יח, ט), וְכֵן וּמִרוּחַ אֲפִי יָקְלוּ (איוב ד, ט), וְהוּא שֶׁאֵמַר לְמַעַן עָמִי אֲחַלֵּיךְ אֲפִי (ישעיה מח, ט), כִּשְׁזַעְפוּ נַחֵם נְשִׁימָתוֹ אֲרוּכָה, וְכִשְׁהוּא כּוּעַס נְשִׁימָתוֹ קִרְרָה. וְהִלְתִּי אֲחַטָּס לָךְ (שם), וְלִמְעַן תִּהְיֶינָה אֲשִׁים חֲטָס בַּצָּפִי, לְסַחֲסוֹ נִחִירִי בַּצָּפִי הָאֵף וְהָרוּחַ שֶׁלָּא יֵאָדָּר. לָךְ, בַּשְּׁבִילךְ. אֲחַטָּס, כְּמוֹ נִאֲקָה בַּחֲטָם, בַּמַּסַּכַת שֶׁבַת (נא): כֵּךְ נִרְאָה בַּעֲיִנִּי. וְכֵן אֵף וְחֲרוֹן שֶׁבַּמִּקְרָא אֵנִי אוֹמֵר כֵּן, חֲרָה אֵף, כְּמוֹ וְעָמִי חֲרָה מִנִּי חֲרָב (איוב ל, ל), לְשׁוֹן שֶׁרְפָה וּמוֹקֵד, שֶׁהַנִּחִירִים מִתְחַמְמִים וְנִחִירִים בַּעַת הַקֶּץ וְחֲרוֹן, מִגְזַרַת חֲרָה, כְּמוֹ רִצּוֹן מִגְזַרַת רָחָה, וְכֵן חֲמָה לְשׁוֹן חֲמִימוֹת, עַל כֵּן הוּא אוֹמֵר וְיִסְמָחוּ צְעָרָה צוֹ (אסתר א, יג), וְצִנּוֹת הַחֲמָה אוֹמֵר, נִתְקַרְרָה דַּעַתוֹ: בַּעֲרָמוּ מַיִם. אֲנוּקְלוֹס תִּרְגַּם לְשׁוֹן עֲרִמִימוֹת, וְלְשׁוֹן נְחוּת הַמִּקְרָא כְּמוֹ עֲרִמַת חָטָם (שיר השירים ז, ג), וְנִכְצוּ כְּמוֹ נֵד יוֹכִיחַ: בַּעֲרָמוּ מַיִם. מִמוֹקֵד רוּחַ שִׁינָא מֵאֲפֵךְ יִבְשׁוּ הַמַּיִם, וְהֵם נַעֲשׂוּ כְּמִין גָּלִים וְכִרְיוֹת שֶׁל עֲרִימָה שֶׁהֵם גְּבוּהִים: כְּמוֹ נֵד. כִּתְרָגוֹמוֹ קְשׁוֹר, כְּחֹמָה: נֵד. לְשׁוֹן צְבִיר וְכֹנוֹם, כְּמוֹ נֵד קָצִיר צִיּוֹם נִתְלָה (ישעיה יז, יא), פִּגְסָ פִּגְסָ (תהלים לג, ו), לֹא כִתְצוּ כֹנוֹם כִּנְאָד אֲלֵא כִנְד, וְאֵילֵו הִיָּה כִנְד כְּמוֹ כִנְאָד, וְכֹנוֹם לְשׁוֹן הַכְּנָסָה, הִיָּה לוֹ לְכַחוּצ מְכֻנִּים בְּכִנְאָד מִי הִים, אֲלֵא כֹנוֹם לְשׁוֹן אוֹסָף וְאִזְבַּר הוּא, וְכֵן קָמוּ נֵד אֲסָד (יהושע ג, טז), וְיַעֲקֹב נֵד אֲסָד (שם יג), וְאֵין לְשׁוֹן קִימָה וְעִמִּידָה בְּנִאֲדוֹת אֲלֵא בְּחֹמוֹת וְצוּרִים, וְלֹא מִזִּינוּ נֵאֵד נִקּוֹד אֲלֵא בְּמִלְאָפוֹ"ס (חול"ס), כְּמוֹ שִׁימָה דְּמַעֲטִי בְּנִאֲדָךְ (תהלים נו, ט), אֶת נִאֲדוֹד הַקֶּלֶב (שופטים ד, כ): קַבְּאוּ. כְּמוֹ וְכִנְדָּיָה סֶקֶפִי אֲנִי (איוב י, ו), שֶׁהוּקְשׁוּ וְנַעֲשׂוּ כִּבְזִינִים, וְהַמַּיִם זֹרְקִים אֶת הַמַּזְרִים עַל הָאֵבֶן בָּחַ וְנִלְחָמִים בָּם בְּכָל מִינֵי קוּשִׁי: בְּלִבָּא יֵם. בְּחוּזֵק הִים, וְדֶרֶךְ הַמִּקְרָאוֹת לְדַבֵּר כֵּן, עַד לִבְּהֶמָּה: (דברים ד, יא), צִלְצֵל הָאֵלֶּה (שמואל א-ב יח, יד), לְשׁוֹן עֲקְרוּ וְתַקְפוּ שֶׁל דְּבַר:

(9) אָמַר אוֹיֵב. לַעֲמוֹ, כְּשֶׁפָּסַס בְּדַבְרִים אֲרִדּוּף וְאֲשִׁיגָם וְאֲחַלֵּק שֶׁל עַם שָׂרִי וְעַבְדֵי: תִּמְלָאֲמוּ. תִּמְלָא מֵהֶם נַפְשִׁי. רוּחִי וְרִצּוֹנִי, וְאֵל תִּחְמָה עַל חִיבָה הַמַּדְבַּרַת בַּשָּׁחִים, תִּמְלָאֲמוּ תִּמְלָא מֵהֶם, יֵשׁ הַרְבֵּה כְּלָשׁוֹן הוּא, כִּי אֲרָךְ הַבְּגָד תִּסְתָּנִי (שופטים א, טו), כְּמוֹ נַחַת לִי. וְלֹא יָקְלוּ דְצָרוּ לְשָׁלֵם (צראשית לו, ד), כְּמוֹ דְבַר עֲמוֹ. צָנִי יִנְאִי (ירמיה י, כ), כְּמוֹ יֵאָדָּר מִמֶּנִּי. מִסָּפֵר עָבְדִי אֲגִידָנוּ (איוב לא, לו), כְּמוֹ אֲגִיד לוֹ. אֵף כֵּן תִּמְלָאֲמוּ, תִּמְלָא נַפְשִׁי מֵהֶם: אֲרִיב חֲרָבִי. אֲשַׁלּוּף, וְעַל שֶׁם שֶׁהוּא מִרִיק אֶת הַחֲעַר בַּשְּׁלִיפָתוֹ וְנִשְׁאָר רִיק, נִפְלָא צוֹ לְשׁוֹן הַרְקָה, כְּמוֹ מְרִיקִים שְׁקִיָּה (צראשית מז, לה), וְכֵלִיו יִרְקוּ (ירמיה מח, יב). וְאֵל תִּחְמָה, אֵין לְשׁוֹן רִיקוֹת נִפְלָא עַל הַיּוֹאֵל, אֲלֵא עַל הַתִּיק וְעַל הַשֶּׁק וְעַל הַכֵּלִי שִׁינָא מִמֶּנָּה, אֲבָל לֹא עַל הַחֲרָב וְעַל הַיֵּין, וְלִדְחוּק וְלִפְרַשׁ אֲרִיק

10	Thou didst blow with Thy wind, the sea covered them; They sank as lead in the mighty waters.	נִשְׁפָּתָה בְּרוּחְךָ כִּסְמוּ יָם צָלְלוּ כַּעֲפֹרֶת בְּמַיִם אֲדִירִים: אֲמַרְתָּ בְּמִימְרְךָ חָפָא עֲלֵיהֶוּן יָמָא אֲשַׁתְּקֻעוּ כַּאֲכָרָא בְּמִינִן תִּקְיִפִּין:	10
11	Who is like unto Thee, O LORD, among the mighty? Who is like unto Thee, glorious in holiness, Fearful in praises, doing wonders?	מִי־כִמּוֹכָה בָּאֱלֹם יְהוָה מִי כִמּוֹכָה נֶאֱדָר בְּקֹדֶשׁ נִוְרָא תִהְלֹת עֲשֶׂה פִּלָּא: לִית בְּר מָנֶה אֵת הוּא אֱלֹהָא יי לִית אֱלֹהָ אֵלָא אֵת אֲדִיר בְּקוֹדֶשׁא דְחֵיל תוֹשְׁבֵתָן עֲבִיד פְּרִישָׁן:	11
12	Thou stretchedst out Thy right hand— The earth swallowed them.	נָטִיתָ יְמִינְךָ תִּבְלַעְמוּ אֶרֶץ: אֲרִימָת יְמִינְךָ בִּלְעִתָּנוּן אֲרָעָא:	12
13	Thou in Thy love hast led the people that Thou hast redeemed; Thou hast guided them in Thy strength to Thy holy habitation.	נְחִית בְּחַסְדֶּךָ עַם־זוֹ גְּאֻלָּתָה נְחִלָתָה בְּעֹזָה אֱלֹהֵי קְדֻשָּׁה: דִּבְרַחִי בְּטִבְנוּתְךָ לְעַמָּא דָּנָן דִּפְרִקְתָּא דִּבְרַחִי בְּתוֹקְפֶךָ לְדִירָא דְקוֹדֶשְׁךָ:	13
14	The peoples have heard, they tremble; Pangs have taken hold on the inhabitants of Philistia.	שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגְּזוּן חֵיל אֲחֹז יִשְׁבִּי פִלְשֶׁת: שְׁמְעוּ עַמְּמִיָּא וְזָעוּ דְחֵילָא אַחַדְתָּנוּן לְדָחוּ יִתְבִּין בִּפְלִשְׁת:	14
15	Then were the chiefs of Edom affrighted; The mighty men of Moab, trembling taketh hold upon them; All the inhabitants of Canaan are melted away.	אֲז נִבְהָלוּ אֱלֹפֵי אֲדוֹם אֵילֵי מוֹאָב יֶאֱחִזְמוּ רַעַד נִמְגּוּ כָל יִשְׁבֵּי כְנָעַן: בְּכִן אֲתִבְהִילוּ רַבְרָבֵי אֲדוֹם תִּקְיִי מוֹאָב אַחַדְתָּנוּן רְתִיתָא אֲתִבְרוּ כָל דָּחוּ יִתְבִּין בְּכִנְעָן:	15
16	Terror and dread falleth upon them; By the greatness of Thine arm they are as still as a stone; Till Thy people pass over, O LORD, Till the people pass over that Thou hast gotten.	תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אִימָתָה וּפָחַד בִּגְדִל זְרוּעֶךָ יִדְמוּ פָאָבָן עַד־ יַעֲבֹר עִמָּךָ יְהוָה עַד־יַעֲבֹר עַם־זוֹ קִנִּיתָ: תִּפּוּל עֲלֵיהוֹן אִימָתָא וּדְחִלְתָּא בְּסִגִּי תוֹקְפֶךָ יִשְׁתַּקֹּן פָּאָבָנָא עַד דִּיעֲבֹר עִמָּךָ יי יֵת אֲרִנְיָנָא עַד דִּיעֲבֹר עַמָּא דָּנָן דִּפְרִקְתָּא יֵת יִרְדְּנָא:	16

חרבי כלשון ויִקַּח אֶת מַגִּידוֹ (זרעית יד, יד), אזדיין בחרבני, מצינו הלשון מוסב אף על היוצא, שְׁמֵן תּוֹרַק (שיר השירים א, ג), וְלֹא הִירָק מְלִי קָלִי (ירמיה מו, יא). לא הורק הכלי אין כחיו כאן, אלא לא הורק היין מכלי אל כלי, מצינו הלשון מוסב על היין, וכן והִרָקוּ סָרְבָּסָם על יְפִי תְּקֵמָתָךְ (יחזקאל כה, ז), דחירס: תּוֹרִישְׁמוּ. לשון רישות ודלות, כמו מוֹרִישׁ וּמַעֲשִׂיר (שמואל א-ב, ז):

(10) נשפת. לשון הפחה, וכן וְגַם נִשְׁפָּתָה (ישעיה מ, כד): צָלְלוּ. שקעו, עמקו לשון מזולה: כַּעֲפֹרֶת. אצר, פלו"ם בלע"ז:

(11) באֵלִים. בחזקים, כמו וְאֵת חֵילֵי הָאֶרֶץ לָקַח (יחזקאל יז, יג), אֱלִילִיָּתִי לְעִזְרָתִי חוֹשָׁה (תהלים כב, כ): נורא תהלת. יראוי מלהגיד תהלותיו פן ימעטו, כמ"ש לָךְ דְּמִיָּה תִּהְיֶה (שם סה, ז):

(12) נשירת ימינך. כשהקצ"ה נוטה ידו, הרשעים קָלִים וּנְפִלִים, לפי שהכל נתון בידו ונפלים בהטייתה, וכן הוא אומר, וְה' יִטֶּה קְדֹ וְלֹא יִשְׁלַח עֲזָר וְנִפְל עָזָר (ישעיה לא, ג), משל לכלי זכוכית הנחונים בידי אדם, מטה ידו מעט והן נופלין ומשתברין: תבלעמו ארץ. מכאן שזכו לקצורה, כשכר שאמרו ה' הצדיק:

(13) נהלת. לשון מנהל. ואונקלוס תרגם לשון נושא וסובל, ולא דקדק לפרש אחר לשון העברית:

(14) ירגזון. מתרגזין: יִשְׁבִּי פִלְשֶׁת. מפני שהרגו את בני אפרים, שמהירו את הקץ ויאלצו בחזקה, כמפורש בדברי הימים, והרגום אנשי גת:

(15) אֱלֹפֵי אֲדוֹם אֵילֵי מוֹאָב. והלא לא היה להם לירא כלום, שהרי לא עליהם הולכים, אלא מפני אנינות (מכילתא שירא פ"ט), שהיו מתאוננים ומטעירים על כבודם של ישראל: במוגו. נמסו, כמו בְּרָצִיצִים תְּמַגְנֶנָּה (תהלים סה, יא). אמרו, עלינו הם צאים, לכלותינו ולירש את ארצנו:

17	Thou bringest them in, and plantest them in the mountain of Thine inheritance, The place, O LORD, which Thou hast made for Thee to dwell in, The sanctuary, O Lord, which Thy hands have established.	תְּבִאֵמוֹ וְתַטְעֵמוֹ בְּתֵר נַחֲלָתְךָ׃ מְכוֹן לְשִׁבְתְּךָ פְּעֻלַּת יְהוָה׃ מִקְדָּשׁ אֲדֹנָי כּוֹנֵנִי יְדִיד׃	תְּשִׁילֵנּוּ וְתַשְׂרִינּוּ בְּטוֹרָא דְּאַחֲסִנְתְּךָ אַתְרָא לְבֵית שְׁכִינְתְּךָ אַתְקִינְתָּא יְיָ מִקְדָּשָׁא יְיָ אַתְקֵנְהִי יְדִיד׃
18	The LORD shall reign for ever and ever.	יְהוָה יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד׃	יְיָ מַלְכוּתִיהִי לְעֹלָמָא וּלְעֹלָמֵי עֲלָמֵינָא׃
19	For the horses of Pharaoh went in with his chariots and with his horsemen into the sea, and the LORD brought back the waters of the sea upon them; but the children of Israel walked on dry land in the midst of the sea.	כִּי בָא סוֹס פָּרְעֹה בָּרֶכְבּוֹ וּבַפָּרָשָׁיו בָּיָם וַיָּשָׁב יְהוָה עֲלֵהֶם אֶת־מֵי הַיָּם וַיַּבֵּן יִשְׂרָאֵל הָלָכּוּ בִּיבָשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם׃ (פ)	אַרִּי עָאֵלוּ סוּסוֹת פָּרְעֹה בְּרַתְכוּהִי וּבַפָּרָשׁוֹהִי בְּיַמָּא וַאֲחִיב יְיָ עֲלֵיהוֹן יַת מִי יַמָּא וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָלִיכוּ בִּיבָשָׁתָא בְּגוּ יַמָּא׃
20	And Miriam the prophetess, the sister of Aaron, took a timbrel in her hand; and all the women went out after her with timbrels and with dances.	וַתִּקַּח מִרְיָם הַנְּבִיאָה אֲחוֹת אַהֲרֹן אֶת־תִּמְבֵּל בְּיָדָהּ וַתֵּצֵאנָּה כָּל־הַנָּשִׁים אַחֲרֶיהָ בְּתַפִּים וּבִמְחֻלָּת׃	וַנְּסִיבַת מִרְיָם נְבִיאָתָא אַחֲתִיהָ דְּאַהֲרֹן יַת תִּמְבֵּל בְּיָדָהּ וַנִּפְקָא כָּל נְשִׂאֵי בְּתֵרְהָא בְּתוֹפִין וּבִבְחֻנִּין׃
21	And Miriam sang unto them: Sing ye to the LORD, for He is highly exalted: The horse and his rider hath He thrown into the sea.	וַתַּעַן לָהֶם מִרְיָם שִׁירָו לַיהוָה כִּי־גָאֵה גָאֵה סוֹס וְרֶכְבּוֹ רָמָה בָּיָם׃ (ס)	וּמַעֲנִיא לְהוֹן מִרְיָם שִׁבְחוּ וְאוֹדוּ קָדָם יְיָ אַרִּי אַתְּגָאֵי עַל גִּיּוֹתֵינָא וְגִיאוֹתָא דִּילִיָּהּ הִיא סוּסָא וְרֶכְבִּיהָ רָמָא בְּיַמָּא׃
22	And Moses led Israel onward from the Red Sea, and they went out into the wilderness of Shur; and they went three days in the wilderness, and found no water.	וַיֵּסַע מֹשֶׁה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּם־ סוּף וַיֵּצְאוּ אֶל־מִדְבַּר־שׁוּר וַיֵּלְכוּ שְׁלֹשַׁת־יָמִים בַּמִּדְבָּר וְלֹא־מָצְאוּ מַיִם׃	וְאַשִׁיל מֹשֶׁה יַת יִשְׂרָאֵל מִיַּמָּא דְּסוּף וַנִּפְקוּ לְמִדְבָּרָא דְּחִגְרָא וַאֲזֵלוּ תֵּלְתָא יוֹמִין בְּמִדְבָּרָא וְלֹא אִשְׁכַּחוּ מַיָּא׃

(16) תפול עליהם אימתה. על הרחוקים: ופחד. על הקרובים, כענין שנאמר פי שְׁמַעְנוּ אֵת אֲשֶׁר הוֹצִישׁ וגו' (יהושע 3, י. מכילתא שירה פ"ט): עד יעבור. עד יעבור. כמרגומו: קניית. חצבת משאר אומות, כחפץ הקנוי צדמים יקרים שחציו על האדם:

(17) תביאמו. נתנצח משה שלא יכנס לארץ, לכך לא נאמר תביאנו, (נראה שלא יכנסו לארץ וכו'), והכי איתא בהדיא פרק יש נוחלין (בצא צתרא דף קי"ט): ובמכילתא (שם פ"י), הצנים יכנסו ולא האבות, אף שלא נגזרה גזירת מרגלים עדיין, מכל מקום ניבא ולא ידע מה ניבא. (מהרש"ל): מכוון לשבתך. מקדש של מטה מכון כנגד כסא של מעלה אשר פעלת: מקדש. הטעם עליו זקף גדול, להפרידו מתיבת השם שלאחריו, המקדש אשר כוננו ידיך ה'. חציב בית המקדש, שהעולם נצרא ביד אחת, שנאמר אף יְדִי יִקְדֶּה אֶרֶץ (ישעיה מח, יג), ומקדש צמתי ידיים, ואימתי יצנה צמתי ידיים, בזמן שה' ימלוך לעולם ועד, לעתיד לצא שכל המלוכה שלו:

(18) לעולם ועד. לשון עולמית הוא, והוי"ו צו יסוד, לפיכך הוא פתוחה, אבל וְאֶנְכִּי הִיֹּדֵעַ וְעַד (ירמיה כט, כג), שהוי"ו צו שמוש, קמוצה היא:

(19) כי בא סוס פרעה. כאשר צא:

(20) ותקח מרים הנביאה. היכן נתנצחה, כשהיתה אחות אהרן קודם שנולד משה, אמרה עתידה אמי שחלד בן וכו', כדאיתא בצוטה (יב). דצר אחר אחות אהרן, לפי שמסר נפשו עליה כשננטרעה, נקראה על שמו: את התף. כלי של מיני זמר: בתופים ובמחולות. מוצנחות היו צדקניות שצדור שהקצה עושה להם נסים, והוציאו תופים ממצרים:

(21) ותען להם מרים. משה אמר שירה לאנשים, הוא אומר והם ענינו אחריו, ומרים אמרה שירה לנשים (מכילתא פ"י):

<p>23 And when they came to Marah, they could not drink of the waters of Marah, for they were bitter. Therefore the name of it was called Marah.</p>	<p>וַיָּבֹאוּ מֵרָחָה וְלֹא יָכְלוּ לִשְׁתּוֹת מַיִם מִמֶּרְחָה כִּי מְרִירִים הָיוּ עָלָיו כֵּן קָרָא שְׁמָהּ מֶרְחָה:</p>	<p>23 וַיָּבֹאוּ מֵרָחָה וְלֹא יָכְלוּ לִשְׁתּוֹת מַיִם מִמֶּרְחָה כִּי מְרִירִים הָיוּ עָלָיו כֵּן קָרָא שְׁמָהּ מֶרְחָה:</p>
<p>24 And the people murmured against Moses, saying: 'What shall we drink?'</p>	<p>וַיִּלְנוּ הָעָם עַל-מֹשֶׁה לֵאמֹר מַה-נִּשְׁתֶּה:</p>	<p>24 וַיִּלְנוּ הָעָם עַל-מֹשֶׁה לֵאמֹר מַה-נִּשְׁתֶּה:</p>
<p>And he cried unto the LORD; and the LORD showed him a tree, and he cast it into the waters, and the waters were made sweet. There He made for them a statute and an ordinance, and there He proved them;</p>	<p>וַיִּצְעַק אֶל-יְהוָה וַיֹּרְאוּ וַיִּהְיֶה וַיִּשְׁלַח אֶל-הַמַּיִם וַיִּמְתְּקוּ הַמַּיִם וַיַּעַשׂ לָהֶם שָׁם לְוֹ חֹק וּמִשְׁפָּט וַיִּשְׁמְרוּ:</p>	<p>25 וַיִּצְעַק אֶל-יְהוָה וַיֹּרְאוּ וַיִּהְיֶה וַיִּשְׁלַח אֶל-הַמַּיִם וַיִּמְתְּקוּ הַמַּיִם וַיַּעַשׂ לָהֶם שָׁם לְוֹ חֹק וּמִשְׁפָּט וַיִּשְׁמְרוּ:</p>
<p>and He said: 'If thou wilt diligently hearken to the voice of the LORD thy God, and wilt do that which is right in His eyes, and wilt give ear to His commandments, and keep all His statutes, I will put none of the diseases upon thee, which I have put upon the Egyptians; for I am the LORD that healeth thee.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אִם-קִבַּלְתָּ תִּקְבֹּל וְיָהוָה אֱלֹהֶיךָ וַיִּשְׁמְרוּ בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה וְהֶאֱזַנְתָּ לְמִצְוֹתָיו וְשָׁמַרְתָּ כָּל-חֻקָּיו כָּל-הַמִּצְוָה אֲשֶׁר-שָׁמַרְתִּי בְּמִצְרַיִם לֹא-אֲשִׁינֶנּוּ עָלֶיךָ אֲרִי אֲנִי יְיָ רַפָּא:</p>	<p>26 וַיֹּאמֶר אִם-שָׁמוּעַ תִּשְׁמַע לְקוֹלִי וַיִּהְיֶה אֱלֹהֶיךָ וַיִּשְׁמְרוּ בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה וְהֶאֱזַנְתָּ לְמִצְוֹתָיו וְשָׁמַרְתָּ כָּל-חֻקָּיו כָּל-הַמִּצְוָה אֲשֶׁר-שָׁמַרְתִּי בְּמִצְרַיִם לֹא-אֲשִׁינֶנּוּ עָלֶיךָ אֲרִי אֲנִי יְיָ רַפָּא:</p>
<p>And they came to Elim, where were twelve springs of water, and three score and ten palm-trees; and they encamped there by the waters.</p>	<p>וַיָּבֹאוּ אֵילָמָה וְשָׁם שְׁתֵּים עָשָׂר עֵינֹת מַיִם וְשִׁבְעִים דִּקְלָן וַיִּחַנוּ שָׁם עַל-הַמַּיִם:</p>	<p>חמישי וַיָּבֹאוּ אֵילָמָה וְשָׁם שְׁתֵּים עָשָׂר עֵינֹת מַיִם וְשִׁבְעִים דִּקְלָן וַיִּחַנוּ שָׁם עַל-הַמַּיִם:</p>

(22) ויסע משה. הסיען בעל כרחם, שעטרו מזרים את סוקיהם בתכשיטי זהב וכסף ואבנים טובות, והיו ישראל מוצאין אותם בים, וגדולה הייתה ציות הים מציות מזרים, שנאמר תורִי וְהָבָה נֶעֱשֶׂה לָךְ עַם נִקְדָּוֹת הַכֶּסֶף (שיר השירים א, יא. מכליתא פסחא סוף פ"ג). לפיכך הוצרך להסיען בעל כרחם:

(23) ויבאו מרתה. כמו למרה. ה"א בסוף תיבה במקום למ"ד בתחלתה, והתי"ו היא במקום ה"א הנשרשת בתיבת מרה, ובסמיכתה כשהיא נדבכת לה"א שהוא מוסף במקום הלמ"ד, תהפך הה"א של שרש לתי"ו, וכן כל ה"א שהיא שרש בתיבה תהפך לתי"ו בסמיכתה. כמו חֲמָה אֵין לי (ישעיה כז, ד), וְחֲמָה צִעֲרָה זו (אסתר א, יז), הרי ה"א של שורש נהפכת לתי"ו מפני שנסמכת אל הו"א הנוספת. וכן עבד ואמה, הִנֵּה אֲמָתִי בְּלָהָה (בראשית ל, ג). לְנֶפֶשׁ חַיָּה (שם ב, ז), וְהִמְתּוּ חֵירוֹ לְקָם (איוב לג, כ). צִין דְּרָמָה (שופטים ד, ה), וְתִשְׁבְּחוּ דְּרָמָה (שמואל א-ב, ז, יז):

(24) וילנו. לשון נפעל הוא, וכן התרגום לשון נפעל הוא, וְאֶתְרַעְמוּ, וכן דרך לשון תלונה להסב הדבור אל האדם, מתלונן, מתרועע, ולא אמר לונן, רועע, וכן יאמר הלועז דקומפ"ל ישנ"ק ש"י מוסב הדבור אליו באמר ש"י:

(25) שם שם לו. במרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיחשקו בהם, שבת, ופרה אדומה, ודינין (סנהדרין נו): ושם נסחו. וראה קשי ערפן, שלא נמלכו במשה בלשון יפה, בקש עלינו רחמים שיהיו לנו מים לשמות, אלא נתלוננו:

(26) אם שמוע תשמע. זו קבלה שיקבלו עליהם: תעשה. היא עשייה: והאזנת. תטה אזנים לדקדק בהם: כל חקיו דברים שאין אלא גזירת מלך בלא שום טעם, ויזר הרע מקנטר עליהם, מה איסור באלו, למה נאסרו, כגון לציטת כלאים ואכילת חזיר ופרה אדומה וכיוצא בהם: לא אשים עליך. ואם אשים, הרי הוא כלא הושמה, כי אני ה' רופאך (מכליתא יוסע פ"א), זהו מדרשו. ולפי פשוטו כי אני ה' רופאך, ומלמדך תורה ומצות למען תנצל מהם, כרופא הזה האומר לאדם אל תאכל דברים שמחזירים אותך לידי חולי, וזהו איזון מצות, וכן הוא אומר קְהִי לְשָׂרְךָ (משלי ג, ח):

(27) שתיים עשרה עינת מים. כנגד י"ב שצמים נזדמנו להם: וע' תמרים. כנגד שבעים זקנים:

XVI	And they took their journey from Elim, and all the congregation of the children of Israel came unto the wilderness of Sin, which is between Elim and Sinai, on the fifteenth day of the second month after their departing out of the land of Egypt.	וַיֵּסְעוּ מֵאֵילִם וַיָּבֹאוּ כָּל־עֵדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־מִדְבַּר־סִין אֲשֶׁר בֵּין־אֵילִם וּבֵין סִינִי בַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לְצֵאתָם מִמִּצְרָיִם:	XVI
2	And the whole congregation of the children of Israel murmured against Moses and against Aaron in the wilderness;	(כ' וילינו) ק' וילינו] כָּל־עֵדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן בַּמִּדְבָּר:	2
3	and the children of Israel said unto them: 'Would that we had died by the hand of the LORD in the land of Egypt, when we sat by the flesh-pots, when we did eat bread to the full; for ye have brought us forth into this wilderness, to kill this whole assembly with hunger.'	וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִי־יִתֵּן מוֹתֵנוּ בְּיַד־יְהוָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשֹׁבְתֵנוּ עַל־סִיר הַבָּשָׂר בְּאָכְלֵנוּ לֶחֶם לְשָׂבַע כִּי־הוֹצֵאתָם אֹתָנוּ אֶל־הַמִּדְבָּר הַזֶּה לְהָמִית אֶת־כָּל־הַקָּהָל הַזֶּה בָּרָעַב: (ס)	3
4	Then said the LORD unto Moses: 'Behold, I will cause to rain bread from heaven for you; and the people shall go out and gather a day's portion every day, that I may prove them, whether they will walk in My law, or not.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִנְנִי מְמַטֵּיר לָכֶם לֶחֶם מִן־הַשָּׁמַיִם וַיֵּצֵא הָעָם וּלְקָטְוּ דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ לִמְעַן אֲנֹסְנוּ הַיֵּלֶךְ בְּתוֹרָתִי אִם־לֹא:	יב
5	And it shall come to pass on the sixth day that they shall prepare that which they bring in, and it shall be twice as much as they gather daily.'	וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי וַחֲכִינוּ אֶת אֲשֶׁר־יָבִיאוּ וְהָיָה מִשְׁנֵה עַל אֲשֶׁר־יִלְקְטוּ יוֹם יוֹם:	5

- (1) בחמשה עשר יום. מתפרש היום של חנייה זו, לפי שזו ציוס כלתה החררה שהוציאו ממצרים והוצרכו למנוח, למדנו, שכלנו משירי הצנץ (או משירי המנה) ששים ואחת סעודות, וירד להם מן צט"ז צאייר, ויום א' בשבת היה, כדאיתא במסכת שבת (פז):
- (2) וילינו. לפי שכלה הלחם:
- (3) מי יתן מותנו. שמוות, ואינו שם דצר כמו מותנו (בחולס), אלא כמו עשותנו, חנותנו, שובנו, לעשות אנחנו, לחנות אנחנו, למות אנחנו. ותרומנו לוי דמיתנא, לו מתנו, הלאי והיינו מתים:
- (4) דבר יום ביומו. צורך אכילת יום ילקטו ציומו, ולא ילקטו היום לצורך מחר (מכילתא ויסע פ"צ): למען אנסנו הילך בתורת. אם ישמרו מצוות המלויות זו, שלא יותירו ממנו, ולא יצאו בשבת ללקוט:
- (5) והיה משנה. ליום ולמחרת: משנה. על שהיו רגילים ללקוט יום יום של שאר ימות השבוע. ואומר אני אשר יציאו והיה משנה, לאחר שיציאו ימצאו משנה במדידה, על אשר ילקטו וימדו יום יום, והוא לקטו לקט משנה, בלקיטתו היה נמצא לחם משנה, והוא על פן הוא נתן לקט ציוס הששי לקט יומים, ונתן לכס צרכה (פויש"ן) צצית, למלאות העומר פעמים ללחם יומים:

<p>6 And Moses and Aaron said unto all the children of Israel: 'At even, then ye shall know that the LORD hath brought you out from the land of Egypt;</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲרֹב וִידַעְתֶּם כִּי יְהוָה הוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>6 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲרֹב וִידַעְתֶּם כִּי יְהוָה הוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>7 and in the morning, then ye shall see the glory of the LORD; for that He hath heard your murmurings against the LORD; and what are we, that ye murmur against us?</p>	<p>וּבֹקֶר וּרְאִיתֶם אֶת-כְּבוֹד יְהוָה בְּשָׁמְעוֹ אֶת-תְּלַנְתִּיכֶם עַל-יְהוָה וְנַחֲנוּ מָה כִּי (כ') תִּלְוְנוּ [ק' תִּלְוְנוּ] עָלֵינוּ:</p>	<p>7 וּבֹקֶר וּרְאִיתֶם אֶת-כְּבוֹד יְהוָה בְּשָׁמְעוֹ אֶת-תְּלַנְתִּיכֶם עַל-יְהוָה וְנַחֲנוּ מָה כִּי (כ') תִּלְוְנוּ [ק' תִּלְוְנוּ] עָלֵינוּ:</p>
<p>8 And Moses said: 'This shall be, when the LORD shall give you in the evening flesh to eat, and in the morning bread to the full; for that the LORD heareth your murmurings which ye murmur against Him; and what are we? your murmurings are not against us, but against the LORD.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּדִיתִין יִי לְכוּן בְּרִמְשָׁא בִּסְרָא לְמִיכֹל וְלֶחֶם בַּבֹּקֶר לְשֹׁבַע בְּשָׁמַע יְהוָה אֶת-תְּלַנְתִּיכֶם אֲשֶׁר-אַתֶּם מְלִינִם עָלָיו וְנַחֲנוּ מָה לֹא-עָלֵינוּ תְּלַנְתִּיכֶם כִּי עַל-יְהוָה:</p>	<p>8 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בִּתְתַת יְהוָה לָכֶם בְּעֶרֶב בָּשָׂר לֶאֱכֹל וּלֶחֶם בַּבֹּקֶר לְשֹׁבַע בְּשָׁמַע יְהוָה אֶת-תְּלַנְתִּיכֶם אֲשֶׁר-אַתֶּם מְלִינִם עָלָיו וְנַחֲנוּ מָה לֹא-עָלֵינוּ תְּלַנְתִּיכֶם כִּי עַל-יְהוָה:</p>
<p>9 And Moses said unto Aaron: 'Say unto all the congregation of the children of Israel: Come near before the LORD; for He hath heard your murmurings.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֵימֹר לְכָל כְּנִשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל קְרִיבוּ קֳדָם יְיָ אֱדִי שְׁמִיעֵן קְדָמוּהִי תוֹרַעְמַתְכוֹן:</p>	<p>9 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן אֵמֹר אֶל-כָּל-עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קְרִיבוּ לִפְנֵי יְהוָה כִּי שָׁמַע אֶת-תְּלַנְתִּיכֶם:</p>
<p>10 And it came to pass, as Aaron spoke unto the whole congregation of the children of Israel, that they looked toward the wilderness, and, behold, the glory of the LORD appeared in the cloud.</p>	<p>וַהֲיָה כַּדְּבַר אֶהְרֹן אֶל-כָּל-עֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיִּבְּנוּ אֶל-הַמִּדְבָּר וַהֲיָה כְּבוֹד יְהוָה נִרְאָה בִּעָנָן: (פ')</p>	<p>10 וַהֲיָה כַּדְּבַר אֶהְרֹן אֶל-כָּל-עֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיִּבְּנוּ אֶל-הַמִּדְבָּר וַהֲיָה כְּבוֹד יְהוָה נִרְאָה בִּעָנָן: (פ')</p>
<p>11 And the LORD spoke unto Moses, saying:</p>	<p>וּמִלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימֹר:</p>	<p>שִׁי וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר:</p>

(6) ערב. כמו לערב: וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים. לפי שאמרתם לנו כי הוצאתם אותנו, תדעו כי לא אנחנו המוציאים, אלא ה' הוציא אתכם שיגיו לכם את השליו: (7) ובקר וראיתם. לא על הכבוד שנאמר והנה כבוד ה' נראה בעיני נאמר, אלא כך אמר להם, ערב וידעתם כי היכולת צידו ליתן תאומכם, ובשר יתן, אך לא צפניים מאירות יתנה לכם, כי שלא כהוגן שאלתם אותו, ומכרם מלאה, והלחם ששאלתם לזורך צירידתו, לבקר תראו את כבוד אור פניו, שירידוהו לכם דרך חצה בצקר, שיש שעות להכינו, וטל מלמעלה וטל מלמטה כמונה בקופסא: תלנתיכם על ה'. כמו אשר על ה': ונחנו מה. מה אנחנו חשובין: כי תלינו עלינו. שתרעימו עלינו את הכל, את צניכם וגשיכם וצנותיכם וערצרכו. ועל כרחי אני זקוק לפרש תלינו בלשון תפעילו, מפני דגשותו וקרייתו, שאילו היה רפה, הייתי מפרשו בלשון תפעילו, כמו וילן העץ על משה (שמות יז, ג), או אם היה דגוש ואין בו יו"ד ונקרא תלונו, הייתי מפרשו לשון תחלוננו, עכשיו הוא משמע תלינו את האחרים, כמו במרגלים וילינו עליו את כל העדה (במדבר יד, ב): (8) בשר לאכול. ולא לשובע, למדה תורה דרך ארץ שאין אוכלין בשר לשובע. ומה ראה להוריד לחם בצקר ובשר בערב, לפי שהלחם שאלו כהוגן, שאי אפשר לו לאדם בלא לחם, אבל בשר שאלו שלא כהוגן, שהרבה בהמות היו להם, ועוד שהיה אפשר להם בלא בשר, לפיכך נתן להם בשעת טורח שלא כהוגן: אשר אתם מלינים עליו. את האחרים, השומעים אתכם מתלוננים: (9) קרבו. למקום שהעני ירד:

<p>12 'I have heard the murmurings of the children of Israel. Speak unto them, saying: At dusk ye shall eat flesh, and in the morning ye shall be filled with bread; and ye shall know that I am the LORD your God.'</p>	<p>12 שְׁמַעְתִּי אֶת־תְּלִוְנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ דַּבֵּר אֱלֹהִים לֵאמֹר בֵּין הָעֲרִבִים תֹּאכְלוּ בָשָׂר וּבִבְקָר תִּשְׁבְּעוּ־לָחֶם וַיִּדְעוּתָם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃</p> <p>שְׁמַע קִדְמִי ית תוֹרַעְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִלִּיל עֲמָדוֹן לְמִימַר בֵּין שְׁמִשָּׁא תִיכְלוֹן בִּסְכָא וּבִצְפָרָא תִסְבְּעוֹן לַחְמָא וְתִדְעוֹן אֲרִי אָנָּא יי אֱלֹהֵכֹן׃</p>
<p>13 And it came to pass at even, that the quails came up, and covered the camp; and in the morning there was a layer of dew round about the camp.</p>	<p>13 וַיְהִי בָעֶרֶב וַתַּעַל הַשָּׁלֹו וַתִּכַּס אֶת־הַמַּחֲנֶה וּבִבְקָר הָיְתָה שִׁכְבַּת הַטַּל סָבִיב לַמַּחֲנֶה׃</p> <p>וַהֲנָה בְרִמְשָׁא וּסְלִיקַת שָׁלֹו וַחֲפַת ית מִשְׁרִיתָא וּבִצְפָרָא הָיָה נַחֲתַת טַלָא סָחוּר סָחוּר לְמִשְׁרִיתָא׃</p>
<p>14 And when the layer of dew was gone up, behold upon the face of the wilderness a fine, scale-like thing, fine as the hoar-frost on the ground.</p>	<p>14 וַתַּעַל שִׁכְבַּת הַטַּל וַהֲנָה עַל־פְּנֵי הַמִּדְבָּר דָּק מְחֻסָּפִס דָּק כְּכַפֹּר עַל־הָאָרֶץ׃</p> <p>וּסְלִיקַת נַחֲתַת טַלָא וְהָא עַל אִפִּי מִדְבָּרָא דְעֵדֶק מְקַלָּף דְעֵדֶק דְגִיר כְּגִלְדָא עַל אָרְעָא׃</p>
<p>15 And when the children of Israel saw it, they said one to another: a'What is it?'—for they knew not what it was. And Moses said unto them: 'It is the bread which the LORD hath given you to eat.</p>	<p>15 וַיֵּרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אֶחָיו מִן הוּא כִּי לֹא יָדְעוּ מַה־הוּא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם הוּא הַלֶּחֶם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָכֶם לֶאֱכֹלָה׃</p> <p>וַחֲזוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ גִבְר לֹא־חֻוְהִי מָנָא הוּא אֲרִי לֹא יָדְעוּ מָא הוּא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לַחֹן הוּא לַחְמָא דִּיהֶב יי לְכוֹן לְמִיכַל׃</p>
<p>16 This is the thing which the LORD hath commanded: Gather ye of it every man according to his eating; an omer a head, according to the number of your persons, shall ye take it, every man for them that are in his tent.'</p>	<p>16 זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צֻוְּהָ לְקַטֹּו מִמֶּנּוּ אִישׁ לְפִי אֲכָלוֹ עֹמֶר לְגִלְגָּלַת מִסֹּפֶר נַפְשֹׁתֵיכֶם אִישׁ לְאִשֹּׁר בְּאֵהָלוֹ תִקְחוּ׃</p> <p>דִּין פְּתַגְמָא דְפָקִיד יי לְקַטֹּו מִנִּיהָ גִבְר לְפֹם מִיכְלִיהָ עֹמֶרָא לְגִלְגֻלְתָא מִנִּין נַפְשָׁתֹכוֹן גִבְר לְדְבַמְשַׁכְנִיהָ תִסְבוּן׃</p>
<p>17 And the children of Israel did so, and gathered some more, some less.</p>	<p>17 וַיַּעֲשׂוּכֶן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלְקְטוּ הַמֶּרֶבֶה וְהַמִּמְעִיט׃</p> <p>וַעֲבָדוּ כֶן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְקַטֹּו דְאַסְגִי וּדְאַזְעַר׃</p>

(13) השליו. מין עוף, ושמן מאד (יומא עה:): היתה שכבת הטל. הטל שוכב על המן, וצמקום אחר הוא אומר וצקדת הטל וגו' (צמדבר יא, ט), הטל יורד על הארץ, והמן יורד עלי, וסוזר ויורד טל עליו, והרי הוא כמונח צקופסא (יומא עה: מכילתא ויסע פ"ג):

(14) ותעל שכבת הטל וגו'. כשהחמה זורחת, עולה הטל שעל המן לקראת החמה כדרך טל עולה לקראת החמה, אף אם חמלא שפופרת של ציפה טל, וחמטום את פיה ותניחה בחמה, היא עולה מאליה צאזיר. ורבותינו דרשו, שהטל עולה מן הארץ צאזיר, וכעלות שכבת הטל נחגלה המן, וראו והנה על פני המדבר וגו': דק. דבר דק: מחוספס. מגולה, ואין דומה לו צמקרא, ויש לפרש מחוספס, לשון חפיסה ודלוסקמא שזלשון משנה, כשנחגלה משכבת הטל, ראו שהיה דבר דק מחוספס צמזכו בין שמי שכבות הטל. ואונקלוס חרגס מקלף, לשון מחשוף הלצן: ככפור. כפור גליד"א צלע"ז דְעֵדֶק כגיר, כאצני גיר, והוא מין צבע שחור, כדאמרינן גצי כסוי הדס, הגיר והצניף. דְעֵדֶק כְּגִיר כְּגִלְדָא עַל אָרְעָא, דק היה כגיר ושוכב מוגלד כקרח על הארץ, וכן פירשו דק ככפור, שטוח קלוש ומחוצר כגליד. דק טיינצ"ש צלע"ז שהיה מגליד גלד דק מלמעלה, וכגיר שחרגס אונקלוס, חוספת הוא על לשון העברית, ואין לו חיבה צפסוק:

(15) מן הוא. הכנת מזון הוא, כמו וימן לָהֶם הַמֶּלֶךְ (דניאל א, ה): כי לא ידעו מזה הוא. שיקראוהו צשמו:

(16) עומר. שם מדה: מספר נפשותיכם. כפי מניין נפשות שיש לאיש צאהלו, תקחו עומר לכל גולגולת:

18	And when they did mete it with an omer, he that gathered much had nothing over, and he that gathered little had no lack; they gathered every man according to his eating.	וַיִּמְדּוּ בַעֲמֹר וְלֹא הָעֲדִיף וְכֻלּוֹ בְּעוֹמֶרָא וְלֹא אוֹתֵר הַמֶּרְבֶּה וְהַמִּמְעִיט לֹא הִחְסִיר דַּאֲסִי וְדַאֲזַעַר לֹא חֶסֶר גָּבֵר אִישׁ לְפִי-אָכְלוֹ לָקְטוּ: לָפוֹם מִיכְלִיה לָקְטוּ:	18
19	And Moses said unto them: 'Let no man leave of it till the morning.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִישׁ אֶל- יוֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד-בֹּקֶר: וַיֹּאמֶר מֹשֶ�ה לָהוֹן אֲנִשׁ לֹא יִשְׁאַר מִנֶּיהָ עַד צֹפְרָא:	19
20	Notwithstanding they hearkened not unto Moses; but some of them left of it until the morning, and it bred worms, and rotted; and Moses was wroth with them.	וְלֹא-שָׁמְעוּ אֶל-מֹשֶׁה וַיּוֹתְרוּ אֲנָשִׁים מִמֶּנּוּ עַד-בֹּקֶר וַיֵּרָם תוֹלְעִים וַיִּבָּאֵשׁ וַיִּקְצָף עֲלֵהֶם מֹשֶׁה:	20
21	And they gathered it morning by morning, every man according to his eating; and as the sun waxed hot, it melted.	וַיִּלְקְטוּ אוֹתוֹ בַּבֹּקֶר בִּבְקָר אִישׁ כָּפִי אָכְלוֹ וְחֶם הַשֶּׁמֶשׁ וַנָּמָס: וַיִּלְקְטוּ יְתִיָּה בַצֹּפֶר גָּבֵר כָּפוֹם מִיכְלִיה וּמָא דְמִשְׁתָּאֵר מִנֶּיהָ עַל אֲפִי חֻקְלָא כִּד חֲמָא עֲלוּהִי שְׁמִשָּׁא פָּשָׁר:	21
22	And it came to pass that on the sixth day they gathered twice as much bread, two omers for each one; and all the rulers of the congregation came and told Moses.	וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁשִׁי לָקְטוּ לֶחֶם מִשְׁנֶה שְׁנֵי הָעֹמֶר לְאִתָּד וַיִּבְאוּ כָּל-נְשָׂאֵי הָעֵדָה וַיַּגִּידוּ לְמֹשֶׁה:	22
23	And he said unto them: 'This is that which the LORD hath spoken: To-morrow is a solemn rest, a holy sabbath unto the LORD. Bake that which ye will bake, and seethe that which ye will seethe; and all that remaineth over lay up for you to be kept until the morning.'	וַיֹּאמֶר לָהוֹן הוּא דְמַלְלִיל יִי שְׂבָא שְׂבִתָּא קוּדְשָׁא קֳדָם יְיָ מַחֲרָ יֵת דַּאֲתוֹן עֲתִידִין לְמִיפָא אִיפּוֹ וַיֵּת דַּאֲתוֹן עֲתִידִין לְבִשְׁלָא בְּשִׁילוֹ וַיֵּת כָּל מוֹתְרָא אֲצַנְעוּ לְכוֹן לְמַטְרָא עַד צֹפְרָא: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה שְׂבִתוֹן שְׂבִת-קֹדֶשׁ לַיהוָה מַחֲרָ אֵת אֲשֶׁר-תֹּאפוּ אִפּוֹ וְאֵת אֲשֶׁר-תִּבְשְׁלוּ בִשְׁלוּ וְאֵת כָּל-הָעֵדָף תְּנִיחוּ לָכֶם לְמִשְׁמַרְתָּ עַד-הַבֹּקֶר:	23

(17) המרבה והממעט. יש שלקטו הרבה ויש שלקטו מעט, וכשצאו לציתם, ומדדו בעומר איש איש מה שלקטו, ומלאו שהמרבה ללקוט לא העדיף על עומר לגולגולת אשר צאהלו, והממעט ללקוט לא מצא חסר מעומר לגולגולת, וזהו נס גדול שנעשה זו:

(20) וייתירו אנשים. דתן ואזירים (שמו"ר כה, י): וירם תולעים. לשון רמיה: ויבאש. הרי זה מקרא הפוך, שצתחלה הצאש ולבסוף התליע, כענין שנאמר ולא הצאיש ורמיה לא הִיָּסָה זו, וכן דרך כל המתליעים:

(21) וחם השמש ונמס. הנשאר צדה נמוח ונעשה נחלים, ושותין ממנו אילים וצבאים, ואומות העולם רדין מהם וטועמים בהם טעם מן (מכילתא ויסע פ"ד), ויודעים מה שצחן של ישראל. ונמס, פשר, לשון פושרים, ע"י השמש מתחמם ומפסיר: ונמס. דיסטנ"פריר (לו גיין לו שמעלנען), ודוגמתו צנהדרין צוק פ"ד מיתות (סו:):

(22) לקטו לחם משנה. כשמדדו את לקיטתם צאהליהם, מלאו כפלים שני העומר לאחד. ומדרש אגדה, לחם משונה, אותו היום נשתנה לשנה צריחו וטעמו (מכילתא ויסע פ"צ), (שאם להגיד ששנים היו והלא כתיב שני העומר לאחד, אלא משונה בטעם וריח): ויגידו למשה. שאלוהו מה היום מיומים, ומכאן יש ללמוד שעדיין לא הגיד להם משה פרשת צבת, שנצטוו לומר להם וְהָיָה צִיּוֹם הַשֵּׁשִׁי וְהָכִינוּ אוֹ, עד ששאלו את זאת אמר להם הוא אשר דבר ה' שנצטוינו לומר לכם, ולכן עשנו הכתוב, שאמר לו עד אָנָּה מִאֲנָקָם, ולא הוציאו מן הכלל:

24	And they laid it up till the morning, as Moses bade; and it did not rot, neither was there any worm therein.	וַיִּנְיְחוּ אֹתוֹ עַד־הַבֹּקֶר כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה וְלֹא הִבָּאִישׁ וְרִמָּה לֹא־הָיְתָה בּוֹ:	24
25	And Moses said: 'Eat that to-day; for to-day is a sabbath unto the LORD; to-day ye shall not find it in the field.	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכָלְהוּ הַיּוֹם כִּי־שַׁבַּת הַיּוֹם לַיהוָה הַיּוֹם לֹא תִמְצְאוּהוּ בַשָּׂדֶה:	25
26	Six days ye shall gather it; but on the seventh day is the sabbath, in it there shall be none.'	שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקְטְוּהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת לֹא יִהְיֶה־בּוֹ:	26
27	And it came to pass on the seventh day, that there went out some of the people to gather, and they found none.	וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יֵצְאוּ מִן־הָעָם לִלְקֹט וְלֹא מָצְאוּ: (ס)	27
28	And the LORD said unto Moses: 'How long refuse ye to keep My commandments and My laws?	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עַד־אַנְהִי מֵאַנְתָּם לִשְׁמֹר מִצְוֹתַי וְתוֹרָתִי:	28
29	See that the LORD hath given you the sabbath; therefore He giveth you on the sixth day the bread of two days; abide ye every man in his place, let no man go out of his place on the seventh day.'	רְאוּ כִי־יְהוָה נָתַן לָכֶם הַשַּׁבָּת עַל־כֵּן הוּא נֹתֵן לָכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לֶחֶם יוֹמִים שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתּוֹי אֶל־יְצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:	29
30	So the people rested on the seventh day.	וַיִּשְׁבְּתוּ הָעָם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:	30
31	And the house of Israel called the name thereof Manna; and it was like coriander seed, white; and the taste of it was like wafers made with honey.	וַיִּקְרְאוּ בֵּית־יִשְׂרָאֵל אֶת־שְׁמוֹ מֶן וְהוּא כְזֶרַע גֹּדֹל לֶכֶן וְטַעְמוֹ כַּצִּפְתִּיחַ בֶּדֶבֶשׁ:	31

- (23) את אשר תאפו אפו. מה שאתם רוצים לאפות בתנור, אפיו היום הכל לשני ימים, ומה שאתם צריכים לצשל ממנו צמים, צשלו היום. לשון אפייה נופל בלחם ולשון צישול בתצטיל: למשמרת. לגניזה:
- (25) ויאמר משה אכלהו היום וגו'. שמרית שהיו רגילין ללכת וללקוט, צאו לשאול אם נלא אם לאו, אמר להם את שצידכם אכלו. לערב חזרו לפניו ושאלוהו מהו ללכת, אמר להם שבת היום, ראה אותם דואגים שמא פסק המן ולא ירד עוד, אמר להם היום לא תמצאוהו, מה תלמוד לומר היום, היום לא תמצאוהו אבל מחר תמצאוהו (מכילתא ויסע פ"ד):
- (26) וביום השביעי שבת. שבת הוא, המן לא יהיה צו. ולא צא הכתוב אלא לרבות יום הכפורים וימים טובים (מכילתא ס):
- (28) עד אנה מאנחם. משל הדיוט הוא, צהדי הוצא לקי פךצא (צ"ק צב.), ע"י הרשעים מתגנין הכשרין:
- (29) ראו. צעינים כי ה' צבצודו מזהיר אתכם על השבת, שהרי נס נעשה בכל ערב שבת, לחם לכם יומים: שבו איש תחתיו. מכאן שמכו חכמים ד' אמות ליוצא חוץ לחמס, ג' לגופו, וא' לפישוט ידים ורגלים: אל יצא איש ממקומו. אלו אלפים אמה של חמס שבת, ולא צמפורש, שאין תחומין אלא מדברי סופרים, ועיקרו של מקרא על לוקטי המן נאמר:

<p>32 And Moses said: 'This is the thing which the LORD hath commanded: Let an omerful of it be kept throughout your generations; that they may see the bread wherewith I fed you in the wilderness, when I brought you forth from the land of Egypt.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה מִלֵּא הָעֹמֶר מִמֶּנּוּ לַמִּשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם לְמַעַן יֵרְאוּ אֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר הָאֲכַלְתִּי אֶתְכֶם בַּמִּדְבָּר בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>32 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה מִלֵּא הָעֹמֶר מִמֶּנּוּ לַמִּשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם לְמַעַן יֵרְאוּ אֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר הָאֲכַלְתִּי אֶתְכֶם בַּמִּדְבָּר בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>33 And Moses said unto Aaron: 'Take a jar, and put an omerful of manna therein, and lay it up before the LORD, to be kept throughout your generations.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן סֹב צִלְחֹנִית חֲדָא וְהֵב תִּמְן מִלֵּי עֹמֶרָא מִנָּא וְאָצְנַע יְתִיה קֳדָם יְיָ לַמִּשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם:</p>	<p>33 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קַח צִנְצֻנָּת אַחַת וְתֵן־שָׁמָּה מִלֵּא־הָעֹמֶר מִן וְהֵנַח אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה לַמִּשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם:</p>
<p>34 As the LORD commanded Moses, so Aaron laid it up before the Testimony, to be kept.</p>	<p>כַּמָּא דְּפַקִּיד יְיָ לַמִּשְׁה וְאָצְנַעִיה אַהֲרֹן קֳדָם סִהְדוּתָא לַמִּשְׁמֶרֶת:</p>	<p>34 כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיַּנְיחֵהוּ אַהֲרֹן לִפְנֵי הָעֵדוּת לַמִּשְׁמֶרֶת:</p>
<p>35 And the children of Israel did eat the manna forty years, until they came to a land inhabited; they did eat the manna, until they came unto the borders of the land of Canaan.</p>	<p>וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ יְת מִנָּא אַרְבַּעִין שָׁנִין עַד דְּעָאֲלוּ לָאֶרֶע יְתִיבְתָּא יְת מִנָּא אָכְלוּ עַד דָּאֲתוּ לְסִיפֵי אֶרֶעָא דְּכַנְעָן:</p>	<p>35 וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ אֶת־הַמָּן אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד־בָּאֵם אֶל־אֶרֶץ נוֹשָׁבֶת אֶת־הַמָּן אָכְלוּ עַד־בָּאֵם אֶל־קְצֵה אֶרֶץ כְּנָעַן:</p>
<p>36 Now an omer is the tenth part of an ephah.</p>	<p>וְעֹמֶרָא חֲד מִן עֶשְׂרָא בְּתֻלָּת סְאִין הוּא:</p>	<p>36 וְהָעֹמֶר עֶשְׂרִית הָאִיפָה הוּא: (פ)</p>

(31) והוא כזרע גד לבן. עשז ששמו קוליינד"רי (קאריאדער) זרע שלו עגול ואינו לבן, והמן היה לבן, ואינו נמשל לזרע גד אלא לענין העגול כזרע גד היה, והוא לבן: כצפיחת. צק שטמנגין אותו בדבש, וקורין לו אֶסְקְרִיטוֹן בלשון משנה, והוא תרגום של אונקלוס:

(32) למשמרת. לגניזה: לדורותיכם. צימי ירמיהו. כשהיה ירמיהו מוכיחם למה אין אתם עוסקים בתורה, והם אומרים נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה מהיכן נתפרנס, הוציא להם צנצנת המן, אמר להם אֶסְקְרִיטוֹן רָאוּ דָּבָר ה' (ירמיהו ב, לא), שמעו לא נאמר, אלא ראו, וזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו:

(33) צנצנת. כלוחית של חרס כתרגומו: והנח אותו לפני ד'. לפני הארון, ולא נאמר מקרא זה עד שנבנה אהל מועד, אלא שנכתב כאן בפרשת המן:

(35) ארבעים שנה. והלא חסר ל' יום, שהרי צט"ו צאייר ירד להם המן תחלה, וצט"ו צניסן פסק, שנאמר וַיִּשְׁצוּת הָמָן מִמִּקְרָת (יהושע ה, יז), אלא מגיד שהעוגות שהוציאו ישראל ממזרים טעמו זהם טעם מן: אל ארץ נושבת. לאחר שעברו את הירדן (קידושין לח.). (ס"א, שאותה שבעבר הירדן מיושבת וטובה, שנאמר אֶעֱבְרָה גֵּא וְאֶרְאֶה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר צָעַר הִצֵּדָן (דברים ג, כה), ותרגום של נושבת יִקְבָּטָא, ר"ל מיושבת. רש"י יסן): אל קצה ארץ כנען. בתחלת הגזול, קודם שעברו את הירדן והוא ערבות מואב, נמצאו מכחישין זה את זה, אלא בערבות מואב כשמת משה צו' באדר פסק המן מלידה, ונסתפקו ממנו שלקטו בו ציוס, עד שהקריבו העומר בששה עשר צניסן, שנאמר וַיֹּאכְלוּ מִעֲצֹר הָאָרֶץ מִקְרָת הַפֶּסַח (יהושע ה, יא):

(36) עשירית האיפה. האיפה שלש סאין, והסאה ו' קצין, והקצ ד' לוגין, והלוג ששה צינים, נמצא עשירית האיפה מ"ג צינים וחומש ציפה, והוא שיעור לחלה ולמנחות:

<p>XVII And all the congregation of the children of Israel journeyed from the wilderness of Sin, by their stages, according to the commandment of the LORD, and encamped in Rephidim; and there was no water for the people to drink.</p>	<p>וַיֵּסְעוּ כָּל-עֵדֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר-סִין לְמַסְעֵיהֶם עַל-פִּי יְהוָה וַיַּחֲנוּ בְּרֶפְדִּים וְאֵין מַיִם לְשִׁתּוֹת הָעָם:</p>	<p>וַיֵּסְעוּ כָּל-עֵדֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר-סִין לְמַסְעֵיהֶם עַל-פִּי יְהוָה וַיַּחֲנוּ בְּרֶפְדִּים וְאֵין מַיִם לְשִׁתּוֹת הָעָם:</p>
<p>2 Wherefore the people strove with Moses, and said: 'Give us water that we may drink.' And Moses said unto them: 'Why strive ye with me? wherefore do ye try the LORD?'</p>	<p>וַיָּרִב הָעָם עִם-מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ תִּנּוּ-לָנוּ מַיִם וְנִשְׁתֶּה וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה מִה-תִּרְיִבוּן עִמָּדִי מִה-תִּנְסֹן אֶת-יְהוָה:</p>	<p>וַיָּרִב הָעָם עִם-מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ תִּנּוּ-לָנוּ מַיִם וְנִשְׁתֶּה וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה מִה-תִּרְיִבוּן עִמָּדִי מִה-תִּנְסֹן אֶת-יְהוָה:</p>
<p>3 And the people thirsted there for water; and the people murmured against Moses, and said: 'Wherefore hast thou brought us up out of Egypt, to kill us and our children and our cattle with thirst?'</p>	<p>וַיִּצְמָא שָׁם הָעָם לַמַּיִם וַיִּלְלֵן הָעָם עַל-מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה הָעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהָמִית אֹתִי וְאֶת-בְּנֵי וְאֶת-מִקְנֵי בְצָמָא:</p>	<p>וַיִּצְמָא שָׁם הָעָם לַמַּיִם וַיִּלְלֵן הָעָם עַל-מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה הָעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהָמִית אֹתִי וְאֶת-בְּנֵי וְאֶת-מִקְנֵי בְצָמָא:</p>
<p>4 And Moses cried unto the LORD, saying: 'What shall I do unto this people? they are almost ready to stone me.'</p>	<p>וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה לֵאמֹר מָה אַעֲשֶׂה לָעָם הַזֶּה עוֹד מַעַט וּסְקִלְנִי:</p>	<p>וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה לֵאמֹר מָה אַעֲשֶׂה לָעָם הַזֶּה עוֹד מַעַט וּסְקִלְנִי:</p>
<p>5 And the LORD said unto Moses: 'Pass on before the people, and take with thee of the elders of Israel; and thy rod, wherewith thou smotest the river, take in thy hand, and go.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עֲבֹר קִדְּם עִמָּא וְסֹב עִמָּךְ מִסְבֵּי יִשְׂרָאֵל וְחֹטְרְךָ דְּמַחֲתָא בִּיהַ יָת נְהָרָא סֹב בְּיָדְךָ וְתִיזִיל:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עֲבֹר לִפְנֵי הָעָם וְקַח אִתְּךָ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִטְּרָךְ אֲשֶׁר הִכִּיתָ בּוֹ אֶת-הַנָּהָר קַח בְּיָדְךָ וְהִלַּכְתָּ:</p>
<p>6 Behold, I will stand before thee there upon the rock in Horeb; and thou shalt smite the rock, and there shall come water out of it, that the people may drink.' And Moses did so in the sight of the elders of Israel.</p>	<p>הִנְנִי עֹמֵד לְפָנֶיךָ שָׁם ׀ עַל-הַצּוּר בְּחֹרֵב וְהִכִּיתָ בַּצּוּר וַיֵּצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וְשָׁתָה הָעָם וַיַּעַשׂ כֵּן מֹשֶׁה לְעֵינֵי זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>הִנְנִי עֹמֵד לְפָנֶיךָ שָׁם ׀ עַל-הַצּוּר בְּחֹרֵב וְהִכִּיתָ בַּצּוּר וַיֵּצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וְשָׁתָה הָעָם וַיַּעַשׂ כֵּן מֹשֶׁה לְעֵינֵי זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>

- (2) מה תנסון. לומר היוכל לתת מים בארץ זיה:

- (4) עוד מעט. אם אמתין, עוד מעט וסקלוני:

- (5) עבדך לפני העם. וראה אם יסקלוך, למה הוצאת לנו על בני: וקח אתך מזקני ישראל. לעדות, שיראו שעל ידך ההמים יוצאים מן הנזר, ולא יאמרו מעינות היו שם מימי קדם: ומשך אשר הכית בו את היאור. מה תלמוד לומר אשר הכית בו את היאור, אלא שהיו ישראל אומרים על המטה, שאינו מוכן אלא לפורענות, זו לקה פרעה, ומצרים כמה מכות, במצרים ועל הים, לכך נאמר אשר הכית בו את היאור, יראו עתה שאף לטובה הוא מוכן:

- (6) והכית בצור. על הנור לא נאמר, אלא צור, מכאן שהמטה היה של מין דבר חזק ושמו סנפירינון, והנור נצקע מפניו.

<p>7 And the name of the place was called Massah, and Meribah, because of the striving of the children of Israel, and because they tried the LORD, saying: 'Is the LORD among us, or not?'</p>	<p>וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם מַסָּה וּמִרְיָבָה עַל־רִיבוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל נִסְתָּם אֶת־יְהוָה לֵאמֹר הֲיֵשׁ יְהוָה בְּקִרְבָּנוּ אִם־אֵין: (פ)</p>	<p>7 וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם מַסָּה וּמִרְיָבָה עַל־רִיבוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל נִסְתָּם אֶת־יְהוָה לֵאמֹר הֲיֵשׁ יְהוָה בְּקִרְבָּנוּ אִם־אֵין: (פ)</p>
<p>8 Then came Amalek, and fought with Israel in Rephidim.</p>	<p>וַיָּבֹא עַמְלֵק וַיִּלָּחֶם עִם־יִשְׂרָאֵל בְּרִפְדִּים:</p>	<p>8 וַיָּבֹא עַמְלֵק וַיִּלָּחֶם עִם־יִשְׂרָאֵל בְּרִפְדִּים:</p>
<p>9 And Moses said unto Joshua: 'Choose us out men, and go out, fight with Amalek; tomorrow I will stand on the top of the hill with the rod of God in my hand.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְיְהוֹשֻׁעַ בַּחֲר־לָנוּ אַנְשִׁים וְצֵא הִלָּחֶם בְּעַמְלֵק מִחָר אֲנִי קָאִים עַל רִישׁ רָמֹתָא וְחוֹטָא דְאַתְעֵבִידוּ בֵּיהּ נָסִין מִן קָדָם יְיָ בְּיָדִי:</p>	<p>9 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בַּחֲר־לָנוּ אַנְשִׁים וְצֵא הִלָּחֶם בְּעַמְלֵק מִחָר אֲנִי קָאִים עַל רִישׁ רָמֹתָא וְחוֹטָא דְאַתְעֵבִידוּ בֵּיהּ נָסִין מִן קָדָם יְיָ בְּיָדִי:</p>
<p>10 So Joshua did as Moses had said to him, and fought with Amalek; and Moses, Aaron, and Hur went up to the top of the hill.</p>	<p>וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כְּאֲשֶׁר אָמַר לּוֹ מֹשֶׁה לְהִלָּחֶם בְּעַמְלֵק וּמֹשֶׁה אֶהְרֹן וְחֹוּר עָלוּ רֹאשׁ הַגִּבְעָה:</p>	<p>10 וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כְּאֲשֶׁר אָמַר לּוֹ מֹשֶׁה לְהִלָּחֶם בְּעַמְלֵק וּמֹשֶׁה אֶהְרֹן וְחֹוּר עָלוּ רֹאשׁ הַגִּבְעָה:</p>
<p>11 And it came to pass, when Moses held up his hand, that Israel prevailed; and when he let down his hand, Amalek prevailed.</p>	<p>וְהָיָה כַּד מָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ מִתְגַּבְּרִין דְּבֵית יִשְׂרָאֵל וְכַד מָנָח יָדוֹ מִתְגַּבְּרִין דְּבֵית עַמְלֵק:</p>	<p>11 וְהָיָה כְּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וַיִּגְבַּר יִשְׂרָאֵל וְכַאֲשֶׁר יָנִיחַ יָדוֹ וַיִּגְבַּר עַמְלֵק:</p>
<p>12 But Moses' hands were heavy; and they took a stone, and put it under him, and he sat thereon; and Aaron and Hur stayed up his hands, the one on the one side, and the other on the other side; and his hands were steady until the going down of the sun.</p>	<p>וַיְדִי מֹשֶׁה יָקָרָא וַיִּסִּיבוּ אֲבָנָא וַשְׂוִיאוּ תַּחְתּוֹתָיו וַיִּתֵּב עָלֶיהָ וְאַהֲרֹן וְחֹוּר סְעִידִין בְּיָדוֹתָיו מִקָּא חַד וּמִקָּא חַד וְהָוָה יָדוֹתָיו פְּרִיסָן בְּצִלוֹ עַד דְּעָאֵל שָׁמֶשׁ:</p>	<p>12 וַיְדִי מֹשֶׁה כְּבֵדִים וַיִּקְחוּ־אֶבֶן וַיִּשְׁיִמוּ תַּחְתּוֹ וַיִּשָּׁב עָלֶיהָ וְאַהֲרֹן וְחֹוּר תָּמְכוּ בְּיָדָיו מִזֶּה אַחַד וּמִזֶּה אַחַד וַיְהִי יָדָיו אֲמוֹנָה עַד־בֹּא הַשָּׁמֶשׁ:</p>

- (8) ויבא עמלק וגו'. סמך פרשה זו למקרא זה לומר, תמיד אני צניכס ומזומן לכל צרכיכס, ואחס אומרים היש' בקרבנו אם אין, חייכס שהכל צו גוושך אחכס, ואחס צועקים לי ותדעו היכן אני. משל לאדם שהרכיב צנו על כתפו ויאל לדרך, היה אותו הצו רואה חפץ ואומר, אבא טול חפץ זה ותן לי, והוא נותן לו, וכן שנייה, וכן שלישית, פגעו באדם אחד, אמר לו אותו הצו ראית את אבא, אמר לו אביו, אינך יודע היכן אני, השליכו מעליו וצא הכל צנשכו:
- (9) בחר לנו. לי ולך, השווה לו, מכאן אמרו, יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך, וכבוד חזק כמורא רבך מנין, שנאמר ויאמר אלהן אל משה ב' ילדי (צמד צר יצ, יא), והלא אהרן גדול מאחיו היה, ועושה את חצרו כרצו. ומורא רבך כמורא שמים מנין, שנאמר ילדי משה פלס (שם יא, כח), כלס מן העולם, חייצין הס כלייה, המורדים כך כאילו מרדו צהקצ"ה: וצא הלחם. צא מן העין והלחם צו (מכילתא עמלק פ"א): מחר. צעת המלחמה, אנכי נצב: בחר לנו אנשים. גבורים ויראי חטא, שמה צכותן מסייעתן. דצר אחר צחר לנו אנשים, שידעין לצטל כשפים, לפי שצני עמלק מכשפים היו:
- (10) ומשה אהרן וחור. מכאן למענית שצריכס שלשה לעצור לפני התיצה, שצמענית היו שרויס: חור. צנה של מרים היה, וכל צעלה:
- (11) כאשר ירים משה ידו. וכי ידיו של משה נוטות היו המלחמה וכו', כדאיתא צר"ה (כט):

13	And Joshua discomfited Amalek and his people with the edge of the sword.	וַיַּחֲלֹשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת־עַמְלֵק וְאֶת־ עַמּוֹ לְפִי־חֶרֶב: (פ)	וַתֵּבֶר יְהוֹשֻׁעַ יְתַּ עַמְלֵק וְיֵת עַמִּיהָ לְפִתְחָם דְּחֶרֶב:
14	And the LORD said unto Moses: 'Write this for a memorial in the book, and rehearse it in the ears of Joshua: for I will utterly blot out the remembrance of Amalek from under heaven.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כָּתֹב זֹאת זִכְרוֹן בַּסֵּפֶר וְשִׂים בְּאָזְנִי יְהוֹשֻׁעַ כִּי־מָחָה אֶמְחֶה אֶת־זִכְרֵ עַמְלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם:	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה כָּתוּב דָּא דְּזִכְרָנָא בַּסֵּפֶרָא וְשׁוּ קָדָם יְהוֹשֻׁעַ אַרְי מִמָּחָה אֶמְחִי יֵת דְּזִכְרָנִיה דְּעַמְלֵק מִתַּחַת שָׁמַיָא:
15	And Moses built an altar, and called the name of it Adonai-nissi.	וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יְהוָה נִסִּי:	וַיִּבְנָא מֹשֶׁה מִדְּבָחָא וּפְלַח עֲלוּהִי קָדָם יְיָ דְּעֵבֵד לֵיה נָסִין:
16	And he said: 'The hand upon the throne of the LORD: the LORD will have war with Amalek from generation to generation.'	וַיֹּאמֶר כִּי־יָד עַל־כֶּסֶּה (בכתר אֶרֶם צוּבָה הִיָּה כְּתוּב בַּסֵּפֶר בְּתִיבָה אַחַת) מִלְחָמָה לִיהוָה בְּעַמְלֵק מִדֹּר דֹּר: (פ)	וַיֹּאמֶר בְּשִׁבּוּעָה אֶמִּירָא דָּא מִן קָדָם דְּחִילָא דְשִׁכְנִיתִיה עַל פּוֹרְסֵי יִקְרָא דְעֵתִיד דִּיתְגַּח קָרְבָא קָדָם יְיָ בְּדְבִית עַמְלֵק לְשִׁיצִיּוּתָהוֹן מִדְּרִי עֲלֵמָא:

The Haftarah is Judges 4:4 - 5:31 on page 208. Sepharadim read Judges 5:1 - 5:31.

XVIII	Now Jethro, the priest of Midian, Moses' father-in-law, heard of all that God had done for Moses, and for Israel His people, how that the LORD had brought Israel out of Egypt.	וַיִּשְׁמָע יִתְרוֹ כֹּהֵן מִדְיָן חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי־הוֹצִיא יְהוָה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם:	וַשְׁמַע יִתְרוֹ רַבָּא דְּמִדְיָן חֲמוּהִי דְּמֹשֶׁה יֵת כָּל דְּעֵבֵד יְיָ לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמִּיהָ אַרְי אֶפְיָק יְיָ יֵת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם:
-------	---	---	--

- (12) וידי משה כבדים. נשציל שנתעצל צמא ומונה אחר תחתיו, נתיקרו ידי: ויקחו. אהרן וחור: אבן וישימו תחתיו. ולא ישב לו על כר וכסת, אמר, ישראל שרויין בצער, אף אני אהיה עמהם בצער: ויהי ידיו אמונה. ויהי משה ידי צאמונה, פרושות השמים בתפלה נאמנה ונכונה: עד בא השמש. שהיו עמלקים מחשצין את השעות צאצטורו"לוגיאה, צאציו שעה הם נוֹלֵחִים, והעמיד להם משה חמה וערצב את השעות:
- (13) ויחלש יהושע. חתך ראשי גבוריו (תנחומא בשלח כ"ח) ולא השאיר אלא חלשים שבהם, ולא הרגם כולם, מכאן אנו למדים, שעשו על פי הדבור של שכינה:
- (14) כתב זאת זכרון. שצא עמלק להזדווג לישראל קודם לכל האומות (מכילתא עמלק פ"ב): ושים באזני יהושע. המכנים את ישראל לארץ, שיצא את ישראל לשלם לו את גמולו, כאן נרמז לו למשה שיהושע מכנים את ישראל לארץ: כי מחה אמונה. לכך אני מזהירך כן, כי חפץ אני למחות:
- (15) ויקרא שמו. של מזבח: ה' נסי. הקצ"ה עשה לנו כאן נס גדול, לא שהמזבח קרוי ה', אלא המזכיר שמו של מזבח, זוכר את הנס שעשה המקום, ה' הוא נס שלנו:
- (16) ויאמר. משה: כי יד על כס יח. ידו של הקצ"ה הורמה לישבע בכסאו, להיות לו מלחמה ואיצה בעמלק עולמית, ומהו כס ולא נאמר כסא, ואף השם נחלק לחציו, נשבע הקצ"ה, שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק כולו, וכשימחה שמו, יהיה השם שלם והכסא שלם, שנאמר הָאֵלֹהִים עָשָׂה לָנוּ נִסִּים וּמוֹפְתִים לְעֵינֵינוּ (תהלים ט, ז), זהו עמלק שכתוב צוּעָרָתוּ שְׁמָרָה גָּלָח (עמוס א, יא), וְעָרִים נִשְׁפָּטוּ אֶצֶד זָקָרֵם הִמָּה (תהלים שס), מהו אומר אחריו, וְהָ לְעוֹלָם יִשָּׁב, הרי השם שלם, פוגן לַמִּשְׁפָּט קָאָר, הרי הכסא שלם:
- (1) וישמע יתרו. מה שמיעה שמע וצא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק (וצחים קטו): יתרו. שבע שמות נקראו לו,

<p>2 And Jethro, Moses' father-in-law, took Zipporah, Moses' wife, after he had sent her away,</p>	<p>וַיָּקַח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת-צִפּוֹרָה אֵשֶׁת מֹשֶׁה אַחֵר שְׁלוּחֶיהָ:</p>	<p>2 וַיָּקַח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת-צִפּוֹרָה אֵשֶׁת מֹשֶׁה אַחֵר שְׁלוּחֶיהָ:</p>
<p>3 and her two sons; of whom the name of the one was Gershom; for he said: 'I have been a stranger in a strange land';</p>	<p>וַיְהִי תָרִין בְּנֵהָ דְשׁוּם חַד גֶּרְשֹׁם אֲרִי אָמַר דִּיִּיר הַנְּוִיתִי בְּאַרְעֵ נֹכְרָאָה:</p>	<p>3 וְאֵת שְׁנֵי בְנֵיהָ אֲשֶׁר שֵׁם הָאֶחָד גֶּרְשֵׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נֹכְרִיָּה:</p>
<p>4 and the name of the other was Eliezer: 'for the God of my father was my help, and delivered me from the sword of Pharaoh.'</p>	<p>וְשׁוּם חַד אֱלִיעֶזֶר אֲרִי אֱלֹהִיהָ דְּאַבָּא הוּא בְּסַעְדִּי וְשִׁיבֵנִי מִחֶרֶבָּא דְּפָרַעֲהָ:</p>	<p>4 וְשֵׁם הָאֶחָד אֱלִיעֶזֶר כִּי-אֱלֹהֵי אָבִי בָּעֲזָרִי וַיַּצֵּלְנִי מִמַּחֲרָב פָּרַעֲהָ:</p>
<p>5 And Jethro, Moses' father-in-law, came with his sons and his wife unto Moses into the wilderness where he was encamped, at the mount of God;</p>	<p>וַאֲתָא יִתְרוֹ חֲמוּתֵי דְּמֹשֶׁה וּבְנוֹתֵי וְאִתְתִּיהָ לְוֹת מֹשֶׁה לְּמַדְבָּרָא דְּהוּא שְׂרִי תַּמָּן לְשׁוּרָא דְּאַתְגְּלִי עַלְוֵתִי יִקְרָא דִּי:</p>	<p>וַיָּבֹא יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ אֶל-מֹשֶׁה אֶל-הַמִּדְבָּר אֲשֶׁר-הָיוּ חֹנֶה שָׁם הָרֹהֵט הָאֱלֹהִים:</p>
<p>6 and he said unto Moses: 'I thy father-in-law Jethro am coming unto thee, and thy wife, and her two sons with her.'</p>	<p>וְאָמַר לְמֹשֶׁה אָנָּא חֲמוּד יִתְרוֹ אֲתִי לְוֹתְךָ וְאִתְתְּךָ וְתָרִין בְּנֵהָ עִמָּה:</p>	<p>6 וַיֹּאמֶר אֶל-מֹשֶׁה אֲנִי חֲתָנְךָ יִתְרוֹ בָּא אֵלַיְךָ וְאִשְׁתְּךָ וּשְׁנֵי בְנֵיהָ עִמָּה:</p>
<p>7 And Moses went out to meet his father-in-law, and bowed down and kissed him; and they asked each other of their welfare; and they came into the tent.</p>	<p>וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לְקַדְמוֹת חֲמוּתֵי וַיִּסְגִּיד וַיִּשָּׂק לֵיהּ וַשְּׂאִילוּ גַבְרָא לְחֻבְרִיהָ לְשָׁלָם וְעָאִלוּ לְמִשְׁכְּנָא:</p>	<p>7 וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לְקַרְבָּאת חֲתָנּוֹ וַיִּשְׁתָּחוּ וַיִּשָּׁק-לּוֹ וַיִּשְׂאָלוּ אִישׁ-לְרֵעֵהוּ לְשָׁלוֹם וַיָּבֹאוּ הָאֲהָלָה:</p>

רעואל, יתר, יתרו, חוצב, חצר, קיני, פוטיאל, (מכילתא יתרו פ"א). תר, ע"ש שְׁיִטָּר פרשה אחת בתורה, ואחת תחזה. יתרו, ללכשנתגיייר וקייס המצות, הוסיפו לו אות אחת על שמו. חוצב, שחצב את התורה, וחוצב הוא יתרו שנאמר מִצְיֵי חֻצֵּב חֶתָן מִפְּנֵי מִשְׁחָה (שופטים ד, יא). ויש אומרים רעואל אציו של יתרו היה, ומהו אומר וּבְצִלָּהּ לָלֶכֶת וְלָבֵינָן (שמות ז, יח), שהתינוקות קורין לאציו אצלה. בצפרי (בהעלותך עח): חותן משה. כאן היה יתרו מתכבד במשה, אני חותן המלך, ולשעבר היה משה תולה הגדולה בחמיו, שנאמר וַיֵּצֵא אֶל יֶתֶר חֶתָּן (מכילתא סס): למושה ולישראל. שְׁקוּל משה כנגד כל ישראל: את כל אשר עשה. להם צירידת המן, ובצאר, ובעמלק: כי הוציא ד' וגו'. וזו גדולה על כולם (מכילתא סס):

(2) אחר שלוחיה. כשאמר לו הקב"ה במדין, לך שב מנכים, ויבסח משה את אשפזו ואת צניו וגו' (שמות ד, יטכ), ויבא אהרן לקראתו ויפגשוהו בחר האלהים, אמר לו מי הם הללו, אמר לו 12 היא אשתי שנשאתי במדין ואלו בני, אמר לו והיכן אתה מוליד, אמר לו למצרים, אמר לו על הראשונים אנו מצטערים ואתה בא להוסיף עליהם, אמר לה לכי אל בית אביך, נטלה שני בניה והלכה לה:

(4) ויצילני מחרב ברעה. כשגילו דתן ואזירס על דבר המזרחי, ובקש להרוג את משה, נעשה נאורו כעמוד של שיש (שמו"ר א.ל.):

(5) אל המדובר. אף אנו יודעים שממדבר היה, אלא ששמו של יתרו דָּבָר הכתוב, שהיה יושב צכודו של עולם, ונדדו לכו ללכת אל המדבר מהם תהו. לשמוע דברי תורה:

(6) ויאמר אל משה: ע"י שלום: אני חתנך יתרו וגר. אם אין אתה יואל צניי לא צניי אשמתך, ואם אין אתה יואל צניי אשמתך לא צניי צנייה (מכילתא סס):

(7) ויצא משה. כבוד גדול נתכבד יתרו באותה שעה, כיון שיצא משה, יצא אהרן נדב ואביהוא, ומי הוא שראה את אלו יוצאין

8	And Moses told his father-in-law all that the LORD had done unto Pharaoh and to the Egyptians for Israel's sake, all the travail that had come upon them by the way, and how the LORD delivered them.	וַיְסַפֵּר מֹשֶׁה לְחֹתְנוֹ אֶת כָּל־ אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְפָרְעָה וּלְמִצְרַיִם עַל אוֹדֹת יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מָצְאָתָם בְּדֶרֶךְ וַיַּצֵּלֵם יְהוָה:	8
9	And Jethro rejoiced for all the goodness which the LORD had done to Israel, in that He had delivered them out of the hand of the Egyptians.	וַיִּחַד יִתְרוֹ עַל כָּל־הַטּוֹבָה אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֹצִילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם:	ישראל
10	And Jethro said: 'Blessed be the LORD, who hath delivered you out of the hand of the Egyptians, and out of the hand of Pharaoh; who hath delivered the people from under the hand of the Egyptians.	וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בְּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר הֹצִיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פָּרְעָה אֲשֶׁר הֹצִיל אֶת־הָעָם מִתַּחַת יַד־מִצְרַיִם:	10
11	Now I know that the LORD is greater than all gods; yea, for that they dealt proudly against them.'	עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי־גָדוֹל יְהוָה מִכָּל־הָאֱלֹהִים כִּי בִדְבַר אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם:	11
12	And Jethro, Moses' father-in-law, took a burnt-offering and sacrifices for God; and Aaron came, and all the elders of Israel, to eat bread with Moses' father-in-law before God.	וַיָּקָרֵב יִתְרוֹ חֹמוּהִי דְמֹשֶׁה עֲלוֹן וְנִכְסֹת קֹדְשִׁין קָדָם יי וַאֲתָא אַהֲרֹן וְכָל סְבֵי יִשְׂרָאֵל לִמְיָכַל לַחֲמָא עִם חֹמוּהִי דְּמֹשֶׁה קָדָם יי:	12

ולא יאל: וישתחו וישק לו. איני יודע מי השתחוה למי, כשהוא אומר איש לרעהו, מי הקרוי איש, זה משה, שנאמר וְהָאִישׁ מֹשֶׁה (מכילתא ס:):

(8) ויספר משה לחותנו. למשון את לצו לקרצו לתורה (מכילתא ס:): את כל התלאה. שעל היס ושל עמלק (מכילתא ס:): התלאה. למ"ד אל"ף מן היסוד של תיבה, והמ"ו הוא מיקון ויסוד הנופל ממנו לפרקים, וכן תרומה, תנופה, תקומה, תנואה:

(9) ויחד יתרו. וישמח יתרו, זה פשוטו. ומדרש אגדה, נעשה צטרו מדודין מדודין, מיצר על אצוד מצרים, היינו דאמרי אינשי, גיורא עד עשרה דרי לא תצוי ארמאה באפיה (סנהדרין 75:): על כל השובה. טובת המן והצבאר והתורה (מכילתא ס:), ועל כולן אשר הצילו מיד מצרים, עד עכשיו לא היה עזר יכול לצרוח ממצרים, שהיתה הארץ מסוגרת, ואלו יאלו ששים רצוא (מכילתא ס:):

(10) אשר הציל אתכם מיד מצרים. אומה קשה: ומיד פרעה. מלך קשה: מתחת יד מצרים. כתרומתו לשון רדוי ומרומ, היד שהיו מכנידים עליהם, היא העבודה:

(11) עתה ידעתי. מכירו הייתי לשעבר, ועכשיו צימח (מכילתא ס:): מכל האלהים. מלמד שהיה מכיר בכל עבודת אלילים שבעולם, שלא הניח עבודת אלילים שלא עבדה (מכילתא ס:): כי בדבר אשר זדו עליהם. כתרומתו, צמים דמו לאצדס והם נאצדו צמים: אשר זדו. אשר הרשיעו. ורצונו דרשוהו (סוטה יא). לשון ויזד יעקב נזיד (צראשית כה, כט), צקרה אשר בשלו זה נמצא:

(12) עולה. כשמעיה, שהיא כולה כליל: זבחים. שלמים: ויבא אהרן וגו'. ומשה היכן הלך, והלא הוא שיאל לקראתו

<p>13 And it came to pass on the morrow, that Moses sat to judge the people; and the people stood about Moses from the morning unto the evening.</p>	<p>וַהֲיָה בַּיּוֹמָא דְּבִתְרוֹהֵי וַיִּתִּיב מֹשֶׁה לְמִדּוֹן יֵת עִמָּא וְקָם עִמָּא עַל־וֹהֵי דְּמֹשֶׁה מִן צַפְרָא עַד רַמְשָׁא:</p>	<p>שני וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַיָּשֶׁב מֹשֶׁה לִשְפֹּט אֶת־הָעָם וַיַּעֲמֵד הָעָם עַל־מֹשֶׁה מִן־הַבֹּקֶר עַד־הָעֶרֶב:</p>
<p>14 And when Moses' father-in-law saw all that he did to the people, he said: 'What is this thing that thou doest to the people? why sittest thou thyself alone, and all the people stand about thee from morning unto even?'</p>	<p>וַחֲזָא חֲמוּהֵי דְּמֹשֶׁה יֵת כָּל דְּהוּא עֲבִיד לְעִמָּא וַאֲמַר מָא פִּתְגָמָא הָדִין דְּאַתָּה עֲבִיד לְעִמָּא מִדִּין אַתָּה יִתִּיב בְּלַחֲוֹדָךְ וְכָל עִמָּא קִימִין עַלְוֹךְ מִן צַפְרָא עַד רַמְשָׁא:</p>	<p>14 וַיֵּרָא חֲתָן מֹשֶׁה אֶת כָּל־אֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה לָעָם וַיֹּאמֶר מַה־הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה לָעָם מִדּוּעַ אַתָּה יּוֹשֵׁב לְבַדְּךָ וְכָל־הָעָם נֹצֵב עָלֶיךָ מִן־בֹּקֶר עַד־עֶרֶב:</p>
<p>15 And Moses said unto his father-in-law: 'Because the people come unto me to inquire of God;</p>	<p>וַאֲמַר מֹשֶׁה לְחֲמוּהֵי אֲרִי אַתָּן לְוִתִּי עִמָּא לְמַתְבַּע אוֹלְפָן מִן קִדָּם יי:</p>	<p>15 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֲתָנּוּ כִּי־יָבֹא אֵלַי הָעָם לְדִרְשׁ אֱלֹהִים:</p>
<p>16 when they have a matter, it cometh unto me; and I judge between a man and his neighbour, and I make them know the statutes of God, and His laws.'</p>	<p>כִּד הָוִי לְהוֹן דִּינָא אַתָּן לְוִתִּי וְדֹאֲנִנָא בֵּין גּוֹבְרָא וּבֵין חֲבֵרִיָּה וּמַהֲדַעְנָא לְהוֹן יֵת קִימָא דִּי וִית אוֹרִי־יִתִּיה:</p>	<p>16 כִּי־יְהִיָּה לָהֶם דְּבַר בָּא אֵלַי וְשִׁפְטִיתִי בֵּין אִישׁ וּבֵין רֵעֵהוּ וְהוֹדַעְתִּי אֶת־חֻקֵּי הָאֱלֹהִים וְאֶת־תּוֹרֹתָיו:</p>
<p>17 And Moses' father-in-law said unto him: 'The thing that thou doest is not good.</p>	<p>וַאֲמַר חֲמוּהֵי דְּמֹשֶׁה לִיה לָא תַשִּׁין פִּתְגָמָא דְּאַתָּה עֲבִיד:</p>	<p>17 וַיֹּאמֶר חֲתָן מֹשֶׁה אֵלָיו לֹא־טוֹב הַדָּבָר אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה:</p>
<p>18 Thou wilt surely wear away, both thou, and this people that is with thee; for the thing is too heavy for thee; thou art not able to perform it thyself alone.</p>	<p>מְלָאָה תִּלְאִי אַף אַתָּה אַף עִמָּא הָדִין דְּעִמָּךְ אֲרִי יִקִּיר מִנְּךָ פִּתְגָמָא לָא תִּכּוֹל לְמַעֲבֹדֶיהָ בְּלַחֲוֹדָךְ:</p>	<p>18 נָכַל תִּבְּל גַּם־אַתָּה גַּם־הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר עִמָּךְ כִּי־כִבְדַּ מְמֹךְ הַדָּבָר לֹא־תוּכַל עֲשֹׂהוּ לְבַדְּךָ:</p>

וגרס לו את כל הכבוד, אלא שהיה עומד ומשמש לפנייהם: לפני האלהים. מכאן שהנהנה מסעודה שתלמידי חכמים מסובין זה, כאילו נהנה מזיו השכינה (צרכות סד).

(13) ויהי מחרת. מולאי יום הכפורים היה, כך שנינו בספרי, ומהו ממחרת, למחרת רדתו מן ההר. ועל כרחק אי אפשר לומר אלא ממחרת יום הכפורים, שהרי קודם מתן תורה אי אפשר לומר והודעתי את חוקי וגו', ומשנתנה תורה עד יום הכפורים לא ישב משה לשפוט את העם, שהרי צי"ו בתמוז ירד ושבר את הלוחות, ולמחרת עלה צהשכמה ושהה שמונים יום וירד ציום הכפורים. ואין פרשה זו כתובה כסדר, שלא נאמר ויהי ממחרת עד שנה שנייה, אף לדברי האומר יתרו קודם מתן תורה בא, שילוחו אל ארצו לא היה אלא עד שנה שנייה, שהרי נאמר כאן וישלח משה את חותנו, ומצינו במסע הדגלים שאמר לו משה נקעים אֶנְחֵנו אֶל הַמָּקוֹם וגו' אל תַעֲזֹב אֶתְנוּ (במדבר י, לא), ואם זה קודם מתן תורה, מששלחו והלך היכן מצינו שחזר. ואם תאמר שם לא נאמר יתרו אלא חוצב וצנו של יתרו היה, הוא חוצב הוא יתרו, שהרי כתיב מִצְרִי חָצַב חֲתָן מִשָּׁה (שופטים ד, יא): וישב משה וגו' ויעמוד העם. יושב כמלך וכולן עומדים, והוקשה הדבר ליטרו שהיה מזלזל בכבודן של ישראל, והוכיחו על כך, שנאמר מדוע אתה יושב לצדך וכלם נצבים: מן הבקר עד הערב. אפשר לומר כן, אלא כל דיין שדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת, מעלה עליו הכתוב כאילו עסק בתורה כל היום, וכאילו נעשה שותף להקצ"ה צמעשה צראשית, שנאמר זו וְיָהִי עִקְבֵּי וגו' (שבת י):

(15) כי יבא. כי בא, לשון הווה: לדרש אלהים. כתרומתו לְמַתְבַּע אוֹלְפָן, לשאול תלמוד מפי הגבורה:

(16) כי יהיה להם דבר בא. מי שהיה לו הדבר בא אלי:

(17) ויאמר חתן משה. דרך כבוד קוראו הכתוב חותנו של מלך:

<p>19 Harken now unto my voice, I will give thee counsel, and God be with thee: be thou for the people before God, and bring thou the causes unto God.</p>	<p>כָּעַן קָבִיל מִנִּי אִמְלִכְנָה וַיְהִי מִימְרָא דִּי בְּסַעֲדָה הָיוּ אֲתָהּ לַעֲמָא תִּבְעֵי אוֹלְפָן מִן קֳדָם יְיָ וְהָיוּ מִיְּמֵי אֲתָהּ יֵת פְּתֻגְמֵי לַקֳּדָם יְיָ:</p>	<p>19 עָתָה שָׁמַע בְּקִלִּי אִיעֲצֶךָ וַיְהִי אֱלֹהִים עִמָּךָ הִנֵּה אֲתָהּ לָעָם מוֹל הָאֱלֹהִים וְהִבֵּאתָ אֶתְּהָ אֶת־הַדְּבָרִים אֶל־הָאֱלֹהִים:</p>
<p>20 And thou shalt teach them the statutes and the laws, and shalt show them the way wherein they must walk, and the work that they must do.</p>	<p>וְתִזְהַר יִתְּהוֹן יֵת קִימֵיָא וְיֵת אוֹרֵיָתָא וְיִתְּהוּדַע לְהוֹן יֵת אוֹרְחָא דִּיהִכּוֹן בְּהָ וְיֵת עוֹבְדָא דִּיעֲבָדוֹן:</p>	<p>20 וְהִזְהַרְתָּה אֶתְּהָם אֶת־הַחֻקִּים וְאֶת־הַתּוֹרָה וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת־הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָהּ וְאֶת־הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן:</p>
<p>21 Moreover thou shalt provide out of all the people able men, such as fear God, men of truth, hating unjust gain; and place such over them, to be rulers of thousands, rulers of hundreds, rulers of fifties, and rulers of tens.</p>	<p>וְאֵת תַּחְזִי מִכָּל עַמָּא גּוֹבְרִין דְּחִילָא דְּחִילָא דִּי גּוֹבְרִין דְּקִשּׁוּט דְּסִנָּן לְקַבְּלָא מִמּוֹן וְתַמְנֵי עֲלִיהוֹן רַבְּנֵי אֶלְפֵי רַבְּנֵי מֵאוֹתָא רַבְּנֵי חֲמִשִּׁין וְרַבְּנֵי עֶשְׂרִי־יָתָא:</p>	<p>21 וְאֵתְּהָ תַּחְזֶה מִכָּל־הָעָם אַנְשֵׁי־חֵיל יִרְאֵי אֱלֹהִים אַנְשֵׁי אֱמֶת שְׂנְאֵי בָצַע וְשֹׂמֵת עֲלֵהֶם שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֶשְׂרֵת:</p>
<p>22 And let them judge the people at all seasons; and it shall be, that every great matter they shall bring unto thee, but every small matter they shall judge themselves; so shall they make it easier for thee and bear the burden with thee.</p>	<p>וַיִּדְיִנוּן יֵת עַמָּא בְּכָל עֵדָן וַיְהִי כָּל פְּתֻגָּם רַב יִתְּהוֹן לְהִתָּךְ וְכָל פְּתֻגָּם זָעִיר יִדְיִנוּן אֲנֹן וַיִּקְלֹן מִנָּךְ וַיִּסְבְּרוּן עִמָּךְ:</p>	<p>22 וְשִׁפְטוּ אֶת־הָעָם בְּכָל־עֵת וְהָיָה כָּל־הַדָּבָר הַגָּדוֹל יָבִיאוּ אֵלֶיךָ וְכָל־הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפְּטוּ־הֶם וְהָקֵל מֵעָלֶיךָ וְנָשְׂאוּ אִתָּךְ:</p>
<p>23 If thou shalt do this thing, and God command thee so, then thou shalt be able to endure, and all this people also shall go to their place in peace.</p>	<p>אִם יֵת פְּתֻגְמָא הָדִין תַּעֲבִיד וַיִּפְקֹדְנָךְ יְיָ וְתִכּוֹל לְמָקָם וְאִם כָּל עַמָּא הָדִין עַל אֶתְרֵיהּ יִהְיֶה בְּשָׁלָם:</p>	<p>23 אִם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה תַּעֲשֶׂה וְצִוְּךָ אֱלֹהִים וַיִּכְלַת עִמָּךְ וְגַם כָּל־הָעָם הַזֶּה עַל־מָקוֹמוֹ יָבֹא בְּשָׁלוֹם:</p>

(18) גבול תבול. כתרומתו. ולשונו לשון כמישה פלייש"טרא, כמו וקעלה נצל (ירמיה ח, יג), פנצל עלה מקפן וגו' (ישעיה לז, ד), שהוא כמו ע"י חמה וע"י קרח, וכחו תש ונלאה: גם אתה. לרצות אהרן וחור וע"ז וקנים: כי כבוד ממך. כוזדו רצ יותר ממך:

(19) איעצך ויהי אלהים עמך. צענה, אמר לו לא המלך בצורה (מכילתא פ"צ): היה אתה לעם מול האלהים. שליח ומליץ צינותם למקום, ושאל משפטים מאתו: הדברים. דברי ריצות:

(21) ואתה תחזה. צרום הקדש שעליך: אנשי חיל. עשירים, שאין צריכין להחניף ולהכיר פנים: אנשי אמת. אלו בעלי הצטחה, שהם כדאי לסמוך על דצריהם, שע"י כן יהיו דצריהם נשמעין: שנאי בצע. ששונאין את ממונם דצין, כההיא דאמרין, כל דיינא דמפקין ממונא מיניה דדינא, לאו דיינא הוא (בבא בתרא נח:): שרי אלפים. הם היו שש מאות שרים לשש מאות אלף (סנהדרין יח:). שרי מאות. שש אלפים היו: שרי חמשים. י"ב אלף: שרי עשרות. ששים אלף. (מה שפירש"י על כל השרים כמה היו. והוא לכאורה ללא צורך, והנה צאמת תיקן בזה ותירך קושיא בפסוק, דקחשיז מלמעלה למטה, ר"ל המספר מרובה קודם מספר המועט, ולא הל"ל אלא מתחלה שרי עשרות צראשונה, ואח"כ בהדרגה כולם, ולפי פירושו שהזכיר ופרט סכום מנין השרים, לא וחשוב, וכשתדקדק במנינם ולגביהו אחי שפיר, מספר המועט תחלה ואח"כ בהדרגה, כן נ"ל נכון ודוק):

(22) ושפטו. וידנון, לשון צווי: והקל מעליך. דצר זה להקל מעליך. והקל, כמו והקצד את לצו (שמות ח, יא), והפזות את מוקצ (מלכים ב, כד), לשון הווה:

24	So Moses hearkened to the voice of his father-in-law, and did all that he had said.	וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה לְקוֹל חֹתְנֹו וַיַּעַשׂ כָּל אֲשֶׁר אָמַר:	שלישי
25	And Moses chose able men out of all Israel, and made them heads over the people, rulers of thousands, rulers of hundreds, rulers of fifties, and rulers of tens.	וַיִּבְחַר מֹשֶׁה אַנְשֵׁי־חֵיל מִכָּל־יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֹתָם רֹאשִׁים עַל־הָעָם שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֶשְׂרֵת:	25
26	And they judged the people at all seasons: the hard causes they brought unto Moses, but every small matter they judged themselves.	וַשְׁפֹּטוּ אֶת־הָעָם בְּכָל־עֵת אֶת־הַדָּבָר הַקָּשֶׁה יְבִיאֹן אֶל־מֹשֶׁה וְכָל־הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפֹּטוּ הֵם:	26
27	And Moses let his father-in-law depart; and he went his way into his own land.	וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה אֶת־חֹתְנֹו וַיֵּלֶךְ לוֹ אֶל־אֶרְצֹו: (פ)	27
XIX	In the third month after the children of Israel were gone forth out of the land of Egypt, the same day came they into the wilderness of Sinai.	בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לֵצְאֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַּר סִינַי:	רביעי
2	And when they were departed from Rephidim, and were come to the wilderness of Sinai, they encamped in the wilderness; and there Israel encamped before the mount.	וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ מִדְבַּר סִינַי וַיַּחֲנוּ בַּמִּדְבָּר וַיַּחֲנוּ־שָׁם יִשְׂרָאֵל נֹגֵד הָהָר:	2
3	And Moses went up unto God, and the LORD called unto him out of the mountain, saying: 'Thus shalt thou say to the house of Jacob, and tell the children of Israel:	וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל־הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו יְהוָה מִן־הָהָר לֵאמֹר כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתֹאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:	3

(23) וצוך אלהים ויכלת עמוד. המלך בגצורה, אם יצוה אותך לעשות כך תוכל עמוד, ואם יעכז על ידך לא תוכל לעמוד (מכילתא פ"ג): וגם כל העם הזה. אהרן נדז ואזיהוא, ושבעים זקנים הנלוים עמה עמך (מכילתא שם): (26) ושפטו. ודיינון ית עמא: יביאון. מייסין: ישפטוהו הם. כמו ישפטו (בחולס) וכן לא תעבדני (רות ז, ח), כמו לא תעבדני. ותרגמו דייגין ודיגון. מקראות העליונים היו לשון זוי, לכך מתורגמין וידגון, ייתון, ודיגון, ומקראות הללו לשון עשייה:

(27) וילך לו אל ארצו. לגייר בני משפחתו (מכילתא פ"ג):

(1) ביום הזה. נראש חדש (שבת פו). לא היה צריך לכחוז אלל ציוס ההוא, מהו ציוס הזה, שיהיו דצרי תורה חדשים עליך כאלו היום ניתנו:

(2) ויסעו מרפידים. למה הוצרך לחזור ולפרש מהיכן נסעו, והלא כבר כתב שצרפידים היו חונים, צידוע שמסם נסעו, אלל להקיש נסיעתן מרפידים לציאתן למדבר סיני, מה ציאתן למדבר סיני בתשובה, אף נסיעתן מרפידים בתשובה (מכילתא נחש פ"א): ויחן שם ישראל. כאיש אחד בלל אחד, אלל שאר כל החניות בתרעומות ובמחלוקת (מכילתא שם): נגד החר. למזרחו, וכל מקום שאתה מוצא נגד, פניס למזרח (מכילתא שם):

(3) ומשה עלה. ציוס השני, וכל עליותיו בהשכמה היו, שנאמר וישפט משה בצקר (שמות לד, ד): כה תאמר. בלשון הזה

4	Ye have seen what I did unto the Egyptians, and how I bore you on eagles' wings, and brought you unto Myself.	אתון חזיתון דעבדית למצראי ונטילית יתכון כד על גדפי נשרון וקריבית יתכון לפולחני:	אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על-כנפי נשרים ואבא אתכם אלי:	4
5	Now therefore, if ye will hearken unto My voice indeed, and keep My covenant, then ye shall be Mine own treasure from among all peoples; for all the earth is Mine;	ועתה אם-שמעו תשמעו בקלי ושמרתם את-בריתי והייתם לי סגולה מכל-העמים כי-לי כל-הארץ:	ועתה אם-שמעו תשמעו בקלי ושמרתם את-בריתי והייתם לי סגולה מכל-העמים כי-לי כל-הארץ:	5
6	and ye shall be unto Me a kingdom of priests, and a holy nation. These are the words which thou shalt speak unto the children of Israel.'	ואתון תהון קדמי מלכין כהנין ועם קדיש אלין פתגמיא דתמליל עם בני ישראל:	ואתם תהיו-לי ממלכת כהנים וגוי קדוש אלה הדברים אשר תדבר אל-בני ישראל:	טו
7	And Moses came and called for the elders of the people, and set before them all these words which the LORD commanded him.	ויבא משה ויקרא לזקני העם וישם לפניהם את כל-הדברים האלה אשר צוהו יהוה:	ויבא משה ויקרא לזקני העם וישם לפניהם את כל-הדברים האלה אשר צוהו יהוה:	חמישי
8	And all the people answered together, and said: 'All that the LORD hath spoken we will do.' And Moses reported the words of the people unto the LORD.	ויענו כל-העם וחדלו ויאמרו כל אשר-דבר יהוה נעשה וישב משה את-דברי העם אל-יהוה:	ויענו כל-העם וחדלו ויאמרו כל אשר-דבר יהוה נעשה וישב משה את-דברי העם אל-יהוה:	8

וכסדר הזה: לבית יעקב. אלו הנשים, תאמר להם כלשון רכה: ותגיד לבני ישראל. עונשין ודקדוקין פירש לזכרים, דברים הקשין בגידין (שבת פז). מכילתא בחדש פ"ג):

(4) אתם ראיתם. לא מסורת היא בידכם, ולא דברים אני משגר לכם, לא צעדים אני מעיד עליכם, אלא אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים, על כמה עצירות היו חייצין לי קודם שנודווגו לכם, ולא נפרעתי מהם אלא על ידכם: ואשא אתכם. זה יום שצאו ישראל לרעמסס, שהיו ישראל מפוזרין בכל ארץ גושן, ולשעה קלה כשצאו ליסע ולצאת, נקצצו כלם לרעמסס (מכילתא פ"ג). ואונקלוס תרגם ואשא, וסגולת יתכון, כמו ואסיע אתכם, תיקן את הדבור דרך כבוד למעלה: על כנפי נשרים. כנשר הנשאר גזוליו על כנפיו, שכל שאר העופות נותנים את צניהם בין רגליהם, לפי שמתייראין מעוף אחר שפורח על גביהם, אצל הנשר הזה אינו מתירא אלא מן האדם שמא יזרוק בו חץ, לפי שאין עוף פורח על גביו, לכך נותנו על כנפיו אומר מוטב יכנס החץ בי ולא בצני, אף אני עשיתי כן, ויסע מלאך ה' אליהם וגו' ויצא צין מטה ממצרים וגו' (שמות יד, יט), והיו מצרים זורקים חצים ואצני צליקטקראות, והענן מקבלם: ואבא אתכם אלי. כתרגומו:

(5) ועתה. אם עתה תקבלו עליכם, יערב לכם מכאן ואילך, שכל התחלות קשות (מכילתא פ"ג): ושמרתם את בריתי. שאכרות עמכם על שמירת התורה: סגולה. אוצר חציב, כמו וסגלת מלכים (קהלת ז, ח), כלי יקר ואצנים טובות שהמלכים גוזזים אותם, כך אתם תהיו לי סגולה משאר אומות, ולא תאמרו אתם לצדכם שלי ואין לי אחרים עמכם, ומה יש לי עוד שתהא חצתכם נכרת, כי לי כל הארץ, והם צעני ולפני לכולם:

(6) ואתם תהיו לי ממלכת כהנים. שרים, קמה דשטא אומר, וצני דוד פהנים היו (שמואל-ב ח, יח): אלה הדברים. לא פחות ולא יותר:

(8) וישב משה את דברי העם וגו'. ציוס המחרת שהוא יום שלישי, שהרי צהשכמה עלה. וכי צריך היה משה להשיב, אלא צא הכתוב למדך דרך ארץ ממה, שלא אמר הואיל ויודע מי שלחני, איני צריך להשיב:

<p>9 And the LORD said unto Moses: 'Lo, I come unto thee in a thick cloud, that the people may hear when I speak with thee, and may also believe thee for ever.' And Moses told the words of the people unto the LORD.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנִי בָא אֵלֶיךָ בְּעָבֹה עָנָן בְּעָבֹר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְרִי עִמָּךְ וְגַם־בְּךָ יֵאֱמִינוּ לְעֹלָם וַיְגִד מֹשֶׁה אֶת־דְּבָרֵי הָעָם אֶל־יְהוָה:</p>	<p>9 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנִי בָא אֵלֶיךָ בְּעָבֹה עָנָן בְּעָבֹר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְרִי עִמָּךְ וְגַם־בְּךָ יֵאֱמִינוּ לְעֹלָם וַיְגִד מֹשֶׁה אֶת־דְּבָרֵי הָעָם אֶל־יְהוָה:</p>
<p>10 And the LORD said unto Moses: 'Go unto the people, and sanctify them to-day and to-morrow, and let them wash their garments,</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵךְ אֶל־הָעָם וְקִדְּשֵׁתָם הַיּוֹם וּמָחָר וַיְחַוְּרוּן לְבוּשֵׁיהֶן:</p>	<p>10 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵךְ אֶל־הָעָם וְקִדְּשֵׁתָם הַיּוֹם וּמָחָר וַיְחַוְּרוּן לְבוּשֵׁיהֶן:</p>
<p>11 and be ready against the third day; for the third day the LORD will come down in the sight of all the people upon mount Sinai.</p>	<p>וַיְהִיו זָמִינִן לְיוֹמָא תְּלִיתָאָה אַרְי בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה יְתַגְלִי יְיָ לְעֵינֵי כָל עַמָּא עַל טוֹרָא דְּסִינֵי:</p>	<p>11 וַהֲיוּ נֹכְחִים לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יֵרֵד יְהוָה לְעֵינֵי כָל־הָעָם עַל־הַר סִינַי:</p>
<p>12 And thou shalt set bounds unto the people round about, saying: Take heed to yourselves, that ye go not up into the mount, or touch the border of it; whosoever toucheth the mount shall be surely put to death;</p>	<p>וְתַתְּחִים יְתָ עַמָּא סְחוֹר סְחוֹר לְמִימַר אֶסְתַּמְרוּ לְכוֹן מְלֻמְסָק בְּטוֹרָא וּלְמַקְרָב בְּסוֹפִיָּה כָל דְּיִקְרָב בְּטוֹרָא אֶתְקַטְלָא יִתְקַטְלָא:</p>	<p>12 וְהִגַּבְלֹתָ אֶת־הָעָם סָבִיב לְאַמֵּר הִשְׁמְרוּ לָכֶם עֲלוֹת בְּהָר וּנְגַע בְּקַצְהוּ כָל־חַגְגֵּעַ בְּהָר מוֹת יוֹמָת:</p>
<p>13 no hand shall touch him, but he shall surely be stoned, or shot through; whether it be beast or man, it shall not live; when the ram's horn soundeth long, they shall come up to the mount.'</p>	<p>לֹא תִקְרַב בֵּיהּ יַד אַרְי אֶתְרַגְמָא יִתְרַגֵּם אוֹ אֶשְׁתַּדָּאָה יִשְׁתַּדִּי אִם בְּעִירָא אִם אִנְשָׁא לֹא יִתְקִיִּים בְּמִיגַד שׁוֹפָרָא אֲנִין מוֹרְשֵׁן לְמַסַּק בְּטוֹרָא:</p>	<p>13 לֹא־תִגַּע בּוֹ יָד כִּי־סָקוֹל יִסְקֹל אוֹ־יִרְה יִירְה אִם־בְּהֶמָּה אִם־אִישׁ לֹא יִחְיֶה בְּמִשְׁחַל הַיָּבֵל הַמָּה יַעֲלוּ בְּהָר:</p>
<p>14 And Moses went down from the mount unto the people, and sanctified the people; and they washed their garments.</p>	<p>וַנְּחַת מֹשֶׁה מִן טוֹרָא לְוֹת עַמָּא וַזְמִין יְתָ עַמָּא וַחֲוָרוּ לְבוּשֵׁיהֶן:</p>	<p>14 וַיֵּרֶד מֹשֶׁה מִן־הַהָר אֶל־הָעָם וַיְקַדֵּשׁ אֶת־הָעָם וַיַּכְבְּסוּ שְׂמֹלֹתָם:</p>

(9) בעב הענן. צמעה הענן, והו ערפל: וגם כך. גם צנצניאים הצאים אחריו: ויגד משה וגו'. ציום המחרת שהוא רציעי לחדש: את דברי העם וגו'. תשובה על דבר זה שמעתי מהם, שרצונם לשמוע ממך, אינו דומה השומע מפי שליח לשומע מפי המלך, רצוננו לראות את מלכנו:

(10) ויאמר ה' אל משה. אם כן שמזיקין לדבר עמם, לך אל העם: וקדשתם. וזימנתם, שיכינו עצמם היום ומחר: (11) והיו נכונים. מוצלעים מאשה (מכילתא פ"ג): ליום השלישי. שהוא ששה חדש, וצמשי צנה משה את המוצח תחת ההר ושמים עשרה מצדה (מכילתא שם), כל הענין האמור בפרשת ואלה המשפטים, ואין מוקדם ומאוחר צתורה: לעיני כל העם. מלמד, שלא היה צהם סומא, שנתרפאו כולם (מכילתא שם):

(12) והגבלת. קצב להם תחומין לסימן, שלא יקרצו מן הגבול והלאה: לאמר. הגבול אומר להם השמרו מעלות מכאן והלאה, ואחז תזהירם על כך: ונגע בקצהו. אפילו בקצהו:

(13) ירה ירה. מכאן לנסקלין שהם נדחין למטה (סנהדרין מה). מצית הסקילה שהיה גצוה שתי קומות: יירה. יושלך למטה לארץ, כמו ירה צים (שמות טו, ד): במשך היובל. כשימשוך היוצל קול ארוך, הוא סימן סלוק שכינה והפסקת הקול, וכיון שנשמלק הם רשאין לעלות: היובל. הוא שופר של איל, שכן בערביא קורין לדקקא יוצלא. ושופר של אילו של יצחק היה:

15	And he said unto the people: 'Be ready against the third day; come not near a woman.'	וַיֹּאמֶר אֶל־הָעָם הָיוּ נִכְנִיּוֹם לְשִׁלֹּשֶׁת יָמִים אֶל־תִּגְשׁוּ אֶל־אִשָּׁה: וַאֲמַר לְעַמָּא הָיוּ זְמִינִין לְתַלְתָּא יוֹמִין לֹא תִקְרְבוּן לְצַד אִתְתָּא:
16	And it came to pass on the third day, when it was morning, that there were thunders and lightnings and a thick cloud upon the mount, and the voice of a horn exceeding loud; and all the people that were in the camp trembled.	וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בַּהֵיָּת וַהֲוָה בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה בְּמַהוּי צִפְרָא וַהֲוָה קִלְיוֹן וּבִרְקִין וַעֲנָנָא תַקִּיף עַל טוֹרָא וְקֹל שׁוֹפָרָא תַקִּיף לְחָדָא וְזַע כָּל עַמָּא דְּבִמְשָׁרִיתָא: וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בַּהֵיָּת הַבִּקֹּר וַיְהִי קִלְתִּין וּבִרְקִים וַעֲנָן כִּבֹּד עַל־הָהָר וְקֹל שׁוֹפָר חֲזָק מְאֹד וַיִּחַרַד כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בְּמַחֲנֶה:
17	And Moses brought forth the people out of the camp to meet God; and they stood at the nether part of the mount.	וַיּוֹצֵא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם לִקְרֹאת הָאֱלֹהִים מִן־הַמַּחֲנֶה וַיִּתְּצֻבוּ בְּתַחֲתִית הָהָר: וַאֲפִיק מֹשֶׁה יָת עַמָּא לְקִדְמוֹת מִיִּמְרָא דִּי מִן מְשָׁרִיתָא וַאֲתַעֲתִדוּ בְּשַׁפּוֹלֵי טוֹרָא:
18	Now mount Sinai was altogether on smoke, because the LORD descended upon it in fire; and the smoke thereof ascended as the smoke of a furnace, and the whole mount quaked greatly.	וַהֲרָ סִינַי עָשָׁן כְּלֹו מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו וַיְהִי בָאֵשׁ וַיַּעַל עָשָׁנוּ כַּעֲשָׁן חִבְבֵּשָׁן וַיִּחַרַד כָּל־הָהָר מְאֹד: וְטוֹרָא דְּסִינַי תָּנִן כּוֹלִיהָ מִן קֶדֶם דְּאִתְגַּלִּי עָלֶיהָ יי בְּאִשְׁתָּא וְסִלִּיק תַּנְיִיָּה כְּתִנְנָא דְּאִתּוּנָא וְזַע כָּל טוֹרָא לְחָדָא:
19	And when the voice of the horn waxed louder and louder, Moses spoke, and God answered him by a voice.	וַיְהִי קוֹל הַשׁוֹפָר הוֹלֵךְ וְחֲזָק מְאֹד מֹשֶׁה יִדְבֹּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ בְּקוֹל: וַהֲוָה קֹל שׁוֹפָרָא אֲזִיל וְתַקִּיף לְחָדָא מֹשֶׁה מְמַלִּיל וּמִן קֶדֶם יי מִתְעַנִּי לִיהּ בְּקֹל:

(14) מן ההר אל העם. מלמד שלא היה משה פונה לעסקיו, אלא מן ההר אל העם:
(15) היו נכונים לשלושת ימים. לסוף שלשת ימים, הוא יום רביעי, שהוסיף משה יום אחד מדעתו, כדברי רבי יוסי (שבת פז.), ולדברי האומר בששה בחדש ניתנו עשרת הדברות, לא הוסיף משה כלום, ולשלשת ימים, כמו ליום השלישי: אל תגשו אל אשה. כל שלשת ימים הללו, כדי שיהיו הנשים טובלות ליום השלישי ותהיינה טהורות לקבל תורה, שאם ישמש תוך ג' ימים, שמה תפלוט האשה שכבת זרע לאחר טבילתה ותחזור ותטמא, אבל משעתה שלשה ימים כבר הזרע מסריח ואינו ראוי להזריע, וטהור מלטמא את הפולטת:
(16) בהיות הבקר. מלמד שהקדים על ידם, מה שאין דרך בשר ודם לעשות כן שיהא הרצ ממתיך לתלמיד, וכן מצינו קום ג' אל הצקעה וגו' (יחזקאל ג, כב), וְאָקוּם וְאֶלָּא אֶל הַצִּקְעָה וְהָיָה עָם פְּצוּד ה' עֹמֵד (שם כג):
(17) לקראת האלהים. מגיד שהשכינה יצאה לקראתם כחתן היוצא לקראת כלה, וזה שנאמר ה' מְסִינִי צֹא (דברים לג, ב). מכילתא פ"ג), ולא נאמר לסיני צא: בתחתית ההר. לפי פשוטו צרגלי ההר. ומדרשו, שנחלש ההר ממקומו ונכפה עליהם כגגית (שבת פח.):
(18) עשן כלו. אין עשן זה שם דבר, שהרי נקוד השי"ן פת"ח, אלא לשון פעל, כמו אמר, שמר, שמע, לכך תרגומו סָנִן פְּלִיָּה ולא תרגם סָנְנָא, וכל עשן שצמקרא נקודים קמ"ץ, מפני שהם שם דבר: הכבשן. של סיד, יכול ככבשן זה ולא יותר, תלמוד לומר בוער צאש עד לב השמים, ומה תלמוד לומר כבשן, לְשַׁבֵּר את האוזן מה שהיא יכולה לשמוע, נותן לצריות סימן הניכר להם. כיוצא בו פִּצְרִיָּה יִשְׁאָב (הושע יא, י), וכי מי נתן כח בצרי אלא הוא, והכחצ מושלו כאריה, אלא אנו מכנין ומדמין אותו לצריותיו, כדי לְשַׁבֵּר את האוזן מה שיכולה לשמוע. כיוצא בו וְקוֹלוֹ פָּקוּל מִיָּם רָצִים (יחזקאל מג, ב), וכי מי נתן קול למים והלא הוא, ואתה מכנה אותו לדמותו לצריותיו כדי לְשַׁבֵּר את האוזן:
(19) הולך וחזק מאד. מנהג הדיוט כל זמן שהוא מאריך לתקוע קולו מחליש וכוהה, אבל כאן הולך וחזק מאד, ולמה כך, מתחלה לְשַׁבֵּר אזניהם מה שיכולין לשמוע: משה ידבר. כשהיה משה מדבר ומשמיע הדברות לישראל, שהרי לא שמעו מפי הגבורה אלא אנכי ולא יהיה לך, והקדוש ברוך הוא מסייעו לתת בו כח להיות קולו מגביר ונשמע: יעננו בקול. יעננו על דבר הקול, כמו אֲשֶׁר יַעֲנֶה צֹאש (מלכים"א יח, כד), על דבר האש להורידו:

20	And the LORD came down upon mount Sinai, to the top of the mount; and the LORD called Moses to the top of the mount; and Moses went up.	וַיֵּרֶד יְהוָה עַל-הָהָר סִינַי אֶל-רֹאשׁ הָהָר וַיִּקְרָא יְהוָה לְמֹשֶׁה אֶל-רֹאשׁ הָהָר וַיַּעַל מֹשֶׁה:	וַתֵּגַלֵּי יי עַל טוֹרָא דְסִינַי לְרִישׁ טוֹרָא וַיִּקְרָא יי לְמֹשֶׁה לְרִישׁ טוֹרָא וּסְלִיק מֹשֶׁה:
21	And the LORD said unto Moses: 'Go down, charge the people, lest they break through unto the LORD to gaze, and many of them perish.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה רֵד הָעֵד בָּעַם פֶּן-יִהְיֶה־סוֹ אֶל-יְהוָה לְרֹאוֹת וַנִּפֹּל מִמֶּנּוּ רַב:	וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה חוֹת אֶסְחִיד בָּעַמָּא דְלָמָּא וַיַּפְּרִיזוּן קָדָם יי לְמַחְזִי וַיִּפֹּל מִנְהוֹן סְגִי:
22	And let the priests also, that come near to the LORD, sanctify themselves, lest the LORD break forth upon them.'	וְגַם הַכֹּהֲנִים הַנִּגְשִׁים אֶל-יְהוָה יִתְקַדְּשׁוּ פֶן-יִפְרֹץ בָּהֶם יְהוָה:	וְאִף כֹּהֲנֵי דְקָרִיבִין לְשִׁמְשָׁא קָדָם יי וַתִּקְדְּשׁוּן דְלָמָּא יִקְטֹל בְּהוֹן יי:
23	And Moses said unto the LORD: 'The people cannot come up to mount Sinai; for thou didst charge us, saying: Set bounds about the mount, and sanctify it.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה לֹא-יֻכָּל הָעָם לַעֲלֹת אֶל-הָהָר סִינַי כִּי-אֵתָּה הֵעִדְתָּה בָּנוּ לֵאמֹר הִגְבַּל אֶת-הָהָר וְקִדְּשָׁתוּ:	וַאֲמַר מֹשֶׁה קָדָם יי לֹא יֻכָּל עַמָּא לְמַסַּק לְטוֹרָא דְסִינַי אֲרִי אַתְּ אֶסְחִידָתְּ בְּנָא לְמִימַר תַּחֲסִים יֵת טוֹרָא וְקִדְּשֶׁהּ:
24	And the LORD said unto him: 'Go, get thee down, and thou shalt come up, thou, and Aaron with thee; but let not the priests and the people break through to come up unto the LORD, lest He break forth upon them.'	וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה לְךָ-רֵד וְעֲלִיתָ אִתָּה וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְהַכֹּהֲנִים וְהָעָם אֶל-יְהוָה לַעֲלֹת אֶל-יְהוָה פֶּן-יִפְרֹץ בָּם:	וַאֲמַר לִיה יי אֵיזִיל חוֹת וְתַסַּק אֶת וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְכֹהֲנֵי וְעַמָּא לֹא יַפְּרִיזוּן לְמַסַּק לְקָדָם יי דְלָמָּא יִקְטֹל בְּהוֹן:
25	So Moses went down unto the people, and told them.	וַיֵּרֶד מֹשֶׁה אֶל-הָעָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם: (ס)	וַנַּחַת מֹשֶׁה לְוֵת עַמָּא וַאֲמַר לְהוֹן:
XX	And God spoke all these words, saying:	וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר: (ס)	וּמְלִיל יי יֵת כָּל פְּתִיגְמֵי הָאֵלִין לְמִימַר:

(20) וירד ה' על הר סיני. יכול ירד עליו ממש, תלמוד לומר כי מן השמים דצרכתי עמכם (שמות כ, יט), למד שהרפין שמים עליונים ותחתונים, והציען על גבי ההר כמזע על המטה, וירד כסא הכבוד עליהם (מכילתא פ"ד):
(21) העד בעם. המרה זהם שלא לעלות זהר: פן יהרסו וגו'. שלא יהרסו את מצבם, על ידי שפאָן־אָס אל ה' לראות, ויקרצו לזד הזה: ונפל ממנו רב. כל מה שיפול מהם, ואפילו הוא יחידי חשוב לפני רב (מכילתא שם): יהרסו. כל הריסה מפרדת אסיפת הצנין, אף הנפרדין ממצב אנשים הורסים את המצב:
(22) וגם הכהנים. אף הצבורות שהעבודה זהם (וצחים קטו): הנגשים אל ה'. להקריצ קרצנות, אף הם אל יסמכו על חשיבותם לעלות: יתקדשו. יהיו מזומנים להתיצב על עמדן: פן יפרץ. לשון פרצה, יהרוג זהם ויעשה זהם פרצה:
(23) לא יוכל העם. איני צריך להעיד זהם, שהרי מותרין ועומדין הם היום שלשת ימים, ולא יוכלו לעלות, שאין להם רשות:
(24) לך רד. והעד זהם שנית, שמזרין את האדם קודם מעשה, וחוזרין ומזרין אותו בשעת מעשה (מכילתא שם): ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים. יכול אף הם עמך, תלמוד לומר ועלית אתה, אמור מעתה, אתה מחיזה לעמך, ואהרן מחיזה לעממו, והכהנים מחיזה לעממם, משה נגש יותר מאהרן, ואהרן יותר מן הכהנים, והעם כל עיקר אל יהרסו את מצבם לעלות אל ה': פן יפרץ בהם. אף על פי שהוא נקוד חטף קמ"ץ, אינו זו מגזרתו, כך דרך כל תיבה שנקודתה מלאפוס"ם, כשהיא צאה במקף, משתנה הנקוד לחטף קמ"ץ:
(25) ויאמר אליהם. המראה זו:

The Ten Commandments are presented here in Ta'am Tahton. For the Ten Commandments in Ta'am Elyon, see page 201.

2	<p>אֲנִכִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ דֹּאֲפִיקְתִּיךָ הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:</p>
3	<p>לֹא־יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים בְּרַעֲיָא עַל־פָּנַי:</p>
4	<p>לֹא־תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל לֹא תַעֲבִיד לְךָ צִלָּם וְכָל־תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם דְּמוּ דְּבִשְׁמַיָּא מְלַעֲיָלָא וְכָל־תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּאֲרֶץ מִתַּחַת וְכָל־תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ:</p>

(1) וידבר אלהים. אין אלהים אלא דיין, וכן הוא אומר אלהים לא תקלל (שמות כב, כז) ותרגומו דיינא, לפי שיש פרשיות בחזרה שם עשן אדם מקבל שכר ואם לאו אינו מקבל עליהם פורעניות, יכול אף עשרת הדברות כן, תלמוד לומר וידבר אלהים, דיין להפרע: את כל הדברים האלה. מלמד שאמר הקדוש ברוך הוא עשרת הדברות דבור אחד, מה שאי אפשר לאדם לומר כן, אם כן מה תלמוד לומר עוד אנכי ולא יהיה לך, שחזר ופירש על כל דבור ודבור בפני עצמו. (קושיית אם כן כו', פירוש, לפי זה שמכח מאת כל הדברים האלה, שגם שאר עשרת הדברות כולם אמר הקב"ה דבור אחד, אם כן מה תלמוד לומר אנכי וגו', רצונו לומר מה בא להודיענו כמה שפרט לשון ב' דברות אלו מהשאר, מדהויאם בלשון זה שהמשמעות דוקא אלו שנים דברים מפי הגבורה יצאו, והלא לפי זה כולם כמורה, הקב"ה בכבודו ובעצמו דיברם. וסירך שחזר ופירש וכו', ורצונו לומר, באותה החזרה, לא החזיר ללמד על הכלל יצא, אלא על הפרט אלו שתי דברות ראשונות ביחוד ודו"ק): לאמר. מלמד שהיו עוין על הן ועל לאו לאו (מכילתא שם):

(2) אשר הוצאתיך מארץ מצרים. כדאי היא ההוצאה, שמהיו משועבדים לי. דבר אחר, לפי שנגלה בים כגבור מלחמה ונגלה כאן כזקן מלא רחמים, שנאמר וספח רגליו קמעשה לגנת הספיר (שמות כד, י), זו היתה לפניו בשעת השעבוד, וכעצם השמים משנגאלו, הואיל ואני משתנה במראות, אל תאמרו שתי רשויות הן (מכילתא פ"ה), אנכי הוא אשר הוצאתיך ממצרים ועל הים. דבר אחר, לפי שהיו שומעין קולות הרבה, שנאמר את הקולות, קולות באין מד' רוחות ומן השמים ומן הארץ, אל תאמרו רשויות הרבה הן. ולמה אמר לשון יחיד אלהיך, ליתן פתחון פה למשה ללמד סניגוריא צמעה העגל, וזה הוא שאמר למה ה' יצאך אפך צעמך (שמות לב, יא), לא להם צוית לא יהיה לכם אלהים אחרים, אלא לי לצדי: מבית עבדים. מצית פרעה שהייתם עבדים לו, או אינו אומר אלא מצית עבדים שהיו עבדים לעבדים, תלמוד לומר ויפדך מצית עבדים מיד פרעה מלך מצרים, אמור מעתה, עבדים למלך היו, ולא עבדים לעבדים:

(3) לא יהיה לך. למה נאמר, לפי שנאמר לא תעשה לך, אין לי אלא שלא יעשה, העשוי כבר מנין שלא יקיים, תלמוד לומר לא יהיה לך (מכילתא פ"ו): אלהים אחרים. שאין אלהות, אלא אחרים עשאו אלהים עליהם (מכילתא שם). ולא יתכן לפרש אלהים אחרים זולתי, שנגא' הוא כלפי מעלה לקרותם אלהות אלו. דבר אחר אלהים אחרים, שהם אחרים לעובדיהם, צועקים אלהים ואין עונים אותם, ודומה כאילו הוא אחר שאינו מכיר מעולם: על פני. כל זמן שאני קיים, שלא תאמר לא נטוו על עבודת אלילים אלא אותה הדור (מכילתא שם):

(4) פסל. על שם שנפסל: וכל תמונה. תמונת כל דבר אשר בשמים:

<p>5 thou shalt not bow down unto them, nor serve them; for I the LORD thy God am a jealous God, visiting the iniquity of the fathers upon the children unto the third and fourth generation of them that hate Me;</p>	<p>לֹא תִסְגֹּד לָהֶן וְלֹא תִפְלַחֲנֵן אֲרִי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא מַסְעֵר חֹבֵי אָבִיךָ עַל בְּנֵי מִרְדִּין עַל דֶּר תִּלִּיתַי וְעַל דֶּר רַבִּיעֵאִי לְסִנְאִי כֹד מִשְׁלֵמִין בְּנִיָּא לְמַחֲטֵי כֹתֵר אֲבֹהֵתָהֶן:</p>	<p>לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא פֶקֶד עֹן אָבֹת עַל־בָּנִים עַל־שְׁלֹשִׁים וְעַל־רַבְעִים לְשִׁנְאִי:</p>
<p>6 and showing mercy unto the thousandth generation of them that love Me and keep My commandments.</p>	<p>וְעֵבִיד טִיבֹו לְאַלְפֵי דְרִין לְרַחֲמֵי וּלְנִטְרֵי פִקּוּדֵי:</p>	<p>וַעֲשֵׂה חֶסֶד לְאַלְפִים לְאַהֲבֵי וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתַי: (ס)</p>
<p>7 Thou shalt not take the name of the LORD thy God in vain; for the LORD will not hold him guiltless that taketh His name in vain.</p>	<p>לֹא תִישָׂא אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא כִּי לֹא יִנָּקֵה יְהוָה אֶת דִּימִי בְשִׁמְיָה לְשִׁקְרָא:</p>	<p>לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא כִּי לֹא יִנָּקֵה יְהוָה אֶת אִשְׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לְשׁוֹא: (פ)</p>
<p>8 Remember the sabbath day, to keep it holy.</p>	<p>הוּי דְכִיר יֵת יוֹמָא דְשַׁבְּתָא לְקַדְשׁוּתִיהָ:</p>	<p>זְכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְשׁוֹ:</p>
<p>9 Six days shalt thou labour, and do all thy work;</p>	<p>שֵׁשַׁת יוֹמִין תִּפְלַח וְתַעֲבִיד כָּל עֲבִידְתֶּךָ:</p>	<p>שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל־מְלֹאכֶתְךָ:</p>
<p>10 but the seventh day is a sabbath unto the LORD thy God, in it thou shalt not do any manner of work, thou, nor thy son, nor thy daughter, nor thy man-servant, nor thy maid-servant, nor thy cattle, nor thy stranger that is within thy gates;</p>	<p>וַיּוֹמָא שְׁבִיעֵאָה שַׁבְּתָא קֳדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבִיד כָּל עֲבִידָא אֶת וּבְרֵךְ וּבְרֵךְ עֲבָדְךָ וְאִמְתְּךָ וּבְעִירְךָ וּגְיֹרְךָ דְּבִקְרָנְךָ:</p>	<p>וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תַעֲשֶׂה כָל־מְלֹאכָה אֹתָהּ וּבִנְךָ וּבִתְךָ עֲבָדְךָ וְאִמְתְּךָ וּבְעַמְּתְךָ וּגְרֶךָ אִשְׁר בְּשַׁעְרֶיךָ:</p>

- (5) אל קנא. מקנא להפרע, ואינו עוזר על מדתו למחול על עון עבדות אלילים. כל לשון קנא אנפרי"מנט צלע"ז (אייפערנד) נותן לצ ליפרע: לשנא. כתרומו, כשאוזין מעשה אבותיהם צדיהם (סנהדרין כז:):
- (6) נוצר חסד. שאדם עושה, לשלם שכר עד לאלפים דור, נמצאת מדה טובה יתירה על מדת פורעניות אחת על חמש מאות, שזו לארבעה דורות, וזו לאלפים (תוספתא סוטה ד, ח):
- (7) לשוא. (השני לשון שקר, כתרומו) קמה דתימר אי זהו שבעת שוא, נשבע לשנות את הידוע, על עמוד של אבן שהוא של זה, (הראשון לשון מגן, כתרומו) זה הנשבע לחסד ולהצל על של עץ עץ, ועל אבן אבן (שבעות כט.):
- (8) זכור. זכור ושמור בדבור אחד נאמרו, וכן מחלליה מות יומת (שמות לא, יד) וציוס השפעת שני קצשים (צמדבר כח, ט), וכן לא תלצש שטענו גדלים שפעה לך (דברים כב, יא), וכן ערות אשת אחיך (ויקרא יח, טו) יצמה יצא עליה (דברים כה, ה), הוא שנאמר אשת דקר חללים שפיהם זו שפעה (תהלים סב, יצ). זכור לשון פעול הוא, כמו אכול ושתו (ישעיה כב, יג), קלוד וצלה (שמואל-ג, טו), וכן פתרונו תנו לצ לזכור תמיד את יום השבת, שאם נודמן לך חפץ יפה, תהא מזמינו לשבת (צילה טו):
- (9) ועשית כל מלאכתך. כשתבא שבת, יהא צעניך כאילו כל מלאכתך עשויה, שלא תהרהר אחר מלאכה (מכילתא פ"ז):
- (10) אחת וצנך וצתך. אלו הקטנים, או אינו אלא גדולים, אמרת, הרי כבר מזהרין הם, אלא לא בא אלא להזהיר גדולים על שבתת הקטנים, וזה ששנינו (שבת קכא). קטן שצא לכבוד, אין שומעים לו, מפני ששבתתו עליך:

11	for in six days the LORD made heaven and earth, the sea, and all that in them is, and rested on the seventh day; wherefore the LORD blessed the sabbath day, and hallowed it.	כִּי שֵׁשֶׁת-יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ וְאֶת-הַיָּם וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר-בָּם וַיִּנַּח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל-כֵּן בֵּרַךְ יְהוָה אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ: (ס)	11
12	Honour thy father and thy mother, that thy days may be long upon the land which the LORD thy God giveth thee.	כְּבֹד אֶת-אָבִיךָ וְאֶת-אִמְךָ לְמַעַן יָאָרְכוּךָ יְמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ: (ס)	12
13	Thou shalt not murder. Thou shalt not commit adultery. Thou shalt not steal. Thou shalt not bear false witness against thy neighbour.	לֹא תִרְצַח (ס) לֹא תִנָּאֵף (ס) לֹא תִגְנוֹב לֹא תִגְדֹּל עַד שִׁקְרָה: (ס)	13
14	Thou shalt not covet thy neighbour's house; thou shalt not covet thy neighbour's wife, nor his man-servant, nor his maid-servant, nor his ox, nor his ass, nor any thing that is thy neighbour's.	לֹא תַחְמֹד בֵּית רֵעֶךָ לֹא תַחְמֹד אִשְׁתּוֹ וְעַבְדּוֹ וַחֲמֻרּוֹ וְכָל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ: (פ)	14
15	And all the people perceived the thunderings, and the lightnings, and the voice of the horn, and the mountain smoking; and when the people saw it, they trembled, and stood afar off.	וְכָל-הָעָם רָאוּ אֶת-תְּהִלּוֹת וְאֶת-הַלְפִידִם וְאֶת-קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת-הַהֶר עֹשֵׂן וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנָּעוּ וַיַּעֲמֵדוּ מֵרֶחֶק: (ס)	15
16	And they said unto Moses: 'Speak thou with us, and we will hear; but let not God speak with us, lest we die.'	וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה דַּבֵּר-אַתָּה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאַל-יְדַבֵּר עִמָּנוּ אֱלֹהִים פֶּן-נָמוּת: (ס)	16

(11) וינח ביום השביעי. כזיכול הכתיב צעזעמו מנוחה, ללמד הימנו קל וחומר לאדם שמלאכתו צעמל וציגיעה שיהא נוח בשבת: בדרך. ויקדשהו. צרכו צמן לכופלו בששי לחם משנה, וקדשו צמן שלא היה יורד צו: (12) למען יארכיון ימיו. אם תכבד יארכיון ימיו, ואם לאו יקצרו, שדברי תורה נוטריקון הם נדרשים, מכלל הן לאו ומכלל לאו הן (מכילתא פ"ח): (13) לא תנאף. אין ניאוף אלא באשת איש, שנאמר מות יומת הנאף והנאפסת (ויקרא כ, ו), ואומר האשה המנאפסת פסח אישה פקח את זרים (יחזקאל טז, לז): לא תגנוב. בגונב נפשות הכחוש מדבר, לא תגנובו בגונב ממון, או אינו אלא זה בגונב ממון ולהלן בגונב נפשות, אמרת, דבר הלמד מענינו, מה לא תנאף לא תנאף מדבר דבר שחייבין עליהם מיתת בית דין, אף לא תגנוב דבר שחייב עליו מיתת בית דין (סנהדרין פו): (15) וכל העם רואים. מלמד שלא היה זהם אחד סומא, ומנין שלא היה זהם אלו, תלמוד לומר ויענו כל העם, ומנין שלא היה זהם חרש, תלמוד לומר נעשה וגשמע (מכילתא פ"ט): רואים את הקולות. רואין את הכשמע, שאי אפשר לראות במקום אחר (שם): את הקולות. היוצאין מפי הגבורה: ויענו. אין נוע אלא זיע (שם): ויעמדו מרחוק. היו נרתעין לאחריהם שנים עשר מיל, כאורך מחניהם, ומלאכי השרת באין ומסייעין אותן להחזירם, שנאמר מלכי גְּבֹלוֹת יִלְדוּן יִלְדוּן (תהלים סה, יג. מכילתא שם):

17	And Moses said unto the people: 'Fear not; for God is come to prove you, and that His fear may be before you, that ye sin not.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם אֶל- תִּירְאוּ כִּי לִבְעֹבוֹר נִסּוֹת אֶתְכֶם בָּא הָאֱלֹהִים וּבְעֹבוֹר תִּהְיֶה יְרֵאתוֹ עַל-פְּנֵיכֶם לְבַלְתִּי תַחֲטְאוּ: וְאָמַר מֹשֶׁה לְעָמָא לֹא תִדְחִלּוּן אֲרִי בְדִיל לְנִסָּאָה יִתְכוֹן אֲתִנְלִי לְכוֹן יִקְרָא דִּי וּבְדִיל דִּתְהִי דִחֲלִיתָה עַל אִפִּיכוֹן בְּדִיל דִּלֹּא תַחֲוֹבוֹן:	17
18	And the people stood afar off; but Moses drew near unto the thick darkness where God was.	וַיַּעֲמֵד הָעָם מֵרָחֵק וּמֹשֶׁה נִגַּשׁ אֶל-הָעֲרַפֶּל אֲשֶׁר-שָׁם הָאֱלֹהִים: (ס) וְקָם עָמָא מֵרָחִיק וּמֹשֶׁה קָרִיב לְצַד אֲמַטָּתָא דִּתְמָן יִקְרָא דִּי:	18
19	And the LORD said unto Moses: Thus thou shalt say unto the children of Israel: Ye yourselves have seen that I have talked with you from heaven.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם רְאִיתֶם כִּי מִן-הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם: וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה כִּדְבָרְךָ תִּימַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם חֲזִיתֶם אֲרִי מִן שָׁמַיָא מְלִילִית עִמָּכוֹן:	מפסיר
20	Ye shall not make with Me—gods of silver, or gods of gold, ye shall not make unto you.	לֹא תַעֲשֹׂן אִתִּי אֱלֹהִי כֶסֶף וְאֱלֹהֵי זָהָב לֹא תַעֲשֹׂו לָכֶם: לֹא תַעֲבֹדוּן קִדְמֵי דִחֲלָן דְּכֶסֶף וּדִחֲלָן דְּזָהָב לֹא תַעֲבֹדוּן לְכוֹן:	20
21	An altar of earth thou shalt make unto Me, and shalt sacrifice thereon thy burnt-offerings, and thy peace-offerings, thy sheep, and thine oxen; in every place where I cause My name to be mentioned I will come unto thee and bless thee.	מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַעֲשֶׂה-לִּי וְזָבַחְתָּ עָלָיו אֶת-עֹלֹתֶיךָ וְאֶת-שְׁלָמֶיךָ אֶת-צֹאנְךָ וְאֶת-בָּקָרְךָ בְּכָל- הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת-שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבִרְכִיתִיךָ: מִדְּבַח אֲדָמָתָא תַעֲבִיד קִדְמֵי וְתִהְיֶה דְּבַח עֲלוֹהֵי יִת עֲלֹתֶיךָ וְיִת נִכְסֵת קִדְשֶׁיךָ מִן עֲנֶיךָ וּמִן תּוֹרֶךְ בְּכָל אֶתְר דְּאֲשֶׁרִי שְׂכִינְתִּי לְתַמָּן אֲשַׁלַּח בְּרַכְתִּי לְךָ וְאֶבְרַכְךָ:	21

(17) לבעבור נסות אתכם. לגדל אתכם צעולם, שיצא לכם שם צאומות שהוא כבודו נגלה עליכם: נסות. לשון הרמה וגדולה, כמו קרימו גם (ישעיה סז, י), קרים נפי (שם מט, כז), ונגס על הגזעה (שם ל, יז), שהוא זקוף: ובעבור תהיה יראתו. על ידי שראיתם אותו יראוי ומאזים, תדעו כי אין זולתו, ומיראו מפניו:

(18) נגש אל הערפל. לפנים משלש מחיצות, חושך, ענן, וערפל, שנאמר וקהר צער באש עד לב השמים חשך ענן וערפל (דברים ז, יא). ערפל הוא עב הענן, שאמר לו הנה קלבי צא אליך צעב הענן (שמות יט, ט):

(19) כה תאמר. כלשון הזה: אתם ראיתם. יש הפרש בין מה שאדם רואה למה שאחרים משיחין לו, שמה שאחרים משיחין לו פעמים שלבו חלוק מלהאמין: כי מן השמים דברתי. וכתוב אחר אומר, ויגד ה' על הר סיני, צא הכתוב השלישי והכריע ביניהם, מן השמים השמייעף את קלו ליסרך ועל הקרן הקרף את אשו הגדולה (דברים ז, לו), כבודו בשמים, ואשו וגבורתו על הארץ. דבר אחר, הקרין השמים ושמי השמים, והגיע על ההר, וכן הוא אומר ויט שמים ויגד (תהלים יח, ו. מכילתא פ"ט):

(20) לא תעשון אתי. לא תעשון דמות שמי השמים לפני צמרום (מכילתא פ"י): אלהי כסף. צא להזהיר על הכרובים, שאתה עושה לעמוד אחי, שלא יהיו של כסף, שאם שניתם לעשותם של כסף, הרי הן לפני כאלהות: ואלהי זהב. צא להזהיר שלא יוסף על צ', שאם עשית ד', הרי הן לפני כאלהי זהב: לא תעשו לכם. לא תאמר, הריני עושה כרובים צנתי כנסיות וצנתי מדרשות כדרך שאני עושה צנתי עולמים, לכך נאמר לא תעשו לכם:

(21) מזבח אדמה. מחובר באדמה, שלא יצננו על גבי עמודים או על גבי כיפין (נ"א צבים) (מכילתא פ"א). דבר אחר, שהיה ממלא את חלל מזבח הנחשת אדמה בשעת חנייתו (מכילתא שם): תעשה ל'. שתהא תחלת עשייתו לשמי: וזבחת עליו. כלל, כמו ועליו מטה מנשה (במדבר ז, כ), ואינו אלא עליו ממש, תלמוד לומר הקשר והקדם על מזבח ה' לקריב (דברים יב, כז), ואין שחיתה בראש המזבח (מכילתא פ"א זבחים נח). את עולתך ואת שלמיך. אשר מזאנך ומזקרך. את לאנך

22	And if thou make Me an altar of stone, thou shalt not build it of hewn stones; for if thou lift up thy tool upon it, thou hast profaned it.	וְאִם־מִזְבֵּחַ אֲבָנִים תַּעֲשֶׂה־לִּי קִדְמִי לֹא תִבְנֶי יִתְהוֹן פְּסִילָן לֹא תָרִים חֲרֻבָּךְ עָלֶיהָ וְתִחְלִינָהּ:	וְאִם־מִזְבֵּחַ אֲבָנִים תַּעֲשֶׂה־לִּי לֹא־תִבְנֶה אֹתוֹן גִּזִּית כִּי חֲרֻבָּךְ הִנֵּפֶת עָלֶיהָ וְתִחְלִלָהּ:
23	Neither shalt thou go up by steps unto Mine altar, that thy nakedness be not uncovered thereon.	וְלֹא תִסַּק בְּדַרְגֵּינָן עַל מִדְבָּחִי וְלֹא תִתְגַּלֶּי עֲרִיתְךָ עָלֹהֶי:	וְלֹא־תַעֲלֶה בְּמַעֲלֹת עַל־מִזְבְּחִי אֲשֶׁר לֹא־תִתְגַּלֶּה עֲרֻוֹתְךָ עָלָיו: (פ)

The Haftarah is Isaiah 6:1 – 7:6 & 9:5 – 9:6 on page 213. Sepharadim read Isaiah 6:1 – 6:13.

XXI	Now these are the ordinances which thou shalt set before them.	וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים וְאֵלֶּיךָ דִּינָא קִדְמִיהוֹן:	וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם:
2	If thou buy a Hebrew servant, six years he shall serve; and in the seventh he shall go out free for nothing.	כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי שְׁשׁ שָׁנִים אָרִי תִזְבּוֹן עֶבְדָּא בֶרֶ יִשְׂרָאֵל שִׁית שָׁנִין יִפְלָח וּבְשִׁבְעִיתָא יֵצֵא לְחֻפְשִׁי יִפּוֹק לְבֶר חוֹרִין מִגֵּן:	כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי שְׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבְשִׁבְעִתָּא יֵצֵא לְחֻפְשִׁי חָנֹם:

ואת צקרק. ירוש לאת עולתך ואת שלמך: בכל המקום אשר אזכיר את שמי. אשר אתן לך רשות להזכיר שם המפורש שלי, שם אבוא אליך וברכתך, אשרה שכניתי עליך, מכאן אתה למד, שלא ניתן רשות להזכיר שם המפורש אלא במקום שהשכינה באה שם, וזהו בית הבחירה, שם ניתן רשות לכהנים להזכיר שם המפורש בנשיאת כפים לצדק את העם: (22) ואם מוזבח אבנים. רבי ישמעאל אומר, כל אם ואם שבתורה רשות, חוץ מג', ואם מוזבח אבנים תעשה לי, הרי אם זה משמש בלשון כאשר, וכאשר תעשה לי מוזבח אבנים לא תבנה אתה גזית, שהרי חובה עליך לזנות מוזבח אבנים, שנאמר וְהָעֵצָה פִּעֲצִיטוּ (דברים טו, ח), ואף זה משמש בלשון כאשר. וכן ואם פקריז מנסת צפורים (ויקרא ז, יד), זו מנחת העומר שהיא חובה (מכילתא פי"א), ועל כרחך אין אם הללו תלוין, אלא ודאין, ובלשון כאשר הם משמשים: גזית. לשון גזיזה, שפוסלן ומכתתן בצדן: כי חרבך הנפת עליה. הרי כי זה משמש בלשון פן, שהוא דילמא, פן תניף חרבך עליה: ותחללה. הא למדת, שאם הנפת עליה צדל חללת שהמוזבח נברא להאריך ימיו של אדם, והצדל נברא לקצר ימיו של אדם, אין זה דין שיונף המקצר על המאריך (מדות פ"ג מ"ד). ועוד, שהמוזבח מטיל שלום בין ישראל לאזיהם שבשמים, לפיכך לא יבא עליו כורת ומחבל, והרי דברים קל וחומר, ומה אבנים שאינם ראות ולא שומעות ולא מדברות, על ידי שמטילות שלום אמרה תורה לא תניף עליהם צדל, המטיל שלום בין איש לאשתו, בין משפחה למשפחה, בין אדם לחבירו, על אחת כמה וכמה שלא תבואהו פורענות: (23) ולא תעלה במעלות. כשאתה בונה כבש למזבח, לא תעשהו מעלות מעלות, אשקנו"ש בלע"ז (שטופען שטאלפען) אלא חלוק יהא ומשופע: אשר לא תגלה ערותך. שעל ידי המעלות אתה צריך להרחיב פסיעותיך, ואף על פי שאינו גלוי ערוה ממש, שהרי כתיב ועשה להם מכנסים זד, מכל מקום הרחבת הפסיעות קרוב לגלוי ערוה הוא, ואחיה נהג בהם מנהג ציון, והרי דברים קל וחומר, ומה אבנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על ציון, אמרה תורה הואיל ויש בהם צדל לא תנהג בהם מנהג ציון, חבירך שהוא צדמות יורך, ומקפיד על ציון, על אחת כמה וכמה: (1) ואלה המשפטים. כל מקום שנאמר אלה, פסל את הראשונים, ואלה, מוסיף על הראשונים (שמו"ר ל, ז), מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני. ולמה נסמכה פרשת דיין לפרשת מוזבח, לומר לך שחשים סנהדרין אצל המקדש (ס"א המוזבח): אשר תשים לפנייהם. אמר לו הקד"ה למשה, לא תעלה על דעתך לומר, אשנה להם הפרק וההלכה צ' או ג' פעמים, עד שתהא סדורה בפניהם כמשנתה, ואיני מטריח עממי להציג טעמי הדבר ופירושו, לכך נאמר אשר תשים לפנייהם, כשלחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם: לפנייהם. ולא לפני עובדי אלילים (גיטין פח:), ואפילו ידעת דין אחד שהם דנין אותו כדיני ישראל, אל תביאהו בערכאות שלהם, שהמציא דיני ישראל לפני ארמים, מחלל את השם ומיקר שם האלילים להשחיתם (ס"א להחשיבם), שנאמר כי לא כדורנו נורם ואויבנו פלילים (דברים לב, לא), כשאוויבנו פלילים זהו עדות עליו יראתם:

3	אם-בגפו יבא בגפו יצא אם- בעל אשה הוא ויצאה אשתו עמו: אם בלחודוהי ייעול בלחודוהי יפוק אם בעיל אתה הוא ותפוק אתה עמיה:	3
4	אם רבוניה יתן ליה אתהא ותליד ליה בנים או בנות ובנהא תהי לרבוניה והוא יפוק בלחודוהי:	4
5	ואם מימר יימר עבדא רחימנא ית רבוני ית אתתי וית בני לא אפוק בר חורין:	5
6	והגישו אדניו אל-האלהים והגישו אל-הדלת או אל- המזוזה ורצע אדניו את-אזנו במרצע ועבדו לעלם: (ס) ויקרבניה רבוניה לקדם דייניא ויקרבניה לנת דשא או דלות מזוזה וירצע רבוניה ית אדניה במרצעא וייה ליה עבד פלח לעלם:	6

(2) כי תקנה עבד עברי. עבד שהוא עברי, או אינו אלא עבדו של עברי, עבד כנעני שלקחתו מישראל, ועליו הוא אומר שש שנים יעבד, ומה אני מקיים והקנאם אֶתְּךָ (ויקרא כה, מו), בלוקח מן הכנענים, אבל בלוקח מישראל יצא בשש, תלמוד לומר כי ימכר לך אחיך העברי (דברים טו, יב), לא אמרתי אלא באחיך: כי תקנה. מיד בית דין שמכרוהו בגגנחו, כמו שנאמר אם אין לו ונקמך בגגנחו (שמות כב, ח), או אינו אלא במוכר עצמו מפני דחקו, אבל מכרוהו בית דין לא יצא בשש, כשהוא אומר וכי ימורץ אחיך עמך ונקמך לך (ויקרא כה, לו), הרי מוכר עצמו מפני דוחקו אומר, ומה אני מקיים כי תקנה, בנמכר בבית דין: לחפשי. לחירות:

(3) אם בגפו יבא. שלא היה נשוי אשה, כתרגומו אם בלחודוהי. ולשון בגפו, בכנפו, שלא בא אלא כמות שהוא, יחידי בתוך לבושו, בכנף בגדו: בגפו יצא. מגיד, שאם לא היה נשוי מתחלה, אין רצו מוסר לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים (קידושין כ.). אם בעל אשה הוא. ישראלית (מכילתא פ"ב): ויצאה אשתו עמו. וכי מי הכניסה שתא, אלא מגיד הכתוב, שהקונה עבד עברי חייב במזונות אשתו ובניו (קידושין כב.).

(4) אם אדניו יתן לו אשה. מכאן, שהרשות ביד רבו למסור לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים. או אינו אלא בישראלית, תלמוד לומר האשה וילדיה תהיה לאדוניה, הא אינו מדבר אלא בכנענית, שהרי העבירה אף היא יוצאה בשש, ואפילו לפני שש אם הביאה סימנין יוצאה, שנאמר אחיך העברי או העבירה (דברים טו, יב) מלמד שאף העבירה יוצאה בשש: את אשתו. השפחה:

(6) אל האלהים. לבית דין, כריך שימלך במוכרו שמכרוהו לו (מכילתא פ"ב): אל הדלת או אל המזוזה. יכול שתהא המזוזה כשרה לרצוע עליה, תלמוד לומר ונקמה בְּאָזְנוֹ וּבְדָלֶת (דברים טו, יז), דלת ולא במזוזה. הא מה תלמוד לומר או אל המזוזה, הקיש דלת למזוזה, מה מזוזה מעומד אף דלת מעומד (קידושין כב.): ורצע אדוניו את אזנו במרצע. הימנית, או אינו אלא של שמאל, תלמוד לומר און און לגזירה שוה, נאמר כאן ורצע אדוניו את אזנו, ונאמר במזרוע פֶּגֶן אֵזְן הַמַּטְבֵּחַ הַיְמָנִית (ויקרא יד, יד), מה להלן הימנית אף כאן הימנית. ומה ראה און להרצע מכל שאר אצבעים שבגוף, אמר ר' יוחנן בן זכאי, און זאת ששמעה על הר סיני לא תגנוב, והלך וגנב, תרצע (מכילתא פ"ב), ואם מוכר עצמו, און ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים, והלך וקנה אדון לעצמו, תרצע. רבי שמעון היה דורש מקרא זה כמין חומר, (ר"ל קשר כרור מצושים שתולין בצואר לתכשיט) מה נשתנו דלת ומזוזה מכל כלים שבבית, אמר הקד"ה, דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים כשפסחתי על המסקוף ועל שתי המזוזות, ואמרתי כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם, ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו, ירצע בפניהם: ועבדו לעולם. עד היוכל, או אינו אלא לעולם כמשמעו, תלמוד לומר ואיש קל משפחתו פֶּגֶן (ויקרא כה, י), מגיד שחמשים שנה קרויים עולם, ולא שיהא עובדו כל חמשים שנה, אלא עובדו עד היוכל, בין סמוך בין מופלג:

7	And if a man sell his daughter to be a maid-servant, she shall not go out as the men-servants do.	וְאִם יִמְכַּר אִישׁ אֶת-בִּתּוֹ לְאָמָה לְאָמָהּ לֹא תֵצֵא כְּעֲבָדִים עֲבָדִים:	וְכִי יִמְכַּר אִישׁ אֶת-בִּתּוֹ לְאָמָה לֹא תֵצֵא כְּעֲבָדִים:	לוי
8	If she please not her master, who hath espoused her to himself, then shall he let her be redeemed; to sell her unto a foreign people he shall have no power, seeing he hath dealt deceitfully with her.	אִם רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ אֲשֶׁר- (כִּי לֹא) [קִי לוֹ] יַעֲדָהּ וְהַפָּדָהּ לְעַם נָכְרִי לֹא יִמְשַׁל לְמַכְרָהּ בְּבִגְדוֹ-בָּהּ:	אִם בִּישָׁת בְּעֵינֵי רַבּוֹנָהּ דִּיקְיִמָּה לִיהָ וְיִפְרָקֶנָּה לְגֵבֶר אֲחֵרָן לִית לִיהָ רָשׁוּ לְרַבּוֹנָהּ בְּמִשְׁלָטֶיהָ בָּהּ:	8
9	And if he espouse her unto his son, he shall deal with her after the manner of daughters.	וְאִם לְבָנוֹ יַעֲדָנָה כְּמִשְׁפָּט הַבָּנוֹת יַעֲשֶׂה-לָּהּ:	וְאִם לְבָרִיהָ יִקְיִמָּנָה כְּהַלְכַת בָּנוֹת יִשְׂרָאֵל יַעֲבִיד לָהּ:	9
10	If he take him another wife, her food, her raiment, and her conjugal rights, shall he not diminish.	אִם אֲחֵרָת יִקַּח-לּוֹ שְׂאֵרָהּ כְּסוּתָהּ וְעִנְיָתָהּ לֹא יִגְרַע:	אִם אֲחֵרָתָא יִסַּב לִיהָ זֵינָהּ כְּסוּתָהּ וְעִנְיָתָהּ לֹא יִמְנַע:	10
11	And if he do not these three unto her, then shall she go out for nothing, without money.	וְאִם שְׁלֹשׁ-אֵלֶּה לֹא יַעֲשֶׂה לָּהּ וְיֵצֵאָה חֲנֹם אֵין כֶּסֶף: (ס)	וְאִם תְּלַת אֵלֶּין לֹא יַעֲבִיד לָהּ וְתַפּוּק מִגֵּן דְּלֹא כֶסֶף:	11

(7) וכי ימכר איש את בתו לאמה. בקטנה הכתוב מדצר (מכילתא פ"ג), יכול אפילו הציאה סימנים, אמרת קל וחומר, ומה מכורה קודם לכן יוצאה בסימנים, כמו שכתוב ויצאה חנם אין כסף, שאנו דורשים אותה לסימנים נעורות, שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר (ערכין כט:). לא תצא כצאת העבדים. כיצא עבדים כנענים שיוצאים בשן ועין, אבל זו לא תצא בשן ועין, אלא עובדת שש, או עד היוזל, או עד שתצא סימנים, וכל הקודם קודם לחירותה, ונותן לה דמי עינה או דמי שינה, או אינו אלא לא תצא כצאת העבדים בשש וזיוזל, תלמוד לומר כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה, מקיש עבריה לעברי לכל יציאותיו, מה עברי יוצא בשש וזיוזל, אף עבריה יוצאה בשש וזיוזל, ומהו לא תצא כצאת העבדים, לא תצא בראשי איברים כעבדים כנענים, יכול העברי יוצא בראשי איברים, תלמוד לומר העברי או העבריה, מקיש עברי לעבריה, מה העבריה אינה יוצאה בראשי איברים, אף הוא אינו יוצא בראשי איברים:

(8) אם רעה בעיני אדניה. שלא נשאה חן בעיניו לכנסה (מכילתא פ"ג): אשר לא יעדה. שהיה לו ליעדה ולהכניסה לו לאשה, וכסף קנייתה הוא כסף קדושה. ואכן רמז לך הכתוב שמצוה ביעוד, ורמז לך שאינה צריכה קדושין אחרים: והפדה. יתן לה מקום להפדות ולצאת, שאף הוא מסייע בפדיונה, ומה הוא מקום שנותן לה, שמגרע מפדיונה במספר השנים שעשתה אצלו כאילו היא שכורה אצלו, כיצד, הרי שקנאה צמנה ועשתה אצלו צ' שנים, אומרים לו, יודע היית שעתידיה לצאת לסוף שש שנה, נמצא שקנית עבדות כל שנה ושנה בששית המנה, ועשתה אצלו צ' שנים, הרי שלישית המנה, טול שני שלישות המנה ותצא מאצלו: לעם נכרי לא ימשל למכרה. שאינו רשאי למכרה לאחר, לא האדון ולא האב (קידושין יח:). בבגדו בה. אם צא לצגוד צה, שלא לקיים צה מצוה יעוד, וכן אביה, מאחר שבגד צה ומכרה לזה:

(9) ואם לבנו ייעדנה. האדון, מלמד שאף צנו קם תחתיו ליעדה אם ירצה אציו, ואינו צריך לקדושין אחרים, אלא אומר לה, הרי את מייעדת לי כסף שקיבל אציק בדמיך: כמשפט הבנות. שאר כסות ועונה:

(10) אם אחרת יקח לו. עליה: שארה כסותה ועונתה לא יגרע. מן האמה שיעד לו כצר: שארה. מזונות (כתובות מז:). כסותה. כמשמעו: ענתה. תשמיש:

(11) ואם שלש אלה לא יעשה לה. אם אחת משלש אלה לא יעשה לה, ומה הן השלש, ייעדנה לו, או לצנו, או יגרע מפדיונה ותצא, וזה לא יעדה לא לו, ולא לצנו, והיא לא היה צידה לפדות את עצמה: ויצאה חנם. ריצה לה יציאה לזו יותר ממה שריצה לעבדים, ומה היא היציאה, ללמדך שתצא בסימנים, ותשהה עמו עוד עד שתצא סימנים, ואם הגיעו שש שנים קודם סימנים, צד למדנו שתצא, שנאמר הַעֲבָרִי או הַעֲבָרִי וַעֲבָדָךָ שש שנים (דברים טו, יב), ומהו האמור כאן ויצאה חנם, שאם קדמו סימנים לשש שנים תצא בהן (מכילתא פ"ג), או אינו אומר שתצא אלא בצגרות (קידושין ד. ד.), תלמוד לומר אין כסף, לרבות יציאת צגרות, ואם לא נאמרו שניהם, הייתי אומר ויצאה חנם זו צגרות, לכך נאמרו שניהם שלא ליתן פתחון פה לצעל הדין לחלוק:

12	He that smiteth a man, so that he dieth, shall surely be put to death.	וְיָמָחִי לְאָנֶשׁ וְיִקְטְלֶנּוּהָ אֶתְקַטְלָא יִתְקַטְלִי:	ישראל מכה איש ומת מות יומת:
13	And if a man lie not in wait, but God cause it to come to hand; then I will appoint thee a place whither he may flee.	וְדָלָא כְּמֵן לִיה וּמֵן קָדָם יְיָ אֶתְמַסֵּר לִידֵיהּ וְאִשְׁנִי לָךְ אֶתֶר דִּיעֲרוֹק לְתַמֵּן:	13 ואשר לא צדה והאלהים אנה לידו ושמותי לך מקום אשר ינוס שמה: (ס)
14	And if a man come presumptuously upon his neighbour, to slay him with guile; thou shalt take him from Mine altar, that he may die.	וְאִרִי יִרְשַׁע גִּבֵּר עַל חֲבֵרִיהָ לְמִקְטָלֶיהָ בְּגִבּוּלֵהּ מִן מִדְּבַחִי תִדְבַּרְנֶיהָ לְמִקְטָל:	14 וכי יזד אש על רעהו להרגו בערמה מעם מזבחי תקחנו למות: (ס)
15	And he that smiteth his father, or his mother, shall be surely put to death.	וְדִימָחִי לְאִבֵּיהּ וּלְאִמֵּיהּ אֶתְקַטְלָא יִתְקַטְלִי:	15 ומכה אביו ואמו מות יומת: (ס)
16	And he that stealeth a man, and selleth him, or if he be found in his hand, he shall surely be put to death.	וְדִיגְנוֹב נַפְשָׁא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִזְבְּנֶנּוּהָ וְיִשְׁחַכַּח בִּידֵיהּ אֶתְקַטְלָא יִתְקַטְלִי:	16 וגנב איש ומכרו ונמצא בידו מות יומת: (ס)

(12) מכה איש ומת. כמה כתובים נאמרו בפרשת רואחין, ומה שזידי לפרש למה באו כולם, אפרש: מכה איש ומת. למה נאמר, לפי שנאמר וְאִשׁ כִּי יַכֶּה כָּל נֶפֶשׁ אָדָם מוֹת יוֹמָת (ויקרא כד, יז), שומע אני הכאה בלא מיתה, תלמוד לומר מכה איש ומת, אינו חייב אלא בהכאה של מיתה (סנהדרין פד:). ואם נאמר מכה איש ולא נאמר ואיש כי יכה, הייתי אומר אינו חייב עד שיכה איש, הכה את האשה ואת הקטן מנין, תלמוד לומר כי יכה כל נפש אדם, אפילו קטן ואפילו אשה. ועוד, אילו נאמר מכה איש, שומע אני אפילו קטן שהכה והרג יחייב, תלמוד לומר ואיש כי יכה (שם), ולא קטן שהכה. ועוד, כי יכה כל נפש אדם אפילו נפלים במשמע, תלמוד לומר מכה איש, שאינו חייב עד שיכה בן קיימא, הראוי להיות איש (מכילתא פ"ד:).

(13) ואשר לא צדה. לא ארצ לו ולא נתכוין. צדה לשון ארצ, וכן הוא אומר וְאִסָּה צָדָה אֶת נַפְשִׁי לְקַסְפָּה (שמואל"א כד, יא). ולא יתכן לומר צדה לשון הצד ציד, שצידת חיות אין נופל ה"א בפועל שלה, ושם דבר צה ציד, וזה שם דבר צו צדיה ופועל שלו צודה, וזהו פועל שלו צד. ואומר אני פתרונו כתרומתו ודלא כמין ליה. ומנחם חזרו בחלק צד ציד, ואין אני מודה לו, ואם יש לחזרו באחת ממחלוקת של צד, נחברנו בחלק על צד תַּנְשֵׁא (ישעיה סו, יב), צדה אורקה (שמואל"א כ, כ), ומלין לַצֵּד עֲלָהָה יַמְלֵל (דניאל ז, כה), אף כאן אשר לא צדה, לא צדד למצוא לו שום צד מיתה, ואף זה יש להרהר עליו, מכל מקום לשון אורצ הוא: והאלהים אנה לידו. זמן לידו, לשון לא תִּסָּה אֶלְיָךְ רָעָה (תהלים נא, י), לא יִסָּה לְצִדִּיק כָּל אֵוֶן (משלי יב, כא), מִקְטָלָהּ הוּא לִי (מלכים"ב ה, ז), מוֹדֵמִן לְמִצּוֹת לִי עֲלָה: והאלהים אנה לידו. ולמה תלא זאת מלפניו, הוא שאמר דוד, פֶּאֶשֶׁר יֹאמַר מִשָּׁל הַקְדָּמִי מִקְשָׁעִים יִגָּל רָשָׁע (שמואל"א כד, יג), ומשל הקדמוני היא התורה, שהיא משל הקד"ה שהוא קדמונו של עולם, והיכן אמרה תורה מרשעים יגל רשע, והאלהים אנה לידו, במה הכתוב מדבר, בשני בני אדם, אחד הרג שוגג ואחד הרג מזיד, ולא היו עדים בדבר שיעידו, זה לא נהרג וזה לא גלה, והקד"ה מוזמן לפונדק אחד, זה שהרג במזיד יושב תחת הסולם, וזה שהרג שוגג עולה בסולם ונופל על זה שהרג במזיד והורגו, ועדים מעידים עליו ומחייבים אותו לגלות, נמצא זה שהרג בשוגג גולה, וזה שהרג במזיד נהרג: ושמותי לך מקום. אף במדבר שינוס שמה. ואי זה מקום קולטו, זה מחנה לוי (מכות יב:).

(14) וכי יזיד. למה נאמר, לפי שנאמר מכה איש וגו', שומע אני אפילו רופא שהמית, וסליח בית דין שהמית במלקות ארבעים, והאב המכה את בנו, והרצ הרודה את תלמידו, והשוגג, תלמוד לומר וכי יזיד ולא שוגג, להרגו בערמה ולא שליח בית דין והרופא והרודה בנו ותלמידו, שאף על פי שהם מזידין, אין מערימין: מעם מזבחי. אם היה כהן ורואה לעצוד עצודה, תקחנו למות (סנהדרין לה: יומא פה:).

(15) ומכה אביו ואמו. לפי שלמדנו על החובל בחזירו שהוא בתשלומין ולא במיתה, הוצרך לומר על החובל באביו שהוא במיתה. ואינו חייב אלא בהכאה שיש בה חצורה (סנהדרין פד:). אביו ואמו. או זה או זה: מות יומת. בחנק:

(16) וגנב איש ומכרו. למה נאמר, לפי שנאמר כִּי יִנְשָׂא אִישׁ גִּבּוֹר נֶפֶשׁ מִקְטָלֵהּ (דברים כד, ז), אין לי אלא איש שגנב נפש, אשה או טומטום או אנדרוגינוס שגנבו מנין, תלמוד לומר וגנב איש ומכרו. ולפי שנאמר כאן וגנב איש, אין לי אלא גונב איש, גונב אשה מנין, תלמוד לומר וגנב נפש (שם), לכך הוצרכו שניהם, מה שחסר זה גלה זה (מכילתא פ"ה): ונמצא בידו. שראוהו

17	And he that curseth his father or his mother, shall surely be put to death.	וּמִקְלָל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת וְדִילוּשׁ לְאָבוֹהִי וְאִמִּיהִי אֶתְקַטְּלָא יִתְקַטֵּיל: (ס)	17
18	And if men contend, and one smite the other with a stone, or with his fist, and he die not, but keep his bed;	וְכִי־יִרִיבוּ אָנָשִׁים וְחִקְה־אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ בְּאֶבֶן אוֹ בְּאֹזֶרֶף וְלֹא יָמוּת וְנָפַל לְמִשְׁכָּב: וְאִרִי יִצְוֶן גּוֹבְרִין וְיִמְחִי גֹבֵר יֵת חִבְרִיהִ בְּאֶבֶן אוֹ בְּכֹרֶמֶיזָא וְלֹא יָמוּת וְיִפּוֹל לְבוֹטְלָן:	18
19	if he rise again, and walk abroad upon his staff, then shall he that smote him be quit; only he shall pay for the loss of his time, and shall cause him to be thoroughly healed.	אִם־יָקוּם וְיִהְיֶה לְךָ בְּחוּץ עַל־מִשְׁעָנְתּוֹ וְנִקְהָה הַמִּכָּה רַק שְׂבִתּוֹ יִתֵּן וְרִפָּא יִרְפָּא: (ס)	19
20	And if a man smite his bondman, or his bondwoman, with a rod, and he die under his hand, he shall surely be punished.	וְכִי־יִכֶּה אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ אוֹ אֶת־אִמָּתּוֹ בְּשִׁבְטָא וְיָמוּת תַּחַת יָדוֹ נָקָם יִנָּקֶם:	שני
21	Notwithstanding if he continue a day or two, he shall not be punished; for he is his money.	אֵךְ אִם־יֹוֹם אוֹ יוֹמִים יַעֲמֹד לֹא יִקָּם כִּי כֶסֶף הוּא: (ס)	21

עדים שגנבו ומכרו, ונמלא צידו כזר קודם מכירה (סנהדרין פה:): מות יומת. צחנק. כל מיתה האמורה בתורה סתם, חנק היא. והפסיק הענין וכתב וגונז איש בין מכה אציו ואמו למקלל אציו ואמו, ונראה לי היינו פלוגתא, דמר סבר מקשינן הכאה לקללה, ומר סבר לא מקשינן (סס):

(17) ומקלל אביו ואמו. למה נאמר, לפי שהוא אומר איש איש אשר יקלל את אביו (ויקרא כ, ט), אין לי אלא איש שקלל את אביו, אשה שקללה את אביה מנין, תלמוד לומר ומקלל אציו ואמו, סתם, בין איש ובין אשה, אם כן למה נאמר איש אשר יקלל, להוציא את הקטן: מות יומת. בסקילה. וכל מקום שנאמר דמיו צו, בסקילה, ובנין אצ לכולם, צִאָּן יִקְרְמוּ אֶתְּ דְּמִיָּהּ צָם (שם כ, כז), ובמקלל אציו ואמו נאמר דְּמִיָּהּ צו (ת"כ פ' קדושים קידושין ל:):

(18) וכי יריבון אנשים. למה נאמר, לפי שנאמר עין תחת עין, לא למדנו אלא דמי איבריו, אבל שבת ורפוי לא למדנו, לכך נאמרה פרשה זו (מכילתא פ"ו): ונפל למשכב. כתרומתו ויפל לצוטלן, לחולי שמצטלו ממלאכתו:

(19) על משענתו. על צוריו וכו' (מכילתא סס): ונקה המכה. וכי תעלה על דעתך שיהרג זה שלא הרג, אלא ללמדך כאן, שחובשים אותו עד שנראה אם יתרפא זה, וכן משמעו, כשקם זה והלך על משענתו, אז ונקה המכה, אבל עד שלא יקום זה, לא נקה המכה: רק שביתו. צטול מלאכתו מחמת החולי, אם קטע ידו או רגלו, רואין צטול מלאכתו מחמת החולי, כאילו הוא שומר קשואין, שהרי אף לאחר החולי אינו ראוי למלאכת יד ורגל, והוא כבר נתן לו מחמת נזקו דמי ידו ורגלו, שנאמר יד תחת יד רגל תחת רגל: ורפא ירפא. כתרומתו, ישלם שכר הרופא (בבא קמא פה:):

(20) וכי יכה איש את עבדו או את אמתו. צעזד כעני הכחוז מדבר, או אינו אלא בעצרי, תלמוד לומר כי כספו הוא, מה כספו קנוי לו עולמית, אף עבד הקנוי לו עולמית, והרי היה בכלל מכה איש ומת, אלא בא הכחוז והוציאו מן הכלל, להיות נדון בדין יוס או יומים, שאם לא מת תחת ידו ושהה מעת לעת פטור: בשבט. כשיש צו כדי להמית הכחוז מדבר, או אינו אפילו אין צו כדי להמית, תלמוד לומר בישראל, וְאִם צִאָּן יֵד אֶשֶׁר יָמוּת צָה (במדבר לה, יז) (או בכלי עץ יד אשר ימות צו. גירסת רא"ם) הכהו, והלא דברים קל וחומר, מה ישראל חמור אין חייב עליו אלא אם כן הכהו בדבר שיש צו כדי להמית, ועל אצו שהוא כדי למות בהכרח זה, עבד הקל לא כל שכן: נקם ינקם. מיתת סייף (סנהדרין נב: מכילתא פ"ז), וכן הוא אומר קָרַב נִקְמָת נֶקֶם צְרִית (ויקרא כו, כה):

(21) אך אם יום או יומים יעמוד לא יוקם. אם על יום אחד הוא פטור על יומים לא כל שכן, אלא יום שהוא כיומים, ואיזה, זה מעת לעת (מכילתא פ"ז): לא יוקם כי כספו הוא. הא אחר שהכהו, אף על פי ששהה מעת לעת קודם שמת, חייב:

22 And if men strive together, and hurt a woman with child, so that her fruit depart, and yet no harm follow, he shall be surely fined, according as the woman's husband shall lay upon him; and he shall pay as the judges determine.	וְכִי־יִנָּצוּ אָנָשִׁים וְנִגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וַיֵּצֵאוּ יֶלְדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אֶסּוֹן עָנּוּשׁ יַעֲנֹשׁ כְּאִשֶּׁר יִשִּׁית עָלָיו בְּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בַּפְּלָלִים:	22 וְכִי־יִנָּצוּ אָנָשִׁים וְנִגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וַיֵּצֵאוּ יֶלְדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אֶסּוֹן עָנּוּשׁ יַעֲנֹשׁ כְּאִשֶּׁר יִשִּׁית עָלָיו בְּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בַּפְּלָלִים:
23 But if any harm follow, then thou shalt give life for life,	וְאִם־אֶסּוֹן יִהְיֶה וְנָתַתָּה נַפֶּשׁ תַּחַת נַפֶּשׁ:	23 וְאִם־אֶסּוֹן יִהְיֶה וְנָתַתָּה נַפֶּשׁ תַּחַת נַפֶּשׁ:
24 eye for eye, tooth for tooth, hand for hand, foot for foot,	עֵינַיִם תַּחַת עֵינַיִם שֵׁן תַּחַת שֵׁן יָד תַּחַת יָד רֶגֶל תַּחַת רֶגֶל:	24 עֵינַיִם תַּחַת עֵינַיִם שֵׁן תַּחַת שֵׁן יָד תַּחַת יָד רֶגֶל תַּחַת רֶגֶל:
25 burning for burning, wound for wound, stripe for stripe.	כּוֹיָה תַּחַת כּוֹיָה פָּצַע תַּחַת פָּצַע חֲבוּרָה תַּחַת חֲבוּרָה: (ס)	25 כּוֹיָה תַּחַת כּוֹיָה פָּצַע תַּחַת פָּצַע חֲבוּרָה תַּחַת חֲבוּרָה: (ס)
26 And if a man smite the eye of his bondman, or the eye of his bondwoman, and destroy it, he shall let him go free for his eye's sake.	וְכִי־יִכּוֹ אִישׁ אֶת־עֵינַיִם עַבְדּוֹ אוֹ־אֶת־עֵינַיִם אִמָּתוֹ וְשִׁחַתָּהּ לַחֲפָשִׁי יִשְׁלַחְנוּ תַּחַת עֵינָיו:	26 וְכִי־יִכּוֹ אִישׁ אֶת־עֵינַיִם עַבְדּוֹ אוֹ־אֶת־עֵינַיִם אִמָּתוֹ וְשִׁחַתָּהּ לַחֲפָשִׁי יִשְׁלַחְנוּ תַּחַת עֵינָיו:

(22) וכי ינצו אנשים. זה עם זה, ונתכוון להכות את חבירו, והכה את האשה (מכילתא פ"ח): ונגפו. אין נגיפה חלה לשון דחיפה והכאה, כמו פן סָגַף צָאָן רָגַלְךָ (תהלים לא, יב), וצָטַרְסִי יִתְנַפְּפוּ רַגְלֵיכֶם (ירמיה יג, טז), וְלֹאֲצֹן נִגַּף (ישעיה ח, יד): ולא יהיה אסון עונש יענש. לשלם דמי ולדות לבעל, שמיין אותה כמה היתה ראויה להמכר בשוק, להעלות בדמיה בשביל הריגוה: ענש יענש. יגזו ממון ממנו, כמו וְשָׁשׂוּ אֲחֵי מִקָּה קָסָף (דברים כב, יט): כאשר ישית עליו וגו'. כשיחזענו הבעל צבית דין להשית עליו עונש על כך: ונתן. המכה דמי ולדות: בפללים. על פי הדיינים:

(23) ואם אסון יהיה. נאשה: ונתת נפש תחת נפש. רבותינו חולקין בדבר (סנהדרין עט). יש אומרים נפש ממש, ויש אומרים ממון אבל לא נפש ממש, שהמחכין להרוג את זה והרג את זה פטור ממיתה, ומשלם ליורשיו דמיו כמו שהיה נמכר בשוק:

(24) עין תחת עין. סימא עין חבירו, נותן לו דמי עינו כמה שפחתו דמיו למכור בשוק, וכן כולם, ולא נטילת אבר ממש, כמו שדרשו רבותינו בפרק החובל (בבא קמא פד):

(25) כויה תחת כויה. מכות אש. ועד עכשיו דבר בחבלה שיש בה פחת דמים, ועכשיו בשאין בה פחת דמים חלה נזק, כגון כוואו בשפוד על כפרניו, אומדים כמה כיוצא בזה רואה ליטול להיות מטער כך: פצע. היא מכה המוציאה דם, שפעת את בשרו, נפר"דור בלע"ז (אפענע וואונדע) הכל לפי מה שהוא, אם יש בו פחת דמים נותן נזק, ואם נפל למשכב נותן שבת ורפוי וצשת ואער. ומקרא זה יתר הוא, ובהחובל דרשוהו רבותינו לחייב על הנזק אפילו במקום נזק, שאף על פי שנותן לו דמי ידו, אין פוטריין אותו מן הנזק, לומר, הואיל וקנה ידו, יש עליו לחתכה בכל מה שירצה, חלה אומרים יש לו לחתכה בסם שאינו מטער כל כך, וזה חתכה בצרזל ואערו: חבורה. היא מכה שהדם נזרר בה ואינו יוצא, חלה שמאדים הבשר כנגדו, ולשון חצורה טק"א בלע"ז (פפלעקן) כמו וְנִמְרַסְרָפְלָטִי (ירמיה יג, כג), ותרגומו משקופי, לשון חצטה, בטדור"א בלע"ז (שלאג) וכן שְׁצָפוֹת קָדִים, שקיפן קידום, חצוטות צרות. וכן וְעַל הַמִּשְׁקָף (שמות יב, ז), על שם שהדלת נוקש עליו:

(26) את עין עבדו. כנעני, אבל עבדי אינו יוצא בשן ועין, כמו שאמרנו חלה לא תנא כנאס העבדים: תחת עינו. וכן ככ"ד ראשי אברים, חצצעות הידים והרגלים, ושתי אזנים, והחוטם, וראש הגויה שהוא גיד האמה. ולמה נאמר שן ועין, שאם נאמר עין ולא נאמר שן, הייתי אומר, מה עין שנצרא עמו אף כל שנצרא עמו, והרי שן לא נצרא עמו. ואם נאמר שן ולא נאמר עין, הייתי אומר, אפילו שן תינוק שיש לה חליפין, לכך נאמר עין (מכילתא פ"ט):

27	And if he smite out his bondman's tooth, or his bondwoman's tooth, he shall let him go free for his tooth's sake.	וְאִם־שָׁן עֲבָדוֹ אֶזְשָׁן אֶמְתּוֹ וְאִם־שָׁנָא דַּעֲבָדִיהּ אוֹ שָׁנָא נַפִּיל לְחֶפְשִׁי יִשְׁלַחְנֹה תַּחַת שָׁנוֹ: (פ)	27
28	And if an ox gore a man or a woman, that they die, the ox shall be surely stoned, and its flesh shall not be eaten; but the owner of the ox shall be quit.	וְכִי־יִגַּח שׁוֹר אֶת־אִישׁ אוֹ אֶת־אִשָּׁה וָמָת סָקוֹל יִסְקַל הַשׁוֹר וְלֹא יֵאָכַל אֶת־בָּשָׂרוֹ וּבָעַל הַשׁוֹר נָקִי: וְאִרִי יִגַּח תּוֹרָא יֵת גּוֹבְרָא אוֹ יֵת אֶתְמָא וַיָּמוּת אֶתְרִגְמָא יִתְרָגִים תּוֹרָא וְלֹא יִתְאָכִיל יֵת בִּסְרִיהּ וּמְרִיהּ דִּתּוֹרָא יְהִי זָכָא:	28
29	But if the ox was wont to gore in time past, and warning hath been given to its owner, and he hath not kept it in, but it hath killed a man or a woman; the ox shall be stoned, and its owner also shall be put to death.	וְאִם שׁוֹר נִגַּח הוּא מִתְמַל וּמִדְקֻמוּהִי וְאִתְסַהַד בְּמִרְיָהּ וְלֹא נִטְרִיהּ וְיִקְטֹל גְּבֵר אוֹ אֶתְמָא תּוֹרָא יִתְרָגִים וְאִף מְרִיהּ יִתְקַטֵּל:	29
30	If there be laid on him a ransom, then he shall give for the redemption of his life whatsoever is laid upon him.	אִם מָמוֹן יִשְׁוֹן עָלוּהִי וַיִּתֵּן פּוּדְקָן נַפְשִׁיהּ כֹּכַל דִּישְׁוֹן עָלוּהִי:	30
31	Whether it have gored a son, or have gored a daughter, according to this judgment shall it be done unto him.	אוֹ לְבַר יִשְׂרָאֵל יִגַּח תּוֹרָא אוֹ לְבַת יִשְׂרָאֵל יִגַּח כְּדִינָא דְדִין יִתְעַבֵּיד לִיהּ:	31
32	If the ox gore a bondman or a bondwoman, he shall give unto their master thirty shekels of silver, and the ox shall be stoned.	אִם־עֶבֶד יִגַּח הַשׁוֹר אוֹ אֹמֶה כֶּסֶף שְׁלֹשִׁים שֶׁקֶלִים יִתֵּן לְאֲדֹנָיו וְהַשׁוֹר יִסְקַל: (ס)	32

(28) וכי יגח שור. אחד שור ואחד כל בהמה וחיה ועוף, אלא שדבר הכתוב זהוהו (בצא קמא נד): ולא יאכל את בשרו. ממשמע שנאמר סקול יסקל השור, איני יודע שהוא נבלה, ונבלה אסורה באכילה, אלא מה תלמוד לומר ולא יאכל את בשרו, שאפילו שחטו לאחר שנגמר דינו אסור באכילה, בהנחה מנין, תלמוד לומר ובעל השור נקי, כאדם האומר לחברו יאלץ פלוני נקי מנכסיו ואין לו זהם הנאה של כלום, זהו מדרשו (פסחים כז:), בצא קמא מא). ופשוטו כמשמעו, לפי שנאמר במועד, וגם בעליו יומת, הוצרך לומר בזהם ובעל השור נקי:

(29) מתמל שלשום. הרי שלש נגישות (מכילתא פ"י): והועד בבעליו. לשון התראה בעדים, כמו קעד קעד קנו קאיש (בראשית מג, ג): והמית איש וגר. לפי שנאמר כי יגח, אין לי אלא שהמיתו בנגיחה, המיתו בנשיכה, דחיפה, ובעיטה, מניין, תלמוד לומר והמית: וגם בעליו יומת. בידי שמים, יכול בידי אדם, תלמוד לומר מות יומת המפקה לַחַם הוא (במדבר לה, טז), על רציחתו אתה הורגו, ואי אתה הורגו על רציחת שורו (סנהדרין טו):

(30) אם כופר יושת עליו. אם זה אינו תלוי, והרי הוא כמו אם כסף תלוה, לשון אשר, זה משפטו, שישיתו עליו בית דין כופר: ונתן פדיון נפשו. דמי ניוק, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, דמי מוֹיִק (בצא קמא כז):

(31) או בן יגח. בן שהוא קטן: או בת. שהיא קטנה, לפי שנאמר והמית איש או אשה, יכול אינו חייב אלא על הגדולים, תלמוד לומר או בן יגח וגו', לחייב על הקטנים כגדולים (מכילתא זוֹקִין פ"א):

(32) אם עבד או אמה. כנעניים (מכילתא ס): שלשים שקלים יתן. גזירת הכתוב הוא, בין שהוא שוה אֶלֶף וזו, בין שאינו שוה אֶלֶף דינר. והשקל משקלו ד' זהובים, שהם חצי אונקיא למשקל הישר של קלוג'א:

33 And if a man shall open a pit, or if a man shall dig a pit and not cover it, and an ox or an ass fall therein,	וְכִי־יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר אֹו כִי־יִכְרֶה אִישׁ בֹּר וְלֹא יִכְסֶּנּוּ וְנָפְלָה־שָׁמָּה שׁוֹר אֹו חֲמֹר:	33 וְכִי־יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר אֹו כִי־יִכְרֶה אִישׁ בֹּר וְלֹא יִכְסֶּנּוּ וְנָפְלָה־שָׁמָּה שׁוֹר אֹו חֲמֹר:
34 the owner of the pit shall make it good; he shall give money unto the owner of them, and the dead beast shall be his.	מָרִיהָ יִגְוֶהָ דְּגִבְרָה יִתֵּיב לְמָרוּהִי וּמִיתָא יְהִי דִּילִיהָ:	34 בְּעַל הַבּוֹר יִשְׁלַם כֶּסֶף יָשִׁיב לְבַעְלֵיו וְהַמֵּת יִהְיֶה־לּוֹ: (ס)
35 And if one man's ox hurt another's, so that it dieth; then they shall sell the live ox, and divide the price of it; and the dead also they shall divide.	וְאִרִי יִגְוֶהָ תוֹר דְּגִבְרָה יִתֵּיב לְמָרוּהִי וּמִיתָא יְהִי דִּילִיהָ:	35 וְכִי־יִגְוֶה שׁוֹר־אִישׁ אֶת־שׁוֹר רֵעֵהוּ וּמָת וּמָכְרוּ אֶת־הַשׁוֹר הַחַי וַחֲצֵיו וְחֲצֵיו אֶת־כֶּסְפוֹ וְגַם אֶת־הַמֵּת יִחְצִיּוּ:
36 Or if it be known that the ox was wont to gore in time past, and its owner hath not kept it in; he shall surely pay ox for ox, and the dead beast shall be his own.	אוֹ אֶתִּידַע אִרִי תוֹר נִגַּח הוּא מֵאֶתְמָלִי וּמִדְּקַמְדֵּיהּ וְלֹא נִטְרִיהָ מָרִיהָ שְׁלָמָא יִשְׁלַם תוֹרָא חֲלָף תוֹרָא וּמִיתָא יְהִי דִּילִיהָ:	36 אֹו נֹודַע כִּי שׁוֹר נִגַּח הוּא מֵאֶתְמָלִי שְׁלָמָא וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ בְּעַלְיוֹ שְׁלָמָא שׁוֹר תַּחַת הַשׁוֹר וְהַמֵּת יִהְיֶה־לּוֹ: (ס)

(33) וכי יפתח איש בור. שהיה מכוסה וגלוי: או כי יכרה. למה נאמר, אם על הפתיחה חייב על הכרייה לא כל שכן, אלא להציא כורה אחר כורה שהוא חייב (בצא קמא נא): ולא יכסנו. הא אם כסו פטור, ובחופר ברשות הרבים דבר הכתוב (סג): שור או חמור. הוא הדין לכל בהמה וחיה, שכל מקום שנאמר שור וחמור, אנו למדין אותו שור שור משבת, שנאמר למען ינוח שורך וחמורך, מה להלן כל בהמה וחיה כשור, שהרי נאמר במקום אחר וכל בהמתך, אף כאן כל בהמה וחיה כשור, ולא נאמר שור וחמור אלא שור ולא אדם חמור ולא כלים (סס נג):

(34) בעל הבור. בעל התקלה, אף על פי שאין הצור שלו, שעשאו ברשות הרבים, עשאו הכתוב צעליו להתחייב עליו צנזקיו: כסף ישיב לבעליו. ישיב, לרבות שזה כסף ואפילו סובין (סז), (והא דכתב מיטב שדה וכתב רש"י שהניזקין מן העידיה, תירץ בגמ' בפרק קמא דבבא קמא רב הונא צריה דרב יהושע, דזהו אם בא לגבות קרקע, אבל מטלטלי כל מילי מיטב הוא, דאי לא מודע הכא מודע הכא): והמת יהיה לו. לניזק, שמין את הנזלה ונוטלה בדמים, ומשלם לו המזיק עליה תשלומי נזק (מכילתא פ"א בבא קמא י:):

(35) וכי יגוף. ידחוף, בין בקרניו, בין בגופו, בין ברגליו, בין שנשכו בשיניו, כולן בכלל נגיפה הם, שאין נגיפה אלא לשון מכה: שור איש. שור של איש: ומכרו את השור וגו'. בשוים הכתוב מדבר, שור שזה מאתים שהמית שור שזה מאתים, בין שהנזלה שזה הרבה בין שהיא שזה מעט, כשנוטל זה חצי וחצי המת וזה חצי וחצי המת, נמלא כל אחד מפסיד חצי נזק שהניזקה המיתה, למדנו, שהתם משלם חצי נזק, שמן השוין אתה למד לשאינן שוין, כי דין התם לשלם חצי נזק לא פחות ולא יותר. או יכול אף בשאינן שוין בדמיהן כשהן חיים אמר הכתוב ונא את שניהם, אם אמרת כן, פעמים שהמזיק משתכר הרבה, כשהנזלה שזה לימכר לעובד כוכבים הרבה יותר מדמי שור המזיק, ואי אפשר שיאמר הכתוב שיהא המזיק נשכר, או פעמים שהניזק נוטל הרבה יותר מדמי נזק שלם, שחצי דמי שור המזיק שזה יותר מכל דמי שור הניזק, ואם אמרת כן הרי תס חמור ממועד. על כרחך לא דבר הכתוב אלא בשוין, ולמדך שהתם משלם חצי נזק, ומן השוין תלמוד לשאינן שוין, שהשתלם חצי נזק, שמין לו את הנזלה, ומה שפחתו דמיו בשביל המיתה נוטל חצי הפחת והולך. ולמה אמר הכתוב בלשון הזה ולא אמר ישלם חציו, ללמד שאין התם משלם אלא מגופו, ואם נגח ומת אח"כ, אין הניזק נוטל אלא הנזלה, ואם אינה מגעת לחצי נזק יפסיד. או שור שזה מנה שנגח שור שזה חמש מאות וזו, אינו נוטל אלא את השור, שלא נתחייב התם לחייב את צעליו לשלם מן העליה (בבא קמא טז):

(36) או נודע. או לא היה תם, אלא נודע כי שור נגח הוא, היום ומתמול שלשום, הרי שלש נגיחות: שלם ישרם שור. נזק שלם: והמת יהיה לו. לניזק, ועליו ישלם המזיק עד שישתלם ניזק כל נזק:

37	If a man steal an ox, or a sheep, and kill it, or sell it, he shall pay five oxen for an ox, and four sheep for a sheep.	כִּי יִגְנוֹב אִישׁ שׁוֹר אוֹ-שֶׁה וַיַּכּוּהוּ אוֹ מָכְרוּ חֲמִשָּׁה בָקָר יִשְׁלַם תַּחַת הַשּׁוֹר וְאַרְבַּע-צֹאן תַּחַת הַשֶּׁה:	37 כִּי יִגְנוֹב אִישׁ שׁוֹר אוֹ-שֶׁה וַיַּכּוּהוּ אוֹ מָכְרוּ חֲמִשָּׁה בָקָר יִשְׁלַם תַּחַת הַשּׁוֹר וְאַרְבַּע-צֹאן תַּחַת הַשֶּׁה:
XXII	If a thief be found breaking in, and be smitten so that he dieth, there shall be no bloodguiltiness for him.	אִם-בְּמַחְתָּרָת יִמָּצָא הַגֵּנֵב וְהִכָּה וּמָת אִין לוֹ דָּמִים:	XXII אִם-בְּמַחְתָּרָת יִמָּצָא הַגֵּנֵב וְהִכָּה וּמָת אִין לוֹ דָּמִים:
2	If the sun be risen upon him, there shall be bloodguiltiness for him—he shall make restitution; if he have nothing, then he shall be sold for his theft.	אִם עֵינָא דְסִתְדִיא נִפְלַת עָלוּהִי דְמָא לִיה שְׁלָמָא יִשְׁלִים אִם לִית לִיה וַיִּזְדָּבֵן בְּגִנְבָתִיה:	2 אִם-זָרַחַה הַשֶּׁמֶשׁ עָלָיו דָּמִים לוֹ שְׁלָם יִשְׁלַם אִם-אִין לוֹ וְנִמְכָּר בְּגִנְבָתוֹ:
3	If the theft be found in his hand alive, whether it be ox, or ass, or sheep, he shall pay double.	אִם אֲשֶׁתִּכְחָא תִשְׁתַּכַּח בִּידֵיהּ גִּנְבָתָא מִתּוֹר עַד חֲמֹר עַד אִמֹר אֲנֹן חַיִּין עַל חַד תִּרְיִן יִשְׁלִים:	3 אִם-הִמָּצָא תִמָּצָא בְיָדוֹ הַגֵּנֵב מִשּׁוֹר עַד-חֲמֹר עַד-שֶׁה חַיִּים שְׁנַיִם יִשְׁלַם: (ס)
4	If a man cause a field or vineyard to be eaten, and shall let his beast loose, and it feed in another man's field; of the best of his own field, and of the best of his own vineyard, shall he make restitution.	כִּי יִבְעַר-אִישׁ שָׂדֶה אוֹ-כָרֶם וְשָׁלַח אֶת-בְּעִירָהּ וּבְעַר בְּשָׂדֶה אַחֵר מִיטֵב שְׂדֵהוּ וּמִיטֵב כָּרְמוֹ יִשְׁלַם: (ס)	שלישי כִּי יִבְעַר-אִישׁ שָׂדֶה אוֹ-כָרֶם וְשָׁלַח אֶת-בְּעִירָהּ וּבְעַר בְּשָׂדֶה אַחֵר מִיטֵב שְׂדֵהוּ וּמִיטֵב כָּרְמוֹ יִשְׁלַם: (ס)

(37) חמשה בקר וגו'. אמר ר' יוחנן בן זכאי, חס המקום על כבודו של צריז, שור שהולך ברגליו, ולא נחצה בו הגגז לנושא על כחפו, משלם חמשה, שה שנושא על כחפו, משלם ארבעה, הואיל ונחצה בו. אמר רבי מאיר, בא וראה כמה גדולה כחה של מלאכה, שור שצטלו ממלאכתו, חמשה, שה שלא צטלו ממלאכתו, ארבעה: תחת השור תחת השדה. שאל הכחז לומר, שאין מדת תשלומי ד' וה' נהגת אלא בשור ושה בלבד (שם סז):

(1) אם במחירתו. כשהיה חומר את הבית: אין לו דמים. אין זו רציחה, הרי הוא כמת מעיקרו. כאן למדתך תורה, אם בא להרגך השכם להרגו, וזה להרגך בא, שהרי יודע הוא שאין אדם מעמיד עצמו ורואה שנוטלין ממנו ופניו ושותק, לפיכך, על מנת כן בא, שאם יעמוד בעל הממון כנגדו, יהרגנו (סנהדרין עב):

(2) אם זרחה השמש עליו. אין זה אלא כמין משל, אם צרור לך הדבר שיש לו שלום עמך, כשמש הזה שהוא שלום בעולם, כך פשוט לך שאינו בא להרוג אפילו יעמוד בעל הממון כנגדו, כגון אב החומר לגנוב ממון הבן, בידוע שרומי האב על הבן ואינו בא על עסקי נפשות (מכילתא פ"ג, סנהדרין עב): דמים לו. כחי הוא חשוב, ורציחה היא אם יהרגנו בעל הבית: שלם ישלם. הגגז ממון שגגז, ואינו חייב מיתה. ואונקלוס שחרגם אם עינא דסהדיא נפלת עלוהי, לקח לו שטה אחרת, לומר שאם מלאהו עדים קודם שצא בעל הבית, וכשבא בעל הבית נגדו התרו בו שלא יהרגוהו, דמים לו, חייב עליו אם הרגו, שמאחר שיש רואים לו, אין הגגז הזה בא על עסקי נפשות, ולא יהרוג את בעל הממון:

(3) אם המצא תמצא בידו. ברשותו, שלא טבח ולא מכר: משור עד חמור. כל דבר בכלל תשלומי כפל, בין שיש בו רוח חיים בין שאין בו רוח חיים, שהרי נאמר במקום אחר על שיה על שלמה על כל הצדקה וגו' ישלם שנים לרעהו: חיים שנים ישלם. ולא ישלם לו מתים, אלא חיים או דמי חיים:

(4) כי יבער. את בעירה. ובער. כולם לשון זהמה, כמו ובערנו ובעירנו (צמדז כ, ד): כי יבער. יולין זהמותיו בצדה וכרם של חצירו, ויזיק אותו באחת משתי אלו, או בשלוש בעירה, או צביעור, ופירשו רבותינו (בבא קמא ז:), ושלח הוא נוקי מדרכי כף רגל, ובער הוא נוקי השן האוכלת ומצערת: בשדה אחר. בצדה של איש אחר: מיטב שדהו ישלם. שמיין את הנוק, ואם בא לשלם לו קרקע דמי נזק, ישלם לו ממיטב שדותיו, אם היה נזק סלע, יתן לו שוה סלע מעדידת שיש לו. למדך הכחז, שהנוקין שמיין להם צעדידת (שם ו):

<p>5 If fire break out, and catch in thorns, so that the shocks of corn, or the standing corn, or the field are consumed; he that kindled the fire shall surely make restitution.</p>	<p>אֲרִי יִתְּפַק נֹר וַיִּשְׂכַּח כּוֹבֵין וַיִּכּוֹל גְּדִישִׁין אוֹ קֶמֶא אוֹ חֲמֵל שֶׁלֶמָא יִשְׁלִים דְּאֲדִלִּיק ית דְּלִיקְתָּא:</p>	<p>5 כִּי־תֵצֵא אֵשׁ וּמִצָּאָה קִצִּים וְנֹאכַל גְּדִישׁ אוֹ הַקֶּמֶה אוֹ הַשְּׂדֵה שְׁלֹם יִשְׁלֹם הַמִּבְעֵר אֶת־הַבֵּעֵרָה: (ס)</p>
<p>6 If a man deliver unto his neighbour money or stuff to keep, and it be stolen out of the man's house; if the thief be found, he shall pay double.</p>	<p>אֲרִי יִתִּין גִּבְרַה לְחֻבְרִיהַ כֶּסֶף אוֹ מְנִין לְמִטְרָה וַיִּתְּגַבֵּן מִבֵּית גּוֹבְרָא אִם יִשְׁתַּכַּח גִּבְרָא יִשְׁלִים עַל חֹד תַּרְוִין:</p>	<p>6 כִּי־יִתֵּן אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ בָּלִים לְשֹׁמֵר וְגִנֵּב מִבֵּית הָאִישׁ אִם־יִמָּצֵא הַגִּנֵּב יִשְׁלֹם שְׁנַיִם:</p>
<p>7 If the thief be not found, then the master of the house shall come near unto God, to see whether he have not put his hand unto his neighbour's goods.</p>	<p>אִם לֹא יִשְׁתַּכַּח גִּבְרָא וַיִּתְקַרֵּב מֶרֶיָה דְּבֵיתָא לְקִדְם דִּיִּנְיָא אִם לֹא אוֹשִׁישׁ יְדִיהַ בְּמָא דְּמִסֵּר לִיהַ חֻבְרִיהַ:</p>	<p>7 אִם־לֹא יִמָּצֵא הַגִּנֵּב וְנִקְרַב בְּעַל־הַבַּיִת אֶל־הָאֱלֹהִים אִם־לֹא שְׁלַח יָדוֹ בְּמִלְאכַת רֵעֵהוּ:</p>
<p>8 For every matter of trespass, whether it be for ox, for ass, for sheep, for raiment, or for any manner of lost thing, whereof one saith: 'This is it,' the cause of both parties shall come before God; he whom God shall condemn shall pay double unto his neighbour.</p>	<p>עַל כָּל פְּתָגָם דְּחֻב עַל תּוֹר עַל חֶמֶר עַל אֹמֶר עַל כֶּסֶף עַל כָּל אֲבִידָתָא דִּיִּמְרַה אֲרִי הוּא דִּין לְקִדְם דִּיִּנְיָא יִיעוֹל דִּין תַּרְוִיהוֹן דִּיחֻבֵּין דִּיִּנְיָא יִשְׁלִים עַל חֹד תַּרְוִין לְחֻבְרִיהַ:</p>	<p>8 עַל־כָּל־דְּבַר־פֶּשַׁע עַל־שׁוֹר עַל־חֶמֶר עַל־שֶׁה עַל־שְׁלֵמָה עַל־כָּל־אֲבִידָה אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי־הוּא זֶה עַד הָאֱלֹהִים יָבֹא דְּבַר־שְׁנֵיהֶם אֲשֶׁר יִרְשִׁיעוּן אֱלֹהִים יִשְׁלֹם שְׁנַיִם לְרֵעֵהוּ: (ס)</p>
<p>9 If a man deliver unto his neighbour an ass, or an ox, or a sheep, or any beast, to keep, and it die, or be hurt, or driven away, no man seeing it;</p>	<p>אֲרִי יִתִּין גִּבְרַה לְחֻבְרִיהַ חֶמֶר אוֹ תּוֹר אוֹ אֹמֶר וְכָל בְּעִירָא לְמִטְרָה וּמִית אוֹ אֶתְבַּר אוֹ אֶשְׁתַּבִּי לִית דְּחֻזִּי:</p>	<p>9 כִּי־יִתֵּן אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ חֶמֶר אוֹ־שׁוֹר אוֹ־שֶׁה וְכָל־בְּהֵמָה לְשֹׁמֵר וּמִת אוֹ־נִשְׁבֵּר אוֹ־נִשְׁבָּה אִין רֹאָה:</p>

(5) כי תצא אש. אפילו מעצמה: ומצאה קוצים. קרדו"נש צלעו": ונאכל גדיש. שליחכה בקוצים, עד שהגיעה לגדיש או לקמה המחוצרת בקרקע: או השדה. שליחכה את גיר, ונריך לגיר אותה פעם שניה: שלם ישלם המבעיר. אף על פי שהדליק בתוך שלו, והיא יצאה מעצמה על ידי קוצים שמצאה, חייב לשלם, לפי שלא שמר את גחלתו שלא תנא ותזיק: (6) וגנב מבית האיש. לפי דבריו (שם סג): אם ימצא הגנב. ישלם הגנב שנים לבעלים: (7) אם לא ימצא הגנב. ובא השומר הזה שהוא בעל הבית: ונקרב. אל הדיינין, לדון עס זה, ולישבע לו שלא שלח ידו בשלו:

(8) על כל דבר פשע. סימנא שקרן בשצועתו, שיעידו עדים שהוא עצמו גנבו, וירשיעוהו אלהים על פי העדים: ישרם שנים לרעהו. למדך הכחוש, שהטוען צפקדון לומר נגנב הימני, ונמנא שהוא עצמו גנבו, משלם תשלומי כפל, ואימתי, בזמן שנשבע ואחר כך באו עדים. שכך דרשו רבותינו, ונקרב בעל הבית אל האלהים, קריצה זו שצועה היא, אחת אומר לשצועה או אינו אלא לדין, שכיון שצא לדין וכפר לומר נגנבה, מיד יתחייב כפל אם באו עדים שהוא צידו, נאמר כאן שליחות יד, ונאמר למטה שליחות יד שצעת ה' פה: צין שנייה אם לא שָׁלַח יָדוֹ, מה להלן שצועה אף כאן שצועה: אשר יאמר כי הוא זה. לפי פשוטו, אשר יאמר העד כי הוא זה שנשבעת עליו הרי הוא אלא, עד הדיינין יצא דבר שניהם ויחקרו את העדות, ואם כשרים הם וירשיעוהו לשומר זה, ישלם שנים, ואם ירשיעו את העדים שנמנאו וזוממין, ישלמו הם שנים לשומר. ורבותינו ז"ל דרשו, כי הוא זה, ללמד שאין מחייבין אותו שצועה אלא אם כן הודה במקלטה, לומר כך וכך אני חייב לך, והמותר נגנב ממני (שם קו): (9) כי יתן איש אל רעהו חמור או שור. פרשה ראשונה נאמרה בשומר חנם (בצא מציא נד): לפיכך פטר בו את הגנבה,

<p>10 the oath of the LORD shall be between them both, to see whether he have not put his hand unto his neighbour's goods; and the owner thereof shall accept it, and he shall not make restitution.</p>	<p>מוֹמֶתָא דִּינִי תְּהִי בֵּין תְּרֵוּיָהוֹן אִם לֹא אוֹשִׁיט יְדִיהָ בְּמֵא דְּמִסֵּר לִיהָ חֲבֵרִיהָ וְיִקְבִּיל מְרִיהָ מִנִּיהָ מוֹמֶתָא וְלֹא יִשְׁלִים:</p>	<p>10 שְׁבַעַת יְהוָה תִּהְיֶה בֵּין שְׁנֵיהֶם אִם-לֹא שָׁלַח יָדוֹ בַּמִּלְאָכָת רֵעֵהוּ וְלָקַח בְּעָלָיו וְלֹא יִשְׁלַם:</p>
<p>11 But if it be stolen from him, he shall make restitution unto the owner thereof.</p>	<p>וְאִם אֶתְּגַנֵּב אֶתְּגַנֵּב מִעֲמִיהָ יִשְׁלִים לְמִרְוּהָ:</p>	<p>11 וְאִם-גָּנַב יִגְנַב מִעַמּוֹ יִשְׁלַם לְבַעְלָיו:</p>
<p>12 If it be torn in pieces, let him bring it for witness; he shall not make good that which was torn.</p>	<p>אִם אֶתְּבָרַא וְיִתֵּב סְתָדִין דְּתִבֵּיר לֹא יִשְׁלִים:</p>	<p>12 אִם-טָרַף יִטָּרַף יִבְאֵהוּ עַד הַטָּרְפָּה לֹא יִשְׁלַם: (פ)</p>
<p>13 And if a man borrow aught of his neighbour, and it be hurt, or die, the owner thereof not being with it, he shall surely make restitution.</p>	<p>וְאִרִי יִשְׁאַל גִּבֵּר מִן חֲבֵרִיהָ וְיִתֵּב אוֹ יָמוּת מְרִיהָ לִית עֲמִיהָ שְׁלָמָא יִשְׁלִים:</p>	<p>13 וְכִי-יִשְׁאַל אִישׁ מֵעַם רֵעֵהוּ וְנִשְׁבַּר אוֹ-מָוֶת בְּעָלָיו אִין-עַמּוֹ שְׁלָם יִשְׁלַם:</p>
<p>14 If the owner thereof be with it, he shall not make it good; if it be a hireling, he loseth his hire.</p>	<p>אִם מְרִיהָ עֲמִיהָ לֹא יִשְׁלִים אִם אֲגִירָא הוּא עָאֵל בְּאֲגִירָה:</p>	<p>14 אִם-בְּעָלָיו עַמּוֹ לֹא יִשְׁלַם אִם- שָׂכִיר הוּא בָּא בְּשָׂכְרוֹ: (ס)</p>
<p>15 And if a man entice a virgin that is not betrothed, and lie with her, he shall surely pay a dowry for her to be his wife.</p>	<p>וְאִרִי יִשְׁדִּיל גִּבֵּר בְּתוּלָתָא דְּלֹא מֵאֲדָסָא וְיִשְׁכַּב עִמָּה קִיָּמָא יְסַיְמְנָה לִיהָ לְאִתָּהּ:</p>	<p>15 וְכִי-יִפְתָּה אִישׁ בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא-אֲרֻשָּׁה וְשָׁכַב עִמָּהּ מִזֶּה יִמְהַרְרָה לּוֹ לְאִשָּׁה:</p>
<p>16 If her father utterly refuse to give her unto him, he shall pay money according to the dowry of virgins.</p>	<p>אִם מִצָּבָא לֹא יִצָּבִי אָבוּהָ לְמִתְנָה לִיהָ כְּסָפָא יִתְּקוּל כְּמוֹהֵרִי בְּתוּלָתָא:</p>	<p>16 אִם-מָאֵן יִמָּאֵן אָבִיהָ לְתַתָּהּ לּוֹ כְּסָף יִשְׁקַל כְּמִזֶּה הַבְּתוּלָת: (ס)</p>

כמו שכחוצ וגונז מצית האיש אם לא ימצא הגונז ונקרצ צעל הצית, לשצועה, למדת שפוטור עזמו בשצועה וז, ופרשה וז אומרה בשומר שכן, לפיכך אינו פטור אם נגנזה, כמו שכחוצ אם גונז יגנז מעמו יסלם, אזל על האונס, כמו מת מעזמו, או נשצר, או נשצה בחזקה על ידי לסטים, ואין רואה יעיד דדבר:

(10) שבעת ה' תהיה. ישבע שכן הוא כדכריו, והוא לא שלח זה יד להשתמש זה לעזמו, שאם שלח זה יד ואחר כך נאנסה, חייב באונסים: ולקח בעליו. השצועה: ולא יסלם. לו השומר כלום:

(12) אם טרף יטרף. על ידי חיה רעה: יבאהו עד. יציא עדים שנטרפה באונס ופטור: הטרפה לא יסלם. אינו אומר טרפה לא יסלם, אלא הטרפה, יש טרפה שהוא משלם ויש טרפה שאינו משלם, טרפת חתול ושוועל וגמיה משלם, טרפת זאב ארי ודוב ונחש אינו משלם, ומי לחשך לדון כן, שהרי כתיב ומת או נשצר או נשצה, מה מיתה שאין יכול להציל, אף שצר ושצה שאין יכול להציל:

(13) וכי ישאל. צא ללמדך על השואל שחייב באונסין: בעליו אין עמו. אם בעליו של שור אינו עם השואל צמלאכתו (צבא מצינעא שם):

(14) אם בעליו עמו. בין שהוא באותה מלאכה בין שהוא צמלאכה אחרת, היה עמו בשעת שאלה, אינו צריך להיות עמו בשעת שצורה ומתה (שם צה): אם שכיר הוא. אם השור אינו שאלו אלא שכור, צא בשכרו ליד השוכר הזה ולא צמלאכה, ואין כל הנאה שלו, שהרי על ידי שכרו נשתמש, ואין לו משפט שואל להתחייב באונסין. ולא פירש מה דינו אם כשומר חנם או כשומר שכר, לפיכך נחלקו בו חכמי ישראל, שוכר כיצד משלם, רבי מאיר אומר כשומר חנם, רבי יהודה אומר כשומר שכר:

(15) וכי יפתה. מדבר על צה עד שזומעת לו, וכן תרגמו וארי ישלם. שדול בלשון ארמי כפתוי בלשון עברי: מזהר ימהרנה. יפסקו לה מזהר כמשפט איש לאשמו, שכותב לה כחוצה וישאנה:

17	Thou shalt not suffer a sorceress to live.	מְכַשֶּׁפֶת לֹא תַחְיֶה:	חֲרָשָׁא לֹא תַחֲי:	17
18	Whosoever lieth with a beast shall surely be put to death.	כָּל־שֹׁכֵב עִם־בְּהֵמָה מוֹת יוּמָת: (ס)	כָּל דִּישְׁכּוֹב עִם בְּעִירָא אַתְקַטְלָא יַתְקַטִּיל:	18
19	He that sacrificeth unto the gods, save unto the LORD only, shall be utterly destroyed.	זֶבַח לֵאלֹהִים יָחִירם בְּלֹתִי לִיהוָה לְבָדּוֹ:	דִּידְבַח לְטַעֲנָת עַמְמִיָּא יַתְקַטִּיל אֱלֹהִין לְשִׁמָּא דִּי בַלְחֻדוּדָה:	19
20	And a stranger shalt thou not wrong, neither shalt thou oppress him; for ye were strangers in the land of Egypt.	וְגֵר לֹא־תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ כִּי־גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:	וְלִגְיורָא לֹא תוֹנוּ וְלֹא תַעֲיִקוּן אַרִי דִּיִּירִין הָיוּתוּן בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:	20
21	Ye shall not afflict any widow, or fatherless child.	כָּל־אַלְמָנָה וְיָתוֹם לֹא תַעֲנוּן:	כָּל אַרְמָלָא וְיִיתָם לֹא תַעֲנוּן:	21
22	If thou afflict them in any wise—for if they cry at all unto Me, I will surely hear their cry—	אִם־עָנָה תַעֲנֶה אֹתוֹ כִּי אִם־צָעַק יִצְעַק אֵלַי שְׁמַע אֲשַׁמַּע צַעֲקָתוֹ:	אִם עֲנָאָה תַעֲנִי יִתִּיה אַרִי אִם מַקְבֵּל יִקְבֵּל קְדָמִי קַבְּלָא אַקְבִּיל קַבִּילִתִּיה:	22
23	My wrath shall wax hot, and I will kill you with the sword; and your wives shall be widows, and your children fatherless.	וַחֲרָה אַפִּי וַחֲרַגְתִּי אֶתְכֶם בַּחֶרֶב וַהֲיוּ נָשִׁיכֶם אִלְמָנוֹת וּבְנֵיכֶם יִתְּמִים: (פ)	וַיַּתְקַף רוּחִי וְאֶקְטֹל יַתְכוּן בַּחֶרֶב וַיְהוּן נָשִׁיכוּן אַרְמָלָן וּבְנֵיכוּן יִתְּמִין:	23

(16) כמזהר הבתולות. שהוא קלוצ חמשים כסף אלל התופס את הצמולה ושוכב עמה באונס, שנאמר וְנָסַן הָאִישׁ הַשֶּׁכֵּב עִמָּה לְאִצִּי הַנֶּעְרָה חֲמִשִּׁים קֶסֶף (דברים כב, כט):

(17) מכשפה לא תחיה. אלא תומת צבית דין, ואחד זכרים ואחד נקבות, אלא שדבר הכתוב צהוה, שהנשים מזויות מכשפות (סנהדרין סז):

(18) "ס"א כל שוכב עם בהמה מות יומת. צסקילה, רוצע כנרצעת, שכתוב בהן דמיהם צס):

(19) לאלהים. לעבודת גילולים. אילו היה נקוד לאלהים (הלמ"ד ציר"י), היה צריך לפרש ולכתוב אחרים, עכשיו שאמר לאלהים, אין צריך לפרש אחרים, שכל למ"ד וציר"י ה"א המשמשות בראש התיבה, אס נקודה בחטף, כגון למלך, למדבר, לעיר, צריך לפרש לאיזה מלך, לאיזה מדבר, לאיזה עיר, וכן למלכים, ולרגלים, בחיר"ק, צריך לפרש לאיזה, ואס אינו מפרש, כל מלכים צמשמע, וכן לאלהים כל אלהים צמשמע, אפילו קודש, אבל כשהיא נקודה פתח, כמו למלך, למדבר, לעיר, (פת"חוקמ"ץ ענין אחד צענין זה, וגס יש לומר צדרך אחר כמ"ש צדקדוקי רש"י יעויין צו) נודע צאיזה מלך מדבר, וכן לעיר נודע צאיזה עיר מדבר, וכן לאלהים לאותן שהוזהרתם עליהם צמקום אחר. כיוצא צו אין צמוף צאלהים (תהלים פו, ח), לפי שלא פירש, הוצרך לניקד פת"ח: יחרם. ולמה נאמר יחרם, והלא כבר נאמרה צו מיתה צמקום אחר וְהוֹצֵאתָ אֶת הָאִישׁ הַהוּא אֹף אֶת הָאִשָּׁה הַהִיא וְגו' (דברים יז, ה), אלא לפי שלא פירש על איזו עבודה חייב מיתה, שלא תאמר כל עבודות צמיתה, צא ופירש לך כאן וצח לאלהים יחרם, לומר לך, מה צמיתה עבודה הנעשית צפנים לשמים, אף אני מרצה המקטיר והמנסך שהם עבודות צפנים, וחייצין עליהם לכל עבודות אלילים, צין שדרכה לעצדה צכך צין שאין דרכה לעצדה צכך, אבל שאר עבודות, כגון המכצד והמרצף והמגפף והמנשק, אינו צמיתה אלא צאזהרה:

(20) וגר לא תונה. אונאת דצרים, קונטרליאר"ר צלע"ז (הענהנן) כמו וְהִכְלַתִּי אֶת מוֹנֵיךְ אֶת צָרְךָ (ישעיה מט, כו): ולא תלחצנו. צגזילת ממון: כי גרים הייתם. אס הוניתו, אף הוא יכול להונותך, ולומר לך אף אתה מגרים צאת, מוס שצך אל תאמר לחצרך. כל לשון גר, אדס שלא נולד צאותה מדינה, אלא צא ממדינה אחרת לגור שס:

(21) כל אלמנה ויתום לא תענון. הוא הדין לכל אדס, אלא שדבר הכתוב צהוה, לפי שהם תשושי כח ודבר מזוי לענותם:

(22) אס ענה תענה אותו. הרי זה מקרא קצר, גזס ולא פירש ענשו, (והא דכתיב והיו נשים וגו', זהו אס צעוק יצעק, אבל צאס לא יצעק לא פירש, וק"ל) כמו לכן כל הצי קין (צראשית ד, טו), גזס ולא פירש ענשו, אף כאן אס ענה תענה אותו, לשון גזס, כלומר סופך ליטול את שלך, למה, כי אס צעק יצעק אלי וגו':

24	If thou lend money to any of My people, even to the poor with thee, thou shalt not be to him as a creditor; neither shall ye lay upon him interest.	אם כסף תלוך בעמי לעניא העני עמך לא תתנה לו פנשה לא תשימון עליו נשך:	יז
25	If thou at all take thy neighbour's garment to pledge, thou shalt restore it unto him by that the sun goeth down;	אם משכונא תסב כסותא דחברך עד מיעל שמשא תתיבניה ליה:	25
26	for that is his only covering, it is his garment for his skin; wherein shall he sleep? and it shall come to pass, when he crieth unto Me, that I will hear; for I am gracious.	כי הוא כסותה לבדה הוא שמלתו לערו במה ישכב והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני: (ס)	26
27	Thou shalt not revile God, nor curse a ruler of thy people.	אלהים לא תקלל ונשיא בעמך דיינא לא תקיל ורבא בעמך לא תאר:	רביעי
28	Thou shalt not delay to offer of the fulness of thy harvest, and of the outflow of thy presses. The first-born of thy sons shalt thou give unto Me.	מלאאתך ודמעך לא תאחר בכור בניה תתן לי: בפורך ודמעך לא תאחר בוכרא דבנך תפריש קדמי:	28

(23) והיו נשיכם אלמנות. ממשמע שנאמר והרגתי אתכם, איני יודע שנשיכם אלמנות וצניכם יתומים, אלא הרי זו קללה אחרת, שהיו הנשים צרות כאלמנות חיות, שלא יהיו עדים למיתת בעליהן ותהיינה אסורות להנשא, והצנים יהיו יתומים, שלא יניחום בית דין לירד לנכסי אביהם, לפי שאין יודעים אם מתו אם נשבו:

(24) אם כסף תלוך את עמי. רבי ישמעאל אומר, כל אם ואם שבתורה רשות, חוץ מג', וזה אחד מהן: את עמי. עמי ונכרי, עמי קודם. עמי ועשיר, עמי קודם. עמי עירך ועמי עיר אחרת, עמי עירך קודמין (בבא מציעא ע"א). וזה משמעו, אם כסף תלוך, את עמי תלוך קודם לעובד גילולים, ולא יזיה מעמי, את העני, ולא יזיה עני, לאותו שעמך. (ד"א את העני, שלא תנהג צו מנהג ציון צהלואה שהוא עמי. את העני עמך. הוי מסתכל בעצמך כאילו אתה עני): לא תהיה לו כבשה. לא תמכנו צחוקה, אם אתה יודע שאין לו, אל תהי דומה עליו כאילו הלוימו, אלא כאילו לא הלוימו, כלומר, לא תכלימהו: נשך. רבית, שהוא כנשיכת נחש, שנחש נושך חבורה קטנה ברגלו ואינו מרגיש, ופתאום הוא מצנצץ ונפח עד קדקדו, כך רבית, אינו מרגיש ואינו ניכר עד שהרבית עולה ומחסרו ממון הרבה:

(25) אם חבול תחבל. כל לשון חבלה אינו משכון בשעת הלואה, אלא שממשכנין את הלואה כשנגיע הזמן ואינו פורע. (חבול תחבול כפל לך בחבלה עד כמה פעמים, אמר הקצ"ה, כמה אתה חייב לי, והרי נפשך עולה אצלי כל אמש ואמש ונותנת דין וחשבון ומתחייבת לפני, ואני מחזירה לך, אף אתה טול והשכ טול והשכ): עד בא השמש תשיבנו לו. כל היום תשיבנו לו עד בא השמש, וכבוא השמש תחזור ותטלנו עד שיבא בקר של מחר, ובכסות יום הכתוב מדבר שאין צריך לה צלילה (מכילתא פי"ט):

(26) כי הוא כסותה. זולתית: שמלתו. זולתו: במה ישכב. לרבות את המנע:

(27) אלהים לא תקלל. הרי זו אזהרה לצרכת השם, ואזהרה לקללת דיין (סנהדרין סו.).

(28) מלאתך. חוצה המוטלת עליך כשתמלא תצואתך להחזקת, והם זכורים: ודמעך. התרומה, ואינו יודע מהו לשון דמע: לא תאחר. לא תשנה סדר הפרשמן, לאחר את המוקדם ולהקדים את המאוחר, שלא יקדים תרומה לזכורים, ומעשר לתרומה: בכור בניך תתן לי. לפדותו צחמס סלעים מן הכהן, והלא כבר נזכר עליו במקום אחר, אלא כדי לסמוך לו כן תעשה לשורך, מה זכור אדם לאחר ל' יום פודהו, שנאמר ופדויו ממון אדך תפדה (במדבר י"ח, טז), אף זכור צהמה דקה מטפל לו ל' יום, ואחר כך נותנו לכהן:

29	Likewise shalt thou do with thine oxen, and with thy sheep; seven days it shall be with its dam; on the eighth day thou shalt give it Me.	כִּן־תַּעֲשֶׂה לְשֹׂרֶךְ לְצֹאֲנֶךָ שִׁבְעַת יָמִים יִהְיֶה עִם־אִמּוֹ בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי תִתְּנוּ־לִי:	29
30	And ye shall be holy men unto Me; therefore ye shall not eat any flesh that is torn of beasts in the field; ye shall cast it to the dogs.	וְאַנְשֵׁי־קָדֹשׁ תִּהְיוּ לִי וּבֶשֶׂר בִּשְׂדֵה טֶרֶפָה לֹא תֹאכְלוּ לִכְלָב תִּשְׁלַכּוּן אֹתוֹ: (ס)	30
XXIII	Thou shalt not utter a false report; put not thy hand with the wicked to be an unrighteous witness.	לֹא תִשָּׂא שְׁמַע שׁוֹא אֶל־תִּשֵּׁת יָדְךָ עִם־רָשָׁע לְהִיטֵ עַד חֲמָס: לֹא תִקְבִּיל שִׁמְע דִּשְׁקָר לֹא תִשּׁוּי יָדְךָ עִם חֲזִיבָא לְמַהוּי לִיה סְהִיד שְׁקָר:	XXIII
2	Thou shalt not follow a multitude to do evil; neither shalt thou bear witness in a cause to turn aside after a multitude to pervert justice;	לֹא־תִהְיֶה אַחֲרֵי־רַבִּים לְרָעַת וְלֹא־תִעֲנֶה עַל־רֹב לְנִטְת אַחֲרֵי רַבִּים לְהַפְּת:	2

(29) שבעת ימים יהיה עם אמו. זו אזהרה לכהן, שאם צא למחר את קרבנו, לא ימחר קודם שמונה, לפי שהוא מחוסר זמן; ביום השמיני תתנו לי. יכול יהא חוצה לצו דיוס, נאמר כאן שמיני ונאמר להלן ומיום השמיני יקלף (ויקרא כז, כז), מה שמיני האמור להלן להכשיר משמיני ולהלן, אף שמיני האמור כאן להכשיר משמיני ולהלן (מכילתא פ"ט), וכן משמעו, וביום השמיני אתה רשאי ליתנו לי:

(30) ואנשי קודש תהיו לי. אם אתם קדושים ופרושים משקולי נצלות וטרפות, הרי אתם שלי, ואם לאו אינכם שלי; ובשר בשדה טרפה. אף צבית כן, אלא שדבר הכתוב צהווה (מכילתא פ"כ), מקום שדרך צהמות ליטרף, וכן פי בַּשָּׂדֶה מְאָה (דברים כז, כז), וכן אֶשֶׁר לֹא יִהְיֶה טָהוֹר מִקְרָה לְיָלָה (שם כג, יא), הוא הדין למקרה יוס, אלא שדבר הכתוב צהווה. (ואונקלוס תרגם) וצער דתליש מן חיוא חיתא, צער שנתלש על ידי טרפת זאב או ארי (או) מן חיה כשרה או מבהמה כשרה צחייה: לכלב תשלכון אותו. אף הוא כו' או אינו אלא כלב כמשמעו צנצלה או מכור לנכרי קל וחומר לטרפה שמתרת כל הנאות א"כ מה תלוד לומר לכלב למדך הכתוב שאין הקצ"ה מקפח שר כל צריה, שנאמר וְלָכֵל צָנִי יִשְׁרָאֵל לֹא יִתְּרָן קֶלֶב לָשֹׁנו (שמות יא, ז), אמר הקצ"ה תנו לו שכרו (מכילתא פ"כ):

(1) לא תשא שמע שוא. כמרגומו לא תקבל שמע דשקר, אזהרה למקבל לשון הרע, ולדיין שלא ישמע דברי בעל דין עד שיבא בעל דין חצירו: אל תשת ידך עם רשע. הטוען את חצירו תציעת שקר, שהצטיהו להיות לו עד חמס:

(2) לא תהיה אחרי רבים לרעות. יש צמקרא זה מדרשי חכמי ישראל, אבל אין לשון המקרא מיושב בהן על אופניו. מכאן דרשו שאין מטין לחוצה בהכרעת דיין אחד (סנהדרין ז). וסוף המקרא דרשו, אחרי רבים להטות, שאם יש שנים מחייבין יותר על המזכין, הטה הדין על פיהם לחוצה, וצדיגי נפשות הכתוב מדבר. ואמנע המקרא דרשו, ולא תענה על ריב, על רב, שאין חולקין על מופלא שצבית דין, לפיכך מתחילין צדיגי נפשות מן הצד, לקטנים שבהן שואלין תחלה שיאמרו את דעתם. ולפי דברי רבותינו כן פתרון המקרא: לא תהיה אחרי רבים לרעות. לחייב מיתה צביל דיין אחד שירצו מחייבין על המזכין. ולא תענה על רב. לנטות מדבריו, ולפי שהוא חסר יו"ד דרשו כן. אחרי רבים להטות. ויש רבים שאתה נוטה אחריהם, ואימתי, בזמן שהן שנים המכריעין במחייבין יותר מן המזכין. ומשמע שנאמר לא תהיה אחרי רבים לרעות, שומע אני אבל היה עמם לטובה, מכאן אמרו דיני נפשות מטין על פי אחד לזכות ועל פי שנים לחוצה. ואונקלוס תרגם לא תתמנע מלאלפא מה דציעך על דינא, ולשון העברי לפי התרגום כך הוא נדרש: לא תענה על ריב לנשות, אם ישאלך דבר למשפט, לא תענה לנטות לצד אחד ולסלק עצמך מן הריב, אלא הוי דן אותו לאמתו. ואני אומר ליטעו על אופניו כפשוטו וכך פתרונו. לא תהיה אחרי רבים לרעות. אם ראית רשעים מטין משפט, לא תאמר הואיל ורבים הם הנני נוטה אחריהם: ולא תענה על ריב לנשות וגו'. ואם ישאלך הנדון על אותו המשפט, אל תענו על הריב דבר הנוטה אחרי אותו רבים להטות את המשפט מאמתו, אלא אמור את המשפט כאשר הוא, וקולר יהא תלוי בצוואר הרבים:

3	neither shalt thou favour a poor man in his cause.	וְדָל לֹא תִהְדָּר בְּרִיבוֹ: (ס)	וְעַל מִסְכִּינָא לֹא תִרְחִים בְּדִינָיָה:
4	If thou meet thine enemy's ox or his ass going astray, thou shalt surely bring it back to him again.	כִּי תִפְגַּע שׂוֹר אִיבֶךָ אוֹ חֲמֹרוֹ תַעֲגֶה הָשֵׁב תְּשִׁיבֵנּוּ לוֹ: (ס)	אֲרִי תִפְגַּע תּוֹרָא דְשִׁנְאָךָ אוֹ חֲמֹרִיָּה דְטַעֵי אֶתְבָּא תְּחִיבֵנָהּ לֵיה:
5	If thou see the ass of him that hateth thee lying under its burden, thou shalt forbear to pass by him; thou shalt surely release it with him.	כִּי־תִרְאֶה חֲמֹר שִׁנְאָךָ רֹבֵץ תַּחַת מִשָּׂאוֹ וְחָדַלְתָּ מֵעֲזֹב לוֹ עֲזֹב תַעֲזֹב עִמּוֹ: (ס)	אֲרִי תַחְזִי חֲמֹרָא דְסִנְאָךָ רֹבֵיעַ תַּחֲזִית שׁוּעִנָּהּ וְתִתְּמַנֶּנּה מִלְמַשְׁקַל לֵיה מִשְׁבַּק תִּשְׁבּוּק מָא דְבִלְבָד עֲלוּהִי וְתִפְרִיק עִמָּיה:
6	Thou shalt not wrest the judgment of thy poor in his cause.	לֹא תִטֶּה מִשְׁפֹּט אֲבִינֶךָ בְּרִיבוֹ:	לֹא תַחְלִי דִין מִסְכִּינֶךָ בְּדִינָיָה:
7	Keep thee far from a false matter; and the innocent and righteous slay thou not; for I will not justify the wicked.	מִדְּבַר־שָׁקֶר תִּרְחַק וְנָקִי וְצַדִּיק אַל־תַּהַרְגֵם כִּי לֹא־אֲצַדִּיק רָשָׁע:	מִפְתָּגְמָא דְשָׁקְרָא הָוִי רַחִיק וְדוֹכִי וְדוֹנֵפֵךְ דְּכִי מִן דִּינָא לֹא תִקְטֹל אֲרִי לֹא אֲזַכִּי חַיִּיבָא:
8	And thou shalt take no gift; for a gift blindeth them that have sight, and perverteth the words of the righteous.	וְשֹׁחַד לֹא תִקַּח כִּי הַשְׁחָד יַעֲוֶה פְקָחִים וְיִסְלַף דְּבַר צַדִּיקִים:	וְשֹׁחַדָּא לֹא תִקְבִּיל אֲרִי שׁוּחַדָּא מְעוֹר עֵינֵי חַיִּימִין וּמִקְלָקִיל פְּתָגְמִין תִּרְצִיץ:
9	And a stranger shalt thou not oppress; for ye know the heart of a stranger, seeing ye were strangers in the land of Egypt.	וְגֵר לֹא תִלַּחֵץ וְאַתֶּם יֹדְעֵתֶם אֶת־נַפְשׁ הַגֵּר כִּי־גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:	וְלִגְיוֹרָא לֹא תַעֲיָקוּן וְאַתּוֹן יֹדְעֵתוֹן יֵת נַפְשָׁא דְגִיּוֹרָא אֲרִי דִּיִּרְיִן הָוִיתוֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:

(3) לא תהדר. לא תחלוק לו כבוד לזכותו דין ולומר, דל הוא אזכנו ואכזדנו:
 (5) כי תראה חמור שונאך וגו'. הרי כי משמש בלשון דלמא, שהוא מד' לשונות של שמושי כי, וכה פתרונו, שמה תראה חמורו רוצץ תחת משאו: וחדלת מעזוב לו. בתמיה: עזב תעזב עמו. עויזה זולשון עורה, וכן עָזַר וְעָזַב (מלכים א יד, י) וכן וַיַּעֲזֹבוּ יְרוּשָׁלַם עַד הַחוּמָה (נחמיה ג, ח), מלאוה עפר לעוזב ולסייע את חוזק החומה. כיוצא בו, כי תאמר בְּלִצְבָךְ רָצִים הַגֹּזִים הָאֵלֶּה מִמֶּנִּי וגו' (דברים ז, יז), שמה תאמר כן, בתמיה, לא תִּקַּח מֶקֶם. ומדרשו כך דרשו רבותינו, כי תראה וחדלת, פעמים שאתה חודל ופעמים שאתה עוזר, הא כיצד, זקן ואינו לפי כבודו, וחדלת, או בהמת עובד כוכבים ומשאו של ישראל (בבא מציעא לז:), וחדלת: עזב תעזב עמו. לפרק המשא, מלמשקל ליה, מליטול משאוי ממנו:
 (6) אבינך. לשון אוצה, שהוא מדולדל ומאז לכל טובה (שם קיא:):
 (7) ונקי וצדיק אל תהרג. מנין ליוצא מצית דין חייב, ואמר אחד יש לי ללמד עליו זכות, שמחזירין אותו, תלמוד לומר ונקי אל תהרוג, ואף על פי שאינו צדיק, שלא נטמק צבית דין, מכל מקום נקי הוא מדין מיתה, שהרי יש לך לזכותו. ומנין ליוצא מצית דין זכאי, ואמר אחד יש לי ללמד עליו חובה שאין מחזירין אותו לצית דין, תלמוד לומר וצדיק אל תהרג, וזה צדיק הוא, שננטק צבית דין: כי לא אצדיק רשע. אין עליך להחזירו, כי אני לא אצדיקנו צדינו אם יא מידך זכאי, יש לי שלוחים הרבה להמיתו צבית שנתחייב זה:
 (8) ושחד לא תקח. אפילו לשפוט אמת, וכל שכן כדי להטות את הדין, שהרי כדי להטות את הדין נאמר כבר לא תטה משפט: יעור פקחים. ואפילו חכם בחורה ונוטל שוחד, סוף שמתרף דעתו עליו, וישתכח תלמודו, ויכה מאור עיניו (מכילתא פ"ב): ויסלף. כתרגומו ומקלקל: דברי צדיקים. דברים המלודקים, משפטי אמת, וכן תרגומו פתגמין תריצין, ישרים:
 (9) וגר לא תלחץ. בהרבה מקומות הזהירה תורה על הגר, מפני שסורו רע (בבא מציעא נט:): את נפש הגר. כמה קשה לו כשלוחצים אותו:

10	And six years thou shalt sow thy land, and gather in the increase thereof;	וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע אֶת־אֶרְצְךָ וְאֶסְפַּת אֶת־תְּבוּאָתָהּ:	וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע אֶת־אֶרְצְךָ וְאֶסְפַּת אֶת־תְּבוּאָתָהּ:	10
11	but the seventh year thou shalt let it rest and lie fallow, that the poor of thy people may eat; and what they leave the beast of the field shall eat. In like manner thou shalt deal with thy vineyard, and with thy oliveyard.	וְהַשְּׁבִיעִת תִּשְׁמְטֶנָּה וְנָטַשְׁתָּהּ וְאָכְלוּ אֲבִינֵי עֹמֶד וְיִתְּרָם תֹּאכַל חֵיט הַשָּׂדֶה כֹּן־תַּעֲשֶׂה לְכַרְמֶךָ לְזִיתְךָ:	וְהַשְּׁבִיעִת תִּשְׁמְטֶנָּה וְנָטַשְׁתָּהּ וְאָכְלוּ אֲבִינֵי עֹמֶד וְיִתְּרָם תֹּאכַל חֵיט הַשָּׂדֶה כֹּן־תַּעֲשֶׂה לְכַרְמֶךָ לְזִיתְךָ:	11
12	Six days thou shalt do thy work, but on the seventh day thou shalt rest; that thine ox and thine ass may have rest, and the son of thy handmaid, and the stranger, may be refreshed.	שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂיךָ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁכַּח לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְיִנְפֹשׁ בֶּן־אִמָּתְךָ וְהַגֵּר:	שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂיךָ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁכַּח לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְיִנְפֹשׁ בֶּן־אִמָּתְךָ וְהַגֵּר:	12
13	And in all things that I have said unto you take ye heed; and make no mention of the name of other gods, neither let it be heard out of thy mouth.	וּבְכָל אֲשֶׁר־אִמַּרְתִּי אֵלֵיכֶם תִּשְׁמְרוּ וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תִזְכְּרוּ לֹא יִשְׁמַע עַל־פִּי:	וּבְכָל אֲשֶׁר־אִמַּרְתִּי אֵלֵיכֶם תִּשְׁמְרוּ וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תִזְכְּרוּ לֹא יִשְׁמַע עַל־פִּי:	13
14	Three times thou shalt keep a feast unto Me in the year.	שְׁלֹשׁ רָגְלִים תִּחַג לִי בַשָּׁנָה:	שְׁלֹשׁ רָגְלִים תִּחַג לִי בַשָּׁנָה:	14
15	The feast of unleavened bread shalt thou keep; seven days thou shalt eat unleavened bread, as I commanded thee, at the time appointed in the month Abib—for in it thou camest out from Egypt; and none shall appear before Me empty;	אֶת־חַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת כַּאֲשֶׁר צִוִּיתְךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאֲבִיב כִּי־בּו יֵצְאָתָּ מִמִּצְרָיִם וְלֹא־יֵרָאוּ פָנֶי רִיקָם:	אֶת־חַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת כַּאֲשֶׁר צִוִּיתְךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאֲבִיב כִּי־בּו יֵצְאָתָּ מִמִּצְרָיִם וְלֹא־יֵרָאוּ פָנֶי רִיקָם:	15

- (10) ואספת את תבואתה. לשון הכנסה לבית, כמו וְאֶסְפַּתוּ אֶל פִּיךָ (דברים כב, ז):
- (11) תשמטנה. מעבודה. ונטשתה. מאכילה אחר זמן הדיעור. דבר אחר תשמטנה, מעבודה גמורה, כגון חרישה וזריעה. ונטשתה, מזבל ומלקשקש: ויתרם תאכל חית השדה. להקיש מאכל אציון למאכל חיה, מה חיה אוכלת זבל מעשר, אף אציונים אוכלים זבל מעשר, מכאן אמרו אין מעשר בשביעית (מכילתא פ"כ): כן תעשה לברמך. ותחלת המקרא מדבר בשדה הלזן, כמו שאמר למעלה הימנו תזרע את ארצך:
- (12) וביום השביעי תשבת. אף בשנה השביעית לא תעקר שבת בראשית ממקומה (שם), שלא תאמר, הואיל וכל השנה קרויה שבת, לא תנהג בה שבת בראשית: למען ינוח שורך וחמורך. תן לו נייח, להחיר שיהא תולש ואוכל עשבים מן הקרקע, או אינו אלא יחבשנו בתוך הבית, אמרת, אין זה נייח אלא נער: בן אמתך. בעצד הערל הכתוב מדבר (שם): והגר. זה גר תושב:
- (13) ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו. לעשות כל מצות עשה באזהרה, שכל שמירה שצמורה אזהרה היא צמקום לאו (יל"ש שנה, בשם המכילתא): לא תזכירו. שלא יאמר לו, שמור לי בצד עבודת אלילים פלונית (סנהדרין סג:), או תעמוד עמי ביום עבודת אלילים פלונית. דבר אחר וזבל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם אלהים אחרים לא תזכירו, ללמדך, ששקולה עבודת אלילים כנגד כל המצוות כולם, והנהגה כשומר את כולן: לא ישמע. מן הנכרי: על פיך. שלא תעשה שותפות עם עובדי כוכבים, וישבע לך בעבודת אלילים שלו, נמצאת שאתה גורם שיזכיר על ידך:
- (14) רגלים. פעמים, וכן פי הדיקטני זה שלש רגלים (במדבר כב, כח):
- (15) חדרש האביב. שהתבואה מתמלאת בו באביב. אציון לשון אב, כזכור וראשון לצל פירות: ולא יראו פני ריקם.

16	and the feast of harvest, the first-fruits of thy labours, which thou sowest in the field; and the feast of ingathering, at the end of the year, when thou gatherest in thy labours out of the field.	וְחַג הַקִּצִּיר בַּבּוֹרִי מֵעֵשִׂיף וְחַג דַּחֲצֵדָא בַּבּוֹרִי עֹבְדֵךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע בַּשָּׂדֶה וְחַג הָאָסִף בְּצֵאת הַשָּׁנָה בְּאָסְפֶךָ אֶת־ מֵעֵשִׂיף מִן־הַשָּׂדֶה:
17	Three times in the year all thy males shall appear before the Lord God.	שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־ זְכוּרְךָ אֶל־פְּנֵי הָאֱלֹהִים יְהוָה:
18	Thou shalt not offer the blood of My sacrifice with leavened bread; neither shall the fat of My feast remain all night until the morning.	לֹא־תִזְבַּח עַל־חֲמֵץ דָּם־זִבְחִי וְלֹא־יֵלִין חֶלֶב־חֲגִי עַד־בֹּקֶר:
19	The choicest first-fruits of thy land thou shalt bring into the house of the LORD thy God. Thou shalt not see the kid in its mother's milk.	רֵאשִׁית בַּבּוֹרִי אֲדַמְתָּךְ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשֹׁל גִּדִּי בַחֲלֵב אִמּוֹ: (פ)
20	Behold, I send an angel before thee, to keep thee by the way, and to bring thee into the place which I have prepared.	הִנֵּה אֲנִכִּי שֹׁלַח מִלְּאָךְ לִפְנֶיךָ לְשֹׁמְרֶךָ בַּדֶּרֶךְ וְלְהַבְרִיאָךְ אֶל־ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הִכְנֵתִי:
21	Take heed of him, and hearken unto his voice; be not rebellious against him; for he will not pardon your transgression; for My name is in him.	הִשָּׁמַר מִפְּנֵיו וּשְׁמַע בְּקוֹלוֹ אֶל־ תִּמְרָ בּוֹ כִּי לֹא יִשָּׂא לְפִשְׁעֶכֶם כִּי שְׁמִי בְּקִרְבּוֹ:

כשתצאו לראות פני זרגלים, הציאו לי עולות (חגיגה יז):

(16) וחג הקציר. הוא חג שזועות: בכורי מעשיך. שהוא זמן הצאת זכורים, ששמי הלחם הצאין צערת, היו מתירין החדש למנחות ולהציא זכורים למקדש, שנאמר וּצִיּוֹם הַבְּכוֹרִים וגו' (צמדבר כח, כו): וחג האסף. הוא חג הסוכות: באספך את מעשיך. שכל ימות החמה התצווה מתייצבת בשדות, ובחג אוספים אותה אל הבית מפני הגשמים:

(17) שלש פעמים וגו'. לפי שהענין מדבר בשביעית, הוצרך לומר שלא יתעקרו שלש רגלים ממקומן (מכילתא פ"ב): כל זכורך. הזכרים שצד:

(18) לא תזבח על חמץ וגו'. לא תשחט את הפסח צייד בניסן עד שתצער החמץ (מכילתא שם פסחים סג): ולא ילין חלב חגי וגו'. חוץ למזבח: עד בקר. יכול אף על המערכה יפסל בלינה, תלמוד לומר על מוקדה על המזבח כל הלינה (ויקרא ו, ז): ולא ילין. אין לינה אלא צעמוד השחר, שנאמר עד בקר, אבל כל הלילה יכול להעלותו מן הרצפה למזבח:

(19) ראשית בכורי אדמתך. אף השביעית חייבת בזכורים, לכך נאמר אף כאן בכורי אדמתך. כיצד, אדם נכנס לתוך שדהו, רואה תאנה שצברה, כורך עליה גמי לסימן ומקדישה. ואין זכורים אלא משבצת המינין האמורין במקרא קִרְץ חֲטָה ושערה וגו' (דברים ח, ח): לא תבשל גדי. אף עגל וכבש בכלל גדי, שאין גדי אלא לשון וולד רך, ממה שאמה מואל בכמה מקומות בתורה שכתוב גדי והוצרך לפרש אחריו עזים, כגון אֶנְכִּי אֶשְׁלַח גְּדִי עֲזִים (בראשית לח, יז), אֶת גְּדִי הָעֲזִים (שם כ, טז) גְּדִי עֲזִים (שם כו, טו). ללמדך שכל מקום שנאמר גדי סתם, אף עגל וכבש צמשמע. ובג' מקומות נכתב בתורה, אחד לאיסור אכילה, ואחד לאיסור הנאה, ואחד לאיסור שול (חולין קטו):

(20) הנה אנכי שולח מלאך. כאן נמצא שרשע שעתידין לחטוא ושיכנה אומרת להם כי לא תעלה בקרקעך (שמות לג, ג): אשר הכנותי. אשר זמנתי לתת לכם, זה פשוטו. ומדרשו, אל המקום אשר הכינתי כבר, מקומי ניכר כנגדו, וזה אחד מן המקראות שאומרים שזית המקדש של מעלה, מכון כנגד בית המקדש של מטה:

22 But if thou shalt indeed hearken
unto his voice, and do all that I
speak; then I will be an enemy unto
thine enemies, and an adversary
unto thine adversaries.

בְּקִלּוֹ אֲרִי אִם קִבְּלָא תִקְבִּיל
וְאִיבִתִּי לְמִימְרֶיהָ וְתַעֲבִיד כֹּל
דְּאִמְלִיל וְאֶסְגִּי יָת סְנַאָד
וְאֶעֱיָק לְדַמְעִינָן לָהּ:

23 For Mine angel shall go before thee,
and bring thee in unto the
Amorite, and the Hittite, and the
Perizzite, and the Canaanite, the
Hivite, and the Jebusite; and I will
cut them off.

הַבִּיֹּאף אָרִי יִהְיֶה מִלֵּאכִי מִדָּמָד
וְהַפְּרֹזִי וְיִשְׁלַכְדָּ לְוֹת אֲמוֹרָאִי וְחִתָּאִי
וּפְרָזָאִי וּכְנַעֲנָאִי חֲוָאִי וַיְבוֹסֵאִי
וְאֲשַׁעֲיִינוּ:

24 Thou shalt not bow down to their gods, nor serve them, nor do after their doings; but thou shalt utterly overthrow them, and break in pieces their pillars.

ס וְלֹא **לֹא תַסְגּוֹד** **לְטָשׁוֹתֶיךָ**
עֲשֵׂיהֶם **וְלֹא תִפְלַחֲנִין** **וְלֹא תַעֲבִיד**
תִּשְׁכַּר **כְּעֹבְדֵי הָיוֹן** **אַרְי פִּגְרָא**
 תִּפְגְּרוֹנוֹן **וּתִבְרָא** **תִּתְמַכֵּר**
 קִמְתֵּהוֹן :

25 And ye shall serve the LORD your
God, and He will bless thy bread,
and thy water; and I will take
sickness away from the midst of
thee.

לְהִיכֶם וּתְפַלְחוּן קֹדֶם יי אֱלֹהֵכֹון
וַיִּבְרֶיךָ ית מִכְלָךְ וַיֵּת מִשְׁתַּדָּ
וְאַעֲדֵי מִדְעִין בִּישׁוֹן מִבִּינָה:
(ס)

26 None shall miscarry, nor be barren,
in thy land; the number of thy days
I will fulfil.

וַעֲקָרָהּ לֹא תִהְיֶה תִּכְלָא וַעֲקָרָא
יְמִיָּהּ בְּאֶרֶץ יִתְּ מִנִּין יוֹמָהּ
אֲשֵׁלִים:

27 I will send My terror before thee,
and will discomfit all the people to
whom thou shalt come, and I will
make all thine enemies turn their
backs unto thee.

לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
וְאֶשְׁרֵי יְיָ כָּל עַמָּה דָּאֵת אֲתִי
לְאַהֲבָה בְּהוֹן קָרֵב וְאַמְסֵר
יְיָ כָּל בְּעָלֵי דְבִבְךָ קְדָמָךְ
מִחוּזְרֵי קִדְלִי:

(21) אל תמר בו. לשון המרה, כמו אֶחָד יִמְרֶה אֶת פִּיָּךְ (יהושע א, יח): כי לא ישא לִפְשֶׁעֶכֶם. אינו מלומד צדק, שהוֹאֵם הַכֹּהֵן שֶׁאֵין חוֹטְאִין, ועוד, שהוֹאֵם שְׁלִיחַ, וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה אֵלָּא שְׁלִיחוֹת: כי שמי בקרבו. מחובר לראש המקרא, השמר מפניו כי שמי משותף לו. ורבותינו אמרו, זה מטטרו"ן, ששמו כשם רבו, מטטרו"ן בגימטריא שדי: (22) וצרתִי. כתרוממו ואעיק:

(24) הרס תהרסם. לאותם אלהות: מצבותיהם. אֲזַנִּים שהם מִזְבֵּיץ להשחיות להם:

(26) לא תהיה משכלה. אם תעשה רצוני: משכלה. מפלת נפלים או קוצרת את צניה, קרויה משכלה:

(27) והמותי. כמו והממתי, ותרבותו ואשגש. וכן כל חיבה שפועל שלה ככפל אות אחרונה, כשתהפוך לדבר בלשון פעלתי, יש מקומות שנטל אות הכפולה ומדגיש את האות ונוקדו במלאפר"ס, כגון והמותי, מגזרת וְהָמַס גִּלְגָּל עָלָיו (ישעיה כח, כח) וְפָצְתִי, מגזרת וְפָצַב בֵּית אֵל (שמואל א' ז, טו). דלית, מגזרת דָּלְלו וְתָרְבוּ (ישעיה יט, ו). על פנים חקקיך (שם מט, טו), מגזרת חקקי לב (שופטים ה, טו). קָת מי רָצִית (שמואל א' יב, ג), מגזרת רָצַץ עַצֵּב דָּלִים (איוב כ, יט). והמתרגס והמותי, ורואקטל, טועה הוא, שאלו מגזרת מייתה היתה, אין ה"א שלה בפת"ח, ולא מ"ם שלה מודגשת, ולא נקודה מלאפר"ס. אלא וְהָמַסְתִּי (צירי) כגון וְהָמַסְתָּ קָת הָעָם הַזֶּה (במדבר יד, טו), והתי"ו מודגשת לפי שתבא במקום ב' תוי"ן, האחת נשרשת לפי שאין מייתה בלא תי"ו, והאחרת משמשת כמו אמרתי, חטאתי, עשיתי. וכן ונתתי, התי"ו מודגשת, שהיא באה במקום שמים, לפי שהיה נזריך שלשה תוי"ן, שמים ליסוד כמו ציוס קָת ה' (יהושע י, יב). מַסָּת אֱלֹהִים הָיָא (קהלת ג, יג), והשלישית לשמוש: עורף.

28	And I will send the hornet before thee, which shall drive out the Hivite, the Canaanite, and the Hittite, from before thee.	וְשִׁלַּחְתִּי אֶת־הַצִּרְעָה לְפָנֶיךָ וְגִרְשָׁה אֶת־הַחִיטִּי אֶת־הַכְּנַעֲנִי וְאֶת־הַחִתִּי מִלְּפָנֶיךָ׃	28
29	I will not drive them out from before thee in one year, lest the land become desolate, and the beasts of the field multiply against thee.	לֹא אֶגְרֹשֶׁנּוּ מִפְּנֶיךָ בְּשָׁנָה אֶחָת פֶּן־תִּהְיֶה הָאָרֶץ שְׁמֵמָה וְרַבָּה עָלֶיךָ חַיַּת הַשָּׂדֶה׃	29
30	By little and little I will drive them out from before thee, until thou be increased, and inherit the land.	מַעֲט מַעֲט אֶגְרֹשֶׁנּוּ מִפְּנֶיךָ עַד אֲשֶׁר תִּפְרָה וְנָחֳלַת אֶת־הָאָרֶץ׃	30
31	And I will set thy border from the Red Sea even unto the sea of the Philistines, and from the wilderness unto the River; for I will deliver the inhabitants of the land into your hand; and thou shalt drive them out before thee.	וְשֵׁתִי אֶת־גְּבֻלְךָ מִיַּם־סוּף וְעַד־יָם פְּלִשְׁתִּים וּמִמִּדְבָּר עַד־הַנָּהָר כִּי אֶתֶּן בְּיָדְכֶם אֶת יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְגִרְשָׁתֶמוּ מִפְּנֶיךָ׃	31
32	Thou shalt make no covenant with them, nor with their gods.	לֹא־תִכְרַת לָהֶם וְלֹא־לֵהֹתָם בְּרִית׃	32
33	They shall not dwell in thy land—lest they make thee sin against Me, for thou wilt serve their gods—for they will be a snare unto thee.	לֹא יֵשְׁבוּ בְּאֶרֶצְךָ פֶּן יִחַטְּאוּ אִתָּךְ לִי כִי תַעֲבֹד אֶת־אֱלֹהֵיהֶם כִּי־יִהְיֶה לָּךְ לְמוֹקֵשׁ׃ (פ)	33
XXIV	And unto Moses He said: 'Come up unto the LORD, thou, and Aaron, Nadab, and Abihu, and seventy of the elders of Israel; and worship ye afar off;	וְאֶל־מֹשֶׁה אָמַר עֲלֶה אֲל־יְהוָה אִתָּה וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִין מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם מֵרָחֹק׃	XXIV

שינוסו מלפניך ויהפכו לך ערפס:

- (28) הצרעה. מין שרץ העוף, והיתה מכה אותם בעיניהם, ומטילה זהם ארס והם מתים. והצרעה לא עברה את הירדן (סוטה לו). והחתי והכנעני. הם ארץ סיוחן ועוג, לפיכך מכל ז' אומות לא מנה כאן אלא אלו. וחוי, אף על פי שהוא מעבר הירדן והלאה, שנו רבותינו במסכת סוטה (שס), על שפת הירדן עמדה וזרקה זהם מרה:
- (29) שזממה. ריקנית מזני אדם, לפי שאדם מעט ואין צדק כדי למלאות אותה: ורבה עליך. ומרצה עליך:
- (30) עד אשר תפרה. תרצה, לשון פרי, כמו פרו ורצו:
- (31) ושתי. לשון השמה, והמיו מודגשת מפני שצאה מחם שמים, שאין שיתה בלא מי"ו, והאחת לשמוש: עד הנהר. פרט: וגרשתמו. ותגרשם:
- (33) כי תעבד וגר. הרי אלו כי משמשין במקום אשר, וכן בכמה מקומות, וזהו לשון אי, שהוא אחד מד' לשונות שהכי משמש, וגם מנינו בהרצה מקומות אם משמש בלשון אשר, כמו ואם סקריז מנחת צפורים (ויקרא ז, יד), שהיא חוצבה:
- (1) ואל משה אמר. פרשה זו נאמרה קודם עשרת הדברות, ובז' בסיון נאמרה לו עלה:

2 and Moses alone shall come near unto the LORD; but they shall not come near; neither shall the people go up with him.'	וַיִּתְקַרֵּב מֹשֶׁה בַּלְחֹדוֹהִי לִקְדָּם יְיָ וַאֲנֹנִי לֹא יִתְקַרְבוּ וְעָמָא לֹא יִסְקֹן עִמִּיהּ:	2 וַנִּגַּשׁ מֹשֶׁה לַבְּדֹל אֶל־יְהוָה וְהָם לֹא יִגָּשׁוּ וְהָעָם לֹא יַעֲלוּ עִמּוֹ:
3 And Moses came and told the people all the words of the LORD, and all the ordinances; and all the people answered with one voice, and said: 'All the words which the Lord hath spoken will we do.'	וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעָם אֶת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וְאֵת כָּל־הַמִּשְׁפָּטִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ כָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה:	3 וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעָם אֶת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וְאֵת כָּל־הַמִּשְׁפָּטִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ כָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה:
4 And Moses wrote all the words of the LORD, and rose up early in the morning, and builded an altar under the mount, and twelve pillars, according to the twelve tribes of Israel.	וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וַיֵּשְׁבֶם בַּבֶּקֶר וַיִּבְנֶן מִזְבֵּחַ תַּחַת הָהָר וּשְׁתֵּים עָשָׂר מִצְבֵּה לְשִׁנָּיִם עָשָׂר שְׁבֻטֵי יִשְׂרָאֵל:	4 וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וַיֵּשְׁבֶם בַּבֶּקֶר וַיִּבְנֶן מִזְבֵּחַ תַּחַת הָהָר וּשְׁתֵּים עָשָׂר מִצְבֵּה לְשִׁנָּיִם עָשָׂר שְׁבֻטֵי יִשְׂרָאֵל:
5 And he sent the young men of the children of Israel, who offered burnt-offerings, and sacrificed peace-offerings of oxen unto the LORD.	וַיִּשְׁלַח אֶת־נְעָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים לַיהוָה פָּרִים:	5 וַיִּשְׁלַח אֶת־נְעָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים לַיהוָה פָּרִים:
6 And Moses took half of the blood, and put it in basins; and half of the blood he dashed against the altar.	וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם וַיִּשֶׁם בְּאֵגָנֹת וְחֲצִי הַדָּם זָרַק עַל־הַמִּזְבֵּחַ:	6 וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם וַיִּשֶׁם בְּאֵגָנֹת וְחֲצִי הַדָּם זָרַק עַל־הַמִּזְבֵּחַ:
7 And he took the book of the covenant, and read in the hearing of the people; and they said: 'All that the LORD hath spoken will we do, and obey.'	וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָל אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע:	7 וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָל אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע:
8 And Moses took the blood, and sprinkled it on the people, and said: 'Behold the blood of the covenant, which the LORD hath made with you in agreement with all these words.'	וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם וַיִּזְרַק עַל־הָעָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה דַם־הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִמָּכֶם עַל כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:	8 וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם וַיִּזְרַק עַל־הָעָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה דַם־הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִמָּכֶם עַל כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:

(2) ונגש משה לבדו. אל הערפל:

(3) ויבא משה ויספר לעם. זו ציוס: את כל דברי ה'. מלות, פרישה, והגזלה: ואת כל המשפטים. ז' מלות שנלטו ציני נח, ושבת, וכבוד אז ואס, ופרה אדומה, ודינין, שניתנו להם במרה (מכילתא בחדש פ"ג):

(4) ויכתוב משה. מנראשית ועד מתן תורה, וכתב מלות שנלטו במרה (שס): וישכם בבקר. צחמשה בסיון:

(5) את נערי. הצבורות:

(6) ויקח משה חצי הדם. מי חלקו, מלאך צא וחלקו: באגנות. שמי אגנות, אחד לחצי דם עולה, ואחד לחצי דם שלמים,

להזות אותם על העם. ומכאן למדו רבותינו, שנכנסו אבותינו לברית במילה וטבילה והזאת דמים, שאין הזאה בלא טבילה:

(7) ספר הברית. מנראשית ועד מתן תורה, ומלות שנלטו במרה:

(8) ויזרוק. ענין הזאה, ותרגומו וזרק על מדבחה לכפרא על עמא:

9	Then went up Moses, and Aaron, Nadab, and Abihu, and seventy of the elders of Israel;	וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל:	9
10	and they saw the God of Israel; and there was under His feet the like of a paved work of sapphire stone, and the like of the very heaven for clearness.	וַיֵּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת רַגְלָיו כַּמַּעֲשָׂה לְבִנְתֹּת הַסַּפִּיר וַיִּכְעֹזֶם הַשָּׁמַיִם לְטָהָר:	10
11	And upon the nobles of the children of Israel He laid not His hand; and they beheld God, and did eat and drink.	וְאֶל-אַצִּילֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יָדוֹ וַיַּחֲזִלוּ אֶת-הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ: (ס)	11
12	And the LORD said unto Moses: 'Come up to Me into the mount and be there; and I will give thee the tables of stone, and the law and the commandment, which I have written, that thou mayest teach them.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עֲלֶה אֵלַי הַהָרָה וְהָיָה שָׁם וְאֶתְנַחֵה לִּי אֶת-לַחַת הָאֲבָן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְהוֹרָתָם:	12
13	And Moses rose up, and Joshua his minister; and Moses went up into the mount of God.	וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ מִשְׁרָתוֹ וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל-הָרֹהַר הָאֱלֹהִים:	13
14	And unto the elders he said: 'Tarry ye here for us, until we come back unto you; and, behold, Aaron and Hur are with you; whosoever hath a cause, let him come near unto them.'	וְאֶל-הַזִּקְנִים אָמַר שְׁבוּ-לָנוּ בְּיָהּ עַד אֲשֶׁר-נָשׁוּב אֲלֵיכֶם וְהִנֵּה אֶהְרֹן וְחוּר עִמָּכֶם מִי-בָעַל דְּבָרִים יֵגֶשׁ אֲלֵהֶם:	14

(10) ויראו את אלהי ישראל. נסתכלו והציצו ונתחייצו מיתה, אלא שלא רצה הקב"ה לערצב שמחת התורה, והמתין לנדב ואביהוא עד יום חנוכת המשכן, ולזקנים עד ויהי העם קמתאקנים וגו' ונצער גם חש ה' ופאלכל בקנה המענה, בקצינים שצמחנה: כמעשה לבנת הספיר. היא היתה לפניו צעמת השעבוד, לזכור זרחתן של ישראל שהיו משועבדים צמעה לבנים: וכעצם השמים לטהר. משגאלו היה אור וסדור לפניו: וכעצם. כתרומתו לשון מראה: לטהר. לשון צרור ולולל: (11) ואל אצילי. הם נדב ואביהוא וזקנים: לא שלח ידו. מכלל שהיו ראויים להשתלח בהם יד: ויחזו את האלהים. היו מסתכלין צו צלצגס, מתוך אכילה ושתייה, כך מדרש תנחומא (בהעלותך ט"ו). ואונקלוס לא תרגם כן, אצילי, לשון גדולים, כמו ומאציליה קראתיך (ישעיה מא, ט), ויאצל מן הרוח (צמדבר יא, כה), שש אמות אצילה (יחזקאל מא, ח): (12) ויאמר ה' אל משה. לאחר מתן תורה: עלה אלי ההרה והיה שם. מ'יוס: את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם. כל שש מאות ושלש עשרה מאות בכלל עשרת הדברות הן. ורבינו סעדיה פירש באזהרות שיש, לכל דבור ודבור מאות התלויות בו:

(13) ויקם משה ויהושע משרתו. לא ידעתי מה טיבו של יהושע כאן, ואומר אני שהיה התלמיד מלוה לרצ עד מקום הגבלת תחומי ההר, שאינו ראוי לילך משם והלאה, ומשם ויעל משה לנדב אל הר האלהים, ויהושע נטה שם אלהו ונתעכב שם כל מ' יום, שכן מצינו כשירד משה, וישמע יהושע את קול העם צרעה, למדנו שלא היה יהושע עמהם:

(14) ואל הזקנים אמר. צלצמו מן המחנה: שבו לנו בזה. והמעכבו כאן עס שאר העם צמחנה, להיות נכונים לשפוט לכל איש ריבו: חור. צנה של מרים היה, ואציו כל צן יפנה, שנאמר ויקח לו קלצ את אפרת ותלד לו את חור (דברי הימים-א

15	And Moses went up into the mount, and the cloud covered the mount.	וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל־הָהָר וַיִּכֶּסֶּה הָעָנָן אֶת־הָהָר: וּסְלִיק מֹשֶׁה לְטוֹרָא וַחֲפָא עֲנָנָא יַת טוֹרָא:	מפטיר
16	And the glory of the LORD abode upon mount Sinai, and the cloud covered it six days; and the seventh day He called unto Moses out of the midst of the cloud.	וַיִּשְׁכֶּן כְּבוֹד־יְהוָה עַל־הָר סִינַי וַיִּכְסְהוּ הָעָנָן שֵׁשֶׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּ�בִיעִי מִתּוֹךְ הָעָנָן: וְשָׂרָא יִקְרָא דִּי עַל טוֹרָא דְסִינַי וַחֲפָה עֲנָנָא שְׁתַּא יוֹמִין וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה בַּיּוֹמָא שְׁבִיעָא מִגּוֹ עֲנָנָא:	16
17	And the appearance of the glory of the LORD was like devouring fire on the top of the mount in the eyes of the children of Israel.	וּמִרְאָה כְּבוֹד יְהוָה פָּאשׁ אֲכָלַת בְּרָאשׁ הָהָר לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: וַחֲזִיו יִקְרָא דִּי כְּאִשָּׁא אֲכָלָא בְּרִישׁ טוֹרָא לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:	17
18	And Moses entered into the midst of the cloud, and went up into the mount; and Moses was in the mount forty days and forty nights.	וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעָנָן וַיַּעַל אֶל־הָהָר וַיְהִי מֹשֶׁה בְּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה: (פ) וְעָאֵל מֹשֶׁה בְּגוֹ עֲנָנָא וּסְלִיק לְטוֹרָא וַיְהִי מֹשֶׁה בְּטוֹרָא אַרְבָּעִין יָמִין וְאַרְבָּעִין לַיְלָן:	קרי פסוקים

The Haftarah is Jeremiah 34:8 – 34:22 & 33:25 – 33:26 on page 215. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16 on page 147, and the Haftara is the special Haftara on page 234. When Shabbat Shekalim is Rosh Hodesh, read as before but combine the 6th and 7th aliyot from the parsha, and read the 7th aliya for Shabbat Rosh Hodesh on page 229. On Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, the Maftir and Haftara are on page 229. On Erev Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, read the Haftara on page 232

XXV	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: וּמַלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:	תרומה יח
2	'Speak unto the children of Israel, that they take for Me an offering; of every man whose heart maketh him willing ye shall take My offering.	דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ־לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לִבּוֹ תִקְחוּ אֶת־תְּרוּמָתִי: מַלִּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּפְרְשׁוּן קִדְמֵי אִפְרָשׁוּתָא מִן כָּל גִּבֵּר דִּיתְרַעֵי לְבִיָּה תִסְבִּין יַת אִפְרָשׁוּתִי:	2
3	And this is the offering which ye shall take of them: gold, and silver, and brass;	וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵתָם זָהָב וְכֶסֶף וְנְחָשֶׁת: וְדָא אִפְרָשׁוּתָא דְתִסְבִּין מִנְהוֹן דִּהִבָּא וְכֶסֶף וְנְחָשָׂא:	3

3, יט), אפרת 20 מרים, כדאימא צוטה (יא:): מי בעל דברים. מי שיש לו דין: (16) ויכסוהו הענן. רבותינו חולקים בדבר (יומא ד. 7.), יש מהם אומרים אלו ששה ימים שמראש חדש (עד עצרת יום מתן תורה. רש"י שון). ויכסוהו הענן. להר: ויקרא אל משה ביום השביעי. לומר עשרת הדברות, ומשה וכל בני ישראל עומדים, אלא שחלק הכתוב כבוד למשה. ויש אומרים, ויכסוהו הענן למשה ו' ימים, לאחר עשרת הדברות, והם היו צתחלת מ' יום שעלה משה לקבל הלוחות, ולמדך שכל הנכנס למחנה שכינה טעון פרישה ששה ימים (שם): (18) בתוך הענן. ענן זה כמין עשן הוא, ועשה לו הקב"ה למשה שזיל (נ"א חופה) צמוכו: (2) ויקחו לי תרומה. לי, לשמי: תרומה. הפרשה, יפרשו לי מממונם נדבה: ידבנו לבו. לשון נדבה, והוא לשון רצון טוב, פיישנ"ט צלע"ז (געשענק) תקחו את תרומתי. אמרו רבותינו, ג' תרומות אמורות כאן, אחת תרומת צקע לגלגלת שנעשו מהם האדנים, כמו שמפורש באלה פקודי, ואחת תרומת המזבח צקע לגלגלת, לקופות, לקנות מהן קרבנות כבוד, ואחת תרומת המשכן, נדבה כל אחד ואחד שהנדבו. י"ג דברים האמורים צענין, כולם הוצרכו למלאכת המשכן או לצגדי כהונה כשמדקדק בהם:

4	and blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair;	וְתַכְלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעֵי זְהוּרִי וְיֶשֶׁשׁ וְעֵינִים:	4
5	and rams' skins dyed red, and sealskins, and acacia-wood;	וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים וְעֵצֵי שִׁטִּים:	5
6	oil for the light, spices for the anointing oil, and for the sweet incense;	שֶׁמֶן לַמָּאֵר בְּשָׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסָּמִים:	6
7	onyx stones, and stones to be set, for the ephod, and for the breastplate.	אֲבִנֵי-שֹׁהַם וְאֲבִנֵי מִלֵּאִים אֲבִנֵי בִירְלָא וְאֲבִנֵי אֶשְׁלֹמוֹתָא לְשִׁקְעָא בְּאִפּוֹדָא וּבַחֹשֶׁנָּא:	7
8	And let them make Me a sanctuary, that I may dwell among them.	וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי וְעֲבָדוּן קִדְמִי מִקְדָּשׁ וְאֶשְׁרֵי שִׁכְנָתִי בֵּינֵיהֶן:	8
9	According to all that I show thee, the pattern of the tabernacle, and the pattern of all the furniture thereof, even so shall ye make it.	כָּכֹל אֲשֶׁר אֲנִי מֵרְאָה אוֹתְךָ אֵת תְּבִנֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֵת תְּבִנֹת כָּל-תְּבִנֹת הַמִּזְבֵּחַ וְכָל תְּעֻבָּתוֹ:	9
10	And they shall make an ark of acacia-wood: two cubits and a half shall be the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.	וַעֲשׂוּ אֲרוֹן עֵצֵי שִׁטִּים אֲמֹתַיִם וַחֲצִי רֶחֱבֹו וְאֲמָה וַחֲצִי קִמְתּוֹ:	10

(3) וזהב וכסף ונחשת וגו'. כלם באו צנדצה איש איש מה שגדבו לבו, חוץ מן הכסף שצא צשור, מחצית השקל לכל אחד. ולא מצינו בכל מלאכת המשכן שהורכך שם כסף יותר, שגאמר וְכָסֶף פְּקוּדֵי דְעֵדָה וגו' צָקַע לְגִלְגֵּלֶת וגו' (שמות לח, כו), ושאר הכסף הבא שם צנדצה, עשאוה לכלי שרת:

(4) ותכלת. צמר צבוע צדס חלזון (מנחות מד.), וצבעו ירוק: וארגמן. צמר צבוע ממין צבע ששמו ארגמן: ושש. הוא פשתן (יצבות ד:). ועיזים. נוזה של עיזים, לכך תרגם אונקלוס ומעצ, הבא מן העיזים, ולא עיזים עצמן, שתרגום של עיזים עיזא:

(5) מאדמים. צבועות היו אדום לאחר עבודתן: תחשים. מין חיה, ולא הייתה אלא לשעה (שבת כח:), והרבה גוונים היו לה, לכך מתרגם ססגונא, שש ומתפאר בגוונים שלו (שם): ועצי שטים. ומאין היו להם צמדצר, פירש רבי תנחומא (תרומה ט), יעקב אבינו צפה ברוח הקדש שעתידין ישראל לצנות משכן צמדצר, והביא ארזים למצרים ונטעם, וזה לצניו ליתלם עמהם כשיצאו ממצרים:

(6) שמן למאור. שמן זית וך להעלות נר תמיד: בשמים לשמן המשחה. שנעשה למשוח כלי המשכן והמשכן לקדשו, והורכו לו צשמים, כמו שמפורש בכי תשא: ולקטורת הסמים. שהיו מקטירין בכל ערב וצקר, כמו שמפורש בואתה תלוא. ולשון קטרת, העלאת קיטור ותמרות עשן:

(7) אבני שיהם. שמים הורכו שם, לצורך האפוד האמור בואתה תלוא: מלאים. על שם שעושין להם צזה מושב כמין גומא, ונותנין האבן שם למלאות הגומא, קרויים אבני מלואים, ומקום המושב קרוי מצצנות: לאפוד ולחושן. אבני השיהם לאפוד ואבני המלואים לחושן. וחושן ואפוד מפורשים בואתה תלוא, והם מיני תכשיט:

(8) ועשו לי מקדש. ועשו לשמי בית קדושה:

(9) ככל אשר אני מראה אותך. כאן, את תבנית המשכן (מנחות כט.). המקרא הזה מחובר למקרא שלמעלה הימנו, ועשו לי מקדש ככל אשר אני מראה אותך: וכן תעשו. לדורות (סנהדרין טז:), שצבועות יד:), אם יאצד אחד מן הכלים או כשתעשו לי כלי בית עולמים, כגון שולחנות ומנורות וכיורות ומכונות שעשה שלמה, כתבנית אלו תעשו אותם. ואם לא היה המקרא מחובר למקרא שלמעלה הימנו, לא היה לו לכתוב וכן תעשו, אלא כן תעשו, והיה מדבר על עשיית אהל מועד וכליו:

11	And thou shalt overlay it with pure gold, within and without shalt thou overlay it, and shalt make upon it a crown of gold round about.	וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר מִבֵּית וּמִחוּץ תַּצְפְּנֵנּוּ וְעָשִׂיתָ עָלָיו זֶרֶק סָבִיב:	וְתַחֲפִי יְתִיהָ דָּהָב דְּכִי מִגִּוּ וּמִבְּרָא תַחֲפִינֶיהָ וְתַעֲבִיד עָלֶיהָ זֶר דָּהָב סָחוּר סָחוּר:
12	And thou shalt cast four rings of gold for it, and put them in the four feet thereof; and two rings shall be on the one side of it, and two rings on the other side of it.	וַיַּצְקֶתָ לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי זָהָב וַנִּתְּנָה עַל אַרְבַּע פַּעֲמֹתָיו וּשְׁתֵּי טַבַּעֲתֵי עַל-צִלְעוֹ הָאֶחָת וּשְׁתֵּי טַבַּעֲתֵי עַל-צִלְעוֹ הַשְּׁנִית:	וְתַחֲפִיד לִיהָ אַרְבַּע עֲזָקִין דָּהָב וְתַתִּין עַל אַרְבַּע זַוְיָתֶיהָ וְתַרְתִּין עֲזָקִין עַל סְטֵרֶיהָ חֵד וְתַרְתִּין עֲזָקִין עַל סְטֵרֶיהָ הַנִּינָא:
13	And thou shalt make staves of acacia-wood, and overlay them with gold.	וְעָשִׂיתָ בָדִי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב:	וְתַעֲבִיד אֲרִיחֵי דְאֵעֵי שִׁטִּין וְתַחֲפִי יְתִהוֹן דָּהָבָא:
14	And thou shalt put the staves into the rings on the sides of the ark, wherewith to bear the ark.	וְהִבַּאתָ אֶת-הַבָּדִים בְּטַבַּעֲתֵי עַל צִלְעֵת הָאָרֹן לָשֵׂאת אֶת-הָאָרֹן בָּהֶם:	וְתַעֲלִי יֵת אֲרִיחָא בְּעֲזָקָתָא עַל סְטֵרֵי אֲרוֹנָא לְמַטֵּל יֵת אֲרוֹנָא בְּהוֹן:
15	The staves shall be in the rings of the ark; they shall not be taken from it.	בְּטַבַּעֲתֵי הָאָרֹן יִהְיוּ הַבָּדִים לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ:	בְּעֲזָקַת אֲרוֹנָא יִהוֹן אֲרִיחָא לֹא יַעֲדוֹן מִנֶּיהָ:
16	And thou shalt put into the ark the testimony which I shall give thee.	וַנִּתֵּן אֶל-הָאָרֹן אֶת הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ:	וְתַתִּין בְּאֲרוֹנָא יֵת סִדְרוּתָא דְאֶתִּין לָךְ:
17	And thou shalt make an ark-cover of pure gold: two cubits and a half shall be the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof.	וְעָשִׂיתָ כִּפֹּרֶת זָהָב טָהוֹר אֲמָתִים וַחֲצִי אַרְבָּה וְאֶמְהָ וַחֲצִי רַחְבָּהּ:	וְתַעֲבִיד כְּפֹרֶתָא דָּהָב דְּכִי תַרְתִּין אֲמִין וּפְלָגָא אִירְבָּה וְאֶמְתָּא וּפְלָגָא פּוּתִיָּה:

שני

(10) ועשו ארון. כמין ארונות שעושים בלא רגלים, עושים כמין ארגז שקורין אישקריין (שריין שראנק) יושב על שוליו:
 (11) מבית ומחוץ תצפנו. שלשה ארונות עשה בלא אל, ב' של זה וב' של עץ (יומא עב:), וד' כתלים ושולים לכל אחד, ופתוחים מלמעלה, נתן של עץ צחור של זהב, ושל זהב צחור של עץ, וחסה שפתו העליונה בזהב, נמצא מזופה מבית ומחוץ: זר זהב. כמין כתר מוקף לו סביב, למעלה משפתו, שעשה הארון החיצון גבוה מן הפנימי, עד שעלה למול עובי הכפורת ולמעלה הימנו משהו, וכשהכפורת שוכב על עובי הכתלים, עולה הזר למעלה מכל עובי הכפורת כל שהוא, והוא סימן לכתר תורה:
 (12) ויצקת. לשון התכה כתר גוממו: פעמותיו. כתר גוממו זון יתיה. ובזויות העליונות סמוך לכפורת היו נתונים, שמים מכאן ושמים מכאן לרחבו של ארון, והבדים נתונים בהם, וארכו של ארון מפסיק בין הבדים אמתים וחצי בין בד לבד, שהיו שני בני אדם הנושאים את הארון מהלכין ביניהם, וכן מפורש בנמחות (נח:): בפרק שמי הלחם: ושתי טבעות על צלעו האחת. הן הן ד' טבעות שנתחלת המקרא, ופירש לך היכן היו, והיו"ו זו יתירה היא, ופתרונו כמו שמי טבעות, ויש לך לישבה כן, ושמי מן הטבעות האלו על צלעו האחת: צלעו. לדו:
 (13) בדי. מוטות:
 (14) לא יסורו ממנו לעולם (יומא עב:).

(15) ונתת אל הארון. כמו בארון: העדת. התורה, שהיא לעדות ביני וביניכם שזייתי אתכם מזאת הכחוצות בה:
 (16) כפורת. כסוי על הארון, שהיה פתוח מלמעלה, ומניחו עליו כמין דף: אמתים וחצי ארבה. כארכו של ארון, ורחבה כרחבו של ארון, ומונחת על עובי הכתלים ארבעתם, ואף על פי שלא נתן שיעור לעוביה, פירשו רבותינו שהיה עוביה טפח (סוכה ה:):

18	And thou shalt make two cherubim of gold; of beaten work shalt thou make them, at the two ends of the ark-cover.	וַעֲשִׂיתָ שְׁנַיִם כְּרֻבִּים זָהָב מִקְשָׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם מִשְׁנֵי קְצוֹת הַכַּפֹּרֶת:	וְתַעֲבִיד תְּרִין כְּרוּבִין דְּדָהָב נָגִיד תַעֲבִיד יִתְהוֹן מִתְרִין סְטָרֵי כְּפֹרֶתָא:
19	And make one cherub at the one end, and one cherub at the other end; of one piece with the ark-cover shall ye make the cherubim of the two ends thereof.	וַעֲשֶׂה כְרוּב אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה וְכְרוּב־אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה מִן־הַכַּפֹּרֶת תַעֲשֶׂוּ אֶת־הַכְּרֻבִּים עַל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו:	וְעִבִיד כְּרוּבָא חַד מִסְטָרָא מִפָּא וְכְרוּבָא חַד מִסְטָרָא מִפָּא מִן כְּפֹרֶתָא תַעֲבִידוּן יִת כְּרוּבִיאַ עַל תְּרִין סְטָרוֹהִי:
20	And the cherubim shall spread out their wings on high, screening the ark-cover with their wings, with their faces one to another; toward the ark-cover shall the faces of the cherubim be.	וְהָיוּ הַכְּרֻבִּים פְּרָשֵׁי כַנָּפִים לְמַעַל סִכְכִּים בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַכַּפֹּרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־הַכַּפֹּרֶת יִהְיוּ פְנֵי הַכְּרֻבִּים:	וְיִהוֹן כְּרוּבִיאַ פְּרִיסִין גְּדַפִּיהוֹן לְעִילָא מְטָלֵן בְּגְדַפִּיהוֹן עַל כְּפֹרֶתָא וְאַפִּיהוֹן חַד לְקַבִּיל חַד לְקַבִּיל כְּפֹרֶתָא יִהוֹן אַפִּי כְּרוּבִיאַ:
21	And thou shalt put the ark-cover above upon the ark; and in the ark thou shalt put the testimony that I shall give thee.	וְנָתַתָּ אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל־הָאָרֶן מִלְמַעַל וְאֶל־הָאָרֶן תִּתֵּן אֶת־הַעֲדָת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ:	וְתַתִּין יִת כְּפֹרֶתָא עַל אֲרֹנָא מִלְעִילָא וּבְאֲרֹנָא תַתִּין יִת סְהִידוּתָא דְאִתִּין לָךְ:
22	And there I will meet with thee, and I will speak with thee from above the ark-cover, from between the two cherubim which are upon the ark of the testimony, of all things which I will give thee in commandment unto the children of Israel.	וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שָׁם וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִּים אֲשֶׁר עַל־אֲרוֹן הַעֲדָת אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֶצְוֶה אוֹתְךָ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)	וְאַזְמִין מִימְרֵי לָךְ תִּפְּן וְאַמְלִיל עִמָּךְ מַעְלֵי כְּפֹרֶתָא מִבֵּין תְּרִין כְּרוּבִיאַ דְּעַל אֲרֹנָא דְסְהִידוּתָא יִת כָּל דְּאַפְסִיד יִתָּךְ לִוְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(18) כרבים. דמות פרנאוף חינוק להם: מקשה תעשה. שלא תעשם צפני עצמם וחצצרם צראשי הכפורת לאחר עשייתם, כמעשה זורפים שקורין שולדירי"ץ, אלא הטיל זהב הרבה במחלת עשיית הכפורת, והכה צפטיש וצקורנס בצמנע, וראשין צולטין למעלה, ונייר הכרובים צבליטת קלותיו: מקשה. צטדי"ץ צלע"ז כמו דא לְדָא נְקָשָׁן (דניאל ה, 1): קצות הכפורת. ראשי הכפורת:

(19) ועשה כרוב אחד מקצה. שלא תאמר שנים כרובים לכל קצה וקצה, לכך הוצרך לפרש כרוב אחד מקצה מזה: מן הכפורת. עצמה תעשה את הכרובים, זה פירושו של מקשה תעשה אותם, שלא תעשם צפני עצמם וחצצרם לכפרת: (20) פורשי כנפים. שלא תעשה כנפיהם שוככים, אלא פרושים וגזוהים למעלה אל ראשיהם, שיהא י" טפחים צחלל שצין הכנפים לכפורת, כדאיחא בסוכה (ה):

(21) ואל הארון תתן את העדת. לא ידעתי למה נכפל, שהרי כבר נאמר ונתת אל הארון את העדות, ויש לומר, שצא ללמד שצוודו ארון לצדו צלל כפורת, יתן מחלה העדות לחוכו, ואחר כך יתן את הכפורת עליו, וכן מצינו כשהקים את המשכן, נאמר ויתן את העדת אל הארון (שמות מ, כ), ואחר כך ויתן את הכפורת על הארון מלמעלה:

(22) ונועדתי. כשאקבע מועד לך לדבר עמך, אותו מקום אקבע למועד, שאצא שם לדבר אליך: ודברתי איתך מעל הכפורת. וצמקום אחר הוא אומר, ונדָגַר ה' אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לְאֹמֶר (ויקרא א, א), זה המשכן מחוץ לפרכת, נמצאו שני כחוצים מכחישים זה את זה, צא הכחוצ השלישי והכריע ביניהם, וצא משה אֵל אֵהָל מוֹעֵד וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדְּבַר אֵלָיו מֵעַל הַכַּפֹּרֶת וגו' (צמדדר ז, פט), משה היה נכנס למשכן, וכיון שצא בחוץ הפתח, קול יורד מן השמים לצין הכרובים, ומשם יוצא ונשמע למשה צאה מועד: ואת כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל. הריו"ו יז יתירה וטפלה, וכמוהו הרבה במקרא, וכה תפמר, ואת אשר אדבר עמך שם את כל אשר אצוה אותך, אל בני ישראל הוא:

23	And thou shalt make a table of acacia-wood: two cubits shall be the length thereof, and a cubit the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.	וְתַעֲבִיד פִּתּוּרָא דְאֵעִי שְׁטִין תְּרִמִּין אַמִּין אֹרְכִיָּה וְאַמְתָּא פּוֹתִיָּה וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רֹמִיָּה:	וְעָשִׂיתָ שֻׁלְחָן עֲצֵי שִׁטִּים אַמְתֵּים אֹרְכוֹ וְאַמָּה רַחְבּוֹ וְאַמָּה וְחֲצִי קִמְתּוֹ:	23
24	And thou shalt overlay it with pure gold, and make thereto a crown of gold round about.	וְתַחֲפִי יְתִיָּה דְהַב דְּכִי וְתַעֲבִיד לִיָּה זִיר דְּדְהַב סָחֹר סָחֹר:	וְצָפִיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וְעָשִׂיתָ לּוֹ זֶרֶזָהָב סָבִיב:	24
25	And thou shalt make unto it a border of a handbreadth round about, and thou shalt make a golden crown to the border thereof round about.	וְתַעֲבִיד לִיָּה גְדִנְפָא רֹמִיָּה פּוֹשְׂכָא סָחֹר סָחֹר וְתַעֲבִיד זִיר דְּדְהַב לְגְדִנְפִיָּה סָחֹר סָחֹר:	וְעָשִׂיתָ לּוֹ מִסְגֶּרֶת טַפַּח סָבִיב וְעָשִׂיתָ זֶרֶזָהָב לְמִסְגֶּרְתּוֹ סָבִיב:	25
26	And thou shalt make for it four rings of gold, and put the rings in the four corners that are on the four feet thereof.	וְתַעֲבִיד לִיָּה אַרְבַּע עֲזָקִין דְּדְהַב וְתַתִּין יָת עֲזָקְתָּא עַל אַרְבַּע זְוִיָּתָא דְלְאַרְבַּע רַגְלֹהִי:	וְעָשִׂיתָ לּוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲת זָהָב וְנָתַתָּ אֶת־הַטַּבַּעֲת עַל אַרְבַּע הַפְּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו:	26
27	Close by the border shall the rings be, for places for the staves to bear the table.	לְקַבִּיל גְּדִנְפָא יְהוּיִן עֲזָקְתָּא אֲתָרָא לְאַרְיָחָא לְמַשֵּׁל יָת פִּתּוּרָא:	לְעֻמַּת הַמִּסְגֶּרֶת תַּתְּיִין הַטַּבַּעֲת לְבָתִּים לְבָדִּים לְשֵׂאת אֶת־הַשֻּׁלְחָן:	27
28	And thou shalt make the staves of acacia-wood, and overlay them with gold, that the table may be borne with them.	וְתַעֲבִיד יָת אַרְיָחָא דְאֵעִי שְׁטִין וְתַחֲפִי יְתַהוּיִן דְּהַבָּא וְיַהוּיִן נְטָלִין בְּהוּיִן יָת פִּתּוּרָא:	וְעָשִׂיתָ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצָפִיתָ אֹתָם זָהָב וְנִשְׂאֵם־אֹת־הַשֻּׁלְחָן:	28
29	And thou shalt make the dishes thereof, and the pans thereof, and the jars thereof, and the bowls thereof, wherewith to pour out; of pure gold shalt thou make them.	וְתַעֲבִיד מְגִסוּהִי וּבִזְכוּהִי וְקִסְוִתִּיָּה וּמִכְלִיתִיָּה דִּיתְנִסְדָּ בְּהוּיִן דְּדְהַב דְּכִי תַעֲבִיד יְתַהוּיִן:	וְעָשִׂיתָ קַעֲרֹתָיו וּכְפֹתָיו וּקְשׁוֹתָיו וּמִנְקִיָּתָיו אֲשֶׁר יִסֹּךְ בָּהֶן זָהָב טָהוֹר תַּעֲשֶׂה אֹתָם:	29

(23) קומתו. גובה רגליו עם עוצי השלחן (פסחים קט: וצחוס' שם ד"ה אמתא):

(24) זר זהב. סימן לכתר מלכות, שהשלחן שם עושר וגדולה, כמו שאומרים שלחן מלכים:

(25) מסגרת. כמרגומו גְּדִנְפָא, ונחלקו חכמי ישראל בדבר, יש אומרים למעלה היתה סביב לשולחן, כמו לבזבזין שבשפת שולחן שרים, ויש אומרים למטה היתה תקועה, מרגל לרגל בארבע רוחות השולחן, ודף השולחן שוכב על אותה מסגרת: ועשית זר זהב למסגרתו. הוא זר האמור למעלה, ופירש לך כאן שעל המסגרת היתה:

(27) לעמדת המסגרת תהיין הטבעות. צרגלים תקועות כנגד ראשי המסגרת: לבתים לבדים. אותן טבעות יהיו צמים להכניס בהן הצדים: לבתים. לצורך צמים: לבדים. כמרגומו לְאַתְרָא לְאַרְיָחָא:

(28) ונשא בהם. לשון נפעל, יהיה נשא צם את השלחן:

(29) ועשית קערותיו וכפותיו. קערותיו זה הדפוס, שהיה עשוי כדפוס הלחם, והלחם היה עשוי כמין תיצה פרוצה משתי רוחותיה, שולים לו למטה, וקופל מכאן ומכאן כלפי מעלה כמין כותלים, ולכך קרוי לחם הפנים, שיש לו פנים רואין לכאן ולכאן, ללדי הצית מזה ומזה, נותן ארכו לרחבו של שולחן, וכתליו וקופים כנגד שפת השולחן. והיה עשוי לו דפוס זהב ודפוס צרל, צרל הוא נאפה, וכשמוציאו מן התנור נותנו צרל זהב על שפתו שצבת שמתדרו על השולחן, ואותו דפוס קרוי קערה: וכפותיו. הן בזיכין שנותנין בהם לצונה, ושמים היו לשני קומצי לצונה שנותנין על שתי המערכות, שנאמר וְנָתַתָּ עַל הַמַּעֲרָכֹת

30	And thou shalt set upon the table showbread before Me always.	וְנָתַתָּ עַל־הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים וַתִּתֵּן עַל פֶּתוּרָא לְחִים אָפִיא לִפְנֵי תָמִיד: (פ)	30
31	And thou shalt make a candlestick of pure gold: of beaten work shall the candlestick be made, even its base, and its shaft; its cups, its knobs, and its flowers, shall be of one piece with it.	וְעָשִׂיתָ מִנְּחָתָה זָהָב טָהוֹר מִקְשֶׁה תַעֲשֶׂהָ (בספרי ספרד ואשכנז תיעשה) חֲמֹנֹרָה יִרְכָּה וְקִנָּה וְגִבְעֵיהָ כַּפְתָּרֶיהָ וּפְתָרֶיהָ מִמְּנָה יִהְיוּ: וְתַעֲבִיד מִנְּחָתָה דָּדָהָב דְּכִי נִגִּיד תַּתְעַבִּיד מִנְּחָתָה שְׂדֵה וְקִנָּה פְלִידָהָ חֲזִירָהָ וְשׁוֹשְׁנָהָ מִנָּה יִהְיוּ:	שלישי
32	And there shall be six branches going out of the sides thereof: three branches of the candlestick out of the one side thereof, and three branches of the candle-stick out of the other side thereof;	וְשֵׁשׁ קָנִים יֵצְאוּ מִצְדֶּיהָ וְשֵׁשׁ קָנִים יֵצְאוּ מִצְדֶּהּ תִּלְתָּה קִנֵּי מִנְּחָתָה מִסְטָרָה חֵד וְתִלְתָּה קִנֵּי מִנְּחָתָה מִסְטָרָה תִּנְנָא:	32
33	three cups made like almond-blossoms in one branch, a knop and a flower; and three cups made like almond-blossoms in the other branch, a knop and a flower; so for the six branches going out of the candlestick.	שְׁלֹשָׁה גִבְעִים מְשֻׁקָּדִים בְּקִנָּה הָאֶחָד כַּפְתָּר וּפְתָר וְשֵׁלֹשָׁה גִבְעִים מְשֻׁקָּדִים בְּקִנָּה הָאֶחָד כַּפְתָּר וּפְתָר בֵּן לִשְׁשֵׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאוֹ מִן־הַמִּנְחָה: תִּלְתָּה כְּלִידִין מְצִירִין בְּקִנָּה חֵד חֲזִיר וְשׁוֹשֵׁן וְתִלְתָּה כְּלִידִין מְצִירִין בְּקִנָּה חֵד חֲזִיר וְשׁוֹשֵׁן בֵּן לִשְׁשֵׁת קִנֵּי דִנְפָקִין מִן מִנְּחָתָה:	33

לְצִנְהָ זָכָה (ויקרא כד, ז): וקשותיו. הן כמין חלליים הנסדקין לארכן, דוגמתן עשה של זהב, ומסדר ג' על ראש כל לחם, שישב לחם האחד על גבי אותם הקנים, ומצדלין בין לחם ללחם, כדי שתכנס הרוח ציניהם ולא יתעפשו, ובלשון ערבי כל דבר חלול קרוי קסו"א: ומגבויותיו. תרגומו ומכילתיה, הן סניפים, כמין יתדות וזה עומדין בארץ, וגזוהים עד למעלה מן השלחן הרצה כנגד גובה מערכת הלחם, ומפוללים ששה (הרא"ם גורם חמשה) פוללים זה למעלה מזה, וראשי הקנים שצין לחם ללחם סמוכין על אותם פולין, כדי שלא יכבד משא הלחם העליונים על התחתונים וישצרו, ולשון מכילתיה, סובלותיו, כמו גלגלתי הָכִיל (ירמיה ו, יא). אבל לשון מנקיות איני יודע איך נופל על סניפין, ויש מחכמי ישראל אומרים (מנחות ז), קשותיו אלו סניפין, שמקשין אותם ומחזיקים אותם שלא ישברו. ומנקיותיו. לו הקנים שמנקין אותם שלא יתעפשו, אבל אונקלוס שתרגם מכילתיה, היה שונה כדברי האומר מנקיות הן סניפין: אשר יסך בהן. אשר יכוסה בהן, ועל קשותיו הוא אומר אשר יוסך, שהיו עליו כמין סכך וכסוי, וכן במקום אחר הוא אומר ואת קשות הקסך (צמדבר ז, ז), וזהו, יוסך והנסך, לשון סכך וכסוי הם:

(30) לֶחֶם פָּנִים. שיש לו פנים, כמו שפירשתי, ומנין הלחם וסדר מערכתיו, מפורשים באמור אל הכהנים: (31) מִקְשָׁה תַעֲשֶׂהָ חֲמֹנֹרָה. שלא יעשנה חוליות, ולא יעשה קניה וגרומיה איברים איברים, ואחר כך ידביקם כדרך הנורפים שקורין שולדיר"ך, אלא כולה באה מחתיכה אחת, ומקיש צקורנס וחותך בכלי האומנות, ומפריד הקנים אילן ואילן: מִקְשָׁה. תרגומו נָגִיד, לשון המשכה, שממשיך את האיברים מן העשת לכאן ולכאן בהקשת הקורנס, ולשון מִקְשָׁה מכת קורנס, צמד"ן צלע"ו כמו דָּא לְדָא קָקָן (דניאל ה, ו): תַעֲשֶׂהָ חֲמֹנֹרָה. מאליה (תנחומא בהעלותך ג), לפי שהיה משה מתקשה בה (מנחות כט), אמר לו הקב"ה, השלך את הככר לאור והיא נעשית מאליה, לכך לא נכתב תעשה (תנחומא שם): יִרְכָּה. הוא הרגל של מטה העשוי כמין תיבה, ושלשה רגלים יוצאין הימנה ולמטה: וְקִנָּה. הקנה האמצעי שלה העולה באמצע הירך, זקוף כלפי מעלה, ועליו נר האמצעי עשוי כמין זוך, לזקק השמן למכו ולתת הפחילה: גִבְעֵיהָ. הן כמין כוסות שעושין מזוככות, ארוכים וקצרים, וקורין להם מדירנ"ס, ואלו עשוין מזהב, וזולטין ויוצאין מכל קנה וקנה כמין שנתן בהם הכתוב, ולא היו זה אלא לנוי: כַּפְתָּרֶיהָ. כמין תפוחים היו, עגולין סביב, זולטין סביבות הקנה האמצעי, כדרך שעושין למנורות שלפני השרים, וקורין להם פִּימֶל"ש, ומנין שלהם כתוב צפרשה כמה כפתורים זולטין ממנה וכמה חלק שצין כפתור לכפתור: וּפְתָרֶיהָ. ציורין שעושין זה כמין פרחין: מִמְּנָה יִהְיוּ. הכל מקשה יוצא מתוך חתיכת העשת, ולא יעשה לצדס וידביקם: (32) יֵצְאוּ מִצְדֶּהָ. לכאן ולכאן, צאלכסון נמשכים ועולין עד כנגד גובהה של מנורה, שהוא קנה האמצעי, ויוצאין מתוך קנה האמצעי זה למעלה מזה, התחתון ארוך, ושל מעלה קצר הימנו, והעליון קצר הימנו, לפי שהיה גובה ראשיהן שוה לגובהה של קנה האמצעי השביעי שממנו יוצאים הששה קנים:

34	And in the candlestick four cups made like almond-blossoms, the knops thereof, and the flowers thereof.	וּבִמְנֹרֶתָ אַרְבָּעָה גִבְעִים מְשֻׁקָּדִים כַּפְתֹּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ: וּבִמְנֹרֶתָ אַרְבָּעָה כְּלִידִין מְצִירִין חֲזִירֶהָ וְשֹׁשְׁנֶהָ:	34
35	And a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, for the six branches going out of the candlestick.	וּכְפֹתֶר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה וּכְפֹתֶר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה וּכְפֹתֶר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֹּצְאִים מִן־ הַמְּנֹרֶה:	35
36	Their knops and their branches shall be of one piece with it; the whole of it one beaten work of pure gold.	כַּפְתֹּרֵיהֶם וּקְנֹתָם מִמֶּנָּה יִהְיוּ כְּלָהּ מְקֻשָּׁה אֶחָת זָהָב טָהוֹר: חֲזִירֵיהֶן וּקְנֵיהֶן מִנָּה יִהְיוּ כּוֹלֶה נְגִידָא חֲדָא דְדָהָב דְּכִי:	36
37	And thou shalt make the lamps thereof, seven; and they shall light the lamps thereof, to give light over against it.	וְעָשִׂיתָ אֶת־נֵרֹתֶיהָ שִׁבְעָה וְהָעֵלָה אֶת־נֵרֹתֶיהָ וְהָאֵיר עַל־עֵבֶר פָּנֶיהָ: וְתַעֲבִיד יֵת בּוֹצִינְהָ שִׁבְעָה וְתַדְלִיק יֵת בּוֹצִינְהָ וַיִּהְיוּ מְנֹרֵהֶן לְקָבִיל אִפְּהָ:	37
38	And the tongs thereof, and the snuffdishes thereof, shall be of pure gold.	וּמִלְקָחֶיהָ וּמַחְתֹּתֶיהָ זָהָב טָהוֹר: וְצִיבְתָּהָ וּמַחְתֵּיתָהָ דְדָהָב דְּכִי:	38

(33) משקדים. כתר גומו, מזויירים היו, כדרך שעושין לכלי כסף זהב שקורין ניאלי"ר: ושלשה גבעים. צולטין מכל קנה וקנה: כפתור ופרח. היה לכל קנה וקנה:

(34) ובמנורה ארבעה גבעים. גופה של מנורה היו ארבעה גבעים, אחד צולט זה למטה מן הקנים, והג' למעלה מן יציאת הקנים היוצאין מזדיה: משקדים כפתוריה ופרחיה. זה אחד מחמשה מקראות שאין להם הכרע (יומא נב:), אין ידוע אם גבעים משוקדים, או משוקדים כפתוריה ופרחיה:

(35) וכפתור תחת שני הקנים. מתוך הכפתור היו הקנים נמשכים משני צדיה אילך ואילך. כך שנינו צמלאכת המשכן (מנחות כח:), גובהה של מנורה י"ח טפחים, הרגלים והפרח ג' טפחים, הוא הפרח האמור בירך, שנאמר עד ירכה עד פךקה (צמדז ח, 7), וטפחיים חלק, וטפח שבו גביע מהארבעה גבעים, וכפתור ופרח משני כפתורים ושני פרחים האמורים במנורה עצמה, שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה, למדנו שהיו צקנה שני כפתורים ושני פרחים לצד מן הג' כפתורים שהקנים נמשכין מתוכן, שנאמר וכפתור תחת שני הקנים וגו', וטפחיים חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אילך ואילך נמשכים ועולים כנגד גובהה של מנורה, טפח חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו, וטפח חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו ונמשכים ועולים כנגד גובהה של מנורה, וטפחיים חלק, נשתיירו שם ג' טפחים, שזהם ג' גבעים וכפתור ופרח, נמצאו גבעים כ"ב, י"ח לששה קנים ג' לכל אחד ואחד, וארבעה בגופה של מנורה הרי כ"ב, ואחד עשר כפתורים, ו' בששת הקנים, וג' בגופה של מנורה שהקנים יוצאים מהם, ושנים עוד נאמרו במנורה, שנאמר משוקדים כפתוריה, ומיעוט כפתורים שנים, האחד למטה אלל הירך, והאחד בג' טפחים העליונים עם ג' הגבעים, ותשעה פרחים היו לה, ו' בששת הקנים, שנאמר צקנה האחד כפתור ופרח, וג' למנורה, שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה, ומיעוט פרחים שנים, ואחד האמור צפרשת בהעלותך, עד ירכה עד פרחיה. ואם תדקדק במשנה זו הכתובה למעלה, תמצאם כמינים איש איש במקומו:

(37) את נרותיה. כמין צויכין שנותנין צחוקן השמן והפחילות: והאיר על עבר פניה. עשה פי ששת הנרות שצראשי הקנים היוצאים מזדיה, מוסצים כלפי האמצעי, כדי שיהיו הנרות כשדללקם מאירים על עבר פניה, מוסב אורם אל צד פני הקנה האמצעי שהוא גוף המנורה:

(38) ומלקחיה. הם הצבחים העשויין ליקח בהם הפחילה מתוך השמן, ליטשן ולמושכן צפי הנרות, ועל שם שלוקחים בהם קרויים מלקחים. וְצִיבְתָּהָ שתרגס אונקלוס, לשון צבת, טויליש"ש צלע"ו. ומחותריה. הם כמין צויכין קטנים, שחותה בהן את האפר שצנר צקנר צקנר, כשהוא מטיב את הנרות מאפר הפחילות שדלקן הלילה וכבו, ולשון מחמה פויישד"א צלע"ו כמו לחחות אש מיקוד (ישעיה ל, יד):

39	Of a talent of pure gold shall it be made, with all these vessels.	כָּכֹר זָהָב טָהוֹר יַעֲשֶׂה אֹתָהּ אֵת כִּכְרָא דְדִּהָבָא דְכִנָּא יַעֲבִיד יְתֵה יֵת כָּל מְנִיָּא הָאֵלִין:	כָּכֹר זָהָב טָהוֹר יַעֲשֶׂה אֹתָהּ אֵת כִּכְרָא דְדִּהָבָא דְכִנָּא יַעֲבִיד יְתֵה יֵת כָּל מְנִיָּא הָאֵלִין: כָּל־הַכֵּלִים הָאֵלֶּה:
40	And see that thou make them after their pattern, which is being shown thee in the mount.	וְרָאָה וַעֲשֶׂה בְּתַבְנִיתָם אֲשֶׁר־ וַחֲזִי וַעֲבִיד בְּדַמּוּתֵהוֹן דָּאֵת מִתַּחַי בְּטוּרָא:	וְרָאָה וַעֲשֶׂה בְּתַבְנִיתָם אֲשֶׁר־ וַחֲזִי וַעֲבִיד בְּדַמּוּתֵהוֹן דָּאֵת מִתַּחַי בְּטוּרָא: אֹתָהּ מְרָאָה בָּהָר: (ס)
XXVI	Moreover thou shalt make the tabernacle with ten curtains: of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, with cherubim the work of the skilful workman shalt thou make them.	וְיֵת מִשְׁכְּנָא תַעֲבִיד עֶשֶׂר יִרְעֵן דְּבוּץ שְׁזִיר וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצָבֵעַ וְזָהָרִי צִוְרַת כְּרוּבִין עוֹבֵד אוּמָן תַעֲבִיד יְתֵהוֹן:	וְיֵת מִשְׁכְּנָא תַעֲשֶׂה עֶשֶׂר יִרְעֵת שֶׁשׁ מִשְׁזָר וְתַכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתַלְעֵת שְׁנֵי כְּרָבִים מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב תַעֲשֶׂה אֹתָם:
2	The length of each curtain shall be eight and twenty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; all the curtains shall have one measure.	אֹרְכָא דִירְעֵתָא חֲדָא עֶשְׂרִין וְתַמְנֵי אַמִּין וּפְתִילָא אַרְבַּע אַמִּין דִירְעֵתָא חֲדָא מִשְׁחָתָא חֲדָא לְכָל יִרְעֵתָא:	אֹרְכָא דִירְעֵתָא חֲדָא עֶשְׂרִין וְתַמְנֵי אַמִּין וּפְתִילָא אַרְבַּע אַמִּין דִירְעֵתָא חֲדָא מִשְׁחָתָא חֲדָא לְכָל־הַיִּרְעֵת: אֹתָהּ הַיִּרְעֵה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאָמָה וְרֹחֵב אַרְבַּע בָּאָמָה הַיִּרְעֵה הָאֶחָת מִדָּה
3	Five curtains shall be coupled together one to another; and the other five curtains shall be coupled one to another.	חֲמִישׁ יִרְעֵן יִרְעֵן יִהְיוּ מְלֻפְּפִין חֲדָא עִם חֲדָא וְחֲמִישׁ יִרְעֵן מְלֻפְּפִין חֲדָא עִם חֲדָא:	חֲמִישׁ הַיִּרְעֵת תִּתְּלִין חִבְרֹת אִשָּׁה אֶל־אֶחָתָהּ וְחֲמִישׁ יִרְעֵת חִבְרֹת אִשָּׁה אֶל־אֶחָתָהּ:
4	And thou shalt make loops of blue upon the edge of the one curtain that is outmost in the first set; and likewise shalt thou make in the edge of the curtain that is outmost in the second set.	וְתַעֲבִיד עֲנֻבִין דְּתַכְלָא עַל סַפְתָּא דִירְעֵתָא חֲדָא מִסְטָרָא בֵּית לֹפִי וְכֵן תַעֲבִיד בְּסַפְתָּא דִירְעֵתָא בְּסַטָּרָא בֵּית לֹפִי תַנְיָנָא:	וְעָשִׂיתָ לְלֹאֵת תַּכְלֵת עַל שַׁפֹּת הַיִּרְעֵה הָאֶחָת מִקְצֶה בַּחֲבֵרֶת וְכֵן תַעֲשֶׂה בַשַּׁפֹּת הַיִּרְעֵה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחְבֵּרֶת הַשֵּׁנִית:

(39) בכר זהב טהור. שלא יהיה משקלה עם כל כליה אלא ככר, לא פחות ולא יותר, והככר של חול ששים מנה, ושל קדש היה כפול, ק"ך מנה, והמנה הוא ליטרא ששוקלין זה כסף למשקל קולוני"א, והס' ק' זהובים, כ"ה סלעים, והסלע ארבעה זהובים: (40) וראה ועשה. ראה כאן זהר תזנית שאני מראה אותך. מגיד שנתקשה משה במעשה המנורה, עד שהראה לו הקב"ה מנורה של אש: אשר אתה מראה. כתרומתו דל"ט מִסְתַּי בְּטוּרָא, אילו היה נקוד מראה צפת"ה, היה פתרונו אתה מראה לאחרים, עכשיו שנקוד חטף קמץ, פתרונו דל"ט מתחזי, שאחרים מראים לך (שהנקוד מפריד בין עושה לנעשה): (1) ואת המושכן תעשה עשר יריעות. להיות לו לגג, ולמחילות מחוץ לקרשים, שהיריעות תלויות מאחוריהן לכסותן: שש משזור ותכלת וארגמן ותולעת שני. הרי ארבע מינין יחד ככל חוט וחוט, אחד של פשתים, וג' של צמר, וכל חוט וחוט כפול ו', הרי ד' מינין כשהן שזורין יחד כ"ד כפלים לחוט (צרייחא דמלאכת המשכן): כרובים מעשה חשב. כרובים היו מציירין זהם בצריגתן, ולא צריקמה שהוא מעשה מחט, אלא בצריגה בשני כותלים, פרטוף אחד מכאן ופרטוף אחד מכאן, ארי מלך זה וגשר מלך זה, כמו שאורגין חגורות של משי שקורין בלע"ז פיישיש"א (3) תהיין חוברות. מופרין במחט זו צלז זו, חמש לצד וחמש לצד: אשה אל אחותה. כך דרך המקרא לדבר בצד שהוא לשון נקבה, וצד צד שהוא לשון זכר אומר איש אל אחיו כמו שנאמר בנרובים, ופגיהס איש קל אֶתְיו (שמות כה, כ): (4) לולאות. לז"ל צלע"ז וכן מרגם אונקלוס ענובין, לשון עניצה: מקצה בחוברת. צאומה יריעה שצנף החצור. קצונת חמשת היריעות קרויה חוברת: וכן תעשה בשפת היריעה הקיצוניה במחברת השנית. צאומה יריעה שהיא קיצוניה, לשון קנה, כלומר לסוף החוברת:

<p>5 Fifty loops shalt thou make in the one curtain, and fifty loops shalt thou make in the edge of the curtain that is in the second set; the loops shall be opposite one to another.</p>	<p>חֲמִשִּׁים לִלְאֹת תַּעֲשֶׂה בִּירֵיעָה הָאַחַת וְחֲמִשִּׁים לִלְאֹת תַּעֲשֶׂה בִּקְצֵה הִירֵיעָה אֲשֶׁר בַּמַּחְבֶּרֶת הַשְּׁנִיָּת מִקְבִּילַת הַלִּלְאֹת אֲשֶׁה אֶל-אַחֶתָּה:</p>	<p>חֲמִשִּׁים לִלְאֹת תַּעֲשֶׂה בִּירֵיעָה הָאַחַת וְחֲמִשִּׁים לִלְאֹת תַּעֲשֶׂה בִּקְצֵה הִירֵיעָה אֲשֶׁר בַּמַּחְבֶּרֶת הַשְּׁנִיָּת מִקְבִּילַת הַלִּלְאֹת אֲשֶׁה אֶל-אַחֶתָּה:</p>
<p>6 And thou shalt make fifty clasps of gold, and couple the curtains one to another with the clasps, that the tabernacle may be one whole.</p>	<p>וְתַעֲבִיד חֲמִשִּׁין פְּזִירִין דָּהָב וְתַלְפִּיף יָת יְרֵיעָתָא חֲדָא עִם חֲדָא בְּפִירְפִּיא וְיִהִי מִשְׁכָּנָא חֶד:</p>	<p>וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים קְרָסִי זָהָב וְחִבַּרְתָּ אֶת-הִירֵיעֹת אֲשֶׁה אֶל-אַחֶתָּה בְּקְרָסִים וְיִהְיֶה הַמִּשְׁכָּן אֶחָד:</p>
<p>7 And thou shalt make curtains of goats' hair for a tent over the tabernacle; eleven curtains shalt thou make them.</p>	<p>וְתַעֲבִיד יְרִיעֵן דְּמַעְזֵי לְפָרְסָא עַל מִשְׁכָּנָא חֲדָא עֲשָׂרֵי יְרִיעֵן תַּעֲבִיד יְתֵהוּן:</p>	<p>וְעָשִׂיתָ יְרִיעֹת עֲזִים לְאַהֲל עַל-הַמִּשְׁכָּן עֲשָׂתֵי-עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם:</p>
<p>8 The length of each curtain shall be thirty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; the eleven curtains shall have one measure.</p>	<p>אֹרְכָא דִּירֵיעָתָא חֲדָא תְּלָתִין אַמִּין וּפְזִיתָא אַרְבַּע אַמִּין דִּירֵיעָתָא חֲדָא מִשְׁחָתָא חֲדָא לְחֲדָא עֲשָׂרֵי יְרִיעֵן:</p>	<p>אֹרְכוֹ הִירֵיעָה הָאַחַת שְׁלֹשִׁים בָּאֲמָה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאֲמָה הִירֵיעָה הָאַחַת מִדָּה אַחַת לְעֲשָׂתֵי עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת:</p>
<p>9 And thou shalt couple five curtains by themselves, and six curtains by themselves, and shalt double over the sixth curtain in the forefront of the tent.</p>	<p>וְתַלְפִּיף יָת חֲמִישׁ יְרִיעֵן לְחוּד וְיָת שֵׁשׁ יְרִיעֵן לְחוּד וְתִיעוֹף יָת יְרֵיעָתָא שְׁתִּיתִיתָא לְקָבִיל אַפִּי מִשְׁכָּנָא:</p>	<p>וְחִבַּרְתָּ אֶת-חֲמִשׁ הִירֵיעֹת לְבָד וְאֶת-שֵׁשׁ הִירֵיעֹת לְבָד וּכְפַלְתָּ אֶת-הִירֵיעָה הַשְּׁשִׁית אֶל-מוֹל פְּנֵי הָאֹהֶל:</p>

(5) מקבילות הלולאות אשה אל אחותה. שמור שתעשה הלולאות צמדה אחת, מכוונות הצדלתן זו מזו, וכמדתן ביריעה זו כן היא צבירתה, כשתפרוש חוצרת אלל חוצרת יהיו הלולאות של יריעה זו מכוונות כנגד לולאות של זו, והיו לשון מקבילות, זו כנגד זו, תרגומו של כנגד, לקבל. היריעות ארכן כ"ח ורחבן ארבע, וכשחבר חמש יריעות יחד נמצא רחבן כ', וכן החוצרת השנית. והמשכן ארכו שלשים מן המזרח למערב, שנאמר עשרים קרשים לפאת נגבה תימנה, וכן לכפון, וכל קרש אמה וחצי האמה, הרי שלשים מן המזרח למערב. רוחב המשכן מן הכפון לדרום עשר אמות, שנאמר ולירכתי המשכן ימה וגו', ושני קרשים למקצועות הרי עשר, וצמקומם אפרשם למקראות הללו. נותן היריעות ארכן לרחבו של משכן, עשר אמות אמצעיות לגג חלל רוחב המשכן, ואמה מכאן ואמה מכאן לעוצי ראשי הקרשים שעוציים אמה, נשתיירו ט"ז אמה, ח' לכפון וח' לדרום מכסות קומת הקרשים שגבהן עשר, נמצאו שתי אמות התחתונות מגולות. רחבן של יריעות ארבעים אמה כשהן מחוברות, עשרים אמה לחוצרת, שלשים מהן לגג חלל המשכן לארכו, ואמה כנגד עוצי ראשי הקרשים שצמערב, ואמה לכסות עוצי העמודים שצמזרם, שלא היו קרשים צמזרם אלא ד' (ברש"י ישן חמשה) עמודים, שהמקך פרוש ותלוי בזוין שבהן כמין וילון, נשתיירו ח' אמות התלוין על אחורי המשכן שצמערב, ושתי אמות התחתונות מגולות. זו מנאלתי בצרייתא דמסכת מדות, אלל צמסכת שבת (פרק הזורק נח), אין היריעות מכסות את עמודי המזרח, וט' אמות תלויות אחורי המשכן, והכתוב צפרשה זו מסייענו, ונתת את הפרוכת תחת הקרסים, ואם כדצרי הצרייתא הזאת, נמצאת פרוכת משוכה מן הקרסים ולמערב אמה: (6) קרסי זהב. פירמיל"ש צלע"ו ומכניסין ראשן אחד צלולאות שצחוצרת זו, וראשן אחד צלולאות שצחוצרת זו, ומחברן בהן: (7) יריעות עזים. מנוצה של עזים: לאהל על המשכן. לפרוש אותן על היריעות התחתונות: (8) שלשים באמה. שכשנותן ארכן לרוחב המשכן כמו שנתן את הראשונות, נמצאו אליו עודפות אמה מכאן ואמה מכאן, לכסות אחת מהשתי אמות שנאלרו מגולות מן הקרשים, והאמה התחתונה של קרש שאין היריעה מכסה אותה, היא האמה התחתונה צנקב האדן, שהאדנים גבהן אמה:

10	And thou shalt make fifty loops on the edge of the one curtain that is outmost in the first set, and fifty loops upon the edge of the curtain which is outmost in the second set.	וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים לָלֶאֱתָ עַל שַׁפֹּת הַיְרִיעָה הָאֶחָת הַקִּיצָנָה בַּחֲבֶרֶת וְחֲמִשִּׁים לָלֶאֱתָ עַל שַׁפֹּת הַיְרִיעָה הַחֲבֶרֶת הַשֵּׁנִית:	וְתַעֲבִיד חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עַל סַפְתָּא דִּירִיעָתָא חֲדָא בְּסַטְרָא בֵּית לֹפִי וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עַל סַפְתָּא דִּירִיעָתָא דְּבֵית לֹפִי תַנְיָנָא:
11	And thou shalt make fifty clasps of brass, and put the clasps into the loops, and couple the tent together, that it may be one.	וְעָשִׂיתָ קְרָסִי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים וְהִבַּאתָ אֶת־הַקְרָסִים בְּלָלֶאֱתָ וַחֲבַרְתָּ אֶת־הָאֹהֶל וְהָיָה אֶחָד:	וְתַעֲבִיד פּוּרְפִין דְּנְחֹשׁ חֲמִשִּׁין וְתַעֲלִיל יָת פּוּרְפִיאַ בְּעֲנוּבִיָּא וְתַלְפִיף יָת מִשְׁכְּנָא וְיִהְיֶה חֵד:
12	And as for the overhanging part that remaineth of the curtains of the tent, the half curtain that remaineth over shall hang over the back of the tabernacle.	וְסָרַח הָעֶדְף בִּירִיעֵת הָאֹהֶל חֲצִי הַיְרִיעָה הָעֶדְפָּת תִּסְרַח עַל אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן:	וְסָרַח דִּיתִיר וְיִרְיעָת מִשְׁכְּנָא פְּלָגוֹת יִרְיעָתָא דִּיתִירָא תִּסְרַח עַל אַחֲרֵי מִשְׁכְּנָא:
13	And the cubit on the one side, and the cubit on the other side, of that which remaineth over in the length of the curtains of the tent, shall hang over the sides of the tabernacle on this side and on that side, to cover it.	וְהָאֹמָה מִזֶּה וְהָאֹמָה מִזֶּה בְּעֶדְף בְּאֶרְךְ יִרְיעֵת הָאֹהֶל יִהְיֶה סְרוּחַ עַל־צְדֵי הַמִּשְׁכָּן מִזֶּה וּמִזֶּה לְכַסְתּוֹ:	וְאֹמָתָא מִכָּא וְאֹמָתָא מִכָּא בְּדִיתִיר בְּאֶרְךְ יִרְיעֵת מִשְׁכְּנָא יְהִי סְרוּחַ עַל סְטְרֵי מִשְׁכְּנָא מִכָּא וּמִכָּא לְכַסְיוּתֵיהּ:
14	And thou shalt make a covering for the tent of rams' skins dyed red and a covering of sealskins above.	וְעָשִׂיתָ מִכְסֵּה לָאֹהֶל עֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וּמִכְסֵּה עֹרֹת תַּחְשִׁים מְלֻמְעָלָה: (פ)	וְתַעֲבִיד חוּפָאָה דְּמִשְׁכִּי וְחוּפָאָה דְּמִשְׁכִּי סָגוּנָא מְלַעֲיָלָא:
15	And thou shalt make the boards for the tabernacle of acacia-wood, standing up.	וְעָשִׂיתָ אֶת־הַקְרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים:	וְתַעֲבִיד יָת דְּפִיאַ לְמִשְׁכְּנָא דְּאֵעִי שִׁטִּין קִימִין:

(9) וכפלת את היריעה הששית. העודפת צאלו העליונות יותר מן התחתונות: אל מול פני האהל. חצי רחבה היה חלוי, וכפול על המסך שצמורח כנגד הפתח, דומה לכלה נזועה המכוסה בצעיף על פניה:

(12) וסרח העודף ביריעות האהל. על יריעות המשכן. יריעות האהל הן העליונות של עזים, שקרוים אהל, כמו שנאמר בהן לאהל על המשכן, וכל אהל האמור בהן אינו אלא לשון גג, שמאחילות ומסככות על התחתונות, והן היו עודפות על התחתונות חצי היריעה למערב, שהחצי של יריעה אחת עשרה היתירה, היה נכפל אל מול פני האהל, נשאר שמי אמות רוחב חצי, עודף על רוחב התחתונות: תסרח על אחורי המשכן. לכסות ד' אמות שהיו מגולות בקרשים: אחורי המשכן. הוא צד מערבי, לפי שהפתח צמורח שהן פניו, ופון ודרום קרויין צדדין, לימין ולשמאל:

(13) והאמה מזה והאמה מזה. לנפון ולדרום: בעדף באורך יריעות האהל. שהן עודפות על אורך יריעות המשכן שמי אמות: יהיה סרוח על צדי המשכן. לנפון ולדרום, כמו שפירשתי למעלה. למדה תורה דרך ארץ, שיהא אדם חס על היפה:

(14) מכסה לאהל. לאותו גג של יריעות עזים, עשה עוד מכסה אחד של עורות חילים מאדמים, ועוד למעלה ממנו מכסה עורות תחשים, ואותן מכסאות לא היו מכסין אלא את הגג, ארכן ל' ורחבן י', אלו דברי רבי נחמיה. ולדברי רבי יהודה, מכסה אחד היה חלוי של עורות חילים מאדמים וחלוי של עורות תחשים:

(15) ועשית את הקרשים. היה לו לומר ועשית קרשים, כמו שנאמר בכל דבר ודבר, מהו הקרשים, מאותן העומדין ומויחדין לכן. יעקב אבינו נטע ארזים בצמרים, וכשמת, צוה לבניו להעלותם עמהם כשיאכלו ממצרים, ואמר להם שעתיד הקב"ה ללוות אותן לעשות משכן במדבר מעצי שטים, ראו שיהיו מזומנים צידכם, הוא שיסד הבצלי בפיוט שלו, טס מטע

16	Ten cubits shall be the length of a board, and a cubit and a half the breadth of each board.	עֶשֶׂר אַמּוֹת אָרְךְ הַקֶּרֶשׁ וְאַמָּה וְחֲצִי הָאֹמָה רֹחַב הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד: וְאִמָּתָא וּפְלָגוּת אִמָּתָא פּוֹתִיָא דְדָפָא חַד:	16
17	Two tenons shall there be in each board, joined one to another; thus shalt thou make for all the boards of the tabernacle.	שְׁתֵּי יָדוֹת לַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד מְשֻׁלָּבֹת אִשָּׁה אֶל-אַחֲתָהּ כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל קֶרֶשׁ הַמִּשְׁכָּן: תָּרִין צִירִין לְדָפָא חַד מְשֻׁלָּבִין חַד לְקַבִּיל חַד כֵּן תַּעֲבִיד לְכָל דְּפִי מִשְׁכָּנָא:	17
18	And thou shalt make the boards for the tabernacle, twenty boards for the south side southward:	וְעָשִׂיתָ אֶת-הַקֶּרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֶשְׂרִים קֶרֶשׁ לַפָּאָת נֹגֶבָה תִּימְנָה: וְתַעֲבִיד יָת דְּפִיא לְמִשְׁכָּנָא עֶשְׂרִין דְּפִין לְרוּחַ עֵיבֵר דְּרוּמָא:	18
19	And thou shalt make forty sockets of silver under the twenty boards: two sockets under one board for its two tenons, and two sockets under another board for its two tenons;	וְאַרְבַּעִים אֲדָנִי-כֶסֶף תַּעֲשֶׂה תַּחַת עֶשְׂרִים הַקֶּרֶשׁ שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת-הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתָיו וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת-הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתָיו: וְאַרְבַּעִין סְמָכִין תַּחַת עֶשְׂרִין דְּפִין תָּרִין סְמָכִין תַּחַת דְּפָא חַד לְתָרִין סְמָכִין תַּחַת דְּפָא חַד לְתָרִין צִירוֹהֵי:	19
20	and for the second side of the tabernacle, on the north side, twenty boards.	וּלְצִלָּע הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית לַפָּאָת צְפֹנָא עֶשְׂרִים קֶרֶשׁ: וְלִסְטֵר מִשְׁכָּנָא תִּנְיָנָא לְרוּחַ צְפוֹנָא עֶשְׂרִין דְּפִין:	20
21	And their forty sockets of silver: two sockets under one board, and two sockets under another board.	וְאַרְבַּעִים אֲדָנִיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד: וְאַרְבַּעִין סְמָכִיהוֹן דְּכֶסֶף תָּרִין סְמָכִין תַּחַת דְּפָא חַד וְתָרִין סְמָכִין תַּחַת דְּפָא חַד:	21

מוֹדָקִים קוֹרוֹת צִינֵי אֲרִזִּים, שְׁנוֹדְרוּ לִהְיוֹת מוֹכְנִים צִידֵם מִקּוֹדֵם לָכֵן: עֲצֵי שִׁטִּים עוֹמְדִים. אִישׁטַנְצִי"ש צִלָּע"ז שִׁיחַ אֹרֶךְ הַקֶּרָשִׁים זָקוּף לִמְעַלָּה בְּקִירוֹת הַמִּשְׁכָּן, וְלֹא תַעֲשֶׂה הַכְּתָלִים צָקְרָשִׁים שׁוֹכְצִים, לִהְיוֹת רוּחַ הַקֶּרָשִׁים לְגוֹצֵה הַכְּתָלִים קֶרֶשׁ עַל קֶרֶשׁ:

(16) עֶשֶׂר אַמּוֹת אֹרֶךְ הַקֶּרֶשׁ. לְמַדְנוּ, גִּבְהוּ שֶׁל מִשְׁכָּן עֶשֶׂר אַמּוֹת: וְאַמָּה וְחֲצִי הָאֹמָה רוּחַב. לְמַדְנוּ, אֲרֻכּוֹ שֶׁל מִשְׁכָּן לְכִי קֶרָשִׁים שִׁיחֵי צְפֹנָא וְצִדְרוֹ מִן הַמִּזְרָח לַמַּעֲרָב, לִי אִמָּה:

(17) שְׁתֵּי יָדוֹת לַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד. הִיא חוֹרֵץ אֶת הַקֶּרֶשׁ מִלְּמַטָּה בְּאִמְנָעוֹ צְגוּזָה אִמָּה, וּמִנִּיחַ רִבְעֵי רַחְבּוֹ מִכָּאן וּרְבִיעֵי רַחְבּוֹ מִכָּאן, וְהֵן הַיָּדוֹת, וְהַחֲרִיץ חֲצִי רוּחַ הַקֶּרֶשׁ בְּאִמְנָע, (רָצוּנוֹ לּוֹמֵר, קֶרֶשׁ נִקְרָא מִה שֶׁנִּשְׁאָר לְאַחַר שֶׁחֲרִץ מִכָּאן וּמִכָּאן, וְאִזְ נִשְׁאָר רוּחַב אִמָּה, נִמְנָא חֲצִי רוּחַב הַקֶּרֶשׁ שֶׁבְּאִמְנָע הוּא חֲצִי אִמָּה. וְכֵן פִּירֵשׁ רַש"י בַּהֲדִיא צִי' הַזֹּרֵק (שְׂצַת דָּף ז"ח): שֶׁהַחֲרִיץ בְּאִמְנָע רַחֵב חֲצִי אִמָּה, וְהִיא חוֹרֵץ רִבְעִית אִמָּה מִכָּל צֶדֶד, וְכֵן כָּל שִׁפְתְּ אֶדָן הִיא רוּחַב רִבְעִית אִמָּה. וְדוּק הֵיטֵב וְאִז סָרָה תְּלוּגַת הַרְמָצִין וּמִתִּיהָתּוּ מִסּוּלָקָת) וְאוֹתָן הַיָּדוֹת מִכְּנִים בְּאִדָּנִים שֶׁהֵיוּ חֲלוּלִים, וְהָאִדָּנִים גִּבְהֵן אִמָּה, וְיוֹשְׁבֵים רְצוּפִים מ' זֶה אֵלָּל זֶה, וְיָדוֹת הַקֶּרֶשׁ הַנִּכְנָסוֹת בְּחִלְלֵי הָאִדָּנִים חֲרוּצוֹת מִשְׁלֶשֶׁה צִדֵּיהֶן, רוּחַב הַחֲרִיץ כְּעוֹבֵי שִׁפְתְּ הָאֶדָן, שִׁכְסָה הַקֶּרֶשׁ אֶת כָּל רֹאשׁ הָאֶדָן, שֶׁאֵל לֹא כֵן נִמְנָא רִיחַ בֵּין קֶרֶשׁ לְקֶרֶשׁ כְּעוֹבֵי שִׁפְתְּ שְׁנֵי הָאִדָּנִים שִׁפְסִיקוּ בִּינֵיהֶם, וְהוּא שֶׁנִּאֲמַר וַיְהִי פֶלֶאֱמִים מִלְּמַטָּה, שִׁחְרוֹץ אֶת צִדֵּי הַיָּדוֹת כְּדִי שִׁתְּחַצְרוּ הַקֶּרָשִׁים זֶה אֵלָּל זֶה: מְשׁוּלָּבוֹת. עֲשׂוּיֹת כְּמִין שְׁלִיצוֹת סוּלָם, מוֹצִדְלוֹת זֶה מִזֶּה, וּמִשּׁוּפִין רֹאשֵׁיהֶם לִיכְנֵס בְּחוֹךְ חִלְלֵי הָאֶדָן, כְּשֶׁלִּיצָה הַנִּכְנָסָה בְּנִקְבַּ עֲמוּדֵי הַסּוּלָם: אִשָּׁה אֶל אַחֲתָהּ. מְכוּוֹנוֹת זֶה כְּנִגַּד זֶה, שִׁיחֵי חֲרִיכָה שֵׁים זֶה כְּמַדָּת זֶה, כְּדִי שֶׁלֹא יִהְיוּ שְׁתֵּי יָדוֹת זֶה מִשּׁוֹכָה לְצֶד פָּנִים זֶה מִשּׁוֹכָה לְצֶד חוּץ צְעוּבֵי הַקֶּרֶשׁ שֶׁהוּא אִמָּה, וּמִרְגּוֹם שֶׁל יָדוֹת צִירִין, לְפִי שְׁדוּמוֹת לְצִירֵי הַדֵּלֶת הַנִּכְנָסִים בְּחוּרֵי הַמִּפְתָּן:

(18) לַפָּאָת נֹגֶבָה תִּימְנָה. אֵין פָּאָה זֶה לְשׁוֹן מִקְנוֹעַ, אֲלֵא כָּל הַרוּחַ קְרוּיָה פָּאָה, כְּתַרְגוּמוֹ לְרוּחַ עֵיבֵר דְּרוּמָא:

22	And for the hinder part of the tabernacle westward thou shalt make six boards.	וְלִירְכְתֵי הַמִּשְׁכָּן יָמָּה תַעֲשֶׂה וְלִסְפֵי מִשְׁכָּנָא מַעֲרָבָא תַעֲבִיד שְׁתָּא דְּפִין:	22	וְלִירְכְתֵי הַמִּשְׁכָּן יָמָּה תַעֲשֶׂה וְלִסְפֵי מִשְׁכָּנָא מַעֲרָבָא תַעֲבִיד שְׁתָּא דְּפִין:
23	And two boards shalt thou make for the corners of the tabernacle in the hinder part.	וּשְׁנֵי קָרְשִׁים תַעֲשֶׂה לַמִּקְצֵעַת וּתְרִין דְּפִין תַעֲבִיד לְזוּיֹת מִשְׁכָּנָא בְּסוֹפָהוֹן:	23	וּשְׁנֵי קָרְשִׁים תַעֲשֶׂה לַמִּקְצֵעַת וּתְרִין דְּפִין תַעֲבִיד לְזוּיֹת מִשְׁכָּנָא בְּסוֹפָהוֹן:
24	And they shall be double beneath, and in like manner they shall be complete unto the top thereof unto the first ring; thus shall it be for them both; they shall be for the two corners.	וַיְהִי תַאֲמֵם מִלְמָטָה וַיַּחֲדּוּ וַיְהִי תַמִּים עַל־רָאשׁוֹ אַל־הַטְּבַעַת הָאֶחָת כֵּן יִהְיֶה לְשְׁנֵיהֶם לְשֵׁנֵי הַמִּקְצֵעַת יְהִי: וַיְהִי מִכּוֹנִין מִלְרַע וּכְחֵדָא יְהִי מִכּוֹנִין עַל רִישֵׁיהוֹן בְּעִזְקָתָא חֵדָא כֵּן יְהִי לְתַרְוֵיהוֹן לְתַרְתֵּין זְוִיִּין יְהִי:	24	וַיְהִי תַאֲמֵם מִלְמָטָה וַיַּחֲדּוּ וַיְהִי תַמִּים עַל־רָאשׁוֹ אַל־הַטְּבַעַת הָאֶחָת כֵּן יִהְיֶה לְשְׁנֵיהֶם לְשֵׁנֵי הַמִּקְצֵעַת יְהִי: וַיְהִי מִכּוֹנִין מִלְרַע וּכְחֵדָא יְהִי מִכּוֹנִין עַל רִישֵׁיהוֹן בְּעִזְקָתָא חֵדָא כֵּן יְהִי לְתַרְוֵיהוֹן לְתַרְתֵּין זְוִיִּין יְהִי:
25	Thus there shall be eight boards, and their sockets of silver, sixteen sockets: two sockets under one board, and two sockets under another board.	וַיְהִי תַמְנֵי קָרְשִׁים וְאַדְנִיתָם כֶּסֶף שִׁשָּׁה עָשָׂר אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד:	25	וַיְהִי תַמְנֵי קָרְשִׁים וְאַדְנִיתָם כֶּסֶף שִׁשָּׁה עָשָׂר אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד:
26	And thou shalt make bars of acacia-wood: five for the boards of the one side of the tabernacle,	וְעָשִׂיתָ בָּרִיחִם עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשָּׁה צֵלַע־הַמִּשְׁכָּן חֲמִשָּׁה לְדָפֵי סֵטֶר מִשְׁכָּנָא חֵדָא:	26	וְעָשִׂיתָ בָּרִיחִם עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשָּׁה צֵלַע־הַמִּשְׁכָּן חֲמִשָּׁה לְדָפֵי סֵטֶר מִשְׁכָּנָא חֵדָא:

(22) ולירכתי. לשון סוף, כתרומתו ולספי. ולפי שהפתח במזרח קרוי מזרח פנים והמערב אחורים, וזהו סוף, שהפנים הוא הראש: תעשה ששה קרשים. הרי ט' אמות רוחב:

(23) ושני קרשים תעשה למקצעת. אחד למקצוע צפונית מערבית ואחד למערבית דרומית, כל שמונה קרשים בצד אחד הן, אלא שאלו השתים אינן בחלל המשכן, אלא חצי אמה מזו וחצי אמה מזו נראות בחלל להשלים רחבו לעשר, והאמה מזה והאמה מזה, באות כנגד אמות עובי קרשי המשכן הפון והדרום, כדי שיהא המקצוע מבחוץ שוה:

(24) ויהיו תואמים מלמטה. כל הקרשים תואמים זה לזה מלמטה, שלא יפסיק עובי שפת שני האדנים ביניהם להרחיקן זו מזו, וזה שפרשתי, שיהיו ירידות חרוצים מלדיהן, שיהא רוחב הקרש בולט ללדי חוץ לידי הקרש, לכסות את שפת האדן, וכן הקרש שאלו, ומלאו תואמים זה לזה, וקרש המקצוע שבצד המערב, חרוץ לרחבו בעציו כנגד חריץ של קרש הצפוני והדרומי, כדי שלא יפרידו האדנים ביניהם: ויחדו יהיו תמים. כמו תאומים: על ראשו. של קרש: אל הטבעת האחת. כל קרש וקרש היה חרוץ מלמעלה ברחבו שני חריצין בשני לדי כמו עובי טבעת, ומכניסו בטבעת אחת, נמלא מתאים לקרש שאלו. אבל אותן טבעות לא ידעתי אם קצעות הן אם מוטולטלות. ובקרש שבמקצוע היה טבעת בעובי הקרש (נראה כי מלות הדרומי והצפוני אלמטה קאי, ורואה לומר שהדרומי והצפוני וראש קרש כו' נכנס לתוכו, ומה שכתב היה טבעת בעובי קרש, רואה לומר בעובי קרש המערבי. ודו"ק) הדרומי והצפוני, וראש קרש המקצוע שבצד מערב נכנס לתוכו, נמלאו שני הכתלים מחוברים: כן יהיה לשניהם. לשני הקרשים שבמקצוע, לקרש שבסוף פון ולקרש המערבי, וכן לשני המקצועות: (25) והיו שמונה קרשים. הן האמורות למעלה תעשה ששה קרשים ושני קרשים תעשה למקצועות, נמלאו שמונה קרשים בצד מערבי. כך שנויה במשנה מעשה סדר הקרשים במלאכת המשכן. היה עושה את האדנים חלולים, וחורץ את הקרש מלמטה רביע מכאן ורביע מכאן, והחריץ חציו באמצע, ועשה לו שתי ידות כמין שני חמוקין (ולי נראה שהגרסא כמין שני חווקין) כמין שני שליכות סולם המוצללות זו מזו, ומשופות להכנס בחלל האדן כשליצה הנכנסת בנקב עמודי הסולם, והוא לשון משולצות, עשויות כמין שליצה, ומכניסן לחוך שני אדנים, שנאמר שְׁנֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים (שמות לו, ל), וחורץ את הקרש מלמעלה אצבע מכאן ואצבע מכאן, ונותן לחוך טבעת אחת של זהב, כדי שלא יהיו נפרדין זה מזה, שנאמר ויהיו תואמים מלמטה וגו', כך היא המשנה, והפירוש שלה העתי למעלה בצד המקראות:

(26) בריחם. כתרומתו עֲרִין, ובלע"ז אשפרי"ש חמשה לקרשי צלע המשכן. אלו ה', ג' הן, אלא שהצריח העליון והתחתון עשוי משתי חתיכות, זה מצריח עד חצי הכותל וזה מצריח עד חצי הכותל, זה נכנס בטבעת מלד זה וזה נכנס בטבעת מלד זה, עד שמגיעין זה לזה, נמלא שעליון ותחתון שנים שהן ארבע, אבל האמצעי ארכו כנגד כל הכותל, ומצריח מקצה הכותל

27	and five bars for the boards of the other side of the tabernacle, and five bars for the boards of the side of the tabernacle, for the hinder part westward;	וְחֻמֶּשֶׁה בְּרִיחֵם לְקִרְשֵׁי צֹלַע־ הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִיָּת וְחֻמֶּשֶׁה בְּרִיחֵם לְקִרְשֵׁי צֹלַע הַמִּשְׁכָּן לַיִּרְכָתֹם יָמָה:	27
28	and the middle bar in the midst of the boards, which shall pass through from end to end.	וְהַבְּרִיחַ הַתִּיכָן בְּתוֹךְ הַקִּרְשִׁים מִבְּרֶחַ מִן־הַקְּצֵה אֶל־הַקְּצֵה:	28
29	And thou shalt overlay the boards with gold, and make their rings of gold for holders for the bars; and thou shalt overlay the bars with gold.	וְאֶת־הַקִּרְשִׁים תַּצְפֶּה זָהָב וְאֶת־ טַבַּעְתֵּיהֶם תַּעֲשֶׂה זָהָב בָּתִּים לְבְרִיחֵם וְצִפִּיתָ אֶת־הַבְּרִיחִם זָהָב:	29
30	And thou shalt rear up the tabernacle according to the fashion thereof which hath been shown thee in the mount.	וְהִקְמַתָּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן כַּמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר הִרְאִיתָ בְּהָר־הַהוּא (ס)	30
31	And thou shalt make a veil of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen; with cherubim the work of the skilful workman shall it be made.	וְעָשִׂיתָ פָּרֹכֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב יַעֲשֶׂה אֹתָהּ כָּרָבִים:	חמישי כ
32	And thou shalt hang it upon four pillars of acacia overlaid with gold, their hooks being of gold, upon four sockets of silver.	וְנָתַתָּה אֹתָהּ עַל־אַרְבָּעָה עַמֻּדֵי שִׁטִּים מְצֻפִּים זָהָב וְנִיחֵם זָהָב עַל־אַרְבָּעָה אֲדָנֵי־כֶסֶף:	32

ועד קצהו, שנאמר והצריח התיכון וגו' מצריח מן הקצה אל הקצה, שהעליונים והתחתונים היו להן טבעות בקרשים להכנס לתוכן, שמי טבעות לכל קרש, משולשים צמוך עשר אמות של גובה הקרש, חלק אחד מן הטבעות העליונה ולמעלה, וחלק אחד מן התחתונה ולמטה, וכל חלק הוא רביע אורך הקרש, ושני חלקים בין טבעת לטבעת, כדי שיהיו כל הטבעות מכוונות זו כנגד זו, אצל הצריח התיכון אין טבעות, אלא הקרשים נקובין צעוצים, והוא נכנס בהם דרך הנקבים שהם מכוונין זה מול זה, וזהו שנאמר צמוך הקרשים. הצריחים העליונים והתחתונים שצפון ושדרוס, אורך כל אחת ט"ו אמה, והתיכון ארכו ל' אמה, וזהו מן הקצה אל הקצה, מן המזרח ועד המערב, וה' צריחים שצמערב אורך העליונים והתחתונים ו' אמות, והתיכון ארכו י"ב, כנגד רוחב ח' קרשים, כך היא מפורשת במלאכת המשכן (שבת נ"ח):

(29) בתים לבריהם. הטבעות שמעשה בהן יהיו צמים להכניס בהן הצריחים: וצפית את הבריהם זהב. לא שהיה הזהב מדובק על הצריחים, שאין עליהם שום צפוי, אלא בקרש היה קובע כמין צ' פיפיות של זהב כמין צ' סדקי קנה חלול, וקובען אצל הטבעות לכאן ולכאן, ארכן ממלא את רוחב הקרש מן הטבעת לכאן וממנה לכאן, והצריח נכנס לתוכו, וממנו לטבעת, ומן הטבעת לפה השני, נמצאו הצריחים מצופים זהב כשהן תחוצין בקרשים, והצריחים הללו מצווח היו בולטות. הטבעות והפיפיות לא היו נראות צמוך המשכן, אלא כל הכותל חלק מצפנים:

(30) והקמת את המשכן. לאחר שיגמור, הקימהו: הראית בהר. קודם לכן, שאני עמיד ללמדך ולהראותך סדר הקמתו: (31) פרוכת. לשון מחילה הוא, ובלשון חכמים פרגוד, דבר המצדיל בין המלך ובין העם: תכלית וארגמן. כל מין ומין היה כפול, בכל חוט וחוט ו' חוטין: מעשה חושב. כבר פרשתי שזו היא אריגה של שתי קירות, והצירוף שמשני עזריה אינן דומין זה לזה: כרבים. צירוף של צריות יעשה זה.

(32) ארבעה עמודי שטים. ד' עמודים מקועים צמוך ד' אדנים, ואונקליות קצועין בהן, עקומין למעלה להושיב עליהן

33	<p>And thou shalt hang up the veil under the clasps, and shalt bring in thither within the veil the ark of the testimony; and the veil shall divide unto you between the holy place and the most holy.</p>	<p>וְנִתְּנָה אֶת־הַפָּרֹכֶת תַּחַת הַקְּרָסִים וְהִבֵּאתָ שָׁמָּה מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְהִבְדִּילָהּ הַפָּרֹכֶת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקֹּדָשִׁים:</p>	33
34	<p>And thou shalt put the ark-cover upon the ark of the testimony in the most holy place.</p>	<p>וְנִתְּנָה אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת בַּקֹּדֶשׁ הַקֹּדָשִׁים:</p>	34
35	<p>And thou shalt set the table without the veil, and the candlestick over against the table on the side of the tabernacle toward the south; and thou shalt put the table on the north side.</p>	<p>וְשַׂמְתָּ אֶת־הַשֻּׁלְחָן מִחוּץ לַפָּרֹכֶת וְאֶת־הַמְּנֹרָה נֹכַח הַשֻּׁלְחָן עַל צֵלַע הַמִּשְׁכָּן תִּימָנָה וְהַשֻּׁלְחָן תַּתָּן עַל־צֵלַע צָפוֹן:</p>	35
36	<p>And thou shalt make a screen for the door of the Tent, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours.</p>	<p>וַעֲשִׂיתָ מָסָךְ לַפֶּתַח הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁוֹר מַעֲשֵׂה רֶקֶם:</p>	36
37	<p>And thou shalt make for the screen five pillars of acacia, and overlay them with gold; their hooks shall be of gold; and thou shalt cast five sockets of brass for them.</p>	<p>וַעֲשִׂיתָ לַמָּסָךְ חֲמִשָּׁה עַמֻּדֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב וְיָהָם זָהָב וְצִקְתָּ לָהֶם חֲמִשָּׁה אֲדָנִי נְחֹשֶׁת: (ס)</p>	37
XXVII	<p>And thou shalt make the altar of acacia-wood, five cubits long, and five cubits broad; the altar shall be four-square; and the height thereof shall be three cubits.</p>	<p>וַעֲשִׂיתָ אֹת־הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשַּׁת אַמּוֹת אָרְדָּה וְחֲמִשַּׁת אַמּוֹת רָחֵב רְבֹעַ וְיָהִי הַמִּזְבֵּחַ וּשְׁלֹשׁ אַמּוֹת קִמְתּוֹ:</p>	ששי

כלונס שראש הפרוכת כרוך צה, והאונקליות הן הווין, שהרי כמין ווין הן עשויים, והפרוכת ארכה י' אמות לרחבו של משכן, ורחבה י' אמות כגבהן של קרשים, פרוסה צלשים של משכן, שיהא הימנה ולפנים עשר אמות, והימנה ולחוץ כ' אמה, נמצא בית קדשי הקדשים עשר על עשר, שנאמר וְנִתְּנָה אֶת הַפָּרֹכֶת פֶּסַח הַקְּרָסִים, המחצרים את שתי חוצרות של יריעות המשכן, ורוחב החוצרת כ' אמה, וכשפרשם על גג המשכן מן הפתח למערב, כלמה צבני שלישי המשכן, והחוצרת השנית כסתה שלישו של משכן, והמותר תלוי לאחוריו לכסות את הקרשים:

(35) ושמות את השלחן. שלחן צנפון, משוך מן הכותל הצפוני שתי אמות ומחצה, ומנורה צדדו, משוכה מן הכותל הדרומי שתי אמות ומחצה, ומזבח הזהב נחון כנגד אויר שבין שלחן למנורה, משוך קמעא כלפי המזרח, וכולם נחונים מן חצי המשכן ולפנים. כיצד, אורך המשכן מן הפתח לפרוכת עשרים אמה, המזבח והשלחן והמנורה משוכים מן הפתח לצד מערב עשר אמות:

(36) ועשית מסך. וילון, הוא מסך כנגד הפתח, כמו שֶׁקֶס צִעְלו (איוב א, י), לשון מגין: מעשה רוקם. הצורות עשויות צו מעשה מחט, כפרצוף של עבר זה כך פרצוף של עבר זה: רוקם. שם האומן ולא שם האומנות, ותרגומו עובד זָיִיר, ולא עובד ליור. מדת המסך כמדת הפרוכת י' אמות על י' אמות:

2	<p>וְעָשִׂיתָ קַרְנֹתָיו עַל אַרְבַּע פְּנֵיָיו מִמָּנֹה תַהֲיִין קַרְנֵיהֶם וְצִפִּיתָ אֹתָם נְחֹשֶׁת:</p>	2
3	<p>וְעָשִׂיתָ סִירְתּוֹ לְדֹשְׁנוֹ וְיַעֲוִי וּמִזְרָקָתּוֹ וּמִזְלָגָתּוֹ וּמִחֲתָתּוֹ לְכָל-כֵּלָיו תַּעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת:</p>	3
4	<p>וְעָשִׂיתָ לוֹ מִכְבָּר מַעֲשֶׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת וְעָשִׂיתָ עַל-הָרֶשֶׁת אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי נְחֹשֶׁת עַל אַרְבַּע קְצוֹתָיו:</p>	4
5	<p>וְנָתַתָּה אֹתָהּ תַּחַת פְּרָכָב הַמְּזוֹבַח מִלְמַטָּה וְהִיְתָה הָרֶשֶׁת עַד חֲצֵי הַמְּזוֹבַח:</p>	5

(1) ועשית את המזבח וגו'. ושלש אמות קומתו. דברים ככתנן, דברי רבי יהודה, רבי יוסי אומר, נאמר כאן רצוע ונאמר בפנימי רצוע, מה להלן גזהו פי שנים כארכו, אף כאן גזהו פי שנים כארכו, ומה אני מקיים ושלש אמות קומתו, משפת סוצב ולמעלה (זכאים נט):

(2) ממנו תהיין קרנותיו. שלא יעשם לצדם ויחצרו בו: וצפית אותו נחושת. לכפר על עוונות מצח, שנאמר ומִקֶּדֶךָ נְחֹשֶׁת (ישעיה מח, 7):

(3) סירותיו. כמין יורות: לדשנו. להסיר דשנו לתוכה, והוא שתרגס אונקלוס למספִי קטמיה, לספות הדשן לתוכס, כי יש מלות בלשון עברית מלה אחת מתחלפת בפתרון, לשמש בנין וסחירה כמו וַשָּׁרֵשׁ שָׁרְשָׁיָהּ (תהלים פ, י), וְאֵיל מִשְׁרִישׁ (איוב ה, ג), וחלופו, וְכָל תְּבוּאָתִי תִשָּׂרֵשׁ (שם לא, יב). וכמוהו בְּעַפְיָהּ פָּרִיָהּ (ישעיה יז, ו), וחלופו מִקְּעָף פֶּאֶרְהָ (שם י, לג), מפשח סעיפיה. וכמוהו וְהָאֶתְרוֹן עֲלָמוֹ (ירמיה ג, יז), שבר ענמיו. וכמוהו וַיִּסְקְלֵהוּ צֶאֱזִינִים (מלכים א-כא, יג), וחלופו סִקְלֹו מִאֶצֶן (ישעיה סב, י), הסירו אצניה, וכן וַיַּעֲזְבֵהוּ וַיִּסְקְלֵהוּ (שם ה, צ). אף כאן לדשנו להסיר דשנו, ובלע"ז אֶדְשֶׁדֶר"ר ויעיו. כתרומו, מגרפות שנוטל זה הדשן, והן כמין כסוי קדרה של מתכת דק, ולו בית יד, ובלע"ז ויד"ל ומזרקותיו. לקבל זהם דם הזבחים: ומזלגותיו. כמין אונקליות כפופים, ומכה זהם בצבר ונתחצים בו, ומתהפכין בהן על גחלי המערכה שיהא ממנה שריפתן, ובלע"ז קרואינ"ש ובלשון חכמים נזירות: ומחתותיו. בית קבול יש להם, ליטול בהן גחלים מן המזבח לשאתם על מזבח הפנימי לקטרת, ועל שם חתייתן קרויים מחתות, כמו לקחות אֵשׁ מִקֶּדֶךָ (ישעיה ל, יד), לשון שאיבת אש ממקומה, וכן הַיִּתְּסָה אֵשׁ אֵשׁ בְּחִיקוֹ (משלי כז, כז): לכל כליו: כמו כל כליו:

(4) מכבר. לשון כברה שקורין קריבל"ש (זיעב) כמין לבוש עשוי לו למזבח, עשוי חורין חורין כמין רשת, ומקרא זה מסורס, וכה פתרונו, ועשית לו מכבר נחושת מעשה רשת:

(5) כרכב המזבח. סוצב, כל דבר המקיף סביב בעגול קרוי כרכב, כמו ששנינו בהכל שוחטין (חולין כה), אלו הן גולמי כלי עץ, כל שעמיד לשוף ולכרכב, והוא כמו שעושין חריצין עגולין בקרשי דפני החיצות וספסלי העץ, אף למזבח עשה חריץ סביבו, והיה רחבו אמה בדפנו לנוי, והוא לסוף שלש (ס"א שש) אמות של גבהו, כדברי האומר גזהו פי שנים כארכו, הא מה אני מקיים ושלש אמות קומתו, משפת סוצב ולמעלה, אבל סוצב להלן הכהנים, לא היה למזבח הנחשת, אלא על ראשו לפנים מקרנותיו, וכן שנינו בזבחים (סב, צ). איזהו כרכוב, צין קרן לקרן, והיה רוחב אמה ולפנים מהן אמה של הלך רגלי הכהנים, שתי אמות הללו קרויים כרכוב. ודקדקנו שם, והכתיב תחת כרכוב המזבח מלמטה, למדנו שהכרכוב בדפנו הוא ולבוש המכבר תחתיו, ומיץ המתרחץ, תרי הוי, חד לנוי, וחד לכהנים דלא ישתרבו, זה שדפון לנוי היה, ומתחתיו הלצישו המכבר, והגיע רחבו עד חצי המזבח, נמצא שהמכבר רחב אמה, והוא היה סימן לחצי גבהו, להצדיל צין דמים העליונים לדמים התחתונים, וכנגדו עשו למזבח בית עולמים, דוגמת חוט הסקרא באמצעו. וכבש שהיו עולין בו, אף על פי שלא פירשו בענין זה, כבר

6	And thou shalt make staves for the altar, staves of acacia-wood, and overlay them with brass.	וַעֲשִׂיתָ בָּדִים לַמִּזְבֵּחַ בְּדֵי עֲצֵי אַרְיֵה וְדָעִי שֵׁטִין וְתַחֲפֵי יָתִיהוֹן נְחָשָׁא:	6
7	And the staves thereof shall be put into the rings, and the staves shall be upon the two sides of the altar, in bearing it.	וְהוֹבֵא אֶת-בְּדָיו בַּטְּבַעַת וְהָיוּ הַבָּדִים עַל-שְׁתֵּי צַלְעֵת הַמִּזְבֵּחַ בְּשֵׂאת אֹתוֹ:	7
8	Hollow with planks shalt thou make it; as it hath been shown thee in the mount, so shall they make it.	נָכוֹב לַחֹת תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ כְּאֲשֶׁר הִרְאָה אֹתְךָ בְּהָר הַזֶּה יַעֲבֹדוּן:	8
9	And thou shalt make the court of the tabernacle: for the south side southward there shall be hangings for the court of fine twined linen a hundred cubits long for one side.	וַעֲשִׂיתָ אֶת חֲצֵר הַמִּשְׁכָּן לַפָּאָת נֶגֶב-תֵּימָנָה קָלָעִים לַחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזָר מֵאָה בְּאֹמֶה אַרְבֵּי לַפָּאָה הָאֶחָת:	9
10	And the pillars thereof shall be twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets shall be of silver.	וְעַמֻּדָיו עֶשְׂרִים וְאֲדָנֵיהֶם עֶשְׂרִים נְחָשֶׁת וְנִי הָעַמֻּדִים וְחֲשֻקֵּיהֶם כֶּסֶף:	10
11	And likewise for the north side in length there shall be hangings a hundred cubits long, and the pillars thereof twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver.	וְכֵן לַפָּאָת צָפוֹן בְּאֶרֶץ קָלָעִים מֵאָה אַרְבֵּי וְעַמֻּדָיו עֶשְׂרִים וְאֲדָנֵיהֶם עֶשְׂרִים נְחָשֶׁת וְנִי הָעַמֻּדִים וְחֲשֻקֵּיהֶם כֶּסֶף:	11

שמענו בפרשת מזבח אדמה תעשה לי, ולא תעלה במעלות, לא תעשה לו מעלות ככזב שלו אלא כזב חלק, למדנו שהיה לו כזב. כך שנינו במכילתא (בחדש פ"א). ומזבח אדמה הוא מזבח הנחשת, שהיו ממלאין חללו אדמה במקום חנייתו, והכזב היה בדרום המזבח, מובדל מן המזבח מלא חוט השערה, ורגליו מגיעין עד אמה סמוך לקלעי החצר שבדרום, כדברי האומר י' אמות קוממו. ולדברי האומר דברים כחצו, ג' אמות קוממו, לא היה אורך הכזב אלא י' אמות, כך מלאתי במשנה מ"ט מדות, וזה שהיה מובדל מן המזבח מלא החוט, במסכת זבחים (סז:). למדנו מן המקרא:

- (7) בשבעות. בארבע טבעות שנעשו למכזר:
 (8) נבוב לוחות. כתרומתו תליל לוחין, לוחות עצי שטים מכלל ז' והחלל באמצע, ולא יהא כולו עץ אחד, שיהא עציו ה' אמות על ה' אמות, כמין סדן:
 (9) קלעים. עשויין כמין קלעי ספינה נקבים נקבים, מעשה קליעה ולא מעשה אורג, ותרומתו כקדין כתרומתו של מכזר המתורגס סקדא לפי שהן מנוקצין ככזרה: לפאה האחת. כל הרוח קרוי פאה:
 (10) ועמודיו עשרים. חמש אמות בין עמוד לעמוד: ואדניהם. של העמודים נחשת, האדנים יושבים על הארץ, והעמודים תקועין לתוכן, היה עושה כמין קונדסין שקורין פלא"ש, ארכו ו' טפחים ורחבו ג', וטבעת נחשת קבוע בו באמצעו, וכורך שפת הקלע סביביו במיתרים כנגד כל עמוד ועמוד, וחולה הקונדס דרך טבעתו באונקליות שבועמוד העשוי כמין וי"ו, ראשו זקוף למעלה וראשו אחד תקוע בעמוד, כאותן שעושין להציב דלתות שקורין גומי"ש, ורחב הקלע חלוי מלמטה, והיא קומת מחיצות החצר: ווי העמודים. הם האונקליות: וחשוקיהם. מוקפות היו העמודים בחוטי כסף סביב, ואיני יודע אם על פני כולן, אם בראשם, ואם באמצעם, אך יודע אני שחשוק לשון חגורה, שכן מצינו בפילגש בגבעה, וְעָמַד וְקָמַד תְּמוּרָה שְׂבוּשִׁים (שופטים יט, י), תרגומו חשוקים:

12	And for the breadth of the court on the west side shall be hangings of fifty cubits: their pillars ten, and their sockets ten.	וּפִתְיָא דְּדִרְתָּא לְרוּחַ מְעַרְבָא סְרְדֵי חֲמִשִּׁין אַמִּין עֲמוּדֵיהוֹן עֲשָׂרָא וְסֻמְכֵיהוֹן עֲשָׂרָא:	וְרֹחַב הַחֲצֵר לַפָּאֵת־יָם קִלְעִים חֲמִשִּׁים אַמָּה עֲמֻדֵיהֶם עֲשָׂרָה וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרָה:	12
13	And the breadth of the court on the east side eastward shall be fifty cubits.	וּפִתְיָא דְּדִרְתָּא לְרוּחַ קְדוּמָא מִדְּנִחָא חֲמִשִּׁין אַמִּין:	וְרֹחַב הַחֲצֵר לַפָּאֵת קִדְמָה מִזְרְחָה חֲמִשִּׁים אַמָּה:	13
14	The hangings for the one side [of the gate] shall be fifteen cubits: their pillars three, and their sockets three.	וְחֲמִישׁ עֲשָׂרֵי אַמִּין סְרְדֵי לְעִבְרָא עֲמוּדֵיהוֹן תְּלָתָא וְסֻמְכֵיהוֹן תְּלָתָא:	וְחֲמִישׁ עֲשָׂרָה אַמָּה קִלְעִים לְכַתְּףָ עֲמֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנִיָּהֶם שְׁלֹשָׁה:	14
15	And for the other side shall be hangings of fifteen cubits: their pillars three, and their sockets three.	וּלְעִבְרָא תְּנִינָא חֲמִישׁ עֲשָׂרֵי סְרְדֵין עֲמוּדֵיהוֹן תְּלָתָא וְסֻמְכֵיהוֹן תְּלָתָא:	וּלְכַתְּףָ הַשְּׂנִיית חֲמִישׁ עֲשָׂרָה קִלְעִים עֲמֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנִיָּהֶם שְׁלֹשָׁה:	15
16	And for the gate of the court shall be a screen of twenty cubits, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours: their pillars four, and their sockets four.	וּלְתַרְע דְּרִתָּא פְּרָסָא עֲשָׂרִין אַמִּין דְּתַכְלָא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעָ זָהָבִי וְבוּץ שְׂזִיר עוֹבֵד צִיִּיר עֲמוּדֵיהוֹן אַרְבַּעָא וְסֻמְכֵיהוֹן אַרְבַּעָא:	וּלְשַׁעַר הַחֲצֵר מִסְכָּו עֲשָׂרִים אַמָּה תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר מַעֲשֵׂה רָקִם עֲמֻדֵיהֶם אַרְבָּעָה וְאַדְנִיָּהֶם אַרְבָּעָה:	16
17	All the pillars of the court round about shall be filleted with silver; their hooks of silver, and their sockets of brass.	כָּל עֲמוּדֵי דְּרִתָּא סְחֹר סְחֹר מְכֻבָּשִׁין כֶּסֶף וְוִיהוֹן כֶּסֶף וְסֻמְכֵיהוֹן דְּנִחָשָׂא:	כָּל־עֲמוּדֵי הַחֲצֵר סָבִיב מְחֻשָּׁקִים כֶּסֶף וְוִיָּהֶם כֶּסֶף וְאַדְנִיָּהֶם נְחֹשֶׁת:	מפטיר 17
18	The length of the court shall be a hundred cubits, and the breadth fifty every where, and the height five cubits, of fine twined linen, and their sockets of brass.	אֵוֶרְכָּא דְּדִרְתָּא מֵאָה אַמִּין וּפִתְיָא חֲמִשִּׁין בְּחֲמִשִּׁין וְרוּמָא חֲמִישׁ אַמִּין דְּבוּץ שְׂזִיר וְסֻמְכֵיהוֹן דְּנִחָשָׂא:	אֶרֶךְ הַחֲצֵר מֵאָה בְּאַמָּה וְרֹחַבָּ חֲמִשִּׁים בְּחֲמִשִּׁים וְקֹמָה חֲמִישׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מְשֻׁזָּר וְאַדְנִיָּהֶם נְחֹשֶׁת:	18

(13) לפאת קדמה מזרחה. פני המזרח קרוי קדם, לשון פנים, אחר, לשון אחרים, לפיכך המזרח קרוי קדם שהוא פנים, ומערב קרוי אחר, כמו דתרגם אונקלוס הִים הָאֲחֵרֹן (דברים יא, כד), ימא מערבא: חמשים אמה. אותן נ' אמה לא היו סתומים כולם בקלעים, לפי ששם הפתח, אלא ט"ו אמה קלעים לכתף הפתח מכאן, וכן לכתף השניית, נשאר רחב חלל הפתח צנחנים כ' אמה, וזה שנאמר וְלִשְׁעַר הָאֶזְרָא מִסְכָּו עֲשָׂרִים אַמָּה, וילון למסך כנגד הפתח, כ' אמה ארך כרוחב הפתח: (14) עמודיהם שלשה. חמש אמות בין עמוד לעמוד, בין עמוד שצד ראש הדרום העומד במקצוע דרומית מזרחית, עד עמוד שהוא מן הג' שבמזרח ה' אמות, וממנו לשני חמש אמות, ומן השני לשלישי חמש אמות, וכן לכתף השניית, וארבעה עמודים למסך, הרי י' עמודים למזרח כנגד י' למערב: (17) כל עמודי החצר סביב וגו'. לפי שלא פירש ווין וחשוקים ואדני נחשת אלא ללפון ולדרום, אבל למזרח ולמערב לא נאמר ווין וחשוקים ואדני נחשת, לכך צא ולמד כאן: (18) ארך החצר. הלפון והדרום שמן המזרח למערב מאה אמה: ורחב חמשים בחמשים. חצר שבמזרח היתה מרובעת חמשים על חמשים, שהמשכן ארכו שלשים ורחבו עשר, העמיד מזרח פתחו בשפת נ' החילונים של אורך החצר, נמצאו קלו בחמשים הפנימים, וכלה ארכו לסוף ל', נמצאו כ' אמה ריוח לאחוריו בין הקלעים שבמערב ליריעות של אחורי המשכן,

- 19 All the instruments of the tabernacle in all the service thereof, and all the pins thereof, and all the pins of the court, shall be of brass.
- לְכָל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן בְּכָל עֲבֹדָתוֹ וְכָל־יִתְדֵיָיו וְכָל־יִתְדֵת הַחֹצֵר וְכָל־סְפֵי דִרְתָּהּ וְדִנְחָשָׁא: (ס)
- 15 פסוקים

The Haftarah is I Kings 5:26 – 6:13 on page 217. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16 on page 147, and the Haftara is the special Haftara on page 234. When Shabbat Shekalim is 'Rosh Hodesh, read as before but combine the 6th and 7th aliyot from the parsha, and read the 7th aliya for Shabbat 'Rosh Hodesh on page 229. For Shabbat Zachor the maftir and Haftara are on page 236. On 'Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, the Maftir and Haftara are on page 229.

- 20 And thou shalt command the children of Israel, that they bring unto thee pure olive oil beaten for the light, to cause a lamp to burn continually.
- וְאָמַרְתָּ תְצִוְתָהּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּבִיאוּ לְךָ מִשַּׁח זֵיתָא דְּקִיָּא וַיִּשְׂאוּ לְאֶנְהָרָא לְאֶדְלָקָא בּוֹצִינְיָא תְדִירָא:
- תצוה כא
- 21 In the tent of meeting, without the veil which is before the testimony, Aaron and his sons shall set it in order, to burn from evening to morning before the LORD; it shall be a statute for ever throughout their generations on the behalf of the children of Israel.
- בְּאֹהֶל מוֹעֵד מִחוּץ לַפֶּרֶכֶת אֲשֶׁר עַל־הַעֲדוּת יַעֲרֹף אֹתוֹ אֶהְרֹן וּבָנָיו מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר לִפְנֵי יְהוָה חֹקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ס)
- 21
- XXVIII And bring thou near unto thee Aaron thy brother, and his sons with him, from among the children of Israel, that they may minister unto Me in the priest's office, even Aaron, Nadab and Abihu, Eleazar and Ithamar, Aaron's sons.
- וְאָמַרְתָּ הִקְרַב אֵלֶיךָ אֶת־אֶהְרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֹתוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכַהֲנוֹלִי אֶהְרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵי אֶהְרֹן:
- XXVIII

ורחב המשכן עשר אמות באמצע רוחב החצר, נמצאו לו עשרים אמה ריוח ולפון ולדרום מן קלעי החצר ליריעות המשכן, וכן למערב, וחמשים על חמשים חצר לפניו (עירוזין כג): וקומה חמש אמות. גובה מחילות החצר, והוא רוחב הקלעים: ואדניהם נחושת. להביא אדני המסך, שלא תאמר לא נאמר אדני נחושת אלא לעמודי הקלעים, אבל אדני המסך של מין אחר היו. כך נראה צעיני שלכך חזר ושנאן:

(19) לכל כלי המשכן. שהיו צריכין להקמתו ולהורדתו, כגון מקצות לתקוע יתדות ועמודים: יתדות. כמין נגרי נחושת עשויין ליריעות האהל ולקלעי החצר, קשורים צמיחים סביב סביב בשפוליהן, כדי שלא תהא הרוח מגביהתן, ואיני יודע אם תחזוין בארץ, או קשורין ותלוין וכודן מכביד שפולי היריעות שלא ינועו ברוח, ואומר אני, ששמן מוכיח עליהם שהם תקועין בארץ, לכך נקראו יתדות, ומקרא זה מסייעני, אהל צל יאָען צל יאָע יתדָתיו לְנֶחֱם (ישעיה לג, כ):

(20) צל שמרים, כמו ששנינו במנחות (פא), מגרגרו בראש הזית וכו': כתיב. הזיתים היה כותש במכתשת ואינו טוחן בריחים, כדי שלא יהא צו שמרים, ואחר שהזית טפה ראשונה, מכניסין לריחים וטוחנן, והשמן השני פסול למנורה וכשר למנחות, שנאמר כתיב למאור, ולא כתיב למנחות: להעלות נר תמיד. מדליק עד שיהא שלהבת עולה מאליה (שבת כא). תמיד. כל לילה ולילה קרוי תמיד, כמו שאתה אומר עלת תמיד (במדבר כח, ו), ואינה אלא מיום ליום. וכן במנחת חזיתין נאמר תמיד (ויקרא ו, יג), ואינה אלא מַעֲרִיטָה צָבָקָר ומַעֲרִיטָה צָעֶרֶב, אבל תמיד האמור בלחם הפנים, משבת לשבת הוא:

(21) מערב עד בוקר. מן לה מדתה שהא דולקת מערב ועד בוקר, ושיערו חכמים חצי לוג ללילי טבת הארוכין, וכן לכל הלילות, ואם יותר אין צדך כלום:

2 And thou shalt make holy garments for Aaron thy brother, for splendour and for beauty.	ותעבד לבושי קודשא לאהרן אהרן ליקר ולתושבחה:	2 ועשית בגדי־קדש לאהרן אהרן לכבוד ולתפארת:
3 And thou shalt speak unto all that are wise-hearted, whom I have filled with the spirit of wisdom, that they make Aaron's garments to sanctify him, that he may minister unto Me in the priest's office.	ואת המליל עם כל חכמי לבא דאשלימית עמהון רוח חכמא ויעבדון ית לבושי אהרן לקדשותיה לשמשא קדמי:	3 ואתה תדבר אל־כל־חכמי לב אשר מלאתי רוח חכמה ועשו את־בגדי אהרן לקדשו לכהנו־לי:
4 And these are the garments which they shall make: a breastplate, and an ephod, and a robe, and a tunic of chequer work, a mitre, and a girdle; and they shall make holy garments for Aaron thy brother, and his sons, that he may minister unto Me in the priest's office.	ואלין לבושיא דיעבדון חושנא ואיפודא ומעילא וכתונין מרמזן מצנפן והמנין ויעבדון לבושי קודשא לאהרן אהרן ולבניהו לשמשא קדמי:	4 ואלה הבגדים אשר יעשו חשן ואפוד ומעיל וכתנת תשבץ מצנפת ואבנט ועשו בגדי־קדש לאהרן אהרן ולבניו לכהנו־לי:
5 And they shall take the gold, and the blue, and the purple, and the scarlet, and the fine linen.	ואנני יסבין ית דהבא וית תכלא וית ארגונא וית צבע זהורי וית בוצא:	5 והם יקחו את־הזהב ואת־התכלת ואת־הארגמן ואת־תולעת השני ואת־השש: (פ)
6 And they shall make the ephod of gold, of blue, and purple, scarlet, and fine twined linen, the work of the skilful workman.	ויעבדון ית איפודא דהבא תכלא וארגונא צבע זהורי ובין שזיר עובד אומן:	6 ועשו את־האפוד זהב תכלת וארגמן תולעת שני ושש משור מעשה חשב:

(1) ואתה הקרב אליך. לאחר שתגמור מלאכת המשכן:
(2) לקדשו לכהנו לי. לקדשו להכניסו צהונה על ידי הצגדים, שיהא כהן לי, ולשון כהונה שירות הוא, שנטריא"ה בלע"ז
(3) חושן. תכשיט כנגד הלז: ואפוד. לא שמעתי (שהוא לבוש) ולא מלאתי צברייתא פירוש חזניתו, ולצי אומר לי שהוא חגור לו מאחוריו, רחבו כרוחב גב איש, כמין סינר שקורין פורצי"ט שחוגרות השורות כשרוכצות על הסוסים, כך מעשהו מלמטה, שנאמר וקדוד קגור אפוד צד (שמואל"ב, ד), למדנו שהאפוד חגורה היא. ואי אפשר לומר שאין צו אלא חגורה לבדה, שהרי נאמר וישן עליו את האפד (ויקרא ח, ז) ואחר כך ויחגור אלו צאצא האפד (שם), ותרגס אונקלוס צהמין אפודא, למדנו שהחשך הוא החגור, והאפוד שם תכשיט לבדו. ואי אפשר לומר שעל שם שתי הכתפות שבו הוא קרוי אפוד, שהרי נאמר שתי כתפות האפוד, למדנו שהאפוד שם לבד, והכתפות שם לבד. לכך אני אומר שעל שם הסינר של מטה קרוי אפוד, על שם שאפודו ומקשטו צו, כמו שנאמר ויאפד לו צו (שם), והחשך הוא חגור של מעלה הימנו, והכתפות קבועות צו. ועוד אומר לי לצי, שיש ראייה שהוא מין לבוש, שתרגס יונתן ודוד חגור אפוד צד, פקדוט צדו, ותרגס כמו כן מעילין, פקדוטין, במעשה חמר אחות אבשלום, פי כן פלצטן צנות המלך הצחותל מעילים (שמואל"ב יג, יח): ומעיל. הוא כמין חלוק, וכן הכתונת, אלא שהכתונת סמוך לבשרו, ומעיל קרוי חלוק העליון: תשבץ. עשוין משבצות לנוי, והמשבצות הם כמין גומות העשויות בתכשיטי זהב למוטצ קביעת אבנים טובות ומרגליות, כמו שנאמר בצאני האפוד משבצות זהב, ובלע"ז קוראין אותו קשטוני"ש מצנפת. כמין כיפת כובע שקורין קופי"א, שהרי במקום אחר קורא להם מגבעות, ומתרגמין פוצעין (עיין יומא כה:). ואבנט. היא חגורה על הכתונת, והאפוד חגורה על המעיל, כמו שמצינו בסדר לבישתן, וישן עליו את השפלת ויחגור אלו צאצא וילבש אלו את המעיל וישן עליו את האפד: בגדי קדש. מתרומה המקודשת לשמי יעשו אותם:
(4) והם יקחו. אותם חכמי לב שיעשו הצגדים, יקבלו מן המתנדבים את הזהב ואת התכלת, לעשות מהן את הצגדים:
(5) ועשו את האפוד. אס באתי לפרש מעשה האפוד והחשן על סדר המקראות, הרי פירושן פרקים וישגה הקורא בצרופן, לכך אני כותב מעשיהם כמות שהוא, למען ירוץ הקורא צו, ואחר כך אפרש על סדר המקראות. האפוד עשוי כמין סינר של

7 It shall have two shoulder-pieces joined to the two ends thereof, that it may be joined together.	7 שְׁתֵּי כְתֹפֶת חֲבֵרֹת יִהְיֶה-לָּו תָּרִין כְּתָפִין מְלֻפָּפִין יִהוּן לִיהָ אֶל-שְׁנֵי קְצוֹתָיו וְחָבַר: עַל תָּרִין סִטְרוֹתָיו וַיִּתְּלָפֶף:	7
8 And the skilfully woven band, which is upon it, wherewith to gird it on, shall be like the work thereof and of the same piece: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen.	8 וְחֹשֶׁב אֲפָדָתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו כְּמַעֲשֵׂהוּ מִמָּנֹו יִהְיֶה זָהָב תְּכֵלֶת וָאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר: וְהָמִין תְּקוּנִיהָ דְעִלּוּהִי כְעֻבְדֶּיהָ מִנִּיהָ יְהִי דְהֶבֶא תְּכֵלֶת וָאַרְגָּמָן וְצִבְעֵי זָהָב וְרִבּוּץ שְׁזִיר:	8
9 And thou shalt take two onyx stones, and grave on them the names of the children of Israel:	9 וְלָקַחְתָּ אֶת-שְׁתֵּי אַבְנֵי-שֹׁהַם וּפְתַחְתָּ עֲלֵיהֶם שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וְתִסֵּב יֵת תְּרֵתִין אַבְנֵי בֹרְלָא וְתִגְלוֹף עֲלֵיהוֹן שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	9
10 six of their names on the one stone, and the names of the six that remain on the other stone, according to their birth.	10 שֵׁשֶׁה מְשֻׁמָּתָם עַל הָאֶבֶן הָאֶחָת וְאֶת-שְׁמוֹת הַשְּׁשָׁה הַנּוֹתָרִים עַל-הָאֶבֶן הַשְּׁנִית כְּתוּלְדָתָם: שְׁתֵּי מְשֻׁמָּתָהוֹן עַל אַבְנָא חֶדָּא וְיֵת שְׁמֹתָ שְׁתֵּי דְאֲשְׁתָּארוּ עַל אַבְנָא הַגְּנִייתָא כְּתוּלְדָתָהוֹן:	ישראל

נשים רוכזות סוסים, וחוגר אותו מאחוריו כנגד לבו למטה מאציליו, רחצו כמדת רוח גזו של אדם ויותר, ומגיע עד עקביו, והחשב מחובר בראשו על פני רחצו מעשה אורג, ומאריך לכאן ולכאן כדי להקיף ולחגור בו, והכתפות מחוברות בחשב, אחת לימין ואחת לשמאל, מאחורי הכהן לשני קצות רחצו של סינר, וכשזוקפן עומדות לו על שני כתפיו, והן כמין שתי רצועות עשויות ממין האפוד, ארוכות כדי שיעור לזקפן אלל נארו מכאן ומכאן, ונקפלות לפניו למטה מכתפיו מעט, ואבני שהם קצוות בהם, אחת על כתף ימין ואחת על כתף שמאל, והמשצרות נחונות בראשיהם לפני כתפיו, ושתי עצמות הזהב תחובות בשתי טבעות שצחשן בשני קצות רחצו העליון, אחת לימין ואחת לשמאל, ושני ראשי השרשרות תקועים במשצרות לימין, וכן שני ראשי השרשרות השמאלית תקועים במשצרות שכתף שמאל, נמצא החשן תלוי במשצרות האפוד על לבו מלפניו, ועוד שתי טבעות בשני קצות החשן בתחתיתו, וכנגדם שתי טבעות בשתי כתפות האפוד מלמטה, בראשו התחתון המחובר בחשב, טבעות החשן אל מול טבעות האפוד שוכזים זה על זה, ומרכסן בפחילי תכלת תחוב טבעות האפוד והחשן, שיהא תחתית החשן דבוק לחשב האפוד, ולא יהא נד ונצל, הולך וחוזר: זָהָב תְּכֵלֶת וָאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר. חמשה מינים הללו שזרין ככל חוט וחוט. היו מרדדין את הזהב כמין טסים דקין, וקוצצין פחילים מהם, וטווין אותן חוט של זהב עם שש חוטין של תכלת, וחוט של זהב עם שש חוטין של ארגמן, וכן בחולעת שני, וכן בשש, שכל המינין חוטין כפול ששה וחוט של זהב עם כל אחד ואחד, ואחר כך שזר את כולם כאחד, נמצא חוטין כפול כ"ח, וכן מפורש במס' יומא (עב.). ולמד מן המקרא הזה וירקעו את פחי הזהב וקצץ פחילים לעשות (את פחילי הזהב) בתוך התכלת ובתוך הארגמן וגו', למדנו שחוט של זהב שזר עם כל מין ומין: מעשה חושב. כבר פרשתי שהוא אריגת שתי קירות שאין נורת שני עצריהם דומות זו לזו:

(7) שתי כתפות וגו'. הסינר מלמטה, וחשב האפוד היא החגורה, ולמודה לו מלמעלה דוגמת סינר הנשים, ומגבו של כהן היו מחוברות בחשב שתי חתיכות כמין שתי רצועות רחבות, אחת כנגד כל כתף וכתף, וזוקפן על שתי כתפותיו עד שנקפלות לפניו כנגד החזה, ועל ידי חבורן לטבעות החשן נאחזין מלפניו כנגד לבו שאין נופלת, כמו שמפורש בענין, והיו זקופות והולכות כנגד כתפיו, ושתי אבני שהם קצוות בהן, אחת בכל אחת: אֶל שְׁנֵי קְצוֹתָיו. אל רחצו של אפוד, שלא היה רחצו אלל כנגד גבו של כהן, וגבהו עד כנגד האצילים שקורין קוד"ש, שנאמר לֹא יִתְּגַדּוּ בִצְנֵעַ (יחזקאל מד, יח), אין חוגרין במקום זיעה, לא למעלה מאציליהם ולא למטה ממחניהם, אלל כנגד אציליהם: וחבר. האפוד עם אותן שתי כתפות האפוד יחבר אותם במחט למטה בחשב, ולא יארגם עמו, אלל אורגם לבד ואחר כך מחברם:

(8) וחשב אפדתו. וחגור שעל ידו, הוא מאפדו ומתקנהו לכהן ומקשטו: אשר עליו. למעלה בשפת הסינר היא החגורה: כמעשהו. כאריגת הסינר מעשה חושב ומחמשת מינין, כך אריגת החשב מעשה חושב ומחמשת המינים: מִמָּנֹו יִהְיֶה. עמו יהיה ארוג, ולא יארגנו לבד ויחברנו:

(10) כתולדותם. כסדר שנולדו, ראובן שמעון לוי יהודה דן ונפתלי, על האחת, ועל השנייה, גד אשר יששכר זבולן יוסף,

<p>11 With the work of an engraver in stone, like the engravings of a signet, shalt thou engrave the two stones, according to the names of the children of Israel; thou shalt make them to be inclosed in settings of gold.</p>	<p>עובד אוֹמֵן אֶבֶן טָבָא כְּתָב מִפְּרֶשׁ כְּגִלְף דְּעֻקָּא תְּגַלּוּף ית תְּרֵתִין אֲבִנָּא עַל שְׁמֵהּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְשַׁקֵּעַן מִרְמָצָן דְּדָהָב תַּעֲבִיד יְתֵהוֹן:</p>	<p>11 מַעֲשֵׂה חֲרָשׁ אֶבֶן פְּתוּחֵי חֹתֶם תִּפְתַּח אֶת־שְׁתֵּי הָאֲבִנִּים עַל־שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִסִּבֹּת מְשַׁבְּצֹת זָהָב תַּעֲשֶׂה אֹתָם:</p>
<p>12 And thou shalt put the two stones upon the shoulder-pieces of the ephod, to be stones of memorial for the children of Israel; and Aaron shall bear their names before the LORD upon his two shoulders for a memorial.</p>	<p>וּתְשִׂי ית תְּרֵתִין אֲבִנָּא עַל כְּתָפֵי אֵיפֹדָא אֲבִנֵי דְיוֹכְרָנָא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִשּׁוּל אֶהְרֹן ית שְׁמֵהּתָהוֹן קָדָם יי עַל תְּרִין כְּתָפוּהִי לְדוֹכְרָנָא:</p>	<p>12 וְשִׁמְתָּ אֶת־שְׁתֵּי הָאֲבִנִּים עַל כְּתָפֶת הָאֹפֶד אֲבִנֵי זָכָרֹן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִשָּׂא אֶהְרֹן אֶת־שְׁמוֹתָם לְפָנָי יְהוָה עַל־שְׁתֵּי כְּתָפָיו לְזָכָרֹן: (ס)</p>
<p>13 And thou shalt make settings of gold;</p>	<p>וּתַעֲבִיד מִרְמָצָן דְּדָהָב:</p>	<p>שני וְעָשִׂיתָ מְשַׁבְּצֹת זָהָב:</p>
<p>14 and two chains of pure gold; of plaited thread shalt thou make them, of wreathen work; and thou shalt put the wreathen chains on the settings.</p>	<p>וּתְרֵתִין תְּפִין דְּדָהָב דְּכִי מִתְחַמֵּן תַּעֲבִיד יְתֵהוֹן עוֹבֵד גְּדִילוֹ וְתֵתִין ית תְּכִיפָא גְּדִילָתָא עַל מִרְמָצָתָא:</p>	<p>14 וּשְׁתֵּי שַׁרְשְׁרֹת זָהָב טָהוֹר מִגְבְּלוֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם מַעֲשֵׂה עֶבֶת וְנִתְּתָה אֶת־שַׁרְשְׁרֹת הָעֶבֶתָת עַל־הַמְּשַׁבְּצֹת: (ס)</p>
<p>15 And thou shalt make a breastplate of judgment, the work of the skilful workman; like the work of the ephod thou shalt make it: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, shalt thou make it.</p>	<p>וּתַעֲבִיד חֹשֶׁן דִּינָא עוֹבֵד אוֹמֵן כְּעוֹבֵד אֵיפֹדָא תַּעֲבִיד נִיָּה דְּהָבָא תְּכֵלָא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעֵי זָהָרִי וּבוּץ שִׁזִּיר תַּעֲבִיד יְתִיָּה:</p>	<p>15 וְעָשִׂיתָ חֹשֶׁן מִשְׁפָּט מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב כְּמַעֲשֵׂה אֹפֶד תַּעֲשֶׂנּוּ זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ:</p>

ובנימין מלא, שכן הוא כתוב במקום חולדותו, כ"ה אותיות בכל אחת ואחת:

(11) מעשה חרש אבן. מעשה אומן של אבנים. חרש זה, דבוק הוא למיצה שלאחריו, ולפיכך הוא נקוד פתח בסופו, וכן קרש עֲלִים נְטָה קו (ישעיה מד, יג), חרש של עֲלִים. וכן קרש צָרָל מִעָד (שם יב), כל אלה דבוקים ופתוחים: פתוחי חותם. כמרגומו קַמֵּץ מִפְּרֶשׁ כְּגִלְף דְּעֻקָּא, חרוטות האותיות בחוכן, כמו שחורצין חותמי טבעות שהם לחתום אגרות, כח ניכר ומפורש: על שמות. כמו צממות: מסכות משבצות. מוקפות האבנים צמסצות זה, שעושה מושב האבן זוהב כמין גומא למדת האבן, ומשקעה צמסצות, נמלאת המשצות סובבת את האבן סביב, ומחצר המשצות צמסצות האפור:

(12) לזכרון. שיהא רואה הקצ"ה את השצטים כחוצים לפניו, ויזכור לדקתם:

(13) ועשית משבצות. מיעוט משצות שמים, ולא פירש לך עתה צפרשה זו אלא מקצת זרכן, וצפרשת החשן גומר לך פירושן:

(14) שרשרות זהב. שלשלאות: מגבלות. לסוף גבול החשן תעשה אותם: מעשה עבות. מעשה קליעת חוטין, ולא מעשה נקבים וכפלים כאותן שעושין לצורות, אלא כאותן שעושין לְעֶרְדָּקָאֹת שקורין אינשינשייר"ש (רוכפאס) (צ"ה כב): ונתתה את שרשרות. של עצמות העשויות מעשה עצות על משצות הללו. ולא זה הוא מקום צוואת עשייתן של שרשרות ולא צוואת קביעותן, ואין תעשה האמור כאן לשון צווי, ואין ונתתה האמור כאן לשון צווי, אלא לשון עמיד, כי צפרשת החשן חוזר ומאורו על עשייתן ועל קביעותן, ולא נכתב כאן אלא להודיעך מקצת צורך המשצות שזה לעשות עם האפור, וכחז לך זאת, לימר לך המשצות הללו יזקקו לך, לכשתעשה שרשרות מגבלות על החשן, תחנם על המשצות הללו:

(15) חושן משפט. שמכפר על קלקול הדין. דבר אחר משפט, שמזכר דבריו והצטחתו אמת, דרישנמ"ט צלע"ו שהמשפט משמש ג' לשונות, דברי טענות בעלי הדין, וגמר הדין, ועונש הדין, אס עונש מיתה אס עונש מכות אס עונש ממון, וזה משמש לשון צירור דברים, שמפרש ומזכר דבריו: כמעשה אפור. מעשה חושן ומחמשת מינין:

16	Four-square it shall be and double: a span shall be the length thereof, and a span the breadth thereof.	רְבוע יהיה כפול זרת ארכו וזרת רחבו:	מְרובע יהי עיף זרתא אורכיה וזרתא פותייה:
17	And thou shalt set in it settings of stones, four rows of stones: a row of carnelian, topaz, and smaragd shall be the first row;	וּמִלֵּאתָ בּוֹ מִלֵּאת אֶבֶן אַרְבַּעַה טֹוֹרִים אֶבֶן טֹוֹר אֶדָם פִּטְדָה וּבִרְקַת הַטֹּוֹר הָאַחֵר:	וְתַשְׁלִים בִּיה אֲשֵׁלֻמוֹת אֶבְנָא אַרְבַּעַה סְדָרִין דְּאֶבֶן טָבָא סְדָרָא קְדָמָאָה סְמָקָן יִרְקָן וּבִרְקָן סְדָרָא חֵד:
18	and the second row a carbuncle, a sapphire, and an emerald;	וְהַטֹּוֹר הַשֵּׁנִי נִפְךְ סַפִּיר וַיְהִלֵּם:	וְסְדָרָא תְּנִינָא אֲזִמְרָגְדִּין שְׁבִיזִי וְסַבְהִלוֹם:
19	and the third row a jacinth, an agate, and an amethyst;	וְהַטֹּוֹר הַשְּׁלִישִׁי לָשֵׁם שָׁבוּ וְאַחֲלָמָה:	וְסְדָרָא תְּלִיתָאָה קִנְפִּירִי טָרְקִיָּא וְעִין עֵגְלָא:
20	and the fourth row a beryl, and an onyx, and a jasper; they shall be inclosed in gold in their settings.	וְהַטֹּוֹר הָרְבִיעִי תַרְשִׁישׁ וְשֹׁהַם וַיִּשְׁפָּה מִשְׁבָּצִים זָהָב יִהְיוּ בְּמִלּוֹאֲתָם:	וְסְדָרָא רְבִיעָאָה כְּרוֹם וַמָּא וּבִירְלָא וּפְנִיתִירִי מְרַמְצָן בְּדָהָב יִהְיוּ בְּאֲשֵׁלֻמוֹתָהוֹן:
21	And the stones shall be according to the names of the children of Israel, twelve, according to their names; like the engravings of a signet, every one according to his name, they shall be for the twelve tribes.	וְהָאֲבָנִים תִּהְיוּן עַל-שְׁמֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּים עָשָׂרָה עַל-שְׁמֹתָם פְּתוּחֵי חֹותָם אִישׁ עַל-שְׁמוֹ תִּהְיוּן לִשְׁנֵי עָשָׂר שִׁבְטֹ:	וְאֲבָנִיא יִהְיוּן עַל שְׁמֹתָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּרְתָּא עֲשָׂרִי עַל שְׁמֹתָתָהוֹן כְּתָב מִפְּרֵשׁ כְּגֻלָּף דְּעֻקָּא גְבַר עַל שְׁמִיהּ יִהְיוּן לְתַרִּי עֲשָׂר שִׁבְטִין:
22	And thou shalt make upon the breastplate plaited chains of wreathen work of pure gold.	וַעֲשִׂיתָ עַל-הַחֹשֶׁן שְׁרָשֶׁת גְּבֻלָּת מַעֲשֵׂה עֶבֶת זָהָב טָהוֹר:	וְתַעֲבִיד עַל חוּשְׁנָא תְּכִין מִתְּחָמָן עוֹבֵד גְּדִילוֹ דְּדָהָב דִּכִּי:
23	And thou shalt make upon the breastplate two rings of gold, and shalt put the two rings on the two ends of the breastplate.	וַעֲשִׂיתָ עַל-הַחֹשֶׁן שְׁתֵּי טַבָּעוֹת זָהָב וְנָתַתָּ אֶת-שְׁתֵּי הַטַּבָּעוֹת עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן:	וְתַעֲבִיד עַל חוּשְׁנָא תַרְתִּין עֻקָּן דְּדָהָב וְתַתִּין יֵת תַּרְתִּין עֻקָּתָא עַל תַּרְיִן סְטָרִי חוּשְׁנָא:

- (16) זרת ארכו וזרת רחבו. כפול, ומוטל לו לפניו כנגד לצו, שנאמר וְהָיוּ עַל לִבְךָ לְזָכָר, תלוי בכתפות האפוד הצאות מאחוריו על כתפיו, ונקפלות ויורדות לפניו מעט, והחשן תלוי בהן בשרשרות וטבעות, כמו שמפורש בענין:
- (17) ומלאות בו. על שם שהאבנים ממלאות גומות המשצות המתוקנות להן, קורא אותן בלשון מלואים:
- (20) משבצים זהב. יהיו הטורים צמלואותם, מוקפים משצות זהב צעומק שיעור שיתמלא בעוצי האבן, זהו לשון צמלואותם, כשיעור מלוי עציין של אבנים יהיה עומק המשצות, לא פחות ולא יותר:
- (21) אִישׁ עַל שְׁמוֹ. כסדר חולדותם סדר האבנים, אודם לראובן, פטדה לשמעון, וכן כלם:
- (22) על החושן. בשביל החשן, לקצעם בטבעות, כמו שמפורש למטה בענין: שרשת. לשון שרשי אילן, המאחזין לאילן להאחז ולהתקע בארץ, אף אלו יהיו מאחזין לחשן, שבהם יהיה תלוי באפוד, והן שתי שרשרות האמורות למעלה בענין המשצות, ואף שרשרות פתח מנחם בן סרוק לשון שרשים, ואמר שהר"ש יתירה, כמו מ"ם שצלשום, ומ"ם שצריקס, ואיני רואה את דבריו, אלא שרשרת בלשון עזרית כשלשלת בלשון משנה: גבולת. הוא מגבולות האמור למעלה, שתתקעם בטבעות שיהיו בגבול החשן, וכל גבול לשון קצה, אשומ"ל בלע"ז מעשה עבות. מעשה קליעה:
- (23) על החושן. לזרוך החושן, כדי לקצעם בו. ולא יתכן לומר שמהאחזת עשייתן עליו, שאם כן מה הוא שחוזר ואומר ונתת

24 And thou shalt put the two wreathen chains of gold on the two rings at the ends of the breastplate.	וְנָתַתָּה אֶת־שְׁתֵּי עֲבֹתַת הַזָּהָב וְתָתִין יָת תַּרְתִּין גְּדִילָן דָּדָהָב עַל־שְׁתֵּי הַטְּבָעֹת אֶל־קְצוֹת עַל תַּרְתִּין עֲזָקָתָא בְּסִטְרֵי חוּשָׁנָא:	24 וְנָתַתָּה אֶת־שְׁתֵּי עֲבֹתַת הַזָּהָב עַל־שְׁתֵּי הַטְּבָעֹת אֶל־קְצוֹת עַל תַּרְתִּין עֲזָקָתָא בְּסִטְרֵי חוּשָׁנָא:
25 And the other two ends of the two wreathen chains thou shalt put on the two settings, and put them on the shoulder-pieces of the ephod, in the forefront thereof.	וְיָת תַּרְתִּין גְּדִילָן דְּעַל תַּרְתִּין סִטְרוֹהֵי תָתִין עַל תַּרְתִּין מְרַמְצָתָא וְתָתִין עַל כְּתָפֵי אִיפֻדָּא לְקַבִּיל אֶפֹּהֵי:	25 וְיָת תַּרְתִּין גְּדִילָן דְּעַל תַּרְתִּין סִטְרוֹהֵי תָתִין עַל תַּרְתִּין מְרַמְצָתָא וְתָתִין עַל כְּתָפֵי אִיפֻדָּא לְקַבִּיל אֶפֹּהֵי:
26 And thou shalt make two rings of gold, and thou shalt put them upon the two ends of the breastplate, upon the edge thereof, which is toward the side of the ephod inward.	וְתַעֲבִיד תַּרְתִּין עֲזָקָן דָּדָהָב וְתַשִּׁי וְתַהוֹן עַל תַּרְתִּין סִטְרֵי חוּשָׁנָא עַל סַפְתִּיהֵי דְלַעֲבָרָא דְאִיפֻדָּא לְגִיז:	26 וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טְבָעוֹת זָהָב וְשַׂמְתָּ אֹתָם עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל־שְׁפָתוֹ אֲשֶׁר אֶל־עֵבֶר הָאֶפֶד (בַּסְפָּרִי סִפְרָא וַאֲשַׁכְנוּ הָאֶפֶד) בִּיתָהָ:
27 And thou shalt make two rings of gold, and shalt put them on the two shoulder-pieces of the ephod underneath, in the forefront thereof, close by the coupling thereof, above the skilfully woven band of the ephod.	וְתַעֲבִיד תַּרְתִּין עֲזָקָן דָּדָהָב וְתָתִין וְתַהוֹן עַל תַּרְתִּין כְּתָפֵי אִיפֻדָּא מִלְרַע מִלְקַבִּיל אֶפֹּהֵי לְקַבִּיל בֵּית לֹאֲפִי מַעֲלִי לְהַמִּין אִיפֻדָּא:	27 וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טְבָעוֹת זָהָב וְנָתַתָּה אֹתָם עַל־שְׁתֵּי כְתָפֹת הָאֶפֶד מִלְמַטָּה מִמּוֹל פָּנָיו לְעִמָּת מַחְבְּרָתוֹ מִמַּעַל לַחֹשֶׁב הָאֶפֶד:

את שתי הטבעות, והלא כבר נחזים צו, היה לו לכתוב בכתובת המקרא, ועשית על קצות החשן שתי טבעות וזה, ואף בשרשרות נריך אתה לפתור כן: על שני קצות החושן. לשתי פאות שכנגד הלאר לימנית ולשמאלית הצאים מול כתפות האפוד: (24) ונתתה את שתי עבותות הזהב. הן שרשרות גדולות הכתובות למעלה, ולא פירש מקום קצוען בחשן, עכשיו מפרש לך שיהא תחבצות אומן בטבעות, ומדע לך שהן הן הראשונות, שהרי בפרשת אלה פקודי לא הוכפלו: (25) ואת שתי קצות. של שתי העצמות, צ' ראשיהם של כל אחת ואחת: תתן על שתי המשבצות. הן הן הכתובות למעלה צין פרשת החשן ופרשת האפוד, ולא פירש את נרכין ואת מקומן, עכשיו מפרש שיתקע בהן ראשי העצמות התחבצות בטבעות החשן לימין ולשמאל אלל הלאר, שני ראשי שרשרות הימנית תוקע במשצות של ימין, וכן בשל שמאל שני ראשי שרשרות השמאלית: ונתתה. המשצות על כתפות האפוד, אחת צו ואחת צו, נמצאו כתפות האפוד מחזיקין את החשן שלא יפול ובהן הוא תלוי, ועדיין שפת החשן התחבצות הולכת וצאה, ונוקשת על כריסו ואינה דבוקה לו יפה, לכך הוצרך עוד צ' טבעות לתחיתו, כמו שמפרש והולך: אל מול פניו. של אפוד, שלא יתן המשצות בעצב הכתפות שכלפי המעיל, אלא בעצב העליון שכלפי החוץ, והוא קרוי מול פניו של אפוד, כי אותו עצב שאינו נראה אינו קרוי פנים: (26) על שני קצות החושן. הן שתי פאות התחבצות לימין ולשמאל: על שפתו אשר אל עבר האפוד ביתה. הרי לך שני סימנים, האחד שיתנס בשני קצות של תחיתו, שהוא כנגד האפוד, שעליו אינו כנגד האפוד, שהרי סמוך ללאר הוא, והאפוד נחון על מחזיו, ועוד נתן סימן, שלא יקבע בעצב החושן שכלפי החוץ, אלא בעצב שכלפי פנים, שנאמר ביתה, ואותו העצב הוא ללד האפוד, שהשצב האפוד חוגרו לכהן, ונקפל הסיגר לפני הכהן על מחזיו, וקצת כריסו מכאן ומכאן עד כנגד קצות החשן, וקצותיו שוכצין עליו: (27) על שתי כתפות האפוד מלמטה. שהמשצות נחזות צראשי כתפות האפוד העליונים, הצאים על כתפיו כנגד גרונו ונקפלות ויורדות לפניו, והטבעות צוה ליתן צראשן השני שהוא מחוצר לאפוד, והוא שנאמר לעומת מחצרתו, סמוך למקום חבורן באפוד למעלה מן החגורה מעט, שהמחצרת לעומת החגורה, ואלו נחזים מעט בגובה זקיפת הכתפות, הוא שנאמר ממעל לחשב האפוד, והן כנגד סוף החשן, ונותן פתיל תכלת בצאות הטבעות וטבעות החשן, ורוכסן בצאות פתיל לימין ולשמאל, שלא יהא תחית החשן הולך לפניו וחוזר לאחור ונוקש על כריסו, ונמצא מיושצ על המעיל יפה: ממול פניו. בעצב החזיון:

<p>28 And they shall bind the breastplate by the rings thereof unto the rings of the ephod with a thread of blue, that it may be upon the skilfully woven band of the ephod, and that the breastplate be not loosed from the ephod.</p>	<p>וַיַּחֲדוּן יֵת הַחֹשֶׁן מֵעֲזָקֶיהָ לְעֲזָקַת אֵיפֹדָא בְּחוּטָא דְּתַכְלִיתָא לְמַהֲוֵי עַל הַמִּנּוּן אֵיפֹדָא וְלֹא יִתְפָּרֵק חֹשֶׁן מֵעֲלָוֵי אֵיפֹדָא:</p>	<p>28 וַיִּרְכְּסוּ אֶת־הַחֹשֶׁן מִטְּבַעָתוֹ אֶל־טְבַעַת הָאֵפֹד בְּפִתִּיל תְּכֵלֶת לַהֲיוֹת עַל־חֹשֶׁב הָאֵפֹד וְלֹא־יִנָּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֵפֹד:</p>
<p>29 And Aaron shall bear the names of the children of Israel in the breastplate of judgment upon his heart, when he goeth in unto the holy place, for a memorial before the LORD continually.</p>	<p>וַיִּשָּׂא אֶהָרֹן אֶת־שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט עַל־לִבּוֹ בְּבָאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ לְזִכְרוֹן לִפְנֵי־יְהוָה תָּמִיד:</p>	<p>29 וַיִּשָּׂא אֶהָרֹן אֶת־שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט עַל־לִבּוֹ בְּבָאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ לְזִכְרוֹן לִפְנֵי־יְהוָה תָּמִיד:</p>
<p>30 And thou shalt put in the breastplate of judgment the Urim and the Thummim; and they shall be upon Aaron's heart, when he goeth in before the LORD; and Aaron shall bear the judgment of the children of Israel upon his heart before the LORD continually.</p>	<p>וְנָתַתָּ אֶל־חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־הַתֻּמִּיִּם וְהָיוּ עַל־לֵב אֶהָרֹן בְּבָאוֹ לִפְנֵי־יְהוָה וַיִּשָּׂא אֶהָרֹן אֶת־מִשְׁפַּט בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל־לִבּוֹ לִפְנֵי־יְהוָה תָּמִיד: (ס)</p>	<p>30 וְנָתַתָּ אֶל־חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־הַתֻּמִּיִּם וְהָיוּ עַל־לֵב אֶהָרֹן בְּבָאוֹ לִפְנֵי־יְהוָה וַיִּשָּׂא אֶהָרֹן אֶת־מִשְׁפַּט בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל־לִבּוֹ לִפְנֵי־יְהוָה תָּמִיד: (ס)</p>
<p>31 And thou shalt make the robe of the ephod all of blue.</p>	<p>וַתַּעֲבִיד יֵת מְעִיל אֵיפֹדָא גְמִיר תְּכֵלֵא:</p>	<p>שלישי וַעֲשִׂיתָ אֶת־מְעִיל הָאֵפֹד כָּלִיל תְּכֵלֶת:</p>
<p>32 And it shall have a hole for the head in the midst thereof; it shall have a binding of woven work round about the hole of it, as it were the hole of a coat of mail that it be not rent.</p>	<p>וְהָיָה פִּי־רֹאשׁוֹ בְּתוֹכוֹ שְׂפָה וְהָיָה לְפִיו סָבִיב מַעֲשֵׂה אֲרָג כַּפִּי תַּחְרָא וְהָיָה־לּוֹ לֹא יִקְרַע:</p>	<p>32 וְהָיָה פִּי־רֹאשׁוֹ בְּתוֹכוֹ שְׂפָה וְהָיָה לְפִיו סָבִיב מַעֲשֵׂה אֲרָג כַּפִּי תַּחְרָא וְהָיָה־לּוֹ לֹא יִקְרַע:</p>

(28) וירכסו. לשון חזור, וכן מִרְכָּסִי אֵישׁ (תהלים לא, כא), חזורי חזורי רשעים. וכן וְהִרְכָּסִים לְבָקָעָה (ישעיה מ, ד), הרים הסמוכים זה לזה, שאי אפשר לירד לגיא שצנייהם אלא בקושי גדול, שמתוך סמיכתן הגיא זקופה ועמוקה, יהיו לבקעת מישור ונוחה לילך: להיות על חשב האפוד. להיות החשן דבוק אל חשב האפוד: ולא יזח. לשון ניתוק, ולשון ערבי הוא כדצרי דונס בן לזרט:

(30) האורים ואת התמים. הוא כתב שם המפורש שהיה נותן בתוך כפלי החשן, שעל ידו הוא מאיר דבריו ומתמם את דבריו (יומא עג). ובמקדש שני היה החשן, שאי אפשר לכהן גדול להיות מחוסר בגדים, אבל אותו השם לא היה בתוכו, ועל שם אותו הכתב הוא קרוי משפט, שנאמר וְשָׁאֵל לוֹ צִמְשֵׁפֶט הָאוּרִים (צמדצר כז, כא): את משפט בני ישראל. דבר שהם נשפטים ונוכחים על ידו אם לעשות דבר או לא לעשות. ולפי המדרש אגדה, שהחשן מכפר על מעוטי הדין נקרא משפט, על שם סליחת המשפט:

(31) את מעיל האפוד. שאפוד ניתן עליו לחגורה: כליל תכלת. כולו תכלת, שאין מין אחר מעורב בו: (32) והיה פי ראשו. פי המעיל צגצוהו, הוא פתיחת בית הנאור: בתוכו. כתר גומא קפיל לְגִוְיָה, כפול לתוכו, להיות לו לשפה כפילתו, והיה מעשה אורג ולא צמחט: כפי תחרא. למדנו שהשריונים שלהם כפול לתוכו: לא יקרע. כדי שלא יקרע, והקורע עובר בלאו, שזה ממנין לאוין צמחורה, וכן לא יזח החשן, וכן לא יסרו ממנו (שמות כה, טו), הנאמר בצדי הארון:

<p>33 And upon the skirts of it thou shalt make pomegranates of blue, and of purple, and of scarlet, round about the skirts thereof; and bells of gold between them round about:</p>	<p>וְעָשִׂיתָ עַל-שׁוּלְיֵי רִמּוֹנֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְשָׁנִי עַל-שׁוּלְיֵי וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי עַל-שׁוּלְיֵי סָבִיב וּפַעֲמָנֵי זָהָב בֵּתוּכָם סָבִיב:</p>	<p>33 וְעָשִׂיתָ עַל-שׁוּלְיֵי רִמּוֹנֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְשָׁנִי עַל-שׁוּלְיֵי וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי עַל-שׁוּלְיֵי סָבִיב וּפַעֲמָנֵי זָהָב בֵּתוּכָם סָבִיב:</p>
<p>34 a golden bell and a pomegranate, a golden bell and a pomegranate, upon the skirts of the robe round about.</p>	<p>זָהָב דְּדִהָבָא וְרִמּוֹנָא זָהָב דְּדִהָבָא וְרִמּוֹנָא עַל שְׁפּוּלֵי מַעֲלָא סָחֹר סָחֹר:</p>	<p>34 פַּעֲמָן זָהָב וְרִמּוֹן פַּעֲמָן זָהָב וְרִמּוֹן עַל-שׁוּלֵי הַמָּעִיל סָבִיב:</p>
<p>35 And it shall be upon Aaron to minister; and the sound thereof shall be heard when he goeth in unto the holy place before the LORD, and when he cometh out, that he die not.</p>	<p>וְיִהְיֶה עַל אֹהֶרֶן לְשִׁמְשָׁא וַיִּשְׁתַּמֶּעַ קִלְיָהּ בְּמִיעֲלֶיהָ לְקִידָשָׁא לְקָדָם יְיָ וּבְמִפְקִיָּה וְלֹא יָמוּת:</p>	<p>35 וְהָיָה עַל-אֹהֶרֶן לְשִׁרְתָּ וְנִשְׁמָע קוֹלוֹ בָּבֹאוֹ אֶל-הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי יְהוָה וּבִצְאוֹתָו וְלֹא יָמוּת: (ס)</p>
<p>36 And thou shalt make a plate of pure gold, and engrave upon it, like the engravings of a signet: HOLY TO THE LORD.</p>	<p>וְתַעֲבִיד צִיצָא דְּדִהָב דְּכִי וְתַגְלוֹף עֲלוּהִי כְּתָב מִפְּרָשׁ קֹדֶשׁ לֵי:</p>	<p>36 וְעָשִׂיתָ צִיץ זָהָב טָהוֹר וּפְתִיחָתָ עָלָיו פְּתִיחֵי חֹתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה:</p>
<p>37 And thou shalt put it on a thread of blue, and it shall be upon the mitre; upon the forefront of the mitre it shall be.</p>	<p>וְתַשִּׁינִי יִתִּיהָ עַל חוּטָא דְּתַכִּילָתָא וְיִהְיֶה עַל מִצְנֶפֶתָא לְקַבִּיל אִפִּי מִצְנֶפֶתָא יְהִי:</p>	<p>37 וְשִׁמַּתָּ אֹתוֹ עַל-פְּתִיל תְּכֵלֶת וְהָיָה עַל-הַמִּצְנֶפֶת אֶל-מוֹל פְּנֵי-הַמִּצְנֶפֶת יִתִּיהָ:</p>
<p>38 And it shall be upon Aaron's forehead, and Aaron shall bear the iniquity committed in the holy things, which the children of Israel shall hallow, even in all their holy gifts; and it shall be always upon his forehead, that they may be accepted before the LORD.</p>	<p>וְיִהְיֶה עַל בֵּית עֵינֹהִי דְּאֹהֶרֶן וַיִּטּוֹל אֹהֶרֶן יַת עֲוֹנוֹת קִידָשִׁיא דִּיקְדָּשׁוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל מִתְּנַת קִידָשִׁיהוֹן וְיִהְיֶה עַל בֵּית עֵינֹהִי תְּדִירָא לְרַעְיָא לְהוֹן קָדָם יְיָ:</p>	<p>38 וְהָיָה עַל-מִצַּח אֹהֶרֶן וְנָשָׂא אֹהֶרֶן אֶת-עֲוֹן הַקֹּדָשִׁים אֲשֶׁר יַקְדִּישׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל-מִתְּנַת קֹדְשֵׁיהֶם וְהָיָה עַל-מִצַּחוֹ תָמִיד לְרַצּוֹן לָהֶם לִפְנֵי יְהוָה:</p>

- (33) רמוני. עגולים וחלולים היו, כמין רמונים העשויים כצנת תרנגולת: ופעמוני זהב. זגין עם ענְגְלִין שצחוכס: בתוכם סביב. ציניהם סביב, צין שני רמונים פעמון אחד, דבוק וחלוי בשולי המעיל:
- (34) פעמון זהב ורמון וגר. פעמון זהב ורמון אכלו:
- (35) ולא ימות. מכלל לאו אמה שומע הן, אם יהיו לו לא יחסיב מיתה, הא אם יכנס מחוסר אחד מן הצגדים הללו, חייב מיתה בידי שמים:
- (36) ציץ. כמין טס של זהב היה, רוחב צ' אצבעות, מקיף על המצח מאוזן לאוזן (סוכה ה:):
- (37) על פתיל תכלת. ובמקום אחר הוא אומר, וַיִּשְׁנוּ עָלָיו פְּתִיל תְּכֵלֶת (שמות לט, לא), ועוד, כתיב כאן והיה על המצנפת, ולמטה הוא אומר והיה על מצח אהרן, ובשחיטת קדשים שנינו (זבחים יט:), שערך היה נראה צין ציץ למצנפת ששם מניח תפלין, למדנו שהמצנפת למעלה בגובה הראש, ואינה עמוקה להכנס בה כל הראש עד המצח, והציץ מלמטה, והפתילים היו צנקים, וחלויין בו בשני ראשים ובאמצעו, ששה בג' מקומות הללו, פתיל מלמעלה אחד מצחו ואחד מצפנים כנגדו, וקושר ראשי הפתילים מאחורי העורף שלשתן, ונמצאו צין אורך הטם ופתילי ראשו מקיפין את הקדקד, ופתיל האמצעי שצראשו קשור עם ראשי השנים, והולך על פני רוחב הראש מלמעלה, נמצא עשוי כמין כובע, ועל פתיל האמצעי הוא אומר והיה על המצנפת, והיה נותן הציץ על ראשו כמין כובע על המצנפת, והפתיל האמצעי מחזיקו שאינו נופל, והטם תלוי כנגד מצחו, ונתקיימו כל המקראות, פתיל על הציץ, וציץ על הפתיל, ופתיל על המצנפת מלמעלה:
- (38) ונשא אהרן. לשון סליחה, ואף על פי כן אינו זו ממשמעו, אהרן נושא את המשא של עון, נמצא מסולק העון מן הקדשים:

39	And thou shalt weave the tunic in chequer work of fine linen, and thou shalt make a mitre of fine linen, and thou shalt make a girdle, the work of the weaver in colours.	וְשִׁבְצָתָהּ הַכֹּתֶנֶת שֵׁשׁ וְעִשִּׂיתָ מִצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאַבְנֵט תַּעֲשֶׂה וְהָמֶן תַּעֲבִיד עֹבֵד צִיר: מַעֲשֵׂה רָקֵם:	39
40	And for Aaron's sons thou shalt make tunics, and thou shalt make for them girdles, and head-tires shalt thou make for them, for splendour and for beauty.	וּלְבָנֵי אַהֲרֹן תַּעֲשֶׂה כֹתֶנֶת וְעִשִּׂיתָ לָהֶם אַבְנֵטִים וּמִגְבְּעוֹת תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת: וְהָמֶן וְלְתִשְׁבָּחָהּ: וְהַלְבַּשְׁתָּ אֹתָם אֶת־אַהֲרֹן אֶחָיִךְ וְאֶת־בָּנָיו אֹתָם וּמִשְׁחָתָה אֹתָם וּמִלֵּאתָ אֶת־יָדָם וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם וְכִהְנֵו לִי:	40
41	And thou shalt put them upon Aaron thy brother, and upon his sons with him; and shalt anoint them, and consecrate them, and sanctify them, that they may minister unto Me in the priest's office.	וְהָמֶן וְהַלְבַּשְׁתָּ אֹתָם אֶת־אַהֲרֹן אֶחָיִךְ וְאֶת־בָּנָיו אֹתָם וּמִשְׁחָתָה אֹתָם וּמִלֵּאתָ אֶת־יָדָם וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם וְכִהְנֵו לִי:	41
42	And thou shalt make them linen breeches to cover the flesh of their nakedness; from the loins even unto the thighs they shall reach.	וְעִשִּׂיתָ לָהֶם מִכְנָסִי-בָד לְכִסּוֹת בָּשָׂר עֲרוֹהָ מִמֵּתְנֵי וְעַד־יָרְכָיִם יִהְיוּ:	42
43	And they shall be upon Aaron, and upon his sons, when they go in unto the tent of meeting, or when they come near unto the altar to minister in the holy place; that they bear not iniquity, and die; it shall be a statute for ever unto him and unto his seed after him.	וְהָיוּ עַל־אַהֲרֹן וְעַל־בָּנָיו בְּבֹאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אֹו בְּגִשְׁתָּם אֶל־חַמֻּזְבֹּחַ לְשִׁרְתָּ בִּקְדָשׁ וְלֹא־יָשְׁאוּ עֹון וּמָתוּ חֻקַּת עוֹלָם לוֹ וּלְזֶרְעוֹ אַחֲרָיו: (ס)	43

את עון הקדשים. לרצות על הדם ועל החלב שקרצו צטומאה, כמו ששנינו (מנחות כה.), אי זה עון הוא נושא, אם עון פגול הרי כבר נאמר לא ירצה, ואם עון נותר הרי נאמר לא יחשב, ואין לומר שיכפר על עון הכהן שהקריב טמא, שהרי עון הקדשים נאמר, ולא עון המקריבים, הא אינו מרצה אלא להכשיר הקרבן: והיה על מצחו חמיד. אי אפשר לומר שיהא על מצחו חמיד, שהרי אינו עליו אלא בשעת העבודה, אלא חמיד לרצות להם, אפילו אינו על מצחו, שלא היה כהן גדול עובד באותה שעה, ולדברי האומר עודהו על מצחו מכפר ומרצה, ואם לא אינו מרצה, נדרש על מצחו חמיד, מלמד שממשמש בו צעודו על מצחו, שלא יסיח דעתו ממנו:

(39) ושבצת. עשה אותם משצצות משצצות, וכולם של שש:

(40) ולבני אהרן תעשה כהנת. ארבעה צגדים הללו ולא יותר, כהונת, ואבנט, ומגבעות היא מנפת, ומכנסים הכתוצים למטה צפרשה:

(41) והלבשת אותם את אהרן. אותם האמורין באהרן, חשן, ואפוד, ומעיל, וכמונת תשצן, מנפת, ואבנט, וציץ, ומכנסים, הכתוצים למטה כולם: ואת בניו אתו. אותם הכתוצים צהם: ומשחת אותם. את אהרן ואת בניו צשמן המשחה: ומלאה את ידם. כל מלוי ידיים לשון חנוך, כשהוא נכנס לדבר להיות מוחזק בו מאותו יום והלאה, ובלשון לע"ז, כשממנין אדם על פקודת דבר, נותן השליט צידו צית יד של עור שקורין גוואנ"טו, ועל ידו הוא מחזיקו צדבר, וקורין לאותו מסירה וויר"סטי, והוא מלוי ידיים:

(42) ועשה להם. לאהרן ולבניו: מכנסי בד. הרי ח' צגדים לכהן גדול וארבעה לכהן הדיוט:

(43) והיו על אהרן. כל הצגדים האלה, על אהרן הראויין לו: ועל בניו. האמורין צהם: בבואם אל אהל מועד.

XXIX	And this is the thing that thou shalt do unto them to hallow them, to minister unto Me in the priest's office: take one young bullock and two rams without blemish,	וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר-תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְקַדֵּשׁ אֹתָם לְכַהֵן לִי לִקַּח פֶּר אֶחָד בֶּן-בָּקָר וְאֵילִם שְׁנַיִם תַּמִּימִם:	רביעי כב
2	and unleavened bread, and cakes unleavened mingled with oil, and wafers unleavened spread with oil; of fine wheaten flour shalt thou make them.	וְלֶחֶם מִצּוֹת וְחֻלֵּת מִצּוֹת בִּלְוִילֹת בַּשֶּׁמֶן וְרִקְיָקִי מִצּוֹת מִשְׁחִים בַּשֶּׁמֶן סֵלֶת חֲטָיִם תַּעֲשֶׂה אֹתָם:	2
3	And thou shalt put them into one basket, and bring them in the basket, with the bullock and the two rams.	וְנָתַתָּ אוֹתָם עַל-סֵל אֶחָד וְהִקְרַבְתָּ אֹתָם בַּסֵּל וְאֶת-הַפֶּר וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילִם:	3
4	And Aaron and his sons thou shalt bring unto the door of the tent of meeting, and shalt wash them with water.	וְאֶת-אַהֲרֹן וְאֶת-בָּנָיו תִּקְרִיב אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרָחֲצָתָם בַּמַּיִם:	4
5	And thou shalt take the garments, and put upon Aaron the tunic, and the robe of the ephod, and the ephod, and the breastplate, and gird him with the skilfully woven band of the ephod.	וְלָקַחְתָּ אֶת-הַבְּגָדִים וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת-אַהֲרֹן אֶת-הַכֹּהֲנֶת וְאֵת מְעִיל הָאֹפֶד וְאֶת-הָאֹפֶד וְאֶת-הַחֹשֶׁן וְאֶפְדָּתָ לּוֹ בַּחֹשֶׁב הָאֹפֶד:	5
6	And thou shalt set the mitre upon his head, and put the holy crown upon the mitre.	וְשַׂמְתָּ הַמִּצְנֶפֶת עַל-רֹאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת-גִּזְרֵי הַקֹּדֶשׁ עַל-הַמִּצְנֶפֶת:	6
7	Then shalt thou take the anointing oil, and pour it upon his head, and anoint him.	וְלָקַחְתָּ אֶת-שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּצְקֶתָ עַל-רֹאשׁוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אוֹתוֹ:	7

להיכל וכן למשכן: ומתו. הא למדת, שהמשמש מחוסר בגדים, צמיחה: חקת עולם לו. כל מקום שנאמר חקת עולם, הוא גזירה מיד ולדורות לעכב זו:

(1) לקח. כמו קח, ושתי גזרות הן, אחת של קיסה ואחת של לקיסה, ולהן פתרון אחד: פר אחד. לכפר על מעשה העגל שהוא פר:

(2) ולחם מצות וחלת מצת ורקיקי מצות. הרי אלו ג' מינין, רצוכה, וחלות, ורקיקי. לחם מצות היא הקרויה למטה צענין חלת לחם שמן, על שם שנותן שמן צרצוכה כנגד החלות והרקיקי, וכל המינין צאים עשר עשר חלות (מנחות עו.): בשמן. כשהן קמח, יולק צהן שמן וצוללן (שם עה.): משחים בשמן. אחר אפייתן מושחן כמין כ"ף יונית שהיא עשויה כנו"ן שלנו (שם):

(3) והקרבת אותם. אל מזבח המשכן ציום הקמתו:

(4) ורחצת. זו טבילת כל הגוף:

(5) ואפדת. קשט ומקן החגורה והסינר סביבותיו:

(6) מזר הקדש. זה הניץ: על המצנפת. כמו שפירשתי למעלה, על ידי הפחיל האמצעי ושני פחילין שצראשו הקשורין שלשתן מאחורי העורף, הוא נותנו על המצנפת כמין כוצע:

8	And thou shalt bring his sons, and put tunics upon them.	וְאֶת־בָּנָיו תִּקְרִיב וְהִלַּבְשָׁתָם כְּתֹנִית׃	וְיָת בְּנוֹהֵי תִקְרִיב וְתִלְבִּישָׁנֹן כְּתֹנִיִן׃
9	And thou shalt gird them with girdles, Aaron and his sons, and bind head-tires on them; and they shall have the priesthood by a perpetual statute; and thou shalt consecrate Aaron and his sons.	וְחִגַּרְתָּ אֹתָם אֲבָנֹט אֲהָרֹן וּבָנָיו וְחִבַּשְׁתָּ לָהֶם מִגְבַּעַת וְהִיתָה לָהֶם כְּהֻנָּה לְחֻקַּת עוֹלָם וּמִלֹּאֶת יָד־אֲהָרֹן וְיָד־בָּנָיו׃	וְתִזְרִיז יִתְהוֹן הַמִּינִין אֲהָרֹן וּבְנוֹהֵי וְתִתְקִין לָהֹן קוֹבְעִין וְתִהְיִי לָהֹן כְּהוֹנָתָא לְקִים עֹלָם וְתִקְרִיב קוֹרְבָנָא דְאֲהָרֹן וּקוֹרְבָנָא דְבְנוֹהֵי׃
10	And thou shalt bring the bullock before the tent of meeting; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the bullock.	וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְסִמְךָ אֲהָרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הַפָּר׃	וְתִקְרִיב יֵת תוֹרָא לְקָדָם מִשְׁכַּן זִמְנָא וְיִסְמֹךְ אֲהָרֹן וּבְנוֹהֵי יֵת יְדֵיהֹן עַל רִישׁ תוֹרָא׃
11	And thou shalt kill the bullock before the LORD, at the door of the tent of meeting.	וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃	וְתַפּוֹס יֵת תוֹרָא קָדָם יְיָ בַּתְּרַע מִשְׁכַּן זִמְנָא׃
12	And thou shalt take of the blood of the bullock, and put it upon the horns of the altar with thy finger; and thou shalt pour out all the remaining blood at the base of the altar.	וְלָקַחְתָּ מִדָּמַם הַפָּר וְנָתַתָּה עַל־קַרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּאֶצְבָּעְךָ וְאֶת־כָּל־הַדָּם תִּשְׁפֹּךְ אֶל־יֶסוֹד הַמִּזְבֵּחַ׃	וְתִסַּב מִדָּמָא דְתוֹרָא וְתַתִּין עַל קַרְנֵת מִדְּבָחָא בְּאֶצְבָּעְךָ וְיֵת כָּל דָּמָא תִשְׁפּוֹךְ לִיסוּדָא דְמִדְּבָחָא׃
13	And thou shalt take all the fat that covereth the inwards, and the lobe above the liver, and the two kidneys, and the fat that is upon them, and make them smoke upon the altar.	וְלָקַחְתָּ אֶת־כָּל־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּבֶד וְאֶת הַיִּתְרֹת עַל־הַכֶּבֶד וְאֶת שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ׃	וְתִסַּב יֵת כָּל תְּרַבָּא דְחִפֵּי יֵת גִּנָּא וְיֵת חִצְרָא דְעַל כְּבִדָּא וְיֵת תִּרְתִּין כּוֹלִין וְיֵת תְּרַבָּא דְעַלִּיהֹן וְתַסִּיק לְמִדְּבָחָא׃
14	But the flesh of the bullock, and its skin, and its dung, shalt thou burn with fire without the camp; it is a sin-offering.	וְאֶת־בָּשָׂר הַפָּר וְאֶת־עֹרֹו וְאֶת־פִּרְשׁוֹ תִשְׂרֹף בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה חֲטָאת הוּא׃	וְיֵת בָּשָׂר תוֹרָא וְיֵת מִשְׁכִּיָּה וְיֵת אוֹיְכְלִיָּה תוֹקִיד בְּנוֹרָא מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא חֲטָאתָא הוּא׃

- (7) ומשחת אותו. אף משיחה זו כמין כ"ף יונית, נותן שמן על ראשו, וצין ריסי עיניו, ומחצרו צלצצו:
 (9) והיתה להם. מלוי ידיים זה לכהונה עולם: ומלאת. על ידי הדברים האלה: יד אהרן ויד בניו. צמילוי ופקודת הכהונה:
 (11) פתח אהל מועד. צאמר המשכן שלפני הפתח:
 (12) על קרנות. למעלה, בקרנות ממם (וצחים נג.). ואת כל הדם. שירי הדם: אל יסוד המזבח. כמין צליטת צית קבול עשוי לו סביב סביב לאחר שעלה אמה מן הארץ (מדות פ"ג מ"א):
 (13) החלב המכסה את הקרב. הוא הקרום שעל הכרס שקורין טיל"א: ואת היותרת. הוא טרפשא קבצדא שקורין איבר"ש (ראטהפלייש): על הכבד. אף מן הכבד יטול עמה (ת"כ, ד):
 (14) תשרף באש. לא מנינו חטאת חילוה נשרפת אלא זו:

15	Thou shalt also take the one ram; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the ram.	וְאֶת־הָאֵילִל הָאֶחָד תִּקַּח וְסָמְכוּ אֹהֲרָן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵילִל:	15
16	And thou shalt slay the ram, and thou shalt take its blood, and dash it round about against the altar.	וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הָאֵילִל וְלָקַחְתָּ אֶת־דָּמּוֹ וְזָרַקְתָּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:	16
17	And thou shalt cut the ram into its pieces, and wash its inwards, and its legs, and put them with its pieces, and with its head.	וְאֶת־הָאֵילִל תַּנְתַּח לְנִתְחָיו וְרַחֲצֵתָ קִרְבּוֹ וּכְרָעָיו וְנִתְתָּ עַל־נִתְחָיו וְעַל־רֹאשׁוֹ:	17
18	And thou shalt make the whole ram smoke upon the altar; it is a burnt-offering unto the LORD; it is a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.	וְהִקְטַרְתָּ אֶת־כָּל־הָאֵילִל הַמִּזְבֵּחַ עֲלֶה הוּא לַיהוָה רֵיחַ נִיחֹחַ אֲשֶׁה לַיהוָה הוּא:	18
19	And thou shalt take the other ram; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the ram.	וְלָקַחְתָּ אֶת־הָאֵילִל הַשֵּׁנִי וְסָמְכוּ אֹהֲרָן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵילִל:	חמישי
20	Then shalt thou kill the ram, and take of its blood, and put it upon the tip of the right ear of Aaron, and upon the tip of the right ear of his sons, and upon the thumb of their right hand, and upon the great toe of their right foot, and dash the blood against the altar round about.	וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הָאֵילִל וְלָקַחְתָּ מִדָּמּוֹ וְנִתְתָּה עַל־תְּנוּפֹתָ אָזְנוֹ אֹהֲרָן וְעַל־תְּנוּפֹתָ אָזְנוֹ בָּנָיו הַיְמָנִית וְעַל־בִּהֶן יָדָם הַיְמָנִית וְעַל־בִּהֶן רַגְלָם הַיְמָנִית וְזָרַקְתָּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:	20

(16) וזרקת. בכלי, אוזח צמורק וזורק כנגד הקרן, כדי שיראה לכאן ולכאן, ואין קרבן טעון מתנה באצבע אלא חטאת בלבד, אצל שאר זבחים אינן טעונין קרן ולא אצבע, שמתן דמם מחלי המזבח ולמטה, ואינו עולה בכבש, אלא עומד בארץ וזורק: סביב. כך מפורש בשחיטת קדשים (זבחים נג:), שאין סביב אלא ז' מתנות שהן ארבע, האחת בקרן זוית ז', והאחת בקרן שכנגדה באלכסון, וכל מתנה נראית בשני זדי הקרן אילך ואילך, נמצא הדם נחמן בד' רוחות סביב, לכך קרוי סביב:

(17) על נתחיו. עס נתחיו, וסף על שאר הנתחים:

(18) ריח ניחוח. נחת רוח לפני, שאמרתי ונעשה רצוני: אשה. לשון אש, והיא הקטרת איברים שעל האש:

(20) תנוף. הוא הפחוס (ת"כ מילואים כ"א), גדר האמנעי שמתוך האוזן, שקורין טנדור"ס: בהן ידם. הגדול, ובפרק האמנעי:

21	<p>And thou shalt take of the blood that is upon the altar, and of the anointing oil, and sprinkle it upon Aaron, and upon his garments, and upon his sons, and upon the garments of his sons with him; and he and his garments shall be hallowed, and his sons and his sons' garments with him.</p>	<p>וְלָקַחְתָּ מִן־הַדָּם אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וּמִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַהֲזִיתָ עַל־אַהֲרֹן וְעַל־בְּגָדָיו וְעַל־בְּנָיו וְעַל־בְּגָדֵי בְנָיו אֹתוֹ וְקִדְּשׁ הוּא וּבְגָדָיו וּבְנָיו וּבְגָדֵי בְנָיו אֹתוֹ:</p>	<p>וְלָקַחְתָּ מִן־הַדָּם אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וּמִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַהֲזִיתָ עַל־אַהֲרֹן וְעַל־בְּגָדָיו וְעַל־בְּנָיו וְעַל־בְּגָדֵי בְנָיו אֹתוֹ וְקִדְּשׁ הוּא וּבְגָדָיו וּבְנָיו וּבְגָדֵי בְנָיו אֹתוֹ:</p>
22	<p>Also thou shalt take of the ram the fat, and the fat tail, and the fat that covereth the inwards, and the lobe of the liver, and the two kidneys, and the fat that is upon them, and the right thigh; for it is a ram of consecration;</p>	<p>וְתֹסֵב מִן דְּבָרָא תִּרְבָּא וְאַלְיָתָא וְיִתְּ תִּרְבָּא דְּחִפִּי יֵת גִּזָּא וְיִתְּ חִצֵּר פְּכֻדָּא וְיִתְּ תִּרְתִּין פּוֹלִין וְיִתְּ תִּרְבָּא דְּעֻלְיֹהוֹן וְיִתְּ שְׂקָא דִּימִינָא אֲרִי דְּכֵר קוֹרְבָנָא הוּא:</p>	<p>וְלָקַחְתָּ מִן־הָאֵיל הַחֹלֵב וְהָאֵלֶּה וְאֶת־הַחֹלֵב הַמְכֻסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת יִתְרֵת הַכֶּבֶד וְאֶת שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְאֶת־הַחֹלֵב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן וְאֶת שׁוֹק הַיָּמִין כִּי אֵיל מִלֵּאִים הוּא:</p>
23	<p>and one loaf of bread, and one cake of oiled bread, and one wafer, out of the basket of unleavened bread that is before the LORD.</p>	<p>וּפְתָא דְּלַחִים חֲדָא וּגְרִיצָתָא דְּלַחִים מִשַּׁח חֲדָא וְאַסְפּוּג חֲדָא מִסְלָא דְּפִשְׁתִּירְיָא דְּקִדְּשׁ יי:</p>	<p>וְכֹפֶר לָחֶם אַחַת וְחֻלֹּת לָחֶם שֶׁמֶן אַחַת וְרִקִּיק אֶחָד מִסֵּל הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה:</p>
24	<p>And thou shalt put the whole upon the hands of Aaron, and upon the hands of his sons; and shalt wave them for a wave-offering before the LORD.</p>	<p>וְתִשְׁנִי כּוֹלָא עַל יְדֵי אַהֲרֹן וְעַל יְדֵי בְנָוְהִי וְתִרִים יִתְּהוֹן אֲרָמָא קִדְּשׁ יי:</p>	<p>וְשַׁמֶּת הַכֹּל עַל כַּפֵּי אַהֲרֹן וְעַל כַּפֵּי בְנָיו וְהִנֵּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה:</p>
25	<p>And thou shalt take them from their hands, and make them smoke on the altar upon the burnt-offering, for a sweet savour before the LORD; it is an offering made by fire unto the LORD.</p>	<p>וְתֹסֵב יִתְּהוֹן מִיְדֵהוֹן וְתִסִּיק לְמִדְּבָחָא עַל לְאַתְקַבְּלָא בְּרַעְנָא קִדְּשׁ יי קוֹרְבָנָא הוּא קִדְּשׁ יי:</p>	<p>וְלָקַחְתָּ אֹתָם מִיָּדָם וְהִקְשַׁרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ עַל־הָעֹלָה לְרִיחַ נִיחֹחַ לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁה הוּא לִיהוָה:</p>

(22) החלב. זה חלב הדקים או הקיצה (חולין מט:). והאליה. מן הכליות ולמטה, כמו שמפורש בויקרא (ג, ט) שנאמר לְעֹמֶת הָעֵקֶה יִסִּירָנָהּ, מקום שהכליות יועזות, ובאמורי הפר לא נאמר אליה, שאין אליה קריצה אלא כבצש וכבשה ואיל, אצל שור ועז אין טעונים אליה: ואת שוק הימין. לא מצינו הקטרה בשוק הימין עם האמורים, אלא זו בלבד: כי איל מלואים הוא. שלמים לשון שלמות, שהשולש בכל. מגיד הכתוב שהמלואים שלמים, שמשימים שלום למזבח, ולעוזד העבודה, ולזעלים לכך אני מצריכו החזה, להיות לו לעוזד העבודה למנה, וזה משה ששימש במלואים, והשאר אכלו אהרן ובניו, שהם צעלים, כמפורש בענין:

(23) וכבר לחם. מן החלות: וחלת לחם שמן. ממין הרצוכה: ורקיב. מן הרקיקין אחד, מעשר שכל מין ומין. ולא מצינו תרומת לחם הבא עם זבח נקטרת, אלא זו בלבד, שתרומת לחמי תודה ואיל נזיר נתונה לכהנים עם חזה ושוק, ומזה לא היה למשה למנה, אלא חזה בלבד:

(24) על כפי אהרן וגו' והנפת. שניהם עסוקין בתנופה, הצעלים והכהן, הא כיצד, כהן מניח ידו תחת יד הצעלים ומניף, וזוה היו אהרן ובניו צעלים ומשה כהן: תנופה. מוליך ומציא למי שארצע רוחות העולם שלו, ותנופה מעכבת ומצטלת פורעניות ורוחות רעות. תרומה, מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו, ומעכבת טללים רעים (מנחות טז:):

(25) על העולה. על האיל הראשון שהעלית עולה: לריח ניחוח. לנחת רוח למי שאמר ונעשה רצונו: אשח. לאש נתן: לה. לשמו של מקום:

<p>26 And thou shalt take the breast of Aaron's ram of consecration, and wave it for a wave-offering before the LORD; and it shall be thy portion.</p>	<p>וּתְסַבֵּי יָת חֲדָיָא מִדְּכַר קוֹרְבָנִיָּא דְלֹאֲהֲרֹן וּתְרִים יְתִיה אֲרָמָא קָדָם יְיָ וְיִהְיִי לָךְ לְחֶלֶק:</p>	<p>26 וְלִקְחַתָּ אֶת־הַחֹזֶה מֵאֵיל הַמִּזְבֵּיִם אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וְהִנֵּפְתָּ אֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וְהָיָה לָךְ לִמְנָה:</p>
<p>27 And thou shalt sanctify the breast of the wave-offering, and the thigh of the heave-offering, which is waved, and which is heaved up, of the ram of consecration, even of that which is Aaron's, and of that which is his sons'.</p>	<p>וּתְקַדִּישׁ יָת חֲדָיָא דְאַרְמוֹתָא וְיָת שְׁקָא דְאַפְרָשׁוּתָא דְאַתְרָם וְדֹאֲתַפְרֵשׁ מִדְּכַר קוֹרְבָנִיָּא מִדְלֹאֲהֲרֹן וּמִדְלִבְנֵיהוּ:</p>	<p>27 וְקִדְשָׁתָּ אֹתוֹ חֹזֶה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הוֹנֵף וְאֲשֶׁר הוֹרֵם מֵאֵיל הַמִּזְבֵּיִם מֵאֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וּמֵאֲשֶׁר לִבְנָיו:</p>
<p>28 And it shall be for Aaron and his sons as a due for ever from the children of Israel; for it is a heave-offering; and it shall be a heave-offering from the children of Israel of their sacrifices of peace-offerings, even their heave-offering unto the LORD.</p>	<p>וְיִהְיִי לְאַהֲרֹן וּלְבְנָיו לְקִיָּם עֹלָם מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲרִי אֲפְרָשׁוּתָא הוּא וְאַפְרָשׁוּתָא יְהִי מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִנְּכַסֵּת קוֹדְשִׁיהוֹן אֲפְרָשׁוּתֵיהוֹן קָדָם יְיָ:</p>	<p>28 וְהָיָה לְאַהֲרֹן וּלְבְנָיו לְחֶק־עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי תְרוּמָה הוּא וְתְרוּמָה יְהִיָּה מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שְׁלָמֵיהֶם תְּרוּמָתָם לַיהוָה:</p>
<p>29 And the holy garments of Aaron shall be for his sons after him, to be anointed in them, and to be consecrated in them.</p>	<p>וּלְבוּשֵׁי קוֹדֶשׁ דְלֹאֲהֲרֹן יְהוֹן לְבְנָיו בְּתְרוּתֵיהֶם לְרַבָּאָה בְּהוֹן וּלְקַרְבָּא בְּהוֹן יָת קוֹרְבָנֵיהוֹן:</p>	<p>29 וּבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן יִהְיוּ לִבְנָיו אַחֲרָיו לְמִשְׁחָה בָהֶם וּלְמִלֵּאֲבָם אֶת־יָדָם:</p>
<p>30 Seven days shall the son that is priest in his stead put them on, even he who cometh into the tent of meeting to minister in the holy place.</p>	<p>שִׁבְעָא יוֹמִין יִלְבָּשְׁנוּן כְּהֵנָּא תַּחְתּוֹתֵיהֶם מִבְּנֵיהֶם דִּייעוּל לְמַשְׁכֵּן זִמְנָא לְשִׁמְשָׁא בְּקוֹדֶשׁ:</p>	<p>30 שִׁבְעַת יָמִים יִלְבָּשֻׁם הַכֹּהֵן תַּחְתָּיו מִבְּנָיו אֲשֶׁר יָבֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְשֵׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ:</p>
<p>31 And thou shalt take the ram of consecration, and seethe its flesh in a holy place.</p>	<p>וְיָת דְּכַר קוֹרְבָנִיָּא תְּסַבֵּי וּתְבַשִּׁיל יָת בִּשְׂרִיָּה בְּאַתֵּר קֹדֶשׁ:</p>	<p>31 וְאֵת אֵיל הַמִּזְבֵּיִם תִּקַּח וּבִשַּׁלְתָּ אֶת־בִּשְׂרֹו בְּמָקָם קֹדֶשׁ:</p>

(27) וקדשת את חזה התנופה ואת שוק התרומה וגו'. קדש לדורות, להיות נוהגת תרומתם והנפתם בחזה ושוק של שלמים, אבל לא להקטרה, אלא והיה לאהרן ולבניו לאכול: תנופה. לשון הולכה והצאה, וינטלי"ר בלע"ז: הורם. לשון מעלה ומוריד:

(28) לחק עולם מאת בני ישראל. שהשלמים לבעלים, ואת החזה ואת השוק ימנו לכהן: כי תרומה הוא. החזה ושוק הזה:

(29) לבניו אחרייו. למי שבא בגדולה אחריו: למשחה. להתגדל בהם, שיש משיחה שהיא לשון שררה, כמו לך נמסר לְמַשְׁחָה (צמדכר יח, ט), אל תָּעוּ בְּמַשְׁחִי (מהלים קה, טו): ולמלא בם את ידם. על ידי הצגדים הוא מתלבש בכהונה גדולה:

(30) שבעת ימים. רזופין: ילבשם הכהן. אשר יקום מבניו תחתיו לכהונה גדולה, כשימנוהו להיות כהן גדול: אשר יבא אל אהל מועד. אותו כהן המוכן להכנס לפני ולפנים ציוס הכפורים, וזהו כהן גדול, שאין עבודת יום הכפורים כשרה אלא בו (יומא עג.). תחתיו מבניו. מלמד, שאם יש לו לכהן גדול בן ממלא את מקומו, ימנוהו כהן גדול תחתיו (ת"כ, טו): הכהן תחתיו מבניו. מכאן ראינו, כל לשון כהן, לשון פועל עובד ממש, לפיכך יגיון תָּצִיר נמשך לפניו:

(31) במקום קדש. בחצר אהל מועד, שהשלמים הללו קדשי קדשים היו:

32	And Aaron and his sons shall eat the flesh of the ram, and the bread that is in the basket, at the door of the tent of meeting.	וַיֹּאכְלוּ אֶהָרֹן וּבָנָיו אֶת־בֶּשֶׂר הָאֵילָן וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בַּסֵּל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:	וַיִּיכֹל אֶהָרֹן וּבָנָיו יֵת בֶּשֶׂר דְּבָרָא וְיֵת לַחֲמַא דְּבַסְלָא בַּתְרַע מִשְׁכַּן זְמָנָא:
33	And they shall eat those things wherewith atonement was made, to consecrate and to sanctify them; but a stranger shall not eat thereof, because they are holy.	וַיֹּאכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כִּפֵּר בָּהֶם לְמַלֵּא אֶת־יָדָם לְקַדֵּשׁ אֹתָם וְזָר לֹא־יֹאכַל כִּי־קֹדֶשׁ הֵם:	וַיִּיכְלוּ יִתְהוֹן דְּאִתְכַּפֵּר בְּהוֹן לְקַדָּא יֵת קוֹרְבָּנְהוֹן לְקַדְשָׁא יִתְהוֹן וְחִילוּנֵי לֹא יִיכֹל אַרִי קוֹדְשָׁא אֲנֹן:
34	And if aught of the flesh of the consecration, or of the bread, remain unto the morning, then thou shalt burn the remainder with fire; it shall not be eaten, because it is holy.	וְאִם־יִוָּתֵר מִבֶּשֶׂר הַמִּזְבֵּחַ וּמִן־הַלֶּחֶם עַד־הַבֹּקֶר וְשִׂרְפָתָהּ אֶת־הַנּוֹתָר בָּאֵשׁ לֹא יֹאכַל כִּי־קֹדֶשׁ הוּא:	וְאִם יִשְׁתַּאֲר מִבֶּשֶׂר קוֹרְבָּנֵיָא וּמִן לַחֲמַא עַד צִפְרָא וְתוֹקִיד יֵת דְּאִשְׁתַּאֲר בְּנוֹרָא לֹא יִתְאָכִיל אַרִי קוֹדְשָׁא הוּא:
35	And thus shalt thou do unto Aaron, and to his sons, according to all that I have commanded thee; seven days shalt thou consecrate them.	וַעֲשִׂיתָ לְאֶהָרֹן וּלְבָנָיו כֹּכָה כָּל־אֲשֶׁר־צִוִּיתִי אֹתְכָה שִׁבְעַת יָמִים תְּמַלֵּא יָדָם:	וְתַעֲבִיד לְאֶהָרֹן וּלְבָנָיו כְּדִין כָּל דְּפִקְדֵינִי יִתְךָ שִׁבְעָא יוֹמִין תִּקְרִיב קוֹרְבָּנְהוֹן:
36	And every day shalt thou offer the bullock of sin-offering, beside the other offerings of atonement; and thou shalt do the purification upon the altar when thou makest atonement for it; and thou shalt anoint it, to sanctify it.	וּפָר חַטָּאת תַעֲשֶׂה לַיּוֹם עַל־הַכִּפּוּרִים וְחַטָּאת עַל־הַמִּזְבֵּחַ בְּכַפֶּרֶךָ עָלָיו וּמִשַּׁחֲתָ אוֹתוֹ לְקַדְּשׁוֹ:	וְתוֹרָא דְּחַטָּאתָא תַעֲבִיד לַיּוֹמָא עַל כִּפּוּרֵיָא וְתַדְפִּי עַל מַדְבַּחָא בְּכַפּוּרְתָּךְ עַל־וְהִי וְתַרְבִּי יִתִּיהָ לְקַדְּשׁוּתֶיהָ:
37	Seven days thou shalt make atonement for the altar, and sanctify it; thus shall the altar be most holy; whatsoever toucheth the altar shall be holy.	שִׁבְעַת יָמִים תְּכַפֵּר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְקִדַּשְׁתָּ אוֹתוֹ וְהָיָה חֲמוּמָה קֹדֶשׁ קְדָשִׁים כָּל־הַנִּגַּע בְּמִזְבַּח יִקְדָּשׁ: (ס)	שִׁבְעָא יוֹמִין תְּכַפֵּר עַל מַדְבַּחָא וְתַקְדִּישׁ יִתִּיהָ וְהִי מַדְבַּחָא קֹדֶשׁ קוֹדְשִׁין כָּל דִּיקְרַב בְּמַדְבַּחָא יִתְקַדֵּשׁ:

(32) פתח אהל מועד. כל החסר קרוי כן:
(33) ואכלו אחם. אהרן ובניו, לפי שהם צעליהם: אשר כפר בהם. להם כל זרות ומיעוץ: למלא את ידם. צאיל ולחם הללו: לקדש אתם. שעל ידי המלוואים הללו נתמלאו ידיהם ונתקדשו לכהונה: כי קדש הם. קדשי קדשים, ומכאן למדנו אזכרה לזר האוכל קדשי קדשים, שנתן המקרא טעם לדבר משום דקדש הם:
(35) ועשית לאהרן ולבניו ככה. שנה הכתוב וכפל לעצב, שאם חסר דבר אחד מכל האמור בענין, לא נתמלאו ידיהם להיות כהנים, ועבודתם פסולה: אחכה. כמו אותך: שבעת ימים תמלא וגו'. בענין הזה ובקרבנות הללו בכל יום:
(36) על הכפורים. שצציל הכפורים, לכפר על המזבח מכל זרות ומיעוץ, ולפי שנאמר שבעת ימים תמלא ידם, אין לי אלא דבר הבא שצציל, כגון האילים והלחם, אבל הצא שצציל המזבח, כגון פר שהוא לקטוי המזבח, לא שמענו, לכך הווצרך מקרא זה. ומדרש תורה כהנים (מילואים ט"ו) אומר, כפרת המזבח הוצרך, שמה תחנך איש דבר גזול צמלאכת המשכן והמזבח: וחטאת. וקדפי, לשון מתנת דמים הנמונים באצבע קרוי חטוי: ומשחת אותו. בשמן המשחה, וכל המשיחות כמין כ"ף יונית:
(37) והיה המזבח קדש. ומה היא קדושתו, כל הנוגע במזבח יקדש, אפילו קרנן פסול שעלה עליו, קדשו המזבח להכשירו שלא ירד, מתוך שנאמר כל הנוגע וגו' יקדש, שומע אני צין ראוי צין שאינו ראוי, כגון דבר שלא היה פסולו בקדש, כגון הרובע

38	Now this is that which thou shalt offer upon the altar: two lambs of the first year day by day continually.	וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל-הַמִּזְבֵּחַ וּדְיִן דְּתַעֲבִיד עַל מִדְּבָחָא כִּבְשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה שְׁנַיִם לַיּוֹם תָּמִיד: אֲמִרִין בְּנֵי שָׁנָה תָּרִין לַיּוֹמָא תְּדִירָא:
39	The one lamb thou shalt offer in the morning; and the other lamb thou shalt offer at dusk.	אֶת-הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בִּבְקָר וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים: יְת אֲמִרָא חַד תַּעֲבִיד בַּצֶּפְרָא וְיֵת אֲמִרָא תַנְיָנָא תַעֲבִיד בֵּין שְׁמֵשָׁא:
40	And with the one lamb a tenth part of an ephah of fine flour mingled with the fourth part of a hin of beaten oil; and the fourth part of a hin of wine for a drink-offering.	וְעֶשְׂרֹנָא סוּלְתָא דְּפִיל בְּמִשְׁחָא כְּתִישָׁא רַבְעוֹת הֵינָא וְנִסְכָּא רַבְעוֹת הֵינָא חֲמָרָא לְאֲמִרָא חַד: וְעֶשְׂרִין סֻלַּת בְּלִיל בְּשֶׁמֶן כֶּתִית רַבַּע הַחֵין וְנִסְךְ רַבִּיעֵת הַחֵין יַיִן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד:
41	And the other lamb thou shalt offer at dusk, and shalt do thereto according to the meal-offering of the morning, and according to the drink-offering thereof, for a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.	וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים כְּמִנְחַת הַבֶּקָר וּכְנִסְכָּהּ תַעֲשֶׂה-לָּהּ לֶרֶיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לַיהוָה: וְיֵת אֲמִרָא תַנְיָנָא תַעֲבִיד בֵּין שְׁמֵשָׁא כְּמִנְחַת צֶפְרָא וּכְנִסְכָּה תַעֲבִיד לָהּ לְאֶתְקַבְּלָא בְּרַעְוָא קוֹרְבָנָא קָדָם יי:
42	It shall be a continual burnt-offering throughout your generations at the door of the tent of meeting before the LORD, where I will meet with you, to speak there unto thee.	עֲלֹת תָּמִיד לְדֶרֶתִיכֶם פֶּתַח אֹהֶל-מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר אֹעֲד לָכֶם שָׁמָּה לְדַבֵּר אֵלֶיךָ שָׁם: עֲלֹת תָּמִיד לְדֶרֶתִיכֶם פֶּתַח מִשְׁכַּן זִמְנָא קָדָם יי דְּאֲזַמִּין מִימְרֵי לָכֹון תַּמָּן לְמַלְלָא עִמָּךְ תַּמָּן:
43	And there I will meet with the children of Israel; and [the Tent] shall be sanctified by My glory.	וְנִעַדְתִּי שָׁמָּה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדָּשׁ בְּכְבוֹדִי: וְנִעַדְתִּי שָׁמָּה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדָּשׁ בְּכְבוֹדִי: וְנִעַדְתִּי שָׁמָּה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדָּשׁ בְּכְבוֹדִי:

והנרצע, ומוקצה, ונעצד, והטריפה, וכיוצא בהן, תלמוד לומר וזה אשר תעשה, הסמוך אחריו, מה עולה ראוייה אף כל ראוייה (ת"כ ו. ז. זכאים פג:), שנראה לי כזר ונפסל משצא לעזרה, כגון הלן, והיוצא, והטמא, ושנשחט במחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו, וכיוצא בהן:

(40) ועשרון סולת. עשירית האיפה, מ"ג ציט"ס וחומש ציטה: בשמן כתית. לא לחוצה נאמר כתית, אלא להכשיר, לפי שנאמר כתית למאור, ומשמע למאור ולא למנחות, יכול לפסלו למנחות, תלמוד לומר כאן כתית, ולא נאמר כתית למאור אלא למעט מנחות שאין צריך כתית, שאף הטמון צרחיים כשר בהן (מנחות פו:). רבע הדין. שלשה לוגין: ונסך. לספלים, כמו ששינו במסכת סוכה (מח:), שני ספלים של כסף היו צראש המוצח, ומנוקבים כמין שני חוטמין דקים, נותן היין לתוכו, והוא מקלח ויוצא דרך החוטם, ונופל על גג המוצח, ומשם יורד לשיתין במוצח בית עולמים, ובמוצח הנחשת יורד מן המוצח לארץ:

(41) לריח ניחוח. על המנחה נאמר, שמנחת נסכים כולה כליל, וסדר הקרבתם, האיברים בתחלה ואחר כך המנחה, שנאמר עֲלָה וּמִנְחָה (ויקרא כג, לו:):

(42) תמיד. מיום אל יום, ולא יפסיק יום צנתיים: אשר אועד לכם. כשאקצב מועד לדבר אליך, שם אקצבנו לזב. ויש מרבותינו למדים מכאן, שמעל מוצח הנחשת היה הקצ"ה מדבר עם משה משהוקם המשכן, ויש אומרים מעל הכפורת כמו שנאמר וְדַבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַפֶּתַח (שמות כה, כג). ואשר אועד לכם האמור כאן אינו אמור על המוצח, אלא על אהל מועד הנזכר במקרא:

(43) ונועדתי שמה. אמועד עמם צדצור, כמלך הקוצב מקום מועד לדבר עם עצדיו שם: ונקדש. המשכן: בכבודי. שמשרה שכינתי בו. ומדרש אגדה, אל תקרי צכודי אלא צכודי, צכודים שלי, כאן רמז לו מיתת בני אהרן ציום הקמתו,

44	And I will sanctify the tent of meeting, and the altar; Aaron also and his sons will I sanctify, to minister to Me in the priest's office.	וְקִדְשְׁתִּי אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֶקְדֹּשׁ לְכַהֵן לִי:	וְאֶקְדִּישׁ יְת מִשְׁכַּן זְמַנָּה וְיְת מִדְּבַחַת וְיְת אַהֲרֹן וְיְת בְּנוֹהֵי אֶקְדִּישׁ לְשִׁמְשָׁא קֹדְמִי:
45	And I will dwell among the children of Israel, and will be their God.	וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים:	וְאֲשֵׁרִי שְׁכִינְתִּי בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶהְיֶה לָהֶן לֵאלֹהִי:
46	And they shall know that I am the LORD their God, that brought them forth out of the land of Egypt, that I may dwell among them. I am the LORD their God.	וַיֵּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְשָׁכְנִי בְּתוֹכָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: (פ)	וַיֵּדְעוּ אֲרִי אֲנִי יְי אֱלֹהֵהֶן דְּאִפְסִיקִית יְתָהֶן מֵאֶרֶעַ מִצְרַיִם לְאֶשְׁרָא שְׁכִינְתִּי בִּינִיהֶן אֲנִי יְי אֱלֹהֵהֶן:
XXX	And thou shalt make an altar to burn incense upon; of acacia-wood shalt thou make it.	וְעָשִׂית מִזְבֵּחַ מִקְטָר קִטְרֶת עֲצֵי שִׁטִּים תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ:	וְתַעֲבִיד מִדְּבַחַת לְאֶקְטָרָא עֲלוּהֵי קִטְרֶת בּוֹסְמִין דְּאֵעִי שִׁטִּין תַּעֲבִיד יְתִיה:
2	A cubit shall be the length thereof, and a cubit the breadth thereof; foursquare shall it be; and two cubits shall be the height thereof; the horns thereof shall be of one piece with it.	אֹמֶה אָרְכּוֹ וְאֹמֶה רָחְבּוֹ רְבֹועַ יְהִיָּה וְאַמֹּתַיִם קָמָתוֹ מִמֶּנּוּ קַרְנֵיהֶן:	אֹמֶתָא אִירְכִיָּה וְאַמֶּתָא פּוֹתִיָּה מְרֹבַע יְהִי וְתַרְתִּין אֲמִין רֹמִיָּה מִנִּיָּה קַרְנֵיהֶן:
3	And thou shalt overlay it with pure gold, the top thereof, and the sides thereof round about, and the horns thereof; and thou shalt make unto it a crown of gold round about.	וְצָפִית אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גֻּזּוֹ וְאֶת־קִירֹתָיו סָבִיב וְאֶת־קַרְנֵיהֶן וְעָשִׂיתָ לָּו זָהָב סָבִיב:	וְתַחֲפִי יְתִיה דְּהַב דְּכִי יְת אֲגָרִיָּה וְיְת כּוֹתֻלֹּהֵי סָחוֹר סָחוֹר וְיְת קַרְנֵיהֶן וְתַעֲבִיד לִיה זִיר דְּדְּהַב סָחוֹר סָחוֹר:
4	And two golden rings shalt thou make for it under the crown thereof, upon the two ribs thereof, upon the two sides of it shalt thou make them; and they shall be for places for staves wherewith to bear it.	וּשְׁתִּי טַבַּעַת זָהָב תַּעֲשֶׂה־לָּו מִתַּחַת לְזָרוֹ עַל שְׁתֵּי צְלַעְתָּיו תַּעֲשֶׂה עַל־שְׁנֵי צַדָּיו וְהָיָה לְבָתִּים לְבָדִים לְשֵׂאת אֹתוֹ בְּהֶמָּה:	וְתַרְתִּין עֲזָן דְּדְּהַב תַּעֲבִיד לִיה מְלָרַע לְזִירִיָּה עַל תַּרְתִּין זְוִיָּתִיה תַּעֲבִיד עַל תַּרְתִּין סָטְרוּהֵי וְיְהִי לְאַתְרָא לְאַרְחִיָּא לְמַטְל יְתִיה בְּהוֹן:
5	And thou shalt make the staves of acacia-wood, and overlay them with gold.	וְעָשִׂית אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצָפִיתָ אֹתָם זָהָב:	וְתַעֲבִיד יְת אֲרִיחָא דְּאֵעִי שִׁטִּין וְתַחֲפִי יְתָהֶן דְּהַבָּא:

וזהו שאמר משה הוא אשר דָּקַר ה' לאמר דְּקָרְצִי אֶקְדֹּשׁ (ויקרא י, ג), והיכן דָּקַר, ונקדש בדבדוי:

(46) לשכני בחוכם. על מנת לשכון אני בחוכם:

(1) מקטר קטורת. להעלות עליו קטור עשן סמים:

(3) את גגו. זה היה לו גג, אבל מזבח העולה לא היה לו גג, אלא ממלאים חללו אדמה בכל חנייתם: זר זהב. סימן הוא לכתר כהונה:

(4) צלעותיו. כאן הוא לשון זווית כתר גומו, לפי שנאמר על שני צדיו, על שתי זוויותיו שצד שני צדיו: והיה. מעשה הטבעות האלה: לבתים לבדים. לכל בית תהיה הטבעת לצד:

<p>6 And thou shalt put it before the veil that is by the ark of the testimony, before the ark-cover that is over the testimony, where I will meet with thee.</p>	<p>וְתָתַן יְהוָה יְתִיהָ קֶדֶם פְּרוּכָתָא דְּעַל אֲרוֹנָא דְּסִהְדוּתָא קֶדֶם כְּפֹרֶתָא דְּעַל סִהְדוּתָא דְּאַזְמִין מִימְרֵי לֵךְ תִּמְנָן:</p>	<p>וְנִתְּתָה אֹתוֹ לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל-אֲרוֹן הָעֵדֻת לִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל-הַתְּעֻדָּת אֲשֶׁר אֶנְעַד לָךְ שָׁמָּה:</p>	<p>6</p>
<p>7 And Aaron shall burn thereon incense of sweet spices; every morning, when he dresseth the lamps, he shall burn it.</p>	<p>וְיִקְטֹר עָלוֹהֵי אֹהֶרֶן קִטְרֶת בִּוֶּסְמִין בְּצֶפֶר בְּצֶפֶר בְּאַתְקֻנוּתִיהָ יֵת בּוֹצִינְיָא יִקְטֹרֶנָּה:</p>	<p>וְהִקְטִיר עָלָיו אֹהֶרֶן קִטְרֶת סִמִּים בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר בְּהִיטִיבוֹ אֶת-הַנֵּרֹת יִקְטִירֶנָּה:</p>	<p>7</p>
<p>8 And when Aaron lighteth the lamps at dusk, he shall burn it, a perpetual incense before the LORD throughout your generations.</p>	<p>וּבְאֶדְלָקוֹת אֹהֶרֶן יֵת בּוֹצִינְיָא בֵּין שְׁמֵשָׁא יִקְטֹרֶנָּה קִטְרֶת בִּוֶּסְמִין תְּדִירָא קֶדֶם יי לְדִרְיֹכוֹן:</p>	<p>וּבְהַעֲלֹת אֹהֶרֶן אֶת-הַנֵּרֹת בֵּין הָעֶרְבִים יִקְטִירֶנָּה קִטְרֶת תָּמִיד לִפְנֵי יְהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם:</p>	<p>מפטיר</p>
<p>9 Ye shall offer no strange incense thereon, nor burnt-offering, nor meal-offering; and ye shall pour no drink-offering thereon.</p>	<p>לֹא תִסְקֹן עָלוֹהֵי קִטְרֶת בִּוֶּסְמִין נֹכְרָאִין וְעֵלְתָא וּמִנְחָתָא וְנִסְכָּא לֹא תִנְסְכוּן עָלוֹהֵי:</p>	<p>לֹא-תַעֲלֹו עָלָיו קִטְרֶת זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה וְנִסֵּךְ לֹא תִסְכוּ עָלָיו:</p>	<p>9</p>
<p>10 And Aaron shall make atonement upon the horns of it once in the year; with the blood of the sin-offering of atonement once in the year shall he make atonement for it throughout your generations; it is most holy unto the LORD.</p>	<p>וְיִכַּפֵּר אֹהֶרֶן עַל קַרְנֹתֶיהָ חֹדָא בְּשֵׁטָא מַדָּם חֲטָאת כְּפֹרִיָּא חֹדָא בְּשֵׁטָא יִכַּפֵּר עָלוֹהֵי לְדִרְיֹכוֹן קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁין הוּא קֶדֶם יי:</p>	<p>וְיִכַּפֵּר אֹהֶרֶן עַל-קַרְנֹתָיו אֶחָת בְּשֵׁנָה מַדָּם חֲטָאת הַכֹּפָרִים אֶחָת בְּשֵׁנָה יִכַּפֵּר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם קֹדֶשׁ-קֹדֶשִׁים הוּא לִיהוָה: (פ)</p>	<p>קא פסוקים</p>

The Haftarah is Ezekiel 43:10 – 43:27 on page 219. On Shabbat Zachor, Maftir and Haftara are on page 236.

<p>11 And the LORD spoke unto Moses, saying:</p>	<p>וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמִלִּיל יי עִם מֹשֶׁה לְמִימֹר:</p>
--	---

(6) לפני הפרכת. שמא תאמר משוך מכנגד הארון לצפון או לדרום, תלמוד לומר לפני הכפרת, מכוון כנגד הארון מבחוץ:
(7) בהיטיבו. לשון נקוי הבזיכין של המנורה מדשן הפתילות שנשרפו בזליה, והיה מטיבין בכל בקר ובקר: הגרות. לז"ש זלעז, וכן כל נרות האמורות במנורה, חוץ ממקום שנאמר שם העלאה, שהוא לשון הדלקה:
(8) ובהעלות. כשדליקס להעלות להצתן: יקטירנה. בכל יום, פרס מקטיר שחרית, ופרס מקטיר צין הערבים:
(9) לא תעלו עליי. על מזבח זה: קשרת זרה. שום קטורת של נדבה, כולן זרות לו חוץ מזו: ועולה ומנחה. ולא עולה ומנחה. עולה של צהמה ועוף, ומנחה היא של לחם:
(10) וכפר אהרן. מתן דמיס: אחת בשנה. ציוס הכפורים, הוא שנאמר צאחרי מות וינא אל המזבח אשר לפני ה' וכפר עליו (ויקרא טז, יח): חטאת הכפרים. הם פר ושעיר של יום הכפורים, המכפרים על טומאת מקדש וקדשיו: קדש קדשים. המזבח מקודש לדברים הללו כלבד, ולא לעבודה אחרת:

<p>12 'When thou takest the sum of the children of Israel, according to their number, then shall they give every man a ransom for his soul unto the LORD, when thou numberest them; that there be no plague among them, when thou numberest them.</p>	<p>כִּי תִשָּׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתַנוּ אִישׁ כֹּפֶר נַפְשׁוֹ לַיהוָה בַּפֶּקֶד אַתֶּם וְלֹא־יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף בַּפֶּקֶד אַתֶּם:</p> <p>אֲרִי תִקְבִּיל יְת חוֹשֶׁבֶן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַמִּנְיָהוֹן וַיִּתְּנוּ גֹבֶר פִּדְיוֹן נַפְשֵׁיהֶם כָּדָם יי כֹּד תִמְנִי יִתְּהוֹן וְלֹא יִהְיֶה בְּהוֹן מוֹתָא כֹד תִמְנִי יִתְּהוֹן:</p>	<p>12 כִּי תִשָּׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתַנוּ אִישׁ כֹּפֶר נַפְשׁוֹ לַיהוָה בַּפֶּקֶד אַתֶּם וְלֹא־יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף בַּפֶּקֶד אַתֶּם:</p>
<p>13 This they shall give, every one that passeth among them that are numbered, half a shekel after the shekel of the sanctuary—the shekel is twenty gerahs—half a shekel for an offering to the LORD.</p>	<p>זֶהוּ וַיִּתְּנוּ כָּל־הָעֶבֶר עַל־הַפִּקְדִּים מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מַחְצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיהוָה:</p> <p>מִיָּן וַיִּתְּנוּ כָּל דְּעֶבֶר עַל מִנְיָא פִלְגוֹת סֶלְעָא בְּסֶלְעִי קוֹדֶשָׁא עֶשְׂרִין מְעִין סֶלְעָא פִלְגוֹת סֶלְעָא אַפְרָשׁוּתָא קָדָם יי:</p>	<p>13 זֶהוּ וַיִּתְּנוּ כָּל־הָעֶבֶר עַל־הַפִּקְדִּים מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מַחְצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיהוָה:</p>
<p>14 Every one that passeth among them that are numbered, from twenty years old and upward, shall give the offering of the LORD.</p>	<p>כָּל הָעֶבֶר עַל־הַפִּקְדִּים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה יִתֵּן תְּרוּמַת יְהוָה:</p> <p>כָּל דְּעֶבֶר עַל מִנְיָא מִבֶּן עֶשְׂרִין שָׁנִין וּלְעֵילָא יִתֵּן אַפְרָשׁוּתָא קָדָם יי:</p>	<p>14 כָּל הָעֶבֶר עַל־הַפִּקְדִּים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה יִתֵּן תְּרוּמַת יְהוָה:</p>
<p>15 The rich shall not give more, and the poor shall not give less, than the half shekel, when they give the offering of the LORD, to make atonement for your souls.</p>	<p>הָעֲשִׂיר לֹא־יִרְבֶּה וְהַדָּל לֹא יִמְעֹט מִמַּחְצִית הַשֶּׁקֶל לְתַת אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֵׁיכֶם:</p> <p>דַּעֲתִיר לֹא יִסְגִי וְדַמְסָכִין לֹא יִזְעַר מִפִּלְגוֹת סֶלְעָא לְמַתָּן יִת אַפְרָשׁוּתָא קָדָם יי לְכַפֵּרָא עַל נַפְשֵׁיכֶם:</p>	<p>15 הָעֲשִׂיר לֹא־יִרְבֶּה וְהַדָּל לֹא יִמְעֹט מִמַּחְצִית הַשֶּׁקֶל לְתַת אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֵׁיכֶם:</p>

(12) כי תשא. לשון קבלה כחרגומו, כשתחפון לקבל סכום מנינם לדעת כמה הם, אל תמנע לגלגולת, אלא יחנו כל אחד מחצית השקל, ותמנה את השקלים ותדע מנינם: ולא יהיה בהם נגף. שהמנין שולט בו עין הרע, וְהִדְבָּר זֶה עֲלֵיהֶם, כמו שמצינו צימי דוד:

(13) זה יתנו. הראה לו כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל, ואמר לו כזה יתנו: העובר על הפקודים. דרך המונין מעצירין את הנמנין זה אחר זה, וכן כל אֶשֶׁר יַעֲבֹר פֶּסַח הַשָּׁבֵט (ויקרא כז, לב), וכן פֶּעֶזְבֵּרָה הָעֶלְאָן על יְדֵי מוֹנֶה (ירמיה לג, יג): מחצית השקל בשקל הקדש. במשקל השקל שקנצתי לך לשקול בו שקלי הקדש, כגון שקלים האמורין צפרשת ערכין ושדה אחוזה: עשרים גרה השקל. עכשיו פירש לך כמה הוא: גרה. לשון מעה, וכן בשמואל (א ב, לו) יִצְאָה לְהַשְׁפִּיט לֹא לְאִגֹּרֶת פָּקֶף וְכֶפֶר לָסֶם: עשרים גרה השקל. שהשקל השלם ד' זוזים, והזוז מתחלתו חמש מעות, אלא באו והוסיפו עליו שמונת, והעלוהו לשש מעה כסף, ומחצית השקל הזה שאמרתי לך, יתנו תרומה לה:

(14) מבין עשרים שנה ומעלה. למדך כאן, שאין פחות מבין עשרים יוצא לצבא, ונמנה בכלל אנשים:

(15) לכפר על נפשתיכם. שלא תגופו על ידי מנין. דבר אחר לכפר על נפשתיכם, לפי שרמז להם כאן ג' תרומות, שנכתב כאן תרומת ה' ג' פעמים, אחת תרומת אדנים, שמנאן כשהתחילו צנדבת המשכן, ונתנו כל אחד ואחד מחצית השקל, ועלה למאת הכתר, שנאמר וְכָסֶף פְּקֻדֵי הָעֶזְרָה מֵאֶת פֶּקֶד (שמות לח, כה), ומהם נעשו האדנים שנאמר וַיְהִי מֵאֶת פֶּקֶד הַכֶּסֶף וגו' (שם שס, כז). והשנית אף היא על ידי מנין, שמנאן משהוקם המשכן, הוא המנין האמור בתחלת חומש הפקודים, בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשָּׁנָה בְּשִׁבְעָה הָעֲשָׂרִית (במדבר א, א), ונתנו כל אחד מחצית השקל, והן לקנות מהן קרצנות לצבור של כל שנה ושנה, והשוו זהם עניים ועשירים, ועל אותה תרומה נאמר לכפר על נפשתיכם, שהקרצנות לכפרה הם באים. והשלישית היא תרומת המשכן, כמו שנאמר קָל מִרִּים תְּרוּמַת פָּקֶף וּנְחֹשֶׁת (שמות לה, כד), ולא הייתה יד כלם שוה זה, אלא איש איש מה שנדדו לזו:

<p>16 And thou shalt take the atonement money from the children of Israel, and shalt appoint it for the service of the tent of meeting, that it may be a memorial for the children of Israel before the LORD, to make atonement for your souls.'</p>	<p>וְלָקַחְתָּ אֶת-כֶּסֶף הַכִּפָּרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אֹתוֹ עַל-עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עַל-נַפְשֹׁתֵיכֶם: (פ)</p>	<p>16 וְלָקַחְתָּ אֶת-כֶּסֶף הַכִּפָּרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אֹתוֹ עַל-עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עַל-נַפְשֹׁתֵיכֶם: (פ)</p>
<p>17 And the LORD spoke unto Moses, saying:</p>	<p>וַיֹּמַר יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימָר:</p>	<p>יִשְׂרָאֵל וַיֹּדְבֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:</p>
<p>18 'Thou shalt also make a laver of brass, and the base thereof of brass, wherewith to wash; and thou shalt put it between the tent of meeting and the altar, and thou shalt put water therein.</p>	<p>וְתַעֲבִיד כִּיּוֹרָא דְנַחֲשָׁא וּבְסִיסִיָּה דְנַחֲשָׁא לְקִדּוּשׁ וְתַתִּין וְתִיָּה בֵּין מִשְׁכַּן זִמְנָא וּבֵין מִדְבָּחָא וְתַתִּין תַּמָּן מֵיָּא:</p>	<p>18 וְעָשִׂיתָ כִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְכִנּוֹ נְחֹשֶׁת לְרַחֲצָה וְנָתַתָּ אֹתוֹ בֵּין-אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה מֵיִם:</p>
<p>19 And Aaron and his sons shall wash their hands and their feet thereat;</p>	<p>וַיִּקְדָּשׁוּן אַהֲרֹן וּבְנוֹהֵי מִנִּיָּה יָת יְדֵיהֶן וְיָת רַגְלֵיהֶן:</p>	<p>19 וַיִּרְחֲצוּ אַהֲרֹן וּבְנָיו מִמֶּנּוּ אֶת-יְדֵיהֶם וְאֶת-רַגְלֵיהֶם:</p>
<p>20 when they go into the tent of meeting, they shall wash with water, that they die not; or when they come near to the altar to minister, to cause an offering made by fire to smoke unto the LORD;</p>	<p>בְּמִיעֲלֵהוֹן לְמִשְׁכַּן זִמְנָא יִקְדָּשׁוּן מֵיָּא וְלֹא יָמוּתוּן אוּ בְּמִקְרְבֵהוֹן לְמִדְבָּחָא לְשַׁמְשָׁא לְאַסְקָא קוֹרְבָנָא קָדָם יְיָ:</p>	<p>20 בְּבֹאֵם אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד יִרְחֲצוּ-מֵיִם וְלֹא יָמוּתוּן אוּ בְּגִשְׁתֶּם אֶל-הַמִּזְבֵּחַ לְשַׁרֵּת לְהַקְטִיר אִשָּׁה לַיהוָה:</p>

(16) ונחת אותו על עבודת אהל מועד. למדת, שנטוו למנוחתם צחלות נדחת המשכן אחר מעשה העגל, מפני שנכנס זהם מגפה, כמו שנאמר וַיִּגַּף ה' אֶת הָעָם (שמות לז, לה), משל לזלזול החציבה על צעליה שנפל זה דבר, ומשפסק, אמר לו לרועה צדקה ממך, מנה את לאני ודע כמה נותרו זהם, להודיע שהיא חציבה עליו. ואי אפשר לומר שהמנין הזה הוא האמור בחומש הפקודים, שהרי נאמר בו צִקְקָד לַחֲדָשׁ הַשָּׁנִי (צמדבר א, ח), והמשכן הוקם צאחד לחדש הראשון, שנאמר צִיּוֹם הַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן צִקְקָד לַחֲדָשׁ פָּקִידִים וּג' (שמות מ, ז), ומהמנין הזה נעשו האדנים משקלים שלו, שנאמר וַיְהִי מֵאֵת פֶּכֶר הַכֶּסֶף לְצִקְקָתִי וּג' (שם לה, כז), הא למדת, ששטים היו, אחת צחלות נדחת אחר יום הכפורים צנה ראשונה, ואחת צנה שנייה צאייר משהוקם המשכן. ואם תאמר, וכי אפשר שצנניהם היו ישראל שוים, ו' מאות אלף וג' אלפים וה' מאות ונ', שהרי צכסף פקודי העדה נאמר כן, וצחומש הפקודים אף צו נאמר כן, ויהיו קל הפקדים שש מאות אלף ושלש אלפים וצמאש מאות וצמאשים (צמדבר א, מו), והלא צשתי שנים היו, ואי אפשר שלא היו צשעת מנין הראשון צני יט שנה שלא נמנו, וצנניה נעשו צני כ'. צשובה לדבר, אצל שנות האנשים צנה אחת נמנו, אצל למנין יציאת מצרים היו שתי שנים, לפי שלציאת מצרים מונין מניסן, כמו שצינו צמסכת ראש השנה (צ:), וצנה המשכן צראשונה והוקם צנניה, שנחדשה שנה צאחד צניסן, אצל שנות האנשים מוניין למנין שנות עולם המתחילין מצשרי, נמצאו שני המנינים צנה אחת, המנין הראשון היה צששרי לאחר יום הכפורים, שנחצרה המקום לישראל לסלוח להם ונצטוו על המשכן, והשני צאחד צאייר: על עבודת אהל מועד. הן אדנים שנעשו צו:

(18) כיור. כמין דוד גדולה, ולה דדים המריקים צפיהם מים: וכנו. כתרומה צסיסיה, מוצב מתוקן לכיור: לרחצה. מוצב על הכיור: ובין המזבח. מזבח העולה, שכתוב צו שהוא לפני פתח משכן אהל מועד, והיה הכיור משוך קמעא, ועומד כנגד אור צצין המזבח והמשכן ואינו מפסיק כלל צנחיים, משום שנאמר וְאֵת מִנְצָח הָעֹלָה שֶׁסֶפֶת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד (שמות מ, כט), כלומר מזבח לפני אהל מועד, ואין כיור לפני אהל מועד, הא כיצד, משוך קמעא כלפי הדרום, כך צנויה צוצחים (נט:). (19) את ידיהם ואת רגליהם. צצת אחת היה מקדש ידיו ורגליו, וכך צנינו צוצחים (יט:), כיצד קדוש ידים ורגלים, מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית, וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית, ומקדשן:

(20) בבואם אל אהל מועד. להקטיר שחרית וצין הערבים קטרת, או להזות מדם פר כהן המשיח ושעירי עזודת אלילים: ולא ימותו. הא אם לא ירחצו ימותו, שצחורה נאמרו כללות, ומכלל לאו אחת שומע הן: אל המזבח. החיטון, שאין כאן

21	so they shall wash their hands and their feet, that they die not; and it shall be a statute for ever to them, even to him and to his seed throughout their generations.'	וְרָחֲצוּ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם וְלֹא יָמָתוּ וְהָיְתָה לָהֶם חֻק־עוֹלָם לֹא יִלְזְרְעוּ לְדֹרֹתָם: (פ)	וַיִּקְדְּשׁוּן יְדֵיהֶן וְרַגְלֵיהֶן וְלֹא יָמָתוּן וְתִהְיֶה לָהֶן קֵים עָלֵם לִיה וְלִבְנוֹתָי לְדֹרֵיהֶן:
22	Moreover the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:	וּמִלִּיל יי עִם מֹשֶׁה לְמִימֹר:
23	"Take thou also unto thee the chief spices, of flowing myrrh five hundred shekels, and of sweet cinnamon half so much, even two hundred and fifty, and of sweet calamus two hundred and fifty,	וְאַתָּה קַח־לָךְ בְּשָׂמִים רִאשִׁי מִרְא דְכִיָּא מִתְקַל חֲמִישׁ מֵאָה וְקִנְמָן בְּשֵׁם פְּלִגְוִתָּיה מִתְקַל מֵאָתָן וְחֲמִשִּׁין וְקִנִּי בּוֹסְמָא מִתְקַל מֵאָתָן וְחֲמִשִּׁין:	וְאַתָּה קַח־לָךְ בְּשָׂמִים רִאשִׁי מִרְא דְכִרְוֹר חֲמִישׁ מֵאָתָן וְקִנְמָן בְּשֵׁם מַחְצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאָתָיִם וְקִנְיָה בְּשֵׁם חֲמִשִּׁים וּמֵאָתָיִם:
24	and of cassia five hundred, after the shekel of the sanctuary, and of olive oil a hin.	וְקִנְיָה חֲמִישׁ מֵאָתָן בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ וְשֶׁמֶן זַיִת הֵינ:	וְקִצְיֶעְתָּא מִתְקַל חֲמִישׁ מֵאָה בְּסִלְעֵי קוֹדֶשָׁא וּמֹשַׁח זַיִתָּא מְלִי הֵינָא:
25	And thou shalt make it a holy anointing oil, a perfume compounded after the art of the perfumer; it shall be a holy anointing oil.	וְעָשִׂיתָ אֹתוֹ שֶׁמֶן מְשַׁחַת־קֹדֶשׁ רֶקַח מִרְקָחַת מַעֲשֶׂה רֶקַח שֶׁמֶן מְשַׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה:	וְתַעֲבִיד יְתִיָּה מֹשַׁח רַבּוּת קוֹדֶשָׁא בּוֹסֵם מְבוֹסֵם עוֹבֵד בּוֹסְמֵנו מֹשַׁח רַבּוּת קוֹדֶשָׁא יְהִי:
26	And thou shalt anoint therewith the tent of meeting, and the ark of the testimony,	וּמְשַׁחַת בּוֹ אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת אָרוֹן הָעֵדוּת:	וְתַרְבִּי בִיָּה יֵת מֹשֶׁכֶּן זִמְנָא וְיֵת אֲרֹנָא דְסִתְּדוּתָא:
27	and the table and all the vessels thereof, and the candlestick and the vessels thereof, and the altar of incense,	וְאֶת־הַשֻּׁלְחָן וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּלִיָּהּ וְאֶת מִזְבֵּחַ הַקְּטֹרֶת:	וְיֵת פְּתוּרָא וְיֵת כָּל מְנוּחֵי וְיֵת מְנִרְתָּא וְיֵת מְנִהָא וְיֵת מִדְּבָחָא דְקִטְרֶת בּוֹסְמִיָּא:

זיאת אהל מועד אלא בחזר:

(21) ולא ימותו. לחייב מיתה על המשמש במזבח ואינו רחוק ידיים ורגלים, שממיתה הראשונה לא שמענו אלא על הנכנס להיכל:

(23) בשמים ראש. חסודים: וקנמן בשם. לפי שהקנמן קליפת עץ הוא, יש שהוא טוב ויש בו ריח טוב וטעם, ויש שאינו אלא כעץ, לכך הוצרך לומר קנמן בשם, מן הטוב: מחציתו חמישים ומאתים. מחצית הבאחו תהא חמשים ומאתים, נמצא כלו חמש מאות, כמו שיעור מר דרור, אס כן למה נאמר בו חלפין, גרמ הכתוב היא להציאו לחלפין, להרבות בו צ' הכרעות, שאין שוקלין עין בעין, וכך שנויה בזכריות (ה): וקנה בשם. קנה של בשם, לפי שיש קנים שאינם של בשם, הוצרך לומר בשם: חמישים ומאתים. סך משקל כולו:

(24) וקדה. שם שורש עשב, וזלשון חכמים קציעה: הין. ייב לוגין, ונחלקו בו חכמי ישראל, ר' מאיר אומר, בו שלקו את העקרי, אמר לו ר' יהודה, והלא לסוף את העקרי אינו סיפק, אלא שראוים במים שלא יזלעו את השמן, ואחר כך הציף עליהם השמן, עד שקלט הריח וקפחו לשמן שעל העקרי:

(25) רוקח מרקחת. רוקח שם דבר הוא, והטעם מוכיח שהוא למעלה, והרי הוא כמו רוקע, רגע, ואינו כמו לגע הים (ישעיה נא, טו), וכמו רוקע הארץ (שם מז, ה), שהטעם למטה, וכל דבר המעורב בחזיריו, עד שזה קופח מזה או ריח או טעם, קרוי מרקחת: רקח מרקחת. רקח העשוי על ידי אומנות ומערכות: מעשה רוקח. שם האומן בדבר:

(26) ומשחת בו. כל המשיחות כמין כ"ף יונית, חוץ משל מלכים שהן כמין נזר:

28	and the altar of burnt-offering with all the vessels thereof, and the laver and the base thereof.	וְיִתְּ מִדְּבַחַת דְּעֹלָתָא וְיִתְּ כָל מְנוּחֵי וְיִתְּ כִּיּוֹרָא וְיִתְּ בְּסִיסָיָהּ:	וְאֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כַּנּוֹוֹ:	28
29	And thou shalt sanctify them, that they may be most holy; whatsoever toucheth them shall be holy.	וְתִקְדָּשׁ יִתְהוֹן וַיהוֹן קֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין כָּל דִּיקְרַב בָּהוֹן יִתְקַדָּשׁ:	וְקִדְשָׁתָם אֹתָם וְהָיוּ קֹדֶשׁ קִדְשִׁים כָּל־הַנִּגַּע בָּהֶם יִקְדָּשׁ:	29
30	And thou shalt anoint Aaron and his sons, and sanctify them, that they may minister unto Me in the priest's office.	וְיִתְּ אֶהֱרֹן וְיִתְּ בְּנוֹהֵי תַרְבִּי וְתִקְדָּשׁ יִתְהוֹן לְשִׁמְשָׁא קִדְמִי:	וְאֶת־אֶהֱרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּמְשַׁח וְקִדְשָׁתָם אֹתָם לְכַהֵן לִי:	30
31	And thou shalt speak unto the children of Israel, saying: This shall be a holy anointing oil unto Me throughout your generations.	וְעַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּמְלִיל לְמִימַר מִשַׁח רַבּוֹת קוֹדֶשָׁא יְהִי דִין קִדְמִי לְדִרְיֹכּוֹן:	וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבַּר לֵאמֹר שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִי לְדֹרֹתֵיכֶם:	31
32	Upon the flesh of man shall it not be poured, neither shall ye make any like it, according to the composition thereof; it is holy, and it shall be holy unto you.	עַל בִּשְׂרָא דְאַנְשָׁא לֹא יִתְסַדּ וּבְדַמּוּתִיהּ לֹא תַעֲבִדוּן כְּוֹתִיהּ קוֹדֶשָׁא הוּא קוֹדֶשָׁא יְהִי לְכּוֹן:	עַל־בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִסָּךְ וּבְמַתְכֵנָתוֹ לֹא תַעֲשׂוּ כְמָהוּ קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם:	32
33	Whosoever compoundeth any like it, or whosoever putteth any of it upon a stranger, he shall be cut off from his people.'	גִּבְר דִּיבְסִים דְּכְוֹתִיהּ וְדִיתִין מְנִיה עַל חֵילוֹנִי וַיִּשְׁתַּיִּצִי מַעֲמִיהּ:	אִישׁ אֲשֶׁר יִרְקַח כְּמָהוּ וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל־זָר וְנִכְרַת מֵעַמּוֹ: (ס)	33
34	And the LORD said unto Moses: 'Take unto thee sweet spices, stacte, and onycha, and galbanum; sweet spices with pure frankincense; of each shall there be a like weight.	וְאָמַר יְיָ לְמֹשֶׁה סֹב לָךְ בּוֹסְמִין נְטֹפָא וְשׁוּפָא וְחִלְבוֹנָתָא בּוֹסְמִין וּלְבֹנָתָא דְּכִיתָא מִתְקַל בְּמִתְקַל יְהִי:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח־לָךְ סָמִים נָטָף וּשְׁחָלֶת וְחִלְבֵּנָה סָמִים וּלְבָנָה זָכָה בָּדָבָד יִהְיֶה:	34

(29) וקדשת אותם. משיחה זו מקדשתם להיות קדש קדשים, ומה היא קדושתם, כל הנוגע וגו', כל הראוי לכלי שרת, משנכנס לתוכו קדוש קדושת הגוף, להפסל זיוא, ולינה, וטבול יוס, ואינו נפדה לנאת לחולין, אבל דבר שאינו ראוי להם אין מקדשין. ושנויה היא משנה שלימה אצל מוצה, מתוך שנאמר כל הנגע צמץ יקדש (שמות כט, לז), שומע אני צין ראוי צין שאינו ראוי, תלמוד לומר כבשים, מה כבשים ראויים אף כל ראויים. כל משיחת משכן וכהנים ומלכים מתורגם לשון רבוי, לפי שאין צורך משיחתו אלא לגדולה, כי כן יסד המלך שזה חנוך גדולתו, ושאר משיחות, כמו ריקיין משוחין וראשית שְׁמִינִים יְמִשְׁחוּ (עמוס ו, ו), לשון ארמית בהן כלשון עברית:

(31) לדרתיהם. מכאן למדו רבותינו לומר שכולו קיים לעתיד לצא (הוריות יא:): זה. בגימטריא תריסר לוגין הוו: (32) לא ייסך. בשני יודיין, לשון לא יפעל, כמו למען ייטב לך (דברים ו, יח): על בשר אדם לא ייסך. מן השמן הזה עשמו: ובמתכנתו לא תעשו כמודו. בסכום סממניו, לא תעשו אחר כמוהו במשקל סממניו הללו, לפי מדתו אין שמן, אבל אם פחת או רצה סממניו לפי מדתו אין שמן, מותר, ואף העשוי במתכונתו של זה, אין הסך ממנו חייב, אלא הרוקחו (כריתות ה:): ובמתכנתו. לשון חשבון, כמו מתכנת הלצנים, וכן במתכונתו, של קטורת:

(33) ואשר יתן ממנו. מאותו של משה: על זה. שאינו צורך כהונה ומלכות: (34) נטף. הוא כרי, ועל שאינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף קרוי נטף, ובלע"ז גומ"א (גוממא), והכרי קורין לו טרי"אקה (טהעריאק): ושחלת. שורש צס, חלק ומזהיר כשפורן, ובלשון המשנה קרוי כפורן, וזהו שחרס אונקלוס וטופקא: וחלבנה. צס שריחורע, וקורין לו גלב"א (גאלבאן) ומנאה הכתוב צין סממני הקטורת, ללמדנו שלא יקל בעינינו לצרף עמנו

35	And thou shalt make of it incense, a perfume after the art of the perfumer, seasoned with salt, pure and holy.	וְעָשִׂיתָ אֹתָהּ קְטֹרֶת רֶקֶח מַעֲשֵׂה בּוֹסֶם עוֹבֵד בּוֹסְמָנוּ מְעַרֵּב דְּבִי לְקוֹדֶשָׁא:	וְעָשִׂיתָ אֹתָהּ קְטֹרֶת רֶקֶח מַעֲשֵׂה בּוֹסֶם עוֹבֵד בּוֹסְמָנוּ מְעַרֵּב דְּבִי לְקוֹדֶשָׁא:	35
36	And thou shalt beat some of it very small, and put of it before the testimony in the tent of meeting, where I will meet with thee; it shall be unto you most holy.	וְשַׁחֲקֶתָ מִמֶּנָּה הִדָּק וְנָתַתָּה מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר אוֹעֵד לָךְ שָׁמָּה קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים תִּהְיֶה לָּכֶם:	וְשַׁחֲקֶתָ מִמֶּנָּה הִדָּק וְנָתַתָּה מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר אוֹעֵד לָךְ שָׁמָּה קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים תִּהְיֶה לָּכֶם:	36
37	And the incense which thou shalt make, according to the composition thereof ye shall not make for yourselves; it shall be unto thee holy for the LORD.	וְהַקְטֹרֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּמִתְכַנְתָּהּ לֹא תַעֲשֶׂוּ לָכֶם קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָךְ לַיהוָה:	וְהַקְטֹרֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּמִתְכַנְתָּהּ לֹא תַעֲשֶׂוּ לָכֶם קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָךְ לַיהוָה:	37
38	Whosoever shall make like unto that, to smell thereof, he shall be cut off from his people.	אִישׁ אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה כְמוֹתָהּ לְהָרִיחַ בָּהּ וְנִכְרַת מֵעַמּוֹ: (ס)	אִישׁ אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה כְמוֹתָהּ לְהָרִיחַ בָּהּ וְנִכְרַת מֵעַמּוֹ: (ס)	38
XXXI	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:	וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:	כד
2	'See, I have called by name Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah;	רְאֵה קָרָאתִי בְשֵׁם בְּצַלְאֵל בֶּן-אוּרִי בֶן-חֹרִי לְמִטֵּה יְהוּדָה:	רְאֵה קָרָאתִי בְשֵׁם בְּצַלְאֵל בֶּן-אוּרִי בֶן-חֹרִי לְמִטֵּה יְהוּדָה:	2
3	and I have filled him with the spirit of God, in wisdom, and in understanding, and in knowledge, and in all manner of workmanship,	וְאִמָּלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחָכְמָה וּבְתוּבָנָה וּבְדַעַת וּבְכָל-מְלָאכָה:	וְאִמָּלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחָכְמָה וּבְתוּבָנָה וּבְדַעַת וּבְכָל-מְלָאכָה:	3

באגודת תעניויותינו ותפלתנו את פושעי ישראל שיהיו נמנין עמנו: סמים. אחרים: ולבונה זכה. מכאן למדו רבותינו (כריתות ו'): י"א סממנין נאמרו לו למשה ציני, מעוט סמים שנים, נטף ושחלת וחלצנה ג', הרי ה', סמים, לרבות עוד כמו אלו, הרי עשר, ולבונה, הרי י"א. ואלו הן, הצרי, והצפורן, החלצנה, והלצונה, מור, וקציעה, שזולת נרד, וכרכום, הרי ח', שהשזולת ונרד אחד שהנרד דומה לשזולת, הקושט, והקילופה, והקנמון, הרי י"א. צורית כרשינה אינו נקטר, אלא צו שפין את הצפורן ללצנה שמהא נאה: בד בבד יהיה. אלו הארבעה הנזכרים כאן יהיו שוין משקל במשקל, כמשקלו של זה כך משקלו של זה, וכן שנינו, הצרי והצפורן והחלצנה והלצונה משקל שבעים שבעים מנה. ולשון צד, נראה בעיני שהוא לשון יחיד, אחד באחד יהיה, זה כמו זה:

(35) ממלח. כתרונמו מעורב, שיערב שחיקתן יפה יפה זה עם זה, ואומר אני שדומה לו ויִרְאוּ הַמְּלָכִים (יונה א, ה), מְלָכִין וְחֻלְדִּין (יחזקאל כז, כז), על שם שמהפכין את המים צמטות כשמנהיגים את הספינה, כאדם המהפך צקף ציזים טרופות לערבן עם המים, וכל דצר שאדם רוצה לערצ יפה יפה, מהפכו באצבע או בצון: ממולח טהור קדש. ממולח יהיה, וטהור יהיה, וקדש יהיה:

(36) ונתתה ממנה וגו'. היא קטרת שצכל יוס ויוס שעל מזבח הפנימי שהוא צאהל מועד: אשר אועד לך שמה. כל מועדי דצור שאקצע לך, אני קוצעם לאותו מקום:

(37) במתכנתה. צמנין סממניה: קדש תהיה לך לה'. שלא תעשנה אלא לשמי:

(38) להריח בה. אצל עושה אתה צמתכנתה משלך כדי למכרה לצור:

(2) קראתי בשם. לעשות מלאכת, את צללאל:

(3) בחכמה. מה שאדם שומע דברים מאחרים ולמד: ובתבונה. מצין דצר מלצו מתוך דברים שלמד: ובדעת. רוח

4	to devise skilful works, to work in gold, and in silver, and in brass,	לַחֲשֹׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשׂוֹת בַּזָּהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחָשֶׁת:	4
5	and in cutting of stones for setting, and in carving of wood, to work in all manner of workmanship.	וּבַחֲרֹשֶׁת לְמַלְאֵת אֶבֶן וּבַחֲרֹשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל-מְלָאכָה:	5
6	And I, behold, I have appointed with him Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan; and in the hearts of all that are wise-hearted I have put wisdom, that they may make all that I have commanded thee:	וְאֲנִי הִנֵּה נִתְּתִי אֹתוֹ אֶת אֹהֱלִיאָב בֶּן-אֲחִיסָמָךְ לְמִטְהָר דָּן וּבְלֵב כָּל-חָכִים-לֵב נִתְּתִי חֲכֻמָּה וַעֲשׂוּ אֵת כָּל-אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ:	6
7	the tent of meeting, and the ark of the testimony, and the ark-cover that is thereupon, and all the furniture of the Tent;	אֹתוֹ אֹהֵל מוֹעֵד וְאֶת-הָאָרֹן לַעֲדוֹת וְאֶת-הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עָלָיו וְאֵת כָּל-כְּלֵי הָאֹהֶל:	7
8	and the table and its vessels, and the pure candlestick with all its vessels, and the altar of incense;	וְאֶת-הַשֻּׁלְחָן וְאֶת-כְּלָיו וְאֶת-הַמְּנֹרָה הַטְּהוֹרָה וְאֶת-כָּל-כְּלֵיהָ וְאֵת מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת:	8
9	and the altar of burnt-offering with all its vessels, and the laver and its base;	וְאֶת-מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת-כָּל-כְּלָיו וְאֶת-הַכִּיּוֹר וְאֶת-כַּנּוֹ:	9
10	and the plaited garments, and the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office;	וְאֵת בְּגָדֵי הַשָּׂרָד וְאֶת-בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת-בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן:	10

הקדש:

- (4) לחשוב מחשבות. אריגת מעשה חשב:
- (5) ובחרשת. לשון אומנות, כמו קרש חכם (ישעיה מ, כ). ואונקלוס פירש, ושנה צפירושן, שאומן אבנים קרוי אומן, וחרש עץ קרוי נגר: למלאות. להושיצה במשצצות שלה במלואה, לעשות המצצות למדת מושב האבן ועוציה:
- (6) ובלב כל חכם לב וגו'. ועוד שאר חכמי לב שצבם, וכל אשר נתייבז חכמה, ועשו את כל אשר צויתוך:
- (7) ואת הארון לעדות. לצורך לוחות העדות:
- (8) הטהורה. על שם זהב טהור:
- (10) ואת בגדי השרד. אומר אני לפי פשוטו של מקרא, שאי אפשר לומר שצבגדי כהונה מדבר, לפי שנאמר אלסם ואת צבגי הקדש לאהרן הכהן ואת צבגי בניו לכהן, אלא אלו צבגי השרד הם, צבגי התכלת והארגמן ותולעת שני האמורים בפרשת מסעות, ונקנו עליו צבג סכלת (במדבר ד, יז), ונקנו עליו צבג ארגמן (שם יג), ונקנו עליו צבג תולעת שני (שם ח), ונראין דברי, שנאמר ומן הסכלת והארגמן ותולעת השני עשו צבגי שרד לשמרת צבגם (שמות לט, א), ולא הוזכר שש עמהם, ואם צבגי כהונה מדבר, לא מצינו צבגם מהם ארגמן או תולעת שני צבגם: בגדי השרד. יש מפרשים לשון עבודה ושירות, כמרגמו לבושי שמושא, ואין לו דמיון במקרא, ואני אומר שהוא לשון ארמי, כמרגום של קלעים ותרגום של מכצר, שהיו ארוגים במחט, עשויים נקבים נקבים, לצי"ד צלע"ז (שלינגווערק):

11	and the anointing oil, and the incense of sweet spices for the holy place; according to all that I have commanded thee shall they do.'	וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת-קִטְרֶת הַסַּמִּים לְקֹדֶשׁ כָּל אֲשֶׁר-צִוִּיתֶךָ יַעֲשׂוּ: (פ)	וְאֵת מִשְׁחָא דְרַבּוּתָא וְיֵת קִטְרֶת בּוּסְמִיָּא לְקוּדְשָׁא כָּל דְּפִקִּידְתֶּךָ יַעֲבֹדוּן:
12	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר:	וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה לְמִימַר:
13	'Speak thou also unto the children of Israel, saying: Verily ye shall keep My sabbaths, for it is a sign between Me and you throughout your generations, that ye may know that I am the LORD who sanctify you.	וְאָמַרְתָּ דְּבַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אֲךָ אֶת-שַׁבְּתוֹתַי תִּשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הוּא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם לָדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשְׁכֶם:	וְאָתָּה מְלִיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימַר בָּרַם יֵת יוֹמֵי שַׁבָּיָא דִּילִי תִטְרוּן אֲרִי אֵת הִיא בֵּין מִימְרֵי וּבֵינִיכֹן לְדִרְיֹכֹן לְמַדַּע אֲרִי אֲנָא יי מְקַדְּשִׁיכֹן:
14	Ye shall keep the sabbath therefore, for it is holy unto you; every one that profaneth it shall surely be put to death; for whosoever doeth any work therein, that soul shall be cut off from among his people.	וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הוּא לָכֶם מִחֻלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת כִּי כָל-הָעֹשֶׂה בָּהּ מְלָאכָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמִּיָּהּ:	וְתִטְרוּן יֵת שַׁבְּתָא אֲרִי קוּדְשָׁא הִיא לְכוֹן דִּיחֻלְלָנָה אֶתְקַטְלָא יִתְקַטֵּיל אֲרִי כָל דִּיעֲבִיד בָּהּ עֲבִידְתָּא וְיִשְׁתַּצִּי אֲנָשָׁא הַהוּא מִגּוֹ עַמִּיָּהּ:
15	Six days shall work be done; but on the seventh day is a sabbath of solemn rest, holy to the LORD; whosoever doeth any work in the sabbath day, he shall surely be put to death.	שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת שַׁבְּתוֹן קֹדֶשׁ לַיהוָה כָּל-הָעֹשֶׂה מְלָאכָה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת מוֹת יוּמָת:	שֵׁתָא יוֹמִין תִּתְעַבִּיד עֲבִידְתָּא וּבֵיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה שַׁבָּת שַׁבְּתוֹן קוּדְשָׁא קָדָם יי כָּל דִּיעֲבִיד עֲבִידְתָּא בֵּיּוֹמָא דִּשַׁבְּתָא אֶתְקַטְלָא יִתְקַטֵּיל:
16	Wherefore the children of Israel shall keep the sabbath, to observe the sabbath throughout their generations, for a perpetual covenant.	וּשְׁמְרוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת-הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם:	וְיִטְרוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת שַׁבְּתָא לְמַעַבְד יֵת שַׁבְּתָא לְדִרְיֹהוֹן קִים עֹלָם:

(11) ואת קטורת הסמים לקדש. לזורך הקטרת ההיכל שהוא קדש:
(13) ואתה דבר אל בני ישראל. ואמרה, אף על פי שהפקדתיך לזוהם על מלאכת המשכן, אל יקל צעיניך לדחות את השבת מפני אותה מלאכה: אך את שבתותי תשמורו. אף על פי שמהיו רדופין וזריזין בזריזות המלאכה, שבת אל תדחה מפניה. כל אכין ורקין מעוטין, למעט שבת ממלאכת המשכן: כי אות היא ביני וביניכם. אות גדולה היא צינינו שזחרתי צכס, זהנחילי לכס את יום מנוחתי למנוחה: לדעת. האומות זה, כי אני ה' מקדשכס:
(14) מות יומת. אס יש עדים והמראה: ונכרתה. זלל המראה: מחלליה. הנוהג זה חול בקדושתה:
(15) שבת שבתון. מנוחת מרגוע ולא מנוחת עראי: (שבת שבתון. לכך כפלו הכתוב, לומר שאסור בכל מלאכה, אפילו אוכל נפש, וכן יום הכפורים שנאמר בו שבת שבתון הוא לָכֶם (ויקרא כג, לז), אסור בכל מלאכה, אבל יום טוב לא נאמר בו כי אס ציוס הר'אשון שצ'חון וציוס השמיני שצ'חון (שס, לט), אסורים בכל מלאכת עבודה, ומוותרים במלאכת אוכל נפש:) קדש לה. שמירת קדושתה לשמי וצמחתי:

<p>17 It is a sign between Me and the children of Israel for ever; for in six days the LORD made heaven and earth, and on the seventh day He ceased from work and rested.</p>	<p>בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא לְעֵלָם כִּי־שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־ הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיָּנַפֶּשׁ: (ס)</p>	<p>17 בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא לְעֵלָם כִּי־שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־ הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיָּנַפֶּשׁ: (ס)</p>
<p>18 And He gave unto Moses, when He had made an end of speaking with him upon mount Sinai, the two tables of the testimony, tables of stone, written with the finger of God.</p>	<p>וַיִּתֵּן אֶל־מֹשֶׁה כַּכֹּל אֶת־לִבְחַת הָעֵדוּת לְתַת אֲבָן כְּתָבִים בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִים:</p>	<p>שני וַיִּתֵּן אֶל־מֹשֶׁה כַּכֹּל אֶת־לִבְחַת הָעֵדוּת לְתַת אֲבָן כְּתָבִים בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִים:</p>
<p>XXXII And when the people saw that Moses delayed to come down from the mount, the people gathered themselves together unto Aaron, and said unto him: 'Up, make us a god who shall go before us; for as for this Moses, the man that brought us up out of the land of Egypt, we know not what is become of him.'</p>	<p>וַיֵּרָא הָעָם כִּי־בִשֵּׁשׁ מִשָּׁה לְרִדְתָּ מִן־הַהָר וַיִּקְהֵל הָעָם עַל־אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּמ עֲשֵׂה־לָּנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לְפָנֵינוּ כִּי־זָה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵעֵלָנוּ מִמִּצְרַיִם לֹא יָדָעְנוּ מַה־הָיָה לוֹ:</p>	<p>XXXII וַיֵּרָא הָעָם כִּי־בִשֵּׁשׁ מִשָּׁה לְרִדְתָּ מִן־הַהָר וַיִּקְהֵל הָעָם עַל־אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּמ עֲשֵׂה־לָּנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לְפָנֵינוּ כִּי־זָה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵעֵלָנוּ מִמִּצְרַיִם לֹא יָדָעְנוּ מַה־הָיָה לוֹ:</p>

(17) וינפש. כתרגומו ונת, וכל לשון נופש הוא לשון נפש, שמשיב נפשו ונשימתו זהרגיעו מטורח המלאכה, ומי שכתוב צו לא ייעף ולא ייגע (ישעיה מ, כח), וכל פעלו במאמר הכתיב מנוחה לעצמו, לשצר האזון מה שהיא יכולה לשמוע: (18) ויתן אל משה וגו'. אין מוקדם ומאוחר בתורה, מעשה העגל קודם לזווי מלאכת המשכן ימים רבים היה, שהרי צי"ו בתמוז נשתצרו הלוחות, וציום הכפורים נתרצה הקצ"ה לישראל, ולמחרת התחילו צנדצת המשכן והוקס צאחד צניסן. (צ"ע טוצא, דילמא הכל כסדר, וזווי הקצ"ה למשה היה צארצעים ימים הראשונים, טרס עשותס העגל, וקודס רדחו מההר עשו העגל, ומשה לא הגיד לישראל צווי המשכן עד למחרת יוס הכפורים, שהיו ישראל מרוצים להקצ"ה, וכן הוא צהדיא צוזהר ויקהל, אשר על כן צצווי הקצ"ה כתיב מאת כל איש, דהיינו גס ערצ רצ, כמו שדרשו רצותינו ז"ל, איש איש, מלמד וכו', ומשה צציווי אמר לישראל, קחו מאתכס דייקא, ולא מערצ רצ, לפי שהס גרמו צנצקין וק"ל): ככלתו, כתיב חסר, שנמסרה לו תורה צמתנה ככלה לחתן, שלא היה יכול ללמוד כולה צומן מועט כזה. דצר אחר, מה כלה מתקשטת צכ"ד קשוטין, הן האמורים צספר ישעיה (ג, חכד), אף תלמיד חכס צריך להיות צקי צכ"ד ספרים: לדבר אחר. החקים והמשפטים שצוילה המשפטים: לדבר אחר. מלמד שהיה משה שומע מפי הגצורה, וחורין ושונין את ההלכה שניהס יחד: לחת. לחת כתיב, שהיו שחיהן שוות:

(1) כי בשש משה. כתרגומו לשון איחור, וכן צשש צקצו (שופטים ה, כח), ויחילו עד צוש (שס ג, כה), כי כשעלה משה להר אמר להס, לסוף ארצעים יוס אני צא צתוך ו' שעות, כסצורים הס שצאות יוס שעלה מן המנין הוא, והוא אמר להס שלימים, ארצעים יוס וילו עמו, ויוס עלייתו אין לילו עמו, שהרי צו' צסין עלה, נמאס יוס ארצעים צשצעה עשר צתמוז, ציו' צא השטן וערצצ את העולם, והרצה דמות חשך ואפלה וערצציא, לומר ודאי מת משה לכך צא ערצציא לעולם, אמר להס מת משה שצבר צאו שס שעות ולא צא וכו', כדאיתא צמסכת שצת (פט.). ואי אפשר לומר שלא טעו אלס ציוס המעוקן, צין קודס חצות צין לאחר חצות, שהרי לא ירד משה עד יוס המחרת, שנאמר ויפיקמו מקקת ויעלו עלות: אשר ילכו לפנינו. אלהות הרצה אייו להס: כי זה משה האיש. כמין דמות משה הרצה להס השטן, שנושאים אותו צאזיר רקיע השמים: אשר העלנו מארץ מצרים. והיה מורה לנו דרך אשר נעלה צה, עתה צריכין אנו לאלהות אשר ילכו לפנינו:

2 And Aaron said unto them: 'Break off the golden rings, which are in the ears of your wives, of your sons, and of your daughters, and bring them unto me.'	וַיֹּאמֶר אֶל־הֶם אֶהְרֹן פָּרְקוּ נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי נְשֵׁיכֶם בְּנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְהָבִיאוּ אֵלַי לְהָתִי:	2 וַיֹּאמֶר אֶל־הֶם אֶהְרֹן פָּרְקוּ נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי נְשֵׁיכֶם בְּנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְהָבִיאוּ אֵלַי לְהָתִי:
3 And all the people broke off the golden rings which were in their ears, and brought them unto Aaron.	וַיִּתְּפְּרוּ כָל־הָעָם אֶת־נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ אֶל־אֶהְרֹן:	3 וַיִּתְּפְּרוּ כָל־הָעָם אֶת־נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ אֶל־אֶהְרֹן:
4 And he received it at their hand, and fashioned it with a graving tool, and made it a molten calf; and they said: 'This is thy god, O Israel, which brought thee up out of the land of Egypt.'	וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיַּצֵּר אֹתוֹ בַּחֲרֹט וַיַּעֲשֶׂהוּ עֲגֹל מִסִּכָּה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל הָעֹלֹף מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:	4 וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיַּצֵּר אֹתוֹ בַּחֲרֹט וַיַּעֲשֶׂהוּ עֲגֹל מִסִּכָּה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל הָעֹלֹף מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:
5 And when Aaron saw this, he built an altar before it; and Aaron made proclamation, and said: 'To-morrow shall be a feast to the LORD.'	וַיֵּרָא אֶהְרֹן וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ לִפְנֵי וַיִּקְרָא אֶהְרֹן וַיֹּאמֶר מָחָר חֹג קָדָם יְיָ מָחָר:	5 וַיֵּרָא אֶהְרֹן וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ לִפְנֵי וַיִּקְרָא אֶהְרֹן וַיֹּאמֶר מָחָר חֹג קָדָם יְיָ מָחָר:
6 And they rose up early on the morrow, and offered burnt-offerings, and brought peace-offerings; and the people sat down to eat and to drink, and rose up to make merry.	וַיִּשְׁכְּבוּ מִמָּחָרֶת וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּגִּשּׁוּ שְׁלָמִים וַיֵּשֶׁב הָעָם לֶאֱכֹל וּשְׁתֹּי וַיִּקְמוּ לְצַחֵק: (פ)	6 וַיִּשְׁכְּבוּ מִמָּחָרֶת וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּגִּשּׁוּ שְׁלָמִים וַיֵּשֶׁב הָעָם לֶאֱכֹל וּשְׁתֹּי וַיִּקְמוּ לְצַחֵק: (פ)

(2) באזני נשיכם. אמר אהרן בלבו, הנשים והילדים חסים בתכשיטיהן, שמא יתעכז הדבר, ובתוך כך יבא משה, והם לא המתינו ופרקו מעל עצמם: פרקו. לשון צווי, מגזרת פרק ליחיד, כמו דרכו מגזרת צרך: (3) ויתפרקו. לשון פריקת משא, כשנטלו מאזניהם נמלאו הם מפורקים מנומיהם, דיסקריי"ר בלע"ז (ענטלאזטעט): את נזמי. כמו מנומי, כמו פלאטי קת העיר (שמות ט, כט), מן העיר: (4) ויצר אותו בחרט. יש לתרגמו בשני פנים, האחד ויזר לשון קשירה, בחרט לשון סודר, כמו והמטפחות והקריטים (ישעיה ג, כז), ויזר פקדים פקד פקד פקד פקד פקד (מלכים ב, כג). והב' ויזר לשון צורה, בחרט כלי אומנות הצורפין שחורצין וחורטין צורות צהוב, בעט סופר החורט אותיות בלוחות ופנקסין, כמו וכתב עליו צקרט חנוש (ישעיה ח, א), וזהו שתרגם אונקלוס וזר יתיה צזיפא, לשון זיוף הוא, כלי אומנות שחורצין צו צהוב אותיות ושקדים שקורין בלע"ז ניי"ל (גראבשטיכל), ומזייפין על ידו חותמות: עגל מסכה. כיון שהשליכו לאור צפור, באו מכשפי ערצ רב שעלו עמהם ממזרים ועשאוהו בכשפים, ויש אומרים מיכה היה שם, שיצא מתוך דמוסי בנין שנחמטין צו צמזרים (סנהדרין קא:), והיה צידו שם וטם, שכתב צו משה עלה שור עלה שור להעלות ארונו של יוסף מתוך נילוס, והשליכו לתוך הפור, ויצא העגל: מסכה. לשון מחכת. דבר אחר, קכ"ה קנטרין וזהו היו צו, כגימטריא של מסכה: אלה אלהיך. ולא נאמר אלה אלהינו, מכאן שערצ רב שעלו ממזרים הם שנקללו על אהרן והם שעשאוהו, ואחר כך הטעו את ישראל אחריו: (5) וירא אהרן. שהיה צו רוח חיים, שנאמר צקצנית שור אכל עשצ (תהלים קו, כ), וראה שהנלית מעשה שטן, ולא היה לו פה לדחותם לגמרי: ויבן מזבחה. לדחותם: ויאמר חג לה' מחר. ולא היום, שמא יבא משה קודם שיעצדוהו, וזה פשוטו. ומדרשו צו יקרא רצה (י, ג), דברים הרבה ראה אהרן, ראה חור בן אחותו שהיה מוכיחם והרגוהו, וזהו ויבן (לשון צינה) מזבח לפניו, ויבן מזבח לפניו, ועוד ראה ואמר מוטב שיתלה צי הסרחון ולא צהם, ועוד ראה ואמר, אם הם צונים את המוצח, זה מציא צרור זה מציא אבן ונמלאת מלאכתך עשויה צחח, מתוך שאני צונה אותו ומתעלל במלאכתך, צין צין כך משה צא: חג לה'. בלבו היה לשמים, בטוח היה שיצא משה ויעצדו את המקום: (6) וישכימו. השטן וזרם כדי שיחטאו: לצחק. יש צמסע הזה גלוי עריות, כמו שנאמר לצחק צי (צראשית לט, יז),

<p>7 And the LORD spoke unto Moses: 'Go, get thee down; for thy people, that thou broughtest up out of the land of Egypt, have dealt corruptly;</p>	<p>7 וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּךְ־רָד כִּי שָׁחַת עַמֶּךָ אֲשֶׁר הֵעֵלִית מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה אֵינִיל חוֹת אֲרִי חֲבִיל עֲמֹךְ דַּאֲסִיקָתָא מֵאֶרֶעָ דְּמִצְרַיִם:</p>
<p>8 they have turned aside quickly out of the way which I commanded them; they have made them a molten calf, and have worshipped it, and have sacrificed unto it, and said: This is thy god, O Israel, which brought thee up out of the land of Egypt.'</p>	<p>8 סֵרוּ מַהֲר מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם עֲשׂוּ לָהֶם עֵגֶל מִסִּכָּה וַיִּשְׁתַּחֲווּ־לֹו וַיִּזְבְּחוּ־לֹו וַיִּנָּמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵעֵלִית מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: דְּפִקִּידְתָּנֻן עֲבָדֵי לְהוֹן עֵיגֶל מִתָּקָא וְסִגִּידֵי לֵיהּ וַדְּבָחוּ לֵיהּ וַאֲמָרוּ אֵלֵינוּ דְּחִלְתָּךְ יִשְׂרָאֵל דַּאֲסִקוּךְ מֵאֶרֶעָ דְּמִצְרַיִם:</p>
<p>9 And the LORD said unto Moses: 'I have seen this people, and, behold, it is a stiffnecked people.</p>	<p>9 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רְאִיתִי אֶת־הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה עַם־קָשֶׁה־עֲרָף הוּא:</p>
<p>10 Now therefore let Me alone, that My wrath may wax hot against them, and that I may consume them; and I will make of thee a great nation.'</p>	<p>10 וְעַתָּה הִנֵּיחָה לִי וַיִּחַר־אַפִּי בָהֶם וְאֶכְלֶם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גָּדוֹל:</p>
<p>11 And Moses besought the LORD his God, and said: 'LORD, why doth Thy wrath wax hot against Thy people, that Thou hast brought forth out of the land of Egypt with great power and with a mighty hand?</p>	<p>11 וַיִּתַּל מֹשֶׁה אֶת־פָּנָיו יְהוָה אֱלֹהָיו וַיֹּאמֶר לְמַה יְהוָה יִחַרָה אַפֶּךָ בְּעַמֶּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּכַח גָּדוֹל וּבְיָד חֲזָקָה: וְצִלִּי מֹשֶׁה קָדָם יְיָ אֱלֹהֵיהּ וַאֲמָר לְמָא יְיָ יִתְקַף רוּגְךָ בְּעַמֶּךָ דַּאֲפִיקָתָא מֵאֶרֶעָ דְּמִצְרַיִם בְּחִיל רַב וּבְיָד תְּקִיפָא:</p>
<p>12 Wherefore should the Egyptians speak, saying: For evil did He bring them forth, to slay them in the mountains, and to consume them from the face of the earth? Turn from Thy fierce wrath, and repent of this evil against Thy people.</p>	<p>12 לְמָה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לֵאמֹר בָּרָעָה הוֹצִיאָם לְהָרֵג אֹתָם בַּהָרִים וּלְכַלֵּתָם מֵעַל פָּנָיו הָאֲדָמָה שׁוֹב מִחֲרוֹן אַפֶּךָ וְהִנָּחָם עַל־הָרָעָה לְעַמֶּךָ: לְמָא יִימְרוּן מִצְרָאִי לְמִימַר בְּבִישָׁא אֲפִיקְנוּן לְשִׁטְלָא יְתֵהוֹן בֵּינֵי טוּרֵיָא וּלְשִׁיזְיוֹתֵהוֹן מֵעַל אַפֵּי אֶרֶעָ תּוֹב מִתְקוּף רוּגְךָ וְאַתִּיב מִן בְּשָׂתָא דְּמִלִּיתָא לְמַעַבֵּד לְעַמֶּךָ:</p>

ושפיכות דמים, כמו שנאמר יקומו גא הנעקרים וישחקו לפגניו (שמואל ב' ז', יד), אף כאן נהרג חור: (7) וידבר. לשון קושי הוא, כמו וידבר אפס קשות (בראשית מז, ז): לך רד. רד מגדולתך, לא נחתי לך גדולה אלא בשבילם (זכרות לז). באותה שעה נחנדה משה מפי דין של מעלה: שחת עמך. שחת העם לא נאמר, אלא עמך, ערצ רצ שקבלת מעמך וג' יירחס, ולא נמלכת זי, ואמרת טוב שידבקו גרים בשכינה, הם שחתו והשחיתו: (9) קשה עורף. מחזירין קשי ערפם לנגד מוכיחיהם וממאנים לשמוע: (10) הניחה לי. עדיין לא שמענו שהתפלל משה עליהם והוא אומר הניחה לי, אלא כאן פתח לו פתח והודיעו שהדבר תלוי בו, שאם יתפלל עליהם לא יכלם (שמו"ר מז, י): (11) למה ה' יחרה אפך. כלום מתקנא אלא חכם נחכם, גבור נגבור: (12) והנחם. התעשת מחשבה אחרת להיטיב להם: על הרעה. אשר חשבת להם:

13	Remember Abraham, Isaac, and Israel, Thy servants, to whom Thou didst swear by Thine own self, and saidst unto them: I will multiply your seed as the stars of heaven, and all this land that I have spoken of will I give unto your seed, and they shall inherit it for ever.	זָכֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ וּתְדַבֵּר אֲלֵהֶם אַרְבֶּה אֶת־זַרְעֲכֶם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֶתֶּן לְזַרְעֲכֶם וְנָחֵלֶי לְעֹלָם:	13
14	And the LORD repented of the evil which He said He would do unto His people.	וַיִּנָּחֵם יְהוָה עַל־הַרְעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ: (פ)	14
15	And Moses turned, and went down from the mount, with the two tables of the testimony in his hand; tables that were written on both their sides; on the one side and on the other were they written.	וַיִּפֹּן וַיֵּרָד מֹשֶׁה מִן־הָהָר וּשְׁנֵי לַחַת הַתְּעֵדָה בְּיָדוֹ לַחַת כְּתָבִים מִשְׁנֵי עֲבָרֵיהֶם מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם כְּתָבִים:	כה
16	And the tables were the work of God, and the writing was the writing of God, graven upon the tables.	וְהַלָּחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הָמָּה וְהַמְּכָתֵב מְכָתֵב אֱלֹהִים הוּא חָרוֹת עַל־הַלָּחַת:	16
17	And when Joshua heard the noise of the people as they shouted, he said unto Moses: 'There is a noise of war in the camp.'	וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ אֶת־קוֹל הָעָם בָּרָעָה וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה קוֹל מִלְחָמָה בַּמַּחֲנֶה:	17
18	And he said: 'It is not the voice of them that shout for mastery, neither is it the voice of them that cry for being overcome, but the noise of them that sing do I hear.'	וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עֲנוֹת גְּבוּלָה וְאֵין קוֹל עֲנוֹת חִלּוּשָׁה קוֹל עֲנוֹת אֲזָכִי שִׁמְעִי:	18

(13) זכור לאברהם. אם עצרו על עשרת הדברות, אזרהם אזיהם נתנסה בעשר נסיונות ועדיין לא קבל שכרו, תנהו לו ויאלו עשר בעשר: לאברהם ליצחק ולישראל. אם לשרפה הם, זכור לאברהם שמסר עצמו להשרף עליך באור כשדים, אם להריגה, זכור ליצחק שפסע זוארו לעקידה, אם לגלות, זכור ליעקב שגלה לחרן (שמו"ר מד, ה), ואם אינן נזולין בזכותן, מה אמה אומר לי ואעשה אותן לגוי גדול, ואם כסא של שלש רגלים אינו עומד לפניך בשעת כעסך, קל וחומר לכסא של רגל אחד (ברכות לז). אשר נשבעת להם בך. לא נשבעת להם בדבר שהוא כלה, לא בשמים ולא בארץ, לא בהרים ולא בגבעות, אלא בך, שאתה קיים ושבעתך קיימת לעולם, שנאמר צִי נִשְׁפָּטִי נָא ה' (בראשית כב, טו), וליצחק נאמר, וְהָקִימוּתִי אֶת הַשְּׂבָעָה (15) משני עבריהם. היו האומות נקראות, ומעשה נסים היה (שבת קד).
(16) מעשה אלהים המה. כמשמעו, הוא נכודו עשאו. דבר אחר, כאדם האומר לחצרו כל עסקיו של פלוני במלאכה פלונית, כך כל שעשועיו של הקב"ה בתורה: חרות. לשון חרת ומרט אחד הוא, שניהם לשון חיקוק, אנטליי"ר בלע"ז (איינשניידען):
(17) ברעה. זהו מריעים ושמחים וזוחקים:
(18) אין קול ענות גבורה. אין קול הזה נראה קול עניית גבורים הזועקים נאחון, ולא קול חלשים שזועקים וי, או ניסה:

קול ענות. קול חרופין וגדופין, המענין את נפש שומען כשנאמר לו:

<p>19 And it came to pass, as soon as he came nigh unto the camp, that he saw the calf and the dancing; and Moses' anger waxed hot, and he cast the tables out of his hands, and broke them beneath the mount.</p>	<p>וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל-הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא אֶת-הָעֵגֶל וּמַחֲלֵל וַיַּחַר-אַף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ אֶת-הַלְחָת וַיִּשְׁבֶּר אֹתָם תַּחַת הַהָר׃</p>	<p>19 וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל-הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא אֶת-הָעֵגֶל וּמַחֲלֵל וַיַּחַר-אַף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ אֶת-הַלְחָת וַיִּשְׁבֶּר אֹתָם תַּחַת הַהָר׃</p>
<p>20 And he took the calf which they had made, and burnt it with fire, and ground it to powder, and strewed it upon the water, and made the children of Israel drink of it.</p>	<p>וַיִּקַּח אֶת-הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ וַיִּטְחֵן עַד אֲשֶׁר-דָּק וַיִּזְרֹעַ עַל-פְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשְׁק אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃</p>	<p>20 וַיִּקַּח אֶת-הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ וַיִּטְחֵן עַד אֲשֶׁר-דָּק וַיִּזְרֹעַ עַל-פְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשְׁק אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃</p>
<p>21 And Moses said unto Aaron: 'What did this people unto thee, that thou hast brought a great sin upon them?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן מַה עָשִׂיתָ לָּךְ הָעָם הַזֶּה כִּי-הִבֵּאתָ עָלֵיו חַטָּאת גְּדֹלָה׃</p>	<p>21 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן מַה עָשִׂיתָ לָּךְ הָעָם הַזֶּה כִּי-הִבֵּאתָ עָלֵיו חַטָּאת גְּדֹלָה׃</p>
<p>22 And Aaron said: 'Let not the anger of my lord wax hot; thou knowest the people, that they are set on evil.</p>	<p>וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן אֶל-יְהוָה אֵלֵי וְיָדַעְתָּ אֲתָּה יְדַעְתָּ יֵת עַמָּא אֲרִי בְּבִישׁ הוּא׃</p>	<p>22 וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן אֶל-יְהוָה אֵלֵי וְיָדַעְתָּ אֲתָּה יְדַעְתָּ יֵת עַמָּא אֲרִי בְּבִישׁ הוּא׃</p>
<p>23 So they said unto me: Make us a god, which shall go before us; for as for this Moses, the man that brought us up out of the land of Egypt, we know not what is become of him.</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֵׂה-לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי-זָהוּ מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מַה-הָיָה לוֹ׃</p>	<p>23 וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֵׂה-לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי-זָהוּ מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מַה-הָיָה לוֹ׃</p>
<p>24 And I said unto them: Whosoever hath any gold, let them break it off; so they gave it me; and I cast it into the fire, and there came out this calf.'</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֵׂה-לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי-זָהוּ מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מַה-הָיָה לוֹ׃</p>	<p>24 וַיֹּאמֶר לָהֶם לְמִי זֶהב הִתְפַּקְדוּ וַיִּתְּנוּ-לִי וְאִשְׁלַכְהוּ בָאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֵגֶל הַזֶּה׃</p>
<p>25 And when Moses saw that the people were broken loose—for Aaron had let them loose for a derision among their enemies—</p>	<p>וַיֵּרָא מֹשֶׁה יֵת עַמָּא אֲרִי בְּטִיל הוּא אֲרִי בְּטִילִינוּ אַהֲרֹן לְאַסְבוּתָהוֹן שׁוּם בִּישׁ לְדַרְיָהוֹן׃</p>	<p>25 וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת-הָעָם כִּי פָרַע הוּא כִּי-פָרַעַה אַהֲרֹן לְשִׁמְצָה בְּקִמְיָהֶם׃</p>

- (19) וישלך מידו וגו'. אמר, מה פסח שהוא אחד מן המצות, אמרה תורה כל צן נכר לא יאכל צו, התורה כולה כאן, וכל ישראל מומרים ואחננה להם: תחת ההר. לרגלי ההר:
- (20) ויזר. לשון נפוך, וכן יזורה על ניהוג פריית (איזיז, טו), וכן פי תנס מִזְרָה הַקֶּשֶׁת (משלי א, יז), שזרין צה דגן וקטניות: וישק את בני ישראל. נחמין לצדקס כסוות, שלש מיתות נדונו שם, אס יש עדים והתראה, צסייף, כמשפט אנשי עיר הנדחת שהן מרובין, עדים צלא התראה, צמגפה, שנאמר ויגף ה' את העם, לא עדים ולא התראה, צהדרוקן (יומא סו:), צצדקס המים וצצו צטניהם:
- (21) מזה עשה לך העם. כמה יסורים סצלת שיסרוך עד שלא מציא עליהם חטא זה:
- (22) כי ברע הוא. צדרך רע הם הולכין תמיד, וצנסינות לפני המקום:
- (24) ואמר להם. דבר אחד, למי זה צלצד, והם מהרו והתפרקו ויטנו לי: ואשלכיהו באש. ולא ידעתי שיצא העגל הזה, ויאל:

26	then Moses stood in the gate of the camp, and said: 'Whoso is on the LORD's side, let him come unto me.' And all the sons of Levi gathered themselves together unto him.	וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה בַּשַּׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לַיהוָה אֵלַי וַיֵּאסְפוּ אֵלָיו כָּל-בְּנֵי לֵוִי:	וְקָם מֹשֶׁה בַּתֵּרֶע מִשְׁרִיתָא וַאֲמַר מִן דְּחֵלִיא דִּי יִיתֹן לְנָתִי וְאֶתְכְּנִישׁוּ לְנָתִיה כָּל בְּנֵי לֵוִי:
27	And he said unto them: 'Thus saith the LORD, the God of Israel: Put ye every man his sword upon his thigh, and go to and fro from gate to gate throughout the camp, and slay every man his brother, and every man his companion, and every man his neighbour.'	וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁימוּ אִישׁ חֶרְבּוֹ עַל-יָרְכּוֹ עִבְרוּ וְשׁוּבוּ מִשְׁעַר לְשַׁעַר בַּמַּחֲנֶה וְהָרְגוּ אִישׁ-אֶת-אָחִיו וְאִישׁ-אֶת-רֵעֵהוּ וְאִישׁ-אֶת-קָרְבּוֹ:	וַאֲמַר לְהוֹן כְּדָנָן אָמַר יְיָ אֱלֹהֵא דִּישְׂרָאֵל שְׁוֹ גְּבַר חֶרְבִּיהַ עַל יָרְכִיהַ עִיבְרוּ וְתוּבוּ מִתֵּרֶע לְתֵרֶע בְּמִשְׁרִיתָא וְקִטְלוּ גְבַר יֵת אָחוּהִי וְגְבַר יֵת חֲבֵרִיהַ וְאִנְשׁ יֵת קְרִיבִיהַ:
28	And the sons of Levi did according to the word of Moses; and there fell of the people that day about three thousand men.	וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי-לֵוִי כְּדִבְרַת מֹשֶׁה וַיִּפֹּל מִן-הָעָם בְּיוֹם הַהוּא כֶּשֶׁלֶשֶׁת אֲלָפֵי אִישׁ:	וַעֲבָדוּ בְנֵי לֵוִי כְּפִתְגָמָא דְּמֹשֶׁה וַנִּפֹּל מִן עַמָּא בְּיוֹמָא הַהוּא כְּתֵלָתָא אֲלָפִין גּוּבְרָא:
29	And Moses said: 'Consecrate yourselves to-day to the LORD, for every man hath been against his son and against his brother; that He may also bestow upon you a blessing this day.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֵלֹא יְדְכֶם הַיּוֹם לַיהוָה כִּי אִישׁ בִּבְנוֹ וּבְאָחִיו וּלְתַתָּה עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בִּרְכָה:	וַאֲמַר מֹשֶׁה קְרִיבוּ וַיִּכְּוֹן יוֹמָא דִּין קוֹרְבָנָא קָדָם יְיָ אֲרִי גְבַר בְּבִרְיָהּ וּבְאָחוּהִי וּלְאִיתָאָה עֲלִיכֹן יוֹמָא דִּין בִּרְכָן:
30	And it came to pass on the morrow, that Moses said unto the people: 'Ye have sinned a great sin; and now I will go up unto the LORD, peradventure I shall make atonement for your sin.'	וַיְהִי מִמָּחָרָת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם אַתֶּם חָטֵאתֶם חַטָּאת גְּדֹלָה וְעַתָּה אֶעֱלֶה אֶל-יְהוָה אוֹלִי אֲכַפְּרָה בְּעֵד חַטֹּאתֵכֶם:	וַהֲנָה בְּיוֹמָא דְּבִתְרוּהִי וַאֲמַר מֹשֶׁה לְעַמָּא אַתּוֹן חֲבַתּוֹן חוּבָא רַבָּא וְכַעַן אֶסֶק לְקָדָם יְיָ מָאָם אֲכַפֵּר עַל חוּבִיכֹן:
31	And Moses returned unto the LORD, and said: 'Oh, this people have sinned a great sin, and have made them a god of gold.'	וַיָּשׁוּב מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲנִי חַטָּא הָעָם הַזֶּה חַטָּאת גְּדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהִי זָהָב:	וְתַב מֹשֶׁה לְקָדָם יְיָ וַאֲמַר כְּבַעְו חָב עַמָּא הָדִין חוּבָא רַבָּא וַעֲבָדוּ לְהוֹן דְּחֵלָן דְּדִהָב:

- (25) פרוע. מגולה, נתגלה שמצו וקלוננו, כמו וקָרַע קָט רֹאשׁ הָאֵשָׁה (צמדצרה, יח): לשמצה בקמיהם. להיות להם הדצר הזה לגנות צפי כל הקמים עליהם:
- (26) מי לַה אֵלַי. יצא אֵלַי: בני לוי. מכאן שכל השצט כשר (יומא שס):
- (27) כה אמר וגו'. והיכן אמר, זַחַח לְאֵלֵהִים יִתְרָם (שמות כב, יט), כך שנויה במכילתא (פסחא פי"ז): אחיו. מאמנו, והוא ישראל:
- (29) מֵלֹא יְדְכֶם. אחס ההורגים אותם, צדצר זה תתחנכו להיות כהנים למקום: כי איש. מכס ימלא ידו צצנו וצאחיו:
- (30) אֲכַפְּרָה בעד חטאתכם. אשׁים כופר וקנוח וסתמיה לנגד חטאתכם, להצדיל ציניכס וצין החטא:
- (31) אֱלֹהִי זָהָב. אמה הוא שגרמת להם, שהשפעת להם זהב וכל חפצם, מה יעשו שלא יחטאו (יומא פו: צרכות לז.). משל למלך, שהיה מאכיל ומשקה את צנו ומקשטו, ותולה לו כיס צזארו ומעמידו צפתח צית וזנות, מה יעשה הצן שלא יחטא (צרכות שס):

32	Yet now, if Thou wilt forgive their sin—; and if not, blot me, I pray Thee, out of Thy book which Thou hast written.'	וְעַתָּה אִם־תִּשָּׂא חַטָּאתָם וְאִם־ אֵין מַחְנִי נָא מִסִּפְרֶךָ אֲשֶׁר כָּתַבְתָּ: וְכַעַן אִם שְׂבַקְתָּ לְחֹבֵיהֶון וְאִם לֹא מַחְנִי כַעַן מִסִּפְרֶךָ דִּכְתַּבְתָּ:	32
33	And the LORD said unto Moses: 'Whosoever hath sinned against Me, him will I blot out of My book.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מִי אֲשֶׁר חַטָּא־לִי אֶמְחֶנּוּ מִסִּפְרִי: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה מִן דָּחַב קִדְמִי אֶמְחִינֶיהָ מִסִּפְרִי:	33
34	And now go, lead the people unto the place of which I have spoken unto thee; behold, Mine angel shall go before thee; nevertheless in the day when I visit, I will visit their sin upon them.'	וְעַתָּה לֵךְ וְנָתַתָּ אֶת־הָעָם אֶל־ אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לָךְ הִנֵּה מַלְאָכִי יֵלֵךְ לִפְנֶיךָ וּבְיוֹם פָּקְדִי וּפָקְדֹתִי עֲלֵהֶם חַטָּאתָם: וְכַעַן אֵיזִיל דִּבַּר יְיָ עִמָּא לְאַתְרָא דְמַלְלִית לָךְ הָא מַלְאָכִי יֵהְיֶה קִדְמָךְ וּבְיוֹם אֶסְעָרוּתִי וְאֶסְעַר עֲלֵיהֶון חֹבֵיהֶון:	34
35	And the LORD smote the people, because they made the calf, which Aaron made.	וַיִּגַּף יְהוָה אֶת־הָעָם עַל אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־הָעֵגֹל אֲשֶׁר עָשָׂה אַהֲרֹן: (ס) וּמָחָא יְיָ יְיָ עִמָּא עַל דְּאַשְׁתַּעֲבָדוּ לְעֵגֹל דְּעָבַד אַהֲרֹן:	35
XXXIII	And the LORD spoke unto Moses: 'Depart, go up hence, thou and the people that thou hast brought up out of the land of Egypt, unto the land of which I swore unto Abraham, to Isaac, and to Jacob, saying: Unto thy seed will I give it—	וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּךְ עֲלֵה מִזֶּה אֶתָּה וְהָעָם אֲשֶׁר הֵעֵלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל־ הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְזֶרְעֶךָ אֶתְּנֶנָּה: וּמַלְלִיל יְיָ עִם מֹשֶׁה אֵיזִיל סָק מִכָּא אֶת וְעִמָּא דְאַסִּיקְתָּא מֵאֶרֶעא דְּמִצְרַיִם לְאַרְעָא דְּקִיּוּמִית לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְמִימְרָא לְבָנָךְ אֶתְּנֶנָּה:	XXXIII
2	and I will send an angel before thee; and I will drive out the Canaanite, the Amorite, and the Hittite, and the Perizzite, the Hivite, and the Jebusite—	וּשְׁלַחְתִּי לִפְנֶיךָ מַלְאָךְ וּגְרַשְׁתִּי אֶת־הַכְּנַעֲנִי הָאֲמֹרִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי: וְאֶשְׁלַח קִדְמָךְ מַלְאָכָא וְאַתְרִיד יְיָ כְּנַעֲנָאִי אֲמֹרִאִי וְחִתָּאִי וּפְרִזָּאִי חִוָּאִי וַיְבוּסָאִי:	2
3	unto a land flowing with milk and honey; for I will not go up in the midst of thee; for thou art a stiffnecked people; lest I consume thee in the way.'	אֶל־אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ כִּי לֹא אֵעֲלֶה בְּקִרְבְּךָ כִּי עַם־קָשָׁה־עֲרָף אַתָּה פֶּן־אֲכַלְךָ בְּדֶרֶךְ: לְאַרְעָא עָבְדָא חֶלֶב וּדְבַשׁ אֲרִי לֹא אֵסְלִיק שְׂכִינְתִּי מִבִּינְךָ אֲרִי עִם קָשִׁי קָדָל אֶת דְּלִמָּא אֲשִׁיצִינְךָ בְּאוֹרְחָא:	3

- (32) ועתה אם תשא חטאתם. הרי טוב, איני אומר לך מחני: ואם אין מחני. וזה מקרא קצר, וכן הרצה: מספרך. מכל המורה כולה, שלא יאמרו עלי שלא הייתי כדאי לזקש עליהם רחמים:
- (34) אל אשר דברתי לך. יש כאן לך אלל דבור במקום אליך, וכן לדבר לו על אדוניהו (מלכ־ס־ז, יט): הנה מלאכי. ולא אני: וביום פקדי וגו'. עתה שמעתי אליך מלכותם יחד, ותמיד תמיד כשאפקוד עליהם עונותיהם, ופקדתי עליהם מעט מן העון הזה עם שאר העונות, ואין פורענות צאה על ישראל שאין זה קצת מפרעון עון העגל:
- (35) ויגוף ה' את העם. מיתה צידד שמים, לעדים צלל המראה:
- (1) לך עליה מזה. ארץ ישראל גזרה מכל הארצות, לכן נאמר עליה. דבר אחר, כלפי שאמר לו בשעת הכעס לך רד, אמר לו בשעת רצון לך עליה: אתה והעם. כאן לא אמר ועמך:
- (2) וגרשתי את הכנעני וגו'. ששה אומות הן, והגרשתי עמך ופניהם מפניהם מאליו:
- (3) אל ארץ זבת חלב ודבש. אני אומר לך להעלותם: כי לא אעלה בקרבך. לכן אני אומר לך ושלחתי לפניך מלאך:

4	And when the people heard these evil tidings, they mourned; and no man did put on him his ornaments.	וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶת־הַדְּבָר הַרָּע הַזֶּה וַיִּתְאַבְּלוּ וְלֹא־שָׂתוּ אִישׁ עֲדָיו עָלָיו׃ וַיִּשְׁמַע עַמָּא יִת פִּתְגָמָא בִּישָׁא הַדִּין וַאֲתַאבְּלוּ וְלֹא שִׁוּ גִבְר תַּקִּון זַיְנִיה עֲלוֹהִי׃	4
5	And the LORD said unto Moses: 'Say unto the children of Israel: Ye are a stiffnecked people; if I go up into the midst of thee for one moment, I shall consume thee; therefore now put off thy ornaments from thee, that I may know what to do unto thee.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אַתֶּם עִם־קָשָׁה־עֹרֶף רָגַע אֶתְּךָ אֶעֱלֶה בְּקֶרְבְּךָ וּבְלִיתֶיךָ וְעַתָּה הוֹרֵד עֲדָיֶיךָ מֵעָלֶיךָ וְאִדְעָה מָה אֶעֱשֶׂה־לָּךְ׃ וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה אֵימַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם עִם קָשִׁי קָדָל שְׁעָה חֲדָא אֶסְלִיק שְׂכִינְתִּי מִבֵּינְךָ וְאֶשְׁיִינְךָ וְכַעַן אֶעֱד תַּקִּון זַיְנְךָ מִנְּךָ גְּלִי קָדְמִי מָה אֶעֱבִיד לָךְ׃	5
6	And the children of Israel stripped themselves of their ornaments from mount Horeb onward.	וַיִּתְּנֻצְלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֲדָיִם מִהָר חֹרֵב׃ וַאֲעֲדוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל יִת תַּקִּון זַיְנֵהוֹן מִטּוֹרָא דְּחֹרֵב׃	6
7	Now Moses used to take the tent and to pitch it without the camp, afar off from the camp; and he called it The tent of meeting. And it came to pass, that every one that sought the LORD went out unto the tent of meeting, which was without the camp.	וּמֹשֶׁה נָסִיב יִת מִשְׁכָּנָא וּפָרְסִיהָ לִיה מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא אַרְחִיק מִן מִשְׁרִיתָא וְקָרִי לִיה מִשְׁכַּן בֵּית אוֹלָפָנָא וְהָיָ כָל דְּתַבַּע אוֹלָפָן מִן קָדָם יי נָפִיק לְמִשְׁכַּן בֵּית אוֹלָפָנָא דְּמִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא׃ וּמֹשֶׁה יָקַח אֶת־הָאֹהֶל וְנָטָהּ לְוֹ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה הַרְחֵק מִן־הַמַּחֲנֶה וְקָרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָ כָל־מִבְקֵשׁ יְהוָה יֵצֵא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר מִחוּץ לַמַּחֲנֶה׃	7
8	And it came to pass, when Moses went out unto the Tent, that all the people rose up, and stood, every man at his tent door, and looked after Moses, until he was gone into the Tent.	וְהָיָ כַּצָּאת מֹשֶׁה אֶל־הָאֹהֶל יָקוּמוּ כָל־הָעָם וְנִצְּבוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֶלוֹ וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד־בָּאוּ הָאֹהֶל׃ וְהָיָ כִּד נָפִיק מֹשֶׁה לְמִשְׁכָּנָא קִיּוּמִין כָּל עַמָּא וּמִתְעַתְּדִין גִּבְר בִּתְרַע מִשְׁכְּנֵיהָ וּמִסְתַּכְּלִין אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד דְּעָלִיל לְמִשְׁכָּנָא׃	8

כי עם קשה עורף אתה. וכששכינתי בקרצכם ואתם ממרים צי, מרצה אני עליכם ועם: אבלך. לשון כליון: (4) הדבר הרע. שאין השכינה שורה ומהלכת עמם: איש עדין. כמרים שניתנו להם צחורצ כשאמרו נעשה ונשמע (שבת פח.).

(5) רגע אחד אעלה בקרבך וכליתיך. אם אעלה בקרבך ואתם ממרים צי צקשיות ערפכם, אזעוס עליכם רגע אחד, שהוא שיעור זעמי, שנאמר תִּצִי קָמַעַט רָגַע עַד יַעֲבֹר זָעַם (ישעיה כו, כ), ואכלה אתכם, לפיכך טוב לכם ששאלח מלאך: ועתה. פורענות זו חלקו מיד, שחורידו עדיכם מעליכם: ואדעה מזה אעשה לך. צפקודת שאר העון, אני יודע מה שצבזי לעשות לך:

(6) את עדים מהר חורב. את הַעֲדִי שֶׁהִיא צִידָם מִהָר חֹרֵב:

(7) ומשה. מאותו עון והלאה: יקח את האהל. לשון הווה הוא, לוקח אהלו ונוטרו מחוץ למחנה, אמר, מנודה לרצ מנודה לתלמיד: הרחק. אלפים אמה, כענין שנאמר שֶׁךְ רָחוֹק יִהְיֶה צִינִיקָם וְצִינִי פֶלְאִפִּים אִמָּה צִמְדָּה (יהושע ג, ד): וקרא לו. והיה קורא לו אהל מועד, הוא בית ועד למבקשי תורה: כל מבקש ה'. מכאן למבקש פני זקן, כמקבל פני שכינה: יצא אל אהל מועד. כמו יוצא. דבר אחר והיה כל מבקש ה', אפילו מלאכי השרת כשהיו שואלים מקום שכינה, חזריהם אומרים להם הרי הוא צאהלו של משה:

(8) והיה. לשון הווה: כצאת משה מן המחנה. ללכת אל האהל: יקומו כל העם. עומדים מפניו, ואין יושבין עד

9 And it came to pass, when Moses entered into the Tent, the pillar of cloud descended, and stood at the door of the Tent; and [the LORD] spoke with Moses.	וַהֲיָה כְּבֹא מֹשֶׁה הָאֱהָלָה יֵרֵד עֲמֹד הָעֵנָן וְעֹמֵד פֶּתַח הָאֱהָל וְדִבֶּר עִם־מֹשֶׁה:	9 וְהָיָה כְּבֹא מֹשֶׁה הָאֱהָלָה יֵרֵד עֲמֹד הָעֵנָן וְעֹמֵד פֶּתַח הָאֱהָל וְדִבֶּר עִם־מֹשֶׁה:
10 And when all the people saw the pillar of cloud stand at the door of the Tent, all the people rose up and worshipped, every man at his tent door.	וְחָזַן כָּל עַמָּא יְת עֲמֹדָא דְעֵנָא קָאִים בְּתַרְע מִשְׁכָּנָא וְקִימִין כָּל עַמָּא וְסֻגְדִין גִּבְר בְּתַרְע מִשְׁכָּנֵיהּ:	10 וְרָאָה כָּל־הָעָם אֶת־עֲמֹד הָעֵנָן עֹמֵד פֶּתַח הָאֱהָל וְקָם כָּל־הָעָם וַהֲשִׁתַּחוּוּ אִישׁ אֶת־פֶּתַח אֹהֶלוֹ:
11 And the LORD spoke unto Moses face to face, as a man speaketh unto his friend. And he would return into the camp; but his minister Joshua, the son of Nun, a young man, departed not out of the Tent.	וּמִמְלִיל יי עִם מֹשֶׁה מִמְלִל עִם מֹשֶׁה כְּמֹא דִימְלִיל גּוֹבְרָא עִם חֲבֵרִיה וְתֹאִיב לְמִשְׁרִיתָא וּמִשׁוּמִּשְׁנִיה יְהוֹשֻׁעַ בֶּר נֹון עוֹלִימָא לֹא עָדִי מִגּוֹ מִשְׁכָּנָא:	11 וְדִבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פָּנִים אֶל־פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל־הַמַּחֲנֶה וּמִשְׁרָתוֹ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון נָעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֱהָל: (פ)
12 And Moses said unto the LORD: 'See, Thou sayest unto me: Bring up this people; and Thou hast not let me know whom Thou wilt send with me. Yet Thou hast said: I know thee by name, and thou hast also found grace in My sight.	וַאֲמַר מֹשֶׁה קִדָּם יי חֲזִי דְאַתָּה אָמַר לִי אֲסִיק יְת עַמָּא הָדִין וְאַתָּה לֹא אוֹדַעְתָּנִי יְת דְּתַשְׁלַח עִמִּי וְאַתָּה אָמַרְתָּ רַבִּיתְךָ בְּשׁוֹם וְאַף אֲשַׁכַּחְתָּא רַחֲמִין קִדָּמִי:	שלישי וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה רְאֵה אַתָּה אָמַר אֵלַי הֵעַל אֶת־הָעָם הַזֶּה וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתָּנִי אֶת אֲשֶׁר־תִּשְׁלַח עִמִּי וְאַתָּה אָמַרְתָּ יְדַעְתִּיךָ בְּשֵׁם וְגַם־מָצָאתָ חֵן בְּעֵינַי:

שנתכסה מהם: והביטו אחרי משה. לשבח, אשר ילוד אשה שכן מוצטח שהשכינה תכנס אחרי לפתח אהלו: (9) ודבר עם משה. כמו ומדבר עם משה. תרגומו ומתמלל עם משה, שהוא כבוד השכינה, כמו וישמע את הקול מדבר אליו (במדבר ו, פט), ואינו קורא מדבר אליו, כשהוא קורא מדבר פתרונו הקול מדבר בינו לבין עצמו, וההדיוט שומע מאליו, וכשהוא קורא מדבר, משמע שהמלך מדבר עם ההדיוט: (10) והשתחוּו. לשכינה:

(11) ודבר ה' אל משה פנים אל פנים. ומתמלל עם משה: ושב אל המחנה. לאחר שדבר עמו, היה שז משה אל המחנה, ומלמד לזקנים מה שלמד, והדבר הזה נהג משה מיום הכפורים עד שהוקם המשכן ולא יותר, שהרי בשצעה עשר בתמוז נשתצרו הלוחות (תענית כח:), וזי"ח שרף את העגל ודן את החוטאים, וזי"ט עלה, שנאמר ויהי ממחרת ויאמר משה אל ה' (שמות לז, ל), ועשה שם ארבעים יום וצקש רחמים, שנאמר ואתנפל לפני ה' וגו' (דברים ט, יח), ובראש חדש אלול נאמר לו ועלית בצקר אל הר סיני, לקבל לוחות האחרונות, ועשה שם מ' יום, שנאמר בזה ואתני עמדי צהר פימיס הראשונים וגו' (שם י, ו), מה הראשונים בראון אף האחרונים בראון, אמור מעתה, אמנעיים היו צבעם. ב' צחשירי נתרצה הקד"ה לישראל בשמחה וצלצ שלם, ואמר לו למשה קלקטי פדךךך, ומסר לו לוחות אחרונות, וירד והתחיל ללכות על מלכת המשכן, ועשהו עד אחד בניסן, ומשהוקם לא נדבר עמו עוד, אלא מאהל מועד: ושב אל המחנה. תרגומו וקב למשריקא, לפי שהוא לשון הווה, וכן כל הענין, וראה כל העם וחזן, ונצצו וקיימין. והביטו, ומסתכלין. והשתחוּו, וסגדין. ומדרשו, ודבר ה' אל משה שישוב אל המחנה, אמר לו אני צבעם ואתה צבעם, אם כן מי יקרבם:

(12) ראה אתה אומר אלי. ראה, תן עיניך ולבך על דברך, אתה אומר אלי וגו' ואתה לא הודעתני וגו', ואשר אמרת לי הגה אֶנְכִי שְׁלַח מִלִּי (שמות כג, כ), אין זו הודעה, שאין אני חפץ זה: ואתה אמרת ידעתך בשם. הכרתיך מאשר בני אדם בשם חשיבות, שהרי אמרת לי הגה אֶנְכִי בִּלְאִי אֶלְיָךְ צִעַב הָעֵנָן וגו' וגם בִּלְאִי אֶלְיָךְ וְהָעֵנָן (שם יט, ט):

<p>13 Now therefore, I pray Thee, if I have found grace in Thy sight, show me now Thy ways, that I may know Thee, to the end that I may find grace in Thy sight; and consider that this nation is Thy people.'</p>	<p>וְכַעַן אִם כָּעַן אֲשַׁכַּחֲתִי רַחֲמִין קְדָמְךָ אֲדַעֲנִי כָעַן יְתֵ אֹרְחָ טוֹבְךָ וְאֲדַע רַחֲמֶךָ בְּדִיל דְּאֲשַׁכַּח רַחֲמִין קְדָמְךָ וְגַלִּי קְדָמְךָ אֲרִי עִמָּךְ עֲמָא הֲדִין:</p>	<p>13 וְעַתָּה אִם-נָא מְצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הוֹדַעְנִי נָא אֶת-דְּרָכְךָ וְאֲדַעֲךָ לְמַעַן אֲמַצֶּא-חֵן בְּעֵינֶיךָ וְרָאֵה כִּי עִמָּךְ הִגּוּי הוּא:</p>
<p>14 And He said: 'My presence shall go with thee, and I will give thee rest.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר שְׂכִינָתִי תִהְיֶה וְאָנִיחַ לָךְ:</p>	<p>14 וַיֹּאמֶר פָּנֵי יְלֹכֹו וְהִנַּחְתִּי לָךְ:</p>
<p>15 And he said unto Him: 'If Thy presence go not with me, carry us not up hence.</p>	<p>וַיֹּאמֶר קְדָמוּהִי אִם לִית שְׂכִינָתְךָ מִהֲלָכָא בִּינְנָא לָא תִסְמְנָא מִפָּא:</p>	<p>15 וַיֹּאמֶר אֵלָיו אִם-אֵין פָּנֶיךָ הַלְכִים אֶל-תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה:</p>
<p>16 For wherein now shall it be known that I have found grace in Thy sight, I and Thy people? is it not in that Thou goest with us, so that we are distinguished, I and Thy people, from all the people that are upon the face of the earth?' And the LORD said unto Moses: 'I will do this thing also that thou hast spoken, for thou hast found grace in My sight, and I know thee by name.'</p>	<p>וּבִמָּה וְיִדְעַ אִפּוּא כִּי-מְצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעִמָּךְ הִלּוּא בְּלִכְתָּךְ עִמָּנוּ וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעִמָּךְ מִכָּל-הָעָם אֲשֶׁר עַל-פָּנֵי הָאֲדָמָה: (פ) וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה גַּם אֶת-הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֲעָשֶׂה כִּי-מְצָאתָ חֵן בְּעֵינִי וְאֲדַעֲךָ בְּשֵׁם:</p>	<p>16 וּבִמָּה וְיִדְעַ אִפּוּא כִּי-מְצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעִמָּךְ הִלּוּא בְּלִכְתָּךְ עִמָּנוּ וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעִמָּךְ מִכָּל-הָעָם אֲשֶׁר עַל-פָּנֵי הָאֲדָמָה: (פ)</p>
<p>17 And he said: 'Show me, I pray Thee, Thy glory.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אִפּוּ יְתֵ פִתְגָמָא הֲדִין דְּמִלִּילְתָא אֲעֵבִיד אֲרִי אֲשַׁכַּחְתָּא רַחֲמִין קְדָמִי וְרַבִּיתְךָ בְּשׁוֹם:</p>	<p>רביעי וַיֹּאמֶר הֲרָאֵנִי נָא אֶת-כְּבוֹדְךָ:</p>
<p>18 And He said: 'I will make all My goodness pass before thee, and will proclaim the name of the LORD before thee; and I will be gracious to whom I will be gracious, and will show mercy on whom I will show mercy.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֲחֻזִּינִי כָעַן יְתֵ יְקָרְךָ: וַיֹּאמֶר אֲנִי אֲעֵבִיר כָּל-טוֹבִי עַל-פָּנֶיךָ וְקָרָאתִי בְשֵׁם יְהוָה לְפָנֶיךָ וְחִנַּתִּי אֶת-אֲשֶׁר אֲחֹן וְרַחֲמִתִּי אֶת-אֲשֶׁר אֲרַחֵם:</p>	<p>18 וַיֹּאמֶר אֲנִי אֲעֵבִיר כָּל-טוֹבִי עַל-פָּנֶיךָ וְקָרָאתִי בְשֵׁם יְהוָה לְפָנֶיךָ וְחִנַּתִּי אֶת-אֲשֶׁר אֲחֹן וְרַחֲמִתִּי אֶת-אֲשֶׁר אֲרַחֵם:</p>

(13) ועתה. אם אמת שמצאתי חן בעיניך, הודיעני נא את דרכיך, מה שכר אתה נותן למוצאי חן בעיניך. ואדעך למען אמצא חן בעיניך. ואדע צו מדת תגמולך, מה היא מציאת חן שמצאתי בעיניך, ופיתרון למען אמצא חן, למען אכיר כמה שכר מציאת החן. וראה כי עמך הגוי הזה. שלא תאמר ואעשה אותך לגוי גדול, ואת אלה תעוז, ראה כי עמך הם מקדס, ואם זהם תמאס, איני סומך על היוצאים מחלצי שיתקיימו, ואת תשלום השכר שלי בעם הזה תודיעני. ורבותינו דרשוהו במסכת ברכות (1), ואני ליישב המקראות על אופניהם ועל סדרם בזה:

(14) ויאמר פני ילכו. כתרגמו, לא אשלח עוד מלאך, אני בעצמי אלך, כמו ופניך הלכים בקרב (שמואל"ב יז, יא):

(15) ויאמר אליו. צו אני חפץ, כי על ידי מלאך אל תעלנו מזה:

(16) ובמה יודע אפוא. יודע מציאת החן, הלא בלכתך עמנו, ועוד דבר אחר אני שואל ממך, שלא תשרה שכינתך עוד על אומות עוזדי אלילים: ונפלינו אני ועמך. ונהיה מובדלים בדבר הזה מכל העם, כמו והפלה ה' בין מקנה ישראל וגו' (שמות ט, 7):

(17) גם את הדבר הזה. שלא תשרה שכינתך עוד על עוזדי אלילים אעשה, ואין דבריו של בלעם הרשע על ידי שריית שכינה, אלא נופל וגלוי עינים, כגון ואלו דבר יגב (איוב ד, ז), שומעין על ידי שליח:

(18) ויאמר הראני נא את כבודך. ראה משה שהיה עת רגון ודבריו מקובלים, והוסיף לשאול להראותו מראית כבודו:

XXXIV

20	And He said: 'Thou canst not see My face, for man shall not see Me and live.'	וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לִרְאֹת אֶת-פָּנַי כִּי לֹא-יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחַי:	וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לִמְחֹזֵי יַת אִפִּי שְׁכִינְתִּי אֲרִי לֹא יִחְזִינִי אִנְשָׁא וַיִּתְּקִים:
21	And the LORD said: 'Behold, there is a place by Me, and thou shalt stand upon the rock.	וַיֹּאמֶר יְהוָה הִנֵּה מָקוֹם אֵתִי וּנִצַּבְתָּ עַל-הַצּוּר:	וַיֹּאמֶר יְיָ הֵא אֶתֶר מְתוּקָן קִדְמִי וְתִתְּעַד עַל טֶנֶּרָא:
22	And it shall come to pass, while My glory passeth by, that I will put thee in a cleft of the rock, and will cover thee with My hand until I have passed by.	וְהָיָה בְּעֵבֶר כַּבְּדִי וְשִׁמְתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצּוּר וְשִׁכַּתִּי כָפִי עָלֶיךָ עַד-עָבְרִי:	וַיְהִי בְּמַעְבַּר יְקָרִי וְאַשְׁנִינָךְ בְּמַעְרַת טֶנֶּרָא וְאֶגִּין בְּמִימָרִי עָלֶיךָ עַד דְּאָעְבֵּר:
23	And I will take away My hand, and thou shalt see My back; but My face shall not be seen.'	וְהִסְרֹתִי אֶת-כָּפִי וְרָאִיתָ אֶת- אֲחֵרִי וּפָנַי לֹא יִרְאֶה: (פ)	וְאָעֲדִי יַת דְּבִרַת יְקָרִי וְתִחְזִי יַת דְּבִתְרִי וְדִקְדָּמִי לֹא יִתְחַזֵּן:
	And the LORD said unto Moses: 'Hew thee two tables of stone like unto the first; and I will write upon the tables the words that were on the first tables, which thou didst break.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה פֶּסֶל- לֶךְ שְׁנֵי-לַחַת אֲבָנִים כְּרָאשֵׁנִים וּכְתַבְתִּי עַל-הַלַּחַת אֶת- הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל-הַלַּחַת הַרְאשֵׁנִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ:	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה פֶּסֶל לֶךְ תִּרְיִן לִוְחֵי אֲבָנִיָּא כְּקִדְמָאִי וְאֶכְתוּב עַל לִוְחֵיָא יַת פְּתִגְמֵיָא דְּהָוָו עַל לִוְחֵיָא קִדְמָאִי דְּתִבְרַתָּא:

חמישי
כה*

(19) ויאמר אני אעביר וגו'. הגיעה שעה שתראה צבודי מה שארשה אותך לראות, לפי שאני רוצה ונרין ללמדך סדר חפלה, שכשנזכרת לבקש רחמים על ישראל, הזכרת לי זכות אבות, כסבור אתה שאם תמה זכות אבות אין עוד תקוה, אני אעביר כל מדת טובי לפניך על הנור, ואחזק לפון צמעה: וקראתי בשם ה' לפניך. ללמדך סדר בקשת רחמים, אף אם תכלה זכות אבות. וכסדר זה שאתה רואה אותי מעוטף וקורא י"ג מדות (ראש השנה יז), הוי מלמד את ישראל לעשות כן, ועל ידי שיזכירו לפני רחום וחנון, יהיו נענין, כי רחמי לא קלים: ורחוטי את אשר אחון. אותן פעמים שארשה לחון: ורחמתי. עת שאחפון לרחם. עד כאן לא הצטיחו אלא עתים אענה ועתים לא אענה, אבל בשעת מעשה אמר לו הנה קנני פֶּתֶר צְרִית, הצטיחו שאינן חוזרות ריקם (שם):

(20) ויאמר לא תוכל וגו'. אף כשאעביר כל טובי על פניך, איני נותן לך רשות לראות את פני: (21) הנה מקום אתי. זהו אשר אני מדבר עמך תמיד, יש מקום מוכן לי לזכרך שאטמינך שם שלא תזוק, ומשם תראה מה שתרצה, זו פשוטו. ומדרשו, על מקום שהשכינה שם מדבר, ואומר המקום אתי ואינו אומר אני במקום, שהקצ"ה מקומו של עולם ואין עולמו מקומו:

(22) בעבור כבודי. כשאעבור לפניך: בנקרת הצור. כמו העיני קְלָנָשִׁים דָּהֶם קְנָקֶר (צמדצר טז, יד), 'קרוף ערְצִי נחל (משלי ל, יז), 'אני קרתי וְשִׁמְתִּי מֵיִם (ישעיה לו, כה), גזרה אחת להם: נקרת הצור. כריית הצור: ושכחתי כפי. מכאן שנחנה רשות למחזלים לחבל (ת"כ פ' ויקרא), ותרגומו וְאֶגִּין דְּמִיָּקֶרִי, כנוי הוא לדרך כבוד של מעלה, שאינו נרין לסוכך עליו בכף ממש:

(23) והסרתי את כפי. וְאָעֲדִי יַת דְּבִרַת יְקָרִי, כשחמלק הנהגת צבודי מכנגד פניך, ללכת ממש ולהלן: וראית את אחורי. הראהו קשר של תפילין:

(1) פסל לך. הראהו מחצב ספיריניון מתוך אהלו, ואמר לו הפסולת יהיה שלך, ומשם נחשך משה הרצה: פסל לך. אתה שצרת הראשונות, אתה פסל לך אחרות, משל למלך שהלך למדינת הים והניח ארוסתו עם השפחות, מתוך קלקול השפחות יצא עליה שם רע, עמד שושבינה וקרע כתובתה, אמר, אם יאמר המלך להורגה, אומר לו עדיין אינה אשתך, דבק המלך ומאז שלא היה הקלקול אלא מן השפחות, נתרצה לה, אמר לו שושבינה, כתוב לה כתובה אחרת שנקרעה הראשונה, אמר לו המלך, אתה קרעת אותה, אתה קנה לה נייר אחר ואני אכתוב לה כתוב יד, כן המלך זה הקצ"ה, השפחות אלו ערצ רב, והשושבין זה

<p>And be ready by the morning, and come up in the morning unto mount Sinai, and present thyself there to Me on the top of the mount.</p> <p>And no man shall come up with thee, neither let any man be seen throughout all the mount; neither let the flocks nor herds feed before that mount.’</p> <p>And he hewed two tables of stone like unto the first; and Moses rose up early in the morning, and went up unto mount Sinai, as the LORD had commanded him, and took in his hand two tables of stone.</p> <p>And the LORD descended in the cloud, and stood with him there, and proclaimed the name of the LORD.</p> <p>And the LORD passed by before him, and proclaimed: ‘The LORD, the LORD, God, merciful and gracious, long-suffering, and abundant in goodness and truth;</p> <p>keeping mercy unto the thousandth generation, forgiving iniquity and transgression and sin; and that will by no means clear the guilty; visiting the iniquity of the fathers upon the children, and upon the children’s children, unto the third and unto the fourth generation.’</p>	<p>וְהָיָה זָמִין לְצַפְרָא וְתַסַּק בְּצַפְרָא לְטוֹרָא דְסִינִי וְתִתְּעַד קַדְמֵי תַמָּן עַל רִישׁ טוֹרָא:</p> <p>וְאִנְשׁ לֹא יֵסֵךְ עִמָּךְ וְאִם אִנְשׁ לֹא יִתְחַוֵּי בְּכָל טוֹרָא אֲפֹ עָנָא וְתוֹרִי לֹא יִרְעוּן לְקַבֵּיל טוֹרָא תְּהוּא:</p> <p>וּפִסֵּל תְּרִין לוּחֵי אֲבָנִיָּא כְּקִדְמָאֵי וְאֶקְדִּים מֹשֶׁה בְּצַפְרָא וּסְלִיק לְטוֹרָא דְסִינִי כְּמָא דְפָקִיד יְיָ יִתִּיה וְנָסִיב בְּיָדֶיהָ תְּרִין לוּחֵי אֲבָנִיָּא:</p> <p>וְאִתְגַּלִּי יְיָ בַּעֲנָנָא וְאִתְעַתֵּד עִמִּיהָ תַמָּן וּקְרָא בְּשֵׁמָא דִּיִּי:</p> <p>וְאִעֲבַר יְהוָה יְיָ שְׁכִינְתִּיהָ עַל אַפְוָהִי וּקְרָא יְיָ אֱלֹהֵא רַחֲמָנָא וְחֲנּוּן מְרַחֵק רָגֶז וּמְסֻי לְמַעַבְד טַבְּבִין וְקָשׁוּט:</p>	<p>וְהָיָה נֶכּוֹן לִבְקָר וְעֹלִית בְּבִקְרָ אֶל־הַר סִינִי וְנִצַּבְתָּ לִּי שָׁם עַל־ רֹאשׁ הָהָר:</p> <p>וְאִישׁ לֹא־יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם־אִישׁ אֶל־יֵרָא בְּכָל־הָהָר גַּם־הַצֹּאֵן וְהַבִּקְרָ אֶל־יִרְעוּ אֶל־מוֹל הָהָר תְּהוּא:</p> <p>וַיִּפְסֹל שְׁנֵי־לֹחֹת אֲבָנִים כְּרֹאשֵׁינִים וַיִּשְׁכֶּם מֹשֶׁה בְּבִקְרָ וַיַּעַל אֶל־הַר סִינִי כַּאֲשֶׁר צֻוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי לֹחֹת אֲבָנִים:</p> <p>וַיֵּרֶד יְהוָה בְּעָנָן וַיִּתִּיצֵב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה:</p> <p>וַיַּעֲבֵר יְהוָה ׀ עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא יְהוָה ׀ יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חַסֵּד וְאַמֶּת:</p>
<p>keeping mercy unto the thousandth generation, forgiving iniquity and transgression and sin; and that will by no means clear the guilty; visiting the iniquity of the fathers upon the children, and upon the children’s children, unto the third and unto the fourth generation.’</p>	<p>נָטִיר טִיבּוֹ לְאַלְפֵי דְרִין שְׁבִיק לַעֲוֹן וְלַמְרֹד וּלְחֹזְבִין סִלַּח לְדַתִּיבִין לְאֻרִיתִיהָ וְלִדְלָא תִּיבִין לֹא מִזְכֵּי מַסְעֵר חֻזְבִּי אַבְהֹן עַל בְּנִין וְעַל בְּנֵי בְנִין מְרַדִּין עַל דֵּר תְּלִיתָאֵי וְעַל דֵּר רְבִיעֵאֵי:</p>	<p>נֹצֵר (בספרי תימן נצר בנוין רגילה) חֶסֶד לְאַלְפִים נִשָּׂא עֲוֹן וּפָשַׁע וְחַטָּאָה וְנִקְהָ לֹא יִנְקָה פִּקְדוֹ עֲוֹן אָבוֹת עַל־בְּנִים וְעַל־ בְּנֵי בְנִים עַל־שְׁלֹשִׁים וְעַל־ רְבָעִים:</p>

משה, ארוסתו של הקצ"ה אלו ישראל, לכך נאמר פסל לך:

(2) נכון. מזומן:

(3) ואיש לא יעלה עמך. הראשונות על ידי שהיו צתשואות וקולות וקהלות, שלטה בהן עין רעה, אין לך יפה מן הנניעות:

(5) ויקרא בשם ה'. מתרגמינן וקרא בְּשֵׁמָא דה':

(6) יי' יי'. מדת רחמים היא, אחת קודם שיחטא, ואחת לאחר שיחטא וישוב (ראש השנה יז): אל. אף זו מדת רחמים, וכן

ואולי אולי למה עזבתי (ההלים כז, ז), ואין לומר למדת הדין למה עזבתי, כך מנאיתי במכילתא (שירה פ"ג): ארץ אפיים. מאריך אפו, ואינו ממחר לפרע, שמה יעשה תשובה: ורב חסד. לנריכים חסד, שאין להם זכויות כל כך: ואמת.

לשלם שכר טוב לעושי רצונו:

(7) נוצר חסד. שהאדם עושה לפניו: לאלפים. לשני אלפים דורות. עונות, אלו הזדונות. פשעים, אלו המרדים שאדם

ועושה להדעים: ונקה לא ינקה. לפי פשוטו משמע, שאינו מוותר על העון לגמרי, אלא נפרע ממנו מעט מעט, ורבותינו

דדרשן (יומא פו), מנקה הוא לשבֿים ולא יקה לשאינן שבֿים: פוקד עון אבות על בנים. כשמוחזים מעשה אבותיהם

8	And Moses made haste, and bowed his head toward the earth, and worshipped.	וַיַּמְהַר מֹשֶׁה וַיִּקְדַּ אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה׃	8
9	And he said: 'If now I have found grace in Thy sight, O Lord, let the Lord, I pray Thee, go in the midst of us; for it is a stiffnecked people; and pardon our iniquity and our sin, and take us for Thine inheritance.'	וַיֹּאמֶר אֶל־נָא מִצְאֹתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי יְיָ־לֹד־נָא אֲדֹנָי בְּקִרְבָּנוּ כִּי עַם־קָשָׁה־עֲרָף הוּא וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנָנוּ וּלְחַטֹּאתֵינוּ וּנְחַלְתָּנוּ׃	9
10	And He said: 'Behold, I make a covenant; before all thy people I will do marvels, such as have not been wrought in all the earth, nor in any nation; and all the people among which thou art shall see the work of the LORD that I am about to do with thee, that it is tremendous.	וַיֹּאמֶר הִנֵּה אֲנִכִּי בֹרֵת בְּרִית נִגִּיד כָּל־עַמֻּד אֲעִשֶׂה נִפְלְאוֹת אֲשֶׁר לֹא־נִבְרְאוּ בְּכָל־הָאָרֶץ וּבְכָל־הַגּוֹיִם וּרְאָה כָל־הָעָם אֲשֶׁר־אִתָּה בְּקִרְבּוֹ אֶת־מַעֲשֵׂה יְהוָה כִּי־נִזְרָא הוּא אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּךְ׃	ששי
11	Observe thou that which I am commanding thee this day; behold, I am driving out before thee the Amorite, and the Canaanite, and the Hittite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite.	שָׁמֹר־לָךְ אֶת אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּנְךָ הַיּוֹם הִנְנִי גֹרֵשׁ מִפְּנֶיךָ אֶת־הָאֲמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי׃	11
12	Take heed to thyself, lest thou make a covenant with the inhabitants of the land whither thou goest, lest they be for a snare in the midst of thee.	הִשָּׁמֶר לָךְ פֶּן־תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָתָּה בָּא עֲלֶיךָ פֶּן־יִהְיֶה לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבְּךָ׃	12
13	But ye shall break down their altars, and dash in pieces their pillars, and ye shall cut down their Asherim.	כִּי אֶת־מִזְבְּחֵיהֶם תִּתְּצוּן וְאֶת־מַצְבְּתָם תִּשְׁבְּרוּן וְאֶת־אֲשֵׁרֵיהֶם תִּכְרֹתוּן׃	13

זידיהם, שכבר פירש במקרא אחר לשונאי: ועל רביעי, נמצאת מדה טובה מרובה על מדת פורענות אחת לחמש מאות, שצמדה טובה הוא אומר נוזר חסד לאלפים:
 (8) וימהר משה. כשראה משה שכניה עוצרת ושמע קול הקריאה, מיד וישתחוו:
 (9) ילך נא ה' בקרבנו. כמו שהצטחנו, מאחר שאתה נושא עון, ואם עס קשה עורף הוא וימרו בך, ואמרת על זאת פן אלנך דדך, אתה תסלח לעונינו וגו'. יש כי במקום אס: ונחלתנו. ונתנו לנו נחלה (ס"א שמתן לנו נחלה) מיוחדת, זו היא בקשת ונפלינו אני ועמך, שלא תשרה שכניך על האומות עובדי אלילים:
 (10) כורת ברית. על זאת: אעשה נפלאות. לשון ונפלינו, שמהיו מוזדלים צו מכל האומות עובדי אלילים, שלא תשרה שכניתי עליהם:
 (11) את האמורי וגו'. ו'אומות יש כאן, כי הגרגשי עמד ופנה מפניהם:
 (13) אשריו. הוא אילן שעוזדים אותו:

14	For thou shalt bow down to no other god; for the LORD, whose name is Jealous, is a jealous God;	אֲרִי לֹא תִסְגֹּד לְטִעוֹת עַמִּי אֲרִי יי קִנְאָה שְׁמִיָּה אֵל קִנְאָה הוּא:	כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אֲחֵר כִּי יִהְיֶה קִנְאָה שְׁמוֹ אֵל קִנְאָה הוּא:	14
15	lest thou make a covenant with the inhabitants of the land, and they go astray after their gods, and do sacrifice unto their gods, and they call thee, and thou eat of their sacrifice;	דְּלִמָּא תִּגְזֹר קִיָּם לְיִתִּיב אֶרְעָא וַיִּטְעוּ בְּתַר טִעוֹתֵיהוֹן וַיִּדְבְּחוּן לְטִעוֹתֵיהוֹן וַיִּקְרוּן לָהּ וְיִכּוֹל מִדְּבַחֵיהוֹן:	פֶּן-תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְזָנּוּ אַחֲרַי אֱלֹהֵיהֶם וַיִּזְבְּחוּ לְאֱלֹהֵיהֶם וַיִּקְרָא לָהּ וַאֲכָלָה מִזִּבְחָהּ:	15
16	and thou take of their daughters unto thy sons, and their daughters go astray after their gods, and make thy sons go astray after their gods.	וְתִסַּב מִבְּנֹתֵיהוֹן לְבָנֶיךָ וַיִּטְעוּ בְּנֹתֵיהוֹן בְּתַר טִעוֹתֵיהוֹן וַיִּטְעוּ יֵת בָּנֶיךָ בְּתַר טִעוֹתֵיהוֹן:	וְלִקַּחְתָּ מִבְּנֹתֵיהֶם לְבָנֶיךָ וְזָנּוּ בְּנֹתֵיהֶם אַחֲרַי אֱלֹהֵיהֶם וְהִזְנוּ אֶת-בָּנֶיךָ אַחֲרַי אֱלֹהֵיהֶם:	16
17	Thou shalt make thee no molten gods.	דְּחָלֹן דְּמִתְכָּא לֹא תַעֲבִיד לָהּ:	אֱלֹהֵי מִסְכָּה לֹא תַעֲשֶׂה-לָּךְ:	17
18	The feast of unleavened bread shalt thou keep. Seven days thou shalt eat unleavened bread, as I commanded thee, at the time appointed in the month Abib, for in the month Abib thou camest out from Egypt.	יֵת חֲגָא דְּפִטִּירָא תִּשְׁרֹב שִׁבְעָא יוֹמִין תִּכּוֹל פִּטִּירָא דְּפִקִּידְתָּךְ לְזִמְן יִרְחָא דְּאֲבִיבָא אֲרִי בִּירְחָא דְּאֲבִיבָא נִפְקִיתָא מִמִּצְרַיִם:	אֶת-חַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאֲבִיב כִּי בַחֹדֶשׁ הָאֲבִיב יֵצְאתָ מִמִּצְרַיִם:	18
19	All that openeth the womb is Mine; and of all thy cattle thou shalt sanctify the males, the firstlings of ox and sheep.	כָּל פֶּתַח וּלְדָא דִּילִי הוּא וְכָל בְּעִירָךְ תִּקְדִּישׁ דְּכָרִין בְּכוֹר תֹּזֶר וְאִמֶּר:	כָּל-פֶּטֶר רַחֵם לִי וְכָל-מִקְנֶךָ תִּזְכֹּר פֶּטֶר שׁוֹר וְשֶׂה:	19
20	And the firstling of an ass thou shalt redeem with a lamb; and if thou wilt not redeem it, then thou shalt break its neck. All the first-born of thy sons thou shalt redeem. And none shall appear before Me empty.	וּבִיכְרָא דְּחִמְרָא תִּפְרוֹק בְּאִמְרָא וְאִם לֹא תִפְרוֹק וְתִקְפִּיהַּ כָּל בִּיכְרָא דְּבָנֶיךָ תִּפְרוֹק וְלֹא יִתְחַזֵּן קִדְמִי רִיקְנִין:	וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בִּשְׂהָ וְאִם לֹא תִפְדֶּה וְעִרְפֹתוֹ כָּל בְּכוֹר בְּנֶיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא-יֵרָאוּ פָנַי רִיקָם:	20

- (14) קנא שמו. מקנא להפרע ואינו מוותר. וזהו כל לשון קנאה, אוחז בנפשו ופורע מעוזציו:
 (15) ואכלת מזבח. כסבור אתה שאין עונש באכילתו, ואני מעלה עליך כמדה בעבודתו, שמחוך כך אתה צא ולוקח מזבוחי לבניך (עבודה זרה טז).
 (18) חדש האביב. חדש ה'פז', שהתבואה מתבכרת בבישולה:
 (19) כל פטר רחם לי. ב'אדם': וכל מקנך תזכר וגו'. וכל מקנך אשר תזכר בפטר שור ושה, אשר יפטור זכר את רחמה. פטר. לשון פתיחה, וכן פוטר מים ראשית מלון (משלי יז, יד). ת"י של תזכר לשון נקבה היא, מוסב על היולדת:
 (20) ופטר חמור. ולא שאר בהמה טמאה: תפדה בש. נותן שה לכהן, והוא חולין ציד כהן, ופטר חמור מותר בעבודה לבעלים: וערפתו. עורפו צקופין, הוא הפסיד ממון כהן, לפיכך יופסד ממנו: כל בכור בניך תפדה. חמשה סלעים פדיונו קלוב, שנאמר ופדיון מִן חֶדֶשׁ תִּפְדֶּה (במדבר יח, טז): ולא יראו פני ריקם. לפי פשוטו של מקרא, דבר בפני עצמו הוא, ואינו מוסב על הכזור, שאין בזמנות זכור ראיית פנים, אלא אזהרה אחרת היא, וכשתעלו לרגל לראות, לא יראו פני ריקם, מזה עליכם להביא עולת ראיית פנים. ולפי מדרש ברייתא, מקרא יתר הוא, ומופנה לגזרה שיה, ללמד על הענקתו של עבד עברי שהוא חמשה סלעים מכל מין ומין, כפדיון זכור, במסכת קדושין (יז):

21	Six days thou shalt work, but on the seventh day thou shalt rest; in plowing time and in harvest thou shalt rest.	שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת בְּחֹרֶשׁ וּבְקָצִיר תִּשְׁבֹּת: וּבְחֹצֵא תַנּוּחַ בְּזֵרוּעָא	21
22	And thou shalt observe the feast of weeks, even of the first-fruits of wheat harvest, and the feast of ingathering at the turn of the year.	וְחַג שִׁבְעַת תַּעֲשֶׂה לָּךְ בַּכּוֹרֵי קִצִּיר חֲטִיִּם וְחַג הָאֲסִיף תְּקוּפַת הַשָּׁנָה: וְחַג דְּשִׁבּוּעֵי תַעֲבִיד לָךְ בַּכּוֹרֵי חֲטִין וְחַג דְּכִנְשָׁא בְּמַפְקָה דְּשִׁתָּא:	22
23	Three times in the year shall all thy males appear before the Lord GOD, the God of Israel.	שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־זְכוּרְךָ אֶת־פָּנֶי הָאֵלֹהִים יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: תֵּלַת זְמָנִין בְּשִׁתָּא יִתְחַזֵּן כָּל דְּכוּרְךָ קֳדָם רַבּוֹן עַלְמָא יי אֱלֹהָא דִּישְׂרָאֵל:	23
24	For I will cast out nations before thee, and enlarge thy borders; neither shall any man covet thy land, when thou goest up to appear before the LORD thy God three times in the year.	כִּי־אֹרִישׁ גּוֹיִם מִפְּנֵיךָ וְהִרְחַבְתִּי אֶת־גְּבֻלְךָ וְלֹא־יַחֲמֹד אִישׁ אֶת־אֲרָצְךָ בְּעִלְתָּךְ לִרְאוֹת אֶת־פָּנֶי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה: אַרִי אֶתְרִיד עַמִּין מִן קֳדָמְךָ וְאַפְתִּי יֵת תַּחֲוֹמְךָ וְלֹא יַחֲמִיד אִנְשׁ יֵת אֲרָעְךָ בְּמִסְקָךָ לְאַתְחַזָּא קֳדָם יי אֱלֹהֶיךָ תֵּלַת זְמָנִין בְּשִׁתָּא:	24
25	Thou shalt not offer the blood of My sacrifice with leavened bread; neither shall the sacrifice of the feast of the passover be left unto the morning.	לֹא־תִשְׁחַט עַל־חֲמִץ דָּם־זִבְחִי וְלֹא־יֵלִין לִפְקֹר זֶבַח חַג הַפֶּסַח: לֹא תִפּוֹס עַל חֲמִיעַ דָּם פִּסְחִי וְלֹא יִבִּיתוּן לְצַפְרָא תַרְבִּי נִכְסַת חֲגָא דְּפִסְחָא:	25
26	The choicest first-fruits of thy land thou shalt bring unto the house of the LORD thy God. Thou shalt not seethe a kid in its mother's milk.'	רֵאשִׁית בַּכּוֹרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשֹׁל גִּדִּי בְחֵלֶב אִמּוֹ: (פ) רֵישׁ בַּכּוֹרֵי אֲרָעְךָ תִּיתִי לְבֵית מִקְדָּשָׁא דִּי אֱלֹהֶיךָ לֹא תִיכְלוּן בֶּשֶׂר בְּחֵלֶב:	26

(21) בחריש ובקציר תשובות. למה נזכר חריש וקציר, יש מרבותינו אומרים (ראש השנה ט.), על חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית וקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית, ללמדך שמוסיפין מחול על הקדש, וכך משמעו, ששתי ימים תעבוד וציוס השביעית תשבות, ועבודת ו' הימים שהתרחי לך, יש שנה שהחריש והקציר אסור, ואין צריך לומר חריש וקציר של שביעית, שהרי כבר נאמר שָׁדֶךְ לֹא תִזְרַע וגו' (ויקרא כה, ד). ויש אומרים שאינו מדבר אלא בשבת, וחריש וקציר שהוזכר בו לומר לך, מה חריש רשות אף קציר רשות, ינא קציר העומר שהוא מצוה, ודוחה את השבת:

(22) בכורי קציר חטים. שאתה מביא צו שתי הלחם מן החטים. בכורם שהיא מנחה ראשונה הצאה מן החדש של חטים למקדש, כי מנחת העומר הצאה צפסת, מן השעורים היא: וחג האסיף. בזמן שאתה אוסף תבואתך מן השדה לבית. אסיפה זו לשון הכנסה לבית, כמו וַיִּסְפְּחוּ אֶל מִזְבֵּחַ יְהוָה (דברים כב, ז): תקופת השנה. שהיא בחזרת השנה, בתחלת השנה הצאה: תקופת. לשון מסיבה והקפה:

(23) כל זכורך. כל הזכרים שצד. הרצה מצות בתורה נאמרו ונכפלו, ויש מהם שלש פעמים וארבע, לחייב ולענוש על מנין לאוין שזהם, ועל מנין עשה שזהם:

(24) אוריש. כתרומתו אֶסְקֶךָ, וכן וְהָלַךְ רֶשֶׁת (דברים ז, לא), וכן וַיִּזְרַע אֶת הָאֲמָרִי (צמד צר כא, לז), לשון גירושין: והרחבתי את גבולך. ואתה רחוק מבית הבחירה, ואינך יכול לראות לפני תמיד, לכך אני קובע לך שלשה רגלים הללו:

(25) לא תשחט וגו'. לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים, אזהרה לשחט, או לזרוק, או לאחד מצני חצורה (פסחים סג.): ולא ילין. כתרומתו, אין לינה מועלת בראש המזבח, ואין לינה אלא צמוד השחר: זבח חג הפסח. אמוריו, ומכאן אתה למד לכל הקטר חלצים ואזרים:

(26) ראשית בכורי אדמתך. משצעת המינין האמורים שצח ארנך, אֶרֶץ חֲטָה וְשִׁעָרָה וְגִפְנָן וגו' (דברים ח, ח), ודָּבָשׁ,

27	<p>And the LORD said unto Moses: 'Write thou these words, for after the tenor of these words I have made a covenant with thee and with Israel.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה כְּתֹוב לְךָ ית פְּתֻמֵּי הָאֵלִין אֲרִי עַל מִימֵר פְּתֻמֵּי הָאֵלִין גְּזֵרִית עִמָּךְ קִים וְעַם יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כְּתֹוב לְךָ אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי עַל־פִּיו הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרְתִי אִתְּךָ בְּרִית וְאֶת־יִשְׂרָאֵל:</p>
28	<p>And he was there with the LORD forty days and forty nights; he did neither eat bread, nor drink water. And he wrote upon the tables the words of the covenant, the ten words.</p>	<p>וַהֲיָה תָמֹן קָדָם יְיָ אַרְבָּעִין יָמִין וְאַרְבָּעִין לַיְלֹון לַחֲמָא לֹא אָכַל וּמִיָּא לֹא שָׁתָי וּכְתַב עַל לִוְחֵי יֵת פְּתֻמֵּי קִימָא עֲשָׂרָא פְּתֻמֵּי:</p>	<p>וַיְהִי־שָׁם עִם־יְהוָה אַרְבָּעִים יּוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה וַיִּכְתֹּב עַל־תַּלְחֹת אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית עֲשָׂרַת הַדְּבָרִים:</p>
29	<p>And it came to pass, when Moses came down from mount Sinai with the two tables of the testimony in Moses' hand, when he came down from the mount, that Moses knew not that the skin of his face sent forth beams while He talked with him.</p>	<p>וַהֲיָה כִּד נָחַת מֹשֶׁה מִטּוֹרָא דְּסִינֵי וַתְּרִין לִוְחֵי דְסִהְדוּתָא בִּידָא דְמֹשֶׁה בְּמִיחֻתִּיהָ מִן טוֹרָא וּמֹשֶׁה לֹא יָדַע אֲרִי סִגִּי זִיו יִקְרָא דְאַפּוּהִי בְּמַלְלוּתִיהָ עֲמִיהָ:</p>	<p>וַיְהִי בְּרִדְתָּ מֹשֶׁה מִהָר סִינֵי וּשְׁנֵי לַחֹת הָעֵדֻת בְּיַד־מֹשֶׁה בְּרִדְתּוֹ מִן־הָהָר וּמֹשֶׁה לֹא־ יָדַע כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו בְּדַבְּרוֹ אִתּוֹ:</p>
30	<p>And when Aaron and all the children of Israel saw Moses, behold, the skin of his face sent forth beams; and they were afraid to come nigh him.</p>	<p>וַחֲזָא אַהֲרֹן וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת מֹשֶׁה וְהָא סִגִּי זִיו יִקְרָא דְאַפּוּהִי וַדְּחִילוּ מִלְּאִתְקַרְבָּא לְנֻתִיהָ:</p>	<p>וַיֵּרָא אַהֲרֹן וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה וַהֲנֶה קָרַן עוֹר פָּנָיו וַיִּירָאוּ מִגִּשְׁת אֵלָיו:</p>
31	<p>And Moses called unto them; and Aaron and all the rulers of the congregation returned unto him; and Moses spoke to them.</p>	<p>וַקְרָא לְהוֹן מֹשֶׁה וַתְּבוּ לְנֻתִיהָ אַהֲרֹן וְכָל רִבְרִבָּיָא בְּכַנְשָׁתָא וּמְלִיל מֹשֶׁה עִמָּהוֹן:</p>	<p>וַיִּקְרָא אֲלֵהֶם מֹשֶׁה וַיָּשָׁבוּ אֵלָיו אַהֲרֹן וְכָל־הַנְּשָׂאִים בְּעֵדָה וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם:</p>
32	<p>And afterward all the children of Israel came nigh, and he gave them in commandment all that the LORD had spoken with him in mount Sinai.</p>	<p>וַבִּתְר כֵּן אִתְקִרְבוּ כָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּפְסִידְנוֹן יֵת כָּל דְּמְלִיל יְיָ עֲמִיהָ בְּטוֹרָא דְּסִינֵי:</p>	<p>וַאֲחֵרֵי־כֵן נִגְשׁוּ כָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְוֵם אֶת כָּל־אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אִתּוֹ בְּהָר סִינֵי:</p>

הוא דבש תמרים: לא תבשל גדי. אזהרה לזכר וחלוצ, ושלשה פעמים כחוצ צמורה, אחד לאכילה, ואחד להנאה, ואחד לאיסור זישול (חולין קטו): גדי. כל ולד רך צממע, ואף עגל וכבש, ממה שהוצרך לפרש צממה מקומות גדי עזים, למדת שגדי סחם כל יונקים צממע: בחלב אמו. פרט לעוף, שאין לו חלוצ אס, שאין איסורו מן החמורה אלא מדצרי סופרים: (27) את הדברים האלה. ולא אמה רשאי לכחוצ חמורה שזעל פה: (29) ויהי ברדת משה. כשהציא לחיות אחרונות ציוס הכפורים: כי קרן. לשון קרנים, שהאור מצהיק וצולט כמין קרן. ומהיכן זכה משה לקרני ההוד, רבותינו אמרו מן המערה, שנתן הקב"ה ידו על פניו, שנאמר וְשַׁפְתִּי כְּפִי (שמות לג, כב): (30) וייראו מגשת אליו. זא וראה כמה גדולה כחה של עצירה, שעד שלא פשטו ידיהם צעצירה מהו אומר, ומקרא קצוד ה' קאש חקל צראש דהר לעיני צגי ישראל (שמות כד, יז), ולא יראים ולא מודעזעים, ומשעשו את העגל, אף מקרני ההוד של משה היו מרמיעים ומודעזעים: (31) הנשאים בעדה. כמו נשיאי העדה: וידבר משה אליהם. שליחותו של מקום, ולשון הווה הוא כל הענין הזה: (32) ואחרי כן נגשו. אחר שלמד לזקנים, חוזר ומלמד הפרשה או ההלכה לישראל. תנו רבנן, כיצד סדר המשנה, משה היה

33	And when Moses had done speaking with them, he put a veil on his face.	וַיְכַל מֹשֶׁה מִדְּבַר אֲתָם וַיִּתֵּן עַל־פָּנָיו מִסְכָּה:	מפטיר
34	But when Moses went in before the LORD that He might speak with him, he took the veil off, until he came out; and he came out; and spoke unto the children of Israel that which he was commanded.	וּבִבְא מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לְדַבֵּר אִתּוֹ יָסִיר אֶת־הַמִּסְכָּה עַד־צֵאתוֹ וַיֵּצֵא וְדַבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר יְצִוָּה:	34
35	And the children of Israel saw the face of Moses, that the skin of Moses' face sent forth beams; and Moses put the veil back upon his face, until he went in to speak with Him.	וַרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנָיו מֹשֶׁה כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו מֹשֶׁה וְהָשִׁיב מֹשֶׁה אֶת־הַמִּסְכָּה עַל־פָּנָיו עַד־בֹּאוֹ לְדַבֵּר אִתּוֹ: (ס)	קלט פסקוים

The Haftarah is I Kings 18:1 - 18:39 on page 221. Sepharadim read I Kings 18:20 - 18:39. On Shabbat Parah, Maftir and Haftara are on page 240.

XXXV	And Moses assembled all the congregation of the children of Israel, and said unto them: 'These are the words which the LORD hath commanded, that ye should do them.	וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת־כָּל־עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֲתָם:	ויקהל
2	Six days shall work be done, but on the seventh day there shall be to you a holy day, a sabbath of solemn rest to the LORD; whosoever doeth any work therein shall be put to death.	שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יְהִי לָכֶם קֹדֶשׁ שַׁבַּת שַׁבְתּוֹן לַיהוָה כָּל־הָעֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה יוּמָת:	2
3	Ye shall kindle no fire throughout your habitations upon the sabbath day.'	לֹא־תִבְעְרוּ אֵשׁ בְּכֹל מוֹתְבִיכֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת: (פ)	3

לומד מפי הגבורה, נכנס אהרן, שנה לו משה פרקו, נסתלק אהרן וישב לו לשמאל משה, נכנסו בניו, שנה להם משה פרקם, נסתלקו הם, ישב אלעזר לימין משה ואיחמר לשמאל אהרן, נכנסו זקנים, שנה להם משה פרקם, נסתלקו זקנים ישבו לזדדין, נכנסו כל העם, שנה להם משה פרקם, נמצא ציד כל העם א', ציד הזקנים ב', ציד בני אהרן שלשה, ציד אהרן ארבעה וכו', כדאימא צעירוצין (נד):

(33) ויתן על פניו מסוה. כמרגמו צית אפי, לשון ארמי הוא בגמרא סוי לצא (כתובות סז:), ועוד בכתובות (ס.), הוה קא מסוה לאפה, לשון הצטה, היה מסתכל זה, אף כאן מסוה, בגד הניתן כנגד הפרצוף וצית העינים, ולכבוד קרני ההוד שלא יזונו הכל מהם, היה נותן המסוה כנגדן, ונוטלו צשעה שהיה מדבר עם ישראל, וצשעה שהמקום נדבר עמו עד לאתו, וצנאמו יאכל בלא מסוה:

(34) ודבר אל בני ישראל. וראו קרני ההוד צפניו, וכשהוא מסתלק מהם:

(35) והשיב משה את המסוה על פניו עד בואו לדבר אתו. וכשצא לדבר אתו נוטלו מעל פניו:

(1) ויקהל משה. למחרת יום הכפורים כשירד מן ההר, והוא לשון הפעיל, שאינו אוקף אנשים צידים, אלא הן נאספים על פי דבורו, ומרגמו וקצגש:

(2) ששת ימים. הקדים להם אזהרת שבת לזווי מלאכת המשכן, לומר, שאינו דוחה את השבת:

4	And Moses spoke unto all the congregation of the children of Israel, saying: 'This is the thing which the LORD commanded, saying:	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-כָּל-עַדַּת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר:	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְכָל כְּנֻשָּׁתָא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימַר דִּין פְּתִגְמָא דְּפִשִּׁיד יְיָ לְמִימַר:
5	Take ye from among you an offering unto the LORD, whosoever is of a willing heart, let him bring it, the LORD's offering: gold, and silver, and brass;	קָחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה לַיהוָה כָּל-נָדִיב לִבּוֹ וַיְבִיֵּאֶה אֶת תְּרוּמַת יְהוָה זָהָב וְכֶסֶף וְנָחְשָׁת:	סְבִי מִנְכּוֹן אִפְרָשׁוּתָא קָדָם יְיָ כָּל דִּיתְרַעִי לִבִּיהּ יִיתִי יֵת אִפְרָשׁוּתָא קָדָם יְיָ דְּהָבָא וְכֶסֶף וְנָחְשָׁא:
6	and blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair;	וַתְּכַלֵּת וַאֲרָגְמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים:	וַתְּכַלֵּא וַאֲרָגְמָא וְצַבֵּעַ זָהָרִי וּבִיץ וּמַעֲזִי:
7	and rams' skins dyed red, and sealskins, and acacia-wood;	וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחָּשִׁים וְעֵצֵי שִׁטִּים:	וּמַשְׁפֵּי דְּדִקְרֵי מִסְמָקִי וּמַשְׁפֵּי סִסְגֻנָּא וְאַעֲזֵי שִׁטִּין:
8	and oil for the light, and spices for the anointing oil, and for the sweet incense;	וְשֶׁמֶן לַמָּאֹר וּבִשְׁמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסָּמִים:	וּמַשְׁחָא לְאַנְהָרוּתָא וּבוֹסְמִיָּא לְמִשַׁח רַבּוּתָא וְלִקְטֹרֶת בּוֹסְמִיָּא:
9	and onyx stones, and stones to be set, for the ephod, and for the breastplate.	וְאַבְנֵי-שֹׁהַם וְאַבְנֵי מַלְאִים לְאַפֹּד וּלְחֹשֶׁן:	וְאַבְנֵי בּוֹרְלָא וְאַבְנֵי אֲשִׁלְמוּתָא לְשִׁקְעָא בְּאַיְפוּדָא וּבְחוּשָׁנָא:
10	And let every wise-hearted man among you come, and make all that the LORD hath commanded:	וְכָל-חָכֶם-לֵב בְּכֶם יָבֹאוּ וַיַּעֲשׂוּ אֵת כָּל-אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:	וְכָל חֲכִימֵי לְבָא דְּבָכוֹן יִיתּוּן וַיַּעֲבֹדוּן יֵת כָּל דְּפִשִּׁיד יְיָ:
11	the tabernacle, its tent, and its covering, its clasps, and its boards, its bars, its pillars, and its sockets;	אֶת-הַמִּשְׁכָּן אֶת-אֹהֶלָּו וְאֶת-מִכְסָּהוּ אֶת-קַרְסָיו וְאֶת-קַרְשָׁיו אֶת-בְּרִיחָיו אֶת-עַמֻּדָיו וְאֶת-אֲדָנָיו:	יֵת מִשְׁכְּנָא יֵת פְּרָסִיָּה וְיֵת חוּפְאִיָּה פּוּרְפּוּהִי דְּפּוּהִי עֲבְרוּהִי עֲמוּדוּהִי וְסִמְכוּהִי:
12	the ark, and the staves thereof, the ark-cover, and the veil of the screen;	אֶת-הָאָרֹן וְאֶת-בְּדָיו אֶת-הַכַּפֹּרֶת וְאֶת פָּרְכַּת הַמָּסֶךְ:	יֵת אָרוֹנָא וְיֵת אֲרִיחּוּהִי יֵת כַּפּוּרָתָא וְיֵת פְּרוּכָתָא דְּפִרְסָא:
13	the table, and its staves, and all its vessels, and the showbread;	אֶת-הַשֻּׁלְחָן וְאֶת-בְּדָיו וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו וְאֵת לֶחֶם הַפָּנִים:	יֵת פְּתוּרָא וְיֵת אֲרִיחּוּהִי וְיֵת כָּל מְנוּחֵי וְיֵת לֶחִים אִפְיָא:

- (3) לא תבערו אש. יש מרצותינו אומרים, הצערה ללאו יאלת, ויש אומרים לחלק יאלת (סנהדרין לה: יצמות ו:):
(4) זה הדבר אשר צוה ה'. לי לאמר לכם:
(5) נדיב לבו. על שם שלצו נדצו קרוי נדיצ לצ. כצר פירשתי נדצת המשכן ומלאכתו במקום לוואתם:
(11) את המשכן. יריעות המחתונות הנראות צמוכו קרוים משכן: את אהליו. היא אהל יריעות עזים העשוי לגג: ואת מכסהו. מכסה עורות אילים והמחשים:
(12) ואת פרוכת המסך. פרוכת המחילה. כל דצר המגין צין למעלה צין מכנגד קרוי מסך וסכך, וכן שִׁקְעָא בְּעֵלּו (איזבא, ו) הִנֵּי שָׁךְ אֵת דְּרָכָךְ (הושע ז, ח):

14	the candlestick also for the light, and its vessels, and its lamps, and the oil for the light;	וְאֶת־מִנְרֶתֶת הַמָּאֹר וְאֶת־כְּלֵיהָ וְאֶת־נֵרֹתֶיהָ וְאֶת־שֶׁמֶן הַמָּאֹר:	וַיֵּת מִנְרֶתָא דְאַנְהוּרִי וַיֵּת מְנָהָא וַיֵּת בּוֹצִינְהָא וַיֵּת מִשְׁחָא דְאַנְהוּרֹתָא:
15	and the altar of incense, and its staves, and the anointing oil, and the sweet incense, and the screen for the door, at the door of the tabernacle;	וְאֶת־מִזְבֵּחַ הַקְטֹרֶת וְאֶת־בְּדָיו וְאֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת־קְטֹרֶת הַסַּמִּים וְאֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לַפֶּתַח הַמִּשְׁכָּן:	וַיֵּת מִדְּבָחָא דְקִטְרֶת בּוֹסְמִיָא וַיֵּת אֲרִיחֹהִי וַיֵּת מִשְׁחָא דְרַבּוּתָא וַיֵּת קְטֹרֶת בּוֹסְמִיָא וַיֵּת פָּרְסָא דִּתְרַעָא לַתְרַע מִשְׁכָּנָא:
16	the altar of burnt-offering, with its grating of brass, its staves, and all its vessels, the laver and its base;	אֹתוֹ מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־מִכְבָּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ אֶת־בְּדָיו וְאֶת־כָּל־כְּלָיו אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ:	יֵת מִדְּבָחָא דְעֹלָתָא וַיֵּת סְרָדָא דְנִחָשָׁא דִּילִיָּה יֵת אֲרִיחֹהִי וַיֵּת כָּל מְנוּהֵי יֵת כִּיּוֹרָא וַיֵּת בְּסִיסָהּ:
17	the hangings of the court, the pillars thereof, and their sockets, and the screen for the gate of the court;	אֶת קַלְעֵי הַחֹצֵר אֶת־עַמֻּדָיו וְאֶת־אֲדָנֶיהָ וְאֶת מָסַךְ שַׁעַר הַחֹצֵר:	יֵת סְרָדֵי דִּרְתָא יֵת עַמּוּדֹהִי וַיֵּת סְמֻכָּהָא וַיֵּת פָּרְסָא דִּתְרַע דִּרְתָא:
18	the pins of the tabernacle, and the pins of the court, and their cords;	אֶת־יִתְדֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־יִתְדֹת הַחֹצֵר וְאֶת־מִיתְרֵיהֶם:	יֵת סָבִי מִשְׁכָּנָא וַיֵּת סָבִי דִּרְתָא וַיֵּת אֲטוּגֵיהוֹן:
19	the plaited garments, for ministering in the holy place, the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office.	אֶת־בְּגָדֵי הַשָּׂרָד לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן:	יֵת לְבוּשֵׁי שְׁמוּשָׁא לְשִׁמְשָׁא בְּקוֹדֶשָׁא יֵת לְבוּשֵׁי קוֹדֶשָׁא לְאַהֲרֹן כֹּהֵנָא וַיֵּת לְבוּשֵׁי בְנוֹהֵי לְשִׁמְשָׁא:
20	And all the congregation of the children of Israel departed from the presence of Moses.	וַיֵּצְאוּ כָל־עַדֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה:	וַיִּנְפְּקוּ כָּל כְּנַשְׁתָּא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן קֳדָם מֹשֶׁה:
21	And they came, every one whose heart stirred him up, and every one whom his spirit made willing, and brought the LORD's offering, for the work of the tent of meeting, and for all the service thereof, and for the holy garments.	וַיָּבֹאוּ כָל־אִישׁ אֲשֶׁר־נִשְׁאַל לְבּוֹ וְכֹל אֲשֶׁר נָדְבָה רוּחוֹ אֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְמַלְאכֹת אֹהֶל מוֹעֵד וּלְכָל־עֲבֹדָתוֹ וּלְבְגָדֵי הַקֹּדֶשׁ:	וְאֵתוּ כָּל גִּבֵּר דְּאִתְרַעֵי לִבִּיהּ וְכָל דְּאִשְׁלִימֵת רִיחֻיהּ עֲמִיהּ אִיתִיאוּ יֵת אִפְרָשׁוּתָא קֳדָם יי לַעֲבִידֵת מִשְׁכָּן וּמִנָּה וּלְכָל הַיִּלְחָנִיָּה וְלְלְבוּשֵׁי קוֹדֶשָׁא:

(13) לחם הפנים. כזר פירשתי, על שם שהיו לו פנים לכאן ולכאן, שהיה עשוי כמין תיבה פרוצה:

(14) ואת כליה. מלקחים ומחמות: נרותיה. לזיניי שצלעו, ציכיס שהשמן והפחילות נחונין בהן: ואת שמן המאור.

אף הוא כריך חכמי לב, שהוא משונה משאר שמנים, כמו שמפורש בזמנחות (פז), מגגרו צראש הזית, והוא כתיב וזך:

(15) מסך הפתח. וילון שלפני המזרח, שלא היו שם קרשים ולא יריעות:

(17) את עמודיו ואת אדניה. הרי חזר קרוי כאן לשון זכר ולשון נקבה, וכן דברים הרבה: ואת מסך שער החצר. וילון פרוש לזד המזרח עשרים אמה אמצעיות, של רוחב החצר שהיה חמשים רחב, וסתומין הימנו לזד כפון ט"ו אמה, וכן לדרום,

שנאמר וימשע עשרה אמה קלעים לקתף (שמות כז, יד):

(18) יתדות. למקוע ולקשור בהם סופי היריעות בארץ, שלא ינועו צרות: מיתריהם. חבלים לקשור:

(19) בגדי השרד. לכסות הארון והשלחן והמזבחות בשעת סילוק מסעות:

<p>22 And they came, both men and women, as many as were willing-hearted, and brought nose-rings, and ear-rings, and signet-rings, and girdles, all jewels of gold; even every man that brought an offering of gold unto the LORD.</p>	<p>וַיָּבִיאוּ הָאֲנָשִׁים עַל-הַנָּשִׁים כָּל־נָדִיב לֵב הֵבִיאוּ חַח וְנֶזֶם וְטַבַּעַת וְכוּמָז כָּל-כְּלִי זָהָב וְכָל-אִישׁ אֲשֶׁר הֵנִיף הַנּוֹפֶת זָהָב לַיהוָה:</p>	<p>22 וַיָּבִיאוּ הָאֲנָשִׁים עַל-הַנָּשִׁים כָּל־נָדִיב לֵב הֵבִיאוּ חַח וְנֶזֶם וְטַבַּעַת וְכוּמָז כָּל-כְּלִי זָהָב וְכָל-אִישׁ אֲשֶׁר הֵנִיף הַנּוֹפֶת זָהָב לַיהוָה:</p>
<p>23 And every man, with whom was found blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair, and rams' skins dyed red, and sealskins, brought them.</p>	<p>וְכָל גִּבֹּר דָּאֲשֶׁתְּכַח עֲמִיָּה תִּכְלֹא וְאַרְגֹּמָא וְצִבְעֵי זָהָב וְיָבֹץ וְיַמְעִזִּי וּמִשְׁכֵּי דְדִּכְרִי מִסְמְקִי וּמִשְׁכֵּי סִסְגֹּנָא אֵיתִיאוּ:</p>	<p>23 וְכָל-אִישׁ אֲשֶׁר-נִמְצָא אֹתוֹ תִּכְלֹת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים וְעֹרֹת אֵילָם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחָּשִׁים הֵבִיאוּ:</p>
<p>24 Every one that did set apart an offering of silver and brass brought the LORD's offering; and every man, with whom was found acacia-wood for any work of the service, brought it.</p>	<p>כָּל-דְּאָרִים אֲרָמוֹת כֶּסֶף וְנָחֶשׁ אֵיתִיאוּ יָת אֲפֶרְשׁוּתָא קָדָם יי וְכָל דָּאֲשֶׁתְּכַח עֲמִיָּה אֲעִי שְׁטִין לְכָל עֲבִידֵת פּוֹלְחָנָא אֵיתִיאוּ:</p>	<p>24 כָּל-מֵרִים תְּרוּמַת כֶּסֶף וְנִחֲשֶׁת הֵבִיאוּ אֶת תְּרוּמַת יְהוָה וְכָל אֲשֶׁר נִמְצָא אֹתוֹ עֲצֵי שִׁטִּים לְכָל-מְלָאכֶת הָעֲבֹדָה הֵבִיאוּ:</p>
<p>25 And all the women that were wise-hearted did spin with their hands, and brought that which they had spun, the blue, and the purple, the scarlet, and the fine linen.</p>	<p>וְכָל אִתְּתָא חֲכִימַת לְבָא בִידָהָא עֲזָלָא וּמִיתָן כֹּד עֲזִיל יָת תִּכְלֹא וְיָת אֲרָגֹמָא יָת צִבְעֵי זָהָב וְיָת בּוּצָא:</p>	<p>25 וְכָל-אִשָּׁה חֲכַמַת-לֵב בִּידֶיהָ טָווּ וַיָּבִיאוּ מְטֵוָה אֶת-הַתִּכְלֹת וְאֶת-הָאֲרָגָמָן אֶת-תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת-הַשֵּׁשׁ:</p>
<p>26 And all the women whose heart stirred them up in wisdom spun the goats' hair.</p>	<p>וְכָל נָשִׂיא דָּאֲתָרְעִי לְבַהוֹן עֲמַהוֹן בְּחֻכְמָא עֲזָלָן יָת מַעֲזִיא:</p>	<p>26 וְכָל-הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לִבָּן אֹתָנָה בְּחֻכְמָהָ טָווּ אֶת-הָעִזִּים:</p>
<p>27 And the rulers brought the onyx stones, and the stones to be set, for the ephod, and for the breastplate;</p>	<p>וּרְבֵרְבִיָּא אֵיתִיאוּ יָת אַבְנֵי בּוֹרְלָא וְיָת אַבְנֵי אֲשִׁלְמוּתָא לְשִׁקְעָא בְּאִפּוּדָא וּבְחֻשְׁנָא:</p>	<p>27 וְהַנְּשֹׂאִים הֵבִיאוּ אֶת אַבְנֵי הַשֹּׁהַם וְאֶת אַבְנֵי הַמְּלֵאִים לְאַפּוֹד וּלְחֹשֶׁן:</p>

(22) על הנשים. עם הנשים, וסמוכין אליהם. (מה שהתרגום הניח על כפשוטו, משום דלא מתרגם ויבאו האנשים וְאִתּוֹ אֲבִירָא, כמו שמתרגם לעיל מיניה, רק מתרגם ומִיִּתָּן, ורצה לומר שהביאו חח ונזם בעודן על הנשים, כמו שכתב רש"י על טו את העזים): חח. הוא תכשיט של זהב עגול, נתון על הזרוע, והוא הצמיד: וכומז. כלי זהב הוא, נתון כנגד אותו מקום לאשה, ורבותינו פירשו שם כומז, כאן מקום זמה:

(23) וכל איש אשר נמצא אֹתוֹ. תכלת או ארגמן או תולעת שני או עורות חֲלִילִים או תחשים, כולם הביאו:

(26) טוו את העזים. היא היתה אומנות יתירה, שמעל גבי העזים היו טווין אותם (שבת נט):

(27) והנשואם הביאו. אמר ר' נתן, מה ראו נשיאים להתנדב צחנות המוצח צחלה, וצמלאכת המשכן לא התנדבו צחלה, אלא כך אמרו נשיאים, יתנדבו צבור מה שמתנדבים, ומה שמחסרין לנו משלימין אותו, כיון שהשלימו צבור את הכל, שנאמר וְהַמְּלָאכָה הָיְתָה דָּקִים (שמות לו, ז), אמרו נשיאים מה עלינו לעשות, הביאו את אבני השהם וגו', לכך התנדבו צחנות המוצח צחלה, ולפי שנחשלו מתחלה, נחסרה אות משמם, והנשואם כתיב:

28	and the spice, and the oil, for the light, and for the anointing oil, and for the sweet incense.	וְאֶת־הַבֶּשֶׂם וְאֶת־הַשֶּׁמֶן לְמָאֹר וְלִשְׁמֹן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים:	וְיִתּוּ בִּסְמָא וְיִתּוּ מִשְׁחָא לְאַהֲרֹנָה וּלְמִשְׁחַ רְבוּתָא וְלִקְטֹרֶת בִּסְמָיָא:
29	The children of Israel brought a freewill-offering unto the LORD; every man and woman, whose heart made them willing to bring for all the work, which the LORD had commanded by the hand of Moses to be made.	כָּל־אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר נָדָב לָבָם אָתָם לְהָבִיא לְכָל־הַמְלָאכָה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּיַד־מֹשֶׁה הֵבִיאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל נְדָבָה לַיהוָה: (פ)	כָּל גִּבּוֹר וְאִתָּא דְאַתְרֵי לְבָהוֹן עֲמָהוֹן לְאַיְתָאָה לְכָל עֲבִידָתָא דְפִקִּיד יְיָ לְמַעַבְדַּ בְּיָדָא דְמֹשֶׁה אִיתִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל נְדָבְתָא קָדָם יְיָ:
30	And Moses said unto the children of Israel: 'See, the LORD hath called by name Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah.	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא יְהוָה בִּשְׁם בְּצַלְאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חֹור לְמִטֵּה יְהוּדָה:	וַאֲמַר מֹשֶׁה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל חֲזוּ דְרַבִּי יְיָ בְּשׁוֹם בְּצַלְאֵל בֶּן אוּרִי בֶן חוֹר לְשִׁבְטָא דִיהוּדָה:
31	And He hath filled him with the spirit of God, in wisdom, in understanding, and in knowledge, and in all manner of workmanship.	וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחָכְמָה בְּתַבּוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה:	וַאֲשֵׁלִים עֲמִיה רוּחַ מִן קָדָם יְיָ בְּחָכְמָא וּבְסוּכְלָתְנוּ וּבְמַדְעָ וּבְכָל עֲבִידָא:
32	And to devise skilful works, to work in gold, and in silver, and in brass,	וְלַחֲשֹׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשׂוֹת בַּזָּהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחֹשֶׁת:	וְלֵאלְפָא אֲמָנֹן לְמַעַבְדַּ בְּדַהָבָא וּבְכֶסֶף וּבְנְחָשָׁא:
33	and in cutting of stones for setting, and in carving of wood, to work in all manner of skilful workmanship.	וּבַחֲרָשֶׁת אָבֹן לְמִלָּאָה וּבַחֲרָשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל־מְלָאכֶת מַחֲשָׁבֹת:	וּבְאִוְמָנוּת אָבֹן טָבָא לְאַשְׁלָמָא וּבְנִגְרוּת אֲעָא לְמַעַבְדַּ בְּכָל עֲבִידַת אוּמָנֹן:
34	And He hath put in his heart that he may teach, both he, and Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan.	וְלַהֲוֹרֶת נָתַן בְּלִבּוֹ הוּא וְאֶהֱלִיאָב בֶּן־אֲחִיסָמָךְ לְמַטֵּה־דָן:	וְלֵאלְפָא יְהִיב בְּלִבִּיהּ הוּא וְאֶהֱלִיאָב בֶּן אֲחִיסָמָךְ לְשִׁבְטָא דְדָן:
35	Them hath He filled with wisdom of heart, to work all manner of workmanship, of the craftsman, and of the skilful workman, and of the weaver in colours, in blue, and in purple, in scarlet, and in fine linen, and of the weaver, even of them that do any workmanship, and of those that devise skilful works.	כָּל־מְלָאכֶת חָרָשׁ וְחֹשֶׁב וְרָקֶם בַּתְּכֵלֶת וּבְאַרְגָּמָן בְּתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבִשְׂשׁ וְאַרְגֵּי עֹשִׂי כָל־מְלָאכָה וְחֹשְׁבֵי מַחֲשָׁבֹת:	אֲשֵׁלִים עֲמָהוֹן חֲפִימוֹת לְבָא לְמַעַבְדַּ כָּל עֲבִידַת נִגְרָ וְאוּמָן וְצִיִּיר בַּתְּכֵלָא וּבְאַרְגָּמָא בְּצִבְעֵ זָהָרִי וּבְבוּצָא וּמַחֵי עֲבִדֵי כָל עֲבִידָא וּמִלְפֵי אוּמָנֹן:

(30) חור. צנה של מרים היה:

(34) ואהליאב. משצט דן, מן הירודין שצצנטים, מצני השפחות, והשוהו המקום לצלאל למלאכת המשכן, והוא מגדולי השצנטים, לקיים מה שנאמר ולא נצר שע לפני דל (איוב לד, יט):

XXXVI

And Bezalel and Oholiab shall work, and every wise-hearted man, in whom the LORD hath put wisdom and understanding to know how to work all the work for the service of the sanctuary, according to all that the LORD hath commanded.'

וַיַּעֲבִיד בְּצִלְאֵל וְאֶהֱלִיאָב וְכָל גִּבֹּר חַכִּים לְבָא דִּיהֵב יי חֲכֻמָּתָא וְסוּכְלָתְנוּתָא בְּהוֹן לְמַדַּע לְמַעַבְדַּי ית כָּל עֲבִידַת פּוֹלְחָן קוֹדֶשָׁא לְכָל דְּפָקִיד יי:

וַעֲשֶׂה בְּצִלְאֵל וְאֶהֱלִיאָב וְכָל אִישׁ חָכֵם-לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חֲכֻמָּה וּתְבוּנָה בְּהִמָּה לְדַעַת לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-מְלָאכַת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לְכָל אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה:

XXXVI

And Moses called Bezalel and Oholiab, and every wise-hearted man, in whose heart the LORD had put wisdom, even every one whose heart stirred him up to come unto the work to do it.

וַקָּרָא מֹשֶׁה לְבְּצִלְאֵל וְאֶהֱלִיאָב וְכָל אִישׁ חָכֵם לְבָא דִּיהֵב יי חֲכֻמָּתָא בְּלִבֵּיהּ כָּל אֲשֶׁר נִשְׁאַן לִבּוֹ לְקַרְבָּה לַעֲבֹדַתָּא לְמַעַבְדַּי יתָּה:

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-בְּצִלְאֵל וְאֶהֱלִיאָב וְכָל אִישׁ חָכֵם-לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חֲכֻמָּה בְּלִבּוֹ כָּל אֲשֶׁר נִשְׁאַן לִבּוֹ לְקַרְבָּה אֶל-הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ:

And they received of Moses all the offering, which the children of Israel had brought for the work of the service of the sanctuary, wherewith to make it. And they brought yet unto him freewill-offerings every morning.

וַיְסִיבוּ מִן קָדָם מֹשֶׁה ית כָּל אִפְרָשׁוּתָא דְּאִיתִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲבֹדַת פּוֹלְחָן קוֹדֶשָׁא לְמַעַבְדַּי יתָּה וְאִנּוּן מִיתָן לִיה עוֹד נְדָבָתָא בְּצִפּוֹר:

וַיִּקְחוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה אֶת כָּל-הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הֵבִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמְלָאכַת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהֵם הֵבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נְדָבָה בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר:

And all the wise men, that wrought all the work of the sanctuary, came every man from his work which they wrought.

וְאֵתוּ כָּל חַכְמֵי־אֶרֶץ דְּעֲבָדִין ית כָּל עֲבִידַת קוֹדֶשָׁא גִבֹּר גִּבֹּר מַעַבִּידֵיהּ דְּאִנּוּן עֲבָדִין:

וַיָּבֹאוּ כָל-הַחֲכָמִים הָעֹשִׂים אֶת כָּל-מְלָאכַת הַקֹּדֶשׁ אִישׁ-אִישׁ מִמְּלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר-הִמָּה עֹשִׂים:

And they spoke unto Moses, saying: 'The people bring much more than enough for the service of the work, which the LORD commanded to make.'

וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר מִרְבִּים הָעָם לְהֵבִיא מִדֵּי הָעֲבֹדָה לְמְלָאכָה אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ:

וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר מִרְבִּים הָעָם לְהֵבִיא מִדֵּי הָעֲבֹדָה לְמְלָאכָה אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ:

And Moses gave commandment, and they caused it to be proclaimed throughout the camp, saying: 'Let neither man nor woman make any more work for the offering of the sanctuary.' So the people were restrained from bringing.

וּפְקִיד מֹשֶׁה וַאֲעֲבָרוּ כְּרוֹז בְּמִשְׁרִיתָא לְמִימַר גִּבֹּר וְאִתָּא לֹא יַעֲבֹדוּן עוֹד עֲבִידַתָּא לְאִפְרָשׁוֹת קוֹדֶשָׁא וּפְסַק עֲמָא מִלְּאִיתָאָה:

וַיִּצְו מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחֲנֶה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה אֵל-יַעֲשׂוּ עוֹד מְלָאכָה לְתִרְוּמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּכְלָא הָעָם מִהֵבִיא:

For the stuff they had was sufficient for all the work to make it, and too much.

וַעֲבִידַתָּא הָיְתָה מִסַּת לְכָל עֲבִידַתָּא לְמַעַבְדַּי יתָּה וַיִּתְּרַת:

וְהַמְּלָאכָה הָיְתָה דִּיָּם לְכָל-הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוֹתֵר: (ס)

(5) מדי העבודה. יומר מכדי לורך העבודה:

(6) ויכלא. לשון מניעה:

<p>8 And every wise-hearted man among them that wrought the work made the tabernacle with ten curtains: of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, with cherubim the work of the skilful workman made he them.</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ כָל-חֹכְמֵי-לֵב בְּעָשִׂי הַמְּלָאכָה אֶת-הַמִּשְׁכָּן עֹשֶׂר יְרִיעֹת דְּבוּץ שְׁזִיר וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעֵי זָהָב וְחֹרֵי צֹרֶת כְּרוּבִין עֹבֵד אוֹמֵן עָבַד יִתְּהוֹן:</p>	<p>רביעי וַיַּעֲשׂוּ כָל-חֹכְמֵי-לֵב בְּעָשִׂי הַמְּלָאכָה אֶת-הַמִּשְׁכָּן עֹשֶׂר יְרִיעֹת שֶׁשׁ מִשְׁזָר וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי כְּרֻבִים מַעֲשֶׂה חֹשֵׁב עָשָׂה אֹתָם:</p>
<p>9 The length of each curtain was eight and twenty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; all the curtains had one measure.</p>	<p>אוֹרְכָא דִּירִיעָתָא חֲדָא עֶשְׂרִין וְתַמְנֵי אַמֵּין וְרֹחַב אַרְבַּע אַמֵּין דִּירִיעָתָא חֲדָא מִשְׁחָתָא חֲדָא לְכָל יְרִיעָתָא:</p>	<p>9 אֹרֶךְ הִירִיעָה הָאֶחָת שְ�מֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאֲמָה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאֲמָה הִירִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְכָל-הִירִיעֹת:</p>
<p>10 And he coupled five curtains one to another; and the other five curtains he coupled one to another.</p>	<p>וַיַּחְבֵּר יְרִיעֹת אֶחָת אֶל-אֶחָת וְחֲמֵשׁ יְרִיעֹת חֵבֶר עִם חֲדָא וְחֲמֵשׁ יְרִיעֹת לְפִיָּה עִם חֲדָא:</p>	<p>10 וַיַּחְבֵּר אֶת-חֲמֵשׁ הִירִיעֹת אֶחָת אֶל-אֶחָת וְחֲמֵשׁ יְרִיעֹת חֵבֶר אֶחָת אֶל-אֶחָת:</p>
<p>11 And he made loops of blue upon the edge of the one curtain that was outmost in the first set; likewise he made in the edge of the curtain that was outmost in the second set.</p>	<p>וַיַּעֲבֹד עֲנוּבִין דְּתַכְלָא עַל סַפְתָּא דִּירִיעָתָא חֲדָא מִסְטָרָא בֵּית לֹפִי כֵן עָבַד בְּסַפְתָּא דִּירִיעָתָא בְּסַטְרָא בֵּית לֹפִי תַנְיִנָא:</p>	<p>11 וַיַּעַשׂ לָלֶאֱת תַּכְלָת עַל שֹׁפֵת הִירִיעָה הָאֶחָת מִקְצֶה בְּמַחְבֶּרֶת כֵּן עָשָׂה בְּשֹׁפֵת הִירִיעָה הַקִּיצוֹנָה בְּמַחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית:</p>
<p>12 Fifty loops made he in the one curtain, and fifty loops made he in the edge of the curtain that was in the second set; the loops were opposite one to another.</p>	<p>חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עָבַד בִּירִיעָתָא חֲדָא וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עָבַד בְּסַטְרָא דִּירִיעָתָא דְּבֵית לֹפִי תַנְיִנָא מְכוֹנֵן עֲנוּבֵיָא חֲדָא לְקַבִּיל חֲדָא:</p>	<p>12 חֲמִשִּׁים לָלֶאֱת עָשָׂה בִּירִיעָה הָאֶחָת וְחֲמִשִּׁים לָלֶאֱת עָשָׂה בְּקֶצֶה הִירִיעָה אֲשֶׁר בְּמַחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית מְקַבִּילַת הַלָּלֶאֱת אֶחָת אֶל-אֶחָת:</p>
<p>13 And he made fifty clasps of gold, and coupled the curtains one to another with the clasps; so the tabernacle was one.</p>	<p>וַיַּעֲבֹד חֲמִשִּׁין פּוֹרְפִין דְּדָהָב וַיַּחְבֵּר יְרִיעֹת חֲדָא עִם חֲדָא בְּפּוֹרְפֵיָא וְהָיָה מִשְׁכָּנָא חֶדֶד:</p>	<p>13 וַיַּעַשׂ חֲמִשִּׁים קְרָסִי זָהָב וַיַּחְבֵּר אֶת-הִירִיעֹת אֶחָת אֶל-אֶחָת בְּקְרָסִים וַיְהִי הַמִּשְׁכָּן אֶחָד: (פ)</p>
<p>14 And he made curtains of goats' hair for a tent over the tabernacle; eleven curtains he made them.</p>	<p>וַיַּעֲבֹד יְרִיעֹת דְּמַעְזֵי לְפָרְסָא עַל מִשְׁכָּנָא חֲדָא עֹשְׂרֵי יְרִיעֹת עָבַד יִתְּהוֹן:</p>	<p>14 וַיַּעַשׂ יְרִיעֹת עֲזִים לְאַהֲל עַל-הַמִּשְׁכָּן עֹשְׂתֵי-עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת עָשָׂה אֹתָם:</p>

(7) והמלאכה היתה דים לכל המלאכה ומלאכת ההנאה הימה דים של עושי המשכן, לכל המלאכה של משכן לעשות אותה, ולסוּת: והותר. כמו והקצֹד אֶת לְצו (שמות ח, יא), והלכות אֶת מוֹקֵצ (מלכים-ג, כד):

15	The length of each curtain was thirty cubits, and four cubits the breadth of each curtain; the eleven curtains had one measure.	אֹרֶךְ הַיְרִיעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בָּאַמָּה וְאַרְבַּע אַמּוֹת רָחֵב הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְעֶשְׂתֵּי עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת:	אֹרֶכָּא דִּירִיעָתָא חֲדָא תְּלָתִין אַמִּין וְאַרְבַּע אַמִּין פּוֹתִיָּא דִּירִיעָתָא חֲדָא מִשְׁחָתָא חֲדָא לְחֲדָא עֶשְׂרֵי יְרִיעֹן:
16	And he coupled five curtains by themselves, and six curtains by themselves.	וַיַּחְבֵּר אֶת־חֲמֵשׁ הַיְרִיעֹת לִבָּד וְאֶת־שֵׁשׁ הַיְרִיעֹת לִבָּד:	וְלִפְיָ יָת חֲמִישׁ יְרִיעֹן לְחֹד וְיָת שֵׁשׁ יְרִיעֹן לְחֹד:
17	And he made fifty loops on the edge of the curtain that was outmost in the first set, and fifty loops made he upon the edge of the curtain which was outmost in the second set.	וַיַּעַשׂ לְלֹאֵת חֲמִשִּׁים עַל שַׁפַּת הַיְרִיעָה הַקִּיצָנָה בַּמַּחְבֵּרֶת וְחֲמִשִּׁים לְלֹאֵת עָשָׂה עַל־שַׁפַּת הַיְרִיעָה הַחֲבֵרֶת הַשֵּׁנִית:	וַעֲבַד עֲנוּבִין חֲמִשִּׁין עַל סַפְתָּא דִּירִיעָתָא בְּסִטְרָא בֵּית לֹפִי וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עֲבַד עַל סַפְתָּא דִּירִיעָתָא דְּבֵית לֹפִי תִּנְיָנָא:
18	And he made fifty clasps of brass to couple the tent together, that it might be one.	וַיַּעַשׂ קְרָסֵי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים לְחַבֵּר אֶת־הָאֹהֶל לְהִיֵּת אֶחָד:	וַעֲבַד פּוֹרְפִין דְּנְחֹשׁ חֲמִשִּׁין לְלַפְּפָא יָת מִשְׁכְּנָא לְמַהְיִי חֹד:
19	And he made a covering for the tent of rams' skins dyed red, and a covering of sealskins above.	וַיַּעַשׂ מִכְסֵּה לְאֹהֶל עֹרֹת אֵילִם מֵאֲדָמִים וּמִכְסֵּה עֹרֹת תַּחְשִׁים מִלְּמַעְלָה: (ס)	וַעֲבַד חוּפָּאָה לְמִשְׁכְּנָא דְּמִשְׁכֵּי דְּכָרִי מִסְּמָקִי וְחוּפָּאָה דְּמִשְׁכֵּי סִסְגוּנָא מִלְּעֵילָא:
20	And he made the boards for the tabernacle of acacia-wood, standing up.	וַיַּעַשׂ אֶת־הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים:	וַעֲבַד יָת דְּפִיָּא לְמִשְׁכְּנָא דְּעָעִי שִׁטִּין קִימִין:
21	Ten cubits was the length of a board, and a cubit and a half the breadth of each board.	עֶשֶׂר אַמּוֹת אֹרֶךְ הַקְּרֶשׁ וְאַמָּה וַחֲצִי הָאֹמָה רָחֵב הַקְּרֶשׁ הָאֶחָד:	עֶשֶׂר אַמִּין אֹרֶכָּא דְּדַפָּא וְאַמָּתָא וּפְלָגִית אַמָּתָא פּוֹתִיָּא דְּדַפָּא חֹד:
22	Each board had two tenons, joined one to another. Thus did he make for all the boards of the tabernacle.	שְׁתֵּי יָדָת לְקָרֶשׁ הָאֶחָד מְשֻׁלָּבֹת אֶחָת אֶל־אֶחָת כֵּן עָשָׂה לְכָל קְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן:	תְּרִין צִירִין לְדַפָּא חֹד מְשֻׁלָּבִין חֹד לְקַבִּיל חֹד כֵּן עֲבַד לְכָל דְּפִי מִשְׁכְּנָא:
23	And he made the boards for the tabernacle; twenty boards for the south side southward.	וַיַּעַשׂ אֶת־הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֶשְׂרִים קְרָשִׁים לַפָּאָת נֹגֵב תִּימָנָה:	וַעֲבַד יָת דְּפִיָּא לְמִשְׁכְּנָא עֶשְׂרִין דְּפִין לְרוּחַ עֵיבֵר דְּרוּמָא:
24	And he made forty sockets of silver under the twenty boards: two sockets under one board for its two tenons, and two sockets under another board for its two tenons.	וְאַרְבַּעִים אֲדָנִי־כֶסֶף עָשָׂה תַּחַת עֶשְׂרִים הַקְּרָשִׁים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקְּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתָיו וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־ הַקְּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתָיו:	וְאַרְבַּעִין סִמְכִין דְּכֶסֶף עֲבַד תַּחַת עֶשְׂרִין דְּפִין תְּרִין סִמְכִין תַּחַת דַּפָּא חֹד לְתִרְיָן צִירוּתֵי וְתִרְיָן סִמְכִין תַּחַת דַּפָּא חֹד לְתִרְיָן צִירוּתֵי:

25	And for the second side of the tabernacle, on the north side, he made twenty boards,	וּלְצִלַּע הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִיתָ לַפָּאָת צִפּוֹן עֲשֵׂה עֶשְׂרִים קָרָשִׁים: וְלִסְטֵר מִשְׁכָּנָא תְּנִינָא לְרוּחַ צִפּוֹנָא עֶבֶד עֶשְׂרִין דְּפִין:	25
26	and their forty sockets of silver: two sockets under one board, and two sockets under another board.	וְאַרְבַּעִים אֲדָנִיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד: וְאַרְבָּעִין סְמָכִיּוֹן דְּפִין תַּרְיִן סְמָכִין תַּחַת דְּפִא חַד: וְתַרְיִן סְמָכִין תַּחַת דְּפִא חַד:	26
27	And for the hinder part of the tabernacle westward he made six boards.	וְלִירְכַתִּי הַמִּשְׁכָּן יָמָּה עֲשֵׂה שֵׁשׁ קָרָשִׁים: וְלִסְפִּי מִשְׁכָּנָא מֵעֶרְבָא עֶבֶד שְׁתָּא דְּפִין:	27
28	And two boards made he for the corners of the tabernacle in the hinder part;	וּשְׁנֵי קָרָשִׁים עֲשֵׂה לְמַקְצַעַת הַמִּשְׁכָּן בִּירְכַתָּיִם: וְתַרְיִן דְּפִין עֶבֶד לְזוּיָת מִשְׁכָּנָא בְּסוֹפְהוֹן:	28
29	that they might be double beneath, and in like manner they should be complete unto the top thereof unto the first ring. Thus he did to both of them in the two corners.	וְהָיוּ תּוֹאֲמִם מְלֻמָּטָה וַיַּחֲדּוּ יִהְיוּ תַּמּוּם אֶל-רֹאשׁוֹ אֶל-הַטֹּבַעַת הָאֶחָת בֵּן עֲשֵׂה לְשִׁנְיָהֶם לְשִׁנֵּי הַמַּקְצַעַת: וְהָיוּ מְכֻוִּיִּן מִלְּרַע וּכְחֻדָּא הָיוּ מְכֻוִּיִּן בְּרִישֵׁיהוֹן בְּעִזְקָתָא חֻדָּא בֵּן עֶבֶד לְתַרְוֵיהוֹן לְתַרְתֵּין זָוִין:	29
30	And there were eight boards, and their sockets of silver, sixteen sockets: under every board two sockets.	וְהָיוּ שְׁמֹנֶה קָרָשִׁים וְאֲדָנֵיהֶם כֶּסֶף שֵׁשׁ עֶשְׂרֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד: וְהָיוּ תְּמִנָּה דְּפִין וְסְמָכֵיהוֹן דְּכֶסֶף שֵׁשׁ עֶשְׂרֵי סְמָכִין תַּרְיִן סְמָכִין תַּחַת דְּפִא חַד:	30
31	And he made bars of acacia-wood: five for the boards of the one side of the tabernacle,	וַיַּעַשׂ בָּרִיחֵי עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשָּׁה לְקָרְשֵׁי צִלַּע-הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָת: וְעֶבֶד עֲבָרֵי דְאֵעֵי שְׁטִין חֲמִשָּׁא לְדְּפִי סְטֵר מִשְׁכָּנָא חַד:	31
32	and five bars for the boards of the other side of the tabernacle, and five bars for the boards of the tabernacle for the hinder part westward.	וְחֲמִשָּׁה בָּרִיחֵם לְקָרְשֵׁי צִלַּע-הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִיתָ וְחֲמִשָּׁה בָּרִיחֵם לְקָרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן לִירְכַתָּיִם יָמָּה: וְחֲמִשָּׁא עֲבָרִין לְדְּפִי סְטֵר מִשְׁכָּנָא תְּנִינָא וְחֲמִשָּׁא עֲבָרִין לְדְּפִי מִשְׁכָּנָא לְסוֹפְהוֹן מֵעֶרְבָא:	32
33	And he made the middle bar to pass through in the midst of the boards from the one end to the other.	וַיַּעַשׂ אֶת-הַבָּרִיחַ הַתִּיכָן לְבִרְחַת בְּתוֹךְ הַקָּרָשִׁים מִן-הַקְּצָה אֶל-הַקְּצָה: וְעֶבֶד יָת עֲבָרָא מִצִּיעָא לְאֶעְבָּרָא בְּגוֹ דְּפִיא מִן סִפִּי לְסִפִּי:	33
34	And he overlaid the boards with gold, and made their rings of gold for holders for the bars, and overlaid the bars with gold.	וַיַּתֵּב דְּפִיא חֲפָא דְּהָבָא וַיַּתֵּב עִזְקָתְהוֹן עֶבֶד דְּהָבָא אֶתְרָא לְעֲבָרֵיא וְחֲפָא יָת עֲבָרֵיא דְּהָבָא: וַיַּתֵּב אֶת-הַקָּרָשִׁים צִפָּה זָהָב וַיַּתֵּב טַבַּעְתָּם עֲשֵׂה זָהָב בָּתִּים לְבָרִיחֵם וַיִּצֹף אֶת-הַבָּרִיחִים זָהָב:	34

35	And he made the veil of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen; with the cherubim the work of the skilful workman made he it.	וַיַּעַשׂ אֶת־הַפָּרֹכֶת תְּכֵלֶת וְעֶבֶד ית פְּרוּכָתָא דְתַכְלָא וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב עָשָׂה אֹתָהּ כְּרָבִים:	35
36	And he made thereunto four pillars of acacia, and overlaid them with gold, their hooks being of gold; and he cast for them four sockets of silver.	וַיַּעַשׂ לָהּ אַרְבַּעָה עַמּוּדֵי שֹׁטִים וַחֲפָנֵי דְהָבָא וְנִיְהוֹן דְּהָבָא וְאֲתִידָּ לְהוֹן אַרְבַּעָה סְמָכִין דְּכֶסֶף:	36
37	And he made a screen for the door of the Tent, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours;	וַיַּעַשׂ מָסָךְ לְפֶתַח הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר מַעֲשֵׂה רָקֵם:	37
38	and the five pillars of it with their hooks; and he overlaid their capitals and their fillets with gold; and their five sockets were of brass.	וְאֵת־עַמּוּדָיו חֲמֹשֶׁה וְאֵת־נְוִיָּהֶם וְצִפָּה רֹאשֵׁיהֶם וְחֲשָׁקֵיהֶם זָהָב וְאֲדָנֵיהֶם חֲמֹשֶׁה נְחֹשֶׁת: (פ)	38
XXXVII	And Bezalel made the ark of acacia-wood: two cubits and a half was the length of it, and a cubit and a half the breadth of it, and a cubit and a half the height of it.	וַיַּעַשׂ בְּצִלְאֵל אֶת־הָאָרֶן עֲצֵי שֹׁטִים אֲמָתִים וַחֲצִי אַרְכּוֹ וְאֲמָה וַחֲצִי רָחְבּוֹ וְאֲמָה וַחֲצִי קִמְתּוֹ:	כו
2	And he overlaid it with pure gold within and without, and made a crown of gold to it round about.	וַיַּצְפֶּהוּ זָהָב טָהוֹר מִבֵּית וּמִחוּץ וַיַּעַשׂ לוֹ זֶרֶז זָהָב סָבִיב:	2
3	And he cast for it four rings of gold, in the four feet thereof: even two rings on the one side of it, and two rings on the other side of it.	וַיִּצֶק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי זָהָב עַל אַרְבַּע פַּעֲמָתָיו וּשְׁתֵּי טַבַּעֲתֵי זָהָב עַל צִלְעוֹ הָאֶחָת וּשְׁתֵּי טַבַּעֲתֵי זָהָב עַל צִלְעוֹ הַשֵּׁנִית:	3
4	And he made staves of acacia-wood, and overlaid them with gold.	וַיַּעַשׂ בָּרֵי עֲצֵי שֹׁטִים וַיִּצַּף אֹתָם זָהָב:	4
5	And he put the staves into the rings on the sides of the ark, to bear the ark.	וַיָּבֵא אֶת־הַבָּרִים בְּטַבַּעֲתֵי זָהָב צִלְעַת הָאָרֶן לְשֵׂאת אֶת־הָאָרֶן:	5
6	And he made an ark-cover of pure gold: two cubits and a half was the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof.	וַיַּעַשׂ כִּפְרֹת זָהָב טָהוֹר אֲמָתִים וַחֲצִי אַרְכָּהּ וְאֲמָה רָחְבָּהּ:	6

(1) ויעש בצלאל. לפי שנתן נפשו על המלאכה יותר משאר חכמים, נקראת על שמו:

7	<p>And he made two cherubim of gold: of beaten work made he them, at the two ends of the ark-cover:</p>	<p>7 וַיַּעַשׂ שְׁנֵי כְרֻבִּים זָהָב מִקְשָׁה עָשָׂה אֹתָם מִשְׁנֵי קְצוֹת הַכַּפֹּרֶת:</p>
8	<p>one cherub at the one end, and one cherub at the other end; of one piece with the ark-cover made he the cherubim at the two ends thereof.</p>	<p>8 כְּרוּב־אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה וְכְרוּב־אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה מִן־הַכַּפֹּרֶת עָשָׂה אֶת־הַכְּרֻבִּים מִשְׁנֵי (כ' קְצוֹתָיו):</p>
9	<p>And the cherubim spread out their wings on high, screening the ark-cover with their wings, with their faces one to another; toward the ark-cover were the faces of the cherubim.</p>	<p>9 וַיְהִי הַכְּרֻבִּים פְּרָשֵׁי כַנָּפֵיהֶם לְמַעַל סְכָכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַכַּפֹּרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־הַכַּפֹּרֶת הָיוּ פְּנֵי הַכְּרֻבִּים: (פ)</p>
10	<p>And he made the table of acacia-wood: two cubits was the length thereof, and a cubit the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.</p>	<p>10 וַיַּעַשׂ אֶת־הַשֻּׁלְחָן עֲצֵי שִׁטִּים אַמְתִּים אָרְכוֹ וְאַמָּה רָחְבוֹ וְאַמָּה וַחֲצִי קִמְתּוֹ:</p>
11	<p>And he overlaid it with pure gold, and made thereto a crown of gold round about.</p>	<p>11 וַיִּצָּף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וַיַּעַשׂ לוֹ זֶרֶזָהָב סָבִיב:</p>
12	<p>And he made unto it a border of a hand-breadth round about, and made a golden crown to the border thereof round about.</p>	<p>12 וַיַּעַשׂ לוֹ מִסְגֶּרֶת טַפַּח סָבִיב וַיַּעַשׂ זֶרֶזָהָב לְמִסְגֶּרְתּוֹ סָבִיב:</p>
13	<p>And he cast for it four rings of gold, and put the rings in the four corners that were on the four feet thereof.</p>	<p>13 וַיִּצֹק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי זָהָב וַיִּתֵּן אֶת־הַטַּבַּעֲתֵּי עַל אַרְבַּע הַפְּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו:</p>
14	<p>Close by the border were the rings, the holders for the staves to bear the table.</p>	<p>14 לְעִמַּת הַמִּסְגֶּרֶת הָיוּ הַטַּבַּעֲתֵּי בְּתֵימִם לְבָדִים לְשֹׂאת אֶת־הַשֻּׁלְחָן:</p>
15	<p>And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with gold, to bear the table.</p>	<p>15 וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצָּף אֹתָם זָהָב לְשֹׂאת אֶת־הַשֻּׁלְחָן:</p>

<p>16 And he made the vessels which were upon the table, the dishes thereof, and the pans thereof, and the bowls thereof, and the jars thereof, wherewith to pour out, of pure gold.</p>	<p>וַיַּעַבְד יֵת מִנְיָא דְּעַל פְּתוּרָא יֵת מְגִסוּהִי וְיֵת בְּזוּכֵּהִי וְיֵת מְכִילְתִּיהָ וְיֵת קְסוּתָא דִּיתְנַסְפָּד בְּהוֹן דְּדָהֵב דְּכִי:</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת־הַכֵּלִים אֲשֶׁר־עַל־ הַשֻּׁלְחָן אֶת־קַעְרָתָיו וְאֶת־ כַּפְתָּיו וְאֶת מְנַקֵּיתָיו וְאֶת־ הַקְּשׁוֹת אֲשֶׁר יִסֹּךְ בָּהֶן זָהָב טְהוֹר: (פ)</p>
<p>17 And he made the candlestick of pure gold: of beaten work made he the candlestick, even its base, and its shaft; its cups, its knops, and its flowers, were of one piece with it.</p>	<p>וַיַּעַבְד יֵת מְנִרְתָּא דְּדָהֵב דְּכִי נִגִּיד עֲבַד יֵת מְנִרְתָּא שְׂדָה וְקִנָּה כְּלִידָהָ חֲזוּרָהָ וְשׁוֹשְׁנָהָ מִנְּהָ חֶו:</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת־הַמִּנְרָה זָהָב טְהוֹר מִקְשָׁה עָשָׂה אֶת־הַמִּנְרָה יִרְכָּהָ וְקִנָּה גְבִיעֶיהָ כַּפְתֵּירֶיהָ וּפְרָחֶיהָ מִמִּנְהָ הָיוּ:</p>
<p>18 And there were six branches going out of the sides thereof: three branches of the candlestick out of the one side thereof, and three branches of the candlestick out of the other side thereof;</p>	<p>וְשֵׁשׁ קָנִים יֵצְאִים מִצְדֶּיהָ שְׁלֹשָׁה קֲנֵי מִנְּרָה מִצְדָּהָ הָאַחַד וְשְׁלֹשָׁה קֲנֵי מִנְּרָה מִצְדָּהָ הַשֵּׁנִי:</p>	<p>וְשֵׁשׁ קָנִים יֵצְאִים מִצְדֶּיהָ שְׁלֹשָׁה קֲנֵי מִנְּרָה מִצְדָּהָ הָאַחַד וְשְׁלֹשָׁה קֲנֵי מִנְּרָה מִצְדָּהָ הַשֵּׁנִי:</p>
<p>19 three cups made like almond-blossoms in one branch, a knop and a flower; and three cups made like almond-blossoms in the other branch, a knop and a flower. So for the six branches going out of the candlestick.</p>	<p>שְׁלֹשָׁה גְבָעִים מְשְׁקָדִים בְּקִנָּה הָאַחַד כַּפְתָּר וּפְרָח וְשְׁלֹשָׁה גְבָעִים מְשְׁקָדִים בְּקִנָּה אַחַד כַּפְתָּר וּפְרָח כֵּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאִים מִן־הַמִּנְרָה:</p>	<p>שְׁלֹשָׁה גְבָעִים מְשְׁקָדִים בְּקִנָּה הָאַחַד כַּפְתָּר וּפְרָח וְשְׁלֹשָׁה גְבָעִים מְשְׁקָדִים בְּקִנָּה אַחַד כַּפְתָּר וּפְרָח כֵּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאִים מִן־הַמִּנְרָה:</p>
<p>20 And in the candlestick were four cups made like almond-blossoms, the knops thereof, and the flowers thereof;</p>	<p>וּבַמִּנְרָתָא אַרְבַּעָא כְּלִידִין מְצִירִין חֲזוּרָהָ וְשׁוֹשְׁנָהָ:</p>	<p>וּבַמִּנְרָה אַרְבַּעָה גְבָעִים מְשְׁקָדִים כַּפְתֵּירֶיהָ וּפְרָחֶיהָ:</p>
<p>21 and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, for the six branches going out of it.</p>	<p>וְחֲזוּר תַּחַת תְּרִין קֲנֵי דְּמִנְּהָ וְחֲזוּר תַּחַת תְּרִין קֲנֵי דְּמִנְּהָ וְחֲזוּר תַּחַת תְּרִין קֲנֵי דְּמִנְּהָ לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים דְּנִפְקִין מִנְּהָ:</p>	<p>וְכַפְתָּר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמִּנְּהָ וְכַפְתָּר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמִּנְּהָ וְכַפְתָּר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמִּנְּהָ לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאִים מִמִּנְּהָ:</p>
<p>22 Their knops and their branches were of one piece with it; the whole of it was one beaten work of pure gold.</p>	<p>חֲזוּרִיהוֹן וְקִנָּהוֹן מִנְּהָ חֶו כּוּלָּה נִגִּידָא חֲדָא דְּדָהֵב דְּכִי:</p>	<p>כַּפְתֵּירֶיהֶם וְקִנָּתָם מִמִּנְּהָ הָיוּ כְּלָה מִקְשָׁה אַחַת זָהָב טְהוֹר:</p>
<p>23 And he made the lamps thereof, seven, and the tongs thereof, and the snuffdishes thereof, of pure gold.</p>	<p>וַיַּעַבְד יֵת בּוֹצִינְהָא שִׁבְעָא וְצִיבְתָּהָא וּמַחְתֵּיתָהָ דְּדָהֵב דְּכִי:</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת־נֵרֹתֶיהָ שִׁבְעָה וּמִלְקָחֶיהָ וּמַחְתֵּיתֶיהָ זָהָב טְהוֹר:</p>
<p>24 Of a talent of pure gold made he it, and all the vessels thereof.</p>	<p>כַּכָּר זָהָב דְּדָהֵבָא דְּכִיָּא עֲבַד יֵתָה וְיֵת כָּל מִנְּהָ:</p>	<p>כַּכָּר זָהָב טְהוֹר עָשָׂה אֹתָהּ וְאֵת כָּל־כְּלֵיהָ: (פ)</p>

And he made the altar of incense of acacia-wood: a cubit was the length thereof, and a cubit the breadth thereof, four-square; and two cubits was the height thereof; the horns thereof were of one piece with it.

וַיַּעַשׂ יְהוָה אֹתָהּ מִדְּבַחַת עֲצֵי שִׁטִּים אֹמֶתָא בְּרֹבַע אֹמֶתָא וְאֹמֶתָא פּוֹתֵייהּ מִרְבַּע וְתַרְתֵּין אֲמִין רֹמְיָהּ מִנִּיָּה חֲנֹאָה קַרְנוֹהִי:

וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבֵּחַ הַקֶּטֶרֶת עֲצֵי שִׁטִּים אֹמֶתָא אֶרְבּוֹ וְאֹמֶתָא רְחֵבּוֹ רְבֹועַ וְאֹמֶתָיִם קִמְתּוֹ מִמֶּנּוּ הָיוּ קַרְנֵתָיו:

And he overlaid it with pure gold, the top thereof, and the sides thereof round about, and the horns of it; and he made unto it a crown of gold round about.

וַחֲפָא יְתִיה דְּהַב דְּכִי יְת אֲגָרִיָּה וְיָת פּוֹתִלּוּהִי סְחוֹר סְחוֹר וְיָת קַרְנוֹהִי וַעֲבַד לִיה יִזְר דְּדֶהַב סְחוֹר סְחוֹר:

וַיִּצַּף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גֻּזּוֹ וְאֶת־קִירְתָּיו סָבִיב וְאֶת־קַרְנֵתָיו וַיַּעַשׂ לּוֹ זֶר זָהָב סָבִיב:

And he made for it two golden rings under the crown thereof, upon the two ribs thereof, upon the two sides of it, for holders for staves wherewith to bear it.

וְתַרְתֵּין עֲזָזִין דְּדֶהַב עֲבַד לִיה מִלְרַע לִזְרִיָּה עַל תַּרְתֵּין זְוִיָּתִיה עַל תַּרְתֵּין סְטְרוֹהִי לְאַתְרָא לְאַרְיִחָא לְמַשֵּׁל יְתִיה בְּהוֹן:

וּשְׁתֵּי טַבַּעַת זָהָב עָשָׂה־לָּוּ מִתַּחַת לִזְרוֹ עַל שְׁתֵּי צַלְעֵתָיו עַל שְׁנֵי צַדָּיו לְבָתִּים לְבָדִים לִשְׂאת אֹתוֹ בָּהֶם:

And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with gold.

וַעֲבַד יְת אַרְיִחָא דְּאֵעִי שִׁטִּין וַחֲפָא יְתֵהוֹן דְּהַבָּא:

וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצַּף אֹתָם זָהָב:

And he made the holy anointing oil, and the pure incense of sweet spices, after the art of the perfumer.

וַעֲבַד יְת מִשְׁחָא דְּרִבּוּתָא קוֹדֶשָׁא וְיָת קֶטֶרֶת בּוֹסְמִיָּא דְּכִי עוֹבַד בּוֹסְמִנּוּ:

וַיַּעַשׂ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה קֹדֶשׁ וְאֶת־קֶטֶרֶת הַטָּהוֹר מַעֲשֵׂה רֶקֶח: (ס)

And he made the altar of burnt-offering of acacia-wood: five cubits was the length thereof, and five cubits the breadth thereof, four-square, and three cubits the height thereof.

וַעֲבַד יְת מִדְּבַחַת דְּעֻלְתָּא דְּאֵעִי שִׁטִּין חֲמִישׁ אֲמִין אֹרְכִיָּה וְחֲמִישׁ אֲמִין פּוֹתֵיָּה מִרְבַּע וְתַלְת אֲמִין רֹמְיָהּ:

וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשׁ אַמּוֹת אֶרְבּוֹ וְחֲמִשׁ־אֻמּוֹת רְחֵבּוֹ רְבֹועַ וּשְׁלֹשׁ אַמּוֹת קִמְתּוֹ:

שביעי (רביעי)

And he made the horns thereof upon the four corners of it; the horns thereof were of one piece with it; and he overlaid it with brass.

וַעֲבַד קַרְנוֹהִי עַל אַרְבַּע זְוִיָּתִיה מִנִּיָּה הֲנֹאָה קַרְנוֹהִי וַחֲפָא יְתִיה נְחָשָׁא:

וַיַּעַשׂ קַרְנֵתָיו עַל אַרְבַּע פְּנֵתָיו מִמֶּנּוּ הָיוּ קַרְנֵתָיו וַיִּצַּף אֹתוֹ נְחֹשֶׁת:

And he made all the vessels of the altar, the pots, and the shovels, and the basins, the flesh-hooks, and the fire-pans; all the vessels thereof made he of brass.

וַעֲבַד יְת כָּל מִנֵּי מִדְּבַחַת יְת פְּסָכִיתֵירוּתָא וְיָת מְגֹרֶפֶתָא וְיָת מִזְרָקָא יְת צְנוּרִיתָא וְיָת מַחְתָּתָא כָּל מְנוּהִי עֲבַד נְחָשָׁא:

וַיַּעַשׂ אֶת־כָּל־כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ אֶת־הַסִּילָת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמִּזְרָקֹת אֶת־הַמִּזְלָגֹת וְאֶת־הַמַּחְתֹּת כָּל־כְּלָיו עָשָׂה נְחֹשֶׁת:

And he made for the altar a grating of network of brass, under the ledge round it beneath, reaching halfway up.

וַעֲבַד לְמִדְּבַחַת סְרָדָא עוֹבַד מְצֻדָּתָא דְּנְחָשָׁא תַּחוֹת סוֹבִיבִיָּה מִלְרַע עַד פְּלָגִיָּה:

וַיַּעַשׂ לַמִּזְבֵּחַ מְכַפֵּר מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת תַּחַת כַּרְכָּבּוֹ מִלְמַטָּה עַד־חֲצִיָּו:

XXXVIII

5	And he cast four rings for the four ends of the grating of brass, to be holders for the staves.	וַיִּצֶק אַרְבַּע טַבַּעֲתַי בְּאַרְבַּע וַאֲתִידֵי אַרְבַּע עֲזָקָן בְּאַרְבַּע הַקְּצֹזֹת לְמַכְבֵּר הַנְּחֹשֶׁת בָּתִּים לַבְּדִים: וַיִּתֵּן אֶל סִרְדָּא דְנִחָשָׁא אֶתְרָא לְאַרְיִחָא:
6	And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with brass.	וַיַּעַשׂ אֶת־הַבְּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצְרָף אֹתָם נְחֹשֶׁת: וַעֲבַד יֵת אֲרִיחָא דְאֵעִי שִׁטִּין וַחֲפֵא יִתְהוֹן נְחָשָׁא:
7	And he put the staves into the rings on the sides of the altar, wherewith to bear it; he made it hollow with planks.	וַיָּבֵא אֶת־הַבְּדִים בַּטַּבַּעֲתַי עַל צִלְעֹת הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׂאת אוֹתוֹ בָּהֶם נְכוּב לַחֹת עֲשֶׂה אוֹתוֹ: (ס) וַאֲעִיל יֵת אֲרִיחָא בַּעֲזָקְתָּא עַל סִטְרֵי מִדְּבָחָא לְמַטְל יִתִּיה בַּהוֹן חֲלִיל לִוְחִין עֲבַד יִתִּיה:
8	And he made the laver of brass, and the base thereof of brass, of the mirrors of the serving women that did service at the door of the tent of meeting.	וַיַּעַשׂ אֶת הַכִּינּוֹר נְחֹשֶׁת וְאֵת כִּנּוֹ נְחֹשֶׁת בְּמִרְאֹת הַצָּבָאוֹת אֲשֶׁר צָבָאוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד: (ס) וַעֲבַד יֵת כִּינּוֹרָא דְנִחָשָׁא וְיֵת בְּסִיסִיה דְנִחָשָׁא בְּמִחוּזֵי נְשִׂיא דְאִתָּן לְצִלָּא בַתְרַע מִשְׁכַּן זְמָנָא:
9	And he made the court; for the south side southward the hangings of the court were of fine twined linen, a hundred cubits.	וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֲצֵר לַפָּאָתוֹ נֶגֶב תִּימָנָה קִלְעֵי הַחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזֹר מֵאָה בְּאֻמָּה: וַעֲבַד יֵת דְרִתָּא לְרוּחַ עֵיבֵר דְרוּמָא סְרְדֵי דְרִתָּא דְבוּץ שְׂזִיר מֵאָה אֻמִּין:
10	Their pillars were twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets were of silver.	עַמּוּדֵיהֶם עֶשְׂרִים וְאֲדָנֵיהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וְגַי הָעַמּוּדִים וַחֲשִׁיקֵיהֶם כֶּסֶף: עַמּוּדֵיהוֹן עֶשְׂרִין וְסִמְכֵיהוֹן עֶשְׂרִין דְנִחָשָׁא וְגַי עַמּוּדֵיָא וַכְּבוּשֵׁיהוֹן כֶּסֶף:
11	And for the north side a hundred cubits, their pillars twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver.	וְלַפָּאָת צִפּוֹן מֵאָה בְּאֻמָּה עַמּוּדֵיהֶם עֶשְׂרִים וְאֲדָנֵיהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וְגַי הָעַמּוּדִים וַחֲשִׁיקֵיהֶם כֶּסֶף: וְלָרוּחַ צִפּוֹנָא מֵאָה אֻמִּין עַמּוּדֵיהוֹן עֶשְׂרִין וְסִמְכֵיהוֹן עֶשְׂרִין דְנִחָשָׁא וְגַי עַמּוּדֵיָא וַכְּבוּשֵׁיהוֹן כֶּסֶף:

(7) נבוב לוחות. נבוב הוא חלול, וכן ועציו ארבע ארבעות נבוב (ירמיה נב, כא): נבוב לוחות. הלוחות של עצי שטים לכל רוח, והחלל באמצע:

(8) במראות הצובאות. צנות ישראל היו בידן מראות, שרואות בהן כשהן מתקשטות, ואף אותן לא עכבו מלהביא לנדבת המשכן, והיה מואם משה בהן, מפני שעשוים ליצר הרע, אמר לו הקב"ה קבל, כי אלו חביבין עלי מן הכל, שעל ידיהם העמידו הנשים צבאות רבות בצמרים, כשהיו בעליהם יגיעים בעבודת פרך, היו הולכות ומוליכות להם מאכל ומשתה ומאכילות אותם, ונוטלות המראות, וכל אחת רואה עצמה עס בעלה צמרה, ומשדלתו צדצרים, לומר אני נאה ממך, ומחוץ כך מביאות לבעליהם לידי תאוה, ונוקקות להם, ומתעצרות ויולדות שם, שנאמר פסח הפסח עורקתיך (שיר השירים ח, ה), וזה שנאמר צמראות הצובאות, ונעשה הכיור מהם, שהוא לשום שלום בין איש לאשתו, להשקות ממים שצמחו למי שקנא לה בעלה ונסתרה, ותדע לך שהן מראות ממש, שהרי נאמר ונחשת התנופה שבעים ככר וגו' ויעש זה וגו', וכיור וכנו לא הוזכרו שם, למדת, שלא היה נחשת של כיור מנחשת התנופה, כך דרש רבי נחומא (פקודי ט), וכן תרגם אונקלוס דַּמְקִינִת גָּשִׁיָא, והוא תרגום של מראות, מירוא"ש בלע"ז (שפיעגעל), וכן מצינו בישעיה (ג, כג), וְהַגְלִינִים, מתרגמין וּמְקִינִתָא: אשר צבאו. להביא נדבתו:

12	And for the west side were hangings of fifty cubits, their pillars ten, and their sockets ten; the hooks of the pillars and their fillets of silver.	וּלְפֶאתַיִם קַלְעִים חֲמִשִּׁים בְּאֵמָה עֲמוּדֵיהֶם עֶשְׂרֵה וְאֲדָנֵיהֶם עֶשְׂרֵה וְנִי הָעֲמֻדִים וְחֲשׂוּקֵיהֶם כֶּסֶף:	12
13	And for the east side eastward fifty cubits.	וּלְפֶאתַת קִדְמָה מִזְרָחָה חֲמִשִּׁים אֵמָה:	13
14	The hangings for the one side [of the gate] were fifteen cubits; their pillars three, and their sockets three.	קַלְעִים חֲמִשֶּׁ עֶשְׂרֵה אֵמָה אֶל־הַכֶּתֶף עֲמוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:	14
15	And so for the other side; on this hand and that hand by the gate of the court were hangings of fifteen cubits; their pillars three, and their sockets three.	וּלְכַתֶּף הַשְּׁנִית מִזָּה וּמִזָּה לְשַׁעַר הַחֲצֵר קַלְעִים חֲמִשֶּׁ עֶשְׂרֵה אֵמָה עֲמוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:	15
16	All the hangings of the court round about were of fine twined linen.	כָּל־קַלְעֵי הַחֲצֵר סָבִיב שֵׁשׁ מִשְׁזָר:	16
17	And the sockets for the pillars were of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver; and the overlaying of their capitals of silver; and all the pillars of the court were filleted with silver.	וְהָאֲדָנִים לְעֲמֻדִים נְחֹשֶׁת וְנִי הָעֲמוּדִים וְחֲשׂוּקֵיהֶם כֶּסֶף וְצִפּוֹי רִאשֵׁיהֶם כֶּסֶף וְהֵם מְחֻשָּׁקִים כֶּסֶף כָּל עֲמֻדֵי הַחֲצֵר:	17
18	And the screen for the gate of the court was the work of the weaver in colours, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen; and twenty cubits was the length, and the height in the breadth was five cubits, answerable to the hangings of the court.	וּמִסָּךְ שַׁעַר הַחֲצֵר מַעֲשֶׂה רָקִם תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר וְעֶשְׂרִים אֵמָה אֶרֶךְ וְקוֹמָה בְּרֹחַב חֲמִשׁ אַמּוֹת לְעֹמֶת קַלְעֵי הַחֲצֵר:	מפטיר
19	And their pillars were four, and their sockets four of brass; their hooks of silver, and the overlaying of their capitals and their fillets of silver.	וְעֲמוּדֵיהֶם אַרְבַּעָה וְאֲדָנֵיהֶם אַרְבַּעָה נְחֹשֶׁת וְנִייהֶם כֶּסֶף וְצִפּוֹי רִאשֵׁיהֶם וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:	19
20	And all the pins of the tabernacle, and of the court round about, were of brass.	וְכָל־חִיתֻדֹת לְמִשְׁכָּן וְלַחֲצֵר סָבִיב נְחֹשֶׁת: (ס)	קנג פסוקים

(18) לעמדת קלעי החצר. כמדת קלעי הסוהר:

The Haftarah is I Kings 7:40 - 7:50 on page 225. Sepharadim read I Kings 7:13 - 7:26. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 - 16 on page 147, and the Haftara is the special Haftara on page 234. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftara on page 240. On Shabbat HaHodesh, Maftir is Exodus 12:1 - 20 on page 45, and the Haftara is on page 244.

21	These are the accounts of the tabernacle, even the tabernacle of the testimony, as they were rendered according to the commandment of Moses, through the service of the Levites, by the hand of Ithamar, the son of Aaron the priest.	אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן מִשְׁכָּנֵי אֱלֹוֹ מִיִּנֵי מִשְׁכָּנֵי מִשְׁכָּנֵי דִּסְתֻדָּתָא דְּאַתְּמִנִיאוּ עַל מִימְרָא דְּמֹשֶׁה פּוֹלְחֵן לִיִּנְיָ בִידָא דְּאַיְתָמָר בֶּר אֶתְמָר כְּהֵנָּה:	אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכָּן מִשְׁכָּנֵי אֱלֹוֹ הָעֵדוּת אֲשֶׁר פִּקֵּד עַל־פִּי מֹשֶׁה עֲבַדְתָּ הַלְוִיִּם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־אֶתְרֵן חֲכֵהָן:	פקודי כח
22	And Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah, made all that the LORD commanded Moses.	וּבְצַלָּאֵל בֶּן־אוּרִי בֶר חוּר לְמִטָּה יְהוּדָה עָשָׂה אֶת כָּל־אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:	וּבְצַלָּאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חוּר לְמִטָּה יְהוּדָה עָשָׂה אֶת כָּל־אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:	22
23	And with him was Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan, a craftsman, and a skillful workman, and a weaver in colours, in blue, and in purple, and in scarlet, and fine linen.—	וְעִמּוֹה אֶחְלִיאֵב בֶּר אַחִיסַמַּךְ לְמִטָּה־דָן חֲרָשׁ וְחָשֵׁב וְרָקֵם בַּתְּכֵלֶת וּבְאַרְגָּמָן וּבְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְשֵׁשׁ: (ס)	וְאִתּוֹ אֶחְלִיאֵב בֶּן־אַחִיסַמַּךְ לְמִטָּה־דָן חֲרָשׁ וְחָשֵׁב וְרָקֵם בַּתְּכֵלֶת וּבְאַרְגָּמָן וּבְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְשֵׁשׁ: (ס)	23
24	All the gold that was used for the work in all the work of the sanctuary, even the gold of the offering, was twenty and nine talents, and seven hundred and thirty shekels, after the shekel of the sanctuary.	כָּל־זָהָב דְּאַתְעֵבִיד לְעִבְדָּתָא בְּכָל עֲבִידַת קוּדְשָׁא וְהוּנָה דְּהַב אֲרָמוּתָא עֲשָׂרִין וְתִשְׁעֵי כִּפְרִין וּשְׁבַע מֵאָה וּתְלָתִין סָלְעִין בְּסָלְעֵי קוּדְשָׁא:	כָּל־זָהָב הָעֲשׂוּי לְמַלְאכָה בְּכָל מְלָאכַת הַקֹּדֶשׁ וַיְהִי זָהָב הַתְּנוּפָה תִּשְׁעֵי וְעֶשְׂרִים כֶּכֶר וּשְׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:	לוי 24

(21) אלה פקודי. צפרשה זו נמנו כל משקלי נדבת המשכן לכסף ולנחשת, וגמנו כל כליו לכל עבודתו: המשכן משכן. שני פעמים, רמז למקדש שנחמשכן בשני חורבנין על עונותיהן של ישראל: משכן העדות. עדות לישראל שויתר להם הקב"ה על מעשה העגל, שהרי השרה שכינתו ביניהם: עבודת הלויים. פקודי המשכן וכליו, הוא עבודה המסורה ללויים במדבר, לשאת ולהוריד ולהקים, איש איש למשאו המופקד עליו, כמו שאמור צפרשת נשא (במדבר ד): ביד איתמר. הוא היה פקיד עליהם למסור לכל בית אב עבודה שעליו:

(22) ובצלאל בן אורי וגו' עשה אל כל אשר צוה ה' את משה. אשר צוה אותו משה אין כתיב כאן, אלא כל אשר צוה ה' את משה, אפילו דברים שלא אמר לו רבו, הסכימה דעתו למה שנאמר למשה בסיני, כי משה צוה לצלאל לעשות תחלה כלים ואחר כך משכן, (לא לענין צווי להתנדב קאמר, דהא אדרבה להיפך צוה הקב"ה צפרשת תרומה, מתחלה הכלים שלחן מנורה יריעות, ואחר כך ציווי הקרשים, וציווי משה רבינו ע"ה ריש ויקהל, תחלה המשכן ואחר כך הכלים, הא מיירי לענין ציווי לפועל איך יפעול כסדר, ותמצא צפרשת כי תשא ראה קראתי בשם צלאל וגו', הוזכר מתחלה את אהל מועד, ואחר כך הכלים, אצל לענין להתנדב להכין מה שיהיו צריכין, מה לי מה שמתנדב תחלה, ועיין בתוספות פרק ה' (ברכות נה). ואם תאמר מנלן שמה רבינו ע"ה צוה לצלאל הפך הענין, ויש לומר, כיון דכתיב צפרשת ויקהל ויקרא משה אל צלאל ואל אהליאז וגו', וקצר מה שדיבר עמהם, והאי קרא מדכתיב כל אשר צוה ה' את משה, חזינן דהיה מצוה להם צהיפוך. ודוק היטב). אמר לו צלאל מנהג העולם לעשות תחלה בית ואחר כך משים כלים בתוכו, אמר לו כך שמעתי מפי הקב"ה, אמר משה, צלל אל היית, כי וודאי כך צוה לי הקב"ה, וכן עשה, המשכן תחלה ואחר כך עשה כלים:

(24) ככר. ששים מנה, ומנה של קדש כפול היה, הרי הככר ק"כ מנה, והמנה כ"ה סלעים, הרי ככר של קדש שלשת אלפים

<p>25 And the silver of them that were numbered of the congregation was a hundred talents, and a thousand seven hundred and three-score and fifteen shekels, after the shekel of the sanctuary:</p>	<p>וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מֵאֵת כֶּכֶר וְאַלְף וְשִׁבְעַת מֵאוֹת וְחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:</p>	<p>25 וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מֵאֵת כֶּכֶר וְאַלְף וְשִׁבְעַת מֵאוֹת וְחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:</p>
<p>26 a beka a head, that is, half a shekel, after the shekel of the sanctuary, for every one that passed over to them that are numbered, from twenty years old and upward, for six hundred thousand and three thousand and five hundred and fifty men.</p>	<p>תִּקְלָא לְגוֹלְגוּלְתָא פְּלִגְוֹת סְלֵא בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא לְכָל דְּעֵבֵר עַל מִנְיָנָא מִבֶּר עֶסְרִין שָׁנִין וְלֵעֵילָא לְשִׁית מֵאָה וְתִלְתָּא אֲלֵפִין וְחֲמִישׁ מֵאָה וְחֲמִשִּׁין:</p>	<p>26 בָּקַע לְגוֹלְגֻלֹת מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְכָל הָעֵבֶר עַל-הַפְּקָדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה לְשֵׁשׁ-מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְחֲמִשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים:</p>
<p>27 And the hundred talents of silver were for casting the sockets of the sanctuary, and the sockets of the veil: a hundred sockets for the hundred talents, a talent for a socket.</p>	<p>וְהָיָה מֵאֵה כֶּכֶרִי כֶסֶפָא לְאַחַתְא יֵת סְמָכִי קוּדְשָׁא וְיֵת סְמָכִי פְּרוּכְתָּא מֵאָה סְמָכִין לְמֵאָה כֶּכֶרִין כֶּכֶרִי לְסְמָכָא:</p>	<p>27 וַיְהִי מֵאֵת כֶּכֶר הַכֶּסֶף לְצֻקֹת אֵת אֲדָנֶי הַקֹּדֶשׁ וְאֵת אֲדָנֵי הַפִּרְכֹת מֵאֵת אֲדָנִים לְמֵאֵת הַכֶּכֶר כֶּכֶר לְאֲדָן:</p>
<p>28 And of the thousand seven hundred seventy and five shekels he made hooks for the pillars, and overlaid their capitals, and made fillets for them.</p>	<p>וְיֵת אֶלֶף וְשִׁבְעַת מֵאָה וְשִׁבְעִין וְחֲמִישׁ עֶבֶד וַיַּיֵּן לְעִמּוּדֵיָא וְחִפֵּי רִישֵׁיהוֹן וּכְבִישׁ יִתְהוֹן:</p>	<p>וְאֶת-הָאֶלֶף וְשִׁבְעַת הַמֵּאוֹת וְחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים עָשָׂה נְוִים לְעִמּוּדִים וְצִפָּה רָאשֵׁיהֶם וְחִשֵּׁק אֹתָם:</p>
<p>29 And the brass of the offering was seventy talents and two thousand and four hundred shekels.</p>	<p>וַיִּנְחֹשׁ אֲרָמוּתָא שְׁבַעִין כֶּכֶרִין וְתָרִין אֲלֵפִין וְאַרְבַּע מֵאָה סְלֵעִין:</p>	<p>29 וַיִּנְחֹשֶׁת הַתְּנוּפָה שְׁבַעִים כֶּכֶר וְאַלְפִים וְאַרְבַּע-מֵאוֹת שֶׁקֶל:</p>
<p>30 And therewith he made the sockets to the door of the tent of meeting, and the brazen altar, and the brazen grating for it, and all the vessels of the altar,</p>	<p>וַעֲבַד בָּהּ יֵת סְמָכִי תַרְעֵ מִשְׁכָּן זִמְנָא וְיֵת מִדְּבַחָא דִּנְחֹשָׁא וְיֵת סְרָדָא דִּנְחֹשָׁא דִּילִיָּהּ וְיֵת כָּל מִנֵּי מִדְּבַחָא:</p>	<p>30 וַיַּעַשׂ בָּהּ אֶת-אֲדָנֵי פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת-מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר-לֹו וְאֵת כָּל-כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ:</p>

ישראל

שקלים, לפיכך מנה צִפְרוּטְרוּט כל השקלים שפחותין צמנינם מג' אלפים, שאין מגיעין לככר: (26) בקע. הוא שם משקל של מחצית השקל: לשש מאות אלף וגו'. כך היו ישראל, וכך עלה מנינם אחר שהוקם המשכן בספר צמדצר, ואף עתה צמדצת המשכן כך היו, ומנין חזאי השקלים של שש מאות אלף, עולה מאת ככר כל אחד של שלשת אלפים שקלים, כיצד, שש מאות אלף חזאין הרי הן ג' מאות, אלף שלימים, הרי מאת ככר, והשלשת אלפים וחמש מאות וחמשים חזאין, עולין אלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקלים: (27) לצקת. כתרומתו לְאַסְקָא: את אדני הקדש. של קרשי המשכן, שהם מ"ח קרשים, ולהן ז"ו אדנים, ואדני פרכת ארבעה, הרי מאה, וכל שאר האדנים נחשת כתיב בהם: (28) וצפה ראשיהם. של עמודים מהן, שצולן כתיב ופנה ראשיהם וחשוקיהם כסף:

31	and the sockets of the court round about, and the sockets of the gate of the court, and all the pins of the tabernacle, and all the pins of the court round about.	וְאֶת־אֲדָנֶי הַחֹצֵר סָבִיב וְאֶת־אֲדָנֶי שַׁעַר הַחֹצֵר וְאֶת־כָּל־יִתְדֵת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־יִתְדֵת הַחֹצֵר סָבִיב:	31
XXXIX	And of the blue, and purple, and scarlet, they made plaited garments, for ministering in the holy place, and made the holy garments for Aaron, as the LORD commanded Moses.	וּמִן־תַּכְלָא וְאֶרְגָּמָא וְצִבְעֵה וְהוֹרֵי עֲבָדוּ לְבוּשֵׁי שְׂמוּשָׁא לְשִׁמְשָׁא בְּקֹדֶשׁ וְעֲבָדוּ יֵת לְבוּשֵׁי קֹדֶשׁא דְלֹא־חֶרֶן כְּמֹא דְפָקִיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה:	XXXIX
2	And he made the ephod of gold, blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen.	וַיַּעַשׂ אֶת־הָאֶפֹד זָהָב וְתָב תַּכְלֵת וְאֶרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר:	שני (חמישי)
3	And they did beat the gold into thin plates, and cut it into threads, to work it in the blue, and in the purple, and in the scarlet, and in the fine linen, the work of the skilful workman.	וַיִּרְקְעוּ אֶת־פַּתִּי הַזֶּהָבִי וַיִּקְצֹץ פַּתִּילִם לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ הַתַּכְלֵת וּבְתוֹךְ הָאֶרְגָּמָן וּבְתוֹךְ תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְתוֹךְ הַשֵּׁשׁ מַעֲשֵׂה חָשָׁב:	3
4	They made shoulder-pieces for it, joined together; at the two ends was it joined together.	כְּתֹפֶת עָשׂוּ־לָו חֲבֵרֶת עַל־שְׁנֵי (כ' קְצוּתוֹ) [ק' קְצוּתָיו] חֶבֶר:	4
5	And the skilfully woven band, that was upon it, wherewith to gird it on, was of the same piece and like the work thereof: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, as the LORD commanded Moses.	וַיַּחֲשֹׁב אֶפְדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו מִמֶּנּוּ הוּאֹ כְּמַעֲשֵׂהוּ זָהָב תַּכְלֵת וְאֶרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	5
6	And they wrought the onyx stones, inclosed in settings of gold, graven with the engravings of a signet, according to the names of the children of Israel.	וַיַּעֲשׂוּ אֶת־אֲבָנֵי הַשֹּׁהַם מְסֻבֹּת מְשֻׁבָּצֹת זָהָב מְפֹתַחַת פְּתוּחֵי חוֹתָם עַל־שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	6

(1) ומן התכלת והארגמן וגו'. שש לא נאמר כאן, ומכאן אני אומר שאין צגדי שרד הללו צגדי כהונה, שצצגדי כהונה היה שש, אלא הם צגדים שמכסים זהם כלי הקדש בשעת סלוק מסעות, שלא היה זהם שש: (2) וירקעו. כמו לרקע הארץ (תהלים קלו, ו), כתרומתו ורדידו טסין, היו מרדדין מן הזהב, אשטני"דרא צלע"ו (אויזדעהנען), טסין דקות. כאן הוא מלמדך היאך היו טווין את הזהב עם החוטים, מרדדים טסין דקין, וקוצצין מהן פתילים לאורך הטם, לעשות אותם פתילים מעורבים עם כל מין ומין בחשן ואפוד, שנאמר בהן זהב, חוט אחד של זהב עם ששה חוטים של תכלת, וכן עם כל מין ומין, שכל המינין חוטן כפול ששה, והזהב חוט שציעי עם כל אחד ואחד:

7	And he put them on the shoulder-pieces of the ephod, to be stones of memorial for the children of Israel, as the LORD commanded Moses.	וַיִּשֶׂם אֹתָם עַל כְּתֹפֶת הָאֶפֶד אֲבְנֵי זִכְרוֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־ מֹשֶׁה: (פ)
8	And he made the breastplate, the work of the skilful workman, like the work of the ephod: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen.	וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֹשֶׁן מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב כַּמַּעֲשֵׂה אֶפֶד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁוֹר:
9	It was four-square; they made the breastplate double; a span was the length thereof, and a span the breadth thereof, being double.	רְבֹעַ הָיָה כְּפֹל עָשׂוּ אֶת־ הַחֹשֶׁן זֵרֶת אֶרְכּוֹ וְזֵרֶת רָחְבּוֹ כְּפֹל:
10	And they set in it four rows of stones: a row of carnelian, topaz, and smaragd was the first row.	וַיִּמְלְאוּ־בּוֹ אַרְבַּעַת טֹוֵרֵי אֲבָן טֹוֵר אֲדָמָה פִּטְדָה וּבִרְקָת הַטֹּוֵר הָאֶחָד:
11	And the second row, a carbuncle, a sapphire, and an emerald.	וְהַטֹּוֵר הַשֵּׁנִי נֶפֶךְ סַפִּיר וַיְהִלִּם:
12	And the third row, a jacinth, an agate, and an amethyst.	וְהַטֹּוֵר הַשְּׁלִישִׁי לַשֵּׁם שָׁבֻז וְאַחֲלָמָה:
13	And the fourth row, a beryl, an onyx, and a jasper; they were inclosed in fittings of gold in their settings.	וְהַטֹּוֵר הָרְבִיעִי תַרְשִׁישׁ שֹׁהַם וַיִּשְׁפָּה מוֹסְכֵת מִשְׁבַּצַּת זָהָב בְּמִלְאָתָם:
14	And the stones were according to the names of the children of Israel, twelve, according to their names, like the engravings of a signet, every one according to his name, for the twelve tribes.	וְהָאֲבָנִים עַל־שְׁמוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הֵנָּה שְׁתֵּים עָשָׂרָה עַל־שְׁמֹתָם פְּתוּחֵי חֹתָם אִישׁ עַל־שְׁמוֹ לְשָׁנִים עָשָׂר שִׁבְטִים:
15	And they made upon the breastplate plaited chains, of wreathen work of pure gold.	וַיַּעֲשׂוּ עַל־הַחֹשֶׁן שְׂרָשְׁרֶת גְּבֻלַת מַעֲשֵׂה עֲבֹת זָהָב טָהוֹר:
16	And they made two settings of gold, and two gold rings; and put the two rings on the two ends of the breastplate.	וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי מִשְׁבַּצַּת זָהָב וּשְׁתֵּי טְבַעֲת זָהָב וַיִּתְּנוּ אֶת־שְׁתֵּי הַטְּבַעֲת עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן:

17	And they put the two wreathen chains of gold on the two rings at the ends of the breastplate.	וַיִּתְּנוּ שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת הַזֹּהָב עַל־ עַל תְּרֵמִין עֲזָקָתָא עַל סְטְרֵי חוּשָׁנָא:	וַיִּתְּנוּ שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת הַזֹּהָב עַל־ שְׁתֵּי הַטְּבַעֲתֹת עַל־קְצוֹת הַחֹשֶׁן:	17
18	And the other two ends of the two wreathen chains they put on the two settings, and put them on the shoulder-pieces of the ephod, in the forepart thereof.	וַיָּת תְּרֵמִין גְּדִילָן דְּעַל תְּרִין סְטְרוֹהֵי וַיְהִי עַל תְּרֵמִין מְרַמְצָתָא וַיַּחְבֹּנוּ עַל כְּתָפֵי אֵיפֻדָא לְקַבִּיל אֲפֹהֵי:	וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת נָתַנוּ עַל־שְׁתֵּי הַמְּשַׁבָּצֹת וַיִּתְּנֵם עַל־כְּתֻפֹּת הָאֶפֶד אֶל־מֹול פָּנָיו:	18
19	And they made two rings of gold, and put them upon the two ends of the breastplate, upon the edge thereof, which was toward the side of the ephod inward.	וַעֲבָדוּ תְּרֵמִין עֲזָן דְּדָהֵב וַשְׁוִיאוּ עַל תְּרִין סְטְרֵי חוּשָׁנָא עַל סְפָתֶיהָ דְּלַעֲבָרָא דְּאֵיפֻדָא לְגִיו:	וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טְבַעֲתֹת זָהָב וַיִּשְׁימוּ עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל־שְׁפָתוֹ אֲשֶׁר אֶל־עֵבֶר הָאֶפֶד בִּיתָה:	19
20	And they made two rings of gold, and put them on the two shoulder-pieces of the ephod underneath, in the forepart thereof, close by the coupling thereof, above the skilfully woven band of the ephod.	וַעֲבָדוּ תְּרֵמִין עֲזָן דְּדָהֵב וַיַּחְבֹּנוּ עַל תְּרִין כְּתָפֵי אֵיפֻדָא מִלְרַע מִלְקַבִּיל אֲפֹהֵי לְקַבִּיל בֵּית לֹוִפִי מִעֲלֵי לְהַמִּין אֵיפֻדָא:	וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טְבַעֲתֹת זָהָב וַיִּתְּנֵם עַל־שְׁתֵּי כְּתֻפֹּת הָאֶפֶד מִלְמַטָּה מִמֹּול פָּנָיו לְעֻמַּת מַחְבְּרָתוֹ מִמַּעַל לְחֹשֶׁב הָאֶפֶד:	20
21	And they did bind the breastplate by the rings thereof unto the rings of the ephod with a thread of blue, that it might be upon the skilfully woven band of the ephod, and that the breastplate might not be loosed from the ephod; as the LORD commanded Moses.	וַאֲחֲדוּ יָת חוּשָׁנָא מִעֲזָקָתֶיהָ לְעֻזָּת אֵיפֻדָא בְּחוּשָׁא דְּתַכִּילָתָא לְמַהֲנוּ עַל הַמִּין אֵיפֻדָא וְלֹא יִתְפָּרֵק חוּשָׁנָא מִעֲלֵי אֵיפֻדָא כְּמָא דְּפָקִיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה:	וַיִּרְכְּסוּ אֶת־הַחֹשֶׁן מִטְּבַעֲתֵי אֶל־טְבַעֲתֹת הָאֶפֶד בְּפִתִּיל תְּכֵלֶת לְהִיָּת עַל־חֹשֶׁב הָאֶפֶד וְלֹא־יִנָּח הַחֹשֶׁן מִעַל הָאֶפֶד כְּאֲשֶׁר צֻוָּה יְהוָה אֶת־ מֹשֶׁה: (פ)	21
22	And he made the robe of the ephod of woven work, all of blue;	וַעֲבָד יֵת מְעִיל אֵיפֻדָא עֹבֵד מַחֵי גְמִיר תְּכֵלֶא:	וַיַּעַשׂ אֶת־מְעִיל הָאֶפֶד מְעֵשָׂה אֲרֵג כָּלִיל תְּכֵלֶת:	שלישי (ששי)
23	and the hole of the robe in the midst thereof, as the hole of a coat of mail, with a binding round about the hole of it, that it should not be rent.	וּפּוּמִיָּה דְּמְעִילָא כְּפִיל לְגִוּיָּה כְּפֹום שְׂרִין תּוֹרָא מִקְרָה לְפּוּמִיָּה סָחֹר סָחֹר לֹא יִתְבָּזַע:	וּפִי־הַמְעִיל בְּתוֹכּוֹ כְּפִי תַחְרָא שְׁפָה לְפָיו סָבִיב לֹא יִקְרַע:	23
24	And they made upon the skirts of the robe pomegranates of blue, and purple, and scarlet, and twined linen.	וַעֲבָדוּ עַל שְׂפּוּלֵי מְעִילָא רְמוֹנֵי תְּכֵלֶא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעָה זָהָבִי שִׁזְר:	וַיַּעֲשׂוּ עַל־שְׂפּוּלֵי הַמְעִיל רְמוֹנֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מְשֻׁזָּר:	24

25	And they made bells of pure gold, and put the bells between the pomegranates upon the skirts of the robe round about, between the pomegranates:	וַיַּעֲשׂוּ בִּזְיוֹנוֹת זָהָב דְּכִי וַיַּהֲבִיאוּ אֶת־הַבִּזְיוֹנוֹת בֵּתוּן הָרְמוֹנִים עַל־שׁוּלֵי הַמְּעִיל סָבִיב בֵּתוּן הָרְמוֹנִים:	25
26	a bell and a pomegranate, a bell and a pomegranate, upon the skirts of the robe round about, to minister in; as the LORD commanded Moses.	בִּזְיוֹנוֹת וְרִמֹּן בִּזְיוֹנוֹת וְרִמֹּן עַל־שׁוּלֵי הַמְּעִיל סָבִיב לְשֵׁרֶת פֶּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	26
27	And they made the tunics of fine linen of woven work for Aaron, and for his sons,	וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַכְּתָנֹת שֵׁשׁ מַעֲשָׂה אֶרֶג לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו:	27
28	and the mitre of fine linen, and the goodly head-tires of fine linen, and the linen breeches of fine twined linen,	וְאֵת הַמִּצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאֶת־פְּאֵרֵי הַמִּגְבַּעֲת שֵׁשׁ וְאֶת־מְכַנְסֵי הַבֶּדֶן שֵׁשׁ מְשֻׁזָּר:	28
29	and the girdle of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, the work of the weaver in colours; as the LORD commanded Moses.	וְאֶת־הָאֲבֵזֶט שֵׁשׁ מְשֻׁזָּר וְתַכְלֶלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מַעֲשָׂה רָקִם פֶּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	29
30	And they made the plate of the holy crown of pure gold, and wrote upon it a writing, like the engravings of a signet: HOLY TO THE LORD.	וַיַּעֲשׂוּ אֶת־צִיץ נֹזֵר־הַקֹּדֶשׁ זָהָב טָהוֹר וַיִּכְתְּבוּ עָלָיו מִכְתָּב פִּתּוּתֵי חוֹתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה:	30
31	And they tied unto it a thread of blue, to fasten it upon the mitre above; as the LORD commanded Moses.	וַיַּהֲבִיאוּ עֲלָיו תַּכְלֶלֶת לַתֵּת עַל־הַמִּצְנֶפֶת מִלְּמַעְלָה פֶּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	31

(28) ואת פארי המגבעות. תפארת המגבעות, המגבעות המפוארות:
 (31) לתת על המצנפת מלמעלה. ועל ידי הפתילים היה מוסיפן על המצנפת כמין כתר, ואי אפשר לומר הציץ על המצנפת, שהרי בשמיטת קדשים שנינו (זבחים יט.), שערו היה נראה ציץ למצנפת ששם מניח תפילין, והציץ היה נחון על המצנפת, הרי המצנפת למעלה והציץ למטה, ומהו על המצנפת מלמעלה. ועוד הקשיתי זה, כאן הוא אומר ויחבו עליה פתיל תכלת, ובענין הנואה הוא אומר ושמם אתה על פתיל תכלת (שמות כח, לו). ואומר אני, פתיל תכלת זה חוטין הן, לקשרו בהן צמנפת, לפי שהציץ אינו אלא מאוזן לאוזן וצמנה יקשרנו צמנפת, והיו קצועין בו חוטין תכלת לשני ראשיו וצמנפתו, שבהן קושרו ותולהו צמנפת כשהוא צראשו, ושני חוטין היו בכל קצה וקצה, אחת ממעל ואחת מתחת לצד מצחו, וכן צמנפתו, שכן הוא נוח לקשרו, ואין דרך קשירה בפחות משני חוטין, לכך נאמר על פתיל תכלת, ועליו פתיל תכלת, וקושר ראשיהם השנים כולם יחד מאחוריו למול ערפו, ומוסיפו על המצנפת. ואל תחמה שלא נאמר פתיל תכלת, הואיל ומרוצין הן, שהרי מצינו צמנפת וצמנפתו וצמנפתו וצמנפתו, ועל כרחק פחות משנים לא היו, שהרי צמנפת קצות הצמנפת היו צ' טבעות הצמנפת, וצ' כפפות האפוד היו צ' טבעות האפוד שנגדן, ולפי דרך קשירה ד' חוטין היו, ומכל מקום פחות משנים אי אפשר:

<p>32 Thus was finished all the work of the tabernacle of the tent of meeting; and the children of Israel did according to all that the LORD commanded Moses, so did they.</p>	<p>וַתֵּכֶל כָּל-עֲבֹדַת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה בֶּן עֲשׂוֹ: (פ)</p>	<p>32 וַתֵּכֶל כָּל-עֲבֹדַת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה בֶּן עֲשׂוֹ: (פ)</p>
<p>33 And they brought the tabernacle unto Moses, the Tent, and all its furniture, its clasps, its boards, its bars, and its pillars, and its sockets;</p>	<p>וַיָּבִיאוּ אֶת-הַמִּשְׁכָּן אֶל-מֹשֶׁה אֶת-הָאֹהֶל וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו קַרְסָיו קַרְשָׁיו בָּרִיחָו וְעַמֻּדָיו וְאַדְנָיו:</p>	<p>רביעי כט וַיָּבִיאוּ אֶת-הַמִּשְׁכָּן אֶל-מֹשֶׁה אֶת-הָאֹהֶל וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו קַרְסָיו קַרְשָׁיו בָּרִיחָו וְעַמֻּדָיו וְאַדְנָיו:</p>
<p>34 and the covering of rams' skins dyed red, and the covering of sealskins, and the veil of the screen;</p>	<p>וְאֶת-מִכְסֵּה עוֹרֹת הָאֵילָם הַמֵּאֲדָמִים וְאֶת-מִכְסֵּה עֹרֹת הַתַּחֲשִׁים וְאֶת פֶּרֶכֶת הַמָּסָךְ:</p>	<p>34 וְאֶת-מִכְסֵּה עוֹרֹת הָאֵילָם הַמֵּאֲדָמִים וְאֶת-מִכְסֵּה עֹרֹת הַתַּחֲשִׁים וְאֶת פֶּרֶכֶת הַמָּסָךְ:</p>
<p>35 the ark of the testimony, and the staves thereof, and the ark-cover;</p>	<p>אֶת-אֲרוֹן הָעֵדוּת וְאֶת-בְּדָיו וְאֶת הַכַּפֹּרֶת:</p>	<p>35 אֶת-אֲרוֹן הָעֵדוּת וְאֶת-בְּדָיו וְאֶת הַכַּפֹּרֶת:</p>
<p>36 the table, all the vessels thereof, and the showbread;</p>	<p>אֶת-הַשְּׁלֵחָן אֶת-כָּל-כֵּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים:</p>	<p>36 אֶת-הַשְּׁלֵחָן אֶת-כָּל-כֵּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים:</p>
<p>37 the pure candlestick, the lamps thereof, even the lamps to be set in order, and all the vessels thereof, and the oil for the light;</p>	<p>אֶת-הַמְּנֹלָה הַטְּהוֹרָה אֶת-נֵרֹתֶיהָ נֵרֹת הַמַּעֲרָכָה וְאֶת כָּל-כֵּלֶיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר:</p>	<p>37 אֶת-הַמְּנֹלָה הַטְּהוֹרָה אֶת-נֵרֹתֶיהָ נֵרֹת הַמַּעֲרָכָה וְאֶת כָּל-כֵּלֶיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר:</p>
<p>38 and the golden altar, and the anointing oil, and the sweet incense, and the screen for the door of the Tent;</p>	<p>וְאֶת מִזְבֵּחַ הַזָּהָב וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קִטְרֹת הַסַּמִּים וְאֶת מִסְךְ פֶּתַח הָאֹהֶל:</p>	<p>38 וְאֶת מִזְבֵּחַ הַזָּהָב וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קִטְרֹת הַסַּמִּים וְאֶת מִסְךְ פֶּתַח הָאֹהֶל:</p>
<p>39 the brazen altar, and its grating of brass, its staves, and all its vessels, the laver and its base;</p>	<p>אֶת מִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת-מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר-לוֹ אֶת-בְּדָיו וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו אֶת-הַפִּיֹר וְאֶת בָּנוֹ:</p>	<p>39 אֶת מִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת-מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר-לוֹ אֶת-בְּדָיו וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו אֶת-הַפִּיֹר וְאֶת בָּנוֹ:</p>

(32) ויעשו בני ישראל. את המלאכה ככל אשר צוה ה' וגו'; (33) ויביאו את המשכן וגו'. שלא היו יכולין להקימו, ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן, הניח לו הקצ"ה הקמתו, שלא היה יכול להקימו שום אדם, מחמת כוזב הקרשים שאין כח באדם לזקפן, ומשה העמידו, אמר משה לפני הקצ"ה, איך אפשר הקמתו על ידי אדם, אמר לו עסוק אתה בידך, נראה כמקימו והוא נזקק וקם מאליו, והוא שנאמר (שמות מ, יז) הוקם המשכן, הוקם מאליו. מדרש רבי תנחומא (פקודי י"א):

40	the hangings of the court, its pillars, and its sockets, and the screen for the gate of the court, the cords thereof, and the pins thereof, and all the instruments of the service of the tabernacle of the tent of meeting;	אֶת־קַלְעֵי הַחֹצֵר אֶת־עַמֻּדֶיהָ וְאֶת־אֲדָנֶיהָ וְאֶת־הַמָּסָךְ לְשַׁעַר הַחֹצֵר אֶת־מִיתְרָיו וְיִתְדֹתֶיהָ וְאֶת־כָּל־כְּלֵי עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן לְאַהֲל־מוֹעֵד:	40
41	the plaited garments for ministering in the holy place; the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office.	אֶת־בְּגָדֵי הַשָּׂרָד לְשֵׁרֶת בִּקְדֹשׁ אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן:	41
42	According to all that the LORD commanded Moses, so the children of Israel did all the work.	כָּכָל אֲשֶׁר־צֻוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בְּכָל־עֲשׂוֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־כָּל־הָעֲבֹדָה:	42
43	And Moses saw all the work, and, behold, they had done it; as the LORD had commanded, even so had they done it. And Moses blessed them.	וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הַמְּלָאכָה וַהֲנִה עָשׂוּ אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר צֻוָּה יְהוָה בְּכָל־עֲשׂוֹ וַיְבָרֶךְ אֹתָם מֹשֶׁה: (פ)	43
XL	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:	חמישי (שניעי)
2	'On the first day of the first month shalt thou rear up the tabernacle of the tent of meeting.	בְּיוֹם־הַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֲדָשׁ תָּקִים אֶת־מִשְׁכַּן אֹהֶל־מוֹעֵד:	2
3	And thou shalt put therein the ark of the testimony, and thou shalt screen the ark with the veil.	וְשַׂמְתָּ שָׁם אֶת־אֲרוֹן הָעֵדוּת וְסָכַתָּ עַל־הָאֲרוֹן אֶת־הַפָּרֹכֶת:	3
4	And thou shalt bring in the table, and set in order the bread that is upon it; and thou shalt bring in the candlestick, and light the lamps thereof.	וְהֵבֵאתָ אֶת־הַשֻּׁלְחָן וְעָרַכְתָּ אֶת־עֲרֻכּוֹ וְהֵבֵאתָ אֶת־הַמְּנֹרָה וְהַעֲלִיתָ אֶת־נֵרֹתֶיהָ:	4
5	And thou shalt set the golden altar for incense before the ark of the testimony, and put the screen of the door to the tabernacle.	וְנִתְּתָה אֶת־מִזְבֵּחַ הַזֹּהֵב לְקִטְרֶת לִפְנֵי אֲרוֹן הָעֵדוּת וְשַׂמְתָּ אֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן:	5

(43) ויברך אותם משה. אמר להם יהי רצון שחשורה שכינה צמעה ידיכם, ויהי נעם ה' לָלֶהֱיֵנוּ עֲלֵינוּ וגו' (תהלים 5, יז),

והוא אחד מ"א מזמורים שנחפלה למשה:

(3) וסכות על הארון. לשון הגנה, שהרי מחילה היטה:

(4) וערכת את ערכו. שמי מערכות של לחם הפנים:

6	And thou shalt set the altar of burnt-offering before the door of the tabernacle of the tent of meeting.	וְנִתְּתָה אֶת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה לִפְנֵי וְתָתִין יֵת מִדְּבַחָא דְעֹלָתָא קֳדָם תִּרְע מִשְׁכְּנָא מִשְׁכַּן זְמָנָא:	6
7	And thou shalt set the laver between the tent of meeting and the altar, and shalt put water therein.	וְנִתְּתָה אֶת־הַכִּיֹּר בֵּין־אֹהֶל וְתָתִין יֵת כִּיּוֹרָא בֵּין מִשְׁכָּן זְמָנָא וּבֵין מִדְּבַחָא וְתָתִין תַּמָּן מִיָּא:	7
8	And thou shalt set up the court round about, and hang up the screen of the gate of the court.	וְשִׁמַּת אֶת־הַחֹצֵר סָבִיב וְנִתְּתָה וְתָתִין יֵת דִּרְתָּא סָחוּר סָחוּר קֳדָם יֵת פִּרְסָא דִּתְרַע דִּרְתָּא:	8
9	And thou shalt take the anointing oil, and anoint the tabernacle, and all that is therein, and shalt hallow it, and all the furniture thereof; and it shall be holy.	וְלָקַחְתָּ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְתַסֵּב יֵת מִשְׁחָא דִּרְבוּתָא וְתַרְבִּי יֵת מִשְׁכְּנָא וְיֵת כָּל דְּבִיָּה וְתַקְדִּישׁ יִתְיָה וְיֵת כָּל מְנוּחֵי וְיִהְיֵה קֹדֶשׁ:	9
10	And thou shalt anoint the altar of burnt-offering, and all its vessels, and sanctify the altar; and the altar shall be most holy.	וְתַרְבִּי יֵת מִדְּבַחָא דְעֹלָתָא וְיֵת כָּל מְנוּחֵי וְתַקְדִּישׁ יֵת מִדְּבַחָא וְיִהְיֵה מִדְּבַחָא קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁין:	10
11	And thou shalt anoint the laver and its base, and sanctify it.	וְתַרְבִּי יֵת כִּיּוֹרָא וְיֵת בְּסִיסָהּ וְתַקְדִּישׁ יִתְיָה:	11
12	And thou shalt bring Aaron and his sons unto the door of the tent of meeting, and shalt wash them with water.	וְתַקְרִיב יֵת אֶהֱרֹן וְיֵת בְּנוֹהֵי לְתִרְע מִשְׁכָּן זְמָנָא וְתַסְחִי יִתְהוֹן בְּמִיָּא:	12
13	And thou shalt put upon Aaron the holy garments; and thou shalt anoint him, and sanctify him, that he may minister unto Me in the priest's office.	וְהִלְבַּשְׁתָּ אֶת־אֶהֱרֹן אֶת בְּגָדֵי קֹדֶשׁ וְתַרְבִּי יִתְיָה וְתַקְדִּישׁ יִתְיָה וְיִשְׁמִישׁ קֳדָמִי:	13
14	And thou shalt bring his sons, and put tunics upon them.	וְתַקְרִיב וְהִלְבַּשְׁתָּ וְיֵת בְּנוֹהֵי תַקְרִיב וְתַלְבִּישׁ יִתְהוֹן כְּתוּנִין:	14
15	And thou shalt anoint them, as thou didst anoint their father, that they may minister unto Me in the priest's office; and their anointing shall be to them for an everlasting priesthood throughout their generations.	וְתַרְבִּי יִתְהוֹן כְּמָא דִּרְבִּיתָא יֵת אֲבוּהוֹן וְיִשְׁמְשׁוּן קֳדָמִי וְתִהְיֵה לְמִדְּהוֹי לְהוֹן רְבוּתְהוֹן לְכַהֲנֻת עָלַם לְדִרְהוֹן:	15
16	Thus did Moses; according to all that the LORD commanded him, so did he.	וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיַּעַשׂ: (ס) וַיַּעַבְד מֹשֶׁה כָּל דְּפַקִּיד יי יִתְיָה בֶן עֲבָד:	16

17	And it came to pass in the first month in the second year, on the first day of the month, that the tabernacle was reared up.	וַיְהִי בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּת בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ הוּקַם הַמִּשְׁכָּן: וַהֲנִיחָא בְּיָמֵי יְהוָה תְּנִיחָא בְּחֹדֶר לִירְחָא אֲתָקֵם מִשְׁכָּנָא:
18	And Moses reared up the tabernacle, and laid its sockets, and set up the boards thereof, and put in the bars thereof, and reared up its pillars.	וַיִּקֶּם מֹשֶׁה אֶת־הַמִּשְׁכָּן וַיִּתֵּן אֶת־אֲדָנָיו וַיִּשֶׂם אֶת־קִרְשָׁיו וַיִּתֵּן אֶת־בָּרִיחָיו וַיִּקֶּם אֶת־ עַמֻּדָיו: וְאִקִּים מֹשֶׁה יֵת מִשְׁכָּנָא וַיִּהֲב יֵת סְמֻכּוֹהִי וַשּׁוּי יֵת דְּפּוֹהִי וַיִּהֲב יֵת עֲבֻרוֹהִי וְאִקִּים יֵת עַמֻּדוֹהִי:
19	And he spread the tent over the tabernacle, and put the covering of the tent above upon it; as the LORD commanded Moses.	וַיִּפְרֹשׂ אֶת־הָאֹהֶל עַל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֶת־מִכְסֵּה הָאֹהֶל עָלָיו מִלְמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)
20	And he took and put the testimony into the ark, and set the staves on the ark, and put the ark-cover above upon the ark.	וַיִּקַּח וַיִּתֵּן אֶת־הָעֵדֻת אֶל־ הָאָרֹן וַיִּשֶׂם אֶת־הַכַּפֹּתִים עַל־ הָאָרֹן וַיִּתֵּן אֶת־הַכַּפֹּת עַל־ הָאָרֹן מִלְמַעְלָה: וַנְּסִיב וַיִּהֲב יֵת סִהְדוּתָא בְּאֲרוֹנָא וַשּׁוּי יֵת אֲרִיחָא עַל־ אֲרוֹנָא וַיִּהֲב יֵת כַּפּוֹרָתָא עַל־ אֲרוֹנָא מִלְּעִילָא:
21	And he brought the ark into the tabernacle, and set up the veil of the screen, and screened the ark of the testimony; as the LORD commanded Moses.	וַיָּבֵא אֶת־הָאָרֹן אֶל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֶת פְּרֻכַת הַמָּסָךְ וַיִּסְךְ עַל אֲרוֹן הָעֵדֻת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס) וְאִעִיל יֵת אֲרוֹנָא לְמִשְׁכָּנָא וַשּׁוּי יֵת פְּרוּכָתָא דְּפָרְסָא וְאִטִּיל עַל אֲרוֹנָא דְּסִהְדוּתָא כְּמָא דְּפָקִיד יֵי יֵת מֹשֶׁה:
22	And he put the table in the tent of meeting, upon the side of the tabernacle northward, without the veil.	וַיִּתֵּן אֶת־הַשְּׁלֶחַן בְּאֹהֶל מוֹעֵד עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן צָפֹנָה מִחוּץ לַפֹּרְכֶת: וַיִּהֲב יֵת פְּתוּרָא בְּמִשְׁכָּן זְמָנָא עַל שְׂדָא דְּמִשְׁכָּנָא צְפוֹנָא מִבְּרָא לְפָרוּכָתָא:
23	And he set a row of bread in order upon it before the LORD; as the LORD commanded Moses.	וַיַּעַרְךָ עָלָיו עֵרֶךְ לֶחֶם לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־ מֹשֶׁה: (ס) וְסִדֵּר עֲלוֹהִי סִדְרִין דְּלֶחִים קֳדָם יֵי כְּמָא דְּפָקִיד יֵי יֵת מֹשֶׁה:
24	And he put the candlestick in the tent of meeting, over against the table, on the side of the tabernacle southward.	וַיִּשֶׂם אֶת־הַמְּנֹרֶה בְּאֹהֶל מוֹעֵד נֹכַח הַשְּׁלֶחַן עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן נֹגֵבָה: וַשּׁוּי יֵת מְנֹרָתָא בְּמִשְׁכָּן זְמָנָא לְקִבְלִי פְּתוּרָא עַל שְׂדָא דְּמִשְׁכָּנָא דְּרוּמָא:
25	And he lighted the lamps before the LORD; as the LORD commanded Moses.	וַיַּעַל הַנֵּרוֹת לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס) וְאִדְלִיק בּוֹצִינְיָא קֳדָם יֵי כְּמָא דְּפָקִיד יֵי יֵת מֹשֶׁה:

(19) ויפרש את האהל. הן יריעות העזים:

(20) את העדות. הלוחות:

(22) על ירך המשכן צפונה. צחי הצפוני של רוחב הציט (יומא לג:). ירך. כמרגומו קָדָא, כיך הזה שהוא צללו של
סלס:

26	And he put the golden altar in the tent of meeting before the veil;	וַיִּשֶׂם אֶת־מִזְבֵּחַ הַזֶּהָב בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת:	וַיִּשֶׂם אֶת־מִזְבֵּחַ הַזֶּהָב בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת:	וַיִּשֶׂם אֶת־מִזְבֵּחַ הַזֶּהָב בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת:
27	and he burnt thereon incense of sweet spices; as the LORD commanded Moses.	וַיִּקְטֹר עָלָיו קֹטֶרֶת סַמִּים כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:	וַיִּקְטֹר עָלָיו קֹטֶרֶת סַמִּים כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:	וַיִּקְטֹר עָלָיו קֹטֶרֶת סַמִּים כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:
28	And he put the screen of the door to the tabernacle.	וַיִּשֶׂם אֶת־מִסְךְ הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן:	וַיִּשֶׂם אֶת־מִסְךְ הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן:	וַיִּשֶׂם אֶת־מִסְךְ הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן:
29	And the altar of burnt-offering he set at the door of the tabernacle of the tent of meeting, and offered upon it the burnt-offering and the meal-offering; as the LORD commanded Moses.	וְאֹת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה שָׂם פֶּתַח מִשְׁכָּן אֹהֶל־מוֹעֵד וַיַּעַל עָלָיו אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:	וְאֹת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה שָׂם פֶּתַח מִשְׁכָּן אֹהֶל־מוֹעֵד וַיַּעַל עָלָיו אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:	וְאֹת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה שָׂם פֶּתַח מִשְׁכָּן אֹהֶל־מוֹעֵד וַיַּעַל עָלָיו אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:
30	And he set the laver between the tent of meeting and the altar, and put water therein, wherewith to wash;	וַיִּשֶׂם אֶת־הַכִּיּוֹר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין מִדְבַּח וַיִּתֵּן שָׁמָּה מַיִם לְרִחְצָה:	וַיִּשֶׂם אֶת־הַכִּיּוֹר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין מִדְבַּח וַיִּתֵּן שָׁמָּה מַיִם לְרִחְצָה:	וַיִּשֶׂם אֶת־הַכִּיּוֹר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין מִדְבַּח וַיִּתֵּן שָׁמָּה מַיִם לְרִחְצָה:
31	that Moses and Aaron and his sons might wash their hands and their feet thereat;	וַיִּרְחֲצוּ מִמֶּנּוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם:	וַיִּרְחֲצוּ מִמֶּנּוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם:	וַיִּרְחֲצוּ מִמֶּנּוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם:
32	when they went into the tent of meeting, and when they came near unto the altar, they should wash; as the LORD commanded Moses.	בְּבֹאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וּבִקְרִבְתָּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ יִרְחֲצוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:	בְּבֹאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וּבִקְרִבְתָּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ יִרְחֲצוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:	בְּבֹאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וּבִקְרִבְתָּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ יִרְחֲצוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:
33	And he reared up the court round about the tabernacle and the altar, and set up the screen of the gate of the court. So Moses finished the work.	וַיִּקֶּם אֶת־הַחֲצֵר סָבִיב לַמִּשְׁכָּן וּלְמִזְבֵּחַ וַיִּתֵּן אֶת־מִסְךְ שַׁעַר הַחֲצֵר וַיִּכְלֵ מֹשֶׁה אֶת־הַמְּלָאכָה:	וַיִּקֶּם אֶת־הַחֲצֵר סָבִיב לַמִּשְׁכָּן וּלְמִזְבֵּחַ וַיִּתֵּן אֶת־מִסְךְ שַׁעַר הַחֲצֵר וַיִּכְלֵ מֹשֶׁה אֶת־הַמְּלָאכָה:	וַיִּקֶּם אֶת־הַחֲצֵר סָבִיב לַמִּשְׁכָּן וּלְמִזְבֵּחַ וַיִּתֵּן אֶת־מִסְךְ שַׁעַר הַחֲצֵר וַיִּכְלֵ מֹשֶׁה אֶת־הַמְּלָאכָה:
34	Then the cloud covered the tent of meeting, and the glory of the LORD filled the tabernacle.	וַיִּכַּס הָעָנָן אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּמָּלֵא כְבוֹד יְהוָה מִלֵּא אֶת־הַמִּשְׁכָּן:	וַיִּכַּס הָעָנָן אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּמָּלֵא כְבוֹד יְהוָה מִלֵּא אֶת־הַמִּשְׁכָּן:	וַיִּכַּס הָעָנָן אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּמָּלֵא כְבוֹד יְהוָה מִלֵּא אֶת־הַמִּשְׁכָּן:

(27) ויקטר עליו קטורת. שחרית וערבית, כמו שנאמר צִקְר צִקְר צִקְר צִקְר צִקְר צִקְר צִקְר צִקְר צִקְר צִקְר (שמות ל, ז);
(29) ויעל עליו וגו'. אף ציוס השמיני למלואים שהוא יום הקמת המשכן, שמש משה והקריז קרבנות לצור, חוץ מאותן שנלטה אהרן צו ציוס, שנאמר קרבן לל המזבח וגו' (ויקרא ט, ז): את העולה. עולת התמיד: ואת המנחה. מנחת נסכים של תמיד, כמו שנאמר ועָלָיו סֶלֶת לָלוּל צִקְר וגו' (שמות כט, מ);
(31) ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו. יום שמיני למלואים השוויו כולם לכהונה, ותרומתו ויקדשון מִגִּיָּה, צו ציוס קדש משה עמהם;
(32) ובקרבתם. כמו ונקרצם, כשיקרבו:

<p>35 And Moses was not able to enter into the tent of meeting, because the cloud abode thereon, and the glory of the LORD filled the tabernacle.—</p>	<p>וְלֹא-יָכֹל מֹשֶׁה לָּבוֹא אֶל- אֹהֶל מוֹעֵד כִּי-שָׁכַן עָלָיו הָעֲנָן וַיִּכְבֹּד יְהוָה מְלֵא אֶת-הַמִּשְׁכָּן: וְלֹא יָכֹל מֹשֶׁה לָּבוֹא אֶל- לְמִשְׁכַּן זְמַנָּא אֲרִי שָׂרָא עֲלֻהֵי עֲנָנָא וַיִּקְרָא דִּי אֱתִמְלִי יָת מִשְׁכָּנָא:</p>	<p>35</p>
<p>36 And whenever the cloud was taken up from over the tabernacle, the children of Israel went onward, throughout all their journeys.</p>	<p>וּבְהֶעָלוֹת הָעֲנָן מֵעַל הַמִּשְׁכָּן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַסְעֵיהֶם: וּבְאַסְתָּלְקוֹת עֲנָנָא מֵעַלֵּי מִשְׁכָּנָא נִטְלִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַטְלִינֵיהוּן:</p>	<p>36</p>
<p>37 But if the cloud was not taken up, then they journeyed not till the day that it was taken up.</p>	<p>וְאִם-לֹא יַעֲלֶה הָעֲנָן וְלֹא יִסְעוּ עַד-יוֹם הָעֹלְתוֹ: וְאִם לֹא מִסְתַּלַּק עֲנָנָא וְלֹא נִטְלִין עַד יוֹם אֲסְתָּלְקוּתִיהּ:</p>	<p>37</p>
<p>38 For the cloud of the LORD was upon the tabernacle by day, and there was fire therein by night, in the sight of all the house of Israel, throughout all their journeys.—</p>	<p>כִּי עָנָן יְהוָה עַל-הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וְאֵשׁ תִּהְיֶה לַיְלָה בּוֹ לְעֵינֵי כָל- בֵּית-יִשְׂרָאֵל בְּכָל-מַסְעֵיהֶם: אֲרִי עֲנָן יִקְרָא דִּי עַל מִשְׁכָּנָא בַּיּוֹמָא וְחִיּוֹ אִישְׁתָּא הָוִי בַּלַּיְלָא בֵּיהּ לְעֵינֵי כָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַטְלִינֵיהוּן:</p>	<p>38 פסוקים</p>

The Haftarah is I Kings 7:51 – 8:21 on page 226. Sepharadim read I Kings 7:40 – 7:50. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16 on page 147, and the Haftara is the special Haftara on page 234. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftara on page 240. On Shabbat HaHodesh, Maftir is Exodus 12:1 – 20 on page 45, and the Haftara is on page 244.

חזק חזק ונתחזק

(35) ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד. וכחוצ אחד אומר, וצבא משה אל אהל מועד (צמדצר ז, פט), צא הכחוצ השלישי והכריע ציניהם, כי שכן עליו הענן, אמר מעתה, כל זמן שהיה עליו הענן, לא היה יכול לצוא, נסתלק הענן, נכנס ומדבר עמו (פתיחה לת"כ ח):

(38) לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם. בכל מסע שהיו נוסעים, היה הענן שוכן במקום אשר יחנו שם. מקום חנייתם אף הוא קרוי מסע, וכן וַיֵּלֶךְ לְמַסְעוֹ (צראשית יג, ג), וכן אֵלֶּה מַסְעֵי (צמדצר לג, א), לפי שממקום החנייה חזרו ונסעו, לכך נקראו כולן מסעות:

וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלָיו מֵאֵתֶל מוֹעֵד לֵאמֹר:

ויקרא

And the LORD called unto Moses, and spoke unto him out of the tent of meeting, saying:

דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי־יִקְרִיב מִכֶּם קָרְבָן לַיהוָה מִן־הַבְּהֵמָה מִן־הַבָּקָר וּמִן־הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת־קָרְבָנְכֶם:

2

Speak unto the children of Israel, and say unto them: When any man of you bringeth an offering unto the LORD, ye shall bring your offering of the cattle, even of the herd or of the flock.

אִם־עֹלָה קָרְבָנוּ מִן־הַבָּקָר זָכָר תָּמִים יִקְרִיבֵנוּ אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד יִקְרִיב אֹתוֹ לִרְצֹנוֹ לִפְנֵי יְהוָה:

3

If his offering be a burnt-offering of the herd, he shall offer it a male without blemish; he shall bring it to the door of the tent of meeting, that he may be accepted before the LORD.

וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו:

4

And he shall lay his hand upon the head of the burnt-offering; and it shall be accepted for him to make atonement for him.

וְשָחַט אֶת־בֶּן הַבָּקָר לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיבוּ בְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

וַי

And he shall kill the bullock before the LORD; and Aaron's sons, the priests, shall present the blood, and dash the blood round about against the altar that is at the door of the tent of meeting.

וְהִפְשִׁיט אֶת־הָעֹלָה וְנָתַח אֹתָהּ לְנִתְחֶיהָ:

6

And he shall flay the burnt-offering, and cut it into its pieces.

וְנִתְּנוּ בְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֵצִים עַל־הָאֵשׁ:

7

And the sons of Aaron the priest shall put fire upon the altar, and lay wood in order upon the fire.

וְעָרְכוּ בְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַנִּתְחִים אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַפָּדֵר עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ:

8

And Aaron's sons, the priests, shall lay the pieces, and the head, and the suet, in order upon the wood that is on the fire which is upon the altar;

וְקָרְבוּ וּכְרָעוּ יָרֵתָיו בַּמַּיִם וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַ עֹלָה אִשָּׁה רֵיח־נִיחֹחַ לַיהוָה: (ס)

9

but its inwards and its legs shall he wash with water; and the priest shall make the whole smoke on the altar, for a burnt-offering, an offering made by fire, of a sweet savour unto the LORD.

וְאִם־מִן־הַצֹּאן קָרְבָנוּ מִן־הַכְּשָׂבִים אוֹ מִן־הָעִזִּים לְעֹלָה זָכָר תָּמִים יִקְרִיבֵנוּ:

ישראל

And if his offering be of the flock, whether of the sheep, or of the goats, for a burnt-offering, he shall offer it a male without blemish.

וְשָחַט אֹתוֹ עַל יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה לִפְנֵי יְהוָה וְזָרְקוּ בְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־דָּמֹו עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

11

And he shall kill it on the side of the altar northward before the LORD; and Aaron's sons, the priests, shall dash its blood against the altar round about.

וְנָתַח אֹתוֹ לְנִתְחָיו וְאֶת־רֹאשׁוֹ וְאֶת־פָּדְרוֹ וְעָרְךָ הַכֹּהֵן אֹתָם עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ:

12

And he shall cut it into its pieces; and the priest shall lay them, with its head and its suet, in order on the wood that is on the fire which is upon the altar.

וְהִקְרִיב וְהִפְרִשׁ יָרֵיחַ בְּמֵי וְהִקְרִיב
הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ עֲלֵה
הוּא אִשָּׁה רֵיחַ נִיחָח לַיהוָה: (פ)

13

But the inwards and the legs shall he wash with water;
and the priest shall offer the whole, and make it
smoke upon the altar; it is a burnt-offering, an
offering made by fire, of a sweet savour unto the
LORD.

שירת הים ועשרת הדברות

שירת הים

אֲזַיְשִׁיר־מִנְשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לְאֹמֶר	וּרְכְּבוּ רָמָה בָּיָם:
לִישׁוּעָה אָבִי וְאַרְמָנָהוּ:	שְׁמוֹ:
שְׁלֹשִׁי טַבְּעוּ בַיָּם־סוּף:	אָבֹן:
יְהוָה תִּרְעַץ אוֹיֵב:	קִמְיָה
אֶפְיָה נַעֲרָמוּ מַיִם	נִזְלִים
אוֹיֵב אֶרְדָּף אֲשִׁיג נַפְשִׁי	בְּרוּחָה כִּסְמוּ יָם
אֲדִירִים:	כְּמִכָּה נֶאֱדָר בִּקְדָשׁ
פְּלֹא:	בַּחֲסִדָּה עַם־נֹו גִאֲלָתָה
קִדְשָׁה:	אֲחִז יִשְׁבִּי פִלְשֶׁת:
אֲדוֹם	כָּל יִשְׁבִּי כְנַעַן:
בְּגָדֶל זְרוּעָה יִדְמוּ כְּאֶבֶן	נִפְחָד

אֲזַיְשִׁיר־מִנְשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לְאֹמֶר	וּרְכְּבוּ רָמָה בָּיָם:
לִישׁוּעָה אָבִי וְאַרְמָנָהוּ:	שְׁמוֹ:
שְׁלֹשִׁי טַבְּעוּ בַיָּם־סוּף:	אָבֹן:
יְהוָה תִּרְעַץ אוֹיֵב:	קִמְיָה
אֶפְיָה נַעֲרָמוּ מַיִם	נִזְלִים
אוֹיֵב אֶרְדָּף אֲשִׁיג נַפְשִׁי	בְּרוּחָה כִּסְמוּ יָם
אֲדִירִים:	כְּמִכָּה נֶאֱדָר בִּקְדָשׁ
פְּלֹא:	בַּחֲסִדָּה עַם־נֹו גִאֲלָתָה
קִדְשָׁה:	אֲחִז יִשְׁבִּי פִלְשֶׁת:
אֲדוֹם	כָּל יִשְׁבִּי כְנַעַן:
בְּגָדֶל זְרוּעָה יִדְמוּ כְּאֶבֶן	נִפְחָד

יַעֲבֹד עִמּוֹד יְהוָה
קִנִּיתִי:
תִּבְאֲמוּ וְתִטְעֲמוּ בְּתֹר נַחֲלָתִי
לְשִׁבְתִּי פְעֻלַּת יְהוָה
יִדְּיָהּ:
עַד-יַעֲבֹד עִם-זֶו
מִכּוֹן
מִקְדָּשׁ אֲדֹנִי כֹוֶנִי
כִּי
וַיָּשָׁב יְהוָה עֲלֵהֶם
בָּא סוֹס פְּרָעָה בִּרְכָבוֹ וּבִפָּרָשָׁיו בָּיִם
אֶת-מִי הָיִם
וַיִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָלְכוּ בִּיבֻשָּׁה בְּתוֹךְ
הַיָּם:

עשרת הדברות בטעם עליון

אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים: לֹא יִהְיֶה-לְךָ אֱלֹהִים
אַחֲרָיִם עַל-פָּנַי לֹא תַעֲשֶׂה-לְךָ פֶסֶל וְכָל-תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם וּמִמַּעַל וְאֲשֶׁר בָּאֶרֶץ מִתַּחַת
וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאֶרֶץ לֹא-תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל
קָנָא פֶקֶד עוֹן אֲבֹת עַל-בָּנִים עַל-שְׁלֵשִׁים וְעַל-רִבְעִים לְשֹׂנְאֵי וְעָשָׂה חֹסֶד לְאֵלִפִּים לְאֹהֲבֵי
וְלִשְׂמֹרֵי מִצְוֹתַי: (ס) לֹא תִשָּׂא אֶת-שֵׁם-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוּא כִּי לֹא יִנָּקֶה יְהוָה אֶת אֲשֶׁר-יִשָּׂא
אֶת-שְׁמוֹ לְשׁוּא: (פ)

זְכוֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקֹדֶשׁוֹ שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל-מְלָאכָתְךָ וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת
לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל-מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְךָ עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וּבְהֶמְתְךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר
בִּשְׁעָרֶיךָ כִּי שֵׁשֶׁת-יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ אֶת-הַיָּם וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר-בָּם וַיִּנַּח
בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל-כֵּן בִּרְךָ יְהוָה אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ: (ס) כִּבְדֹּד אֶת-אֲבִיךָ וְאֶת-אִמְךָ
לְמַעַן יֵאָרְכוֹן יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: (ס) לֹא תִרְצָח: (ס) לֹא תִנָּאֵף:
(ס) לֹא תִגְנוֹב: (ס) לֹא-תַעֲנֶה בְּרַעְיָךְ עַד שֹׁקֶר: (ס) לֹא תַחְמֹד בֵּית רַעְיָךְ לֹא-תַחְמֹד
אִשֶּׁת רַעְיָךְ וְעַבְדּוֹ וַאֲמָתוֹ וְשׁוֹרֹו וַחֲמֹרֹו וְכָל אֲשֶׁר לְרַעְיָךְ: (פ)

הפטרות

הפטרת שמות

The Haftarah is Isaiah 27:6 – 28:13 ו' 29:22 – 29:23.

הַבָּאִים יִשְׂרָשׁ יַעֲקֹב וַיֵּצֵיץ וּפָרַח יִשְׂרָאֵל
וּמָלְאוּ פְּנֵי-תֵבֶל תְּנוּבָה: (פ)

XXVII:6

In days to come shall Jacob take root, Israel shall blossom and bud; And the face of the world shall be filled with fruitage.

הֲכַמְכֶת מַכְהוּ הִכְהוּ אִם-כְּהָרֵג הָרָגוּ
הָרֵג:

7

Hath He smitten him as He smote those that smote him? Or is he slain according to the slaughter of them that were slain by Him?

בְּסֹאסָאָה בְּשִׁלְחָהּ תִּרְיַבְנָהּ הָגָה בְּרוּחוֹ
הַקָּשָׁה בְּיוֹם קָדִים:

8

In full measure, when Thou sendest her away, Thou dost contend with her; He hath removed her with His rough blast in the day of the east wind.

לָכֵן בִּזְאֵת יִכָּפֵר עֲוֹן-יַעֲקֹב וְזֶה כָּל-
פְּרִי הַסֵּר חֲטָאתוֹ בְּשׁוּמוֹ כָּל-אֲבִנֵי מִזְבֵּחַ
כָּאֲבִי-גֵר מִנִּפְצוֹת לֹא-יִקְמוּ אֲשֵׁרִים
וְחַמְנִים:

9

Therefore by this shall the iniquity of Jacob be expiated, And this is all the fruit of taking away his sin: When he maketh all the stones of the altar as chalkstones that are beaten in pieces, So that the Asherim and the sun-images shall rise no more.

כִּי עִיר בְּצוּרָה בְּדָד נִזְה מְשֻׁלַּח וְנִעְזָב
כַּמְדָּבָר שֵׁם יִרְעֶה עֵגֶל וְשֵׁם יִרְבֵּץ וְכִלָּה
סַעֲפִיהָ:

10

For the fortified city is solitary, A habitation abandoned and forsaken, like the wilderness; There shall the calf feed, and there shall he lie down, And consume the branches thereof.

בִּיבֹשׁ קִצְרָהּ תִּשְׁכַּבְרֶנָּה נָשִׁים בָּאוֹת
מֵאִירוֹת אוֹתָהּ כִּי לֹא עִם-בִּינּוֹת הוּא
עַל-כֵּן לֹא-יִרְחַמֶּנּוּ עֲשָׂהוּ וַיִּצְרוּ לֹא
יִחַנְּנוּ: (פ)

11

When the boughs thereof are withered, They shall be broken off; The women shall come, and set them on fire; For it is a people of no understanding; Therefore He that made them will not have compassion upon them, And He that formed them will not be gracious unto them.

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יַחַבֵּט יְהוָה מִשִּׁבְלֵת
הַנָּהָר עַד-נַחַל מִצְרָיִם וְאַתָּם תִּלְקָטוּ
לְאַחַד אֶחָד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)

12

And it shall come to pass in that day, That the LORD will beat off [His fruit] From the flood of the River unto the Brook of Egypt, And ye shall be gathered one by one, O ye children of Israel.

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל
וּבָאוּ הָאֲבָדִים בְּאֶרֶץ אַשּׁוּר וְהַנִּדְחִים
בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לַיהוָה בְּהַר
הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלַם: (פ)

13

And it shall come to pass in that day, That a great horn shall be blown; And they shall come that were lost in the land of Assyria, And they that were dispersed in the land of Egypt; And they shall worship the LORD in the holy mountain at Jerusalem.

הוּי עֲטֶרֶת גָּאוֹת שִׁכְרֵי אֶפְרַיִם וַיֵּצֵיץ נֶבֶל
צִבְי תִּפְאֶרֶתוֹ אֲשֶׁר עַל-רֹאשׁ גִּיא-שְׁמָנִים
הַלּוּמִי יִיּוֹן:

XXVIII:11

Woe to the crown of pride of the drunkards of Ephraim, And to the fading flower of his glorious beauty, Which is on the head of the fat valley of them that are smitten down with wine!

הִנֵּה חֹזֶק וְאַמִּץ לְאֹדֹנִי כְּזֶרֶם בְּרָד שֶׁעַר
קָטַב כְּזֶרֶם מִים כְּבִירִים שֹׁטְפִים הֵנִיחַ
לְאַרְץ בְּיָד:

2 Behold, the Lord hath a mighty and strong one, As a storm of hail, a tempest of destruction, As a storm of mighty waters overflowing, That casteth down to the earth with violence.

בְּרִגְלֵיהֶם תִּרְמָסְנָה עֲטֹרַת גִּאוֹת שְׂכֹרֵי
אֶפְרַיִם:

3 The crown of pride of the drunkards of Ephraim Shall be trodden under foot;

וְהַיָּתָה צִיצֵת נָבֵל צִבִּי תִפְאֶרְתּוֹ אֲשֶׁר
עַל-רֹאשׁ גֵּיא שְׂמָנִים כְּכַבּוּדָהּ בְּטָרֶם קִיץ
אֲשֶׁר יִרְאֶה הָרֹאֶה אוֹתָהּ בְּעוֹדָהּ בְּכַפּוֹ
יִבְלַעְנָה: (ד)

4 And the fading flower of his glorious beauty, Which is on the head of the fat valley, Shall be as the first-ripe fig before the summer, Which when one looketh upon it, While it is yet in his hand he eateth it up.

בַּיּוֹם הַהוּא יְהִי־יְהוָה צְבָאוֹת לְעֲטֹרַת
צִבִּי וְלַצִּפֹּרֶת תִּפְאֶרְתָּה לְשָׂאֵר עַמּוֹ:

5 In that day shall the LORD of hosts be For a crown of glory, and for a diadem of beauty, Unto the residue of His people;

וְלִרוּחַ מִשְׁפָּט לְיוֹשֵׁב עַל-הַמִּשְׁפָּט
וְלַגְבוּרָה מְשִׁיבֵי מִלְחָמָה שְׁעָרָה: (ה)

6 And for a spirit of judgment to him that sitteth in judgment, And for strength to them that turn back the battle at the gate.

וְגַם-אֵלֶּה בֵּינָן שָׁגוּ וּבִשְׁכָּר תָּעוּ כֹהֲנִים
וְנָבִיא שָׁגוּ בִשְׁכָּר נִבְלָעוּ מִן-הַיַּיִן תָּעוּ מִן-
הַשְׁכָּר שָׁגוּ בְּרֹאֶה פָקֹד פְּלִילִיָּה:

7 But these also reel through wine, And stagger through strong drink; The priest and the prophet reel through strong drink, They are confused because of wine, They stagger because of strong drink; They reel in vision, they totter in judgment.

כִּי כָל-שִׁלְחָנוֹת מְלֵאוֹ קִיא צֹאֵה בְּלִי
מָקוֹם: (ו)

8 For all tables are full of filthy vomit, and no place is clean.

אֶת-מִי יוֹרֶה דַּעַה וְאֶת-מִי יִבִּין שְׁמוּעָה
גְּמוּלֵי מִחֶלֶב עֲתִיקֵי מִשְׁדֵּי־מָם:

9 Whom shall one teach knowledge? And whom shall one make to understand the message? Them that are weaned from the milk, Them that are drawn from the breasts?

כִּי צֹו לְצֹו צֹו לְצֹו קוֹ לְקוֹ קוֹ לְקוֹ זַעִיר
שֵׁם זַעִיר שֵׁם:

10 For it is precept by precept, precept by precept, Line by line, line by line; Here a little, there a little.

כִּי בִלְעָגִי שִׁפָּה וּבִלְשׁוֹן אַחֲרֵת יִדְבֹּר אֶל-
הָעָם הַזֶּה:

11 For with stammering lips and with a strange tongue Shall it be spoken to this people;

אֲשֶׁר אָמַר אֲלֵיהֶם זֹאת הַמְּנוּחָה הַנִּיחוּ
לְעֵינֶיךָ וְזֹאת הַמְרַגְעָה וְלֹא אָבִיא שְׁמוּעָה:

12 To whom it was said: 'This is the rest, Give ye rest to the weary; And this is the refreshing'; Yet they would not hear.

וְהָיָה לָהֶם דְּבַר-יְהוָה צֹו לְצֹו צֹו לְצֹו
קוֹ לְקוֹ קוֹ לְקוֹ זַעִיר שֵׁם זַעִיר שֵׁם
לְמַעַן יֵלְכוּ וְכִשְׁלוּ אַחֲוֹר וְנִשְׁבְּרוּ וְנוֹקְשׁוּ
וְנִלְכְּדוּ: (ז)

13 And so the word of the LORD is unto them Precept by precept, precept by precept, Line by line, line by line; Here a little, there a little; That they may go, and fall backward, and be broken, And snared, and taken.

לִכְן כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי בֵּית יַעֲקֹב אֲשֶׁר
פָּדָה אֶת־אֲבֹרָתָם לֹא־עֲתָה יִבוֹשׁ יַעֲקֹב
וְלֹא עֲתָה פָּנָיו יִחְוֹרוּ:

XXIX:22

Therefore thus saith the LORD, who redeemed Abraham, concerning the house of Jacob: Jacob shall not now be ashamed, Neither shall his face now wax pale;

כִּי בִּרְאֹתוֹ יִלְדִּיו מַעֲשֵׂה יָדַי בִּקְרִבּוֹ
יִקְדִּישׁוּ שְׁמִי וְהִקְדִּישׁוּ אֶת־קִדְּוֹשׁ יַעֲקֹב
וְאֶת־אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יַעֲרִיצוּ:

23

When he seeth his children, the work of My hands, in the midst of him, That they sanctify My name; yea, they shall sanctify the Holy One of Jacob, And shall stand in awe of the God of Israel.

הפטרות וארא

The Haftarah is Ezekiel 28:25 – 29:21. On Rosh Hodesh, read the Maftir and Haftarah on page 229.

כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן־הָעַמִּים אֲשֶׁר נִפְצְוּ בָם
וְנִקְדַּשְׁתִּי בָם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם וְיָשְׁבוּ עַל־
אֲדָמָתָם אֲשֶׁר נָתַתִּי לַעֲבָדַי לְיַעֲקֹב:

XXVIII:25

Thus saith the Lord GOD: When I shall have gathered the house of Israel from the peoples among whom they are scattered, and shall be sanctified in them in the sight of the nations, then shall they dwell in their own land which I gave to My servant Jacob.

וְיָשְׁבוּ עָלֶיהָ לְבִטָּחָה וְכָנוּ בָתִּים וְנִטְעוּ
כַּרְמִים וְיָשְׁבוּ לְבִטָּחָה בַּעֲשׂוֹתַי שְׁפֹטִים
בְּכָל הַשָּׂאטִים אֲתֵם מִסְבִּיבוֹתֵם וַיֵּדְעוּ כִּי
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: (פ)

26

And they shall dwell safely therein, and shall build houses, and plant vineyards; yea, they shall dwell safely; when I have executed judgments upon all those that have them in disdain round about them; and they shall know that I am the LORD their God.

בַּשָּׁנָה הָעֲשָׂרִית בַּעֲשָׂרֵי בִשְׁנָיִם עָשָׂר
לַחֹדֶשׁ הָיָה דְּבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

XXIX:1

In the tenth year, in the tenth month, in the twelfth day of the month, the word of the LORD came unto me, saying:

בֶּן־אָדָם שֵׁים פָּנֶיךָ עַל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ
מִצְרָיִם וְהִנָּבֵא עָלָיו וְעַל־מִצְרָיִם כָּלָה:

2

'Son of man, set thy face against Pharaoh king of Egypt, and prophesy against him, and against all Egypt;

דִּבֶּר וְאָמַרְתָּ כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִנְנִי
עָלֶיךָ פָּרְעָה מֶלֶךְ־מִצְרָיִם הַתַּנִּים הַגְּדֹל
הָרֹבֵץ בְּתוֹךְ יָאֲרֹוֹ אֲשֶׁר אָמַר לִי יָאֲרִי
וְאֲנִי עָשִׂיתִנִּי:

3

speak, and say: Thus saith the Lord GOD: Behold, I am against thee, Pharaoh King of Egypt, The great dragon that lieth In the midst of his rivers, That hath said: My river is mine own, And I have made it for myself.

וְנָתַתִּי (כ' חַחִיִּים) [ק' חַחִים] בְּלַחְיֶיךָ
וְהִדְבַקְתִּי דַגַּת־יָאֲרֹוֹ בְּשִׁשְׁשָׁתֶיךָ
וְהַעֲלִיתִךָ מִתּוֹךְ יָאֲרֹוֹ וְאֵת כָּל־דַּגַּת
יָאֲרֹוֹ בְּשִׁשְׁשָׁתֶיךָ תִּדְבֹּק:

4

And I will put hooks in thy jaws, and I will cause the fish of thy rivers to stick unto thy scales; and I will bring thee up out of the midst of thy rivers, and all the fish of thy rivers shall stick unto thy scales.

וְנִטְשְׁתִּיךָ הַמִּדְבָּרָה אוֹתְךָ וְאֵת כָּל־דָּגַת
יַאֲרֶיךָ עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה תִּפּוֹל לֹא תִאסָּף
וְלֹא תִקָּבֵץ לְחַיַּת הָאָרֶץ וּלְעוֹף הַשָּׁמַיִם
נִתְּנָה לְאֹכְלָהּ:

And I will cast thee into the wilderness, Thee and all
the fish of thy rivers; Thou shalt fall upon the open
field; Thou shalt not be brought together, nor
gathered; To the beasts of the earth and to the fowls
of the heaven Have I given thee for food.

וַיֵּדְעוּ כָּל־יֹשְׁבֵי מִצְרַיִם כִּי אֲנִי יְהוָה יֵעָן
הָיוּתָם מְשַׁעֲנֵת קִנָּה לְבֵית יִשְׂרָאֵל:

And all the inhabitants of Egypt shall know That I
am the LORD, Because they have been a staff of reed
To the house of Israel.

בְּתִפְשָׁם בְּךָ (כ' בַּכַּפֶּךָ) [ק' בַּכַּף] תִּרְוֹץ
וּבִקְעֹתָ לָהֶם כָּל־כֶּתֶף וּבִהֲשָׁעָנָם עָלֶיךָ
תִּשָּׁכַר וְהִעֲמִדְתָּ לָהֶם כָּל־מִתָּנִים: (ס)

When they take hold of thee with the hand, thou dost
break, And rend all their shoulders; And when they
lean upon thee, thou breakest, And makest all their
loins to be at a stand.

לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה הִנְנִי מֵבִיא
עָלֶיךָ חֶרֶב וְהִכְרַתִּי מִמֶּנִּי אָדָם וּבְהֵמָה:

Therefore thus saith the Lord GOD: Behold, I will
bring a sword upon thee, and will cut off from thee
man and beast.

וְהָיְתָה אֶרֶץ־מִצְרַיִם לְשָׂמָמָה וְחִרְבָּה
וַיֵּדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה יֵעָן אָמַר יְאֹר לִי וְאֲנִי
עָשִׂיתִי:

And the land of Egypt shall be desolate and waste,
and they shall know that I am the LORD; because he
hath said: The river is mine, and I have made it.

לָכֵן הִנְנִי אֵלֶיךָ וְאֶל־יַאֲרֶיךָ וְנִתְּנִי
אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם לְחִרְבוֹת חֶרֶב שְׂמָמָה
מִמִּגְדֹּל סוּנָה וְעַד־גְּבוּל כּוּשׁ:

Therefore, behold, I am against thee, and against thy
rivers, and I will make the land of Egypt utterly waste
and desolate, from Migdol to Syene even unto the
border of Ethiopia.

לֹא תַעֲבֹר־בָּהּ רֶגֶל אָדָם וְרֶגֶל בְּהֵמָה לֹא
תַעֲבֹר־בָּהּ וְלֹא תִשָּׁב אַרְבָּעִים שָׁנָה:

No foot of man shall pass through it, nor foot of beast
shall pass through it, neither shall it be inhabited
forty years.

וְנִתְּנִי אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׂמָמָה בְּתוֹךְ
אֲרָצוֹת נִשְׁמָוֹת וְעָרֶיהָ בְּתוֹךְ עָרִים
מִחִרְבוֹת תִּהְיוּ שְׂמָמָה אַרְבָּעִים שָׁנָה
וְהִפְצַתִּי אֶת־מִצְרַיִם בְּגוֹיִם וּזְרִיתִים
בְּאֲרָצוֹת: (ס)

And I will make the land of Egypt desolate in the
midst of the countries that are desolate, and her cities
among the cities that are laid waste shall be desolate
forty years; and I will scatter the Egyptians among the
nations, and will disperse them through the countries.

כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה מִקֵּץ אַרְבָּעִים
שָׁנָה אֶקְבֹּץ אֶת־מִצְרַיִם מִן־הָעַמִּים אֲשֶׁר־
נִפְצְצוּ שָׂמָּה:

For thus saith the Lord GOD: At the end of forty years
will I gather the Egyptians from the peoples whither
they were scattered;

וְשִׁבְתִּי אֶת־שִׁבְיֹת מִצְרַיִם וְהִשְׁבֹּתִי אֹתָם
אֶרֶץ פַּתְרוֹס עַל־אֶרֶץ מִכּוּרְתָּם וְהָיוּ שָׁם
מִמְלָכָה שְׁפִלָּה:

and I will turn the captivity of Egypt, and will cause
them to return into the land of Pathros, into the land
of their origin; and they shall be there a lowly
kingdom.

מִן־הַמְּמַלְכוֹת תִּהְיֶה שְׁפִלָּה וְלֹא־תִתְנַשֵּׂא
עוֹד עַל־הַגּוֹיִם וְהִמְעַטְטִים לְבִלְתִּי רָדוֹת
בְּגוֹיִם:

It shall be the lowliest of the kingdoms, neither shall
it any more lift itself up above the nations; and I will
diminish them, that they shall no more rule over the
nations.

וְלֹא יִהְיֶה-עוֹד לְבֵית יִשְׂרָאֵל לִמְבַטֵּחַ
מִזְכִּיר עֹז בְּפָנוּתָם אַחֲרֵיהֶם וַיֵּדְעוּ כִּי אֲנִי
אֱדֹנִי יְהוָה: (פ)

וַיְהִי בַעֲשָׂרִים וְשֶׁבַע שָׁנָה בְּרֹאשׁוֹן בְּאַחַד
לַחֹדֶשׁ הָיָה דְּבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

בֶּן-אָדָם נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ-בָּבֶל
הָעֶבֶד אֶת-חֵילוֹ עֲבָדָה גְּדוּלָּה אֶל-צָר
כָּל-רֹאשׁ מִקָּרַח וְכָל-כַּתֵּף מְרוּטָה וְשָׁכַר
לֹא-הָיָה לוֹ וְלִחֵילוֹ מִצָּר עַל-הָעֲבָדָה
אֲשֶׁר-עָבַד עָלֶיהָ: (ס)

לָכֵן כֹּה אָמַר אֱדֹנִי יְהוָה הִנְנִי
נֹתֵן לְנְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ-בָּבֶל אֶת-אַרְצָן
מִצְרַיִם וְנִשְׂא הַמִּנְהָ וְשָׁלַל שְׁלָלָהּ וּבָזָז
בָּזָה וַחֲיִיתָה שָׁכַר לִחֵילוֹ:

פָּעַלְתוּ אֲשֶׁר-עָבַד כֹּה נֹתַתִּי לוֹ אֶת-אַרְצָן
מִצְרַיִם אֲשֶׁר עָשׂוּ לִי נָאֻם אֱדֹנִי יְהוָה:

בַּיּוֹם הַהוּא אֲצַמִּיחַ קֶרֶן לְבֵית יִשְׂרָאֵל
וְיִלֹךְ אֶתֹן פֶּתַח-וֶן-פֶּה בְּתוֹכָם וַיֵּדְעוּ כִּי אֲנִי
יְהוָה: (פ)

16 And it shall be no more the confidence of the house of Israel, bringing iniquity to remembrance, when they turn after them; and they shall know that I am the Lord GOD.'

17 And it came to pass in the seven and twentieth year, in the first month, in the first day of the month, the word of the LORD came unto me, saying:

18 'Son of man, Nebuchadrezzar king of Babylon caused his army to serve a great service against Tyre; every head was made bald, and every shoulder was peeled; yet had he no wages, nor his army, from Tyre, for the service that he had served against it;

19 Therefore thus saith the Lord GOD: Behold, I will give the land of Egypt unto Nebuchadrezzar king of Babylon; and he shall carry off her abundance, and take her spoil, and take her prey; and it shall be the wages for his army.

20 I have given him the land of Egypt as his hire for which he served, because they wrought for Me, saith the Lord GOD.

21 In that day will I cause a horn to shoot up unto the house of Israel, and I will give thee the opening of the mouth in the midst of them; and they shall know that I am the LORD.'

הפטרות בא

The Haftarah is Jeremiah 46:13 – 46:28.

הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל-יִרְמְיָהוּ
הַנָּבִיא לָבוֹא נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ-בָּבֶל
לְהַכּוֹת אֶת-אַרְצָן מִצְרַיִם:

XLVI:13

The word that the LORD spoke to Jeremiah the prophet, how that Nebuchadrezzar king of Babylon should come and smite the land of Egypt.

הִגִּידוּ בְּמִצְרַיִם וְהִשְׁמִיעוּ בְּמִגְדוֹל
וְהִשְׁמִיעוּ בְּנֹף וּבְתַחֲפָנְחִס אֲמָרוּ הַתְּנַצֵּב
וְהִכָּן לָךְ כִּי-אָכְלָה חֶרֶב סְבִיבֶיךָ:

14

Declare ye in Egypt, and announce in Migdol, And announce in Noph and in Tahpanhes; Say ye: 'Stand forth, and prepare thee, For the sword hath devoured round about thee.'

מָדוּעַ נִסְתָּף אֲבִירֶיךָ לֹא עָמַד כִּי יְהוָה
הִדְּפוֹ:

15

Why is thy strong one overthrown? He stood not, because the LORD did thrust him down.

הִרְבָּה כּוֹשֵׁל גַּם-נָפַל אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ
וַיֹּאמְרוּ קוֹמְהוּ וְנִשְׁבָּה אֶל-עַמּוּנוּ וְאֶל-אֶרֶץ
מּוֹלֶדְתֵּנוּ מִפְּנֵי חֶרֶב הַיּוֹנָה:

16 He made many to stumble; Yea, they fell one upon another, And said: 'Arise, and let us return to our own people, And to the land of our birth, From the oppressing sword.'

קָרְאוּ שֵׁם פַּרְעֹה מֶלֶךְ-מִצְרַיִם שְׁאוֹן
הַעֲבִיר הַמוֹעֵד:

17 They cried there: 'Pharaoh king of Egypt is but a noise; He hath let the appointed time pass by.'

חִי-אֲנִי נָא-הַמֶּלֶךְ יִהְיֶה צָבָאוֹת שְׁמוֹ כִּי
כְּתָבוֹר בְּהָרִים וּכְכַרְמֶל בַּיָּם יָבוֹא:

18 As I live, saith the King, Whose name is the LORD of hosts, Surely like Tabor among the mountains, And like Carmel by the sea, so shall he come.

כָּלִי גוֹלָה עָשִׂי לָךְ יוֹשְׁבֶת בַּת-
מִצְרַיִם כִּי-נָדָה לְשִׁמְהָ תִהְיֶה וְנִצְתָּה מֵאִין
יּוֹשֵׁב: (ס)

19 O thou daughter that dwellest in Egypt, Furnish thyself to go into captivity; For Noph shall become a desolation, And shall be laid waste, without inhabitant.

עֹלָה יִפְה-פִּיָּה מִצְרַיִם קֶרֶן מִצְפּוֹן בָּא
בָּא:

20 Egypt is a very fair heifer; But the gadfly out of the north is come, it is come.

גַּם-שֹׁכְרֶיהָ בְּקֶרְבָּהּ כְּעֹגְלֵי מִרְבֵּק כִּי-
גַם תִּהְיֶה הַפְּנוּי נָסוּ וַיִּחַדּוּ לֹא עָמְדוּ כִּי יוֹם
אִידָם בָּא עֲלֵיהֶם עַת פִּקְדָתָם:

21 Also her mercenaries in the midst of her Are like calves of the stall, For they also are turned back, they are fled away together, They did not stand; For the day of their calamity is come upon them, The time of their visitation.

קוֹלָהּ כְּנִחֹשׁ יִלְךְ כִּי-בְתוּלָה יֵלְכוּ
וּבְקֶרְדָּמוֹת בָּאוּ לָהּ כְּחֹטְבֵי עֲצִים:

22 The sound thereof shall go like the serpent's; For they march with an army, And come against her with axes, As hewers of wood.

כָּרְתוּ יַעֲרָהּ נָא-יְהוָה כִּי לֹא יִחָקֵר כִּי
רַבּוּ מְאֹדָּהּ וְאִין לָהֶם מִסְפָּר:

23 They cut down her forest, saith the LORD, Though it cannot be searched; Because they are more than the locusts, And are innumerable.

הַבִּישָׁה בַת-מִצְרַיִם נִתְּנָה בְּיַד עַם-צִפּוֹן:

24 The daughter of Egypt is put to shame; She is delivered into the hand of the people of the north.

אָמַר יְהוָה צָבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִנְנִי
פּוֹקֵד אֶל-אֲמוֹן מִנָּא וְעַל-פַּרְעֹה וְעַל-
מִצְרַיִם וְעַל-אֱלֹהֵיהֶם וְעַל-מְלָכֵיהֶם וְעַל-
פַּרְעֹה וְעַל הַבֹּטְחִים בּוֹ:

25 The LORD of hosts, the God of Israel, saith: Behold, I will punish Amon of No, and Pharaoh, and Egypt, with her gods, and her kings; even Pharaoh, and them that trust in him;

וְנִתְּתִים בְּיַד מְבַקְשֵׁי נַפְשָׁם וּבְיַד
נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ-בָּבֶל וּבְיַד-עַבְדָּיו
וְאַחֲרֵי-כֵן תִּשְׁכֵּן כִּימֵי-קֶדֶם נָא-
יְהוָה: (פ)

26 and I will deliver them into the hand of those that seek their lives, and into the hand of Nebuchadrezzar king of Babylon, and into the hand of his servants; and afterwards it shall be inhabited, as in the days of old, saith the LORD.

וְאַתָּה אֶל-תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב וְאֶל-תַּתַּח
יִשְׂרָאֵל כִּי הִנְנִי מוֹשְׁעֶךָ מִרְחוֹק וְאֶת-
זֶרְעֶךָ מֵאֶרֶץ שְׁבִיִּים וְשָׁב יַעֲקֹב וְשָׁקֵט
וְשָׁאֵן וְאִין מִחֲרִיד:

27 But fear not thou, O Jacob My servant, Neither be dismayed, O Israel; For, lo, I will save thee from afar, And thy seed from the land of their captivity; And Jacob shall again be quiet and at ease, And none shall make him afraid.

אֲתָהּ אֶל-תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב נְאֻם-יְהוָה
כִּי אֲתָךְ אָנִי כִּי אַעֲשֶׂה כָלָה בְּכָל-
הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדַּחְתִּיךָ שָׁמָּה וְאֲתָךְ לֹא-
אַעֲשֶׂה כָלָה וְיִסְרְתִּיךָ לְמִשְׁפָּט וְנִקְהָ לֹא
אֲנַקְךָ: (פ)

28

Fear not thou, O Jacob My servant, saith the LORD,
For I am with thee; For I will make a full end of all
the nations whither I have driven thee, But I will not
make a full end of thee; And I will correct thee in
measure, But will not utterly destroy thee.

הפטרת בשלח

The Haftarah is Judges 4:4 - 5:31.

וְדִבּוּרָה אִשָּׁה נְבִיאָה אֵשֶׁת לַפִּידוֹת הָיָא
שָׁפְטָה אֶת-יִשְׂרָאֵל בְּעֵת הַהִיא:

IV:4

Now Deborah, a prophetess, the wife of Lappidoth,
she judged Israel at that time.

וְהָיָא יוֹשֶׁבֶת תַּחַת-תֵּמָר דְּבִרְחָה בֵּין
רָמָה וּבֵין בֵּית-אֵל בְּתַר אֶפְרַיִם וַיַּעֲלוּ
אֵלֶיהָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפָּט:

5

And she sat under the palm-tree of Deborah between
Ramah and Beth-el in the hill-country of Ephraim;
and the children of Israel came up to her for
judgment.

וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְבָרַק בֶּן-אֲבִינוֹם
מִקְדֵּשׁ נַפְתָּלִי וַתֹּאמֶר אֵלָיו הֲלֹא צִוְּנָה
יְהוָה אֱלֹהֵי-יִשְׂרָאֵל לֵךְ וּמִשְׁכַּת בְּתַר
תָּבוֹר וּלְקַחַת עִמָּךְ עֶשְׂרֵת אֲלָפִים אִישׁ
מִבְּנֵי נַפְתָּלִי וּמִבְּנֵי זְבֻלֹן:

6

And she sent and called Barak the son of Abinoam
out of Kedesh-naphtali, and said unto him: 'Hath not
the LORD, the God of Israel, commanded, saying: Go
and draw toward mount Tabor, and take with thee
ten thousand men of the children of Naphtali and of
the children of Zebulun?

וּמִשְׁכַּתִּי אֵלֶיךָ אֶל-נַחַל קִישׁוֹן אֶת-
סִיסְרָא שַׂר-צָבָא וְכִין וְאֶת-דָּרְכָּו וְאֶת-
הַמוֹנֵה וְנִתַּתִּיהוּ בְיָדְךָ:

7

And I will draw unto thee to the brook Kishon Sisera,
the captain of Jabin's army, with his chariots and his
multitude; and I will deliver him into thy hand.

וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ בָּרַק אִם-תֵּלְכִי עִמִּי
וְהִלַּכְתִּי וְאִם-לֹא תֵלְכִי עִמִּי לֹא אֵלֶיךָ:

8

And Barak said unto her: 'If thou wilt go with me,
then I will go; but if thou wilt not go with me, I will
not go.'

וַתֹּאמֶר הֲלֹךְ אֵלֶיךָ עִמָּךְ אָפֶס כִּי לֹא
תִהְיֶה תִפְאָרְתְּךָ עַל-הַדָּרֶךְ אֲשֶׁר אֲתָהּ
הוֹלֵךְ כִּי בְיַד-אִשָּׁה יִמָּכַר יְהוָה אֶת-
סִיסְרָא וַתָּקָם דְּבִרְחָה וַתֵּלֶךְ עִם-בָּרַק
קִדְשָׁה:

9

And she said: 'I will surely go with thee;
notwithstanding the journey that thou takest shall
not be for thy honour; for the LORD will give Sisera
over into the hand of a woman.' And Deborah arose,
and went with Barak to Kedesh.

וַיִּזְעַק בָּרַק אֶת-זְבֻלֹן וְאֶת-נַפְתָּלִי קְדָשָׁה
וַיַּעַל בְּרִנְלֵיו עֶשְׂרֵת אֲלָפִי אִישׁ וַתַּעַל עִמּוֹ
דְּבִרְחָה:

10

And Barak called Zebulun and Naphtali together to
Kedesh; and there went up ten thousand men at his
feet; and Deborah went up with him.

וְחֵבֶר הַקֵּנִי נִפְרָד מִקֵּין מִבְּנֵי חֶבֶב
חֲתָן מֹשֶׁה וַיֵּט אֹהֶלוֹ עַד-אֵילֹון (כ')
בְּצַעֲנַיִם] ק' בְּצַעֲנַיִם] אֲשֶׁר אֶת-קֶדֶשׁ:

וַיֹּגְדוּ לְסִסְרָא כִּי עָלָה בָּרַק בֶּן-אֲבִינוֹם
הַר-תָּבוֹר:

וַיִּזְעַק סִסְרָא אֶת-כָּל-רֶכְבּוֹ תִּשַׁע מֵאוֹת
רֶכֶב בְּרֹזָל וְאֶת-כָּל-הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ
מִחֶרֶשֶׁת הַגּוֹיִם אֶל-נַחַל קִישׁוֹן:

וַתֹּאמֶר דְּבֹרָה אֶל-בָּרַק כּוּם כִּי זֶה הַיּוֹם
אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֶת-סִסְרָא בְיָדְךָ הֲלֹא
יְהוָה יֵצֵא לְפָנֶיךָ וַיִּרַד בָּרַק מִהַר תָּבוֹר
וַעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים אִישׁ אַחֲרָיו:

וַיִּהְיֶה יְהוָה אֶת-סִסְרָא וְאֶת-כָּל-הָרֶכֶב
וְאֶת-כָּל-הַמַּחֲנֶה לְפִי-חֶרֶב לְפָנֵי בָרַק
וַיִּרַד סִסְרָא מֵעַל הַמָּרְכָבָה וַיָּנֶס
בְּרֹגְלָיו:

וּבָרַק רִדָּף אַחֲרֵי הָרֶכֶב וְאַחֲרֵי הַמַּחֲנֶה
עַד חֶרֶשֶׁת הַגּוֹיִם וַיִּפֹּל כָּל-מַחֲנֶה סִסְרָא
לְפִי-חֶרֶב לֹא נִשְׁאַר עַד-אַחַד:

וּסִסְרָא נָס בְּרֹגְלָיו אֶל-אֹהֶל יַעֲלֵ אִשֶּׁת
חֵבֶר הַקֵּנִי כִּי שָׁלוֹם בֵּין יַבִּין מֶלֶךְ-חֲצֹר
וּבֵין בֵּית חֵבֶר הַקֵּנִי:

וַתֵּצֵא יַעֲלֵ לִקְרֹאת סִסְרָא וַתֹּאמֶר אֵלָיו
סוּרָה אֲדֹנִי סוּרָה אֵלַי אֶל-תִּירָא וַיִּסָּר
אֵלֶיהָ הָאֹהֶל וַתִּכְסֶּהוּ בְּשֻׁמְיָכָהּ:

וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הִשְׁקִינִי נָא מֵעֵט-מַיִם כִּי
צָמְאֹתִי וַתִּפְתָּח אֶת-נְאוֹד הַחֲלָב וַתִּשְׁקֶהוּ
וַתִּכְסֶּהוּ:

וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ עֲמֵד פֶּתַח הָאֹהֶל וְהִיא
אִם-אִישׁ יָבֹא וְשָׁאַלְךָ וְאָמַר הִישָׁפָה אִישׁ
וְאָמַרְתְּ אֵין:

11 Now Heber the Kenite had severed himself from the
Kenites, even from the children of Hobab the
father-in-law of Moses, and had pitched his tent as far
as Elon-bezaananim, which is by Kadesh.

12 And they told Sisera that Barak the son of Abinoam
was gone up to mount Tabor.

13 And Sisera gathered together all his chariots, even
nine hundred chariots of iron, and all the people that
were with him, from Harosheth-goiim, unto the
brook Kishon.

14 And Deborah said unto Barak: 'Up; for this is the day
in which the LORD hath delivered Sisera into thy
hand; is not the LORD gone out before thee?' So
Barak went down from mount Tabor, and ten
thousand men after him.

15 And the LORD discomfited Sisera, and all his chariots,
and all his host, with the edge of the sword before
Barak; and Sisera alighted from his chariot, and fled
away on his feet.

16 But Barak pursued after the chariots, and after the
host, unto Harosheth-goiim; and all the host of
Sisera fell by the edge of the sword; there was not a
man left.

17 Howbeit Sisera fled away on his feet to the tent of Jael
the wife of Heber the Kenite; for there was peace
between Jabin the king of Hazor and the house of
Heber the Kenite.

18 And Jael went out to meet Sisera, and said unto him:
'Turn in, my lord, turn in to me; fear not.' And he
turned in unto her into the tent, and she covered him
with a rug.

19 And he said unto her: 'Give me, I pray thee, a little
water to drink; for I am thirsty.' And she opened a
bottle of milk, and gave him drink, and covered him.

20 And he said unto her: 'Stand in the door of the tent,
and it shall be, when any man doth come and inquire
of thee, and say: Is there any man here? that thou
shalt say: No.'

וַתִּקַּח יַעֲלָא אִשְׁת־חֶבֶר אֶת־יִתְד־הָאֵהָל
וַתִּשֶׂם אֶת־הַמַּקְבֵּת בַּיָּדָהּ וַתָּבֹא אֵלָיו
בְּלֵאט וַתַּתְקַע אֶת־הַיִּתְדַּ בְּרִקְתּוֹ וַתַּצְנַח
בְּאַרְץ וְהוּא נֹרָדִים וַיָּעַף וַיָּמָת׃

21 Then Jael Heber's wife took a tent-pin, and took a hammer in her hand, and went softly unto him, and smote the pin into his temples, and it pierced through into the ground; for he was in a deep sleep; so he swooned and died.

וַהֲגִה בָרַק רֹדֶף אֶת־סִיסְרָא וַתֵּצֵא יַעֲלָא
לִקְרָאתוֹ וַתֹּאמֶר לוֹ לֵךְ וְאַרְאֵךְ אֶת־
הָאִישׁ אֲשֶׁר־אַתָּה מִבְקֵשׁ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וַהֲגִה
סִיסְרָא נָפֵל מֹת וְהַיִּתְדַּ בְּרִקְתּוֹ׃

22 And, behold, as Barak pursued Sisera, Jael came out to meet him, and said unto him: 'Come, and I will show thee the man whom thou seekest.' And he came unto her; and, behold, Sisera lay dead, and the tent-pin was in his temples.

וַיִּכְנַע אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יָבִין מֶלֶךְ־
כְּנָעַן לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל׃

23 So God subdued on that day Jabin the king of Canaan before the children of Israel.

וַתִּלָּךְ יַד בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הַלְוָהּ וַקְשָׁה עַל
יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן עַד אֲשֶׁר הִכְרִיתוּ אֶת
יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן׃ (פ)

24 And the hand of the children of Israel prevailed more and more against Jabin the king of Canaan, until they had destroyed Jabin king of Canaan.

וַתִּשָּׂא דְבוֹרָה וּבָרַק בֶּן־אֲבִינוֹם (ס)
בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר׃ (ס)

V:1 Then sang Deborah and Barak the son of Abinoam on that day, saying:

בְּפָרַע פָּרַעוֹת בִּישְׂרָאֵל (ס) בַּהֲתַנְגֵּב
עִם בָּרְכוּ יְהוָה׃ (ס)

2 When men let grow their hair in Israel, When the people offer themselves willingly, Bless ye the LORD.

שְׁמְעוּ מְלָכִים הִאֲזִינוּ רֹזְנִים (ס) אֲנָכִי
לִיהוָה אֲנָכִי אֲשִׁירָה (ס) אֲזַמֵּר לִיהוָה
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל׃ (ס)

3 Hear, O ye kings; give ear, O ye princes; I, unto the LORD will I sing; I will sing praise to the LORD, the God of Israel.

יְהוָה בָּצָאתָ מִשְׁעִיר (ס) בָּצַעְדָּךְ
מִשְׁבָּה אֲדוֹם (ס) אֶרֶץ רַעֲשָׁה גַם־שָׁמַיִם
נָטְפוּ (ס) גַּם־עָבִים נָטְפוּ מַיִם׃ (ס)

4 LORD, when Thou didst go forth out of Seir, When Thou didst march out of the field of Edom, The earth trembled, the heavens also dropped, Yea, the clouds dropped water.

הָרִים נָזְלוּ מִפְּנֵי יְהוָה (ס) זֶה סִינַי מִפְּנֵי
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל׃ (ס)

5 The mountains quaked at the presence of the LORD, Even yon Sinai at the presence of the LORD, the God of Israel.

בִּימֵי שִׁמְגַר בֶּן־עֲנַת (ס) בִּימֵי יַעֲלָא
חָדְלוּ אֶרְחוֹת (ס) וְהַלְכֵי נְתִיבוֹת יָלְכוּ
אֶרְחוֹת עַקְלָקְלוֹת׃ (ס)

6 In the days of Shamgar the son of Anath, In the days of Jael, the highways ceased, And the travellers walked through byways.

חָדְלוּ פְרָזוֹן בִּישְׂרָאֵל חָדְלוּ (ס)
עַד שִׁשְׁמֹתִי דְבוֹרָה שִׁשְׁמֹתִי אִם
בִּישְׂרָאֵל׃ (ס)

7 The rulers ceased in Israel, they ceased, Until that thou didst arise, Deborah, That thou didst arise a mother in Israel. .

יבחרו אֱלֹהִים חֲדָשִׁים אִזְ לָחֶם שָׁעָרִים (ס) מִגֵּן אִם־יִרְאֶה וְרֵמַח (ס) בְּאַרְבָּעִים אֶלֶף בְּיִשְׂרָאֵל: (ס)	8	They chose new gods; Then was war in the gates; Was there a shield or spear seen Among forty thousand in Israel?
לִבִּי לַחֲוֹקֵקֵי יִשְׂרָאֵל (ס) הִמָּתְנַדְּבִים בָּעַם בָּרְכוּ יְהוָה: (ס)	9	My heart is toward the governors of Israel, That offered themselves willingly among the people. Bless ye the LORD.
רֹכְבֵי אֲתָנוֹת צֹהֲרוֹת (ס) יֹשְׁבֵי עַל־ מַדִּין וְהֹלְכֵי עַל־דֶּרֶךְ שִׁיחוּ: (ס)	10	Ye that ride on white asses, Ye that sit on rich cloths, And ye that walk by the way, tell of it;
מִקּוֹל מְחַצְצִים בֵּין מִשְׁאָפִים (ס) שֵׁם יִתְנֹל צִדְקוֹת יְהוָה (ס) צִדְקַת פְּרוֹזֹנוֹ בְּיִשְׂרָאֵל (ס) אִזְ יֵרְדוּ לַשָּׁעָרִים עִם־ יְהוָה: (ס)	11	Louder than the voice of archers, by the watering-troughs! There shall they rehearse the righteous acts of the LORD, Even the righteous acts of His rulers in Israel. Then the people of the LORD went down to the gates.
עוֹרֵי עוֹרֵי דְבוֹרָה (ס) עוֹרֵי עוֹרֵי דְּבָרֵי־שִׁיר (ס) קוֹם בָּרַק וּשְׁבִיהַ שְׁבִיהַ בֶּן־אַבִּינוֹם: (ס)	12	Awake, awake, Deborah; Awake, awake, utter a song; Arise, Barak, and lead thy captivity captive, thou son of Abinoam.
אִזְ יָרַד שְׁרִיד לְאֲדִירִים עִם (ס) יְהוָה יָרַד־לִי בַּגְּבוּרִים: (ס)	13	Then made He a remnant to have dominion over the nobles and the people; The LORD made me have dominion over the mighty.
מִנִּי אֶפְרַיִם שָׁרֵשׁ בְּעַמְלֶק (ס) אַחֲרֵיהֶם בְּנֵימִין בְּעַמְמַנֶּה (ס) מִנִּי מַכִּיר יֵרְדוּ מִחֻקִּים (ס) וּמִזְבוֹלָן מִשְׁכִּים בְּשֹׁבֵט סֶפֶר: (ס)	14	Out of Ephraim came they whose root is in Amalek; After thee, Benjamin, among thy peoples; Out of Machir came down governors, And out of Zebulun they that handle the marshal's staff.
וְשָׂרֵי בִישָׁשְׁכַר עִם־דְּבֹרָה (ס) וַיִּשְׁשַׁכְּרוּ בֶּן בָּרַק בְּעַמְקֵי שְׁלַח בְּרִגְלָיו (ס) בְּפִלְגֹת רְאוּבֵן גְּדֹלִים חֲקִיר־לֵב: (ס)	15	And the princes of Issachar were with Deborah; As was Issachar, so was Barak; Into the valley they rushed forth at his feet. Among the divisions of Reuben There were great resolves of heart.
לָמָּה יִשְׁבֹּת בֵּין הַמִּשְׁפָּתִים (ס) לִשְׁמֹעַ שִׁרְקוֹת עֲדָרִים (ס) לְפִלְגֹת רְאוּבֵן גְּדֹלִים חֲקִיר־לֵב: (ס)	16	Why satest thou among the sheep-folds, To hear the pipings for the flocks? At the divisions of Reuben There were great searchings of heart.
גִּלְעָד בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן שְׁכֹן (ס) וְדָן לָמָּה יִגְוֶר אֲנִיּוֹת (ס) אֲשֶׁר יֵשֵׁב לְחוּף יָמִים (ס) וְעַל מִפְּרָצָיו יִשְׁכֹּן: (ס)	17	Gilead abode beyond the Jordan; And Dan, why doth he sojourn by the ships? Asher dwelt at the shore of the sea, And abideth by its bays.
זְבֻלוֹן עִם חֶרֶף נָפְשׁוֹ (ס) לָמוֹת וּנְפָתָלִי עַל מְרוֹמֵי שָׂדֶה: (ס)	18	Zebulun is a people that jeopardied their lives unto the death, And Naphtali, upon the high places of the field.

בָּאוּ מְלָכִים נִלְחָמוּ (ס) אֶזְנֵי נִלְחָמוּ מְלָכֵי
כְּנָעַן (ס) בְּתַעֲנָךְ עַל־מֵי מִגְדּוֹ (ס) בָּצַע
בָּסֶף לֹא לָקְחוּ: (ס)

19 The kings came, they fought; Then fought the kings
of Canaan, In Taanach by the waters of Megiddo;
They took no gain of money.

מִן־שָׁמַיִם נִלְחָמוּ (ס) הַכּוֹכָבִים
מִמְּסֻלוֹתָם נִלְחָמוּ עַם־סִסְרָא: (ס)

20 They fought from heaven, The stars in their courses
fought against Sisera.

נָחַל קִישׁוֹן גָּרַפָם (ס) נָחַל קְדִימִים נָחַל
קִישׁוֹן (ס) תִּדְרֹכֶי נַפְשִׁי עֲזֹ: (ס)

21 The brook Kishon swept them away, That ancient
brook, the brook Kishon. O my soul, tread them
down with strength.

אֶזְנֵי הַלָּמֹו עָקְבֵי־סוּס (ס) מִדְּהֲרוֹת
דְּהֲרוֹת אַבִּירָיו: (ס)

22 Then did the horsehoofs stamp By reason of the
prancings, the prancings of their mighty ones.

אֲזָרוּ מְרוֹז אָמַר מְלָאָךְ יְהוָה אֲרוֹ
אֲרוֹר יִשְׁבִּיָהּ (ס) כִּי לֹא־בָאוּ לְעֹזֶרֶת
יְהוָה (ס) לְעֹזֶרֶת יְהוָה בְּגִבּוֹרִים: (ס)

23 'Curse ye Meroz', said the angel of the LORD, 'Curse
ye bitterly the inhabitants thereof, Because they came
not to the help of the LORD, To the help of the LORD
against the mighty.'

תְּבַרֶךְ מִנְּשִׁים יַעֲלֵ אִשֶּׁת חֶבֶר הַקִּינִי (ס)
מִנְּשִׁים בָּאֵהָל תְּבַרֶךְ: (ס)

24 Blessed above women shall Jael be, The wife of Heber
the Kenite, Above women in the tent shall she be
blessed.

מֵיִם שָׁאַל חֶלֶב נָתַנָּה (ס) בְּסֶפֶל
אֲדִירִים הִקְרִיבָה חֲמָאָה: (ס)

25 Water he asked, milk she gave him; In a lordly bowl
she brought him curd.

יָדָהּ לִיתֵד תִּשְׁלַחנָהּ (ס) וַיִּמְיֶנָה
לְהַלְמוֹת עֲמִלִּים (ס) וְהִלְמָה סִסְרָא
מִחֶקֶה רָאשׁוֹ (ס) וּמִחֶצֶה וּחִלְפָה
רָקֵתוֹ: (ס)

26 Her hand she put to the tent-pin, And her right hand
to the workmen's hammer; And with the hammer
she smote Sisera, she smote through his head, Yea, she
pierced and struck through his temples.

בֵּין רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפַל שָׁכַב (ס) בֵּין
רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפַל (ס) בְּאֲשֶׁר כָּרַע שָׁם
נָפַל שָׁדוּד: (ס)

27 At her feet he sunk, he fell, he lay; At her feet he sunk,
he fell; Where he sunk, there he fell down dead.

בְּעַד הַחֲלוֹן נִשְׁקָפָה וַתִּיבֹב אִם
סִסְרָא בְּעַד הָאֲשָׁנָב (ס) מְדוּעַ בָּשָׁשׁ
רָכְבּוֹ לָבוֹא (ס) מְדוּעַ אַחֲרוֹ פָּעַמִּי
מִרְכַּבוֹתָיו: (ס)

28 Through the window she looked forth, and peered,
The mother of Sisera, through the lattice: 'Why is his
chariot so long in coming? Why tarry the wheels of
his chariots?

חֲכָמוֹת שְׂרוּתֶיהָ תַעֲנִינָהּ (ס) אַף־הִיא
תִּשָּׁב אֲמָרֶיהָ לָהּ: (ס)

29 The wisest of her princesses answer her, Yea, she
returneth answer to herself:

הֲלֹא יִמְצְאוּ יַחֲלֹקוּ שָׁלָל (ס) רַחֵם
רַחֲמָתִים לְרֹאשׁ גִּבּוֹר (ס) שָׁלָל צְבָעִים
לְסִסְרָא (ס) שָׁלָל צְבָעִים רִקְמָהּ (ס)
צֶבַע רִקְמָתָם לְצוּאֵרֵי שָׁלָל: (ס)

30 'Are they not finding, are they not dividing the spoil?
A damsel, two damsels to every man; To Sisera a spoil
of dyed garments, A spoil of dyed garments of
embroidery, Two dyed garments of broidery for the
neck of every spoiler'

כִּן יִאבְדּוּ כָל־אֹיְבֵיךָ יְהוָה וְאֶתְחַיֵּי
בְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבְרָתוֹ (ס) וְתִשְׁקֹט
הָאָרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה: (פ)

31 So perish all Thine enemies, O LORD; But they that love Him be as the sun when he goeth forth in his might. And the land had rest forty years.

הפטרות יתרו

The Haftarah is Isaiah 6:1 – 7:6 ו' 9:5 – 9:6.

בְּשָׁנַת־מוֹת הַמֶּלֶךְ עֲזִיָּהוּ וְאֶרְאָה אֶת־
אֲדֹנָי יֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רָם וְנִשָּׂא וְשׁוּלְיוֹ
מִלְאִים אֶת־הַהֵיכָל:

VI:1 In the year that king Uzziah died I saw the Lord sitting upon a throne high and lifted up, and His train filled the temple.

שֶׁרָפִים עֹמְדִים | מִמַּעַל לוֹ שֵׁשׁ כְּנָפִים
שֵׁשׁ כְּנָפִים לְאַחַד בְּשָׁתַיִם | יְכֹסֶה כַּנּוֹ
וּבְשָׁתַיִם יְכֹסֶה רַגְלָיו וּבְשָׁתַיִם יַעֲוֹף:

2 Above Him stood the seraphim; each one had six wings: with twain he covered his face and with twain he covered his feet, and with twain he did fly.

וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר קְדוֹשׁ | קְדוֹשׁ
קְדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מְלֵא כָל־הָאָרֶץ
כְּבוֹדוֹ:

3 And one called unto another, and said: Holy, holy, holy, is the LORD of hosts; The whole earth is full of His glory.

וַיָּנֻעוּ אֲמוֹת הַסָּפִים מִקּוֹל הַקּוֹרָא וַהֲבִית
יִמְלֵא עָשָׁן:

4 And the posts of the door were moved at the voice of them that called, and the house was filled with smoke.

וְאָמַר אוֹיְלִי כִי־נִדְמִיתִי כִּי אִישׁ טָמֵא־
שִׁפְתַּיִם אֲנִי וּבִתְוֹךְ עַם־טָמֵא שִׁפְתַּיִם
אֲנִי יוֹשֵׁב כִּי אֶת־הַמֶּלֶךְ יְהוָה צְבָאוֹת
רָאוּ עֵינַי:

5 Then said I: Woe is me! for I am undone; Because I am a man of unclean lips, And I dwell in the midst of a people of unclean lips; For mine eyes have seen the King, The LORD of hosts.

וַיַּעַף אֵלַי אֶחָד מִן־הַשֶּׁרָפִים וּבִידּוֹ
רִצְפָּה בְּמִלְקָחִים לָקַח מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ:

6 Then flew unto me one of the seraphim, with a glowing stone in his hand, which he had taken with the tongs from off the altar;

וַיִּגַע עַל־פִּי וַיֹּאמֶר הִנֵּה נִגַּע זֶה עַל־
שִׁפְתֶיךָ וְסֵר עֲוֹנְךָ וַחֲטָאתְךָ תִּכָּפֵר:

7 and he touched my mouth with it, and said: Lo, this hath touched thy lips; And thine iniquity is taken away, And thy sin expiated.

וְאֶשְׁמַע אֶת־קוֹל אֲדֹנָי אֹמֵר אֶת־מִי אֶשְׁלַח
וּמִי יֵלֶךְ־לָנוּ וְאָמַר הִנְנִי שְׁלָחְנִי:

8 And I heard the voice of the Lord, saying: Whom shall I send, And who will go for us? Then I said: 'Here am I; send me.'

וַיֹּאמֶר לִּי וְאָמַרְתָּ לָעָם הַזֶּה שְׁמָעוּ שְׁמוּעַ
וְאַל־תִּבְיִנוּ וּרְאוּ רְאוּ וְאַל־תִּדְעוּ:

9 And He said: 'Go, and tell this people: Hear ye indeed, but understand not; and see ye indeed, but perceive not.

הַשִּׁמְן לִב־הָעַם הַזֶּה וְאֶזְנוֹי הַכֶּבֶד וְעֵינָיו
הַשֹּׁמֵעַ פֶּן־יִרְאֶה בְּעֵינָיו וּבְאָזְנוֹי יִשְׁמַע
וּלְבָבוֹ יָבִין וְשׁוֹב וְרָפָא לוֹ:

10 Make the heart of this people fat, and make their ears heavy, and shut their eyes; lest they, seeing with their eyes, and hearing with their ears, and understanding with their heart, return, and be healed.

וַאֲמַר עַד־מָתִי אֲדַנִּי וַיֹּאמֶר עַד אֲשֶׁר־
שָׂאוּ עָרִים מֵאֵין יוֹשֵׁב וּבָתִּים מֵאֵין אָדָם
וְהָאֲדָמָה תִּשָּׁאָה שְׁמָמָה:

11 Then said I: 'Lord, how long?' And He answered: 'Until cities be waste without inhabitant, and houses without man, And the land become utterly waste,

וְרַחֵק יִהְיֶה אֶת־הָאָדָם וְרַבָּה הָעִזּוּבָה
בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:

12 And the LORD have removed men far away, and the forsaken places be many in the midst of the land.

וְעוֹד בָּהּ עֲשָׂרִיָּה וְשִׁבָּה וְהִיתָה לְכַעֲר
כָּאֵלֶּה וּכְאֵלֹון אֲשֶׁר בְּשַׁלְכֹת מִצְצַת בָּם
זֶרַע קֹדֶשׁ מִצְצָתָהּ: (פ)

13 And if there be yet a tenth in it, it shall again be eaten up; as a terebinth, and as an oak, whose stock remaineth, when they cast their leaves, so the holy seed shall be the stock thereof.

וַיְהִי בִימֵי אַחִז בֶּן־יוֹתָם בֶּן־עֲזִיָּהוּ מֶלֶךְ
יְהוּדָה עָלָה רִצְיִן מֶלֶךְ־אַרָם וּפֶקַח בֶּן־
רִמְלִיָּהוּ מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וַיִּרְוּשָׁלַם לְמִלְחָמָה
עָלֶיהָ וְלֹא יָכַל לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ:

VII:1 And it came to pass in the days of Ahaz the son of Jotham, the son of Uzziah, king of Judah, that Rezin the king of Aram, and Pekah the son of Remaliah, king of Israel, went up to Jerusalem to war against it; but could not prevail against it.

וַיִּגָּד לְבֵית דָּוִד לֵאמֹר נָחָה אָרָם עַל־
אֶפְרַיִם וַיָּנַע לְבָבוֹ וּלְבַב עַמּוֹ כְּנוֹעַ עֲצִי־
יַעַר מִפְּנֵי־רוּחַ: (ס)

2 And it was told the house of David, saying: 'Aram is confederate with Ephraim.' And his heart was moved, and the heart of his people, as the trees of the forest are moved with the wind.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יִשְׁעִיָּהוּ צֶא־נָא לִקְרֹאת
אַחִז אֶתָּה וּשְׁאָר יוֹשֵׁב בְּנֶגֶד אֶל־קִצֵּה
תַּעֲלֵל הַבֶּרֶכָה הָעֹלִינָה אֶל־מִסְלַת שְׂדֵה
כֹּבֵס:

3 Then said the LORD unto Isaiah: 'Go forth now to meet Ahaz, thou, and Shear-jashub thy son, at the end of the conduit of the upper pool, in the highway of the fullers' field;

וַאֲמַרְתָּ אֵלָיו הִשָּׁמֶר וְהִשְׁקֵט אַל־תִּירָא
וּלְבָבְךָ אַל־יִרָד מִשְׁנֵי זַנְבוֹת הָאוּרִים
הָעֹשִׂים הָאֵלֶּה בְּחַר־יָאֵף רִצְיִן וְאַרָם
וּבֶן־רִמְלִיָּהוּ:

4 and say unto him: Keep calm, and be quiet; fear not, neither let thy heart be faint, because of these two tails of smoking firebrands, for the fierce anger of Rezin and Aram, and of the son of Remaliah.

יֵעַן כִּי־יַעַץ עָלֶיךָ אָרָם רָעָה אֶפְרַיִם וּבֶן־
רִמְלִיָּהוּ לֵאמֹר:

5 Because Aram hath counselled evil against thee, Ephraim also, and the son of Remaliah, saying:

נַעֲלֵה בִיהוּדָה וְנִקְצְנָה וְנִבְקַעְנָה אֵלֵינוּ
וְנִמְלִיךְ מֶלֶךְ בְּתוֹכָהּ אֶת בֶּן־טַבְּאֵל: (פ)

6 Let us go up against Judah, and vex it, and let us make a breach therein for us, and set up a king in the midst of it, even the son of Tabeel;

כִּי־יֵלֵד יִלְד־לָנוּ בֶן נָתַן־לָנוּ וְנִתְּנָה
הַמְּשָׁרָה עַל־שִׁכְמוֹ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פֶּלֶא יוֹעֵץ
אַל גִּבּוֹר אַבִּי־עַד שַׂר־שָׁלוֹם:

IX:5 For a child is born unto us, a son is given unto us; and the government is upon his shoulder; and his name is called Pele-joez-el-gibbor Abi-ad-sar-shalom;

(כ' לם רבה) [ק' לַמַּרְבֵּה] הַמִּשְׁלָה
וְלִשְׁלֹם אֵין־קֵץ עַל־כִּסֵּא דָוִד וְעַל־
מַמְלַכְתּוֹ לְהַכִּין אֹתָהּ וְלִסְעָדָהּ בְּמִשְׁפָּט
וּבִצְדָקָה מִעַתָּה וְעַד־עוֹלָם קִנְיָתָ יְהוָה
צָבָאוֹת תַּעֲשֶׂה־זֹאת: (פ)

6

That the government may be increased, and of peace there be no end, upon the throne of David, and upon his kingdom, to establish it, and to uphold it through justice and through righteousness From henceforth even for ever. The zeal of the LORD of hosts doth perform this.

הפטרת משפטים

The Haftarah is Jeremiah 34: 8 – 34: 22 ט 33: 25 – 33: 26. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30: 11 – 16 on page 147, and the Haftarah is the special Haftarah on page 234. When Shabbat Shekalim is Rosh Hodesh, read as before but combine the 6th and 7th aliyot from the parsha, and read the 7th aliya for Shabbat Rosh Hodesh on page 229. On Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, the Maftir and Haftarah are on page 229. On Erev Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, read the Haftarah on page 232

הַדְּבָר אֲשֶׁר־הָיָה אֶל־יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְהוָה
אַחֲרֵי כִרְתֹּת הַמֶּלֶךְ צִדְקִיָּהוּ בְרִית אֶת־
כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם לֵקְרֹא לָהֶם
דָּרוֹר:

XXXIV:8

The word that came unto Jeremiah from the LORD, after that the king Zedekiah had made a covenant with all the people that were at Jerusalem, to proclaim liberty unto them;

לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת־שִׁפְחָתוֹ
הָעִבְרִי וְהָעִבְרִיָּה חֲפָשִׁים לְבִלְתִּי עֲבֹד־
בָּם בִּיהוּדֵי אֶחָיו אִישׁ:

9

that every man should let his manservant, and every man his maidservant, being a Hebrew man or a Hebrew woman, go free; that none should make bondmen of them, even of a Jew his brother;

וַיִּשְׁמְעוּ כָל־הַשָּׂרִים וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־בָּאוּ
בְּבְרִית לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת־
שִׁפְחָתוֹ חֲפָשִׁים לְבִלְתִּי עֲבֹד־בָּם עוֹד
וַיִּשְׁמְעוּ וַיִּשְׁלְחוּ:

10

and all the princes and all the people hearkened, that had entered into the covenant to let every one his man-servant, and every one his maid-servant, go free, and not to make bondmen of them any more; they hearkened, and let them go;

וַיָּשׁוּבוּ אַחֲרֵי־כֵן וַיִּשְׁבּוּ אֶת־הָעֲבָדִים
וְאֶת־הַשִּׁפְחֹת אֲשֶׁר שְׁלְחוּ חֲפָשִׁים
(כ' ויכבישום) [ק' וַיִּכְבְּשׁוּם] לַעֲבָדִים
וְלִשְׁפָחוֹת: (פ)

11

but afterwards they turned, and caused the servants and the handmaids, whom they had let go free, to return, and brought them into subjection for servants and for handmaids;

וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְהוָה
לֵאמֹר:

12

therefore the word of the LORD came to Jeremiah from the LORD, saying:

כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲנֹכִי כָרַתִּי
בְרִית אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם בְּיוֹם הוֹצֵאִי אוֹתָם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים לֵאמֹר:

13

Thus saith the LORD, the God of Israel: I made a covenant with your fathers in the day that I brought them forth out of the land of Egypt, out of the house of bondage, saying:

מִקֵּץ שִׁבְעַת שָׁנִים תִּשְׁלַחֻ אוֹישׁ אֶת־
אֶחָיו הָעֶבְרִי אֲשֶׁר־יָמְכַר לָךְ וְעַבְדְּךָ שֵׁשׁ
שָׁנִים וְשִׁלַּחְתּוּ חֲפָזִי מֵעֶמְקָךְ וְלֹא־שָׁמְעוּ
אֲבוֹתֶיכֶם אֵלַי וְלֹא הִטּוּ אֶת־אָזְנָם:

וּתְשָׁבוּ אִתָּם הַיּוֹם וּתַעֲשׂוּ אֶת־הַיִּשָּׁר
בְּעֵינַי לִקְרֹא דְרוֹר אוֹישׁ לְרַעְהוּ וּתְכַרְתּוּ
בְּרִית לִפְנֵי בִּפְתִּית אֲשֶׁר־נִקְרָא שְׁמִי עָלָיו:

וּתְשָׁבוּ וּתַחַלְלוּ אֶת־שְׁמִי וּתְשָׁבוּ אוֹישׁ אֶת־
עַבְדּוֹ וְאוֹישׁ אֶת־שִׁפְחָתוֹ אֲשֶׁר־שִׁלַּחְתֶּם
חֲפָזִים לְנַפְשָׁם וּתְכַבְּשׁוּ אִתָּם לְהַיּוֹת
לָכֶם לְעַבְדִּים וְלִשְׁפָחוֹת: (ס)

לִכֵּן כֹּה־אָמַר יְהוָה אִתָּם לֹא־שָׁמְעֶתֶם
אֵלַי לִקְרֹא דְרוֹר אוֹישׁ לְאֶחָיו וְאוֹישׁ
לְרַעְהוּ הִנְנִי קֹרֵא לָכֶם דְּרוֹר נָא־
יְהוָה אֶל־הַחֶרֶב אֶל־הַדָּבָר וְאֶל־הָרָעָב
וְנָתַתִּי אֶתְכֶם (כ' לזועה) [ק' לזועה] לְכָל
מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ:

וְנָתַתִּי אֶת־הָאֲנָשִׁים הָעֹבְרִים אֶת־בְּרִיתִי
אֲשֶׁר לֹא־הִקְיִמוּ אֶת־דְּבָרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר
כָּרְתוּ לִפְנֵי הָעֵגֹל אֲשֶׁר כָּרְתוּ לִשְׁנָיִם
וַיַּעֲבְרוּ בֵּין בְּתָרֵיו:

שָׂרֵי יְהוּדָה וְשָׂרֵי יְרוּשָׁלַם הַסֹּרְסִים
וְהַכֹּהֲנִים וְכָל עַם הָאָרֶץ הָעֹבְרִים בֵּין
בְּתָרֵי הָעֵגֹל:

וְנָתַתִּי אוֹתָם בְּיַד אֹיְבֵיהֶם וּבְיַד מְבַקְשֵׁי
נַפְשָׁם וְהָיְתָה נִבְלָתָם לְמֶאֱכָל לְעוֹף
הַשָּׁמַיִם וּלְבִהֵמַת הָאָרֶץ:

וְאֶת־צִדְקִיָּהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה וְאֶת־שָׂרָיו
אֶתֵּן בְּיַד אֹיְבֵיהֶם וּבְיַד מְבַקְשֵׁי נַפְשָׁם
וּבְיַד חֵיל מֶלֶךְ בָּבֶל הָעֹלִים מֵעֲלֵיכֶם:

14 'At the end of seven years ye shall let go every man his brother that is a Hebrew, that hath been sold unto thee, and hath served thee six years, thou shalt let him go free from thee'; but your fathers hearkened not unto Me, neither inclined their ear.

15 And ye were now turned, and had done that which is right in Mine eyes, in proclaiming liberty every man to his neighbour; and ye had made a covenant before Me in the house whereon My name is called;

16 but ye turned and profaned My name, and caused every man his servant, and every man his handmaid, whom ye had let go free at their pleasure, to return; and ye brought them into subjection, to be unto you for servants and for handmaids.

17 Therefore thus saith the LORD: Ye have not hearkened unto Me, to proclaim liberty, every man to his brother, and every man to his neighbour; behold, I proclaim for you a liberty, saith the LORD, unto the sword, unto the pestilence, and unto the famine; and I will make you a horror unto all the kingdoms of the earth.

18 And I will give the men that have transgressed My covenant, that have not performed the words of the covenant which they made before Me, when they cut the calf in twain and passed between the parts thereof;

19 the princes of Judah, and the princes of Jerusalem, the officers, and the priests, and all the people of the land, that passed between the parts of the calf; .

20 I will even give them into the hand of their enemies, and into the hand of them that seek their life; and their dead bodies shall be for food unto the fowls of the heaven, and to the beasts of the earth.

21 And Zedekiah king of Judah and his princes will I give into the hand of their enemies, and into the hand of them that seek their life, and into the hand of the king of Babylon's army, that are gone up from you.

הִנְנִי מְצַוָּה נְאֻם־יְהוָה וְהִשְׁבַּחְתִּים אֶל־
הָעִיר הַזֹּאת וְנִלְחַמְתִּי עָלֶיהָ וּלְכַדּוּתָהּ
וּשְׂרָפָהּ בָּאֵשׁ וְאֶת־עָרֵי יְהוּדָה אֶתֵּן שְׁמָמָה
מֵאִין יָשָׁב: (פ)

22

Behold, I will command, saith the LORD, and cause them to return to this city; and they shall fight against it, and take it, and burn it with fire; and I will make the cities of Judah a desolation, without inhabitant.

כֹּה אָמַר יְהוָה אֱמֹלָא בְרִיתִי יוֹמָם
וּלְיָלִה חֻקֹּת שָׁמָיִם וָאָרֶץ לֹא־שָׁמָתִי:

XXXIII:25

Thus saith the LORD: If My covenant be not with day and night, if I have not appointed the ordinances of heaven and earth;

גַּם־זָרַע יַעֲקֹב וְדָוִד עַבְדִּי אֶמְאָס מִקַּחַת
מִזֶּרְעוֹ מִשְׁלִים אֶל־זָרַע אַבְרָהָם יִשְׁחַק
וַיַּעֲקֹב בִּי־ (כ' אֲשׁוּב) [ק' אָשִׁיב] אֶת־
שְׁבוּתָם וְרַחֲמֵתִים: (פ)

26

then will I also cast away the seed of Jacob, and of David My servant, so that I will not take of his seed to be rulers over the seed of Abraham, Isaac, and Jacob; for I will cause their captivity to return, and will have compassion on them.'

הפטרת תרומה

The Haftarah is I Kings 5:26 – 6:13. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16 on page 147, and the Haftarah is the special Haftarah on page 234. When Shabbat Shekalim is 'Rosh Hodesh, read as before but combine the 6th and 7th aliyot from the parsha, and read the 7th aliya for Shabbat 'Rosh Hodesh on page 229. For Shabbat Zachor the maftir and haftarah are on page 236. On 'Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, the Maftir and Haftarah are on page 229.

וַיְהִי־נָתַן חֶכְמָה לְשֹׁלֹמֹה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־
לּוֹ וַיְהִי שָׁלֹם בֵּין חִירָם וּבֵין שְׁלֹמֹה
וַיַּכְרִתוּ בְרִית שְׁנֵיהֶם:

V:26

And the LORD gave Solomon wisdom, as He promised him; and there was peace between Hiram and Solomon; and they two made a league together.

וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מִסּ מְכָל־יִשְׂרָאֵל
וַיְהִי הַמָּס שְׁלָשִׁים אֶלֶף אִישׁ:

27

And king Solomon raised a levy out of all Israel; and the levy was thirty thousand men.

וַיִּשְׁלַחֵם לְבָנוֹנָה עֲשָׂרַת אֲלָפִים בַּחֹדֶשׁ
חֲלִיפֹת חֹדֶשׁ יִהְיוּ בְּלִבְנוֹן שְׁנָיִם חֳדָשִׁים
בְּבֵיתוֹ וְאַדְנִירָם עַל־הַמָּס: (ס)

28

And he sent them to Lebanon, ten thousand a month by courses: a month they were in Lebanon, and two months at home; and Adoniram was over the levy.

וַיְהִי לְשֹׁלֹמֹה שְׁבַע־עָשָׂר אֶלֶף נֹשֵׂא סָבֵל
וּשְׁמָנִים אֶלֶף חֲצַב בָּהָר:

29

And Solomon had threescore and ten thousand that bore burdens, and fourscore thousand that were hewers in the mountains;

לְבַד מְשָׁרֵי הַנֹּצְצִים לְשֹׁלֹמֹה אֲשֶׁר עַל־
הַמְּלָאכָה שְׁלֹשָׁת אֲלָפִים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת
הָרָדִים בָּעָם הָעֹשִׂים בַּמְּלָאכָה: (ס)

30

besides Solomon's chief officers that were over the work, three thousand and three hundred, who bore rule over the people that wrought in the work.

וַיִּצְוֵה הַמֶּלֶךְ וַיִּסְעוּ אַבְנִים גְּדֹלוֹת אַבְנִים
יְקָרוֹת לִיסֹד הַבַּיִת אַבְנֵי גִזִּית:

31

And the king commanded, and they quarried great stones, costly stones, to lay the foundation of the house with hewn stone.

וַיִּפְסְלוּ בְנֵי שְׁלֹמֹה וּבְנֵי חִירָם
וְהַגְבָּלִים וַיְכִינוּ הָעֵצִים וְהָאֲבָנִים לְבִנּוֹת
הַבַּיִת: (פ)

32

And Solomon's builders and Hiram's builders and the Gebalites did fashion them, and prepared the timber and the stones to build the house.

וַיְהִי בִשְׁמוֹנִים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה
לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ־מִצְרַיִם בִּשְׁנָה
הָרְבִיעִית בְּחֹדֶשׁ ז' הוּא הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי
לְמֶלֶךְ שְׁלֹמֹה עַל־יִשְׂרָאֵל וַיִּבֶן הַבַּיִת
לַיהוָה:

VI:1

And it came to pass in the four hundred and eightieth year after the children of Israel were come out of the land of Egypt, in the fourth year of Solomon's reign over Israel, in the month Ziv, which is the second month, that he began to build the house of the LORD.

וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה
לַיהוָה שְׁשִׁים־אַמָּה אָרְכוֹ וְעֶשְׂרִים רָחְבוֹ
וּשְׁלֹשִׁים אֲמָה קוֹמָתוֹ:

2

And the house which king Solomon built for the LORD, the length thereof was threescore cubits, and the breadth thereof twenty cubits, and the height thereof thirty cubits.

וְהָאוֹלָם עַל־פְּנֵי הַיֵּכָל הַבַּיִת עֶשְׂרִים
אַמָּה אָרְכוֹ עַל־פְּנֵי רֹחַב הַבַּיִת עֶשֶׂר
בְּאַמָּה רֹחְבוֹ עַל־פְּנֵי הַבַּיִת:

3

And the porch before the atemple of the house, twenty cubits was the length thereof, according to the breadth of the house; and ten cubits was the breadth thereof before the house.

וַיַּעַשׂ לַבַּיִת חֲלוֹנֵי שְׁקָפִים אֲטוּמִים:

4

And for the house he made windows broad within, and narrow without.

וַיִּבֶן עַל־קִיר הַבַּיִת (כ' יצוע) [ק' יציע]
סָבִיב אֶת־קִירוֹת הַבַּיִת סָבִיב לְהִיכָל
וּלְדָבָר וַיַּעַשׂ צִלְעוֹת סָבִיב:

5

And against the wall of the house he built a side-structure round about, against the walls of the house round about, both of the temple and of the sanctuary; and he made side-chambers round about;

(כ' היצוע) [ק' היציע] הַתַּחְתּוֹנָה חֲמִשָּׁה
בְּאַמָּה רֹחְבָּהּ וְהַתִּיכְנָה שֵׁשׁ בְּאַמָּה
רֹחְבָּהּ וְהַשְּׁלִישִׁית שֶׁבַע בְּאַמָּה רֹחְבָּהּ כִּי
מִגֵּרָעוֹת נָתַן לַבַּיִת סָבִיב חוּצָה לְבִלְתִּי
אֲחוּז בְּקִירוֹת־הַבַּיִת:

6

the nethermost story of the side-structure was five cubits broad, and the middle was six cubits broad, and the third was seven cubits broad; for on the outside he made rebatements in the wall of the house round about, that the beams should not have hold in the walls of the house.—

וְהַבַּיִת בְּהִבְנָתוֹ אֶבֶן־שְׁלֹמֹה מִסָּע נִבְנָה
וּמִקְבּוֹת וְהַגִּרְזֵן כָּל־כְּלִי בַרְזֶל לֹא־נִשְׁמַע
בַּבַּיִת בְּהִבְנָתוֹ:

7

For the house, when it was in building, was built of stone made ready at the quarry; and there was neither hammer nor axe nor any tool of iron heard in the house, while it was in building.—

פֶּתַח הַצִּלְע הַתִּיכְנָה אֶל־כַּתֵּף הַבַּיִת
הַיְּמָנִית וּבָלוּלִים יָעָלוּ עַל־הַתִּיכְנָה וּמִן־
הַתִּיכְנָה אֶל־הַשְּׁלִשִׁים:

8

The door for the clowest row of chambers was in the right side of the house and they went up by winding stairs into the middle row, and out of the middle into the third.

וַיִּבֶן אֶת־הַבַּיִת וַיְכַלֵּהוּ וַיִּסָּפֶן אֶת־הַבַּיִת
גִּבִּים וּשְׁדָרֹת בְּאַרְזִים:

9

So he built the house, and finished it; and he covered in the house with planks of cedar over beams.

וַיִּבֶן אֶת- (כ' היצוע) [ק' היציע] על-כָּל-
הַבַּיִת חֲמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמָתוֹ וַיַּאֲחִז אֶת-הַבַּיִת
בַּעֲצֵי אֲרָזִים: (פ)

וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֶל-שְׁלֹמֹה לֵאמֹר:

הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר-אַתָּה בֹנֶה אִם-תֵּלֵךְ
בְּחֻקְתִּי וְאֶת-מִשְׁפָּטִי תַעֲשֶׂה וְשִׁמְרָתָה אֶת-
כָּל-מִצְוֹתֵי לִלְכַת בָּהֶם וְהִקְמַתִי אֶת-
דְּבָרִי אֲתָךְ אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל-דָּוִד אָבִיךָ:

וְשָׁכַנְתִּי בְתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶעְזֹב אֶת-
עַמִּי יִשְׂרָאֵל: (פ)

10 And he built the stories of the side-structure against all the house, each five cubits high; and they rested on the house with timber of cedar.

11 And the word of the LORD came to Solomon, saying:

'As for this house which thou art building, if thou wilt walk in My statutes, and execute Mine ordinances, and keep all My commandments to walk in them; then will I establish My word with thee, which I spoke unto David thy father;

13 in that I will dwell therein among the children of Israel, and will not forsake My people Israel.'

הפטרת תצוה

The Haftarah is Ezekiel 43:10 – 43:27. For Shabbat Zachor the maftir and haftarah are on page 236.

אַתָּה בֶן-אָדָם הִגַּד אֶת-בַּיִת-יִשְׂרָאֵל אֶת-
הַבַּיִת וַיַּכְלֵמוּ מַעֲוֹנוֹתֵיהֶם וּמִדְדוּ אֶת-
תִּקְוֵיתָ:

XLIII:10

Thou, son of man, show the house to the house of Israel, that they may be ashamed of their iniquities; and let them measure accurately.

וְאִם-נִכְלְמוּ מִכָּל אֲשֶׁר-עָשׂוּ צוֹרַת הַבַּיִת
וּתְכוּנָתוֹ וּמוֹצָאָיו וּמִזְבָּחָיו וְכָל-צוּרָתוֹ
וְאֶת כָּל-חֻקָּתָיו וְכָל-צוּרָתוֹ וְכָל-תּוֹרָתוֹ
הַזֶּה אוֹתָם וְכָתַב לְעֵינֵיהֶם וַיִּשְׁמְרוּ אֶת-
כָּל-צוּרָתוֹ וְאֶת כָּל-חֻקָּתָיו וַעֲשׂוּ אוֹתָם:

11

And if they be ashamed of all that they have done, make known unto them the form of the house, and the fashion thereof, and the goings out thereof, and the comings in thereof, and all the forms thereof, and all the ordinances thereof, and all the forms thereof, and all the laws thereof, and write it in their sight; that they may keep the whole form thereof, and all the ordinances thereof, and do them.

זֹאת תוֹרַת הַבַּיִת על-רֹאשׁ הָהָר כָּל-
גִּבְלָיו סָבִיב | סָבִיב קֹדֶשׁ קְדָשִׁים הִנֵּה-
זֹאת תוֹרַת הַבַּיִת:

12

This is the law of the house: upon the top of the mountain the whole limit thereof round about shall be most holy. Behold, this is the law of the house.

וְאֵלֶּה מִדּוֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּאַמּוֹת אַמָּה אַמָּה
וּטַפַּח וְחִיק הָאֵמָה וְאַמָּה-רֹחַב וּגְבוּלָהּ
אֶל-שִׁפְתָּהּ סָבִיב זֶרֶת הָאֶחָד וְזֶה גֹב
הַמִּזְבֵּחַ:

13

And these are the measures of the altar by cubits—the cubit is a cubit and a handbreadth: the bottom shall be a cubit, and the breadth a cubit, and the border thereof by the edge thereof round about a span; and this shall be the base of the altar.

וּמִחִיק הָאָרֶץ עד-הָעֲזָרָה הַתַּחְתּוֹנָה
שְׁתֵּים אַמּוֹת וְרֹחַב אַמָּה אֶחָת וּמִהָעֲזָרָה
הַקְטָנָה עד-הָעֲזָרָה הַגְּדוֹלָה אַרְבַּע אַמּוֹת
וְרֹחַב הָאֵמָה:

14

And from the bottom upon the ground to the lower settle shall be two cubits, and the breadth one cubit; and from the lesser settle to the greater settle shall be four cubits, and the breadth a cubit.

וההרָאֵל אַרְבַּע אַמּוֹת (כ' ומהאראיל) ק' ומהאריאל] ולמַעַלָּה הַקִּרְנוֹת אַרְבַּע:

15 And the hearth shall be four cubits; and from the hearth and upward there shall be four horns.

(כ' והאראיל) ק' והאריאל] שְׁתֵּים עָשָׂרָה אַרְדָּב בַּשְּׁתֵּים עָשָׂרָה רָחֵב רַבּוּעַ אֵל אַרְבַּעַת רַבְעָיו:

16 And the hearth shall be twelve cubits long by twelve broad, square in the four sides thereof.

והַעֲזָרָה אַרְבַּע עָשָׂרָה אַרְדָּב בַּאֲרַבַּע עָשָׂרָה רָחֵב אֵל אַרְבַּעַת רַבְעָיָהּ וְהַגְּבוּל סָבִיב אוֹתָהּ חֲצִי הָאֲמָה וְתַחֲקִי-לָהּ אֲמָה סָבִיב וּמַעַלְתָּהּ פְּנֹת קָדִים:

17 And the settle shall be fourteen cubits long by fourteen broad in the four sides thereof; and the border about it shall be half a cubit; and the bottom thereof shall be a cubit about; and the steps thereof shall look toward the east.

וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן-אָדָם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אֱלֹהֵי חֲקוֹת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַעֲשׂוֹתוֹ לְהַעֲלוֹת עָלָיו עֹלָה וְלִזְרֹק עָלָיו דָּם:

18 And He said unto me: 'Son of man, thus saith the Lord GOD: These are the ordinances of the altar in the day when they shall make it, to offer burnt-offerings thereon, and to dash blood against it.

וְנָתַתָּה אֶל-הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֲשֶׁר הֵם מִזֶּרַע צָדוֹק הַקִּרְבִּים אֵלַי נָאֻם אֲדֹנָי יְהוִה לְשִׁרְתָּנִי פָּר בֶּן-בָּקָר לְחַטָּאת:

19 Thou shalt give to the priests the Levites that are of the seed of Zadok, who are near unto Me, to minister unto Me, saith the Lord GOD, a young bullock for a sin-offering.

וְלָקַחְתָּ מִדָּמּוֹ וְנָתַתָּה עַל-אַרְבַּע קַרְנֹתָיו וְאֶל-אַרְבַּע פְּנֹת הָעֲזָרָה וְאֶל-הַגְּבוּל סָבִיב וְחִטָּאת אוֹתוֹ וּכְפַרְתָּהוּ:

20 And thou shalt take of the blood thereof, and put it on the four horns of it, and on the four corners of the settle, and upon the border round about; thus shalt thou purify it and make atonement for it.

וְלָקַחְתָּ אֶת הַפָּר הַחַטָּאת וּשְׂרָפוֹ בַּמִּבְרָא הַבַּיִת מִחוּץ לַמִּקְדָּשׁ:

21 Thou shalt also take the bullock of the sin-offering, and it shall be burnt in the appointed place of the house, without the sanctuary.

וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי תִקְרִיב שְׁעִיר-עִזִּים תָּמִים לְחַטָּאת וְחִטָּאוּ אֶת-הַמִּזְבֵּחַ כַּאֲשֶׁר חִטָּאוּ בַּפָּר:

22 And on the second day thou shalt offer a he-goat without blemish for a sin-offering; and they shall purify the altar, as they did purify it with the bullock.

בְּכָל-יְמֵי מִחַטָּאת תִּקְרִיב פָּר בֶּן-בָּקָר תָּמִים וְאַיִל מִן-הַצֹּאן תָּמִים:

23 When thou hast made an end of purifying it, thou shalt offer a young bullock without blemish, and a ram out of the flock without blemish.

וְהִקְרַבְתָּם לִפְנֵי יְהוִה וְהַשְׁלִיכוּ הַכֹּהֲנִים עֲלֵיהֶם מֶלַח וְהָעֵלוּ אוֹתָם עֹלָה לַיהוָה:

24 And thou shalt present them before the LORD, and the priests shall cast salt upon them, and they shall offer them up for a burnt-offering unto the LORD.

שִׁבְעַת יָמִים תַּעֲשֶׂה שְׁעִיר-חַטָּאת לַיּוֹם וּפָר בֶּן-בָּקָר וְאַיִל מִן-הַצֹּאן תָּמִימִם יַעֲשׂוּ:

25 Seven days shalt thou prepare every day a goat for a sin-offering; they shall also prepare a young bullock, and a ram out of the flock, without blemish.

שִׁבְעַת יָמִים יְכַפְּרוּ אֶת-הַמִּזְבֵּחַ וְטָהְרוּ אוֹתוֹ וּמִלְאוּ יָדָיו:

26 Seven days shall they make atonement for the altar and cleanse it; so shall they consecrate it.

וַיְכַלּוּ אֶת־הַיָּמִים (ס) וְהָיָה בַּיּוֹם
הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יַעֲשׂוּ הַכֹּהֲנִים עַל־
הַמִּזְבֵּחַ אֶת־עֹלֹתֵיכֶם וְאֶת־שְׁלָמֵיכֶם
וְרָצָאתִי אֹתְכֶם נֶאֱמַר אֲדֹנָי יְהוֹה: (ס)

27

And when they have accomplished the days, it shall be that upon the eighth day, and forward, the priests shall make your burnt-offerings upon the altar, and your peace-offerings; and I will accept you, saith the Lord God.'

הפטרת כי תשא

The Haftarah is I Kings 18:1 – 18:39. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 240.

וַיְהִי יָמִים רַבִּים וַדְּבַר־יְהוָה הָיָה אֶל־
אֱלִיָּהוּ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית לֵאמֹר לֵךְ הֲרָאָה
אֶל־אֲחָאָב וְאִתְּנָה מָטָר עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה:

XVIII:1

And it came to pass after many days, that the word of the LORD came to Elijah, in the third year, saying: 'Go, show thyself unto Ahab, and I will send rain upon the land.'

וַיֵּלֶךְ אֱלִיָּהוּ לְהִרְאוֹת אֶל־אֲחָאָב וְהָרֶעַב
חָזָק בְּשָׁמְרוֹן:

2

And Elijah went to show himself unto Ahab. And the famine was sore in Samaria.

וַיִּקְרָא אֲחָאָב אֶל־עֲבַדָּיהוּ אֲשֶׁר עַל־
הַבַּיִת וְעֲבַדָּיהוּ הָיָה יִרְאָה אֶת־יְהוָה מְאֹד:

3

And Ahab called Obadiah, who was over the household.—Now Obadiah feared the LORD greatly;

וַיְהִי בַּחֲכָרִית אֵיזָבֵל אֶת נְבִיאֵי יְהוָה
וַיִּקַּח עֲבַדָּיהוּ מֵאָה נְבִיאִים וַיַּחֲבִיאֵם
חֲמִשִּׁים אִישׁ בַּמְעָרָה וּכְלָפָלֶם לֶחֶם
וּמַיִם:

4

for it was so, when Jezebel cut off the prophets of the LORD, that Obadiah took a hundred prophets, and hid them fifty in a cave, and fed them with bread and water.—

וַיֹּאמֶר אֲחָאָב אֶל־עֲבַדָּיהוּ לֵךְ בְּאֶרֶץ
אֶל־כָּל־מַעְיְנֵי הַמַּיִם וְאֵל כָּל־הַנְּחָלִים
אוּלְיוּ נִמְצָא חֲצִיר וְנַחְיָה סוּס וּפָרָד וְלֹא
נִכְרִית מִהַבְהֶמָה:

5

And Ahab said unto Obadiah: 'Go through the land, unto all the springs of water, and unto all the brooks; peradventure we may find grass and save the horses and mules alive, that we lose not all the beasts.'

וַיַּחֲלֲקוּ לָהֶם אֶת־הָאֶרֶץ לַעֲבָד־בָּהָּ
אֲחָאָב הָלַךְ בְּדֶרֶךְ אֶחָד לִבְדּוֹ וְעֲבַדָּיהוּ
הָלַךְ בְּדֶרֶךְ אֶחָד לִבְדּוֹ:

6

So they divided the land between them to pass throughout it: Ahab went one way by himself, and Obadiah went another way by himself.

וַיְהִי עֲבַדָּיהוּ בְּדֶרֶךְ וַהֲגָה אֱלִיָּהוּ
לִקְרָאתוֹ וַיִּכְרָהוּ וַיִּפֹּל עַל־פָּנָיו וַיֹּאמֶר
הֲאִתָּה זֶה אֲדֹנָי אֱלִיָּהוּ:

7

And as Obadiah was in the way, behold, Elijah met him; and he knew him, and fell on his face, and said: 'Is it thou, my lord Elijah?'

וַיֹּאמֶר לוֹ אֲנִי לֵךְ אֹמֵר לְאֲדֹנֶיךָ הִנֵּה
אֱלִיָּהוּ:

8

And he answered him: 'It is I; go, tell thy lord: Behold, Elijah is here.'

וַיֹּאמֶר מֶה חָטָאתִי כִּי־אָתָּה נָתַן אֶת־
עֲבָדֶךָ בְּיַד־אֲחָאָב לְהַמִּיתָנִי:

9

And he said: 'Wherein have I sinned, that thou wouldest deliver thy servant into the hand of Ahab, to slay me?'

חַי וְיִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ אִם־יִשְׁגֹּוי וּמִמְלָכָה
אֲשֶׁר לֹא־שָׁלַח אֶדְנִי שָׁם לְבַקֵּשְׁךָ וְאָמְרוּ
אֵין וְהִשְׁבִּיעַ אֶת־הַמִּמְלָכָה וְאֶת־הַגֹּוי כִּי
לֹא יִמָּצָאָהּ:

וְעַתָּה אַתָּה אָמַר לְךָ אָמַר לְאֶדְנֶיךָ הִנֵּה
אֵלֶיָּהוּ:

וְהָיָה אֲנִי אֵלֶיךָ מֵאֵתָּה וְרוּחַ יְהוָה יִשְׁאָף־
עַל אֲשֶׁר לֹא־אֲדַע וּבֹאֲתִי לְהַגִּיד לְאַחָאָב
וְלֹא יִמָּצָאָהּ וְהִרְגָנִי וְעַבְדְּךָ יָרָא אֶת־יְהוָה
מִנְעָרִי:

הֲלֹא־הִגַּד לְאֶדְנִי אֶת אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי בְּהַרְגִי
אֵיזָבֵל אֶת נְבִיאֵי יְהוָה וְאַחָאָב מִנְבִיאֵי
יְהוָה מֵאֵה אִישׁ חֲמִשִּׁים חֲמִשִּׁים אִישׁ
בִּמְעָרָה וְאָכְלָם לֶחֶם וּמִים:

וְעַתָּה אַתָּה אָמַר לְךָ אָמַר לְאֶדְנֶיךָ הִנֵּה
אֵלֶיָּהוּ וְהִרְגָנִי: (ס)

וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵינוּ חַי יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר
עֲמַדְתִּי לְפָנָיו כִּי הַיּוֹם אֶרְאֶה אֵלָיו:

וַיֵּלֶךְ עַבְדְּיָהוּ לְקִרְאֹת אַחָאָב וַיִּגְד־לוֹ
וַיֵּלֶךְ אַחָאָב לְקִרְאֹת אֵלֶיָּהוּ:

וַיְהִי כִּרְאוֹת אַחָאָב אֶת־אֱלֹהֵינוּ וַיֹּאמֶר
אַחָאָב אֵלָיו הֲאֵתָה זֶה עֹבֵר יִשְׂרָאֵל:

וַיֹּאמֶר לֹא עֲכָרְתִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל כִּי אִם־
אַתָּה וּבֵית אָבִיךָ בַּעֲזֹבְכֶם אֶת־מִצְוֹת יְהוָה
וּתְלַךְ אַחֲרֵי הַבָּעַלִּים:

וְעַתָּה שְׁלַח קִבֵּץ אֵלַי אֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל
אֶל־הָר הַכַּרְמֶל וְאֶת־נְבִיאֵי הַבַּעַל אַרְבַּע
מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים וּנְבִיאֵי הָאֲשֵׁרָה אַרְבַּע
מֵאוֹת אֲכַלִּי שְׁלַחַן אֵיזָבֵל:

וַיִּשְׁלַח אַחָאָב בְּכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְבֹּץ
אֶת־הַנְּבִיאִים אֶל־הָר הַכַּרְמֶל:

10 As the LORD thy God liveth, there is no nation or kingdom, whither my lord hath not sent to seek thee; and when they said: He is not here, he took an oath of the kingdom and nation, that they found thee not.

11 And now thou sayest: Go, tell thy lord: Behold, Elijah is here.

12 And it will come to pass, as soon as I am gone from thee, that the spirit of the LORD will carry thee whither I know not; and so when I come and tell Ahab, and he cannot find thee, he will slay me; but I thy servant fear the LORD from my youth.

13 Was it not told my lord what I did when Jezebel slew the prophets of the LORD, how I hid a hundred men of the LORD'S prophets by fifty in a cave, and fed them with bread and water?

14 And now thou sayest: Go, tell thy lord: Behold, Elijah is here; and he will slay me.'

15 And Elijah said: 'As the LORD of hosts liveth, before whom I stand, I will surely show myself unto him to-day.'

16 So Obadiah went to meet Ahab, and told him; and Ahab went to meet Elijah.

17 And it came to pass, when Ahab saw Elijah, that Ahab said unto him: 'Is it thou, thou troubler of Israel?'

18 And he answered: 'I have not troubled Israel; but thou, and thy father's house, in that ye have forsaken the commandments of the LORD, and thou hast followed the Baalim.

19 Now therefore send, and gather to me all Israel unto mount Carmel, and the prophets of Baal four hundred and fifty, and the prophets of the Asherah four hundred, that eat at Jezebel's table.'

20 And Ahab sent unto all the children of Israel, and gathered the prophets together unto mount Carmel.

וַיֵּגֶשׁ אֵלָיוּהוּ אֶל-כָּל-הָעָם וַיֹּאמֶר עַד-
מָתִי אַתֶּם פֹּסְחִים עַל-שְׁתֵּי הַסַּעֲפִים אִם-
יִהְיֶה הָאֱלֹהִים לָכֵן אַחֲרָיו וְאִם-הַבַּעַל
לָכֵן אַחֲרָיו וְלֹא-עָנָו הָעָם אֹתוֹ דָּבָר:

וַיֹּאמֶר אֵלָיוּהוּ אֶל-הָעָם אֲנִי נֹתַרְתִּי נָבִיא
לַיהוָה לְבַדִּי וְנִבְיֵי אַרְבַּע-מֵאוֹת
וְחֲמִשִּׁים אִישׁ:

וַיִּתְּנוּ-לָנוּ שְׁנַיִם פָּרִים וַיִּבְחָרוּ לָהֶם הַפָּר
הָאֶחָד וַיִּנְתְּחוּהוּ וַיִּשְׂמוּ עַל-הַעֲצִים וְאֵשׁ
לֹא יִשְׂמוּ וְאֲנִי אֶעֱשֶׂהוּ אֶת-הַפָּר הָאֶחָד
וְנִתְתִּי עַל-הַעֲצִים וְאֵשׁ לֹא אֶשִׂים:

וּקְרֹאתֶם בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֲנִי אֶקְרָא
בְּשֵׁם-יְהוָה וְהָיָה הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר-יַעֲנֶה
בְּאֵשׁ הוּא הָאֱלֹהִים וַיַּעַן כָּל-הָעָם וַיֹּאמְרוּ
טוֹב הַדָּבָר:

וַיֹּאמֶר אֵלָיוּהוּ לְנִבְיֵי הַבַּעַל בַּחֲרוּ לָכֶם
הַפָּר הָאֶחָד וַעֲשׂוּ רֹאשׁוֹנָה כִּי אַתֶּם הַרְבֵּי
וּקְרֹאוּ בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֵשׁ לֹא תִשְׂמוּ:

וַיִּקְחוּ אֶת-הַפָּר אֲשֶׁר-נָתַן לָהֶם וַיַּעֲשׂוּ
וַיִּקְרְאוּ בְּשֵׁם-הַבַּעַל מִבֹּקֶר וְעַד-
הַצֹּהָרִים לֵאמֹר הַבַּעַל עֲנֵנוּ וְאִין קוֹל
וְאִין עֲנָה וַיַּפְסְחוּ עַל-הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה:

וַיְהִי בַצֹּהָרִים וַיִּהְיֶה בָהֶם אֵלָיוּהוּ וַיֹּאמֶר
קְרָאוּ בְּקוֹל-גָּדוֹל כִּי-אֱלֹהִים הוּא כִּי
שֵׁיחַ וְכִי-שָׁיג לוֹ וְכִי-דָרַךְ לוֹ אוֹלִי יִשָּׁן
הוּא וַיִּקְצַץ:

וַיִּקְרְאוּ בְּקוֹל גָּדוֹל וַיִּתְּגַדְּדוּ כַּמִּשְׁפָּטִים
בַּחֲרִבּוֹת וּבְרִמְחִים עַד-שִׁפְף־דָּם
עֲלֵיהֶם:

וַיְהִי כַעֲבַר הַצֹּהָרִים וַיִּתְּנִבְּאוּ עַד לַעֲלוֹת
הַמִּנְחָה וְאִין-קוֹל וְאִין-עֲנָה וְאִין קָשָׁב:

And Elijah came near unto all the people, and said:
'How long halt ye between two opinions? if the LORD
be God, follow Him; but if Baal, follow him.' And
the people answered him not a word.

Then said Elijah unto the people: 'I, even I only, am
left a prophet of the LORD; but Baal's prophets are
four hundred and fifty men.

Let them therefore give us two bullocks; and let them
choose one bullock for themselves, and cut it in
pieces, and lay it on the wood, and put no fire under;
and I will dress the other bullock, and lay it on the
wood, and put no fire under.

And call ye on the name of your god, and I will call
on the name of the LORD; and the God that
answereth by fire, let him be God.' And all the people
answered and said: 'It is well spoken.'

And Elijah said unto the prophets of Baal: 'Choose
you one bullock for yourselves, and dress it first; for ye
are many; and call on the name of your god, but put
no fire under.'

And they took the bullock which was given them,
and they dressed it, and called on the name of Baal
from morning even until noon, saying: 'O Baal,
answer us.' But there was no voice, nor any that
answered. And they danced in halting wise about the
altar which was made.

And it came to pass at noon, that Elijah mocked
them, and said: 'Cry aloud; for he is a god; either he is
musing, or he is gone aside, or he is in a journey, or
peradventure he sleepeth, and must be awaked.'

And they cried aloud, and cut themselves after their
manner with swords and lances, till the blood gushed
out upon them.

And it was so, when midday was past, that they
prophesied until the time of the offering of the
evening offering; but their was neither voice, nor any
to answer, nor any that regarded.

וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם לְכָל-הָעָם גִּשּׁוּ אֵלַי וַיִּגְשׁוּ
כָל-הָעָם אֵלָיו וַיִּרְפָּא אֶת-מִזְבַּח יְהוָה
הַהָרוּס׃

30 And Elijah said unto all the people: 'Come near unto me'; and all the people came near unto him. And he repaired the altar of the LORD that was thrown down.

וַיִּקַּח אֵלֵיהֶם שְׁתֵּים עָשָׂר אֲבָנִים כְּמִסְפָּר
שִׁבְטֵי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיָה דְּבַר-יְהוָה
אֵלָיו לֵאמֹר יִשְׂרָאֵל יְהִי שְׁמִי׃

31 And Elijah took twelve stones, according to the number of the tribes of the sons of Jacob, unto whom the word of the LORD came, saying: 'Israel shall be thy name.'

וַיִּבְנֶה אֶת-הָאֲבָנִים מִזְבֵּחַ בִּשְׁם יְהוָה
וַיַּעַשׂ תְּעֹלָה כְּבִית סָאתַיִם זָרַע סָבִיב
לְמִזְבֵּחַ׃

32 And with the stones he built an altar in the name of the LORD; and he made a trench about the altar, as great as would contain two measures of seed.

וַיַּעֲרֹךְ אֶת-הָעֵצִים וַיִּנְתַּח אֶת-הַפָּר וַיִּשֶׂם
עַל-הָעֵצִים׃

33 And he put the wood in order, and cut the bullock in pieces, and laid it on the wood.

וַיֹּאמֶר מָלְאוּ אַרְבַּעָה כַּדִּים מַיִם וַיִּצְקוּ
עַל-הַתְּעֹלָה וְעַל-הָעֵצִים וַיֹּאמֶר שְׁנֹו וַיִּשְׁנֹו
וַיֹּאמֶר שְׁלֹשׁוּ וַיִּשְׁלֹשׁוּ׃

34 And he said: 'Fill four jars with water, and pour it on the burnt-offering, and on the wood.' And he said: 'Do it the second time'; and they did it the second time. And he said: 'Do it the third time'; and they did it the third time.

וַיִּלְכּוּ הַמַּיִם סָבִיב לְמִזְבֵּחַ וְגַם אֶת-
הַתְּעֹלָה מָלְאוּ-מַיִם׃

35 And the water ran round about the altar; and he filled the trench also with water.

וַיְהִי בְעֵלֹת הַמִּנְחָה וַיֵּגֶשׁ אֵלֵיהֶם
הַנָּבִיא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וְיִצְחָק
וְיִשְׂרָאֵל הַיּוֹם יוֹדַע כִּי-אַתָּה אֱלֹהִים
בְּיִשְׂרָאֵל וְאֲנִי עַבְדְּךָ (כ' וּבְדַבְרֶיךָ) [ק']
וּבְדַבְרֶיךָ עָשִׂיתִי אֵת כָּל-הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה׃

36 And it came to pass at the time of the offering of the evening offering, that Elijah the prophet came near, and said: 'O LORD, the God of Abraham, of Isaac, and of Israel, let it be known this day that 'Thou art God in Israel, and that I am Thy servant, and that I have done all these things at Thy word.

עֲנֵנִי יְהוָה עֲנֵנִי וַיִּדְעוּ הָעָם הַזֶּה כִּי-
אַתָּה יְהוָה הָאֱלֹהִים וְאַתָּה תִּסְבֹּת אֶת-
לִבָּם אַחֲרָנִית׃

37 Hear me, O LORD, hear me, that this people may know that Thou, LORD, art God, for Thou didst turn their heart backward.'

וַתִּפֹּל אֵשׁ-יְהוָה וַתֹּאכַל אֶת-הַתְּעֹלָה וְאֶת-
הָעֵצִים וְאֶת-הָאֲבָנִים וְאֶת-הָעֹפֶר וְאֶת-
הַמַּיִם אֲשֶׁר-בַּתְּעֹלָה לַחֲקָה׃

38 Then the fire of the LORD fell, and consumed the burnt-offering, and the wood, and the stones, and the dust, and licked up the water that was in the trench.

וַיִּרְא כָל-הָעָם וַיִּפְּלוּ עַל-פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ
יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים׃

39 And when all the people saw it, they fell on their faces; and they said: 'The LORD, He is God; the LORD, He is God.'

הפטרת ויקהל

The Haftarah is I Kings 7:40 – 7:50. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16 on page 147, and the Haftarah is the special Haftarah on page 234. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 240. On Shabbat HaHodesh, Maftir is Exodus 12:1 – 20 on page 45, and the Haftarah is on page 244.

וַיַּעַשׂ חִירָם אֶת־הַכִּיֹּרוֹת וְאֶת־הַיָּעִים
וְאֶת־הַמְזֻרְקוֹת וַיַּכֵּל חִירָם לַעֲשׂוֹת אֶת־
כָּל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה
בֵּית יְהוָה:

VII:40 And Hiram made the pots, and the shovels, and the basins. So Hiram made an end of doing all the work that he wrought for king Solomon in the house of the LORD:

עַמֻּדִים שְׁנַיִם וּגְלִילֹת הַכַּתְרֹת אֲשֶׁר־עַל־
רֹאשׁ הָעַמֻּדִים שְׁתֵּי וְהַשְּׂבָכוֹת שְׁתֵּי
לְכַסּוֹת אֶת־שְׁתֵּי גִלְיוֹת הַכַּתְרֹת אֲשֶׁר־עַל־
רֹאשׁ הָעַמֻּדִים:

41 the two pillars, and the two bowls of the capitals that were on the top of the pillars; and the two networks to cover the two bowls of the capitals that were on the top of the pillars;

וְאֶת־הָרַמְנִים אַרְבַּע מֵאוֹת לְשְׁתֵּי
הַשְּׂבָכוֹת שְׁנֵי־טוּרִים רַמְנִים לְשַׁבְּכָה
הָאֶחָת לְכַסּוֹת אֶת־שְׁתֵּי גִלְיוֹת הַכַּתְרֹת
אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָעַמֻּדִים:

42 and the four hundred pomegranates for the two networks, two rows of pomegranates for each network, to cover the two bowls of the capitals that were upon the top of the pillars;

וְאֶת־הַמִּכְנוֹת עָשָׂר וְאֶת־הַכִּיֹּרוֹת עָשָׂה
עַל־הַמִּכְנוֹת:

43 and the ten bases, and the ten lavers on the bases;

וְאֶת־הַיָּם הָאֶחָד וְאֶת־הַבָּקָר שְׁנַיִם עָשָׂר
תַּחַת הַיָּם:

44 and the one sea, and the twelve oxen under the sea;

וְאֶת־הַסִּירֹת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמְזֻרְקוֹת
וְאֶת־כָּל־הַכֵּלִים (כִּי הָאֵלֶּה) וְאֶת־הָאֵלֶּה
אֲשֶׁר עָשָׂה חִירָם לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה
נְחֹשֶׁת מְמָרָט:

45 and the pots, and the shovels, and the basins; even all these vessels, which Hiram made for king Solomon, in the house of the LORD, were of burnished brass.

בְּכַפֵּר הִירְדָן יָצָקם הַמֶּלֶךְ בְּמַעְבָּה
הָאֲדָמָה בֵּין סָכוֹת וּבֵין צָרְתָן:

46 In the plain of the Jordan did the king cast them, in the clay ground between Succoth and Zarethan.

וַיֵּנַח שְׁלֹמֹה אֶת־כָּל־הַכֵּלִים מְרֹב מְאֹד
מְאֹד לֹא נִחְקַר מִשְׁקַל הַנְּחֹשֶׁת:

47 And Solomon left all the vessels unweighed, because they were exceeding many; the weight of the brass could not be found out.

וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה אֶת־כָּל־הַכֵּלִים אֲשֶׁר בֵּית
יְהוָה אֶת־מִזְבֵּחַ הַזָּהָב וְאֶת־הַשֻּׁלְחָן אֲשֶׁר
עָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים זָהָב:

48 And Solomon made all the vessels that were in the house of the LORD: the golden altar, and the table whereupon the showbread was, of gold;

וְאֶת־הַמִּנְרוֹת חֲמֵשׁ מִיְּמִין וְחֲמֵשׁ מִשְּׂמָאל
לִפְנֵי הַדִּבְרִיר זָהָב סָגוּר וְהַפָּרַח וְהַנֶּחֱרֵת
וְהַמִּלְקָחִים זָהָב:

49

and the candlesticks, five on the right side, and five on the left, before the Sanctuary, of pure gold; and the flowers, and the lamps, and the tongs, of gold;

וְהַסְּפֹת וְהַמְזֻמָּרוֹת וְהַמְזֻרְקוֹת וְהַכַּפֹּת
וְהַמַּחֲתוֹת זָהָב סָגוּר וְהַפְּתוֹת לְדִלְתוֹת
הַבַּיִת הַפְּנִימִי לְקֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים לְדִלְתֵי
הַבַּיִת לַהֲיָקָל זָהָב: (פ)

50

and the cups, and the snuffers, and the basins, and the pans, and the fire-pans, of pure gold; and the hinges, both for the doors of the inner house, the most holy place, and for the doors of the house, that is, of the temple, of gold.

הפטרת פקודי

The Haftarah is I Kings 7:51 – 8:21. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16 on page 147, and the Haftarah is the special Haftarah on page 234. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 240. On Shabbat HaHodesh, Maftir is Exodus 12:1 – 20 on page 45, and the Haftarah is on page 244.

וַתִּשְׁלֹם כָּל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה הַמֶּלֶךְ
שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה וַיָּבֵא שְׁלֹמֹה אֶת־קִדְשֵׁי
דָּוִד אָבִיו אֶת־הַכֶּסֶף וְאֶת־הַזָּהָב וְאֶת־
הַכֵּלִים נָתַן בְּאֲצֻרוֹת בֵּית יְהוָה: (פ)

VII:51

Thus all the work that king Solomon wrought in the house of the LORD was finished. And Solomon brought in the things which David his father had dedicated, the silver, and the gold, and the vessels, and put them in the treasuries of the house of the LORD.

אָז יָקָהָל שְׁלֹמֹה אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל
אֶת־כָּל־רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת נְשִׂאֵי הָאָבוֹת
לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה יְרוּשָׁלַם
לְהַעֲלוֹת אֶת־אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה מֵעִיר
דָּוִד הִיא צִיּוֹן:

VIII:1

Then Solomon assembled the elders of Israel, and all the heads of the tribes, the princes of the fathers' houses of the children of Israel, unto king Solomon in Jerusalem, to bring up the ark of the covenant of the LORD out of the city of David, which is Zion.

וַיִּקְהָלוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כָּל־אִישׁ
יִשְׂרָאֵל בִּירוּחַ הָאֲתָנִים בַּחֹג הוּא הַחֹדֶשׁ
הַשְּׁבִיעִי:

2

And all the men of Israel assembled themselves unto king Solomon at the feast, in the month Ethanim, which is the seventh month.

וַיָּבֹאוּ כָּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשָּׂאוּ הַכֹּהֲנִים
אֶת־הָאֲרוֹן:

3

And all the elders of Israel came, and the priests took up the ark.

וַיַּעֲלוּ אֶת־אֲרוֹן יְהוָה וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד
וְאֶת־כָּל־כֵּלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר בָּאֹהֶל וַיַּעֲלוּ
אֹתָם הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם:

4

And they brought up the ark of the LORD, and the tent of meeting, and all the holy vessels that were in the Tent; even these did the priests and the Levites bring up.

וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְכָל־עַדַּת יִשְׂרָאֵל
הַנוֹעֲדִים עָלָיו אֹתוֹ לִפְנֵי הָאֲרוֹן מִזִּבְחִים
צֹאן וּבָקָר אֲשֶׁר לֹא־יִסְפְּרוּ וְלֹא יִמְנוּ
מִרְבּ:

5

And king Solomon and all the congregation of Israel, that were assembled unto him, were with him before the ark, sacrificing sheep and oxen, that could not be told nor numbered for multitude.

וַיָּבִיאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה
אֶל־מְקוֹמוֹ אֶל־דִּבְרֵי הַבַּיִת אֶל־קֹדֶשׁ
הַקֹּדָשִׁים אֶל־תַּחַת כַּנְּפֵי הַכְּרוּבִים:

6 And the priests brought in the ark of the covenant of the LORD unto its place, into the Sanctuary of the house, to the most holy place, even under the wings of the cherubim.

כִּי הַכְּרוּבִים פָּרְשִׁים כַּנְּפִים אֶל־מְקוֹם
הָאֲרוֹן וַיִּסְכּוּ הַכְּרוּבִים עַל־הָאֲרוֹן וְעַל־
בִּדְיוֹ מִלְמַעְלָה:

7 For the cherubim spread forth their wings over the place of the ark, and the cherubim covered the ark and the staves thereof above.

וַיֵּאָכֹז הַבִּדָּיִם וַיֵּרְאוּ רֵאשֵׁי הַבִּדָּיִם מִן־
הַקֹּדֶשׁ עַל־פְּנֵי הַדִּבְרִי וְלֹא יָרְאוּ תְּחוּצָה
וַיִּהְיוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

8 And the staves were so long that the ends of the staves were seen from the holy place, even before the Sanctuary; but they could not be seen without; and there they are unto this day.

אֵין בָּאֲרוֹן רֶק שְׁנֵי לַחֲתוֹת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר
הִנִּחַ שָׁם מֹשֶׁה בְּחֶרֶב אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה
עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

9 There was nothing in the ark save the two tables of stone which Moses put there at Horeb, when the LORD made a covenant with the children of Israel when they came out of the land of Egypt.

וַיְהִי בְּצֵאת הַכֹּהֲנִים מִן־הַקֹּדֶשׁ וַהֲעֲנָן
מָלֵא אֶת־בַּיִת יְהוָה:

10 And it came to pass, when the priests were come out of the holy place, that the cloud filled the house of the LORD,

וְלֹא־יָכְלוּ הַכֹּהֲנִים לַעֲמֹד לְשֶׁרֶת
מִפְּנֵי הָעֲנָן כִּי־מָלֵא כְבוֹד־יְהוָה אֶת־בַּיִת
יְהוָה: (פ)

11 so that the priests could not stand to minister by reason of the cloud; for the glory of the LORD filled the house of the LORD.

אָז אָמַר שְׁלֹמֹה יְהוָה אָמַר לְשָׁכֵן
בְּעֶרְפָּל:

12 Then spoke Solomon: The LORD hath said that He would dwell in the thick darkness.

בָּנָה בְּנִיתִי בַּיִת זָבֹל לָךְ מְכוֹן לְשִׁבְתְּךָ
עוֹלָמִים:

13 I have surely built Thee a house of habitation, A place for Thee to dwell in for ever.

וַיִּסָּב הַמֶּלֶךְ אֶת־פָּנָיו וַיְבָרֶךְ אֶת כָּל־
קְהֵל יִשְׂרָאֵל וְכָל־קְהֵל יִשְׂרָאֵל עָמַד:

14 And the king turned his face about, and blessed all the congregation of Israel; and all the congregation of Israel stood.

וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
דִּבֶּר בְּפִיו אֶת דְּוִד אָבִי וַיַּבְדֵּד מִלֵּא
לְאָמַר:

15 And he said: 'Blessed be the LORD, the God of Israel, who spoke with His mouth unto David my father, and hath with His hand fulfilled it, saying:

מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת־עַמִּי אֶת־
יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם לֹא־בִתְרַתִּי בְעִיר מִכָּל־
שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל לִבְנוֹת בַּיִת לַיהוָה שְׁמִי שָׁם
וְאֶבְתֵּר בְּדָוִד לַיהוָה עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל:

16 Since the day that I brought forth My people Israel out of Egypt, I chose no city out of all the tribes of Israel to build a house, that My name might be there; but I chose David to be over My people Israel.

וַיְהִי עִם־לֵב דָּוִד אָבִי לִבְנוֹת בַּיִת לְשֵׁם
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

17 Now it was in the heart of David my father to build a house for the name of the LORD, the God of Israel.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דָּוִד אָבִי יֵעָן אֲשֶׁר הָיָה
עִם־לְבָבְךָ לְבָנוֹת בַּיִת לִשְׁמִי הִשִּׁיבְתָּ כִּי
הָיָה עִם־לְבָבְךָ:

18

But the LORD said unto David my father: Whereas it was in thy heart to build a house for My name, thou didst well that it was in thy heart;

כָּךְ אַתָּה לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת כִּי אִם־בְּנֶדֶךָ
הֵיצֵא מִחֻלְצֶיךָ הוּא־יִבְנֶה הַבַּיִת לִשְׁמִי:

19

nevertheless thou shalt not build the house; but thy son that shall come forth out of thy loins, he shall build the house for My name.

וַיִּקָּם יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר וְאַתָּם
תָּחַת דָּוִד אָבִי וַאֲשַׁבּוּ עַל־כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל
כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה וְאַבְנֶה הַבַּיִת לִשְׁם
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

20

And the LORD hath established His word that He spoke; for I am risen up in the room of David my father, and sit on the throne of Israel, as the LORD promised, and have built the house for the name of the LORD, the God of Israel.

וְאַשֶׁם שָׁם מְקוֹם לְאָרוֹן אֲשֶׁר־שָׁם בְּרִית
יְהוָה אֲשֶׁר כָּרַת עִם־אֲבוֹתֵינוּ בְּהוֹצִיאֹ
אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: (ס)

21

And there have I set a place for the ark, wherein is the covenant of the LORD, which He made with our fathers, when He brought them out of the land of Egypt.'

מפטיר לשבת ראש חודש

The Maftir for Shabbat Rosh Hodesh is Numbers 28:9 – 15.

וביום השבת שני־קבשים בני־שנה
תמימים ושני עשר־נים סלת מנחה בלולה
בשמן ונסכו:

XXVIII:9

And on the sabbath day two he-lambs of the first year without blemish, and two tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, and the drink-offering thereof.

עלת שבת בשבתו על־עלת התמיד
ונסכה: (פ)

10

This is the burnt-offering of every sabbath, beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

ובראשי חדשיכם תקריבו עלה ליהוה
פרים בני־בקר שנים ואיל אחד קבשים
בני־שנה שבעה תמימים:

11

And in your new moons ye shall present a burnt-offering unto the LORD: two young bullocks, and one ram, seven he-lambs of the first year without blemish;

ושלשה עשר־נים סלת מנחה בלולה
בשמן לפר האחד ושני עשר־נים סלת
מנחה בלולה בשמן לאיל האחד:

12

and three tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for each bullock; and two tenth parts of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for the one ram;

ועשרון עשרון סלת מנחה בלולה בשמן
לפבש האחד עלה בית גיחת אשה
ליהוה:

13

and a several tenth part of fine flour mingled with oil for a meal-offering unto every lamb; for a burnt-offering of a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.

ונסביהם חצי ההין והיה לפר ושלישת
ההין לאיל ורביעת ההין לפבש גין זאת
עלת חדש בחדשו לחדשי השנה:

14

And their drink-offerings shall be half a hin of wine for a bullock, and the third part of a hin for the ram, and the fourth part of a hin for a lamb. This is the burnt-offering of every new moon throughout the months of the year.

ושעיר עזים אחד לחטאת ליהוה
על־עלת התמיד יעשה ונסכו: (ס)

15

And one he-goat for a sin-offering unto the LORD; it shall be offered beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

הפטרת שבת ראש חודש

The Haftarah for Shabbat Rosh Hodesh is Isaiah 66:1 – 24.

כה אמר יהוה השמים כסאי והארץ
הדם רגלי איזה בית אשר תבנו־לי
ואיזה מקום מנוחתי:

LXVI:1

Thus saith the LORD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place?

ואת־כל־אלה ידי עשתה ויהיו כל־אלה
נאם־יהוה ואל־זה אפיש אל־עני
ונכה־לוח וחרד על־דברי:

2

For all these things hath My hand made, and so all these things came to be, saith the LORD; but on this man will I look, even on him that is poor and of a contrite spirit, and trembleth at My word.

שֹׁחֵט הַשּׁוֹר מִכֶּה-אִישׁ זֹבֵחַ הַשֶּׁה עֶרְף
כָּלֵב מַעֲלָה מִנְחָה דָם-חֲזִיר מִזְכִּיר לְבָנָה
מִבֶּרֶךְ אֲזֶן גַּם-הֵמָּה בָּחֲרוּ בְּדַרְכֵיהֶם
וּבִשְׁקֻצֵיהֶם נִפְשָׁם חֲפָצָה:

גַּם-אֲנִי אֶבְחַר בְּתַעֲלָלֵיהֶם וּמִגִּוְרָתָם
אֶבְיֹא לָהֶם יָעַן קִרְאָתִי וְאֵין עֲזָנָה דְּבִרְתִּי
וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ חֲרַע בְּעֵינַי וּבִאֲשֶׁר
לֹא-חֲפָצָתִי בָּחָרוּ: (ס)

שָׁמְעוּ דְּבַר-יְהוָה הַחֲרָדִים אֶל-דְּבָרוֹ
אָמְרוּ אֲחִיכֶם שְׁנְאִיכֶם מְנַדִּיכֶם לְמַעַן שְׁמִי
יִכְבֵּד יְהוָה וְנִרְאָה בְּשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׁוּ:

קוֹל שָׁאוֹן מִעִיר קוֹל מַהִיכָל קוֹל יְהוָה
מִשְׁלֵם גָּמוּל לְאֵיבָיו:

בְּטָרֶם תַּחֲלִי יִלְדָה בְּטָרֶם יָבוֹא חֶבֶל לָהּ
וְהִמְלִיטָה זָכָר:

מִי-שָׁמַע כְּזֹאת מִי רָאָה כְּאֵלֶּה הַיּוֹחֵל
אֶרֶץ בְּנוֹם אֶחָד אִם-יִנְלַד גּוֹי בְּעַם אֶחָת
כִּי-תֵלֶּה גַם-יִלְדָה צִיּוֹן אֶת-בְּנֵיהָ:

הֲאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמֶר יְהוָה
אִם-אֲנִי הַמוֹלִיד וְעַצְרָתִי אָמַר אֱלֹהֶיךָ:
(ס)

שִׂמְחוּ אֶת-יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָּהּ כָּל-אֲהֲבֶיהָ
שִׂישׂוּ אֶתְּהָ מְשׁוֹשׁ כָּל-הַמְתַּאֲבָלִים עָלֶיהָ:

לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשָּׂד תִּנְחַמֶּיהָ
לְמַעַן תִּמְצְוּ וְהִתְעַנְּגַתֶּם מִזֵּי כְבוֹדָהּ:
(ס)

כִּי-כֵה אֹמַר יְהוָה הִנְנִי נֹטֶה אֶלֶיָּה כְּנָהָר
שְׁלֹום וּכְנַחַל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם וַיִּנְקַתֶּם
עַל-צַד' תִּנְשְׂאוּ וְעַל-בְּרָכִים תִּשָּׁעֲשְׂעוּ:

כְּאִישׁ אֲשֶׁר אָמוּ תִנְחַמְנוּ בֵּן אֲנָכִי
אֲנַחְמְכֶם וּבִירוּשָׁלַם תִּנְחַמּוּ:

He that killeth an ox is as if he slew a man; he that sacrificeth a lamb, as if he broke a dog's neck; He that offereth a meal-offering, as if he offered swine's blood; he that maketh a memorial-offering of frankincense, as if he blessed an idol; according as they have chosen their own ways, and their soul delighteth in their abominations;

Even so I will choose their mockings, And will bring their fears upon them; Because when I called, none did answer; When I spoke, they did not hear, But they did that which was evil in Mine eyes, And chose that in which I delighted not.

Hear the word of the LORD, Ye that tremble at His word: Your brethren that hate you, that cast you out for My name's sake, have said: 'Let the LORD be glorified, That we may gaze upon your joy', But they shall be ashamed.

Hark! an uproar from the city, Hark! it cometh from the temple, Hark! the LORD rendereth recompense to His enemies.

Before she travailed, she brought forth; Before her pain came, She was delivered of a man-child.

Who hath heard such a thing? Who hath seen such things? Is a land born in one day? Is a nation brought forth at once? For as soon as Zion travailed, She brought forth her children.

Shall I bring to the birth, and not cause to bring forth? Saith the LORD; Shall I that cause to bring forth shut the womb? Saith thy God.

Rejoice ye with Jerusalem, And be glad with her, all ye that love her; Rejoice for joy with her, All ye that mourn for her;

That ye may suck, and be satisfied With the breast of her consolations; That ye may drink deeply with delight Of the abundance of her glory.

For thus saith the LORD: Behold, I will extend peace to her like a river. And the wealth of the nations like an overflowing stream, and ye shall suck thereof: Ye shall be borne upon the side, and shall be dandled upon the knees.

As one whom his mother comforteth, So will I comfort you; and ye shall be comforted in Jerusalem.

וּרְאִיתֶם וְשֵׁשׁ לִבְכֶּם וְעֲצְמוֹתֵיכֶם כִּדְשָׁא
תִּפְרַחְנָה וְנוֹדַעַה יְד־יְהוָה אֶת־עַבְדּוֹ
וְזַעַם אֶת־אֹיְבָיו: (ס)

14 And when ye see this, your heart shall rejoice, and your bones shall flourish like young grass; and the hand of the LORD shall be known toward His servants, and He will have indignation against His enemies.

כִּי־הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבֹא וְכִסּוּפָה
מִרְכָּבָתוֹ לְהָשִׁיב בְּחֶמָה אָפּוֹ וְגַעְרָתוֹ
בְּלִהְבֵי־אֵשׁ:

15 For, behold, the LORD will come in fire, And His chariots shall be like the whirlwind; to render His anger with fury, And His rebuke with flames of fire.

כִּי בָאֵשׁ יִהְיֶה נִשְׁפָּט וּבַחֶרֶב
אֶת־כָּל־בָּשָׂר וְרַבּוֹ תִּלְלִי יְהוָה:

16 For by fire will the LORD contend, And by His sword with all flesh; And the slain of the LORD shall be many.

הַמְתַּקְדָּשִׁים וְהַמְטַהֲרִים אֶל־הַגִּזְזוֹת אַחֵר
(כ' אַחַד) [ק' אַחַת] בַּתּוֹךְ אֶכְלִי בָשָׂר
הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהָעֶכְבָּר יַחְדּוֹ יִסָּפוּ
נָאִם־יְהוָה:

17 They that sanctify themselves and purify themselves to go unto the gardens, behind one in the midst, Eating swine's flesh, and the detestable thing, and the mouse, Shall be consumed together, saith the LORD.

וְאֲנֹכִי מַעֲשִׂיהֶם וּמַחְשַׁבְתֵּיהֶם בָּאָה
לְקַבֵּץ אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשׁוֹת וּבָאוּ וְרָאוּ
אֶת־כְּבוֹדִי:

18 For I [know] their works and their thoughts; [the time] cometh, that I will gather all nations and tongues; and they shall come, and shall see My glory.

וְשִׁמְתִּי בָהֶם אוֹת וּשְׁלַחְתִּי מֵתָם וּפְלִיטִים
אֶל־הַגּוֹיִם תַּרְשִׁישׁ פּוּל וְלֹד וְהַיָּוָן הַיָּבֵל וְיָוָן
אֶת־שְׁמִיעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ
אֶת־כְּבוֹדִי בַּגּוֹיִם:

19 And I will work a sign among them, and I will send such as escape of them unto the nations, to Tarshish, Pul and Lud, that draw the bow, to Tubal and Javan, to the isles afar off, that have not heard My fame, neither have seen My glory; and they shall declare My glory among the nations.

וְהִבִּיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם מִכָּל־הַגּוֹיִם
מִנְחָה לַיהוָה בְּסוּסִים וּבְרֻכָב וּבַצִּמְדִּים
וּבַפָּרָדִים וּבַבְּרָכוֹת עַל הָר קָדְשִׁי
יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה כֹּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בְּכֵלִי טָהוֹר בֵּית
יְהוָה:

20 And they shall bring all your brethren out of all the nations for an offering unto the LORD, upon horses, and in chariots, and in fitters, and upon mules, and upon swift beasts, to My holy mountain Jerusalem, saith the LORD, as the children of Israel bring their offering in a clean vessel into the house of the LORD.

וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים לְלוֹיִם אָמַר
יְהוָה:

21 And of them also will I take for the priests and for the Levites, saith the LORD.

כִּי כֹאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ
הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לִפְנֵי
נָאִם־יְהוָה כֵּן יַעֲמֵד זֶרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם:

22 For as the new heavens and the new earth, which I will make, shall remain before Me, saith the LORD, so shall your seed and your name remain.

וְהָיָה מְדֵי-חֹדֶשׁ בְּחַדָּשׁוֹ וּמְדֵי שַׁבָּת
בְּשַׁבָּתוֹ יָבֹוא כָּל-בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי
אֲמֹר יְהוָה:

23 And it shall come to pass, that from one new moon to another, and from one sabbath to another, shall all flesh come to worship before Me, Saith the LORD.

וַיֵּצְאוּ וַרְאוּ בַּפִּגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים בִּי
כִּי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכָּבֵּה
וְהָיוּ דִרְאוֹן לְכָל-בָּשָׂר: וַהֲיָה מְדֵי חֹדֶשׁ
בְּחַדָּשׁוֹ וּמְדֵי שַׁבָּת בְּשַׁבָּתוֹ יָבֹוא כָּל בָּשָׂר
לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אֲמֹר יְהוָה

24 And they shall go forth, and look Upon the carcasses of the men that have rebelled against Me; For their worm shall not die, Neither shall their fire be quenched; And they shall be an abhorring unto all flesh.

הפטרת שבת מחר חודש

The Haftarah for Shabbat Maḥar Ḥodesh is I Samuel 20:18 – 42.

וַיֹּאמֶר-לוֹ יְהוֹנָתָן מָחָר חֹדֶשׁ וּנִפְקְדָתָ כִּי
יִפְקֹד מוֹשְׁבֶדָּךְ:

XX:18 And Jonathan said unto him: 'To-morrow is the new moon; and thou wilt be missed, thy seat will be empty.

וּשְׁלֹשֶׁת תַּיָּד מָאֹד וּבָאתָ אֶל-הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר-נִסְתַּרְתָּ שָׁם בַּיּוֹם הַמַּעֲשֶׂה וַיִּשְׁבֶּתָ
אֶצֶל הָאֶבֶן הָאֵזֶל:

19 And in the third day thou shalt hide thyself well, and come to the place where thou didst hide thyself in the day of work, and shalt remain by the stone Ezel.

וְאֲנִי שְׁלֹשֶׁת תַּחֲצִים צִדָּה אֹרֶה
לְשַׁלַּח-לִי לְמַטְרָה:

20 And I will shoot three arrows to the side-ward, as though I shot at a mark.

וְהִנֵּה אֶשְׁלַח אֶת-הַנֶּפֶעַר לְךָ מִצָּא
אֶת-הַתַּחֲצִים אִם-אָמַר אֲמֹר לְנֶעַר הִנֵּה
הַתַּחֲצִים מִמֶּנִּי וְהִנֵּה קָחְנוּ וּבָאָה כִּי-שָׁלוֹם
לָךְ וְאִין דְּבַר חַי־יְהוָה:

21 And, behold, I will send the lad: Go, find the arrows. If I say unto the lad: Behold, the arrows are on this side of thee; take them, and come; for there is peace to thee and no hurt, as the LORD liveth.

וְאִם-כֵּה אֲמֹר לְעֵלָם הִנֵּה תַחֲצִים מִמֶּנִּי
וְהִלָּאָה לְךָ כִּי שְׁלַחְךָ יְהוָה:

22 But if I say thus unto the boy: Behold, the arrows are beyond thee; go thy way; for the LORD hath sent thee away.

וְהַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְהוָה
בֵּינִי וּבֵינְךָ עַד-עוֹלָם: (ס)

23 And as touching the matter which I and thou have spoken of, behold, the LORD is between me and thee for ever.

וַיִּסְתֵּר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיֵּשֶׁב
הַמֶּלֶךְ (כ' על) [ק' אֶל-] לֶאֱכֹל:

24 So David hid himself in the field; and when the new moon was come, the king sat him down to the meal to eat.

וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל-מוֹשְׁבֹו כַּכֶּעֶם בַּכֶּעֶם
אֶל-מוֹשֵׁב הַקִּיר וַיִּקָּם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אֲבִנֵּר
מִצֵּד שְׂאוּל וַיִּפְקֹד מָקוֹם דָּוִד:

25 And the king sat upon his seat, as at other times, even upon the seat by the wall; and Jonathan stood up, and Abner sat by Saul's side; but David's place was empty.

וְלֹא־דָבַר שְׁאוּל מֵאוֹמֶה בְּיוֹם הַהוּא כִּי
אָמַר מִקֵּרָה הוּא בִּלְתִּי טָהוֹר הוּא כִּי־לֹא
טָהוֹר: (ס)

26 Nevertheless Saul spoke not any thing that day; for he thought: 'Something hath befallen him, he is unclean; surely he is not clean.'

וַיְהִי מִמָּחָרֶת הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפְקֹד מְקוֹם
דָּוִד (פ) וַיֹּאמֶר שְׁאוּל אֶל־יְהוֹנָתָן בֶּן־זוּר
מִדּוֹעַ לֹא־בָא בֶן־יִשִּׁי גַם־תָּמוּל גַּם־הַיּוֹם
אֶל־הַלֶּחֶם:

27 And it came to pass on the morrow after the new moon, which was the second day, that David's place was empty; and Saul said unto Jonathan his son: 'Wherefore cometh not the son of Jesse to the meal, neither yesterday, nor to-day?'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׁאוּל נִשְׁאֵל נִשְׁאֵל דָּוִד
מֵעַמְדִי עַד־בֵּית לָחֶם:

28 And Jonathan answered Saul: 'David earnestly asked leave of me to go to Beth-lehem;

וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי נָא כִּי זָבַח מִשְׁפָּחָה
לָנוּ בָעִיר וְהוּא צְוָה־לִּי אֶחָי וְעַתָּה
אִם־מִצָּאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ אִמְלֹטָה נָא וְאַרְאֶה
אֶת־אֶחָי עַל־כֵּן לֹא־בָא אֶל־שְׁלַחַן
הַמֶּלֶךְ: (ס)

29 and he said: Let me go, I pray thee; for our family hath a sacrifice in the city; and my brother, he hath commanded me; and now, if I have found favour in thine eyes, let me get away, I pray thee, and see my brethren. Therefore he is not come unto the king's table.'

וַיַּחֲרֹאֶף שְׁאוּל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ
בֶּן־נָעוּת הַמֶּרְדּוּת הֲלֹא יָדַעְתִּי כִּי־בָחַר
אַתָּה לְבֶן־יִשִּׁי לְבָשֶׁתְּךָ וּלְבָשֶׁת עֲרוֹת
אִמֶּךָ:

30 Then Saul's anger was kindled against Jonathan, and he said unto him: 'Thou son of perverse rebellion, do not I know that thou hast chosen the son of Jesse to thine own shame, and unto the shame of thy mother's nakedness?

כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בֶּן־יִשִּׁי חַי
עַל־הָאֲדָמָה לֹא תִכּוֹן אַתָּה וּמַלְכוּתְךָ
וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ אֵלַי כִּי בֶן־מוֹת
הוּא: (ס)

31 For as long as the son of Jesse liveth upon the earth, thou shalt not be established, nor thy kingdom. Wherefore now send and fetch him unto me, for he deserveth to die.'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׁאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו
לָמָּה יוּמָת מֶה עָשָׂה:

32 And Jonathan answered Saul his father, and said unto him: 'Wherefore should he be put to death? what hath he done?'

וַיִּטֹּל שְׁאוּל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכּוֹתוֹ
וַיֵּדַע יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הָיָא מֵעַם אָבִיו
לְהָמִית אֶת־דָּוִד: (ס)

33 And Saul cast his spear at him to smite him; whereby Jonathan knew that it was determined of his father to put David to death.

וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מֵעַם הַשְּׁלָחַן בְּחַר־יָאֵף
וְלֹא־אָכַל בַּיּוֹם־הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לֶחֶם כִּי
נִעְצַב אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלִמוּ אָבִיו: (ס)

34 So Jonathan arose from the table in fierce anger, and did eat no food the second day of the month; for he was grieved for David, and because his father had put him to shame.

וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשָּׂדֶה לְמוֹעֵד
דָּוִד וְנָעַר קָטָן עִמּוֹ:

35 And it came to pass in the morning, that Jonathan went out into the field at the time appointed with David, and a little lad with him.

וַיֹּאמֶר לְנַעֲרוֹ רֵץ מֵצֵא נָא אֶת־הַחֲצִים
אֲשֶׁר אָנֹכִי מוֹרֶה הַנֶּעַר רֵץ וְהוּא־יִרֶה
הַחֲצִי לְהַעֲבֹרוֹ:

36 And he said unto his lad: 'Run, find now the arrows which I shoot.' And as the lad ran, he shot an arrow beyond him.

וַיָּבֹא הַנֶּעַר עַד־מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרָה
יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרָי הַנֶּעַר וַיֹּאמֶר
הֲלוֹא הַחֲצִי מִמֶּנּוּ וְהִלָּאָה:

37 And when the lad was come to the place of the arrow which Jonathan had shot, Jonathan cried after the lad, and said: 'Is not the arrow beyond thee?'

וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרָי הַנֶּעַר מְהֵרָה חֲוִשָׁה
אֶל־תַּעֲמֹד וַיִּלָּקֵט נֶעַר יְהוֹנָתָן אֶת־כִּי
(הַחֲצִי) [קִי תַחֲצִים] וַיָּבֹא אֶל־אֲדֹנָיו:

38 And Jonathan cried after the lad: 'Make speed, hasten, stay not.' And Jonathan's lad gathered up the arrows, and came to his master.

וְהַנֶּעַר לֹא־יָדָע מְאוּמָה אֶדְ יְהוֹנָתָן וְדָוִד
יָדָעוּ אֶת־הַדָּבָר: (ו)

39 But the lad knew not any thing; only Jonathan and David knew the matter.

וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כְּלָיו אֶל־הַנֶּעַר אֲשֶׁר־לוֹ
וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הִבֵּיָה עָרִיר:

40 And Jonathan gave his weapons unto his lad, and said unto him: 'Go, carry them to the city.'

הַנֶּעַר בָּא וְדָוִד קָם מֵאַצֵּל הַנִּגְב וַיִּפֹּל
לְאַפּוֹ אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים
וַיִּשָּׁקוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וַיִּבְכּוּ אִישׁ
אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוִד הִגְדִּיל:

41 And as soon as the lad was gone, David arose out of a place toward the South, and fell on his face to the ground, and bowed down three times; and they kissed one another, and wept one with another, until David exceeded.

וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר
יְהוָה יִהְיֶה בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זֶרְעִי וּבֵין
זֶרְעֶךָ עַד־עוֹלָם: (ז)

42 And Jonathan said to David: 'Go in peace, forasmuch as we have sworn both of us in the name of the LORD, saying: The LORD shall be between me and thee, and Between my seed and thy seed, for ever.'

הפטרת פרשת שקלים

The Maftir on Shabbat Shekalim is Exodus 30:11 – 16. The Haftarah is II Kings 12:1 – 17.

בֶּן־שֶׁבַע שָׁנִים יְהוֹאָשׁ בְּמָלְכוֹ: (ח)

XII:1 Jehoash was seven years old when he began to reign.

בִּשְׁנַת־שֶׁבַע לַיהוּא מָלַךְ יְהוֹאָשׁ
וְאַרְבָּעִים שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם אִמּוֹ
זִיבְיָה מִבְּעַר שֶׁבַע:

2 In the seventh year of Jehu began Jehoash to reign; and he reigned forty years in Jerusalem; and his mother's name was Zibiah of Beer-sheba.

וַיַּעַשׂ יְהוֹאָשׁ הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה כָּל־יָמָיו
אֲשֶׁר הוֹלִיחֵהוּ יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן:

3 And Jehoash did that which was right in the eyes of the LORD all his days wherein Jehoiada the priest instructed him.

רק הבמות לא־סרו עוד העם מזבחים
ומקטרים בבמות:

4

Howbeit the high places were not taken away; the people still sacrificed and offered in the high places.

ויאמר יהואש אל־הכהנים כל כסף
הקדשים אשר־יובא בית־יהוה כסף
עובר איש כסף נפשות ערכו כל־כסף
אשר יעלה על לב־איש להביא בית
יהוה:

5

And Jehoash said to the priests: 'All the money of the hallowed things that is brought into the house of the LORD, in current money, the money of the persons for whom each man is rated, all the money that cometh into any man's heart to bring into the house of the LORD,

יקחו להם הכהנים איש מאת מקרו והם
יחזקו את־בדק הבית לכל אשר־ימצא
שם בדק: (פ)

6

let the priests take it to them, every man from him that bestoweth it upon him; and they shall repair the breaches of the house, wheresoever any breach shall be found.'

ויהי בשנת עשרים ושלוש שנה למלך
יהואש לא־חזקו הכהנים את־בדק
הבית:

7

But it was so, that in the three and twentieth year of king Jehoash the priests had not repaired the breaches of the house.

ויקרא המלך יהואש ליהויאדע
הכהן ולכהנים ויאמר אליהם מדוע
אינכם מחזקים את־בדק הבית ועתה
אל־תקחו־כסף מאת מקריכם כִּי־ל־בדק
הבית תתננהו:

8

Then king Jehoash called for Jehoiada the priest, and for the other priests, and said unto them: 'Why repair ye not the breaches of the house? now therefore take no longer money from them that bestow it upon you, but deliver it for the breaches of the house.'

ויאתו הכהנים לבלתי קחת־כסף מאת
העם ולבלתי חזק את־בדק הבית:

9

And the priests consented that they should take no longer money from the people, neither repair the breaches of the house.

ויקח יהויאדע הכהן ארון אחד ויקב
חר בדלתו ויתן אתו אצל המזבח
(כ' בימין) [ק' מימין] בבוא־איש בית
יהוה ונתנו־שמה הכהנים שמרי הסף
את־כל־הכסף המובא בית־יהוה:

10

And Jehoiada the priest took a chest, and bored a hole in the lid of it, and set it beside the altar, on the right side as one cometh into the house of the LORD; and the priests that kept the threshold put therein all the money that was brought into the house of the LORD.

ויהי כראותם כִּי־רב הכסף בארון ויעל
ספר המלך והכתן הגדול ויצרו וימנו
את־הכסף הנמצא בית־יהוה:

11

And it was so, when they saw that there was much money in the chest, that the king's scribe and the high priest came up, and they put up in bags and counted the money that was found in the house of the LORD.

ונתנו את־הכסף המתכן על־(כ' יד) [ק'
יד] עשי המלאכה (כ' הפקדים) [ק'
הפקדים] בית יהוה ויוציאו לחרשי
העץ ולבנים העשים בית יהוה:

12

And they gave the money that was weighed out into the hands of them that did the work, that had the oversight of the house of the LORD; and they paid it out to the carpenters and the builders, that wrought upon the house of the LORD,

וְלִגְדָּרִים וְלַחֲצָבֵי הָאֶבֶן וְלִקְנוֹת עֲצִים
וְאֶבְנֵי מַחֲצָב לְחֹזֶק אֶת־בֵּדֶק בֵּית־יְהוָה
וְלִכְלֹל אֲשֶׁר־יֵצֵא עַל־הַבַּיִת לְחֻזְקָה:

13 and to the masons and the hewers of stone, and for buying timber and hewn stone to repair the breaches of the house of the LORD, and for all that was laid out for the house to repair it.

אֲדָּהּ לֹא יַעֲשֶׂה בֵּית יְהוָה סְפוֹת כֶּסֶף
מִזְמָרוֹת מִזְרָקוֹת חֲצָצְרוֹת כָּל־כְּלֵי זָהָב
וְכָל־כֶּסֶף מִן־הַכֶּסֶף הַמּוּבָא בֵּית־יְהוָה:

14 But there were not made for the house of the LORD cups of silver, snuffers, basins, trumpets, any vessels of gold, or vessels of silver, of the money that was brought into the house of the LORD;

כִּי־לַעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה יִתְּנֻהּ וַחֲזָקוּ־בָּהּ
אֶת־בֵּית יְהוָה:

15 for they gave that to them that did the work, and repaired therewith the house of the LORD.

וְלֹא יַחֲשֹׁבוּ אֶת־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יִתְּנוּ
אֶת־הַכֶּסֶף עַל־יָדָם לְתֵת לַעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה
כִּי בְאֱמֻנָה הֵם עֹשִׂים:

16 Moreover they reckoned not with the men, into whose hand they delivered the money to give to them that did the work; for they dealt faithfully.

כֶּסֶף אֲשֶׁם וְכֶסֶף חַטָּאוֹת לֹא יוּבָא בֵּית
יְהוָה לַכֹּהֲנִים יְהוֹי: (פ)

17 The forfeit money, and the sin money, was not brought into the house of the LORD; it was the priests.

פרשת זכור

The Maftir for Shabbat Zakhor is 'Deuteronomy 25:17 – 19.

זְכוֹר אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה לָךְ עַמְלֶק בְּדָרְךָ
בְּצֹאתְכֶם מִמִּצְרָיִם:

XXV:17 Remember what Amalek did unto thee by the way as ye came forth out of Egypt;

אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדָרְךָ וַיִּזְנֹב בְּךָ
כָּל־הַנֶּחָשִׁלִים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עָנִי
וַיִּגַע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים:

18 how he met thee by the way, and smote the hindmost of thee, all that were enfeebled in thy rear, when thou wast faint and weary; and he feared not God.

וְהָיָה בְּהֵנִיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
מִכָּל־אֹיְבֶיךָ מִסָּבִיב בָּאָרֶץ אֲשֶׁר
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ
תִּמְחֹל אֶת־זִכְרֹ עַמְלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא
תִשְׁכַּח: (פ)

19 Therefore it shall be, when the LORD thy God hath given thee rest from all thine enemies round about, in the land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance to possess it, that thou shalt blot out the remembrance of Amalek from under heaven; thou shalt not forget.

הפטרות פרשת זכור

The Haftarah for Shabbat Zakhor is I Samuel 15:2 – 34.

כֹּה אָמַר יְהוָה זְכוֹרָתִי אֲנִי
אֲשֶׁר-עָשָׂה עִמָּלֶךְ לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-שָׁם לוֹ
בְּדֶרֶךְ בְּעֹלְתוֹ מִמִּצְרָיִם:

XV:2

Thus saith the LORD of hosts: I remember that which Amalek did to Israel, how he set himself against him in the way, when he came up out of Egypt.

עַתָּה לֵךְ וְהַכִּיתָה אֶת-עִמָּלֶךְ וְהַחֲרַמְתָּם
אֶת-כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ וְלֹא תַחֲמֹל עָלָיו
וְהַמִּיתָה מֵאִישׁ עַד-אִשָּׁה מֵעַלְלִי וְעַד-יוֹנֵק
מִשּׁוֹר וְעַד-שֶׁה מִגִּמְלָה וְעַד-חֲמוֹר: (ס)

3

Now go and smite Amalek, and utterly destroy all that they have, and spare them not; but slay both man and woman, infant and suckling, ox and sheep, camel and ass.' .

וַיִּשְׁמַע שָׁאוּל אֶת-הָעָם וַיִּפְקְדֵם בְּטֵלַיִם
מֵאֲתָיִים אֶלֶף רִגְלֵי וְעֶשְׂרֵת אֲלָפִים
אֶת-אִישׁ יְהוּדָה:

4

And Saul summoned the people, and numbered them in Telaim, two hundred thousand footmen, and ten thousand men of Judah.

וַיָּבֹא שָׁאוּל עַד-עִיר עִמָּלֶךְ וַיֵּרֶב בְּנַחֲלִי:

5

And Saul came to the city of Amalek, and lay in wait in the valley.

וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל-הַקֵּינִי לְכוּ סְרוּ
רְדּוּ מִתּוֹךְ עִמָּלְקִי כִּן-אֲסַפְדֵּי עִמּוֹ
וְאַתָּה עֲשִׂיתָה חֶסֶד עִם-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּעֹלֹתָם מִמִּצְרָיִם וַיֵּסֶר קִינֵי מִתּוֹךְ
עִמָּלֶךְ:

6

And Saul said unto the Kenites: 'Go, depart, get you down from among the Amalekites, lest I destroy you with them; for ye showed kindness to all the children of Israel, when they came up out of Egypt.' So the Kenites departed from among the Amalekites.

וַיִּךְ שָׁאוּל אֶת-עִמָּלֶךְ מִחֲוִילָה בּוֹאֵת שׁוֹר
אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי מִצְרָיִם:

7

And Saul smote the Amalekites, from Havilah as thou goest to Shur, that is in front of Egypt.

וַיִּתְּפֹשׂ אֶת-אַגַּג מֶלֶךְ-עִמָּלֶךְ חִי
וְאֶת-כָּל-הָעָם הַחֲרִים לְפִי-חֶרֶב:

8

And he took Agag the king of the Amalekites alive, and utterly destroyed all the people with the edge of the sword.

וַיַּחְמֹל שָׁאוּל וְהָעָם עַל-אַגַּג וְעַל-מִיטֵב
הַצֹּאֵן וְהַבָּקָר וְהַמִּשְׁנֵי וְעַל-הַכְּרִים
וְעַל-כָּל-הַטּוֹב וְלֹא אָבּוּ הַחֲרִימָם
וְכָל-הַמְּלָאכָה נִמְבָּזָה וְנִמְסָה אֹתָהּ
הַחֲרִימוּ: (פ)

9

But Saul and the people spared Agag, and the best of the sheep, and of the oxen, even the young of the second birth, and the lambs, and all that was good, and would not utterly destroy them; but every thing that was of no account and feeble, that they destroyed utterly.

וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֶל-שְׁמוּאֵל לֵאמֹר:

10

Then came the word of the LORD unto Samuel, saying:

נִחַמְתִּי כִּי-הִמְלַכְתִּי אֶת-שָׁאוּל לְמֶלֶךְ
כִּי-שָׁב מֵאַחֲרַי וְאֶת-דְּבָרִי לֹא הָקִים וַיִּחַר
לְשְׁמוּאֵל וַיִּזְעַק אֶל-יְהוָה כָּל-הַלַּיְלָה:

11

'It repenteth Me that I have set up Saul to be king; for he is turned back from following Me, and hath not performed My commandments.' And it grieved Samuel; and he cried unto the LORD all night.

וַיִּשְׁכֶּם שְׁמוּאֵל לִקְרֹאת שָׁאוּל בַּבֹּקֶר
וַיִּגֹּד לְשְׁמוּאֵל לֵאמֹר בָּא-שָׁאוּל הַכֶּרְמֶלָה
וְהִנֵּה מְצִיב לוֹ יָד וַיִּסֹּב וַיַּעֲבֹר וַיֵּרֶד
הַגִּלְגָּל:

12 And Samuel rose early to meet Saul in the morning;
and it was told Samuel, saying: 'Saul came to Carmel,
and, behold, he is setting him up a monument, and is
gone about, and passed on, and gone down to Gilgal.'

וַיָּבֹא שְׁמוּאֵל אֶל-שָׁאוּל וַיֹּאמֶר לוֹ שָׁאוּל
בְּרוּךְ אַתָּה לַיהוָה הִקִּמְתִּי אֶת-דְּבַר
יְהוָה:

13 And Samuel came to Saul; and Saul said unto him:
'Blessed be thou of the LORD; I have performed the
commandment of the LORD.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל וּמָה קוֹל-הַצֹּאן הַזֶּה
בְּאָזְנִי וְקוֹל הַבֶּקֶר אֲשֶׁר אָנֹכִי שֹׁמֵעַ:

14 And Samuel said: 'What meaneth then this bleating
of the sheep in mine ears, and the lowing of the oxen
which I hear?'

וַיֹּאמֶר שָׁאוּל מֵעַמְלָקִי הֵבִיאוּם אֲשֶׁר
חָמַל הָעָם עַל-מִיטֵב הַצֹּאן וְהַבֶּקֶר לְמַעַן
זָבַח לַיהוָה אֶל-הֵיךְ וְאֶת-הַיּוֹתֵר הִחָרַמְנוּ:
(פ)

15 And Saul said: 'They have brought them from the
Amalekites; for the people spared the best of the sheep
and of the oxen, to sacrifice unto the LORD thy God;
and the rest we have utterly destroyed.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-שָׁאוּל הֲרָף וְאִגִּידָה
לְךָ אֶת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי הַלַּיְלָה (כ)
וַיֹּאמְרוּ (ק') וַיֹּאמֶר לוֹ דַּבֵּר: (ס)

16 Then Samuel said unto Saul: 'Stay, and I will tell thee
what the LORD hath said to me this night.' And he
said unto him: 'Say on.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הֲלוֹא אִם-קָטָן אַתָּה
בְּעֵינֶיךָ רֹאשׁ שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל אַתָּה וַיִּמְשַׁחְךָ
יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל-יִשְׂרָאֵל:

17 And Samuel said: 'Though thou be little in thine own
sight, art thou not head of the tribes of Israel? And
the LORD anointed thee king over Israel;

וַיִּשְׁלַחְךָ יְהוָה בְּדֶרֶךְ וַיֹּאמֶר לְךָ
וְהִחָרַמְתָּה אֶת-הַחֹטְאִים אֶת-עַמְלָק
וְנִלְחַמְתָּ בּוֹ עַד כְּלוֹתָם אֹתָם:

18 and the LORD sent thee on a journey, and said: Go
and utterly destroy the sinners the Amalekites, and
fight against them until they be consumed.

וְלָמָּה לֹא-שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וַתַּעַט
אֶל-הַשָּׁלָל וַתַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה: (ס)

19 Wherefore then didst thou not hearken to the voice
of the LORD, but didst fly upon the spoil, and didst
that which was evil in the sight of the LORD?

וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל-שְׁמוּאֵל אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי
בְּקוֹל יְהוָה וְאֵלֶּךְ בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר-שָׁלַחְנִי
יְהוָה וְאָבִיא אֶת-אַגַּג מֶלֶךְ עַמְלָק
וְאֶת-עַמְלָק הִחָרַמְתִּי:

20 And Saul said unto Samuel: 'Yea, I have hearkened to
the voice of the LORD, and have gone the way which
the LORD sent me, and have brought Agag the king
of Amalek, and have utterly destroyed the
Amalekites.

וַיִּקַּח הָעָם מִהַשָּׁלָל צֹאן וּבָקָר רֹאשִׁית
הַחֲרָם לְזָבַח לַיהוָה אֶל-הֵיךְ בַּגִּלְגָּל: (ס)

21 But the people took of the spoil, sheep and oxen, the
chief of the devoted things, to sacrifice unto the
LORD thy God in Gilgal.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל תַּחֲפֹץ לַיהוָה בְּעֹלֹת
וּזְבָחִים כְּשֹׁמֵעַ בְּקוֹל יְהוָה הֲנֵה שֹׁמֵעַ
מִזְבַּח טוֹב לְהַקְשִׁיב מִחֶלֶב אֵילִים:

22 And Samuel said: 'Hath the LORD as great delight in
burnt-offerings and sacrifices, As in hearkening to
the voice of the LORD? Behold, to obey is better than
sacrifice, And to hearken than the fat of rams.

כִּי חָטְאת־קֶסֶם לְמִי וְאֲנִי וְתַרְפִּים
הַפֶּצֶר יַעַן מָאַסְתָּ אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיִּמְאַסֶּךָ
מִמֶּלֶךְ: (ס)

23 For rebellion is as the sin of witchcraft, And stubbornness is as idolatry and teraphim. Because thou hast rejected the word of the LORD, He hath also rejected thee from being king.'

וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־שְׁמוּאֵל חָטָאתִי
כִּי־עָבַרְתִּי אֶת־פִּי־יְהוָה וְאֶת־דְּבָרֶיךָ כִּי
יִרְאֵתִי אֶת־הָעָם וְאֲשָׁמַע בְּקוֹלָם:

24 And Saul said unto Samuel: 'I have sinned; for I have transgressed the commandment of the LORD, and thy words; because I feared the people, and hearkened to their voice.

וְעַתָּה שָׁא נָא אֶת־חַטָּאתִי וְשׁוּב עִמִּי
וְאֲשַׁתַּחֲוֶה לַיהוָה:

25 Now therefore, I pray thee, pardon my sin, and return with me, that I may worship the LORD.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שָׁאוּל לֹא אָשׁוּב עִמָּךְ
כִּי מָאַסְתָּה אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיִּמְאַסֶּךָ יְהוָה
מִהְיוֹת מֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל: (ס)

26 And Samuel said unto Saul: 'I will not return with thee; for thou hast rejected the word of the LORD, and the LORD hath rejected thee from being king over Israel.'

וַיִּסָּב שְׁמוּאֵל לָלֶכֶת וַיַּחֲזֶק בְּכַנְף־מְעִילוֹ
וַיִּקְרַע: (ס)

27 And as Samuel turned about to go away, he laid hold upon the skirt of his robe, and it rent.

וַיֹּאמֶר אֵלָיו שְׁמוּאֵל קְרַע יְהוָה
אֶת־מַמְלְכוֹת יִשְׂרָאֵל מֵעַלְיָךְ הַיּוֹם וּנְתַנָּה
לְרֵעֶךָ הַטּוֹב מִמֶּךָ: (ס)

28 And Samuel said unto him: 'The LORD hath rent the kingdom of Israel from thee this day, and hath given it to a neighbour of thine, that is better than thou.

וְגַם נִצָּח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקַר וְלֹא יִנָּחַם כִּי
לֹא אָדָם הוּא לְהִנָּחַם:

29 And also the Glory of Israel will not lie nor repent; for He is not a man, that He should repent.'

וַיֹּאמֶר חָטָאתִי עֲתָה כַּבְדֵּנִי נָא נְגִיד
זְקֵנֵי־עַמִּי וְנְגִיד יִשְׂרָאֵל וְשׁוּב עִמִּי
וְהִשְׁתַּחֲוִיתִי לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:

30 Then he said: 'I have sinned; yet honour me now, I pray thee, before the elders of my people, and before Israel, and return with me, that I may worship the LORD thy God.'

וַיָּשָׁב שְׁמוּאֵל אַחֲרֵי שָׁאוּל וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שָׁאוּל
לַיהוָה: (ס)

31 So Samuel returned after Saul; and Saul worshipped the LORD.

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל חֲגִישׁוּ אֵלַי אֶת־אַגַּג מֶלֶךְ
עַמְלֵק וַיָּלֶךְ אֵלָיו אַגַּג מֵעַדְנָת וַיֹּאמֶר אַגַּג
אֲכַן סֵר מִרְּהֻמוֹת: (ס)

32 Then said Samuel: 'Bring ye hither to me Agag the king of the Amalekites.' And Agag came unto him in chains. And Agag said: 'Surely the bitterness of death is at hand.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל כַּאֲשֶׁר שִׁכְלָה נָשִׁים
חֶרֶבְךָ בֶּן־תִּשְׁכַּל מִנָּשִׁים אָמַד וַיִּשְׁפֹּךְ
שְׁמוּאֵל אֶת־אַגַּג לִפְנֵי יְהוָה בְּגִלְגָּל: (ס)

33 And Samuel said: As thy sword hath made women childless, So shall thy mother be childless among women. And Samuel hewed Agag in pieces before the LORD in Gilgal.

וַיֵּלֶךְ שְׁמוּאֵל הֶרְמַתָּה וּשְׁאוּל עָלָה
אֶל־בֵּיתוֹ וַיִּבְעַת שָׁאוּל:

34 Then Samuel went to Ramah; and Saul went up to his house to Gibeath-shaul.

פרשת פרה

The Maftir for Shabbat Parah is Numbers 19:1 – 22.

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן
לֵאמֹר:

XIX:1

And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, saying:

זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר
דַּבְּרוּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה
אֲדָמָה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין־בָּהּ מוֹם אֲשֶׁר
לֹא־עָלָה עָלֶיהָ עֹל:

2

This is the statute of the law which the LORD hath commanded, saying: Speak unto the children of Israel, that they bring thee a red heifer, faultless, wherein is no blemish, and upon which never came yoke.

וַנִּתְּנָהּ אֵתָּהּ אֶל־אַלְעָזָר הַכֹּהֵן וְהוֹצִיאָהּ
אֵתָּהּ אֶל־מַחֲוֵץ לַמַּחֲנֶה וְשָׁחַט אֹתָהּ
לִפְנָיו:

3

And ye shall give her unto Eleazar the priest, and she shall be brought forth without the camp, and she shall be slain before his face.

וְלָקַח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ
וְהִזָּה אֶל־נֹכַח פָּנָיו אֶחָל־מוֹעֵד מִדָּמָהּ
שִׁבְעַת פְּעָמִים:

4

And Eleazar the priest shall take of her blood with his finger, and sprinkle of her blood toward the front of the tent of meeting seven times.

וְשָׂרַף אֶת־הַפָּרָה לְעֵינָיו אֶת־עוֹרָהּ
וְאֶת־בָּשָׂרָהּ וְאֶת־דָּמָהּ עַל־פְּרֹשֶׁה יִשְׂרָאֵל:

5

And the heifer shall be burnt in his sight; her skin, and her flesh, and her blood, with her dung, shall be burnt.

וְלָקַח הַכֹּהֵן עֵץ אֲרִזוֹ וְאִזּוֹב וְשֵׁנִי תוֹלַעַת
וְהִשְׁלִיךְ אֶל־תּוֹדַת שְׂרֹפַת הַפָּרָה:

6

And the priest shall take cedar-wood, and hyssop, and scarlet, and cast it into the midst of the burning of the heifer.

וְכִבֶּס בְּגָדָיו הַכֹּהֵן וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם
וְאַחֲרָיָהּ יָבֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה וְטָמֵא הַכֹּהֵן
עַד־הָעֶרֶב:

7

Then the priest shall wash his clothes, and he shall bathe his flesh in water, and afterward he may come into the camp, and the priest shall be unclean until the even.

וְהַשֹּׂרֵף אֹתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו בַּמַּיִם וְרָחַץ
בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב:

8

And he that burneth her shall wash his clothes in water, and bathe his flesh in water, and shall be unclean until the even.

וְאִסְפוּ אִישׁ טָהוֹר אֶת אֲפֵר הַפָּרָה
וְהִנִּיחַ מַחֲוֵץ לַמַּחֲנֶה בְּמָקוֹם טָהוֹר וְהִיטָהּ
לְעֵדֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת לְמִי נִדָּה
חֲטָאת הוּא:

9

And a man that is clean shall gather up the ashes of the heifer, and lay them up without the camp in a clean place, and it shall be kept for the congregation of the children of Israel for a water of sprinkling; it is a purification from sin.

וְכִבֶּס הָאִסְף אֶת־אֲפֵר הַפָּרָה אֶת־בְּגָדָיו
וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב וְהִיטָהּ לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
וְלַגֵּר הֹגֵר בְּתוֹכָם לְחֻקַּת עוֹלָם:

10

And he that gathereth the ashes of the heifer shall wash his clothes, and be unclean until the even; and it shall be unto the children of Israel, and unto the stranger that sojourneth among them, for a statute for ever.

הַנֹּגֵעַ בְּמֵת לְכָל־נֶפֶשׁ אָדָם וְטָמֵא שִׁבְעַת
יָמִים:

11

He that toucheth the dead, even any man's dead body, shall be unclean seven days;

הוא יתחטא-בו ביום השלישי וביום השביעי יטהר ואם-לא יתחטא ביום השלישי וביום השביעי לא יטהר:

12 the same shall purify himself therewith on the third day and on the seventh day, and he shall be clean; but if he purify not himself the third day and the seventh day, he shall not be clean.

כל-הנגע במת בנפש האדם אשר-ימות ולא יתחטא את-משכן יהוה טמא ונכרתה הנפש ההוא מ ישראל כי מי נדה לא-זרק עליו טמא יהיה עוד טמאתו בו:

13 Whosoever toucheth the dead, even the body of any man that is dead, and purifieth not himself—he hath defiled the tabernacle of the LORD—that soul shall be cut off from Israel; because the water of sprinkling was not dashed against him, he shall be unclean; his uncleanness is yet upon him.

זאת התורה אדם כי-ימות באהל כל-הבא אל-האהל וכל-אשר באהל יטמא שבעת ימים:

14 This is the law: when a man dieth in a tent, every one that cometh into the tent, and every thing that is in the tent, shall be unclean seven days.

וכל כלי פתוח אשר אין-צמיד פתיל עליו טמא הוא:

15 And every open vessel, which hath no covering close-bound upon it, is unclean.

וכל אשר-יגע על-פני השדה בחלל-חרב או במת או-בעצם אדם או בקבר יטמא שבעת ימים:

16 And whosoever in the open field toucheth one that is slain with a sword, or one that dieth of himself, or a bone of a man, or a grave, shall be unclean seven days.

ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת ונתנו עליו מים חיים אל-כלי:

17 And for the unclean they shall take of the ashes of the burning of the purification from sin, and running water shall be put thereto in a vessel.

ולקח אזוב וטבל במים איש טהור והזה על-האהל ועל-כל-הכלים ועל-הנפשות אשר היו-שם ועל-הנגע בעצם או בחלל או במת או בקבר:

18 And a clean person shall take hyssop, and dip it in the water, and sprinkle it upon the tent, and upon all the vessels, and upon the persons that were there, and upon him that touched the bone, or the slain, or the dead, or the grave.

והזה הטהר על-הטמא ביום השלישי וביום השביעי וחטאו ביום השביעי וכבס בגדיו ורחץ במים וטהר בערב:

19 And the clean person shall sprinkle upon the unclean on the third day, and on the seventh day; and on the seventh day he shall purify him; and he shall wash his clothes, and bathe himself in water, and shall be clean at even.

ואיש אשר-יטמא ולא יתחטא ונכרתה הנפש ההוא מתוך הקהל כי את-מקדש יהוה טמא מי נדה לא-זרק עליו טמא הוא:

20 But the man that shall be unclean, and shall not purify himself, that soul shall be cut off from the midst of the assembly, because he hath defiled the sanctuary of the LORD; the water of sprinkling hath not been dashed against him: he is unclean.

והיתה להם לחקת עולם ומזה מי-הנדה יכבס בגדיו והנגע במי הנדה יטמא עד-הערב:

21 And it shall be a perpetual statute unto them; and he that sprinkleth the water of sprinkling shall wash his clothes; and he that toucheth the water of sprinkling shall be unclean until even.

וְכָל אֲשֶׁר-יִגַּע-בּוֹ הַטָּמֵא יִטְמָא וְהַנֶּפֶשׁ
הַנִּגְעָתָה הַטָּמֵא עַד-הָעֶרֶב: (פ)

22

And whatsoever the unclean person toucheth shall be unclean; and the soul that toucheth him shall be unclean until even.

הפטרת פרשת פרה

The Haftarah for Shabbat Parah is Ezekiel 36:16 – 38.

וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

XXXVI:16

Moreover the word of the LORD came unto me, saying:

בֶּן-אָדָם בֵּית יִשְׂרָאֵל יֹשְׁבִים עַל-אֲדָמָתָם
וַיִּטְמְאוּ אוֹתָהּ בְּדַרְכָּם וּבַעֲלִילוֹתָם
כַּטְּמֵאת הַנְּדָה הָיְתָה דְרָכָם לִפְנֵי:

17

'Son of man, when the house of Israel dwelt in their own land, they defiled it by their way and by their doings; their way before Me was as the uncleanness of a woman in her impurity.

וְאֶשְׁפָּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם עַל-הַדָּם
אֲשֶׁר-שָׁפְכוּ עַל-הָאָרֶץ וּבִגְלוּלֵיהֶם
טָמְאוּ:

18

Wherefore I poured out My fury upon them for the blood which they had shed upon the land, and because they had defiled it with their idols;

וְאֶפֶיץ אֹתָם בְּגוֹיִם וַיִּזְרוּ בָּאֲרָצוֹת
בְּדַרְכָּם וּכְעֲלִילוֹתָם שִׁפְטֵתִים:

19

and I scattered them among the nations, and they were dispersed through the countries; according to their way and according to their doings I judged them.

וַיָּבֹאוּ אֶל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר-בָּאוּ שָׁם וַיְחַלְלוּ
אֶת-שֵׁם קְדֹשִׁי בְּאֵמֹר לָהֶם עִם-יְהוָה אֱלֹהֵם
וַיִּמָּאֲרְצוּ יִצְאוּ:

20

And when they came unto the nations, whither they came, they profaned My holy name; in that men said of them: These are the people of the LORD, and are gone forth out of His land.

וְאֶחְמַל עַל-שֵׁם קְדֹשִׁי אֲשֶׁר חָלְלָהוּ בֵּית
יִשְׂרָאֵל בְּגוֹיִם אֲשֶׁר-בָּאוּ שָׁמָּה: (פ)

21

But I had pity for My holy name, which the house of Israel had profaned among the nations, whither they came.

לֵכֵן אֶמַר לְבֵית-יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי
יְהוָה לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל
כִּי אִם-לְשֵׁם-קְדֹשִׁי אֲשֶׁר חָלְלָתֶם בְּגוֹיִם
אֲשֶׁר-בָּאתֶם שָׁם:

22

Therefore say unto the house of Israel: Thus saith the Lord GOD: I do not this for your sake, O house of Israel, but for My holy name, which ye have profaned among the nations, whither ye came.

וְקִדְשָׁתִי אֶת-שְׁמִי הַגָּדוֹל הַמְּחַלְלֵל בְּגוֹיִם
אֲשֶׁר חָלְלָתֶם בְּתוֹכָם וַיְדַעוּ הַגּוֹיִם כִּי-אֲנִי
יְהוָה נָא אֲדֹנָי יְהוָה בְּהַקְדֹּשִׁי בְּכֶם
לְעֵינֵיהֶם:

23

And I will sanctify My great name, which hath been profaned among the nations, which ye have profaned in the midst of them; and the nations shall know that I am the LORD, saith the Lord GOD, when I shall be sanctified in you before their eyes.

וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם מִן-הַגּוֹיִם וּקְבַצְתִּי
אֶתְכֶם מִכָּל-הָאֲרָצוֹת וַהֲבֵאתִי אֶתְכֶם
אֶל-אֲדָמַתְכֶם:

24

For I will take you from among the nations, and gather you out of all the countries, and will bring you into your own land.

וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים וְטָהַרְתֶּם
מִכָּל טִמְאֹתֵיכֶם וּמִכָּל-גִּלּוּלֵיכֶם אֲטַהֵר
אֶתְכֶם:

25 And I will sprinkle clean water upon you, and ye shall be clean; from all your uncleannesses, and from all your idols, will I cleanse you.

וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חֲדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה
אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וְהִסַּרְתִּי אֶת-לֵב הָאֶבֶן
מִבְּשָׁרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר:

26 A new heart also will I give you, and a new spirit will I put within you; and I will take away the stony heart out of your flesh, and I will give you a heart of flesh.

וְאֶת-רוּחִי אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וְעָשִׂיתִי אֵת
אֲשֶׁר-בְּחֻקֵּי תִלְכוּ וּמִשְׁפָּטֵי תִשְׁמְרוּ
וְעָשִׂיתֶם:

27 And I will put My spirit within you, and cause you to walk in My statutes, and ye shall keep Mine ordinances, and do them.

וַיֵּשְׁבֻתֶם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְתִּיכֶם
וְהָיִיתֶם לִי לְעָם וְאֲנֹכִי אֶהְיֶה לָכֶם
לֵאלֹהִים:

28 And ye shall dwell in the land that I gave to your fathers; and ye shall be My people, and I will be your God.

וְהוֹשַׁעְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל טִמְאֹתֵיכֶם
וְקָרָאתִי אֶל-הַדָּגָן וְהִרְבֵּיתִי אוֹתוֹ וְלֹא-אֶתֵּן
עֲלֵיכֶם רָעָב:

29 And I will save you from all your uncleannesses; and I will call for the corn, and will increase it, and lay no famine upon you.

וְהִרְבֵּיתִי אֶת-פְּרֵי הָעֵץ וְתִגְבַּת הַשָּׂדֶה
לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא תִקְחוּ עוֹד חֶרֶפֶת רָעָב
בְּגוֹיִם:

30 And I will multiply the fruit of the tree, and the increase of the field, that ye may receive no more the reproach of famine among the nations.

וְזָכַרְתֶּם אֶת-דַּרְכֵיכֶם הָרָעִים
וּמַעַלְלֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא טוֹבִים וּנְקַטְתֶּם
בְּפִנְיֶיכֶם עַל עֲוֹנוֹתֵיכֶם וְעַל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם:

31 Then shall ye remember your evil ways, and your doings that were not good; and ye shall loathe yourselves in your own sight for your iniquities and for your abominations.

לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי-עֹשֶׂה נָאִם אֲדַנִּי יְהוָה
וַיֵּדַע לָכֶם בְּוָשׁוּ וְהִכְלִמוּ מִדַּרְכֵיכֶם בַּיִת
יִשְׂרָאֵל: (ס)

32 Not for your sake do I this, saith the Lord GOD, be it known unto you; be ashamed and confounded for your ways, O house of Israel.

כֹּה אָמַר יְהוָה אֲדַנִּי יְהוָה בַּיּוֹם טַהַרְתִּי אֶתְכֶם
מִכָּל עֲוֹנוֹתֵיכֶם וְהוֹשַׁבְתִּי אֶת-הָעָרִים
וְנִבְנוּ הַחֲרָבוֹת:

33 Thus saith the Lord GOD: In the day that I cleanse you from all your iniquities, I will cause the cities to be inhabited, and the waste places shall be builded.

וְהָאֶרֶץ הַנִּשְׁמָה תַעֲבֹד תַחַת אֲשֶׁר הָיְתָה
שְׁמָמָה לְעֵינַי כָּל-עוֹבֵר:

34 And the land that was desolate shall be tilled, whereas it was a desolation in the sight of all that passed by.

וְאָמְרוּ הָאֶרֶץ חֲלִילוּ הַנִּשְׁמָה הָיְתָה
כְּגַן-עֵדֶן וְהָעָרִים הַחֲרָבוֹת וְהַנִּשְׁמָוֹת
וְהַנִּהְרָסוֹת בְּצוּרוֹת יִשָּׁבוּ:

35 And they shall say: This land that was desolate is become like the garden of Eden; and the waste and desolate and ruined cities are fortified and inhabited.

וַיֵּדְעוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יִשְׁאַרׁוּ סְבִיבוֹתֵיכֶם כִּי
אֲנִי יְהוָה בְּלִיתִי הַנְּהַרְסוֹת נִשְׁעַתִּי הַנְּשַׁמָּה
אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי וַעֲשִׂיתִי: (ס)

כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה עוֹד זֹאת אֲדַרֵּשׁ
לְבֵית-יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֲרֶבֶה אֹתָם
כְּצֹאן אָדָם:

כְּצֹאן קִדְשִׁים כְּצֹאן יְרוּשָׁלַם בְּמוֹעֲדֶיהָ
כֵּן תִּהְיֶינָה הָעָרִים הַחֲרֻבוֹת מְלֵאוֹת צֹאן
אָדָם וַיֵּדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה: (פ)

36 Then the nations that are left round about you shall know that I the LORD have builded the ruined places, and planted that which was desolate; I the LORD have spoken it, and I will do it.

37 Thus saith the Lord GOD: I will yet for this be inquired of by the house of Israel, to do it for them; I will increase them with men like a flock.

38 As the flock for sacrifice, as the flock of Jerusalem in her appointed seasons, so shall the waste cities be filled with flocks of men; and they shall know that I am the LORD.'

הפטרת פרשת החודש

The Maftir for Shabbat HaHodesh is Exodus 12:1 – 20. The Haftarah is Ezekiel 45:16 – 46:18.

כָּל הָעָם הָאָרֶץ יִהְיוּ אֶל-הַתְּרוּמָה הַזֹּאת
לְנָשִׂיא בְּיִשְׂרָאֵל:

XLV:16

All the people of the land shall give this offering for the prince in Israel.

וְעַל-הַנָּשִׂיא יִהְיֶה הָעוֹלֹת וְהַמִּנְחָה
וְהַזֶּסֶד בַּחֲגִים וּבְחֻדָּשִׁים וּבִשְׁבָּתוֹת
בְּכָל-מוֹעֲדֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל הוּא־יַעֲשֶׂה
אֶת-הַחֲטָאֹת וְאֶת-הַמִּנְחָה וְאֶת-הָעוֹלָה
וְאֶת-הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר בְּעֵד בֵּית-יִשְׂרָאֵל:
(ס)

17

And it shall be the prince's part to give the burnt-offerings, and the meal-offerings, and the drink-offerings, in the feasts, and in the new moons, and in the sabbaths, in all the appointed seasons of the house of Israel; he shall prepare the sin-offering, and the meal-offering, and the burnt-offering, and the peace-offerings, to make atonement for the house of Israel.

כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה בְּרִאשׁוֹן בְּאַחַד
לַחֹדֶשׁ תִּקַּח פֶּרֶךְ־בֶּן־בָּקָר תָּמִים וְחִטָּאת
אֶת-הַמִּקְדָּשׁ:

18

Thus saith the Lord GOD: In the first month, in the first day of the month, thou shalt take a young bullock without blemish; and thou shalt purify the sanctuary.

וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם הַחֲטָאֹת וַנָּתַן
אֶל-מְזוֹזֹת הַבַּיִת וְאֶל-אַרְבַּע פְּנֹת
הָעֹזֶה לַמִּזְבֵּחַ וְעַל־מְזוֹזֹת שַׁעַר הַחֲצָר
הַפְּנִימִית:

19

And the priest shall take of the blood of the sin-offering, and put it upon the door-posts of the house, and upon the four corners of the settle of the altar, and upon the posts of the gate of the inner court.

וְכֵן תַּעֲשֶׂה בִשְׁבָעָה בַּחֹדֶשׁ מֵאִישׁ שָׁגָה
וּמִפְּתִי וּכְפַרְתָּם אֶת-הַבַּיִת:

20

And so thou shalt do on the seventh day of the month for every one that erreth, and for him that is simple; so shall ye make atonement for the house.

בְּרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה
לָכֶם הַפֶּסַח חֹג שְׁבַע־יָמִים מִצּוֹת יֶאֱכֹל:

21

In the first month, in the fourteenth day of the month, ye shall have the passover; a feast of seven days; unleavened bread shall be eaten.

וַעֲשֶׂה הַנָּשִׂיא בַּיּוֹם הַהוּא בַּעֲדוֹ וּבְעֵד
כָּל־עַם הָאָרֶץ פֶּר חַטָּאת:

22 And upon that day shall the prince prepare for himself and for all the people of the land a bullock for a sin-offering.

וּשְׁבַעַת יְמֵי־הַחֹג יַעֲשֶׂה עֹלָה לַיהוָה
שִׁבְעַת פָּרִים וּשְׁבַעַת אֵילִים תְּמִימִם לַיּוֹם
שִׁבַּעַת הִנְמִים וְחֹטָאת שְׁעִיר עִזִּים לַיּוֹם:

23 And the seven days of the feast he shall prepare a burnt-offering to the LORD, seven bullocks and seven rams without blemish daily the seven days; and a he-goat daily for a sin-offering.

וּמִנְחָה אֵיפָה לֶפָר וְאֵיפָה לְאֵיל יַעֲשֶׂה
וְשֶׁמֶן הֵינן לְאֵיפָה:

24 And he shall prepare a meal-offering, an ephah for a bullock, and an ephah for a ram, and a hin of oil to an ephah.

בַּשְּׁבִיעִי בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ
בַּחֹג יַעֲשֶׂה כָאֵלֶּה שִׁבַּעַת הַיָּמִים כַּחֲטָאת
כַּעֲלָה וְכִמְנַחָה וְכִשְׁמֶן: (ס)

25 In the seventh month, in the fifteenth day of the month, in the feast, shall he do the like the seven days; to the sin-offering as well as the burnt-offering, and the meal-offering as well as the oil.

כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱדַנִּי יִהְיֶה שַׁעַר הַחֲצֵר
הַפְּנִימִית הַפְּנִי קָדִים יִהְיֶה סָגוּר שֵׁשֶׁת
יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִפְתָּח וּבַיּוֹם
הַחֹדֶשׁ יִפְתָּח:

XLVI:1 Thus saith the Lord GOD: The gate of the inner court that looketh toward the east shall be shut the six working days; but on the sabbath day it shall be opened, and in the day of the new moon it shall be opened.

וּבָא הַנָּשִׂיא דֶּרֶךְ אֵילִם הַשַּׁעַר מִחוּץ
וְעָמַד עַל־מְזוֹזַת הַשַּׁעַר וַעֲשׂוּ הַכֹּהֲנִים
אֶת־עֹלָתוֹ וְאֶת־שְׁלָמָיו וְהִשְׁתַּחֲוָה
עַל־מַפְתָּן הַשַּׁעַר וַיֵּצֵא וְהַשַּׁעַר לֹא־יִסָּגֵר
עַד־הָעֶרֶב:

2 And the prince shall enter by the way of the porch of the gate without, and shall stand by the post of the gate, and the priests shall prepare his burnt-offering and his peace-offerings, and he shall worship at the threshold of the gate; then he shall go forth; but the gate shall not be shut until the evening.

וְהִשְׁתַּחֲוּוּ עַם־הָאָרֶץ פֶּתַח הַשַּׁעַר הַהוּא
בַּשְּׁבָתוֹת וּבַחֲדָשִׁים לִפְנֵי יְהוָה:

3 Likewise the people of the land shall worship at the door of that gate before the LORD in the sabbaths and in the new moons.

וְהָעֹלָה אֲשֶׁר־יִקְרֹב הַנָּשִׂיא לַיהוָה בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי שֵׁשֶׁה כִּבְשִׂים תְּמִימִם וְאֵיל תְּמִים:

4 And the burnt-offering that the prince shall offer unto the LORD shall be in the sabbath day six lambs without blemish and a ram without blemish;

וּמִנְחָה אֵיפָה לְאֵיל וְלִכְבָּשִׂים מִנְחָה מִתַּת
יָדוֹ וְשֶׁמֶן הֵינן לְאֵיפָה: (ס)

5 and the meal-offering shall be an ephah for the ram, and the meal-offering for the lambs as he is able to give, and a hin of oil to an ephah.

וּבַיּוֹם הַחֹדֶשׁ פֶּר בֶּן־בָּקָר תְּמִימָה וְשֵׁשֶׁת
כִּבְשִׂים וְאֵיל תְּמִימָה יִהְיוּ:

6 And in the day of the new moon it shall be a young bullock without blemish; and six lambs, and a ram; they shall be without blemish;

וְאֵיפָה לֶפָר וְאֵיפָה לְאֵיל יַעֲשֶׂה מִנְחָה
וְלִכְבָּשִׂים כְּאֲשֶׁר תִּשְׂגִּי יָדוֹ וְשֶׁמֶן הֵינן
לְאֵיפָה:

7 and he shall prepare a meal-offering, an ephah for the bullock, and an ephah for the ram, and for the lambs according as his means suffice, and a hin of oil to an ephah.

וּבְבֹא הַנָּשִׂיא דֶּרֶךְ אֵילִם הַשַּׁעַר יָבוֹא
וּבִדְרָכּוֹ יֵצֵא:

8 And when the prince shall enter, he shall go in by the way of the porch of the gate, and he shall go forth by the way thereof.

וּבָבוֹא עִם־הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה בְּמוֹעֲדִים
הָפֹא דֶרֶךְ־שַׁעַר צָפוֹן לְהִשְׁתַּחֲוֹת וַיֵּצֵא
דֶרֶךְ־שַׁעַר נֹגֵב וְהִבָּא דֶרֶךְ־שַׁעַר נֹגֵב וַיֵּצֵא
דֶרֶךְ־שַׁעַר צָפוֹנָה לֹא יָשׁוּב דֶרֶךְ הַשַּׁעַר
אֲשֶׁר־בָּא בּוֹ כִּי נָכְחוּ (כ' יצאו) [ק' יצא]:

וְהַנָּשִׂיא בְּתוֹכָם בְּבוֹאָם יָבוֹא וּבִצְאָתָם
יֵצְאוּ:

וּבְחֻגִּים וּבְמוֹעֲדִים תִּהְיֶה הַמִּנְחָה אֵיפָה
לֶפֶר וְאֵיפָה לְאֵיל וּלְכִבְשִׁים מִתַּת יָדוֹ
וְשֶׁמֶן הֵינן לְאֵיפָה: (פ)

וְכִי־יַעֲשֶׂה הַנָּשִׂיא נִדְבָה עוֹלָה אוֹ־שְׁלָמִים
נִדְבָה לַיהוָה וּפָתַח לוֹ אֶת־הַשַּׁעַר הַפָּנִי
קָדִים וַעֲשֶׂה אֶת־עֹלָתוֹ וְאֶת־שְׁלָמָיו כְּאֲשֶׁר
יַעֲשֶׂה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וַיֵּצֵא וְסָגַר אֶת־הַשַּׁעַר
אַחֲרָיו:

וְכִבֶּשׂ בֶּן־שָׁנָתוֹ תָּמִים תַּעֲשֶׂה עוֹלָה לַיהוָה
לַיהוָה בִּבְקָר בִּבְקָר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ:

וּמִנְחָה תַּעֲשֶׂה עָלָיו בִּבְקָר בִּבְקָר
שְׁשִׁית הָאֵיפָה וְשֶׁמֶן שְׁלִישִׁית הֵהֵן לֶחֶם
אֶת־הַסֹּלֶת מִנְחָה לַיהוָה חֲקוֹת עוֹלָם
תָּמִיד:

(כ' ועשו) [ק' יעשו] אֶת־הַכֶּבֶשׂ
וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הַשֶּׁמֶן בִּבְקָר בִּבְקָר
עוֹלֹת תָּמִיד: (ס)

כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה כִּי־יִתֵּן הַנָּשִׂיא
מִתְּנָה לְאִישׁ מִבְּנָיו נָחֳלָתוֹ הִיא לְבָנָיו
תִּהְיֶה אֲחֻזָּתָם הִיא בְּנִחְלָה: (ס)

וְכִי־יִתֵּן מִתְּנָה מִנְחָלָתוֹ לְאֶחָד מֵעַבְדָּיו
וְהָיְתָה לוֹ עַד־שְׁנַת הַדְּרוֹר וְשָׁבַת לַנָּשִׂיא
אֲדֹנָי נָחֳלָתוֹ בְּנֵי לֵהֶם תִּהְיֶה:

But when the people of the land shall come before the LORD in the appointed seasons, he that entereth by the way of the north gate to worship shall go forth by the way of the south gate; and he that entereth by the way of the south gate shall go forth by the way of the north gate; he shall not return by the way of the gate whereby he came in, but shall go forth straight before him.

9

And the prince, when they go in, shall go in in the midst of them; and when they go forth, they shall go forth together.

10

And in the feasts and in the appointed seasons the meal-offering shall be an ephah for a bullock, and an ephah for a ram, and for the lambs as he is able to give, and a hin of oil to an ephah.

11

And when the prince shall prepare a freewill-offering, a burnt-offering or peace-offerings as a freewill-offering unto the LORD, one shall open for him the gate that looketh toward the east, and he shall prepare his burnt-offering and his peace-offerings, as he doth on the sabbath day; then he shall go forth; and after his going forth one shall shut the gate.

12

And thou shalt prepare a lamb of the first year without blemish for a burnt-offering unto the LORD daily; morning by morning shalt thou prepare it.

13

And thou shalt prepare a meal-offering with it morning by morning, the sixth part of an ephah, and the third part of a hin of oil, to moisten the fine flour: a meal-offering unto the LORD continually by a perpetual ordinance.

14

Thus shall they prepare the lamb, and the meal-offering, and the oil, morning by morning, for a continual burnt-offering.

15

Thus saith the Lord GOD: If the prince give a gift unto any of his sons, it is his inheritance, it shall belong to his sons; it is their possession by inheritance.

16

But if he give of his inheritance a gift to one of his servants, it shall be his to the year of liberty; then it shall return to the prince; but as for his inheritance, it shall be for his sons.

17

וְלֹא־יִקַּח הַנָּשִׂיא מִנְחֵלַת הָעָם לְהוֹנֵתָם
מֵאֲחֻזָּתָם מֵאֲחֻזָּתוֹ יִנְתֵּל אֶת־בָּנָיו לְמַעַן
אֲשֶׁר לֹא־יִפְצּוּ עַמִּי אִישׁ מֵאֲחֻזָּתוֹ:

18

Moreover the prince shall not take of the people's inheritance, to thrust them wrongfully out of their possession; he shall give inheritance to his sons out of his own possession; that My people be not scattered every man from his possession.'